સ્ત્રીબોધ.

"દેશની હાલત શુધારવાની શરવેથી શરશ રીત એ કે માતાઓ ગનાની થાએ એવું કરવું"

(ને૦ બોનાપારટનું કુરતાત.)

પુસતક ૧ લું

જાનેવારીથી—ડીશેમબર ૧૮૫૭ શુધી.

પરગટ કરનાર સ્ત્રી બોધની શભા.

મુમબઈના કોટમાં બજારગેટ ઈશટરીટ નાં૦ ૬ તથા ૧૧ વાલા ઘર મધે

દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છપાઈછે.

૧૮૫૭

શાંકલીઊં સ્ત્રીબોધના પુસ્તક ૧ લાનુ.

આંક ૧ લો—જાનેવારી ૧૮૫૭.

દીબાચો . . . . . સફે ૦
આપે દીકરાની અરેંગ પરશની ફરજો ૧
લાએકીવાલી ઔરત—વીકટોરીઆ રાણી (ચીતર શાથે) ૬
માહારા દોશતદારની બાએડી . . . ૯
માહોમાએના ફીશાદથી થતી ખરાબી—પનજાબનુ રાજ (ચીતાર શાથે) ૧૨
રેતીના રાણુ (ચીતાર શાથે) . . . ૧૪
પરચુટણ બીનાઓ
કુતરાંની જાતનો પેઆર—ધીરા મીજાજની ખુબી—ખોટી તારીફ—આખે દુનીઆની દોલત—આજનુ કામ કોલ ઉપર નાખવુ નહી—ફગાઇ પકડવાની રીત—ખાનામાં નીમખની જરૂર ૧૬—૧૭
ગરબા . . . . ૧૮—૧૯—૨૦

આંક ૨ જો—ફેબરવારી ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઔરત—ફ્રીશન કુમારી . . . ૨૧
બરધારનુ શુખ (ચીતાર શાથે) ૨૪
પાલીટાના ૨૬
મરકી ૨૬
ધરતી કોપ, બલતા પાહાડ (ચીતાર શાથે) . . . ૩૦
ફ્રાણુનો વાકજે વારૂ—શોભાશાહ અને શુદરબાઈ ૩૨
અચરત શરીખો ખેલ ૩૫
શખેઆ જાદુઈ ૩૭
પરચુટણ બીનાઓ
ચીકના ડાગ શાફ કરવાની રીત—હુશાબ ગણવાનો એક નવો શાચો—એક બાએડીએ પાચ બચા જણેઆ . . . . ૩૮—૩૯
બરધારનુ બાએડીપર હેત (ગીત) ૩૯
બાએડીનુ બરધારપર હેત (ગીત) ૪૦

આંક ૩ જો—માર્ચ ૧૮૫૭.

લાએકીવાલી ઔરત—આલીઆબાઈ ૪૧
ઔરતની ઇમાનતદારી કેહવી હોએ . . . ૪૪
બલુન (હવાઈ વાહાણ—ચીતર શાથે) . . ૪૮
દેગ રૂપીઆ દશહજારને ખાઈ ગીઆં . . ૪૯
રૂશીઆ દેશનુ વરતાંત (શેહેનશાહ તથા રાણીના ચીતર શાથે) ૫૨
"રોડ" જાતનો દેડકો (ચીતર શાથે) . . ૫૫
પરચુટણ બીનાઓ.
રોજ વધતું દાહાપણ—હીરો બીચારો ખોશતીમા, શાફ કીધેલાં હથીઆરને કીટ આવવાથી કેમ અટકાવવો—શુનું—બીરી બદનનુ આદમી—કામેલ દાઇના ફાએદા—કનજુશાઇ—ઉડાઉપણુ અને કર કશર—શઉથી શરશ ખજાનો—મા બાપનો આભાર . . . ૫૭—૫૮
રામ અને શીતા (ગીત) ૫૮

આંક ૪ થો—એપરેલ ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઔરત—મીશ ફલારેનશ નાઇટીનગેલ (ચીતરો શાથે) ૬૧
ઇરાન દેશની મુખતેશર હકીકત (શાહ નશરઉદ દીનની તશવીર શાથે) . . . ૬૩
બાજીગર લોકોના થોડાએક ખેલોનો ખોલાશો (ચીતરશાથે) ૬૫
પઇશાવાલાનો છોકરો ૬૮
શેતરંજની રમતની નીતી ૭૨
નામદાર રાણીનો વડો છોકરો ૭૩
હાથી (ચીતર શાથે) ૭૪
ઇગલંડ દેશની રાજ ચલાવનારી શર્મો . . . ૭૬
જે કોઈ ભુતથી બીહે તેહને ભુત વલગે . . . ૭૭
પરચુટણ બીનાઓ
નેકી અને બદી—વીદીઆનું બલ—ઉતાવલો ઇનશાફ—એક ફીલશુફની નશીહત—આપ અખતીઆરી—શખાવત અને કંગાલીઅત—શતોશ . . . . ૭૮—૭૯
શુધેરેલી ઔરતો (ગીત) . . . ૮૦
બુરી બારજા (ગીત) ૮૦

આંક ૫ મો—મેએ ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઔરત—રાણી ઇનોબીઆ . . . ૮૧
છોકરાઓની કેલવણી વીશે માતાઓને બે શુખન . ૮૪
હીદુશથાનના મુલકની મુખતેશર હકીકત (નકશા શાથે) ૮૮
શીનગાપુરનો ઓકો (ચીતર શાથે) . . . ૯૪

ધાશતીની વખતે ચીત ઠેકાણે રાખવાના ફાએદા . . ૯૦
ઉટ (ચીતર શાથે) . . . ૯૭
શેખ શાદીની ચતુરાઈ ભરેલી નથીહતો . . ૯૮
પરચુટણ બીનાઓ.
જોઇને કુડકો મારવો—એક વીદીઆરથી—ગરીબી હાલતમા આવેલાનો એક ફાએદો— છોકરીઓના વેહેવાં કરવા બાબે લીલા જોશીની શીખામણ—શખી માણશ . . ૯૯
પરણી ઉઠ્યા પછીનો હરખ (ગીત) . . ૧૦૦
શાહેલીઓને શીખાંમણુની ગરબી . . ૧૦૦

આંક ૬ થો—જુન ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—ગરેશ ડારલીંગ (ચીતર શાથે) ૧૦૧
ચીન અને ચીનાઓ (ચીતર શાથે) . . . ૧૦૩
ચતુરને ચેતવણી . . . ૧૦૯
કનેરીના ખોહ (ચીતર શાથે) . . . ૧૧૧
કુતરાનો પરોશ (ચીતર શાથે) . . . ૧૧૨
બે બાએડીઓ . . . ૧૧૩
રમુજ શાથે ઉપદેશ . . . ૧૧૭
ઠાબેલ આદમીઓ ખાનગી મીજલશામા જુગા . . ૧૧૮
પરચુટન બીનાઓ.
દુશટ ચાલની અશર—કજીઓ લડનારાઓને કેટલો ફાએદો—શ્રી લંનડન શેહેરનું પોલીશ ખાતુ—તજલાનો એલાજ—ઇરોપના જુદાં જુદા રાજ્યોની આંટ—થોડીએક એબ—બદનની કશરત . . . ૧૧૮—૧૧૯
શારા વચનો (ગીત) . . . ૧૨૦
શાદીની શીખામન (કવેત) . . . ૧૨૦

આંક ૭ મો—જુલાઈ ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—પરાશકોવી લોપોલોફ (ચીતર શાથે) ૧૨૧
મારાં શમજુ બપાઇ . . . ૧૩૦
પુરૂશીઆનો પરીનશ ફરેડરીક વીલીઅમ અને ઇંગલંડની પરીનશેશ રાએલ (ચીતર શાથે) . ૧૩૭
શાફ (ચીતરો શાથે) . . . ૧૩૭
પઇશા કમાવાની રીત . . . ૧૩૯
કુતરાની શમજ . . . ૧૩૯
પરચુટન બીનાઓ.
કીમતી વારશો—શારી બાએડી—બદનામી—મા બાપની ખુંદી—આદમીને જોઇતી હવા—ચાર ચીજ જે પાછી આવતી નથી—કમ ગજબ . . . ૧૩૯—૧૪૦
શાદીની શીખામણ (બેતો) . . . ૧૪૦
વગર વીચારની મોહોટાઇ (ગરબી) . . ૧૪૦

આંક ૮ મો—આગશટ ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—લેડી નીથીશડેલ . . ૧૪૧
ટીમીડ તથા ધન—એક બોલાશો . . . ૧૪૩
શ્રી ફરાનશ દેશ (મારશલ પેલીશરના ચીતર શાથે) ૧૫૫
શનતોશ મોહડુ શુખ (ચીતર શાથે) . . . ૧૫૭
આગની ગાડીથી નીપજતી કજામા ઘટારો (ચીતર શાથે) ૧૫૮
કેલવણી . . . ૧૫૮
પરચુટન બીનાઓ.
વેહલાં શુવા તથા વેહલા ઉઠવાના ફાએદા—હમેશા આગ થોવાની જરૂર—ઉપદ્યથી બનશાવ—મીઠુ દવાઇ તરીકે—વાત મીત કરવાની રીત—શુશો કરવા વગર તાનો કેમ મારવો—માતાઓને એક ચેતવણી . . . ૧૫૯—૧૬૦
શાદીની શીખામણ (બેતો) . . . ૧૬૦
ગરબી . . . ૧૬૦

આંક ૯ મો—શપટેમબર ૧૮૫૭

વાએકીવાલી ઓરત—જીનીવીવ (ચીતર શાથે) . ૧૬૧
સ્રીઓને તેરાં કરવાની રીત . . . ૧૬૬
ગણીત કરવાની અમરત શરખી શક્તી . . ૧૬૭
શોશવાટ (ચીતર શાથે) . . . ૧૭૦
વીદીઆથી ઇનશાફને થતી મદદ . . . ૧૭૨
દુનીઆમા શઉથી મોહટી આગબોટ . . . ૧૭૩
થોડીએક ખુબશુરત ઓરતો . . . ૧૭૪
ઇ ગરેજોની મોહોટાઇનુ એક કારણ . . . ૧૭૫
પુરથવી (ચીતરો શાથે) . . . ૧૭૬
પરચુરન બીનાઓ.
ફાએદેમદ શીખામણ—શુનાંની મોહટી લુગડી, શારાં તથા માઠા કરતુક—દુશમન શાથે કેમ ચાલવુ—આએપત કરતાં વધતો ખરચ—લાંબી ઉમર—વીજલીનો ઉપીઓગ—ઘોડા વીશે એક ચેતવણી—ઉજાગરો—એક દોલત—જંજાલ—ભેદ—માએની ચાલની અશર—જેવા શાથે તેવા એટલે શુ ?—એક રમુજ . . ૧૭૮—૧૭૯
ગરબી . . . ૧૭૯

આંક ૧૦ મો—અકટોબર ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—જોઆન આવ આર્ક . . ૧૮૧
ઓરત દાકટરો . . . ૧૮૫
તવંગરોએ ગરીબને આશરો આપવો . . . ૧૮૫
ઇગલંડ તથા ફરાનશની દોશતી (ચીતર શાથે) . ૧૮૭
શાફ હવા તથા કશરતના ફાએદા . . . ૧૮૮
મગર મછ (ચીતર શાથે) . . . ૧૯૦
ખર્ચાં શબંધી માતાઓને અગતની ચેતવણી . . ૧૯૨
ચીના લોકોની ઇમારતો (ચીતરો શાથે) . . . ૧૯૩
ખરા હેતની અશર . . . ૧૯૪
કાપડ વણવાનો હુનર (ચીતરો શાથે) . . ૧૯૫
ફલ તથા બીજની છાલ કાહાડીને તે ખાવા વીશે . ૧૯૭
જુડીમા ગાતેલી વશતુ પારખવાની રીત . . . ૧૯૭

પરચુટન બીનાઓ
ઘર ધણીઆણી—એક દાહાપણ—ચીનાઓની એક કેહવાત—ફરજ વીશે ગફલત—પોતાને પી છાનવું—આલશ—દર કશર—ગરમ પાણી—અમેરીકાન લોકોની દોલત—કવરી બદામ—જાર મન શીલવર—બચાને મલાવવુ—બે ચીજ કદી દીઠાથી નથી તે—રંગવાના હુનરમા એક શુધારો—અશખરી—ઘઘેડા .. ૧૯૮—૧૯૯
ગાદીની શીખામણ ૧૯૯
ગરબી ૨૦૦

આંક ૧૧ મો નવેમબર ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—મીનાબાઇ ૨૦૧
બીલાલ કડીઆરો ૨૦૨
જાદુગર અને તેનો ચાકર ૨૦૫
એક મોહોટો કુતરો ૨૦૬
ત્રણ મેહેલ (ચીતર શાથે) ૨૦૭
શાએલીઓ વીચાર કરો ૨૦૯
બાલકોની કેલવની શબંધી માતાઓને ચેતવણી ૨૧૦
દઆલુ હાથી ૨૧૦
ઇઉરપમાના કેટલાએક બખીરો ૨૧૧
દુનીઆના જનાવરો ૨૧૨
પરમેશવર કેવો દએઆલુછે ૨૧૨
પીરામીદ (ચીતર શાથે) ૨૧૩
ખોરાક હજમ થાએચ તે ઉપર અવલોકન ૨૧૩
મુરગી અને ઇંડા ૨૧૪
ગઉ શીતલા ૨૧૪
રેલવેની જડપ...... ૨૧૫
પપેટાની કીમત ૧૮૦૫ માં...... ૨૧૫
હવા—દરીઆની હવા...... ૨૧૬
બરફમાંની શફર (ચીતર શાથે) ૨૧૮
પરચુટન બીનાઓ
હાથીદાંત ઉપર શુનાનો ઘોર ચહડાવવો—રેશમીની જડપ—લંડનમાં માછલીનો ખપ—એક ઇંચ વરશાદ—ખાશકોનો મોટો ઘાટ—માછલીઓ માલા બાધેચ—શશરો અને જમાઇ—પવનની દોડ—તોપના ગોલાની જડપ—ઉતમ રીત—ગ્યાન મેલવવાની રીત—અચરતી બરેલોફેર—ખુચ...... ૨૧૯—૨૨૦
ગરબી...... ૨૨૦

આક ૧૨ મો ડીસેમબર ૧૮૫૭

લાએકીવાલી ઓરત—રાણી ફીલીપા...... ૨૨૧
મોહત આવવાની અગમચેતી...... ૨૨૨
પેટમાં કરમ થાએછે તે શુ ચીજછે? ૨૨૩
જેહેરમાથી નીકલતો શાધારણ ખોરાક...... ૨૨૪
જુદા જુદા દેશો અને શેહરોમાં દાહાડાની લંબાઇ...... ૨૨૫
એક ચતુર ગવરનર...... ૨૨૫
ઇશવી શને ૧૮૫૧ મા બીલોરી મેહલમાંના પ્રુથવીના શઘરહમાંથી થએલી અજાએબ જેવી કમાતી...... ૨૨૫
બખીરોને બધી વાતનું દુખ...... ૨૨૬
રાખશી કદનુ એકનુ જાહાડ...... ૨૨૯
જાનવરોની આખ...... ૨૨૯
પખશીનું ઇંડું...... ૨૨૯
શવભાવ...... ૨૩૦
દખશીણ અમેરીકામાં દુધ આપનાર જાહાડ...... ૨૩૦
શરીર શાથે મનનો શંબધ...... ૨૩૧
માહા પુરૂશોની ઉતપતી...... ૨૩૧
બેહેન શઉને શારે આપણુ સારૂં...... ૨૩૧
એક છોકરાનો પોતાની મા તરફ પેઆર...... ૨૩૨
બઇરાઓના ચેહરાની ખુબશુરતી—નત અને ટીલી...... ૨૩૩
આગલા વખતની ઘડીની રૂત...... ૨૩૪
લોહોડાની શડક...... ૨૩૫
જાણવા જોગ બાબદો...... ૨૩૫
એખલપેટાપણું...... ૨૩૬
અરે! મીઠુ મોઘુ થઇઉછે! ૨૩૭
મોજ...... ૨૩૭
વાકુ જાહાડ...... ૨૩૭
કોલો અને રામશ...... ૨૩૭
ચોખાના બે દાના...... ૨૩૮
પરચુટન બીનાઓ.
જોડા—ઇતરડી—મેહનડા—ચંદર ઉપરની ઇમારતો—કપીને શારૂં લાકડું કઠણ કરવાની રીત—રૂહ અથવા આતમા—બીહીકણી બાએડી—માકુ થાએ તે શારાને કાજે...... ૨૩૮—૨૩૯
રાગ હોરી...... ૨૩૯
ચીબોધ શંભાના ચોપાનીઆની ઇશવી શને ૧૮૫૭ ના વરશની આએપત તથા ખરચના હીશાબની તારીજ...... ૨૪૦

દીબાચો.

આ પરાંતમાં અશતરી કેલવનીનો વધારો કરીને તથા બીજા તહરેવાર ગુણગારા ઈલાજો કરીને ગાંમથી અશતરીઓની હાલત સુધારવાને જે કોશેશો કરવામાં આવેછે તેમને ટેકો આપવા તથા તે કોશેશમાં ઉમેરા તરીકે આએ ચોપાંનીઊ પરવરતાવા માંડી ઊંછે તેની ઊતપંતી વીશે મુખતેશર બીનાં નીચે જણાવીછે.

આએ શેહરના એક પરોપકારી પારશી ઘરશથે હેવું જણાવીઊં જે આ પરાંતની ગુજરાથી ભાશા જાણનારી અને મુખીઅ કરી પારશી બાનુઓને વાંચવા લાએક ઘણાં થોડાંજ હેવાં પુશતકોછે કે જે ઊપર ફુરશતને વખત વેઆંને આપવાથી તેઓ ઊંચ જાતી ગમત શાથે ઊપીઓગી ગનાંન મેલવી શકે વાશતે જો દર માશે કોઈ હેવું ચોપાંનીઊં પરગટ થતુ કરવામાં આવે કે જેથી એ મતલબ પાર પડે એટલે તે વાંચવાથી આપણી જુવાન તથા ઊમરે પોહચેલી બાનુઓ ફાએદેમંદ ગનાન તથા લાએકોને મલતી ગમત મેલવી શકેતો તે કાહડવાનાં કામ શારૂ દર વરશે રૂ૧૨૦૦ શુધીની મોહોટી રકમનો આશરો આપતો કરવાને તે તઈઆર હતો. એવી ઊદારતા ભરેલી એ શાહેબની મરજીનો ફાએદો લઈને અતરેના કેટલાએક વગવાલા તથા કાબેલ શાહેબોની એક મંડલીના ઊપરીપણાં હેઠલ હેવુ એક ચોપાનીઊ પરવરતાવવાની ગોઠવણ કરવામા આવી અને એ કારણશર મલેલી એ મંડલીની પેહલી શભામાં હેવો ઠેડાવ કરવામાં આવીઓ જે એ ચોપાંનીઊં આએ નમુનાના આકારનુ દર મહીને પરગટ કરવુ અને તેની હાલ તુરત ૧000 થીતે ૧૨00 નકલો છાપી લોકોમાં વેહચવી.

એ ચોપાંનીઊં વાંચનારીઓને લાએકનું તથા દીલપશંદ કરવા શારૂ તેમાં ગનાનનો વધારો કરનારી તથા નીરદોશ રમુજ આપનારી બાબદો શાદી એબારતમાં અને કવેતોમાં લખવામાં આવશે અને તે બીનાં વધારે શારી પેઠે શમજ પડવા શારૂ તેમની શાથે કેટલાએક અછા ચીતારો દર વેલા એ ચોપાંનીઆમાં દાખલ કરવામાં આવશે. એ ચોપાનીઊ શદા શુતરાં દીબાંથી ઊનચાં કાગજપર છાપી પરગટ કરવાનો ઠેડાવ રા

ખેઓછે અને તે શોભઈતું તથા શદગુણોનુ વધારનાંરૂ કરવાને ઊપલી શભાની તરફથી મેહનતની કશી કશુર કરવામાં આવશે નહી·

એ ચોપાંનીઆંના કાગજ તથા છપાઈ તથા ચીતાર પરાંમણી અને વેહચવા તથા બીજાં પરચુટન કામનો ખરચ દર વરશે નજદીક રૂ૨૦૦૦ નો થશે વાશતે લખનાર ની મેહનત એક કોરે રેહવા દેવા છતાં ઊપર જણાવેલી રૂ૧૨૦૦ ની રકમમાંથી એખલો· ઊપર જણાવેલો ખરચબી પુરો પડી શકતો નથી વાશતે ઊપલી મંડલીએ ઠેડાવ કરવા મુજબ ઊપલા ધરશથને વધારે તશદી ન આપતાં એ ખરચ પુરો કરવા શારૂ ખરીદદારો પાશેથી દર વરશે દર ૧ નકલની રૂ૧) ની કીમત લેતી કરવામાં આવશે· અલબતાં એ ચોપાંનીઆને માટે પડતાં દામની શાથે મુકાબલો કરતાં આખાં વરશના ૧૨ આંકની રૂ૧) ની કીમત ઘણીજ હોડીછે તે શાથે જાતે તે એટલીતો નાધલીછે જે કોઈબી ધનીને એ ચોપાંનીઊં ખરીદવાને કશી પરકારે મુશકેલ પડશે નહી·

હાલતો એ ચોપાંનીઆંમાં માતરે હેવી બાબદો દાખલ કરવામાં આવશે કે તેથી અશતરીઓના વાંચવાનો શોખ વધે અને તાહરબાદ જો અગત પડેતો એનુ કદ વધારીને પણ તેમાં હેવી બાબદો લીધામાં આવશે કે વાંચનારીઓને શીવવા, ચીકન ભરવા, ગુંથવાનુ કામ કરવા, ચીતાર પાડવા અને ઓરતોને લાએકના બીજા હુનરો શીખવાને શુતર પડે જેથી તવંગર લોકોને પોતાને ફુરશતને વખત મન રીજવનારી રમુજો કરવા તથા ગરીબોને પોતાંના કબીલાની ભલી કમાઈમાં આબરૂ ભરેલી રીતે હુમેરો કરવાને બની આવે· એ ઊપરાંત વખત જાતે ઊપલી શભાની નજરમાં જેમ દરૂશત લાગતું જશે તેમ એ ચોપાંનીઆં શબંધી હરેક શુધારો અને ફેરફાર કરવાને ખરચ તથા મેહનતની કોઈબી કશુર કીધામાં આવશે નહી·

હાલ આએ પેહેલો આંક જે ધનીઓ પર મોકલવામાં આવેઓચ તે મુફત આપેલો શમજવો પણ હવે પછીના આંકને હશાબે દર વરશ ૧ નો રૂ૧) પરમાણે ભાવ લીધામાં આવશ વાશતે એ ચોપાનીઆંનો આએ પેહલો આંક હાથ આવેથી જે કોઈ શાહેબો તે પોતાંને તાંહાં રેહેવા દેશે તેઓનાં નામ એ ચોપાંનીઆંના ઘરાકની ટીપમાં દાખલ કરવામાં આવશે· હાલ તુરત એજ અરજ·

સ્ત્રીબોધ

પુસતક ૧ લું. જાનેવારી ૧૮૫૭. આંક ૧ લો.

માએ દીકરાંની

અરશપરશની ફરજો.

આ દુનીઆમા ખુદરતના કાએદા તથા શંશારના કાનુન મુજબ શઘલા આદમીઓને પોતાની આખી જીંદગી શુધી ઘણીએક ફરજો એક બીજા શબંધી બજાવવી પડેછે તે શરવેમાં મા દીકરાંની અરશ પરશની ફરજો ઘણી અગતનીછે અને તે પુરતી રીતે બજાવવા પર આદમી જાતનો લાભ અને મંડળીની આબાદાની ઘણે દરજે આધાર રાખેછે વાશતે એ બાબે જે થોડીક બીનાં નીચે લખીછે તે ઉપર ધીઆન પોહચાડવા શારૂ વાંચનારને અરજ કરવામાં આવેછે.

આદમી જાતના શરીરનાં બાંધા ઉપરથી જેમ દેખાઇ આવેછે કે એ જાતની વરધી થાએ હેવી શઘળી ગોઠવણો ખુદરતના શાહેબે તે બાંધામાં પેહલાંથીજ કરી રાખીછે તેમજ એ જાતનાં મન અને દીલ વીશે હરદમ મળતા અનુભવ ઉપરથી દેખાએછે જે પોતાનાં બચાંને પાલવા તથા ઉછેરવા અને તેઓનું રખશણ કરવાનો શવભાવ ખુદરતથીજ ઉતપંન થએલોછે. માતાએ પોતાનાં બાલકને પાલવું તથા તેની બરદાશ લઇ ઉછેરવુ જોઇએ તેતો શરવે કોઇ શમજેછેમાટે એ ફરજ બાબે અતરે કશું લખવાની અગત નથી, પણ ખવાડવા તથા ઉછેરવા ઉપરાત શરવે માતાઓએ પોતાના બાલકો શબધી બીજી ઘણી ફરજો અદા કરવી જોઇએચ તે વીશે અતરે થોડી ચેતવણી આપવાને ધટતુ ધારવામાં આવેછે

બારીકીથી જોતાં હેવું દીશેછેજે પોતાના બચાં તરફ માતાની ફરજના બે ભાગ થઇશકે. તેમાનો એક ભાગ એકે તે બચાંની પોતાની શલામતી તથા શુખનો વધારો થાએ તે વીશેની ફરજો અને બીજો ભાગ એકે ઉમરે પોહોતા પછી તે બચું પોતાની દુનીઆદીની કીરતી વધારવા જોગ રીતે પોતાના દેશીઓનુ તથા શઘલાં આદમીઓનુ કલાણ કરનાર થાએ તે વીશેની ફરજો. પોતાંના બચાંઓના જાતી શુખ અને શલામતીનો બંચાવ તથા વધારો કરવા માટે નાહાનપનમાં તેઓને ખવાડી તથા ઉંનચાં કપડા અને કીમતી ઘરેણાં પેહેરાવી લાડથી રાખવા ને પોતાથી બની આવતી શઘલી કોશેશ ઘણી ખરી માતાઓ કરેછે ખરી પણ તે ઉપરાંત એ કારણશર બીજુ કાંઇ વધારે કરવું જોઇએચ. પોતાની ગોદમાં મોહબતથી ધરી પોતાના કીમતી દુધથી જેઓને પાલેઆ હોએ તથા પોતાની ઉપર તહરેપાર સખતી વેઠી જેઓને આપણે શુખમા રાખેઆં હોએ તેઓ પાછલે દાહડે શનશારના તાપથી દુખી થાએ નહી અને લાચારીનો વાખો તેઓની ઉપર ગુજરે નહી તેવીબી તજવીજ શઘલી માતાઓએ રાખવી જોઇએ. બચા ઉમરે પોહોતા પછી અને મા બાપના આશરાથી વેગળાં થઆ પછી પોતાંનુ ગુજરાંનુ પોતાંની મેલે કરી શખશે કે નહી તે વીશેનો વીચાર પોતાંના બાલપણમાં તેઓ કરી શકતાં નથી વાશતે એ વીશેનો વીચાર વાલીઓએ પોતે કરી પોતાની બરદાશ તલે પડેલાંઓના હાથમાં એવું ગુજરાંન કરવાના હથીઆર નાધપણમાંથી આપવાં જોઇએ—એટલે શરવે કોઇ માતાઓએ પોતાના બાલકોને કોઇ ઓતમ કેલવણી આપવી જોઇએચ અને સદા મેહનત લઇ કોઇ એવી વીદીઆ તથા હુનર શીખવવાં જોઇએચ કે તે બાલકો મોહટા થઇને કોઇ પારકા ધણીઓના મોહોતાજદાર ન રહેતે પોતાની ભલી કમાઇથી પોતાંનુ ગુજરાન કરી શકે. એ મીશાલે શરવે કોઇ માતાઓએ કરવું જોઇએ તે નહી કીધાથી બચાઓ જેવી જોઇએ તેવી શારી અવશથામાં આવી શકતાં નથી. વાશતે જે માતાઓ પોતાના બચાંઓપર પુરતું હેત કરવા માગતી હોએ તેઓને ઘટછેજે તે બચાંઓને બાલપણમાં શારી વીદીઆ હુનર શીખવવા શારૂ પોતાથી બની આવતી શઘલી કોશેશ કરવી. બાલપણમા આદમીનું તેન મન જેમ

વલાવીએતેમ વલી સકેછે અને વીદીઆ હોનર શીખવવાને તે વખતે શેહેલુ પડેછે તેવું જીનદગીના કોઇ બીજા વખતમા બની શકતું નથી. એવો કીમતી વખત કે જારે બચાનુ શરીર ઘણુ ચપલ રેહેછે તથા તેના મનપર કોઈ તહેરાની ફીકર ચીંતાનો બોજો રેહતો નથી તે વખત જો નઠારા ખેલ અને મોજ મજા કરવામા તથા આલશ અને મશતી કરવામાં બચાઓ ગુમાવતા હોએતો તેથી બચાઓના હકમાં અંતે ખરાબી થાએ વાશતે તેઓને તેમ કરવા દેવાને બદલે કોઈ ફાએદો કરનારા કામમાં તેઓને લગાડવાં જોઈએ. મા બાપની દોલતપર ભરૂશો રાખીને અથવા બચાઓના નશીબમા જે થવાનુ હશે તે થશે હેવુ કહીને અથવા બીજા કોઈબી કારણ ઉપરથી બચાઓને વીદીઆ હુનર શીખવાથી બેનશીબ રાખવા મા બાપને ઘટારત નથી. બચાનુ નશીબ શારૂ કે માઠુ થશે તે વીશેનો અધાર નાહાણપણમા તેમના વાલીઓએ તેઓને શીખવેલી વીદીઆ હુનર તથા નીતી ઉપર અને મોહોટપણમા તેઓના ઉદીઓગ અને શારા શલુકપર રેહેછે આએતો દોલતતો કોઈ કદાચ અને તેબી કોઈજ ધણીને મલેછે બાકી શરવ કોઈએ પોતાનુ નશીબ પોતાને હાથે ઘડવુ જોઇએચ શરવે કોઈએ-કાંઇ ધધો રોજગાર કરવાપર ડાહપણથી ઉદીઓગ કરવો પડેછે અને તેવા ધંધા રોજગાર શબધી હરેક આદમી જેમ નાધપણમા ગારી પડે કેરવાઇઉં હોએ તેમ મોહટપણમા તે કામથી તે વધારે ફાએદો મેલવી શકેછે ઘણીએક માતાઓ પોતાના બચાઓને કશી વીદીઆ હુનર અને શશારના કારભારની રીત શીખવતીઓ નથી અને પોતાંના અથવા પોતાના ખાવદોના પઇશા પર ભરોશો રાખી હેવું ધારેછે જે તે પઇશા બચાંઓના બચાઓ શુધી નીભશે તથા એવા ભરૂશાથી તેઓ બચાંઓને આલશુ તથા અણજાના રાખી મેલેછે એવી ભોલી બાઇઓએ પોતાની આશપાશના લોકોની હાલત તરફ જોવું એટલે તેઓના વીચારની ભુલ તેઓને માલમ પડશે તેઓ ઘણે ઠેકાણે જોશે કે ઘણુએક લોકો તરેહવાર કારણોને લીધે થોડા વખતમા પોતાના બાપ બપાવાની મોહટી દોલત ખોઈ બેઠાછે. નાહાનપણમાં પઇશો જાલવવાની રીત નહી શીખવાથી તથા વેપારમા ખોટ આવવાથી તથા જેઓને ધીરધાર કીધી હોએ તેઓએ દીવાલા કાહડવાથી ઘણા ધણીઓના પઇશા જાતા રહેઆછે અને રાજાઓની લડાઈથી તથા આગ વરાલથી અને તરેહવાર બીજી આફતોથી ઘરબાર તથા માલ મીલકત તારાજ થઇ ગઆંછે. એ મીશાલે આગલ ઘણી વેલા બનીઉંચ અને હવડા બનેચ તથા હવે પછી બનવાનુ. આપણા શેહરમાં ઘણા બીચારા હેવા લોકોછે કે જેઓના બાલપણમાં તેઓના મા બાપે પઇશાપર ભરૂશો રાખી તેઓને કશી વીદીઆ હુનર શીખવીઆતાં નહી અને તેઓના પઇશા જતા રહેઆથી તે બીચારા લોકો ઘણી માઠી હાલતમાં આવી પડેઆછે. તે બીચારા લોકોનુ દુખ અને લાચારી જોઈ આપણે શદા ગમગીન થઇને કહીછીએચ કે દોલતને બદલે એ લોકોના મા બાપે તેઓને કાઇ શારો હુનર અથવા એલમ શીખવેઓ હોતતો વધારે શારૂ થતે કેમકે તેઓના ગુજરાંન માટે જે દોલત પર આધાર રાખેઓ હતો તે જતી રહી તારપછી તેઓ પોતાંનો શંશાર આબરૂથી નીભાવી શકતા નથી કાલ કજા કેવી થશે તે વીશે ગફલત કરી તેઓના મા બાપે તેઓને કમાઈ કરવા શીખવેઆ નહી તેથી તેઓ હાલમાં પોતાની મેલે કશુ કરી શકતા નથી અને રાત દીન દીલગીરી અને ફીકર ચીનતાથી તગી ભરેલી રીતે શનશાર ગુજારેછે. તેઓની એવી હાલત થવા માટે ઘણેએક ઠપકો તેઓના મા બાપ ઉપર લાગુ પડેછે. કારણકે એ બીચરા લોકો નાહાન પણમા પોતાંના આવતા વખત વીશે કયો શારો માઠો વીચાર કરવાને અશક્ત હતા તે વખતે તેમના રખેવાલોએ તેઓને અનઘટતો લાડ લડાવી નાવાકેફ અને મુરખ રાખવાને બદલે તેઓનુ તન મન કશાવી કાઇ વીદીઆ હુનર શીખવતેતો એ લોક દુખીઆરા થતે નહી. શઘલી દોલત કરતા વીદીઆ હુનર તેઓને વધારે કામ આવતે. સઘલી દોલત જતી રેહતે પણ વીદીઆ હુનર કશુ જતે નહી. વીદેઆ હુનર રૂપી ગંજને કોઇ ચોર ચોરી જતે નહી, કોઈ હાકમ લુટી શકતે નહી, કોઈ દીવાલીઓ ખાઈ જતે નહી, કોઈ ઠગારો દબાવી બેશતે નહી. વાશતે હેવા પોતાની આશપાશના માઠાં બાએગના લોકોની હાલત જોઇ શઘલી ડાહી ઓરતોએ પોતાંના બચાંઓને ખામુખા કોઇ હેવો એલમ શીખવવો કે (ખુદા ન કરેને) એકવાર પઇશા જાએ તોબી તે બચાંઓને કોઇના ઓશીઆંલા થવુ ન પડે તથા કશી તરેહે બારી હાડેશામા આવી પડવું ન થાએ, પણ તેઓ પોતાની વીદીઆ તથા હુનરના બલે કરી પોતાનુ ગુજરાણ આબરૂ તથા આપઅખતીઆરી ભરેલી રીતે કરી શકે.

એ ઉપરાંત—એરગે બચાઓ ઉમરે પોહોતથી પોતાંનુ ગુ

જાંન આબરૂ ભરેલી રીતે અને પોતાની જાતી કોશેશથી કરી શકે હેવું તેઓને શીખવવા ઉપરાત બચાઓ શબધી માતાઓની બીજી અગતની ફરજ એમછેજે તે બચાઓને પરોપકારી એટલે બીજા લોકોનુ કલાણ કરનારાં થવાને શીખવવુ તથા શકતીવાન કરવા આદમી જાત પોતાનુ પેટ ભરવાનુ કામ કરીનેજ પોતાને મકાંને બેશેતો તેમનો દરજો પશુ પખીના શરખો માતરે કેહેવાએ કેમકે પેટ ભરવાનેતો તે હલકી વરણના પરાણીઓબી શારી પઠે શમજેછે. પણ આદમીતો બીજા પરાણીઓ કરતાં શરશ ગણાએછે તેમ ગણાવાના ઘણાક કારણોછે તેમા એક મુખીઅ કારણ એછેજે આદમી પોતાનો લાભ જાલવવા શાથે પોતાની જાતના લોકનુ રખશણ કરવાની પણ મરજી રાખેછે તથા કોશેશ કરેછે આદમીનો શવભાવ એખલપેટીઓ થાએ નહી હેવી જગત કરતાની મરજી નજર આવીછે બીજાઓનુ શારૂ ઇછવાનો અને ભલુ કરવાનો ગુણ અશલથીજ આપનામા મેલેલોછે. આપણા કુટુબીઓ તથા લાગતા વલગતાઓનેજ નહી પણ આપણા શઘલા દેશીઓને ખોરાકી પોશાકી મલવાને શેહલ પડે તથા તેઓનાં શુખ અને શગવડમા વધારો થાએ તથા ગનાંનમાં ઉમેરો થાએ તથા શરવે પાતીના હકનો બચાવ થાએ તથા લાએકી વધે હેવું ઇછવાનો શવભાવ અને કરવાને તહરેવાર શકતી પરવરદીગારે આદમી જાતને આપીછે. એ શવભાવ અને શકતી પરમાણે જે લોકો વધારે વધારે અમલ કરેછે તે લોકો બીજાઓના કરતા વધારે માન પામેલા તથા ઉનચી પદવીના ગણાએછે અને તેઓના તેવા કામથી આદમી જાતની હાલત વધારે શુખીઆરી તથા તરીકો વધારે ઉચો થાએછે. દુનીઆમાં એક આદમી ગમે એટલુ તવંગર હોએ તોબી બીજાઓનુ ભલુ કરવાની તે જો કોશેશ કરે નહીતો તે આદમી કશી કીમત ધરાવાને લાએક થાએ નહી. કેહેવાતછેજે કાહરૂન શરખો તવગર ધણો બીજો કોઈ થઈ શકનાર નથી, પણ તેની શઘલી દોલત શાથે તે કશુ પરોપકારીપણુ તથા શખાવત ધરાવતો હતો નહી તેથી હમેશા તેનુ નામ ધીકાર શાથે આદમી જાત લેછે અને કોઇબી પરકારથી તેવો તવગર આદમી દુનીઆનાં દરમેઆનમા અને આદમી જાતની શકમાં કશી મુનશગી ધરાવતો નથી. હવે નેક અકલ ધરાવનારી શઘલી ઓરતો આએ વાત કબુલ કરશે કે જે આદમીની પચ લોકમાં વખાણ થાએ નહી, જેહેની ઇઆદગારી મુવા બાદ રહી જાએ નહી તે આદમી આએ દુનીઆમા પેદા થઉબી શરખુને નહી થઉબી શરખું તે શાથે આએ વાત ઇઆદ રાખવી કે પોતાની પછવાડે કોઇબી ફરજંદ મેલી જવાની આદમી જાત ઉમેદ મુખીઅ કરી આ મતલબને શારૂ રાખેચ કે જેહેનુ ફરજદ હોએ તેહેનુ નામ દુનીઆમા કાએમ રેહે. હવે દુનીઆમા નામ કાએમ રાખવાની ગરજ શું શીવાએ કે લોકો તે નામ તારીફ શાથે લીએ. વલી દુનીઆના લોકો આપણા ફરજદોને જોઇ આપણુને ઇઆદ રાખી આપણા નામ તારીફ શાથે કાહરે લીએ કે જાહારે તે ફરજંદો કોઈ શારા ગુણ ધરાવતાં હોએ તાહરે, પણ તેવા ગુણો જો તે ફરજંદો ધરાવે નહી તો પછી આપણા નામનો જલકાટ કેમ વધે ? એકવાર આપણુ બચુ કાહરૂન શરખુ તવગર થાએ તોબી લોકોની ભલાઇ કરવાની શુચના અને હીમત તેમા હોએ નહીતો પછી આપણું નાંમ ધરાવનાર ફરજંદ દુનીઆથી ધીકાર શવાએ બીજુ શુ હાશલ કરે ? વાશે તે જે કોઇ લાએકીવાલી ઓરતો પોતાના કુલની હોરમતમા વધારો કરવા ચાહતી હોએ તેઓને શજાવરછે જે પોતાના બચાને પરોપકારી થવા શીખવે. હરેક માતા પોતાના ફરજદના કામથી પોતાની ઇઆદગારી કાએમ રાખવા માંગતી હોએતો તે માતાને ઘટારછે જે તે બચાંને અદેખાઇ તથા અનઘટતા લોભ તથા બેઇમાની તથા ગરૂરી તથા શુશતી તથા એખલપેટીઆપણાથી દુર રેહવાને પોતાની મશલત તથા પોતાનાં કામથી શીખવે અને ગરીબોની ઉપર મેહરબાંની કરવાને, દરદીઓને શુખી કરવાને, દુખીઆરાઓની દાદ લેવાને ખુબ રીતે શમજાવે તથા મુરખોને કેલવણી આપવાના તથા હુલરોને ડાહાપણુની રાહાપર લાવવાના તથા બેરડાઓને કાએદામાં લાવવાના કામમા મદદ કરવાની તેઓને ટેવ પાડે; એટલુંજ નહી પણ દુશમનોથી પોતાના દેશનો બચાવ કરવાને અને બેકાએદે ચાલનારા જાલમ લોકોથી પોતાના દેશીઓના લાભની જાલવણી કરવાને શદા આગેવાની કરવાની તેઓને ઉલટ આપે હેવાં કામો કરવાને બચાઓને શીખવવાથી તે બચાંઓ શદા શુખીઆરાં અને માન પામેલા રેહશે, એટલુજ નહી પણ જે બચાઓને આપણા લોકો પોતાનાં કુલનો ચેરાગ શમજેછે તે ચેરાગ શદા વધારે વધારે ઉજારડું આપનારો થશે. ખરેખર જેહને આપણે પોતાનાં ઘરનો ચેરાગ કહીએ તે જો પોતાના શદગુણોની રોશની પોતાનાં કુટુબીઓ તથા દેશીઓને આપે નહી તો તે ચેરાગ કેહેવાએ કેમ ? વાશતેરે ઓ નેક વાચનારીઓ તમો

હુશીઆર થાવો અને તમારા કુલના ચેરાગને ઝલકાટથી બા
ળનારૂ ઘણુ કીમતી અને ચોખુ તેલ જે શદગુણો અને શા
રી ચાલ તથા ઉમદા એલમછે તે બને તેમ તમારા બચા
ઓના મગજમા એકઠુ કરો હેવુ કીધાથી તમારી નામદા
રી રેહેશે એટલુજ નહી પણ તમારા બેહશતના શુખમા વ
ધારો થશે તમારા તે જેહાનના શુખને માટે તમો જો આ
એ દુનીઆમા હેવો ધરમ કરવો દરૂશત ધારતા હોવો કે તે
થી નાગાઓને કપડા મળે તથા ભુખાઓને ખાવાનુ મળે ત
થા દરદીઓના દરદ મટે તથા દુખીઆરાઓ ઉપરનો જુલુમ
મટે તથા કગાલોનુ દલીદરપણુ* ટળેતો તે ધરમ કરવાનો શઉ
થી શરશ મારગ એજછે જે હેવા કામો કરવાને તમારા બ
ચાઓ શદા શક્તીવાન થાએ તથા રાજી ખુશી રેહે તે વીશે
તનો મેહનત કરો ફકત પઈશા ખરચીને એવા કામ કીધેલા
નો જવાર અને થોડીજ વગોએ ગવાશે પણ પોતાના બચા
ઓને તે કરવાની શક્તી આપીતો પછી તે બાલકો જાહા શુ
ધી જીવશે અને જાહા જાહા જશે તાહા હેવા કામો કરશે
જેથી તમારી મેહનત માટે આદમી જાતના આશીરવાદ ત
મારા રવાનોને ખુશાલ કરશે અને તમારા બચાઓ તે જાત
ના માનને લાએક થાએઆથી શદા તમારો*ઉપકાર માની
કેહશે કે હમારી મેહરબાન માતાજીની મેહરબાની અને બરદા
શતથી હમો હાવા માન તથા દરજજે પોહોચેઆ છઈએ

એ પરમાણે પોતાના બચાઓને નાધપણમા શા
રો એલમ હુનર અને શદગુણો શીખવવાની માતાઓની
ફરજછે એમ જાહરે હમો કહીએચ તાહરે કોઈ વાચનારી
બાઈઓ હેવો વીચાર કરશે કે એતો બચાઓને શીખવવા
કેરવવાનુ કામછે જે તેઓના બાપ બપાવાઓએ કરવુ જોઈ
એચ તો હમો તેઓને શાફ કહીએચજે તેવો વીચાર કર
વામા તેઓની ભુલછે એ ભુલ થવાનુ કારણ અલબતા મ
રદોથીછે મરદોએ ઓરતોને શદા અગનાની રાખવાથી
તે બીચારીઓ પોતાની બીજી ઘણીએક ફરજો શમજી શકી ન
થી તેમજ એ ફરજોથીબી તેઓ નાવાકેફ રહીછે પણ તેવી
નાવાકેફી દુર કરવાનો અને તેઓની ભુલ ભાજવાનો હવે
વખતો શમો આવેલોછે—વાશતે હમો શરવે બચાઓની માતા
ઓને શાફ કહીએચ જે બચાઓની કેલવણીનો મુખીઅ
આધાર બાપ ઉપર નહી પણ માએ ઉપરછે માઅની ચાલ ચલ
ગત અને ગુણ મુજબ બચાની ચાલ ચલગત તથા ગુણો ઘણુ ક
રી બનેછે અને વલી બચા શમધી બાપની મુખીઅ ફરજ એ
છેજે ધનવો રોજગાર કરીને બચાના ખોરાક પોશાક અને કે
લવણીનો ખરચ પુરો પાડવો, અને માએની મુખીઅ ફરજ
એવીછેજે મેહનત લઈને બચાને લાએકનુ ખાનુ તથા પોશાક
અને શારી કેલવણી આપતી કરવી કાએકે મરદ જેનો ઘણો
ખરો વખત પોતાના ધનધા રોજગારમા રોકાએલો હોએ,
જેહનુ ધેઆન દુનીઆની જંજાલમા રાત અને દીન ગુથાએ
લુ હોએ, જેહના દીલમા તહરેવાર ફીકર ચીંતા ભમતી હોએ,
જેહની શઘલી કલપના કમાઈ કરવામા ગુંથી ગએલી હોએ
અને જે પોતાના બચાઓને દાહડાનો થોહોડો વખત જો
તો હોએ તે મરદ તે બચાઓને કેલવણી આપી તેઓના મ
ગજને શારે મારગે લગાડવાને પુરતોલાએક હોએ નહી તથા શ
ક્તીવાન થાએ નહી પણ તેની નેક હેદાએતવાલી બાગો
અણુ જે પોતાના મરદના શરખી જંજાલ અને ફીકર તથા
વેદનાથી દુર હોએચ, જેહને પુશકલ ફુરશદ મળેચ, જેહેનુ
ચીત ચીંતાથી છુટુ હોએચ, જે પોતાના બચાઓની આગલ
ઘણો ખરો વખત હોવાના શબબથી તેઓના કામ તથા શવભા
વ તથા હવશ તથા ચાલ ચલગત જોઈ શકેચ અને વાત ચી
ત શાભલી શકેચ તથા મનની લઘણુ પીછાની શકેચ, તે ઉ
પરથી તે બાનુ પોતાના બાલકોની માઠી ચાલનો અટકાવ
કરી શારી શીખામણ દઈ તેઓની શકતીને લાએકની કેલવ
ણી આપતી કરવાનો ઈલાજ વધારે શારી પઠે કરી શકેચ
એ વાતની શચાઈ શેઆણી ઓરતો પોતાની મેહેજ શમજી
લેછે માટે પોતાના બાલકોની કેલવણી વીશે તેઓ પોતાના
ભરથારોપર કશીબી આધાર રાખતી નથી પણ પોતાની જા
તે તે શઘલુ કરવાને કોશેશ કરેછે નેપોલીઆન બોનાપારટ
શરખા દુનીઆના શઉથી નામીચા પેહલવાન તથા શરવે
થી મોહોટા શેનશાહ અને ઘણા કાબેલ રાજ રેઆરી આદમી
નો બાપ જાહરે પોતાના બચાઓને શીખામણ દેવાની આ
ડે આવતો અથવા તેઓને કેલવણી આપવાની બાબદમા
કોઈબી પરકારે વચે પડતો તાહરે તેહની બાએડી તેહને શાફ
કેહતી હતીકે" પેઆરા તમો બચાઓને પોતાને મારગે રેહ
વા દેવો તેઓની ઉપર ખબરદારી રાખવાનુ કામ તમારૂ ન
હી પણ માહરૂછે " એ પરમાણે એ શેઆણી ઓરત બો
લની હતી તે બોનેબોલ વાજબી હતુ અને તેનો ભરથાર જે
એક શાધારણ બારીષ્ટર હતો તે પોતાના એબાલકને એક વરશ
ની વએનો નાખીને મરી ગએલો તાહરે ઘણી થોડીજ પુજી
મેલી ગએલો હતો પણ તેની નેક અકલ બાએડીએ તેને હેવી

ખબરદારીથી કેલવેઓકે જાહરે તે છોકરો શેહનશાહ થાએઓ તાહરે પોતાની માએથી મલેલી કેલવની અને શારા ગુણોના શદા વખાણ કરી કેહેતો હતો કે બાલપણમા, માહરી મેહરબાન માએથી મલેલી ઓતમ કેલવણીએ મહને ઘણો ફાએદો કરઓછે. ખરેખર માએની નાહાન પણમા બરદાશ બચાંના હકમાં હેવીતો ફાએદેમંદછે કે એક કાબેલ આદમીના કેહવા મુજબ મેહરબાન અને નેકીવાલી માતાએ પોતાના બચાં ઉપર નાધપણમાં લીધેલી ખબરદારી તે બચાના હકમા શઉથી કીમતી બખશેશ છે અને દુનીઆના દરમેઆનમાં એકબી હેવો આદમી નથી કે નાધપણમા પોતાંની માએના બરદાશ ભરેલા ઉપરીપણા તથા કેલવણી વીનાં મોહોટપણમા કોઇબી બુજરગીએ પોહચેઓ હોએ. વાશતેરે ઓ માતાઓ તમો એકીનથી જાણો કે તમારા બચાઓને કેલવણી આપવાની ખબરદારી કરવાની ફરજ તમારીછે અને તમારીથી એ કામ જેવું શારૂં થશે તેવું તમારા ભરથારોથી કદી થવાનુ નથી અને એ કામ વીશે તમો પોતાંની ફરજ જેટલે દરજ્જે અદા કરશો તેટલે દરજ્જે તમારા ફરજંદો પછવાડેથી નામીમાં અને શુખીઆરાં થશે. તમો શત કરીને માનો કે તમો બચાઓને શારી કેલવણી આપવાને અને શારા ગુણો શીખવવાને જેટલી મેહનત નાહાનપણમાં લેશો તેટલો શારો ફેઝ તેઓથી તમો તથા તમારા કબીલાના લોકો મેલવશે અને દુનીઆમાં તમારી તેટલી ઇઆદગારી રહી જશે.

એ પરમાણે માતાઓની પોતાના બચાંઓ શંબધી કેટલીએક ફરજો ઉપર બતાવવામા આવીચ તે શીવાએ બીજી ઘણીએક ફરજોનુ વરણન કરવાનુ રહીઉચ પણ લબાંન થવાને લીધે તે કામ હવે પછીનાં એક આકપર મુલતવી રાખીએચ અને માએની તરફ બચાઓએ જે ફરજો અદા કરવી જોઇએ તે વીશે અતરે ટુક બીના•જણાવીએચ

હરેક વીચારમદ આદમીને તુરત શમજ પડવી જોઇએચ કે માતાએ પોતાના બચાં પર જે મેહરબાની અને પેઆર કરેઓ હોએ તેનો પુરતો બદલો કોઇ બાલક કધીબી આપી શકે નહી. એ મેહરબાની અને પેઆરનો આપણે જેમ જેમ વીચાર• કરીએચ તેમ તેમ તેની અપાર ખુબી આપણા મગજપર વધારે અશર કરેછે અને અતે હેપુ દેખાએચ જે તે બાબદ જેટલી મનથી વીચારી અને દીલથી લાગી શકાએચ તેહને એકનાધલે હીશેબી• બોલમા લખી શકાતી નથી અને તે વીશેનુ પુરતુ વરણન કરવાની શઘલી કોશેશ ફોકટછે મગર બચાઓની પોતાની માએ તરફ કેહેવી ફરજોછે તે વીશે તેઓને હુશીઆર કરતાં તે માએની ખુબીની થોડીબી ઇઆદ આપવી જોઇએચ

આપણને ખબરછેજે એક ઓરત માએની હાલતમાં આવતાં ગેએઆ એક ભારી શેતમ ખમેચ. એક કુમલી વએની અને નાજુક દેહની ઓરત જે પોતાના મેહરબાન મા બાપના અને માએઆલુ ભરથારના આશરા હેઠલ શઘલી પાતીએ શુખ આરામથી કાલ કાહડતી હોએ, જે પોતાના નાજુક શરીરને આરામ અને આશુદગીથી લાડ લડાવતી હોએ, તેના બદન પર બાલકનો બોજો તહરેવાર શખતી શાથે પડે જેથી તેહને તહરેવાર માંદગીનો ભોગ થવુ પડે, બદ અજમીએત થાએ, ખાણુ પીણુ ગમે નહી, ચેન આરામ શઘલો દુર થઇ જાએ, ચાલ હાલ કરવી મુશકેલ થાઇ પડે, શઘલી નેઆમત અકારી થાએ અને જે જીવ શદા મોજ મજાહ અને ખુશાલી શાથે કાલ કાહડતો હોએ તે ઘણાએક મહીના શુધી બેમારી અને બેચેનમાં પડે, એ કાઇ થોડો આજાબ અશતરી પથ ઉપર નથી. એ શઘલુ પોતાના બાલકને માટે તે કરેછે. વલી તે પથની શબુરી અને માએઆનો અંત કાંઇ એટલામાજ આવતો નથી. હમેલની હાલતમાં અંત શુધી મોહોટું દુખ શોશીઆ બાદ બચાંને માટે જે શખતી માતાઓને ખેંચવી પડેછે તે માટે માતાઓને વધારે શાબાશી ઘટેછે. જે જુવાન ઓરતને આપણે હમેલની શખતીમ. ઉપર જોઇ તેહને વીશે આગલ વધારે ખેઆલ કરીએચતો હેવુ દીશેચકે જે બીચારી શદા આરામથી અને બેફીકરાઇથી મીઠી ઉંઘ કાહાડતી હતી તે હવે બેચેન થાઈ મધ રાતના ઉંઘમાથી ચમકીને ઉઠેછે અને દુખતે માથે અને બેઆતે હોજે પોતાના નાઘલાં લાડકીઆના પાલણા આગલ ડોઠેછે, તેહના રડવાને પેઆરના શબદથી મુગુ રાખેછે, પોતે નાતવાન થવાની કશી પરવા ન રાખતે પોતાના શરીરનુ કીમતી લોહી મીઠા દુધના આકારમાં તેહને માગેછે, માદગીના વખતમાં પોતાના જાનની કશી ધાશતી ન કરતે તેના બીછાના પાશે, રાત અને દાહાડો ચોકી કરેછે, જે ભવાં પર ફીકરની કોઇ નીશાન આગલ દેખાએલી નહી તે ભવા ચીંતા ભરેલી રીતે ઉનચા કરી નાજુક આંખોમાથી આશુ વરશાવી દુનીઆના શાહેબની જનાબમાં તે બાલકની શલામતી માગેછે, ઘીશનો શઘલો વખત પછારા મારી રાતના ફીકરમદ રેહેછે, બચા

ની જુજવી કાએલીએતમા પોતાનુ પાહડ શરખુ દુખ વીશ
રીં જાએછે, પોતે ભુખી રહી તેહને ખવાડેછે, પોતે જાગી
તેહને શુવાડેછે, પોતે ઉભી રહી તેહને રમાડેછે, પોતે આ
શપાશ ધકેલા ખાઈ તેહને ગમત કરાવેછે, શધલા પઈશા ટ
કા તેને મારે ખુવાર કરવાને તઈઆર થાએછે, જેહની શાથે
વાત કરવાને રાજી નહી તેહની બાજે વખત મોહટી ખુશામત
કરેછે, ટુકામા કહીજીએય કે જે આગલ કધી ખમેલુ નહી તે
ખમેછે અને પોતાના જીવપર હરેક શખતી ખેંચી પોતાના બાલ
કને શુખીઆરૂ અને આશુદગી ભરેલુ કરવાની વેતરણ કરેછે.
એ પરમાણે માતા બચાને મારેનો પેઆર પોતાના મોતની છેલ
લી ઘડી શુધી ચાલુ રાખેછે, બચાને સુખ તે પોતાને શુખ અને
બચાને દુખ તે પોતાને દુખ હેવુ શમજેછે. એ શઘલુ તેઓ
શદા બેગરજ પણે કરેછે, એ શઘલુ વગર હાશબે શોશેછે રે!
બાલકો તમો જોવોકે તમારી માતાઓએ એ પરમાણે તમારે
મારે કેટલુ બધુ શોશીઉય અને શોશેય! અને કહોકે એવા
તમારી માઓના પેઆરનો બદનો તમો કેમ આપી શકશો! એ
ઉપકારનો પુરતો બદલોતો તમો કધી આપનારજ નથી, પણ ત
મારી માએની બેહદ મેહરબાની તથા પેઆરનો બદલો કોઈબી
રીતે વાલવાની વફાદારી કરવા તમો માગતા હોવો, જો તમારી
મેહરબાની તરફ તમારી ફરજ અદા કરી બેહુ જાહનમા શુખી
અને શુરૂખરૂ મોહડાના રેહેવા માહતા હોવો, તો તેમ કરવાને
એટલોજ ઈલાજછે કે તમારી માતાઓના શધલા વાજબી હુ
કુમને માન આપો અને તમારીથી બની આવતુ શઘલુ શુ
ખ તેઓને આપો. તેઓના જે હુકુમો તમારી ખુદા તથા
આદમી જાતની ફરજ શબધી આડે આવતા હોએ નહી તે
શધલા બજાવો તેઓની આગલ કોઇ ખોટી અથવા
દગાઇ ભરેલી વાત કરો નો, તેઓની શાથે કોઈ ગેર શલુકા
ઈ ભરેલી વાત ચલાવોનો, જે હાથ એક વખત અશકત અ
ને દુબલા હતા અને જેમને તેઓએ પોતાના બદનના રશ
થી કુવતમદ અને મોહટા કરેઆય તે હાથ તેઓના હવે દુબ
લા થએલા શરીરપર ઉચકતા નો, જે જુબાનને તેઓએ બોલ
વાની શકતી આપીય તે તેઓને કડવા શબ્દ કેહવામા વા
પરતાનો, જે ડોલાને તેઓએ મોહબતથી ઝલકતા રાખેઆય
તે ફેરી તેઓને શુશાના ચીનહ બતાવશોનો, અને જે કા
ઈ તહરેવાર શકતી તેઓએ તમોને આપીછે તેમાની કોઈબી
તેઓનુ દીલ આજુરદા થાએ તેવી રીતે વાપરતાનો તે
ઓને કોઈબી અપમાન કરતાનો પણ તમારી ઉપર જે જન્મેદાની
શુધીનો ઉપકાર થએલો છે તે ઈઆદ રાખીને હેવુ કરજો કે તેથી
તમો બેવફા નહી કેહેવાવો, તેઓને જે જોઇએ તે તમારી શ
કતી મુજબ પોહચતુ કરો, તેઓએ તમારે વાશતે શુ કરીઉંય
તે શભારીને તમારીથી બની આવે તેટલે દરજજે તમોબી તે
ઓશાલે કરો, તમારા બાલપણમા તેઓએ તમારી જેવી કદ
ર ખાધીય તેવીજ તેઓના બુઢાપામા તમો તેઓની કદર ખા
વો, તમોને શુખ આપવાને તેઓએ પોતાના જીવ શાથે
જેવી શખતી ખેંચીય તેવી શખતી તેઓની જીનદગીના છે
લલા દાહડા આરામથી કાહડવા દેવાને તમો ખેંચો જે
વી બેગરજ પણે તેઓએ તમારી બરદાશત લીધીય તેવીજ
વફાદારી ભરેલી મરજીથી તમો તેઓની બરદાશ લેવો, તે
ઓના બાકીના દીવશમા તેઓને કોઈબી પાતીએ આરજુ
મદ નો રાખો, તેઓના ઘટતા ફરમાનને તથા વાજબી મર
જીને તમારી મરજી કરતા ઉપર ધરો એ પરમાણે કરવાની
હરેક લાએકીવાલા બાલકની ફરજછે, અને એ ફરજ જો અ
દા નહી કીધીતો તે બાલક ગમે એવી હાલતમા હોએ તો
બી આએ દુનીઆમા તેહેનુ જીવતર હીનપશતી ભરેલુ કેહ
વાશે અને બીજી દુનીઆમા તેઓને ગુનાહની નોહોટી
તાજશ ખેમવી પડશે.

લાએકીવાલી ઓરત.

વીકટોરીઆ રાંણી.

જે બાએગવત રાણી આપણી ઉપર હકુમત કરેછે તે
તખ્ત ઉપર બેઠા પછી તેહની શેહનસાતમા જે કાઈ રાજ
દોઆરી બીનાઓ બનીછે તથા શુધરાઇ થઇછે તેનુ વરણન
કરવાની આએ જગોએ ધારણા રાખવામા આવી નથી,
કારણ કે તેમ કરતા લબાણ ઘણુ થાએ અને વલી તેવી
બીના નવા વાચનારાઓને એકાએક પશદ આવે નહી મા
રે તે બીના લખવાનો ઘટતો વખત આવે તેટલા એ ના
મદાર વીકટોરીઆનો એક ઓરત તરીકેનો ગુખતેશર હે
વાલ અતરે પરગટ કરીઓછે. એ રાણી તારીખ ૨૪ મી મે
એ ૧૮૧૯ ને દીને પેદા થઇ હતી તેનો બાપ કેનટનો ડી
ઉક ઈગલડના નામીચા રાજા તરીજા જારજનો ચોથો છોકરો
હતો એ શાહજાદીનો કાકો ચોથો વીલીઅમ પાદશાહ મ
રણ પામવા પછી એટલે ૨૦ મી જુન ૧૮૩૭ ને દીને એ

વીક્ટોરીઆરાણી

વીકટોરીઆ બરીટીશ શેહનશાતની રાણી થઇ તે વખતે તેહની ૧૮ વરશની ઉમર હતી અને તે પછી એક વરશે એટલે તારીખ ૨૮ મી જુન ૧૮૩૮ ને દીને તેને તાજ પેરાવવાની કીરીઆ થઇ તેની થોડા મહીના અગાઉ એટલે તારીખ ૨૮ મી ફેબરવારી ૧૮૩૮ ને દીને તે પોતાના શગા શ્રી જરમનીના શેકશકોબરગ તથા ગોથા વાલા શાહજાદા આલબરટ શાથે પરણી હતી. એ નામદારને પેટે ૨) રાજપુતરો તથા ૪) રાજપુતરીઓ જનમીછે.

શઘલી બીનાનો વીચાર કરતા હેવુ લાગેછે કે વીકટોરીઆ રાણી જેટલા મુલકો ઉપર રાજ કરેછે તેટલા મુલકપર તેહની આગમચના ઇંગલડનૂ કોઇ પાદશાહ અથવા રાણીએ હકુમત કરી હતી નહી તથા તેના રાજનુ બલ જેટલુ મોહોટુછે તે કરતાં કોઇ બીજાં રાજનુ બલ વધારે નથી અને બરીટીશ પરજા હવડા જેવી આબાદાની ભરેલી હાલત માછે તેવી આગલા કોઇ વખતમા હતી નહી. એ શઘલી બીના અલબતા વીકટોરીઆના નામને મોહટી કીરતી આપેછે, પણ એ બીનાંઓ કરતાને વધારે ફીરતી તે નામદારને પોતાના જાતી ગુણોથી મલેછે. એ નામદાર જેહેવી કાબેલ તેવી શલુકમંદ અને જેવી દરજા વાલી તેવીજ લાએકી ભરેલીછે. એ શાહજાદીની ઉમર ભાગ્યેજે આઠ મહીનાની થઇ તેટલાં તેનો બાપ મરણ પામો પણ તેહની માએ જેમ તેહને ઉપારવા તેમજ શારી કેલવની આપવાને પોતાથી બની આવતી શઘલી ખબરદારી રાખી હતી. ઓરતના શરીરને લાએકની મેહનત કરવા અને મગજને જલકાટ આપતા રૂગનાન મેલવવા તથા મનને ખુબી મોહચાડનારી નીતી શીખવાની બાબદમા પોતાંની મેહરબાન માએની બરદાશતને એ શાહજાદી કશી કશુર રાખતી હતી નહી અને બાલપણમા અખતીઆર કરેલા રૂડા મારગ પર મોહટપણમા કાએમ રહેઆથી એ નામદારે રાણી તરીકે જેમ મોહટી કીરતી મેલવીછે તેમજ બાએડી તરીકે મોહોટુ માન અને માતા તરીકે શાબાશી તથા મીતર તરીકે શરવે જાણીતાઓનો પેઆર મેલવીઓછે • નાધપણથીજ પોતાના શરીરને શારી કશરત આપવાની તેને ટેવ પડેલીછે અને રાણી થવાની આગમચ મોહટા જેશા આને ગરમ કપડાં પેહરી શઘલી રૂતુમો મોહરે પરોઢીએ મેદાનમા તે કેહેવી ચેતાબીથી ફરતી હતી તે ઘણા એક ઘરડાઓ હજુર ઇઆદ કરેછે હરેક કામ શારૂ જે વખત ઠેરવેલો હોએ તેજ વખતે મુકરર કરેલી જગોએ હાજર થવું એવી તેહની ચાલ પડીચ, અને જો કોઈ વખતબી મોડુ થાએતો તે માટે મોહોટી દલગીરી જણાવવા વગર રેહતી નથી. પોતાની કોઇ શહી અથવા મીતરને કશો અનઘટતો લાડ લડાવતી નથી તેમજ શરવે કોઇની લાએકીનો ઘટતો બદલો અપાવવાને ચુકતી નથી પોતાની ચાકરીમાનાં કોઇ આદમીએ જો પોતાનો ઓધો બજાવતા પોતાના જાન અથવા શુખને જોખમમાં નાખેઉં હોએતો તેની કદર તુરત શમજીને તેવા વફાદાર ચાકર ઉપર ઘટતી બખશીશ કરવાને કદી ચુકતી નથી; પછી તે ચાકર ગમે હેવી હલકી પદવીનો હોએ તથા રાણીને પોતાને તે ગમે એવો અજાણો હોએ. વીદીઆ હુનરનો વધારો કરનારા ધણીઓને પોતાની જાતે બની આવતો આશરો આપવા શાથે હરેક લાચાર અને દુખમા પડેલા આદમી તરફ શખાવતનો હાથ લાંબો કરવાને એ નામદારે શદા ખુશી બતાવેછે. શાચુ બોલવું, ઇમાનથી ચાલવુ, શરવે કોઇનો હક અદા કરવો તથા પોતાની શપજ મુજબ ખરચ કરવો, એમ તે શદા પોતાની ફરજ શમજેછે. નાધપનથીજ પારલામેનટે તેહના ખરચ શારૂ તેહને લવાજમેં કરી આપેઓ હતો અને ઘણા લોકો ધારતા હતા કે તેહની ઉમર પરમાણે તેહને અનીઘણા પઇશા મલતા હતા, પણ તે શઘલા એશ આરામમા ઉડાવવાને બદલે તેમાથી પોતાના દરજાને લાએકનો ઘટતો ખરચ કરકશરથી કરવા બાદ બાકીનાં નાણા પોતાની માએ તથા બાપનુ વારાફરતી કરજ આપવામા વાપરીઆ હતા, તેથી એ નામદારની શારી દેઆનતદારીની શરવે કોઇને પેહેલાંથીજ શાબેતી મલી હતી, કે જે પછવાડેથી વધારે મજબુત થાઇછે. કેમકે આપણી રાણીએ આજ સુધી કોઇનુ એક દોકડાનુ કરજ કરીઉ હોએ હેવુ લાગતુ નથી અને તેની આગલના રાજઓને મલતા લવાજમા ઉપરાત વધારે ખરચ કરી દેવાલાર તરીકે તે રાજાઓએ જેમ ભારી ધીકાર પોતાના ઉપર ખેચી લીધો હતો તથા પોતાની રઇએતને ખરચના બોજામા નાખી હતી તેમ આપણી લાએકીવાલી રાણીએ કશુ કરીઉ નથી, અને પોતાની ઉમરમાં વધારો તથા પોતાનાં કબીલામા ઘણો ઉમેરો થવા છતા પોતાને મલતા લવાજમાં મુજબ ખરચ અને શખાવત કરીને પોતાની આબરૂનો તથા પોતા તરફ રઇએતના પેઆરનો વધારો કરેઓછે એટલુજ નહી, પણ પોતાની પાશે તુરત પઇશા હોએ નહી અને કોઇ ચીજપર

તેહનુ મન થાએતો તેની કીમત પછવાડેથી અપાએઆ કરશે હેવુ ધારી તેવી વશતુ ઉધાર લેવાની તેહને ટેવ નથી. એ મીશાલે ઉધાર નહી કરવાની ચાલ તેણે નાધપણથીજ પારીછે વરી ભરથારની બાએડી તરીકે એ નાંમદારની ખુબીના આપણ જેટલા વખાણ કરીએ તેટલાં થોડાછે. પોતાનો દરજ્જો જોકે અતી ઘણો મોહોટોછે અને પોતાનુ કુલ પરીનશ આલબરટના કરતાં ઘણુ વધારે નામીચુછે તોબી તે શાહાજાદાને વીકટોરીઆ રાણી પોતની ચાલથી જેટલુ શુખ આપેછે, તે કરતા જેઆરે કોઇબી બાએડી પોતાના ભરથારને આપતી હશે નહી. બાએડી તરીકે શલુકાઈ તથા વફાદારી તથા મોહબત વીશે દુનીઆની કેટલીએક બીજી રાણીઓ એ વીકટોરીઆની નકલ કરેતો તેઓના માન તથા લાલમા ઉમેરો થઆ વીના રેહ નહી. વીકટોરીઆ રાણી તખત ઉપર બેઠા પછી ઈંગરેજી રાજમા જે તહરેવાર ફેરફાર થઆછે તેમા આએ એક ઘણો ખુશાલી ઉપજાવવા જોગછે, કે એ રાજના શઉથી કટા દુશમનો પણ એ રાજનુ તાજ ધરાવનારની નીતી વીશે કશો આડો શકુન કાહડવાને કારણ મેલવી શકતા નથી. એ ખુબીની શાબાશી એ રાણીને પોતાંને ઘટેછે કેમકે તેહની આગલના રાજા રાણીઓની ચાલ ચલગતથી એ નામદારને કોઇ રૂડો દાખલો મલી આવેઓ હોએ હેવુ નથી.

એ શાહજાદીને માતા તરીકે જોઈએતો તેહના કામથી આપણને હરખ ઉપજેઆ વીના રેહતો નથી. તેહના બચાંઓ ઉમરે પોહોતેથી કેહેવા દરજ્જાને લાએકના થશે તે વીશેનો વીચાર રાખીને તેઓને શારી કેલવણી આપવાને કાંઈ કશુર એ નામદાર કરતી નથી. તેહનો શદા હેવોજ વીચારછે જે બરીટીશ શેનશાહતમાં હાકમી કરનારાં કુટુંબે રાજદોઆરી મામલા શમંધી માહીતગારી મેલવવી જોઇએ એટલુંજ નહી, પણ બીજા શંનશારી આદમીની બુધીને જલકાટ અને દીલને માન મલે હેવી વીદીઆ અને એલમ શઘલા શાહજાદાઓ તથા શાહજાદીઓએ પરાપત કરવો ઘટારતછે. એ નામદારે હેવા વાજબી વીચાર પર અમલ કરીને પોતાના બચાઓને કાબેલ અને લાએકી વાલા આદમીઓના હાથ હેઠલ શરવે પરકારની શારી કેલવણી આપવાની શદા ખબરદારી રાખીછે અને તે બચાઓ પોતાંની માતાને લાએકના કેહેવાએ એટલા માટે તે નામદાર જે કાઇ શુધરાઈનો વધારો કરનારા અને ગરીબ લોકોનો લાભ વધારનારા કામો જેવાને જાએછે તાંહાં ઘણીખરી વેલા પોતાંના બાલકોને પણ લઈ જાએછે અને શું જાહેર મીજલશોમાં કે શુ ખાનગી મકાનો પર પોતાના કામથી તે બાલકોને પરોપકારી પણુ અને ઉદારતા શીખવેછે; તથા મોહોટા લોકો વીદીઆ હુનર અને શઘલી પરકારની શુધરાઈનો ફેલાવો અને પોતાના કરતાં ઉતરતી પદવીવાલા અને ઓછી શંમપત ધરાવનારાં આદમીઓના કલાંણમાં વધારો કરનારાં કામોને આશરો આપવાનેકોશેશ કીધાથી જેટલું માન મેલવેછે, તેટલુ પોતાના મંકાનો પર બેશી આલશમાં અને અનજાણપણાંમા દાહડા કાહડવાથી તથા પોતાનાં ઘેર તથા દોલતની ખાલી વડાઈ ભરેલી વાતો કરવાથીતેઓ મેલવી શકતા નથી, હેવી અશર તે બાલકોના મગજ ઉપર કરવાને તે નામદાર હર વખત કોશેશ કરેછે. અને તેહેની તેવી કોશેશના ફલ અંતે શારાં નીપજે હેવી નીશાન શરવે કોઇએ જોઇછે. તેહેનો વડો પુતર શ્રીવેલશનો શાહજાદો જે બરીટીશ તાજનો વારેશછે તે હેવો કાબેલ તથા લાએકી વાલો બનતો જાએચ કે તેથી બરીટીશ પરજાનુ ભલું ઈછનાર હરેક આદમીને મોહોટો આનંદ ઉપજેછે.

એ પરમાણે આપણી ઉપર રાજ કરનાર શાહજાદીનો એક ઓરત તરીકેનો શુખનેશાર હેવાલ ઉપર પરગટ કરેઓછે અને જે કોઇ ઓરત ખરી લાએકી તથા માન મેલવવા ચાહતી હોએ તેણે પોતાના પંથની એ શરદારનો દાખલો પકડવાથી ફાએદો થશે. હરેક ઓરત ખુદરતના કામો તથા દુનીઆના કારભાર વીશે શારું ગનાંન મેલવવાથી તથા પોતાના ભરથારને શુખ અને માન આપવા અને પોતાંના બચાંઓને શારી કેલવણી આપવાની કોશેશ તથા મેહનત કરવાથી, તથા પોતાના બેશ કબીલાના લોકોને આશરો અને પોતાના ઓલખીતાઓને ઘટતી મદદ આપવાની તથા આદમી જાતનુ ભલુ કરવાની શુચના ધરાથી, આલશને તજી શારાં કામો માટે મેહનત લેવાથી જેવી આબરૂવાલી તથા ઉનચા દરજ્જાની ગણાએછે, તેને અરધે હીશે પણ પઈશાની મોટી ગરૂરી અથવા ખુબ સુરતીની અનઘટતી અભીમાની અને કુલની નકામી વડાઇ કરવાથી ગણાતી નથી. આપણી માએઆળુ રાણી જે હરેક કુટુબના લોક કરતા વધારેં ઉનચી શુનીઆદની અને વધારે માતબરછે તે એ મીશાલે શમજેશે તથા ગે શમજ મુજબ અમલ કરેછે તો તેની હકુમતમાંની બીજી શઘલી ઓરતો તેમ કાંએ નહી કરે, તથા પોતે શારી કેલવણી લઈ પોતાંના બચાઓને તેવી કેલવની કાએ આપે નહી, તથા શઘલાં ધારા

કામોમાં પોતાથી બની આવતી મદદ કાંએ કરે નહી ! શરવે કોઇએ ઇઆદ રાખવું કે આલશ તથા અનજાંણપણુ અને ખોટી વડાઇ જે ઘેઆણી શાહજાદીઓ ના પશદ કરેછે, તેનો ભોગ જે કોઇ બીજી ઓરતો થશેતો તેનુ આકીબતકુડસું શારૂ થવાનુ નથી. જેમ જેમ જમાનો આગલ ચાલેચ તેમ તેમ હરેક આદમીનુ માન તેહેનાં કામ મુજબ વધેછે અને શું ઓરત કે શું મરદ જે કોઇ જે પરમાંણે વીદીઆ અને અકલ વધારે હાશલ કરેછે તથા નીતીના મારગ પર ચાલવાને વધારે પશંદ કરેછે તથા આદમી જાતનુ ભલુ કરવાપર વધારે મેહનત લેછે તે વધારે લાએકી વાલું અને ઉનચા દરજાનું ગણાએછે પછી તેહેની હાલત ગમે હેવી ગરીબ હોએ અને તેહની દુનીઆહી ગમે હેવી હલકી હોએ. એટલા માટે જે કોઇ નેકબખત ઓરત પોતાનાં નામને શારૂ કેહવાડવા માંગતી હોએ તથા પોતાના કબીલાની આબરૂમાં વધારો કરાવવા ઇછતી હોએ તણે પોતાને માથે હાકમી કરનારી લાએકીવાલી શાહજાદીના કામ તથા ચાલ ચલગતની નકલ જેમ બને તેમ ઉતાવલેથી કરવી

માહારા દોશતદારની બાએડી.

કોઇ કુટુંબ ઉપર જેઆરે કાંઇ આફત આવી પડેચ તે વખતે મરદ કરતાં વધારે હીમનથી ઓરત તે દુખ ખમી શકેચ તેહેના મેં ઘણાએક દાખલા જોએલાછે. જે કજાએ હેલાઇના બનાવોથી મરદ નાશીપાએશ, નાહીમત અને ગાફલ થાઇ જાએચ તેહેવાજ બનાવથી ઘણી વખતે ઓરતોમા એટલીતો ચતરાઇ અને હીમત આવેચ કે જેથી તેઓને પીછાનનારાં લોકોની અકલ હેરાન રેહેચ. ઘણી ઓરતો જેઓએ અમન ચમનમા પોતાનો વખત ગુજારીઓચ, જેઓનું નરમ દીલ અને જરાકબી દલગીરી શોશાઇ નહી શકાએ હેવો શવભાવ શરવે દોશત આશનાઓને જાણીતો હતો, તેહેવી ઓરતોમાં શકટ વખતે હેવીતો હીમત, ડાપણ અને બાહુરી દેખાઇ આવીચ કે જેથી તેઓના કુટંબોને મોહોટો દલાશો મલેઓચ એટલુજ નહી, પણ તેહેવી ઓરતોની હીમતથી તે આફતનો એલાજ થાએઓચ અને તે શાથે તે કુટંબની આગલી ખુશી અને આબાદાની પાછી તાજી થઇચ.

• હેવો એક દાખલો આજ કેટલાંએક વરગની વાત ઉપર આપણાં મુંબઇ શેહેર મધે બનીઓ હતો તે હું મોહોટી ખુશી શાથે અતરે લખી જાણુઉંચ. એ બીના લખતી વેલાએ તેમા જે શખશોની બાબતની વાત આવેલીછે તેઓનાં નામમાં તથા બીજી જુજ વીગતમાં અગતને શર મેં કેટલોએક ફેરફાર કીધેલોછે, કે તે કુટંબ શરવે કોઇની પીછાનમાં તરત આવી શકે નહી, કાંએકે આએ બાબત જે મેં લખીછે તે કોઇની આગલી હાલત જાહેર કરવા લખી નથી, પણ તેથી માતરે એક ખુબી ભરેલો દાખલો પરગટ કરવાને શારૂ મેં વીચાર રાખીઓછે. રતનજી શાહ માહારો એક પુરાણો દોશતદાર થાએચ, તેહેનો બાપ શુરતથી અતરે આવેઓ હતો, અને આડત તથા વેપારનો મોહોટો ધંધો કરતો હતો. મુંબઇમા દશ બાર વરશ સુધી વેપાર ચલાવી તથા મોહોટી આબરૂ અને દોલત મેલવીને રતનજી શાહનો બાપ ગુજરી ગીઓ, તે વખતે રતનજી શાહ આશરે ૩૦ વરશની ઉમરનો હતો અને પોતાના બાપનો એક પુરોજ દીકરો હતો તેથી તેહેની શંગલી દોલત તથા કારભારનો તે વારેશ થએો.

રતનજી શાહ લાડમાં ઉધરેઓ હતો તોપણ તેહેનામા શેઆનપણ અને ચંચલાઇ શારી પઠે હતી અને એલમબી માફકશર પઢેલો હતો, તેથી શરવે કોઇ ધારતા હતા કે રતનજી શાહ પોતાના બાપનો વગ શારી પઠે રાખશે, અને બાપ ગુજરીઆ પછી થોડાએક વરશ શુધી તેણે લોકોને જાણીતો પોતાનો કારોબાર પણ શારી પઠે ચલાવીઓ હતો. પણ લોકો ધારતા હતા તે પરમાંણે રતનજી શાહમાં વેપારની " કુનેહ " હતી નહી, તેહેના બાપના જેહેવી લાંબી નજર તેહેની પોહોંચતીતી નહી, તે પોતાના ધધાની બરોબર ગણતરી રાખતોતો નહી, અને એક પાકો વેપારી હરેક કામ માથે લેતી વખતે નુકશાનની ધાશતી અને નફાની ઉમેદ કેટલીછે તે ઉપર જેમ વીચાર કરેચ અને નાણાંનું વીઆજ અને મેહેનતની કશર અને જોખમ જે રીતે શાહુચેતીથી ગણી કાહાડેચ અને પછી તે કામ માથે લીએચ તેમ રતનજી શાહનું કામ હતું નહી; તેણે પોતાના બાપના વખતનો શગલો દેશાવરોનો ધધો ચાલુરાખીઓ હતો, તેમા નફો ઇઆ નુકશાન તેહેને " નશીબ " ઉપર રાખીઉં હતું, તેથી હેવુ બનીઉં કે બાપ ગુજરીઆ પછી રતનજી શાહની દોલત વધી નહી, કેટલીએક વખત વીઆજનાં નુકશાન અને દુબટ ઉધરાણીથી તેહેને ધીમો ખારો પડતો ગીઓ, અને વલી હેવા શમેમાં તેણે પોતાની રોકડ પુજીનો કેટલોએક ભાગ (ખરૂ

કહીએતો કાંઇએક મોહોટાઇને વાશતે) બાગ બગીચા અને હુવીંજ મીલકત ઉપર રોકી નાખીએ.

એ વાતને તરણ ચેઆર વરશ નહી થાએઆં એટલાં મા રતનશાહના દેશાવર ખાતેના એક આડતીઆએ પોતાની પુંજી ઉપરાંત ધધો કરીને કાંઇએક માલ જપાબંદ ખરીદ કીધો, અને તે માલ મુંબઈ વેચવા મોકલવા ધારીઉં, અને તેહેના નાણાંને કીજે આશરે તરણ લાખ રૂપીઆની રતનશાહ ઉપર હુંડી લખી, અને હેતુ જણાવીઉંકે હુંડીની મુદત પાકી આની આગમજ રતનશાહ ઉપર તે માલ મોકલી દેઈ, તે વેચીને હુંડીના નાણાં પગાર કરવા. રતનશાહે બીચારાએ તે શગલી હુંડીઓ શીકારી આપી, પણ તેહેનો આડતીઓ એટલોતો બોહોલા ધપામાં ફસેલો હતો કે માલ રવાને કરીઆ આગમજ તેહેની આટ નબલી પડી, તેથી રતનશાહના હાતમાં માલ આવીઓ નહી અને હુંડીનાં નાણા ભરવાની તેહેને ફરજ પડી, અને તેથી માહારા નેકબખત મીતરની ખરાખી થઈ.

રતનજી શાહનો હોશ શંગલો જતો રહેઓ, તેહેના ચેહેરા ઉપર ગમગીનીએ મુકામ કીધુ, અને કેટલાએક દાહાડા શુધી તેણે એ વાત શઉ કોઇથી છુપાવી રાખી. તોપણ નાણા ભરવાની મુદત જેમ નજદીક આવતી ગેઇ તેમ તે વધારે મુકાતો ગીઓ, અને તેહેનાં ઘેરનાં માંણસોએ પણ તેહેને ઘણી તરેહેથી પુછીઉં તોબી કાઇ ખોલાશો કીધો નહી.

હવે હેવી શકટના વખતમા એ માહારા દોશતને તેહેની બાએડીની શમજ અને હીમત કેહેવી કામ લાગી તે શાબલો. તે બાએડીનું નામ જરબાઇ કરીને હતું, અને શુરતના એક ગરીબ પણ આબરૂવાલા ગરહશથની તે દીકરી થાતી હતી. રતનજીશાહનો પેઆર પોતાની બાએડી ઉપર ઘણો હતો અને બાએડીનો પેઆર તેહેની ઉપર તેથી જેઆદા હતો. તેઓને તાંહાં ઘણી ઉમેદેથી તરતજ એક છોકરાનુ ફરજંદ થાઇઉં હતુ એ ઓરતે પોતાના ખાવંદનો ગમગીની ભરેલો ચેહેરો ઘણા દાહાડા સુધી તપાશીઓ હતો અને કાંઇબી તેહેની ઉપર આવી પડીઉંચ હેતુ દીલમાં શમજતી હતી, અને ઘણીવાર કાલાવાલા કરીને તે બાબે ખોલાશો માગીઓ હતો, પણ રતનજી શાહ કાઇ બોલીઓ નહી, અને પોતાની વાત જાહેર કીધી નહી, તેથી તે બીચારી ઘણી નીરાશ થાઇ હતી.

એક દાહાડે દાદાના શરેશતા પરમાણે હુ બપોરના માહારાં ઘેરમાં જમવા આવેલો હતો તેહેવામાં રતનજી શાહનો ચાકર માહારી પાશે આવીઓ અને કેહેવા લાગો કે "જરબાઇ તમોને બોલાવેચ."

હું વીચારમાં પડીઓ અને ચાકરને પુછીઉં કે માહારૂં શું કામ પડીઉંચ, કોઇ દાહાડે નહી ને આજે તેરૂં શાને વાશતે મોકલીઉં હશે, પણ માણશને કાઇ ખબર હોએ એ હું માલમ પડીઉં નહી.

મેં તરત જમી લીધું પછી માહારા દોશતને ઘેર ગીઓ અને તેહેની ઓરતનુ મોહોડું જોતાંજ માહારી ખાતરી થાઇ કે કાઇબી આફત આવેલીછે

તેઆરપછી એ બાઇએ પોતાના ખાવંદના દલગીર ચેહેરાની અને ઉદાશ દીલની વાત માહારી આગલ શઘલી માંડીને કહી, અને બોલી કે "મે ઘણુબી આજેજીથી પુછીઉં પણ મહને એક જવાબ મલીઓ નહી, તેથી તમોને આટલી તજદી આપીચ કે એવણની ઉપર કાઇબી જફા પડીચ તે બાબે તમો એવણના દોશતદાર છેઓ તે પુછો તો તમારી મેહેરબાંનગી થશે." તેજ શાહાંજના મેં રતનજીશાહને મલવાનો ઠરાવ કીધો, અને તેહેને માહારી સાથે ફરવા બોલાવીઓ, અને તેહેના ચેહેરાનો આકાર જોઇને તેહેની બાએડીની વાત માહારા દીલમા ઉતરી.

થોડુંએક ફરી રહેઆ પછી એક નીરાતની જગો ઉપર મેં ગાડી ઉભી રખાવી અને તેહેના દીલની ઉદાશીની મેં વાત પુછી. તે પુછતાંને વાર બીચારો તરત આંખમા આંશુ લાવીઓ અને આશપાશ નવરૂ જોઇને પોતાના આડતીઆથી નીપજેલી ઉપર બેઆન કીધેલી શગલી ખરાબીની વાત માહારી આગલ કહી દીધી.

મેં પુછીઉં કે "તમે ઘેરમા એ વાત કાએ નહી કીધી?"

રતનજીશાહ બોલીઓ—"ઘેરમા વાત કહીને હુ શુ કરૂ—હું મુવેલો બરેલો છેઉ તાંહાં બીજાઓને શું કરવા બારૂ?"

મેં કહીઉ કે "તમો તમારા ઘેરમાં તથા તમારા ખરા દોશતો આગલ એવી વાત કરોતો તમોને દેલાશો મલશે અને તેહનો એલાજ ધશે".

પછી મેં પુછીઉં કે "તમારી પાશે કંપનીના બાડ (શરકારી લોનનાં કાગજીઆં) હતા તે કાહા ગીઆ?"

જવાબ દીધો જે "તેતો નવું ઈશટેટ લીધુ તેઆરે વેચી નાખીઆ."

એ પછી હમોએ ઘણોએક વખત શુધી વાત કીધી અને તેહેને બીજે દીવશે માહારા દોશતને ઘેર જઈને વ ધારે વીચાર કરવાનુ મેં કબુલ કીધુ. એ કબુલાત મુજબ શ હવારના હુ રતનજીશાહનાં ઘેરમા ગીઓ, તેણે માહારી લ લામણ મુજબ પોતાની બાએડી આગલ બધી વાત કીધી હ તી, અને તે ભલી ઓરતે કાંઈબી ધાશતી ખાધાને ઠેકાણે પોતાના મરદને ઘણોએક દીલાશો આપીઓ હતો એ પ છી હુ, રતનજીશાહ, અને જરબાઈ, તરણે જણા એક ઓર ડો બધ કરીને બેઠા, અને તાહા માહારા દોશતની રજાથી મેં તેહેના ચોપડા ઘણા બારીકીથી તપાશી જોએઆ માહા રા દોશતની મરજી હેવી હતી કે તેહેની પાશે ઘેર, વાડી, વ ઝીફા અને હેવી જે મીલકત આશરે ર લાખ રૂપીઆની હતી તે ઉપર કોઈ નાણું કહડાવી આપે અને બીજા એક લાખ કોઈ ધીરનાર મલેતો તેહેની ઉપરની પાકતી હુંડીએ, તે તરત પગાર કરે અને પોતાના વેપાર તથા ધીરધારમાં જે આશરે ૪ લાખ રૂપીઆ ગોવાએઆ હતા તે આવેઆથી તે પોતાનુ દેવુ પાછુ આપી શકશે. જેમ રતનજીશાહ આગ એ ઠેકાણે ભુલ કરતો હતો તેમ ઘણા વેપારીઓ ભુલ કરે છે અને પછી તેઓનો બચાવ થવો મુંશકેલ પડેછે, એટલા માટે એ ધણીના તે વખતના વેહેવારની હાલતનો ટુક અડ શટો હુ નીચે પરગટ કરૂ મ

પુંજી.

૨૦૦૦૦૦)	થાવર મીલકત
૪૦૦૦૦૦)	વેપાર ખાતે તથા આશામીઓ ઉપર લેણી ઉઘરાણી
૬૦૦૦૦૦)	

દેવું.

૩૦૦૦૦૦)	આહ્તીઆની હુંડી
૨૦૦૦૦૦)	પરચુટન આશામીઓને દેવા.
૫૦૦૦૦૦)	

એ ધણીના વેપાર તથા ધીરધારનાં ઉપલા ૪) લાખની રકમ મધેથી આશરે ૩ા લાખ ઉપજે આવે હેવા હતા, તે માથી તે ૩) લાખની હુંડીનુ દેવુ આપે બાકી અરધો લાખ રૂ પીઆ તથા થાવર મીલકત તેહેના હાતમા રેહે તેમ બીજી ત રફથી બજારનુ ૨) લાખનુ દેવુ રેહે તેહેના મોહોટા વીઆજ ના ભારામા મીલકતની ઉપજ ઉપજ અને અરધો લાખ રોકડ નાણુ પણ થોડા વરશમા ઘશડાઈ જાએ, તો અને પાચ શાત વરશમા માહારો દોશત ફકીરી હાલતમા આવી પડે. હેવુ શ મજીને મેં માહારા દોશતને તેહેની શંઘલી માલ મીલકત વે ચી તથા લેણું વસુલ કરીને તમામ દેવુ આપી દેવા અને જે ૨૫) (આ ૫૦) હજાર રૂપીઆ વધે તે તરત બચાવવાની મજબુત ભલામણ કીધી.

રતનજીશાહ જે ગામમાં શાત લાખ રૂપીઆની આશા મી ગણાતો હતો તેહેને એકેદમ એ રીતે પોતાની મોહોટાઈ મુકી દેવા ગમીઉ નહી, તે માહારી શાથે ઘણી તકરાર કરવા લાગો મેં તેહેને શમજાવીઉ કે હાલમા તેહેના પોતાના હાતમા પોતાની પુંજીનો એક નાધલો ભાગ શંભાલવાનો વખત છે, તે મ જો તે નહી કરશે અને પોતાની હાલત આલમના લોકો થી છુપાવશે તો મોહોટુ વીઆજ ભરતા અને અશલની મા ફકનો ખરચ રાખતા તેહેની પાશે એક દમડી ફાજલ રેહેશે નહી, કદાચ માગનારાઓને પણ રૂપીઆના બાર આનાં મ લશે, અને અંતે જે વાતને છુપાવા માગેમ તે છુપી રેહેવાની નથી.

જરબાઈએ માહારી તથા રતનજીશાહ વચેની તકરાર ઘણાજ ધેઆનથી શાભલી હતી, તેણે માહારો વીચાર પશંદ કીધો, તરત તવંગરીમાથી ગરીબ હાલતમા આવવાની તે હીમતવાન અશતરીએ કશી ફીકર કીધી નહી, અને તેહે ના ખાવદને શમજાવાનુ જેટલુ માહારામાં કઉવત હતું તે કરતાં વધારે કઉવત અને ચાલાકીથી તથા હીમત અને દી લાશો આપીને રતનજીશાહ પાશે તેહેનો વેપાર માંડી વલા વાને કબુલ કરાવીઉં. જો એ દીવશે જો એ ઓરતે પોતાના ખાવદને હાવી શારી શીખામણ આપી નહી હતે તથા તે બાબે બશઈદ થાઈ નહી હતેતો રતનજીશાહ પાછળે દાહાડે, શુ હાલતને પોહોચતે તે હુ કહી શકતો નથી

થોડી મુદતમાં શઘલી અગતજોગ ગોઠવણો કરીને હમો એ રતનજીશાહનો વેપાર બધ કરાવીઓ, અને તેહેની પુંજી નો એક શારો ભાગ તેમાથી બચાવીઓ રતનજીશાહે પોતા નુ મોહોટુ ઘેર તથા બગીચો કાહાડી નાખીઓ, પોતાના હમાલ, મશાલ, અને બીજા નોકરોને રજા આપી, અને પોતે એક શારી હવાની જગોના એક નાધલા બગલામાં જા ઈ રહેઓ એ ધણી આગલ ૪ થી ૫ ઘોડા વાપરતો હતો તેહેની જગોએ એકજ ઘોડા અને ગાડી ઉપર શુકર કીધી અ ને એક બેએ પુરાના ચાકરોને પોતાની શાથે રાખોઆ

જે દીને રતનજીશાહ પોતાનુ મોહોટુ ઘેર છોડીને એ નાષલા બગલામા જાઈ રહેઓ તે દાહાડે બનેલો એક બનાવ માહારે આએ જગોએ પરગટ કરવો જોઈએથ કે જેથી તેહેની બાએડીની કીરતી ભરેલી ખુબી જાહેર થાએય એટલુંજ નહી પણ બાએડીઓ પોતાનાં ભરથારના શુખમાં કેહેવો અખતીઆર રાખેય તેહેનો એક દાખલો મલી આવેય.

જે દીને નવા બગલામા રતનજી શાહા રેહેવા ગીઓ તે દાહાડે બામદાદથી હમોએ તેહેનો ઘોહોએક વાપરવા જોગ શામાન બગલે મોકલવા માડીઓ તે ગોઠવવાનુ કામ જરબાઈએ મોહોટી ખુશીથી પોતાને માથે લીધુ અને શાહાજના મહને તાંહાં આવવાની અરજ કીધી. હમો ઘેરમા શગલુ નકી કરીને શકારેથી બંગલે ગીઆ, તાંહાં રશતામા માહારા દોશતદારને પોતાની આગલી વાત ફરીને ઈઆદ આવી, અને પોતાની બાએડી વીશે મહને કેહેવા લાગો કે તેણીએ કોઈ દીવશ દુખ જોએઉ નથી, અને બબરચીખાનાનો ઉબર ઓરગીઓ નથી, અને ઘેરના હલકા ખતેરામા પડી નથી, તેથી તેહેનુ શુ થશે તે વીશે તેહેને (રતનજીશાહને) ઘણી ફીકરછે, અને તેણે પોતે પોતાના ઉંધા વેપારથી પોતાનાં કુટંબને આએ રીતની જંજાલીમા નાખીઉય હેવુ કહીને તે કેટલોએક પશતાવો કરવા લાગો, અને બીજું બોલીઓ કે મોહોટું ઘેર મુકીને નાષલાં જુકડા જેહેવી જગોમાં રેહવા ગીઆથી તેહની ઓરત રડેઆ વગર રેહશે નહી

રતનજીશાહની એ ફીકર તદન ખોટી હતી, તેહનો દાખલો હમોને તરતજ મલી આવીઓ; તે એજે, ગાડીમાંથી ઉતરીને બગલો જે બગીચાની કેટલોએક અંદર હતો તે તરફ હમો ધીમે ધીમે ચાલતા હતા એટલામાં દુરથી જરબાઈનો આવાજ હમારા કાન ઉપર પડીઓ, તે પોતાના દીકરાને જોહોલીમા શુવારીને ખુશ અવાજથી ગીત ગાતી હતી, તે શાલલીને માહારા દોશતનો ચેહરો તરત ખીલી ગીઓ અને હુ શાંભલું તેમ એએઆ ભુખું માણશ આશાએશ પામીને બોલે તેમ બોલીઓ કે "જરી, ખોદા તુને શલામત રાખે અને તાહરી શબુરીનો બદલો તે શાહેબ વાલી આપે!"

બગલામા ગીઆ પછી જરબાઈ હમોને મલી, તેહેનાં ચેહેરાં ઉપર કશી દલગીરી હતી નહી, તેણીએ હમારે શીજે ખાનુ તઈઆર રખાવીઉં હતુ, અને બગલાની છાએદાર ફેરેલી વરાંડમાં પાતરાં મંડાવી રાખીઆં હતા, તાંહાં બેશીને હમો શારી પઠે જમીઆ; અને રતનજીશાહ મહને કેહેવા લાગો કે હેવું ખુશી ભરેલુ અને નીરાંતથી કોઈ દાહાડે તેણે પોતાની મોહોટી હવેલીમાં ખાનું ખાધુંતું નહી.

રતનજી શાહની હાલત એમની એમ પડી રહી નથી, તેણે પાછલે દાહાડે ઉદ્દીઓગ અને અનુભવથી મલેલાં દાહપણના બલથી તથા પોતાની શેઆની બાએડીની શારી મશલત પરમાંણે ચાલી કર કશરનો ખરચ કરવાથી પોતાની આગલી દોલત તથા દબદબો ઘણો ખરો પાછો મેલવીઓછે, તે આજ શુધી કેહેતો આવીઓય કે ધામધુમના મેહેલ કરતાં નીરાંતે રેહેવાની જુકડી ભલીછે.

માહોમાહેના ફીશાદથી થતી ખરાબી.

પંનજાબનુ રાજ.

ઘણા દાનાવ લોકોની હેવી મશલતછેજે હરેક કુટુબના લોકોએ તેમજ હરેક રાજ ચલાવનારા વડા લોકોએ માહોમાહે લડાઈ જેમ બનેં તેમ નહી કરવી. એ શીખામણ ઉપર જેટલુ ધેઆન અપાએ તેટલુ આપી શારી પઠે વીચાર કરવો ઘટારતછે. ૧ મોહોટી નેઆતો કીધાથી અને તહરેવાર બીજા મોહોટા ખરચ કીધાથી એક કુટુબનો પઈશો જેટલો ખરાબ થતો નથી તેટલો તે કુટુબના લોકોની અરશ પરશની લડાઈથી થાએછે, પારકા દુશમનના હુમલાથી અને બીજા તેવા બનાવથી હરેક કબીલાની હોરમતમાં જેટલો ઘટારો થાએછે, તે કરતાં હેવો ઘટારો દશ ગણે વધારે અરશ પરશની નાલેશી અને ફજેતી કીધાથી થાએછે, શનશારની શઘલી આપદાથી અને માદગીની શઘલી પીડાથી એક કુટુબના લોકોનો જીવ જેટલો અકલાએછે અને શુખનો નાશ તથા તનદરોશતીની ખરાબી જેટલી થાએછે તે કરતા વધારે માહોમાહેના કજીઆ ફીશાદથી થાએછે. એ બાબેના ઘણાએક દાખલા અતરે આપી શકાએ હેવુંછે પણ કેટલાંએક કારણોને લીધે તેમ કરવાને દરશત ધારીઉ નથી તોબી શેઆણી વાંચનારીઓ જો એ બાબેની શાબેતી માંગતી હોએતો દેશીઓના ઘણાએક કુટુબોના હેવાલથી તેઓને તેવી શાબેતી શેહેજમાં મલી આવશે.

વલી માહોમાહેના ફીશાદથી હરેક કુટુબની જેવી ખ

મહારાજા દુલીપસીંહ

શાખી થાએછે તેવીજ ખરાબી મોહોટાં રાજેની થાએછે. હે
વા ફીશાદથી ઘણુંએક રાજે ઉથાં વલેઆંછે. રાજાના કુ
ટુબના લોકોની અરશપરસની અદેખાઇ, તેઓની ઓ
રતોના ફીશાદ અને કાવતરાં, તેઓના પરધાંનોની લુછછાઇ,
અને દંગા, તેઓના શરદારોની નાફુરમાંની અને કજીઆથી
રાજેની જેટલી ખરાબી થઇછે તેટલી દુશમનોના બલ અને
ફોજથી થઇ નથી. આપણી ઉપર હાકમી કરનારા ઇંગરે
જો જેમની હોડીએક શંખીઆ દુર રાહ ઉપરથી આ મુલુક
માં આવીને થોડા વખતમા ભારી ચમતકારીક રીતે આ
લગભગ શંઘલો ભરતખડ પોતાંને હાથ કરી બેઠીછે તે કાંમ
મા તેઓને પોતાંની બાજુના કવત અને અકલના જોરથી જે
ટલી મદદ મલીછે તેટલીજ બલકે તે કરતાં વધારે મદદ ગા
મડી રાજ કરનારાઓના માહોમાહેના બખેડાથી તથા તેઓ
ના પરધાનો અને શરદારોના અરશ પરશના કજીઆ ફીશા
દથી મલીછે તે વીશેનો એક દાખલો અતરે ટાંકેઓછે તે વા
ચીને શેઆણા લોકોએ શીખાંમણ લેવી અને માહોમાહેના
કજીઆમા પડવાથી શદા પહરેજ કરવી.

પનજાબમાં શીખલોકોનુ રાજ ચાલુ કરનાર તથા તે
રાજની કીરતી વધારનાર રંનજીતશીંહ મરણ પાંમવા પછી ખ
રકશીંહ નામનો તેહુનો એક છોકરો ગાદી ઉપર બેઠો. એ
રાજા જાહુંનેાે દાહેઓ અથવા હીમતવાંન હતો નહી તે થો
ડાજવારમાં મરણ પામો અને તેહની એક બાએડી અને
ચારરાખેલી ઓરતો શતી થઇને તેની શાથે બલી મુઇ. એ
મરનારનો છોકરો નવનેહાલશીંહ પોતાંના બાપને બાલીને
ઘર તરફ આવતો હતો તેવાંમાં શેહરમાં દાખલ થવાનાં દરવા
જાનો એક ભારવટીઓ તેની ઉપર પડેઓ અને તેજ દીને
તે મરણ પાંમો. એ બનાવ કોઇ દગાખોરોના કાવતરાથી
થએલો ધારવામાં આવેછે.

એ બનાવથી શ્રી કાશમીરનો હાકમ શેહરશીંહ જે
રજીતની એક રાખેલી ઓરતને પેટનો છોકરો હતો પણ જે
હને શદા ખરા શાહજાદાની માફક ગણવામાં આવઓતો તે
તખત ઉપર બેઠો. એ રાજા ઘનો હુશીઆર તથા શકતી
વાલો હતો પણ તે શાથે ઘણો મોજીલો પણ હતો. ઉગમણ
ખરાંતનાં બીજા રાજેની માફક આએ વખતે શીખ રાજની ક
મખતી આવવાની નીશાન દેખાવા લાગી શેહર શીંહ ગાદી
ઉપર બેઠો પછી જલદીથી લેવીશુમ ઉઠી જે મરનાર નવનેહાલ
શીંહની બાએડીને હુમેલ હતા. એવે બાહને તે રીજના જુ
દા જુદા શરદારો બે ટોલીમાં વેહચાઇ ગએઆ પણ અંતે
શેહરશીંહની ટોલી વાલા ફતે પાંમેઆ. તોબી શુલેહ જાહ
જો વખત ટકી નહી. ઈશવી શને ૧૮૪૩ ના વરશના શ
પટેમબર મહીનામાં એ રાજાના વજીર ધેઆંનશીંહ રાજા
થવા શારૂં બખેડો ઉભો કરઓ. તારીખ ૧૫ મી શપટેમબર
ને દીને શેહરશીંહ લશકરના શીપાઇઓની કવાએદ તપાશ
તો હતો તેવાંમા ધેઆંનશીંહ શીખવી રાખેલા અજીતશીંહ
નામના એક નાલાએક શરદારે દગાથી તે રાજાના માથામાં
એક પીશટોલ જાહડી જેથી તે તતકાલ મરણ પામેઓ અને
ધેઆંનશીંહ પોતાને રાજા કહેઓ, તેની શાથે બીજા બલવાખો
રો તુરત મલી ગએઆ. એ વખતે મરનાર રાજાની તરફ
વાલા અને બલવાખોરો વચે આમનશામન ઘણી ખુનરેજી
ચાલી. અજીતશીંહ શેહરશીંહની લોથ કાપીને તેહનુ શર
એક ભાલાની અનીપર ઉંનચુ ધરેઉં અને તે બલવાખોરો
ફીશાદ કરતા શેહરમાં આવા જાહાં અજીતશીંહ પરતાબશીં
હ નામના રાજપુતરને કાપી નાખેઓ તથા તે રાજપુતરની
શઘલી બાએડીઓને તેમના મકાંનમાંથી બાહેર ઘશડી કા
હડી તે બીમારીઓનેબી કતલ કરી અને શેહરશીંહનો એક
પુતર જે તે દીવશની આગલી રાતે જનમેઓ હતો તે બાલ
કને ફાંશીથી ગુંગરાવી મારઓ. હેવાં ઘાતકી કરમો કરવા
પછી અજીતશીંહ ધારેઉં કે હું પોતેજ પંનજાબની હકુમત લેઉં,
તે કામમાં કશી હરકત પછવાડેથી નહી થવા દેવાની મત
લબથી તેહને ફીશાદ કરવાને પેહુલા ઉશકેરનાર પોતાંના હ
રીફનોબી ઘાત કરવાનો તેણે ઠેહાવ કરેઓ. એ પરમાણે
તે ધેઆંનશીંહ પરધાંનની ગાડીમા બેઠો અને તેહની શાથે
વાત કરતાં તેહને કતલ કરેઓ. એ રીતે એ અજીતે
તા૦ ૧૫ મી શપટેમબરનો આખો દીવશ ખુન કરવામા
કાહડેઓ અને પોતે રાજા થવાની પુર ઉમેદમાં રહેઓ. પ
ણ બીજે દીને તેહના પાપે તેહની પર ગલખો કીધો. શરકા
રની તરફવાલાઓ શઘલે ઠેકાણે બલવાખોરોને મારી હટાડવા
લાગા અને અજીતશીંહ તથા તેના બીજા શંગાતીઓને પ
કડી ફાંશી દીધા અને ધુલીપશીંહ જે પંનજાબના પેહુલા રા
જાનો પુતર થાએ અને જેહની એક મુરતી-આ ચોપાની
આંમાં દાખલ કરવામાં આવીછે તેહને ગાદી ઉપર બેશાડે
ઓ. એ ધુલીપ તખતપર બેઠો તોબી પનજાબમાં માહોમા
હેની શમાધાંની ચાલી નહી. અને આપણી ઇંગરેજ શર
કારને ખાશની લાગી કે રખેને તેવા ફીશાદની કોઇં માઠી અશ

ર ઇંગરેજી પરજાપર પામે તથા રખેને એ ફીશાદીઆ શીખ લોકોનુ લશકર જે ઘણી દગા ભરેલી હાલતમા હતુ તે બરીટીશ હકુમત તયેના મુલકમા ઉતરી આવીને ફીશાદ કરે એ ધાશતી બાબે પોતાનો શબાલ કરવા અને જોગવાઇ મયેતો બરીટીશ હકુમત વધારી પોતે માન મેલવવાની મતલબથી ૧૮૪૫ ના વરશમા તે વખતના ગવરનર જેનરલ લારડ હારડીંજે ઇંગરેજી શરહદ તરફ શ્રી ફીરોજપોર મધે એક નોહોટી ફોજ એકઠી કરી કે અગત પડેતો તે ફોજ તુરત કામ લાગે થોડા મહીના ગએઆ નહી એટલા ઇંગરેજ સરકારે ધાશતી રાખેલો બનાવ ખરેખર બનેઓ શીખ લોકો પોતાના મુલકમા ફીશાદ કરતા ધરાઆ નહી અને શટલેજ નદી ઓરંગી આપણી સરકાર શાથે લડાઇમા ઉતરેઆ, પણ ઘણીએક ખુનરેજી ભરેલી લડાઇઓ થએઆ પછી આપણી શરકાર ફતેહ પામી અને શીખ લોકોની રાજધાની શ્રી લાહોરનુ શેહર જે શ્રી ફીરોજપોરથી પચાશ માઇલની વેગલાઇ ઉપરછે તાહા આપણુ લશકર કુચ કરી ગઇઉં શકટમા આવેલા શીખ લોકોએ શુલેહ કરવા માગી તે બરીટીશોએ કબુલ રાખી તા૦ ૨૯ મી ડીશેમબર ૧૮૪૬ ને દીને અરશપરશ એવી કબુલાતો કરી કે બને શરકારે મીતરાઇથી ચાલવુ અને લડાઇના ખરચને પેટે શીખ સરકારે હફતે હફતે મલી બરીટીશોને રૂ૧૫૦૦૦૦૦૦) આપવા અને ધુલપશીંહ જે તે વખતે નાધની વએનો હતો તે મોહટો થાએ તાહાશુધી પનજાબની જાલવનીને શારૂ તે મુલકમા બરીટીશ લશકર રાખવુ અને રાજ કારભાર શબધી કેટલીએક બાબદમા ઇંગરેજ શરદારના વકીલની મશલતથી ચાલવુ એ પરમાણે ઇંગરેજ શરકારે પોતાનો પગ પેશારો પનજાબમ કરઓ અને કાબુ ચલાવવા માગેઓ જે શઘલુ તે વખતે કબુલ કરવામા આવીઉં પણ પછવાડેથી ધુલીપશીંહની માએ રાણી ચદા તથા તેહુના મશલતીઆ શીખ શરદારોએ પોતાના માહોમાએના બખેડાના માફાકુલ જોએઆ અને બેગાના ઇંગરેજોની દબાનમા રેહવાથી કંટાલવા લાગા તથા તેથી પોતનો છુટકારો કરવાની તદબીરમા ફરવા લાગા તેઓએ બરીટીશોનો નાશ કરવાને જે ગોઠવણ કરી રાખી હતી તે ૧૮૪૭ ના મેએ મહીનામા જાહેર થઇ અને બરીટીશોએ જોઇઉંકે એ શઘલી બળાનુ મુલ રાણી ચદાછે તેથી તેઓએ એ રાણીને જબરજોરીથી શ્રી કાશી ખાતે કેદ મોકલી જે જગોએથી તે પછવાડેથી નાહશીને નીપાલના રાજાને આશરે જાઇ રહીછે

એ રાણીને દેશનીકાલ કરવાથીબી પનજાબમા બરીટીશ લોકો આરામથી રહી શકઆ નહી કારણકે ઘણા શીખ શરદારો ઇંગરેજને ધીકારતા હતા તેઓએ દગો કરવાનો વીચાર રાખઓ, તે દગો મુલતાનના નાઝીમ હાકમ મુલરાજે ૧૮૪૮ ના વરશમા શુરૂકરીઓ તેમા બે ઇંગરેજી વકીલો મારેઆ ગએઆ અને તે હાકમને શીખશા કરવાશારૂ મોકલેલો શેહરશીંહ શરદાર રશતે જતા મલવાખોર થઇ પડેઓ. તેહના બાપ ચતરશીંહે પણ જલદીથી તેહવો હાલ પકડઓ અને થોડેવાર પનજાબમધે એક ભારી લડાઇ ચાલી જેમા બધે તરફનુ ઘણુએક લશકર તથા ઘણાએક નામીચા ઇંગરેજી અમલદારો મારીઆ ગઆ પછી બરીટીશો અતે ફાવેઆ મુલરાજ તથા શેહરશીંહ તથા ચતરશીંહ અને બીજા શરદારોને કેદ કરી દેશનીકાલ કરેઆ ધુલીપશીંહ રાજાને દર વરશે પાચ લાખ રૂપીઆનો લવાજમો આપવા ઠેરવી ગાદી પરથી ઉઠાડી મેલઓ અને પનજાબનુ શઘલુ રાજ તા૦ ૧૭ મી મારચ ૧૮૪૯ ને દીને બરીટીશ હકુમત તને લેવામા આવીઉ

એ વખતથી એ રાજા ધુલીપશીંહ બરીટીશોનો મુશાહેદાર થઇ રહેઓછે તેહને ડાકટર (હવડા શર) જાન લોગીન ના હાથ તળે શારી કેલવણી મલવા લાગી તે પછવાડેથી પોતાનો બાપીકો ધરમ મુકી ખરીશટીઆન થએઓ અને ઇંગલડ ગએઓ જાહા તેહના ગભીર મીજાજ અને શઉકાઇ ભરેલી ચાલથી આપણી માએઆલુ રાણી તથા બરીટીશ ઉમરાઓ અને બીજા લોકોને ઘણો પશન પડતો થએઓછ એ રાજા હજુર ઇંગલડમાજછે તેહની ઉમર હવડા માતરે ૨૩) વરશનીછે અને એ રાજાએ પોતાના કોઇબી વાક વગર જે રાજ ખોઇઉંચ તે બરીટીશ શરકારની હકુમત તલે શલાહ શપનથી ચાલેછે તે મુલકની વશતી આશરે ૪૦૦૦૦૦૦) ચાલીશ લાખ આદમીનીછે અને તેમા શરકારને આશરે ૨૫૦૦૦૦૦૦)બે કરોડ પચાશ લાખ રૂપીઆની આવક થાએછે એ મુલક બરીટીશોના હાથમા ઘણો અગતનો થઇ પડેઓછે

રેતીનાં રાણ.

આએ પુરથવી જેહની શપાટી ઉપર તહરેવાર દેખાવ જેવાકે પાહાડો, નદીઓ, શરોવરો, વેઆરો, પેદાના અ

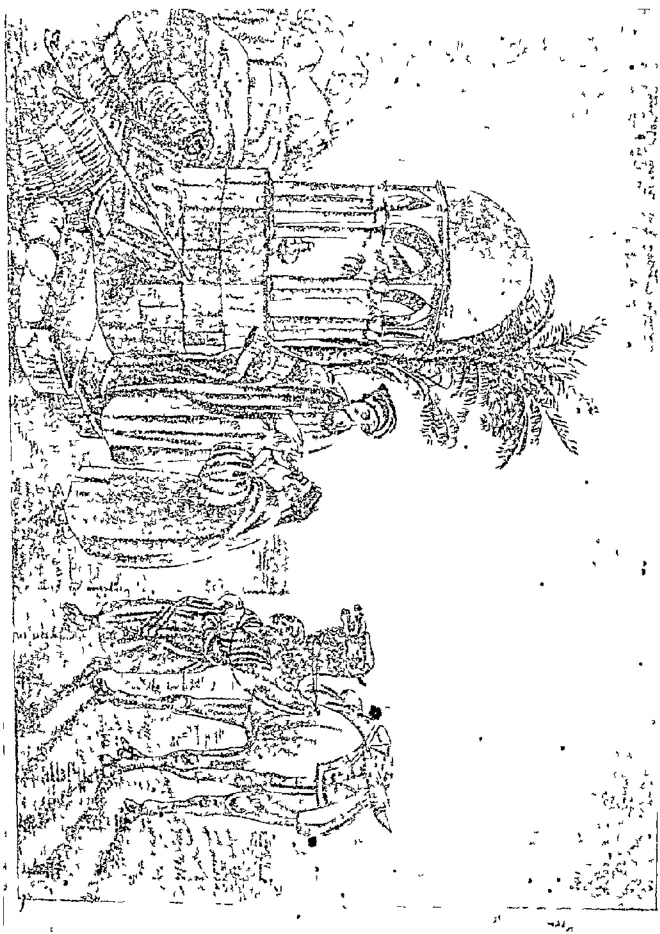

ને જંગલો રાન ઈતીઆદી દેખાવો નજર પડેછે તેમાં છેલલી કહેલી જગાઓ ઈચ્યાને રાન જેવા દરામના તેવાંજ ઉમદા દેખાએછે. પરવરદીગારની બેહદ ખુદરતમા એ રાનો જાતે જેવા ઉજાડ હોઆએમ તેવાંજ ઉજાડ બુધીના આદમીને તેથી શારી શીખામન મલેછે. એ રાણો તમામ રેતીની જગાઓ હોએછે જાંહાં ઘનાએક માઈલશુધી રેતીના ઢગલા અને ખાડાઓ શવાએ બીજું કશું નજર આવતુ નથી, કોઈ તહરાના જાડ પાન અથવા ઘાશ ઉગતાં નથી, પાંણીનો એકુ મશમો કેથે વેહેતો દેખાતો નથી, ઘંડો પવન કદી ફુકતો નથી અને જાહા મુશાફર લોકો શદા થાક અને તરશથી હવાતો હેરાણ મલેછેજે જેઓને જીવતાં દોજખ જેવુ હોએ તેઓએ એવાં રાન જોવા એટલે દોજખની ઘનીએક શખતીઓની શેહજમા શમજ પડશે.

એ રેતીના વેરાણ મકાનો દુનીઆના ઘના ભાગોમાં નજર આવેછે પણ આફરીકા તથા એશીઆ ખંડમાં તેઓએ ઘની જગો ઘેરીછે. તાહાં કાઈ નહી પણ છુટી અને પવનથી ઉડતી રેતી હોએછે જેહના જુદે જુદે વખતે ભારી બુલંદ ટેકડાઓ જુદે જુદે ઠેકાણે થાએછે અને તે શાધારન પવનમા તથા વરોલીઆના જોરથી એવી દરામની રીતે ઉડેછેજે આદમી અને જાનવર શેહજવારમાં તેમાં ગુગરાઈ મરણ પામેછે તથા ડટાઈને નહી શરખાં થાએછે.

'શ્રી આફરીકા ખંડના હેવા જંગલ વીશે જાણાંવવામા આવીઉછેજે હજારો માઈલના વીશતાર શુધી એવી રેતી પવનથી ઉડતી ફરેછે તેથી તથા સખત ગેરમીથી એટલી પીડા થાએછેજે દુનીઆના બીજાં કોઈ રાંણમાં તે મીશાલે થતુ હશે નહી. બલતી રેતી શવાએ ઘણાએક માઈલ શુધી કાઈ નજર આવતું નથી અને કશુ મલતું નથી. જાહનમના તાપ શરખી ગરમી શવાએ બીજું કશુ આદમીની ઈનદરીઓના જાણવામા આવતું નથી વનજારાઓને કશું પાણી મલતુ નથી એટલુજ નહી પણ જેકાંઈ પાણી તેઓ ચામડાંની પખાલો અને બીજા વાશણોમા લીધું હોએમ તે શુકાઈ જાએમ અને તેઓ 'તથા તેઓનાં ઉંટ જે વેપારના કામ શારૂ એ રેતીના શમુદરમા વાહાનોની માફક કામ આવેમ તે ઘણીખરી વેલા પેઆશથી મરણ પામેછે. તરશા મુશાફરને એવી વેલા તરશથી જેટલો ઉપદરવ થાએછે તેટલો દુરાશો નાઉમેદીથી આવેછે—તે એમકે પાણી મલવાની આરજુથી દુર રાહ ઉપર નેધા કરેછે તાહરે તે રાહપરની રેતી શુરજના કીરણોથી હેવીતો જહલકેયજે જાણે તે પાંણીનો એક મોહટો શરોવર હોએ અને તે થોગી શરોવરમા શુરજનો આકાર હેવો અછો પડેયકે આસમાનપરનો આફતાબ તેહેવો જહલકાટ ભરેલો દીશતો નથી. હેવું જોઈ ઉમેદવાર વનજારા અને મુશાફરો પોતાના થાકેલા શાંધાઓ ધોવાને અને તરશ હોટ તથા જબાન તાજી કરવાને તથા શુશત તબીએતને હુશીઆર કરવાને વધારે શેતાબીથી તે આગલ ઢગલા ભરેછે. તેઓ ઉતાવલે મજલ કાપેછે પણ તે બીચારાઓ જેટલી ઉતાવલ કરેછે તેટલો તે તલાવ દુર જતો દેખાએછે અને પાણી આગલ પોંહુચવાની ઉમેદ બર આવવાને વખતે તેઓ તે પદારથથી આગલ કરતાં વધારે બેનશીબ રહેછે. એક પાણીના જડાને માટે તેનુ ચાર ઘનુ શુંનુ આપતાં પાણી મલતું નથી અને તે શમે દીલપર શુશતી, મન પર ગમ શાથે આદમી અને જાણવરના શઘલી પાતીએ હેવા બુરા હાલ થાએછે કે તે કરતાં બદતર કાંઈ હોએ નહી. એવા શમે ગમે હેવો મગરૂર આદમી હોએ તે નમનતાઈ પકડેછે, ગમે હેવો પઈશાવાલો હોએ તે ગરીબો કરતાં વધારે લાચાર થાએછે, ગમે હેવો નાશથીક હોએ તે પોતાના પેદા કરનારની હશતી વીશે શુધ પકડેછે અને પોતાંની આદમીની તોખમની વડાઈ હોવા છતાં પોતાના શગતી પોતાના ઉંટે શવાએ કોઈ બીજો મેહરબાન દોશત પોતાની આગલ તે જોતો નથી અને મોત પોતાને માથે ગુમેછે હેવુ શમજી તે દુનીઆની માએઆપરથી મન કાહડી મીનોઈ જાહન વીશે અંદેશો કરવા માડેછે.

હેવાં દરામના તેમજ ઉમદા રાનમા કોઈ કોઈ ઠેકાણા હેવાં હોએછે કે જાહાં થોડાએક પાણીના ચશમાં તથા નાલીઅરી અને ખજુરા તથા બીજી લીલોતરી મલી આવેછે, અને જે આશપાશની ઉજડ જગોને લીધે ઘના કીમતી ગણાએછે. એ જગોએ આવતાનેવાર મુશાફરો અને વનજારાઓ જાહનમમાથી નીકલી જીનતમાં પેઠેલા પોતાને શમજેછે અને તેઓના શરખાં મરતતોલ આદમીઓ તથા જાનવરોના શરીરને તાજુ કરવાને એ જગોએ કેટલાએક ધરમાતુ લોકોએ પાણીના પરવો બનાવેલાં હોએમ તાહના પાણી એટલાંતો કીમતી ગણાએમ કેતે વીશેનો ખેઆલબી વાચનારાંઓના મગજમા શારીપઠે આવશે નહી—પણ તેની થોડી ઘનીબી શમજ પડવા શારૂ તે વીશે આગલ જે ચીતાર આપેઓમ તે જોઈને વીચારવુ કે જે પદારથ આપણે દરરોજ બે ફીકરાઈથી અને

કદર વગર જેટલુ ગમેચ એટલુ બીગાડીએચ તે ઘનેએક ઠેકાં
ણે કેહેવુ બેકીમતી અને મોહટી અગતનુછે. ઉપર જણા
વેલા શરખાં રાંગ્રોમાથી આવતા આદમીની તથા જાણવર
ની જે ચીશાલની ગતી ખરેખર દેખાએછે તેની આબેહુબ
નકલ એ ચીતારમાં કરવાને કોશેશ કીધીછે. એ જગલના એક
કીનારાપર એક પાંણીના ચશમાની જગોએ એક પહરેનગાર
મરદે એક પરબ બનાવીઉ ચ અને જંગલમાથી આવતા શરવે
કોઈ મરત તોલ થાએલાઓને કીમતી પાંણીથી, તે પાછા તાજા
કરેછે શું શેઠ કે શુ ચાકર શરવે કોઈ તેહની શખાવત એ
ક શરખી રીતે ભોગવેછે—અને વીચારો કે તે ઘટતી શ
ખાવતનાં આશીરવાદ તે ધરમાતુ પુરૂશને કેહેવા ફાએદેમંદ
થતા હશે. પાણી પીનાર મરદ કેહેવો દમ બાંધીને પાંણી
પીએછે ! તેહનો ચાકર તે કુજા તરફ કેહેવી આરજુથી જો
એછે ! અને તેહેનુ ઉંટ કેહેવી આતુરતાથી પોકાર મારેછે !
તે શરવે એ ચીતાર ઉપરથી શમજ પડશે !

એ પરમાંણે દુનીઆની ઘનીએક શપાટી હેવા જંગલ
થી જુદે જુદે ઠેકાણે બોઈછે તેઓનો વીશતાર આશરે શા
હઠ લાખ ચોરશ માઈલનો ગણવામાં આવીઓચ. તે એશી
આ આફ્રીકા અને અમેરીકા ખંડોમા તથા આશતરેલી
આના ટાંપુમાં જુદે જુદે ઠેકાંણે જોવામાં આવેછે તેમાં ગ
ઉથી વધારે નામીચુ શ્રી આફ્રીકાનુ શાહરા ઈઆને માહા
રાનછે જેને વીશે શરવે કોઈ મુશાફરો તહરેવાર ડરાંમની વા
તો કરેછે. તેનુ વરણ અતરે કરવાની જરૂર નથી. એ જગ
લોનો વીશતાર તેમાની નાધલી નાધલી ઉપર જણાવેલી થોડુ
પાણી તથા લીલોતરીવાલી જગાઓ શાથે આશરે ૧૮૯૬૦૦૦)
માઈલનોછે. અને આપણા હીનદુશથાનના દેશ કરતા
તથા જુમધીઅ શમુદર કરતા નજદીક તરણ ઘનુ મો
હટુંછે તેમાં શીમોરગ તથા જગલી ગોરખર ઘની વેલા નજર
પડેછે. પુરાણા વખતના લોકો ધારતા હતા કે તાંહાં શહી
નો વાશો ઘનો હોએછે પણ શારી તલાશ કરવાથી હવડાના
વખતમા માલુમ પડીઉ છેજે એ ધાશતી આધાર વગરનીછે
કારણકે તે રાન હેવાન કદી હેવી ઉજડ જગોમા ભમતુ નથી.
એ જંગલમા જુદે જુદે ઠેકાણે ઉપર જણાવેલી શરખી ફલદરૂ
પ જગાઓ જેમને " ઓઆશીશ " નામ આપઆંછે તે
જગોના આદમીઓ ઘનુ કરીને શુખાકારી ભરેલી હાલતમાં
હોએછે અને મુશાફરોપર ઘની મેહરમાંની રાખેછે. એ જ
ગલમાં કેટલીએક કારાની જગોછે તેમજ થોડીએક જગોએ ની
મખના અગરછે અને તે નીમખ વેપારના કામ શારૂ ખપે
હેવુંછે.

પરચુટન બીનાઓ.

કુતરાની જાતનો પેઆર

ઘનીવેલા હલકી પદવીનાં પરાણીઓ આદમી શાથે
વફાદારી અને પેઆર બતાવેછે તેનો આએ એક શારો
દાખનોછે. શ્રી ઈંગલડ મધે કોરસે નામની જગોના મીo
વાલવરક નામના એક કારખાનાવાલાને તાહાં નીઉફાઉલ
ડ જાતનો એક કુતરો હતો તેહેને એ ઘરશથની નાધલી
છોકરી ઘની ખરી વેલા ખવાડતી હતી. એ છોકરી જા
હરે માંદી પડતી તાહરે તે કુતરૂ બીજા કોઈ આદ
મીના હાથનુ મેલેલુ ખાનુ ખાતુજ નહી ૧૮૫૫ નાં વ
રશની આખેરીમાં એ છોકરી નામે મીશ વાલવરક જારે
છેલલી વેલા આજારી પડી તારે તે કુતરૂ ઘનુજ નાખુશ રે
હેવા લાગું અને તાo ૬ થી નવેમબર ૧૮૫૫ ને દીને
તે મરણ પાંમી તાહરે તે કુતરાંની ગમગીનીનો વ
ધારો થએો. એ મરનારને ડાટવાને દાહડે તેહની
કરકટી જારે ઘરમાથી બાહર લઈ જવાની તઈઆરી થઈ
તારે પેલુ કુતરૂં આવીને તે કરકટીની આશપાશ ઘનાં
દુખ તથા શોગ ભરેલાં ડોલથી ફરી વલીઉં. તે પછી
તુરત તાંહાથી જતું રહીઉં અને ફરીને કદી જીવતુ દેખાઈ
ઉ નહી—થોડાએક દીશવ પછી તે ઘરની પડોશમાંની એ
ક જગોથી એ વફદાર જાનવરની લોથ હાથ લાગી હતી !

ધીરા મીજાજની ખુબી.

મોહોટી પદવીનાં અને મોહટા અમલવાલાં આદમી
ઓ ઉતરતા દરજાવાલાં લોકો શાથે તકુબરી અને ધમકાવણુ
કરે તાહરે તેવા મગરૂર લોકોપર ગુશે થાઈ તેઓને પાછા ધ
મકાવવાની વેતરણ કીધાથી ઓર ખરાબી થાએછે વાશતે
હેવા ઉતરતા દરજાનાં લોકોની ધમકી, અને મગરૂરીનો જ
ઓ અટકાવ કરવા માગતા હોએ તેઓને માટે શઉથી
શારો ઈલાજ એછે જે મગજ ધીરૂ અને કલેજું થંડુ રાખી
ને હેવી. તાલથી બોલવુ કે પેલા દરજાવાલા, આદ

મીની શુધ પોતાની મેશ્રેજ ઠેકાંણે આવે, જેમકે એક વેલાએ ઈનશાફની એક દરબારમાં કોઈ તીખા મીજાજનો નેઆએઘીશ શંધા લોકોને વારેવાર ધમકાવતો હતો અને પોતાની મોહોટાઈ જણાવવાને તહરેવાર તકુબરી કરતો હતો. એકવેલા એક કજીઆબાબે એક કારીગર તેની શામને શાખશી આપવા આવઓ તેણે એક શવાલના જવાબમા કહીઉંકે ''એ બીના કારીગરોની કાબેલીઅત ઉપર આધાર રાખેછે.'' હેવો જવાબ શાંભલીને નેઆએધીશ મગરૂરીથી બોલઓકે '' વલી નીચ કારીગરો હથોરાશાથે માથુ ફોડે તે ઓની કાબેલીઅત તે કેહેવી હોએ'' । હેવી મગરૂરી અને તકુબરી ભરેલા શબદો શાંભલી તે કારીગરે ગુશો કરવાને બદલે ઠડા-મગજથી જવાબ દીધોકે જેણે કરી બકરાંની પુછડીને તમો નેઆએધીશના માથાંને શોભા આપનારી તથા તમારો દરજો જનાવનારી ટોપી બનાવી તેને લોક કારીગર લોકોની કાબેલીઅત કેહેછે. હેવો ખુશ હાજર જવાબ શાભલી દરબારના શઘલા લોકોને હશવુ આવીઉં અને નેઆએધીશ શરમીંદો થઈ ધીરા મીજાજથી તે કારીગર શાથે બોલવા લાગો.

ખોટી તારીફ.

ખોટી તારીફ કરતાં બેદતર બીજુ કાઈ નથી. કોઈબી મીજલશમાં આખી મીજલશની ખોટી તારીફ કરી હોએતો તેથી કોઈ મધન થવાનુ નહી પણ ઓર ઘણા જણ હેવી તારીફ કરનારને બેશમજ અથવા હલકાં ખમીરનુ આદમી કેહેશે. અને શઘલાની રેહેવા દઈને એક અથવા તો બેજણાની ખોટી તારીફ કરી હોએતો બાકીનાઓ તેઉ કરનાર શાથે નાખુશ થાએ અને દુનીઆના લોકો બલકે જેહેની ખોટી તારીફ થઈ હોએ તેઓબી તેમ કરનારના વીચારને થોડીજ કીમતનો ગણે અને તેહેના એખલાકપર શક લાવી કેહેકે તે તારીફ કરનાર આદમી ખુશામતીઉં અને મતલબ ખોરૂછે.' એ પરમાણે બીજાંની ખોટી તારીફ કરનાર આદમી શઘલી આતીએ ધીકાર પામેછે.

આએ દુનીઆની દોલત.

એક શાધુના વીચાર—દોલત મેલવતા ભારી મુશીબતો ખેંચવી પડેછે, તેને જાલવતાં તહરેવાર ધાશતી ખમવી પડેછે. તે ખરચતાં તહરેવાર રીતના માઠા લાલ થાએછે, તે આડે મારગે વાપરવાથી મોહોટો ગુનાહ લાગેછે, તે જતી રહેઆથી મોહોટી ગમગીની ઉપજેછે, અને તેથી અતે છુટુ થતા મોહોટી મેહનત ભરેલો હશાબ કરવો પડેછે.

આજનુ કામ કાલ ઊપર નાખવું નહી.

(એક રમુજી દાખલો.)

એક માએ પોતાંના બચાંને શીખામન દેતી હતી તેમાં કહીઉં કે માહરા વાહલા બચાં દુનીઆનો ભરૂશો નથી વાશતે જે કામ આજે થતુ હોએ તે કાલ ઉપર નાખવું જોઈએ નહી. તે બચું તુરત બોલીઉ કે હા માએ ખરી વાત કેહોચ વાશતે આજો આપરે જે મીઠાઈ કાલે ખાવાને વાશતે બાકી રાખીચ તે આજેજ ખાઈ લઈએ ।

ઠગાઈ પકડવાની રીત.

એક ઠગારો આદમી મુગાનો લેબાશ લઈ એક રોઆની ઓરતની પાશે આવી હાથ લાંબો કરી પોતાનાં હાલપર દએઆ ઉપજાવવા જોગ રીતે ભીખ માગવા લાગો. તે ઓરત તેહુની તારફ જોઈને બોલવા લાગી કે અરે! અરે! તાહરી પર કેહેવુ દુખછે । તુ કાહરથી મુગો થઓ વારૂ! હેવા માએઆ ભરેલા નરમ શકુન શાંભલી પેલો ઠગારો પોતાની ઠગાઈ ભુલી જઈને બોલઓ કે '' હુ જનમથીજ મુગો છેઉ! '' તે ઓરત બોલી '' રે! બીચારા કમબખતી તાહરી '' હેવુ કહી તે રમુજ માટે તેહને થોડા પઈશા આપી કાહડી મુકઓ.

ખાંનામાં નીમખની જરૂર.

ખાનામા નીમખે નાખવાથી શઘલી પરકાનુ ખાનુ અને મુખીઅ કરી ભાજી તરકારીનો શવાદ અને લેજત વધેછે એતો શરવે કોઈ જાણેછે, પણએ વીશે વધારે જાણવા જોગ અગતની બીનાં આએછે જે શઘલી પરકારના અને મુખીઅ કરી ભાજી તરકારીના ખાનામાં અદાજતશર નીમક નાખવાથી તહરેવાર પીતના મરજો તથા જુદા જુદા શાધામાંથી લોહી જવાના મરજોનો અટકાવ થાએછે.

દલપતરામ કવેશરે આ ચોપાનીઆં માટે
કરૂપા કરી બનાવેલા

ગરબાઓ.

—///—

ગરબી.

ઓ અરદેશર તાહારોરે, ડંકોરે સૂરત સેહેરમાં.

એ રાગનીછે. †

સુણ સાહેલી પૂરણ જસ પામ્યા મુંબઇના પારશી
ગાઇએ ગરબી સુખના ગુણ જેમ જણવી આપે આરશી

વજણ

બહુ સુંદર મુંબઇ બંદરછે,
વિખ્યાત જગતની અંદરછે,
જ્યાહા પારશિના બહુ મંદિરછે.
સુણ સાહેલી પૂરણ જશ—૧

જે પશચિમ હિંદુસ્થાન તણું,
છે શોભીતું સંસ્થાન ઘણું,
વેપાર વિષે, તેનુ મુખ્ય પણું,
સુણ સાહેલી પૂરણ—૨

ઇનસાફ જ્યાંહાં બહુ સારોછે
વિધાનો અધિક વધારોછે
જ્યાં સરવ પ્રકાર સુધારોછે.
સુણ સાહેલી—૩

જ્યાં લોકઘણા રેહેછે સુખિયા
દુખ દૂર તજે દરદી દુખિયા
કહુ લોક ત્યાહાં જોછે સુખિયા.
સુણ સાહેલી—૪

પારશિયો પ્રથમ ગણાયાછે,
હિંદૂ નેં તુરક લખાયાછે,
વળિ ખીસ્તી ખૂબ વશાયાછે.
સુણ સાહેલી પૂરણ—૫

એ, વિગરે જન બહુ જાત્યોના
વળિ નાહાની મોટી નાત્યોના
વેપાર કરે, બહુ ભાત્યોના.
સુણ સાહેલી—૬

નામાંકિત પારશિયો તેમાં
છે સદગુણિ નેં, સમરથ જેમાં
કશિ વાતે નહિ ખામી એમાં.
સુણ સાહેલી—૭

જે મુંબઇ શોભા પામેછે,
વિખ્યાત થઇ, બહુ ઠામેછે,
તે પારશિયોને નામેછે,
સુણ સાહેલી—૮

વેપાર વધ્યા દેશો દેશે,
સહુ ચીજો આવે સંદેશે
તે પારશિયોને પરવેશે,
સુણ સાહેલી—૯

વિધાનેં હુનર વધેલાછે,
વળિ જે રસ્તા સુધરેલાછે,
પારશિયો તેમાં પેહેલાછે,
સુણ સાહેલી—૧૦

વળિ ધરમ ધુરંધર ધીરાછે,
સરવે વાતે, સુરવીરાછે,
એતો હેમ જડેલા હીરાછે,
સુણ સાહેલી—૧૧

સુરખનેં શાની કરવામાં
દરદીનાં દરદો હરવામાં
ઉદારપણું ઉર ધરવામાં.
સુણ સાહેલી—૧૨

સહુ નાત્યોના હિત કારીછે,
સમજણ જેની બહુ સારીછે,
પારશિયો પરઉપકારીછે,
સુણ સાહેલી—૧૩

---

† જાણવુકે ગરબી ગાતા જે અખશર ઉપર તાલી પડ્યેછે તે અખશર ઉપર (અ—તા) દાંડો અને મોહોટો લીધોછે અને જે અખશરે બે હાથ જુદા થાએ તેના અખશર નીચે (,) નીશાની કરીછે. જહાં રસ્વા "ઉ" અથવા રસ્વા "ઇ" (કુ—કિ) હોએ તે અખશર ટુંકો બોલવો અને જહા દીર્ઘ "ઊ" અથવા દીર્ઘ "ઈ" (કૂ—કી) હોએ તે અખશર બોલતાં તાણીને ગાવો.

સ્ત્રી બોધ.

પુસતક ૧ લું. ફ્રેબરવારી ૧૮૫૭. આંક ૨ જો.

લાએકીવાલી ઓરત.

કીશન કુમારી.

હીનદુશથાંનમાં રજપુત ટોલામા શ્રી ઉદેપુરના રાનાઓનું વઉશ ઘણું નામીચું અને કીરતીવાન કેહેવાયુછે અને આગલા વખતમાં એ રાનાઓ રાજશથાન પરાંતના ઘણા ખરા ભાગ ઉપર અમલ કરતા હતા એ વઉંશવાલાઓ શાથે લગનની શોહે શગાઇ કરવી તથા બીજી પરકારની નીશબત રાખવી રજપુતો ઘણું માન ભરેલું શમજતા આવેઆછે. એ ઉદેપુર પરાતનો એક માહ રાનો નામે ભીમશીંહ જે ચાલતી શદીની શુરૂઆતમા રાજ કરતો હતો તેની કીશન કુમારી નામની એક દીકરી હતી એ રાજ કણેઆ ઉનચી એલાદ શાથે ઘણી ખુબશુરતી અને શેઆનપણ ધરાવતી હતી આ દેશના રેવાજ પરમાણે એ રાજપુતરીને નાધપણથી શ્રી જોદપુરના રાજા ભીમશીંહ શાથે પરણવાની વાત થઇ હતી પણ લગન થવાની આગમચ તે ભીમશીંહ મરણ પામેઓ અને તેની પછી તેનો એક શગો નામે માનશીંહ શ્રી જોદપુરની ગાદીપર બેઠો. એ માનશીંહિ રાજ ચલાવેઆને બે વરશ થએઆં એટલાં મરનાર ભીમશીંહના એક પરધાન નામે શવાઇશીંહિ પોતાનો કોઇશવારથ શાધવા શારૂં તે મુલુકમા બખેડો ચલાવવાનુ કાવતરૂ કરીઉં. તે એમજે તેણે જાહેર કીધુ કે મરનાર ભીમશીંહનો એક પુતરછે. હેવુ કહીને ધોકલશીંહ નામના એક બાલકને હાજર કરેઓ જે ગાદીનો ખરો વારશ હોએ કે નહી તે વીશે ઘણો શકછે એ ધોકલશીંહની તરફેનમા શવાઇશીંહિ એક જોરાવર ટોલકી ઉભી કીધી અને પોતાની મતલબ મુજબ કામ કરવાને શેહેલ પડવા શારૂ ,માનશીંહને વેદનામાં નાખવાને શવાઇશીંહે જે તહરેતારૂ ઇલાજો કરેઆ તેમા આ પણ હતો કે માનશીંહને શ્રી જેપુરના રાજા શાથે લડાઇ કરાવી. શવાઇશીંહને શારી પઠે ખબર હતી જે માનશીંહ શ્રી ઉદેપોરની રાજ કનેઆ કીશન કુમારી શાથે પરણવાની ઉમેદ રાખતો હતો તેથી તેણે શ્રી જેપુરના રાજા જગતશીંહને ઉલટ પાલટ'શમજાવીઉં કે કીશન કુમારી શરખા 'અમુલી ઝોહરને એ રાજાએ પોતાને શવાધીન કરવું એ રાજાએ તે રાજપુતરીના ગુણ અને ખુબશુરતી વીશે જે કાઇ બીનાઓ શાભલી તેથી તેના દીલનો આતશ જાગેઓ અને શવાઇશીંહની ફરેબ ભરેલી મશલત મુજબ તે રાજપુતરી મારે માગનુ મોકલીઉ. એ બાબે શ્રી ઉદેપોરના રાના શાથે જે શંનધેશો ચાલેઓ તેથી એક વેલા શવાઇશીંહને હેવુ દીશઉં જે જગતશીંહ અને કીશન કુમારીના લગનનો બંદોબશત નકી થવા આવઓછે તાહરે તે મકરખોર પરધાને એ લગનનો અટકાવ કરવાની તદબીર કરી શ્રી જોદપુરના રાજા માનશીંહને તેણે ઉશકરેઓ કે એ રાજપુતરીને પરણવાની બાબદમા તેનો જે પેહેલો દાવોછે તે જવા દેવો નહી અને જુધ કરીનેબી તે કીશન કુમારી શરખી ચંદર રૂપી કનેઆથી પોતાના મેહેલને શોભીતો કરવો. અલબતા માનશીંહનું દીલ તે કનેઆ પરણવાપર હતું તેથી તેણે પોતાનો દાવો આગલ કરતાં વધારે મજબુતીથી કરેઓ એ બાબદમા શવાઇશીંહિ જે તહરેવાર કાવતરા કરેઆં તેનુ વરણ કરવા તથા તેથી અંતે જે લડાઇ ચાલી તે વીશે વીગતવારે લખવાની અગત નથી તેથી ટુક શારાઉશ અતરે ટાકેઓછે

એ લડાઇમા મદદ મલવાને શારૂં બંને તરફ વાલાઓથી ઇગરેજ શરકારને તથા ગોવાલીઅરના રાજા દોલતરાવ શીંધીઆ અને શ્રીઇનદોરના રાજા જેશવંતરાવ હોલકરને અરજ કરવામા આવી હતી એ અરજ કબુલ રાખવાને બરીટીશ શરકારે શાફ નાપારેઉં. પણ શીંધીઆની ચાકરીમના બે નાલાએક શરદારો નામે બાપુજી શીંધીઆ તથા શીરજીરાવ ઘટદીઆના લશ

કરને ઉપલા રજપુતોના મુલુકમા લુટકરીને ગુજરાન કરવાને બનીઆવે એટલા શારૂં દોલતરાવે એ બંધે શરદારોને તેમના લશકર શાથે જેપોરના રાજાની મદદે મોકલેઆ. તેમજ જેશવંતરાવ હોલકરે પોતાના તે વખતના માનીતા પણ ઘણીં બાબદમા પવનપર પીઠ ફેરવનાર લુછા શરદાર અમીરખાનને તેના હાથ હેઠલના પઠાનો શાથે એજ રાજાની મદદે આપેઓ.

એ લડાઇનુ પરીનામ એટલુજ થઇઉ કે બંધેરાજ વાલાઓની હાલત દુબલી થઇ બંધે તરફનુ ઘણુએક લશકર મારીઉં ગીઉ જેપોરના રાજાએ હેવાં નુકશાન શાથે આશરે શવા કરોડ રૂપીઆનો ખરચ કરેઓ પછી હેઉ દેખાઇઉ કે તેહને ફતે થાએ કેમકે તેહના હીમાતીઓની દબાનથી તથા શાવઇશીંહનાં કાવતરાને લીધે તથા જોદપુરના રાજા માનશીંહના લશકરમા ચાલેલા દંગાથી એ બીચારાને કેટલીએક શીકશતે ખાધા પછી પોતાની રાજધાનીની બાહેર નાશી જવું પડેઉં અને શવાઇશીંહ પોતે ઉભા કરેલા ઘોકલશીંહને ગાદીપર બેશાડેઓ જગતશીંહે ધારીઉ કે કીશન કુમારીનો હાથ મલવાની બાબદમાં તેના હરીફનો પુરો પરાજય થઓ તેણે જોદપુરની શરકાર પાશે પોતાની મરજી માફકના કોલ કરારો કરાવાને તે શેહપર ઘેરો નાખીઓ. પણ માનશીંહ જોકે હારીઓ તોબી ના હીમત થઓ નહી તેને ખબર હતી કે તેના હરીફ અને મદદગારો વચે માહોમાહે કજીઓ ઉઠેતો પોતાનો મુલુક પાછો હાથ કરવાને શેહલ પડશે વાશતે તેણે પેહેલાતો એ તદબીર કીધી કે પેલા અમીરખાનને પોતાની તરફ ખેંચી લેવો. એ તદબીરમાં એ રાજાએ જે વરતાન કીધું હતુ તે ખરૂં પડઉં અમીરખાન પોતાની શરદારી ચલાવી શકતી છતાં પવનપર પીઠ ફેરવનારા લુછા લોકોના શરદારો લોભીઓ હતો તે કાઇક મતલબ શારૂ માનશીંહ શાથે મલી ગએઓ અને પોતાના લશકરનો પગાર મલતો નહી હેતુ બાહાંનુ કરી પોતાના આગલા મીતરોથી ફુટો થઇ જેપુર તથા જોદપુર એ બવે મુલુકોના જાગીરદારોના વતનો લુટવા લાગ્યો તેહેની લુટફાટ ઘણુકરીને જેપુરવાલાઓને ઘણી વધારે નુકશાન કારક માલુમ પડી જેથી જગતશીંહે તેની શામને એક લશકર મોકલવાની ફરજ જાણી પણ તે લશકરને એ પઠાન શરદારે જલદીથી મારી હટાવીઉં અને આગળ વધીઓ. જેથી શ્રી જેપુરના લોકોને ધાશતી પડીકે તે શેહર ઉપર એ ઘેરો નાખશે એવી ધાશતીથી જેપુરનો રાજા જગતશીંહ ફુરો હતો નહી તેને જોદપુર આગલથી પોતાની છાવણી તુરત ઉપડી અને શીંધીઆએ તેની મદદે મોકલેલા લશકરના શરદારોને હેવું કહીઉંકે આબરૂ શાથે મહને માહરી રાજધાનીની જગોએ પોહચાડોતો હુ તમોને મોહોટી રકમ તમારી ચાકરીના બદલામાં આપશ એવી શરતથી તે શરદારોના આશરા હેઠલ તે શ્રી જેપુર જવા લાગો તેણે પોતાની તોપ તથા બીજો અશબાબ આગલથી મોકલીઓ હવે માનશીહના કેટલાએક રાથોર શરદારો જેઓ તે રાજાની વફાદારીથી ચાકરી કરતા હતા પણ જેઓની ઉપર એ રાજાનો બુરો શક ગએઆથી તેઓ દુર રહા હતાં તેઓ પોતાંના રાજા તરફ વફાદારી બતાવવાનો આએ શારો શમો શમજેઆ. તેઓ મશલત કરી પોતાંના આદમીઓ શાથે તે અશબાબ તથા તોપ લુટવા તુટી પડેઆ તેમાં ફતે પામીઆ, પછી તુરત અમીરખાનના લશકર શાથે જઇ મલીને શઘલાઓએ જોદપુરપર ધશારો કરી તે શેહર હાથ કરીઉ લુછો શવાઇશીંહ નાગપોર નાહશી ગીઓ

એ વખતે માનશીંહનો શીતારો પાછો રોશન થઓ પણ તે જાણતો હતો કે પેલો લુછો શવાઇશીંહ જીવતો અથવા છુટો રેહે તાહાશુધી તેના રાજમા દગોજ ચાલવાનો તેથી તેને પોતાના તાબામાં કેદ પકડવા અથવા લડાઇમા તેહનો નાશ કરવાને ઘટતું ધારીઉં એ કામ તેણે અમીર ખાંનને શોંપીઉ અને તુરત બેલાખ રૂપીઆ આપેઆ તથા પછવાડેથી બીજી ઘણી બખશેશની ઉમેદ આપી અમીરખાને તે કામ માથે લીધું અને નાગપોર તરફ રવાને થઇ તહરે વારઇઉકતીથી શવાઇ શીંહને પોતાની મુલાકાતને બોલાવીઓ અને તાંહાં તેહને કતલ કરેઓ

એ પછી અમીરખાન કેટલો એક વખત નાગપોર તરફ બીજી લડાઇમાં રોકાએઓ તે પુરીકરીને હીનદુશથાનના ઉપલા ભાગ તરફ આવેઓ તાહરે એ રજપુતો વચે શલાહ કરાવવાની ગોઠવણ ચાલી એ શલાહ કરાવતાં એક ઘણુ કજ કમાટ ભરેલુ ખુન વચમા પડનારાઓએ કરીઉ જેમાં અમીરખાન આગેવાન હતો જેપુરના તથા જોદપુરના રાજાઓ વચે મીતરાઇ પાછી ચાલુ કરવા શારૂં હેવી શરત કરવામાં આવી હતી કે જેપુરવાલા જગતશીંહે જોદપુરવાલા માનશીંહની દીકરી શાથે લગન કરવા અને માનશીંહે પોતાના હરીફની બેહનને પરણવી એ લગનો થએથાથી શઘલો કપટીનો દર ધાએ એટલા શારૂ હેવી દરખાશત કરવામા આવીકે ઉપર જણાવેલી લડાઇ જે કારણથી થઇ હતી તે કારણ દુર કરવુ એટલે કીશન કુમારીની જીંદગીનો અંત લાવવો કે તેથી

બંધે તરફવાલાઓની આબરૂ રેહે એ શહલા મારેનો હેવો ભોગ આપવાની જાહરે મરચા ચાલી તાહરે અમીરખાન શ્રી ઉદેપુરમા હતો અને તે શરદારે ઉદેપુરના માહ રાનાના પરધાનોની પછવાડે લાગી કહીઉંકે કીશનકુમારીનો નાશ કરવાને માહ રાનાને શમજાવવો કેમકે જાહશુધી એ રાજ કનેઆ જીવતી રેહે તાહાશુધી શલાહ થવી મુશ્કેલછે , તે માહ રાના જો પછવાડેથી કોઇ બીજા રાજા અથવા શરદારને પોતાની દીકરી 'આપેતો ઉપર જણાવેલા બંધે શરદારોને પોતાના વેરી કરે. એટલુજ નહી, પણ 'રજપુતોની મગરૂરી જગાવનારો જે વીચાર તે પણ કામે લગાડવાને તેણે કશુર કરી નહી અને કહીઉંજે જો કોઇ શાથે તે દીકરીને પરણાવામા આવે નહીતો ઉદેપોરના રાજાના કબીલામા કુમારી કનેઆ રેહેવાથી માહ રાણાના ,તથા તેના વડવાઓના નામને મોહોટી હીનપશતી લાગે, હેવી હેવી તહરેવાર ઇઉકતી એ અમીરખાને તથા તેના મલતીઆઓએ કરી. પણ માહરાના ભીમશીંહે કોઇબી દલીલ અથવા ધાશતીની અશર પોતાના મનપર થવા દીધી નહી અને પોતાની નીરપરાધી દીકરીને મારવાને હુકુમ આપવા અથવા શમજાવવાને શારૂ ના પારઉ તે બાપનો તેવો વીચાર ફેરવવાને તેહુના પરધાનોએબી માથે લીધું નહી પણ ભીમશીંહના એક કરૂર શરદાર નામે અજીતશીંહે એ કામમા મદદ કરવાને મરજી કરી અને માહરાનાની બેહન ચાદબાઇને મેલવી લીધી એ ચંડાલ અશતરીએ પોતાની પશુ ભતરીજીનો નાશ કરવાનુ કામ માથે લીધું એ અશતરી જેવી કઠણ દીલની તેવીજ મકર ખોર હતી તેણે પોતાની ભતરીજીના કુમલા મન પર અશર કરે હેવી વાતો ચલાવી કહીઉં કે ઓ કીશનકુમારી આજ કેટલાં કેટલા વરશ થઆ તાહરે લીધે રાજશથાંનમાં ભારી લડાઇ ચાલીછે અને તહરેવાર ખરાબી થઇછે અને તાહરા બાપ તથા કુટુબ અને રજપુત લોકોની શલામતી અને આબાદાની પાછી ચાલુ થવાનો આધાર તાહરી ઉદારતા અને દએઆપર રહેઓ છે. તાહરા હીન શેતારાનો ભોગ તુ પોતે થઇને વઇકુઠવાશી લોકોમા જઇ મલેતો આ દુનીઆમાથી શઘલી ખરાબી મટી જાએ. હેવા તહરેવાર મકર ભરેલાં બોલવાથી તે નાજનીનુ દીલ પીગલી ગઇઉ અને તેણે હીમત કરી પોતાંના જાનનો ભોગ આપી બીજાઓનુ ભલું કરવાનો ઠેડાવ કરેઓ તેણે જેહેરના તરણ પીઆલા પીધાં અને તીજી વીતાને,વાર તેહનો પેઆરો જાન નીકલતી વખત તે બોલીકે "માહરે વાંશતે આગલથી ઠેડવેલાં લગન કેવા થાએછે તે જુવો",

એ પરમાંણે એ શાહજાદીનો પરાણ ઘાત થઓ. તે વીશેની ખબર જાહરે લોકોને પડી તાહરે શઘલે ઠેકાંણે હેવી માહતમ અને કકલાટનો પોકાર નીકલીઓ કે તે મીશાલે દુનીઆમાં કોઇજ વખત થાએછે એ મરણની ખબરે શરવેની આખમાથી આશુ વરશાવેઆ અને તેમા આગેવાની કરનારાઓપર આદમી જાતની બેહદ લેઆનત પડવા લાગી એ દુખદાએક બીનાની અશર તે રાજપુતરીની માતા પર હેવી થઇ કે તે વીશેના બલાપાથી તે જલથી મરણ પામી !

અને ઓ કીશન કુમારી! રે ! વીરલી રાજ પુતરી! કોણ આદમીનુ હઇડું પરાવનાર તાહરી હાલતની વાત શાભલી ગમ અને આફરીનના જુશા શાથે તાહરૂ નામ ઇઆદ કરશે નહી ? રે ! તાહરા દેવતા રૂપી પરાણનો ઘાત એટલા માટે થાએ કે તેથી ના લાએક આદમીઓ જીવતા રેહે અને તાહરો ચંદર શરખો મુખરો કરમાઇ તાહરૂ શીતારા શરીખું કુદન એટલાજ માટે ખાખ મલે કે કાલા મોહડાં વાલાંઓની કાલા કરતુકથી ખરડાએલી દેહ ઉભી રેહ, એ વાતથી આદમી જાતને શું થોડી ગમગીની ઉપજે ! અને હેણ કરતાં તાહરા દીલની ઉદારતા અને પરોપકારી પણા શવાએ તુને બીજી કોઇજ ઉલટ નહી એમ જાહરે હમો જાણીએ તાહરે તાહરૂ કામ કેટલુ શાબાશી ભરેલું હમો કહીએ ! હમો જાણીએચ કે ઘણાએક બાહદુર શરદારો પોતાંના દેશીઓની વખાનના અવાજ શાભતા લડાઇના મેદાનમાં ઝોકાવી મરણ પાંમેઆ છે, ઘણાએક કાબેલ રાજદોઆરી લોકોએ પોતાના દેશીભાઇઓની નજર આગલ ફીરતી શમજી પોતાના લાભ ખોએ આછે, ઘણાએક શાધુઓ પેલી દુનીઆમાં શવરગ મલવાની આશાથી પોતાના જાત ભાઇઓની હજુરમા "કુફરો"ના ભોગ થઆછે. પણ ઓ ! હમ દેશની વીરલી નાર! તાહરી બરોબરી કોઇએ કીધી નથી ! કાહનીની વાતો અને કથાઓમા મનુશ જાતને આશચરીઅ ઉપજાવવા શારૂ કોઇ હેવી બીનાઓ લખીછે કે તેથી શમજાએ કે કોઇ કોઇ વખત મરદ તથા ઓરતે પોતાંના દેશના હીતને કાજે આગ અને પાણીમાં કુદી પડી પોતાના પરાણના ઘાત કરેઆ હોએ તેવી કાહની અને કથામા કહેલા કલપીત પરાકરમોબી તુએ ખરેખર કરેલા કામ શાથે મુકાબલો કરવા લાએક નથી , કેમકે તેવા પરાકરમો કરવાને ઉલટ અને હીમત આપવાને હજારો બલકે લાખો લોકો જે અને શાબાશી અને આફરીનના અવાજ કરતા હતા, જે તારીફનો અવાજ તે પરાકરમ કરનારાઓને પોતાના જીવ કરતાં પેઆરો લાગતો હતો.,પણ તુંનેતો કોઇ દે

વી શાબાશીથીબી કશો બદલો મેલઓતો નહી તાહરા બે ગુલા જીવનો ભોગ આપતા દુનીઆની આફરીનના અવાજે તુંને કશો દીલાશો આપેઓતો નહી તાહરીથી ઉપકારી થએલાઓનાં દએઆ ભરેલાં મોહાડાં તાહરી છેલલી નજરે પહેચઆતા નહી. પણ વખાન કરતી દુનીઆને ખબર નહી તેમ એકાંત ઓરડામાં ગુપત પણાંમાં તાહરી દઈત શુરતીની લેઆનતી કુઇની મકર ભરેલી નજર આગલ તાહરા મીઠા જીવને કડવા ઝેહરથી બરબાદ કરીઓ અને મોતનુ પેઆલુ પીતાં બોલી કે આ કામ " માહરા બાપ મહરા રાજા માહરા દેશીઓને " માટે કરૂંછુ બે બે પેઆલાએ કશી અશર કરી નહી જાણે તીજીવાર દુનીઆની પર જે મોહોટો શરાપ તે વીશે ચેતવની આપવાનુ કામ ઇશવરથી તુંને મલેઉ હોએ ! આબાહુ દીલવાલી અબલા ! તું બોલી કે " ઉદેપુરના હીતની ખાતર ! પણ માહરે વાશતે આગલથી હેડવેલા લગન કેહેવાં થાએમ તે જુવો ! " અને તાહરો પરાંણ તાહરા કીરતારને શવાધીન થએઓ એ તાહરૂ કામ કેહેવુ કહીએ અને તાહરી ઇઆદગારી કાએમ રાખવાને શું કરી રાખીએ ! લડાએક શીપાઇઓ, કાબેલ ફીલશુફો, પહરેજગાર શાધુઓ, દેશ હીતકારી લોકો, કીરતીવાન પાદશાહાઓ, પરોપકારી આદમીઓ—એ શરવેને વાશતે કીમતી અને ઘણુ શુધી ટકે હેવી ઇમારતો અને બીજી ઇઆદગારીની નીશાનો ઉભી કરવામાં આવીય. પણ એ પરતાબી નારી ! તાહરી કીરતી માટે હેવી નહી તોબી એથી વધારે રલીઆમની અને શરવેથી વધારે ટકનાર નીશાન બનીછે જે દીને તેં તાહારા પવીતર આતંમાંને તાહરા શુદર શરીરથી જુદો પાડેઓ તે દીનેથી તાહરી ઇઆદગારીના લેખ આદમીના વફાદાર દીલની તખતી ઉપર હેવા ઉંડા કોતરાએઆછે કે આખરના વખત શુધી તે કદી ભુશરાશે નહીં કીશન કુમારી ! તાહરા પણોતા નામની હમોને કેહેવી હીમત ! તાહારા પરોપકારી કામથી હમોને કેહેવી મદદ ! તાહરા નામનો અરથ—નીરદોશપણુ, બે ગરજપણુ, દએઆ, પરોપકારપણું, ખુબશુરતી બલકે બેહદ ખખશેશ અને જે કાઇ ઉતમ અને ભલુ, તે થાએછે તાહરા કામથી, તેં કરેલા આપ ઘાતથી આ દેશની નારી પથના ગુણ ગવાએછે તેઓનો તરીકો વધેનો દીશેછે અને તે ટોલાની હીમાત કરનારાઓના રૂડા કામ વીશ ઉતાવરેથી ફુલે ફલેછે. હેવી જે તુ વીરલી રાજ કનેઆ તેનુ નામ આદમી જાત શદા ઘણા પેઆર અને મોહોટાં માનથી લેશે ધનછે રે ! એ કીશન કુમારી ધંનછે તુને !

ભરથારનુ શુખ.

નેક વાચનારી જાહરે ઉપલું મથાલું જોએ તાહરે તારા મન શાથે આટલા શવાલ કરવા લાજેમછે કે, ૧) ભરથારને શુખીઆ શુખ આપનાર કોણ ? ૨) તે શુખ કેમ આપી શકાએ ? એ બે શવાલોનો જવાબ જરા વીચાર કીધેથી આપો આપ મલશે કેટલાએક દાનાવ લોકોનો હેવો વીચારછે કે દુનીઆમાં બીજી શઘલી ચીજો એક બીજાની જોડે આવવાથી વધારે શમપુરણ દેખાએછે તેમજ પુરૂષ તથા અશતરીઓ એક બીજાની શોડે હોવાથી શમપુરણ માલુમ પડેછે તે એટલા શુધીકે એક કરતાં વધારે દાનાવ પુરૂષો જેઓ પોતાના દેશનો શુધારો કરવાના માભારત કામ માટે વખનાઇ ગએઆછે તેઓએ ઉપલો વીચાર બલતવારીથી એમ જણાવીઓચકે પુરૂશ અથવા અશતરી જાંહાશુધી એખલા હોએ તાહાસુધી તેઓ અપુરણ એટલે અધુરા પરાણીઓછે અને પુરણ થવાને તેઓ એક બીજા શાથે મલવાં જોઇએ. પુરૂષ તથા અશતરીઓ એક મંડલીમાજ નહી પણ પોતાના કબીલાની હદમા વાતચીત તથા ગમત અને ખાના પીનાં તથા ઘરબારના કારભારની મશલત તથા ગોઠવણ કરવાની બાબદમા શાથે રેહેછે તાહરે તે ગમત તથા ખાના પીના અને કારભાર તથા વાતચીત બધેને વધારે મજા આપેછે બધેને વધારે ખુશી પરાપત કરેછે બંધે એક બીજાથી શીખામન અને ગમત મેલવેછે નીતીનો શંભાલ થાએછે દએઆલુ સુખના મકમ થાએછે. શારા માહાની હદ કેઇ તે વધારે ખોલલી રીતે દેખાએછે. ટુકામા કહીએતો મરદ ઓરતો એક બીજાથી જુદાં અને વેગલા રેહુ તે કરતા એક બીજાની નજદીક અને શાથે રેહેવાથી તેઓને શનશારના શુખમા વધારો અને દુખમા ઘટારો કરવાને વધારે બની આવેછે

હવે અનુભવથી હેવું માલુંમ પડીઉછે કે અશતરી અને પુરૂષના એક બીજાના પરોશ અને શગતનો ફાએદો હરેક બીજી રીત કરતા લગનના ગાંઠથી દુનીઆના લોકો વધારે શારી પઠે મેલવી શકેછે લગનનો ગાઠ એક મરદ અને એક ઓરતને જીનદગી શુંધી શાથે બાધેછે તે ગાઠથી એક બીજાના શરીર અને મંન એક મલી જાએછે એકનુ શુખ તે બંધેનુ શુખ અને એકનુ દુખ તે બવેનુ દુખ એમ બધે જણા શમજવા લાગેછે. એક બીજા શાથે તેઓ પોતાની દઇત શુધારવાને અને તહરેવાર શુખ મેલવવાને જતન કરેછે.

મરદ પોતાને લાએકનો ધંધો કરીને અને ઓરત પોતાને
લાએકનુ કામ કરીને પોતાનાં ઘરની શપન વધારવા હરરોજ
વધારે વધારે કોશેશ કરેછે શઘલા શમજુ અને લાએકીવા
લા મરદો પોતાના મનથી હેવો વીચાર રાખેછેજે માહરા ઉ
દીઓગ અને શારી ચાલથી હું શનશારમાં આગલ વધી મા
હારી બાએડીના શુખમાં વધારો કરૂં, અને શઘલી નેક મતવ
બતી અને લાએકીવાલી ઓરત હેવો વીચાર કરેછે જે મા
હરા કામ અને કારભારથી માહરા ભરથારનો જીવ ખુશી રા
ખવા અને તેહુના ધનધામા બનેતો મદદ આપવાનો ઇલાજ
કરૂં ભરથાર બાએડીનો મદદગાર અને બાએડી ભરથારની
મદદગાર થાએછે. એ પરમાણે હરેક મરદને બીજી હરેક
ઓરત કરતા તેહની બાએડીથી વધારે શુખ મલી શકેછે. બા
એડી પોતાના ભરથારને સુખ આપવાને કેટલુ કરી શકે તે
પણ શેહજ વીચારથી માલુમ પડેછે. ખરૂછેકે બાએડીની
ખુબ શુરતી ભરથારનુ એક શુખછે, પણ તે કરતાં બીજાં ઘ
ના વધારે શુખની આશા હરેક ભરથાર પોતાની બાએડીથી
રાખેછે એક બાએડા પોતાના શરીરની ખુબશુરતીપરજ
ગરૂર રેહે અથવા ઘના ઘરેના અને કપડાંથી પોતાના બદન
ને શીનગારીને પોતાના દીલમા શમજેકે માતરે એમ કીધાથી
માહરા ભરથારની નજરમા હું ઘની શારી દેખાશતો તેમા તે
વી બાએડીની ભુલછે. મરદ જે શઘલો વખત પોતાના શ
નશારના કામમાં પડેલો હોએ અને તહરેવાર જંજાલથી કંટા
લેઓ હોએ તે જાહરે પોતાના ઘરમા આવે અને પોતાની
નેકબખત બાનુને જોએ તાહરે તે નાજનીના નખરાં અને
ખુબ શુરતીથી તેહેના દીલમાં કાઇક ખુશી પેદા થાએછે ખરી.
પણ જેણે આખો દીવશ પછારા ખાધા હોએ, જેણે ધનધાની
જગોએ તહરેવાર કટાલો આપનાર દેખાવો જોએઆ હોએ,
તે પોતાના ઘરમા શફાઇ અને શુઘડાઇ ચાહેછે. પોતાના
આરામને વાશતે જોઇતી શઘલી વશતુ ઠેકાણાશર મેલેલી
જોવા માગેછે તે ચીજો તુરત તેહને હાથ લાગવાની આશા
રાખેછે. નરમ અને મીઠા બોલોથી મનને રીજવનારી વા
તો શાંભલવાની ખાએશ કરેછે. પોતાના બાલકોની શારીપઠે
ખરદાશ થએલી શાળંવાની ઉમેદ રાખેછે. બચાંઓના તન
મન શુધારવાને શઘલું અગત્યનુ કામ વખતશર થાએછે કે નહી
તે જાણવા માગેછે. ઘેરનો કારભાર શઘલો શારી પેઠે થઓ હો
શે હેવું વીચારેછે એટલુજ નહી પણ માદગી અને તેવી બીજી
દુરબલતા તથા અડચણને વખત પોતાના ધનધાના કાંમમા
કોઇ કોશેશ અથવા મશલતથી તે બાએડી તેહને મદદ આં
પી શકેતો શારૂ એમ કેહેછે. હરેક લાએકીવાલી ઓરત, પોતા
ના ભરથારને એટલાં શુખ આપવાને કોશેશ કરેછે. પોતાના
શરીરને શુઘડ અને શોભીતું રાખવા શાથે પોતાના ઘરને શા
ફ રાખવાની તે શદા વેતરણ કરેછે. પોતાની જાતે અથવા
ચાકરોની મારફતે શઘલી ચીજો ઠેકાંણા શર મેલાવેછે ઘર
નો શરશામન અને વાપરવાની વશતુ કેહેવી રીતે રચીઆ
થી વધારે શોભશે તથા વધારે ઉપીઓગી થશે તેનો ખુબ વીચા
ર કરી તે પરમાંણે ગોઠવણ કરેછે ખાનુ કેહેવી રીતે પકાવે
આથી અથવા ચાકરો પાશે તઇઆર કરાવાથી ઘનુ લેજતદા
ર તથા શરીરને પોશન આપનારૂ તથા દીઆં કપડા થોડા
ખરચે વધારે શોભઇતાં તથા શરીરને ઢાંકવા તથા ઠંડી અને
ગરમીના ઉપદરવથી બનચાવાને લાએકનાં થશે, તે જાણવાને
તથા શમજવાને શદા મેહનત લેછે. થોડે ખરચે ઘના શુખ કેમ
મલે તેનો અંદેશો કરેછે. ભરથારની શકમાઇની આવકમાથી
પાછલા દાહાડાને વાશતે બંનચાવ કેમ કરવો તેની તદબીર
કરેછે. બચાંઓની એબ દુર થઇ લાએકી કેમ વધે તેના ઇ
લાજ કરેછે અને તે બચાઓને મોહટપણમા સુખી કરવા
ની કેલવની આપવાને પુરતી ખબરદારી રાખેછે. પોતાનો
ભરથાર બાહેરથી આવી કેહી ચીજની ખાએશ કરશે તે તઇ
આર રાખેછે. કેહી બીના અથવા વાત અથવા ગીત શાંભલ
વાથી આનંદ પામશે તે લખી અથવા પાઠ કરી તેની આ ગ
લ વાચવા અને ગાવાને તઇઆર રેહછે. પોતાના મધુર અવા
જ અને ખુબ ચાલથી તહરેવાર રીતે તેહને શુખ આપવાની
આરજુ રાખેછે. ભરથાર જે ધંનધો કરતો હોએ તેને લગ
તી અગતની ખબરો ફુરશતને વખત પુશતકો તથા વરતમા
ન પતરો વાંચવાથી તથા ગનાની લોકો શાથે વાત ચીત કી
ધાથી મેલવેછે, અને અગત પડે તાહરે તે ધંનધાના કામમા
પોતે મદદ આપી શકે હેવી શકતી મેલવવાને કોશેશ કરેછે.
પરવરદીગારે બખશેલી બુધીને નકામા રાખેલાં અને તારી
મારી વાતોનો વીચાર કરવામા ગુમાવતી નથી; પણ ખુદાતા
લાની ખુદરતમાં શું શું ચીજોછે, તેનુ ગનાન મેલવવા અને
તે ઉપર વીચાર કરવામા તે બુધી ઘની વેલા વાપરેછે, અને
પોતાના મત તથા શવાલોથી ભરથારના ગનાનમાં વધારો ક
રવા તથા તેની બુધીને વધારે તેજી કરવાને શકતીવાન થાએ
છે. હેવી બાએડી તેજ ચારી બાએડી કેહેવાએછે અને જે
ભરથારની હેવી શારી બાએડી તેહેના બાએગ કેહેવા રૂડા વા
રૂ ! ખરેખરે એક ફીલશુફના કેહેવા મુજબ જે ધની પાશે
ચારી ચોપડી અને શારી બાએડી હોએ તેની શામને શઘલી

દુનીઆ થાએ તોબી તે શુખીઆરો કેહેવાએ વાશતે રે ઓ નેક હેદાએતની વાચનાર જો તું લાએકી વાલી બાએડી કેહે વાવા માગેતો તાહરા ભરથારના શુખમા ઉમેરો કરવાને કો શેશ કર

પાલીટાના

શ્રી કાઠીઆવાડ પરાતમા શ્રી ઘોઘોની આશરે તીશ માઇલની વેગલાઇપર શ્રી ખબાતની ખાડીમા પાલીટાનાનો પવીતર ડુગરછે તે ઉપર જેન ટોલાના લોકોનુ દેવાલથી ઘેરાએલુ એક શેહરછે તે શેહરને એ ટોલાના લોકો હેવુ પવીતર શમજેછે જે તે શેહરમાના દેહડાઓની રખેવાલી કરનારા ધરમના ઉપાધીઆ શીવાએ બીજા કોઇથી તેહની દેવાલની માહેલી હદમા એક રાતબી રેહવાએ નહી એ શેહર માતરે દેહડાઓનુજ બનેલુછે એ પાહડ તરફ જવાને એક મોહટો શીધો રશતોછે તેની આજુ બાજુ વડના મોહટા જાહડોછે એ રશતા પર જાહાથી વરના જાહડની હદ પુરી થાએછે તાહા બધે બાજુએ ચુના તથા ઇટરીડીથી બાધેલી દેવાલછે તેની ઉપર જગલીમોર આનદથી બેશેછે તેમના ઉમદા રગ અને શરીરના રોબથી તે તરફનો દેખાવ વધારે ખુશનુમા લાગેછે એ દેવાલોની બાહેરની બાજુના ખેતરોમા શોભીતી કબરો અને દેહડાઓછે પાહડની નજદીક પોતા પછી ઉપર ચહડવાને ફતરની પોહલી પગતીઓ બનાવેલીછે તે પગતીઓની બાજુએ હાથીના પુતલાછે તે પગતીઓ ચહરવા પછી નાધલા મીનારાઓ જે થાક ખાવા અથવા પુજા કરવાની જગોએ બાધેલાછે તે નજર પહેછે તે પછી બીજી શીહીરી મલેચ, તે ચહડવા પછી ફતરની ઉપર બાધેલા નાધલા દેહડા આવેછે તે ફતગેપર બુદના પગલા કોતરી કાહડેલાછે તે પછી પાહડપર આગલ ચહડવાની વતાન આવેચ તે રશતાની આજુ બાજુ મુશાફરો અને જાતરા કરનારાઓના જીવ તથા શરીરને આરામ આપવા શારૂ બનાવેના દેહડા, કબર તથા તલાવો એક બીજાથી થોડે થોડે છેટે બાધેલાછે એ પાહડ પર આશરે તરણ માઇલ શુધી ચહડવા પછી તે રશતાની વલન લેતા ટેકડીને માથેનુ પવીતર શેહર નજર આવેછે અને તે શેહરના પરા શરખા મીનારા જેમાના કેટલાએક બરફ બારખા શફેદ અને કેટલાએક ફતરના રગનાછે તે શેહરની દેવારથી ઉનચા દીશેછે એ પછી અરધો ફલાંગ વધારો ચલવા બાદ શેહરનો દરવાજો આવેચ તેની નજદીક મુશલમાનોના કોઇ પીરની એક કબરછે તે કબરની જગોપર ઉભુ રહીને જોતા હેકાણુમા પાહડના કાલા મથાલા દીશેછે તેની આશપાશ વાદલ ઘેરાએલા હોએછે તેથી ઉગમન તરફનો આકાશ કઇ નજર પડતો નથી એ પાહડો ડરામના અને ધાશતી ઉપજાવનારા લાગેછે એજ વખતે ઉગતા શુરીઅના કીરણોથી તે જગોની નજદીકના શેહરના દેહડા અને ખુશનુમા બગીચા ઝલકાટ પામેછે અને જોનાર ધની રાત અને દાહડાની હદની વચે ઉભો હોએ હેવુ તેહને લાગેછે

એ દેહડાઓના, ફકત દેહડાઓના અચરત શરખા શેહરનુ વરણ કોણ કરી શકે ! છોએના પોહરા રશતાપર ચાલી ફતરની પોહરી શીરીઓ તરફ ગીએથી પાકી બાધનીના શુદર તલાવો અને કેર તથા પપાઉના જાહડથી ભરેલા બાગોની બાજુએથી ઉતરતા હેવો ચોક આવેચકે તાહા મઠની અદર મઠ બનાવેલા આગલ જતા પરશનાથના દેહડા આવેછે એ દેહડા ઘણા ઉમદાછે તે દેહડામાના ઘણાએક શાધારણ ફતરના અને થોડાએક શફેદ શીગેમરમરના બાધેલાછે તે શઘલાની બાહેરની બાજુ બારીક નકશીઓછે અને માહેલી બાજુ કીમતી વરખ અને રગ ચહડાવેલાછે તે શઘલા એકજ રીતે બાધેલાછે પેહલા એક શારી નકશીદાર પોરટીકો આવેછે તાહાથી ઉપર ચહરવાને પગતી હોએછે અને તે પગતીઓના પેહલા ફતરાઓપર શીપાઇઓની શારી મુરતીઓ કોતરેલી હોએછે તે દેહડાને માથે એકકો ગુબજ હોએછે તે ગુબજે ઘણાએક ફાનશો તથા કાપેના કાચના જુમરો ટાગેલા હોએછે અને છેક છેરે એક નાધલી ખોલીમા શ્રી પરશનાથની દરગા તથા મુરતી હોએછે એ પરશનાથને નામે જેન લોકો બુદની પુજા કરેચ, જે બુદ તેઓનો એખલો દેવછે એ બેનમુન શેહરમા હરેક જગોએ આપણ જઇએ તોબી કોયે કશુ ના પશદ કરવા જોગ દેખાતુ નથી દરએક વરત અને દરએક ખુનુ શાફ કરેલુ અને શીનગારેલુ હોએછે તે શેહરના શઘલા રેહવાશીઓ શફેદ પોશાકવાલા ધરમના ઉપાધીઆછે જેથી તેનો દેખાવ કાઇ ઓર વીચારો ઉપજાવનાર થઇ પડેછે

મરકી.

મરકી તહએવાર મરજીથી આવેછે અને તે વીશે જુદ

જુદા દેશના મુરખ લોકોમાં તહરેવાર વેહમ હોએછે. કોઈ
દેવી નાખુશી થએથી, રાજાઓએ કોઈ ઘાતકી કામો કીધાથી,
ઇશવર કરોપે ભરાએથી મરકી ચાલેછે એમ ઘણા મુલુકના
લોકોનો વેહુમછે. એવો વેહુમ મરકીના ખરાં કારણ અને
તે મુજબ તે ટાલવાના ખરા ઇલાજ શમજવાથી આદમીને બેન
શીબ રાખેછે અને લોકો ઘટતો ઇલાજ કરી દુખ ટાલવાને બદલે
ખોટા ફાંફાં મારી દુખમાં વધારો કરેછે. આપણા દેશમાં માંન
તા કરવી, હોમ હવન કરવાં અથવા બીજો ભોગ આપવો, એ
ચાલ તહરેવાર મરકીને વખત જેવામાં આવેછે. તેમજ બી
જા કેટલાએક દેશોમાબીછે. કેટલાએક લોકો તેમાં મુખીઅ
કરી ઇરોપના ખરીશટીઆનોપર જારે મરકીની આફત ગુજરે
છે તારે તેઓ ઘણી રમુજ ઉપજાવા જેગ ચાલ ચલાવેછે. તે
ઓ પેહલાતો પોતાનાં ગુરૂઓનાં પુતલાંની આગલ બંદગી કરે
છે અને ગુડણ મંડીએ બેશી આજીજીથી હેવું માગેછે કે ચા
લતી મરકીથી તેઓનો ઉગારો થાએ પણ જારે તેવાં ફાંફા
થી કશું વલતું નથી તાહરે તે પુતલાઓને તેમની દરગામાંથી
બાહેર કાહડી રશતે રશતે બાંધી મારેછે અને શમજેછેજે કા
લાવાલાથી જે મતલબ હાસલ નહી થઇ તે ચાબકાથી થશે. એ
પરમાંણે અરધા શુધરેલા ઇરોપીઆનો કરેછે. જેઓ પુ
રા શુધરેલાછે તેઓ કાઇએક ચહડતી જાતના ફાંફાં મારેછે
તે એમકે હાકમ અને પરજા અપવાશ કરેછે તથા શાથે મ
લી દેહડાઓમાં બંદગી કરેછે. કોઇ પુછશે કે બંદગી કરવા
માં શું ખોટુછે ! હમો કહીએચજે બદગી કરવામા ખોટું
તો કાઇ નથી પણ ઓર આદમીનુ ભલુછે, પણ બદગીથી
મરકી ટલે હેવી આશા રાખવી એ ખોટુંછે. કારણ
કે એક લખનારના કેહવા મુજબ તહરેવાર મરજો જે
આપણા ઘેરો તથા શરીર મેલાં હોવાથી તથા મોહુલા
ખરાબ અને ગટરો નજીશ રેહેવાથી ઉપજે તે બે વખત
દેહડે દેવલે જવાથી મટે હેવી આશા રાખવી એ ખરે હશ
વા શરખુંછે બલકે હેવાં કારણોથી તથા દુનીઆમા કો
ઇ વાર રૂતુ ઇતીઆદીનો ફેરફાર થવાથી જે મરજ ઉપ
જે તેમનો અટકાવ કરવાને વીદીઆવાન લોકોએ બતાવેલા
ઇલાજો કરવાની આલેશ કરીને તે આલશના ફલને ખોદા
નો કેહર અથવા ગુશો કેહવું એ ખરેખર ગુનાહનુ કામછે.
એ બાબદ શારી પેઠે.શમજવા શારૂ એકે કાબેલ આદમીએ
લખેલી બીનાંનો શાર નીચે ઉતારી લીધોછે તે ધેઆન દઇ
ને વાચવાથી ફાએદો થશે.

•મરકી મલાવનારા શઘલા મરજોનો શાધારણ શવલા
વ એ છે જે તે શઘલા તાવના મરજો હોએછે. ઇરોપમાં
ચઉદમી શદીમા ચાલેલી કાલી મરકી જેથી આદમીના શરી
રપર મરવાની આગમચ ભએહંકાર રીતે કાલા દાગ પડતા
તે એક જાતનો તાવ હતો. ઉગમન પરાંતની મરકી જે હ
જુર મીશર દેશમાં તથા ઇઉરોપના ઉગમન પરાંતમાં ચાલેચ,
તે બંધેબી તાવ હતા. તેમજ શોલમી શદીમાં ચાલેલી "પ
શેવની મરકી" જેથી ઉનાલાની રૂતુમાં આદમીને એકાએક
બેહદ પશેવ છુટી ઘનીં વેલા મરણ થતુ તે પણ તાવ હ
તો. આપના જમાનાનો લુહો મરજ કોલેરાબી જાહરે પુ
રો હોમલો કરેચ તાહરે તાવની શઘલી નીશાન બતાવતો મા
લુંમ પડેઓચ. તેમજ બીજા શાધરન મરકી ઉપજાવનારા
રોગ જેવા કે ગોવરૂ શીતલા એ શરવે તાવના મરજછે.

મરકી ઉપજાવનાર મરજો એક બીજા શાથે બીજી રીતે
એમ મલતા આવેચ કે તેઓનો ફેલાવો ઘનુ કરીને શરખો હો
એચ "કાલી મરકી" છેક ચીનથી તે શ્રી અમેરીકામાના
ગરીનલંડ પરાંત શુધી ફેલાઇ હતી અને તેથી એશીઆ, આ
ફરીકા તથા ઇરોપમાં ભારી ખરાબી થઇતી તે તથા " લુબો મર
કી" (જે એક જાતનો તાવજ હતો) તે જાહાંથી નીકલતો
તેની ઓતર અને દખન તરફ ઘનુ શુધી ફેલાઇ જતો. પંદરમી
શદીમાં તે શાત વખત ઇરોપમા છેક ઓતર તરફના મુલકો
શુધી ફેલાઓ "પશેવની મરકી" શ્રી ઇગલંડ, ફરાનશ, જરમ
ની, અને ઇરોપના બીજા ઘણાખરાં મુલુકોપર ફેલાઇ, તે શઘલે
ઠેકાણે એકજ વખતમા ઉઠી હતી અને આદમીના જાનની
ભારી ખરાબી કરી હતી "ઇનફલુએજા" જે (એક જા
તના તાવ શરખો મરજ) તે ઘની વેલા દુનીઆના એક ભા
ગ ઉપરથી બીજા ભાગપર ફરી વલીચ. એ મરજોનો ફેલાવો
જેવો બોહુલો તેવોજ ઉતાવલો હોએછે. ઇશવી શને ૧૮૩૧ ના
વરશનો કોલારો પાચ દીવશમા શ્રી મીશર દેશના એક નાકા
થી બીજાં નાકાં શુધી ફેલાઇ ગીઓ હતા અને ૧૮૩૨ ના વ
રશમા શ્રી લંડનથી પારીશ ગઓ અને પાંચ દીવશમાં છેલા શે
હરના ઘનાખરા ભાગપર તે ફેલાઇ ગીઓ- ઇશવી શને ૧૮૪૧
ના વરશનો "ઇનફલુએનજા" એકજ દાહડામાં લંડનમાં દે
ખાઓ અને તેટલાવારમાં પાંચ લાખ કરતા વધારે આદમી
ઓપર હુમલો કરેઓ.

મરકી ઉપજાવનારા મરજો ચાલવાની આગમચ ઘણી
ખરી વેલા બે નીશાંનો નજર આવેચ એકતો એકે શરીર
માથી પશીંરો ઝરી અથવા નાખ અને બીજી વારે ભલગમ
પડીને નખલાઇ થાએછે. બીજી નીશાંનુ એકે ગામમા જે

શાધારણ માદગી ચાલતી હોએ તે માદગી આવતી મરકીનુ
રૂપ લેછે

વલી મરકી ઉપજાવનારા મરજો થોડા થોડા વખતને
આતરે થાએછે. " પશેવની મરકી " પેહલાં ચઉદશો પચા
શીના વરશમા દેખાઇ હતી તે એક વરશ શુધી ઇંગલંડમા
ફેલાઇને નાબુદ થઇ વીશ વરશ ગુજરઆ પછી તે ફરીને
જણાઇ અને પોતાના આગલા શઘલા ખામરાઓમા છ મા
સ શુધી ફરી વલીને પાછી જેપ થઇ તે પછી અગીઆર
વરશે ફરીને ચાલી તે છ મહીના શુધી ટકી. ચોથી વેલા
બી અગીઆર વરશે આવી અને છજ મહીના ચાલુ રહી
પાંચમી વેલા તે વીશ વરશે નજર પડી, તે આગલની માફક
છ માશ ચાલીને નાબુદ થઇ તાહર પછી તે કોઇ મુલુકમાં
જણાઇ નથી ઉગમન પરાંતની મરકી એ પરાતોમા દર દ
શ અથવા બાર વરશને અતરે ફેલાએછે. શ્રી આએરલંડ
મા " ટાઇપશ " નામની મરકી ગએઆં દોહડશો વરશ થ
આ દર દશ વરશે ચાલેછે. ઇગલંડમા કોલેરા પેહેલો ચાલી
ઓ તાહરે પદર માશ શુધી રહેઓ. શોલ વરશ પછી ફરી
ને ચાલીઓ તાહરેબી એટલોજ વખત ટકેઓ તીજી વેલા
પાચ વરશને અંતરે દેખાઓ અને શતર માશ ચાલુ રહો.

મરકીના મરજોની અગર આદમીપર ઘનીજ ઉતાવલી
થાએછે થોડા વખતમા પરાણુ ઘાત થાએછે. તેમ કરતા
કોઇ આદમીમાં તે મરજ જો વધારે વાર ટકેઓ તો તેવાં
આદમીનો જાન ઘણુ કરીને બનચેછે. વાશતે હવડાના વ
ખતમા કોલેરાની દવા કરનારની એક મોહટી મતલબ એમ
હોએછે જે દવા કરવાને પુરતો વખત મેલવવો, કેમકે એ
મરજ જો આદમીને એક દમ મારી નાખે નહી તો તે ઘનો
વાર ટકેઆથી તેવુ આદમી ઘનુ કરીને બંચેછે. એ મરજ
થી થતી નબલાઇથી નહી પણ તેહેના પેહેલા હુમલાના જોર
થી જાનની વધારે ખરાબી થાએછે

છેલલું, મરકી ઉપજાવનારા મરજોનો શબબ ઘનુ કરી
ને એક શરનો હોએછે જે શબબને લીધે એક વાર એક
મરજ ઉપજેઓ હોએ તેજ શબબથી બીજી વેલા બીજો મર
જ ઉપજે. વાશતે જુદા જુદા મરજોની તહરે અને નામ
માજ ફરક પડેછે અને તેમની ઉતપંતીનો શબબતો એક શ
રખોજ હોએછે. મોહલાઓમા ગીચ વશતી, નજીશાત, ખ
રાબ ગટગેને, ચરનો તથા નદી નાલા અને ખાહીઓનો વા
શ, ઘારી નતાં મુરદાં અને જાહડ પાનની બદબો, પીવાનુ ગદ
લુ પાંણી, ખરાબ ખોરાક, વાશી તરકારી, શડેલા અનાજ ઇ
તીઆદી, એ શઘલા મરકીના મરજોના શબબછે, તે મરજો
હેવી હાલતમા રેહેનાર ધણીઓને ઘનાખરા દુખી કરેછે
એ બધા શબબોમા ખરાબ હવા શઉથી મુખીઅછે. ઇગલડ
માં છેલલી વેલા ચાલેલા કોલેરા પરથી એ વીશેની ઘનીએક
ખાતરી થવા જોગ શાબેતી મલીછે. ટુટીંગ નામની જગોએ
એક મકાન જે માતરે પાચશો બચાંઓ રાખવાને લાએકનુ
હતું તાહાં ગરીબ લોકોના આશરે ચઉદશો બાલકો રાખેઆતા
તેથી એક રાતમા એ બચાઓમાંથી ચોશઠ જણાને કોલેરાનો
મરજ થઓ અને એક અઠવાડીઆમા તેઓમાથી એક શો
હેશી જણા મરણ પામીઆ. એ મરણનુ કારણ ખીચો ખી
ચ રેહેવાથી થયું કેમકે દરએક બચાને ઓછામા ઓછી
પાચ શો શમચોરશ ફુટ શાફ હવા જોઇએ તેને બદલે એ મ
કાન પર માતરે એક શો ફુટ મલી હતી ટાનટનની
ધરમશાલામા બશો છોતર ગરીબ આદમીઓ રહેલાં હતા તે
માના દરએકને અડશઠ શમચોરશ ફુટ હવા મલી હતી એ
થી કરી તેઓમાના શાહડ આદમીઓને એક અઠવાડીઆ
ની ટુક મુદતમા કોલેરા ઘશડી લઇ ગઓ. પણ એજ ટાન
ટનની તુરંગ કે જેમાના દરએક આદમીને શવાઆઠશોથી તે
શવા નવ શો શમચોરશ ફુટ હવા મલતી હતી તેઓમાથી એ
વેલા એક આદમીબી એ મરજથી મરણ પામેયુતુ નહી
એટલુંજ નહી પણ કશી મોરબી જેવુ કોઇને થએલુબી જણા
ઇઉતુ નહી શ્રી કેનટ પરાતમા માંઇશટફારલે નામની જ
ગોએ ખેતરમા કામ કરવા શારૂ એક હજાર મજુરો લાગા
હતાં તેઓને જે જુફડામા રાખેઆ હતા તાહા દર એક આ
દમીને આશરે હેંશી ચોરશ ફુટ હવા લેવાને બનતું હતુ એ
થી કરી શતાનુ આદમી કોલેરાના ભોગ થઇ પડેઆ. પણ
એજ ગામડાના એક બીજાં ખેતરમા મજુર લોકોને વાશતે
વધારે જગો તઇઆર કરવામાં આવી હતી તાહા એકબી આ
દમી એ મરજથી મરણ પામીઉ નહીં ૧૮૫૫ ના વરશમા
થએલો કોલેરા લડન મધેના ગીચ વશતીના મોહલાઓમા ઘ
ના જોરથી ચાલીઓ હતો પણ જે મોહલાઓ ખોલ્લા અ
ને શાફ હતા તાહા કોલેરાથી એક મરણબી થઇઉ હતું નહી
તેમજ આપણા મુમબઇ શેહેરમા મરકીને વખતે ઉમર ખારી
મારકીટ અને તેવી બીજી નજીગ્ અને ગીચ જગોએ કોલે
રા ઇતીઆદી ઘનો નાશ કરેછે પણ ખોલ્લી અને શાફ જે
વા જાંહા હોએ તાહાના રેહેવાશીઓ તેથી જાહજી પીડા ભો
ગવતા નથી ડાકટર લોકોએ કરેલા અખતરાઓથી માલુ
મ પડેછેય કે મોહટી વશતીના મોહલાઓની હવા તથા પાણી

માંથી ઘણીએક હેવી શવતુઓ નીકેચ કે જે જેહર શરખી ખરાબ હોએચ. એ જેહર ઘનેએક દરજજે આદમીના ફેફશાં તથા ચામડામાથી નીકલેલું હોએચ. તે જેટલું વધારે હાએ તે મુજબ માથાનુ દરદ આદગી અને ભારી રોગ ઉપજેછે. એક ખરાબ જગોની થોડીએક હવાને ધારી કરીને કુતરાંની કોઇ રગમા દાખલ કીધી હોએતો તાવના મરજની શઘલી નીશાન શાથે તે જાનવર મરણ પાંમેછે. જે આદમીઓ હેવી હવા લેતા હોએ તેઓની ઉપર કેહવી માઠી અશર થતી હશે ? એવા મોહલાઓની હવા લોકોના દમ લેવાથી બીગડતી જાએછે. તેથીજ ઘણી વેલા તાવ અને મરકી ઉપજાવનાર બીજા મરજોની ઉતપતી થાએછે. એ વીશે આદમી અલબતા અટકાવ કરી શકે હેવુંછે હવાને આશપાશ જવા આવવાનો ખોલો મારગ રાખવાથી તથા શફાઇ રાખવાથી એ બલા મટી શકેછે, અને શફાઇ તથા હવાને માટેનો ખોલલો મારગ કાંઇ બંદગીના પોકાર ઉઠાવવાથી નહી પણ આદમીએ હાથ પગ હીલાવી વીચાર શકતી વાપરવાથી થાએછે.

કેટલીએક વેલા રૂતુમા ફેરફાર થવાથી મરકીની ઉતપતી થાએછે. જુદાં જુદાં દેશમા રૂતુમા કવખતના ફેરફારથી, ઘણો વખત પાણીનો દુકાલ ચાલવા પછી ભારી વરશાદ થવાથી, ભારી ધુમશથી અને જાહકની ભીંગી જગો તથા શરદી તે શાથે ભારી ગરમીથી, પેહલાતો હલકી જાતનો ભાજી પાલો પુશકલ થાએછે તે પછી ટીડ તથા માખ, મછર, કાંસરીઆ, દેડકા ઇતીઆદી ઘણા ઉભાઇ જાએચ અને દુકાલ તથા બીજી પીડા તેમાથી નીકલેચ. આગલા વખતમાં આવતા દુકાલની આગમચ એવી નીશાનો ઘણીખરી વેલા નજર આવીહતી ઇંગલંડમા કોલારા ચાલવાની આગમચ હવા તાજુબ શરખી રીતે થંબ અને ખરાબ વાશથી રાત અને દીન ભરેલી રહીતી શ્રી વીએના નામના શેહરમા જાહરે છેલલી મરકી ચાલી તેની આગમચ તરણ મહીના શુધી કશો વાયુ ફુંકીઓતો નહી શ્રી લંડનમા આશરે બશો વરશપર જે મોહટી મરકી ચાલી હતી તે વખત હવા હેવી થમ હતી કે એક જાહડની હીલતુંતુ નહી ફરાંસીમા છેલલી વેલા જારે કોલેરા બએ બરેલી રીતે ફેલાએઓ તારે હવા એ જ મીશાલ હેવી થમ હતી કે તેનો ઉપદરવ કોઇથી ખમાઇ શકાએઓ હતો નહી આપણા મુમબઇ શેહરમાંની કોલેરાની આગમચ કેટલીએક વેલા હેવો માલમ પડેઓછે હેવે શને હવામા શીન્દુલીની તથા "ઓઝોન" નામના પદારથની કોતાઇ માલુમ પડેછે. હેવી હવાની હાલત નબલી અને ગીચ મોહલાઓ તથા ઘેરોમાં રેહનારાઓપર ઘની ઉતાવલેથી માઠી અશર કરેછે અનુભવપરથી હેવું માલુંમ પડેઉચકે આપણા ઘર તથા મોહાલાઓ અને ગલીઓ શાફ શુતરી અને ખોલી રાખી હોએતો હેવી રૂતુબી જાહજી માઠી અશર કરી શકે નહી. આદમીની શુગડાઇ, ખબરદારી અને અગમચેતીથી આદમી જાતના જાનનો બનચાવ થાએછે. એક કાબેલ ડાકટર કેહેચકે "કેટલાએક વાના જાહાં હોએચ તાહાં મરકી ઉતપંત થઇ ફેલાઇ જાએછે, જાહા તે વાનાં હોતા નથી તાહાં મરકી ઉતપન થતી નથી તથા ફેલાતી નથી, અને આગલ જાહાં તે વાના હોવાથી મરકી ઉતપન થઇ ફેલાતી હતી તાહાંથી તે વાના દુર કરવાથી એ બલાબી દુર થઇચ. કોઇબી દાહેઆ આદમીને એમ કેહેવાની જરૂર નથી કે દીલપરનો મેલ, ખરાબ ખોરાક તથા પાણી, બદબો ભરેલી ખાહી, નબલા ગટરો, ભીંગી જગો અને હેવી બીજી હાલતથી પોતાનો બનચાવ કરવાનુ કામ માનતા કરવા અને ભોગ આપવાપર અને ખુદાના કાલાવાલા કરવા પર નહી, પણ આદમીની મેહનતપર અને હુશીઆરીપર આધાર રાખેછે વાશતે મરકી ઉપજાવનારા મરજથી બંનચવાને જે લોકો ઇછતા હોએ તેઓએ ઇશપનીતીની વાંર્તામાના ગાડાવાલાનાં વીચાર માફક આલશુ બેશી ઇશવરની મદદ માટે નકામો પોકાર મારીઆ કરવો નહી પણ ઇશવરે તે ગાડાવાલાને કેહવા મુજબ પોતાના હાડકા રગરી મન શકતી કામે લગાડવી

ઘર શાફ રાખવાથી, તાજું અને શુતરૂ ખાનુ પીનુ લીધાથી, જમીન ખેડવા અને ફાશી કરવાની શારી રીતથી, ગટરો શાફ રાખવાથી, મોહટાં જંગલો જાહા જાહડ પાણ શદા કોહતું હોએ તે કાપી નાખવાથી, મોહલા તથા ગલીઓ પોહલી કીધાથી તથા વારવા જારવાથી, આપણુ શરીર શદા ધોવાથી, પુરતો ખોરાક ખાધાથી, બચાઓને ગઉ શીતલા કહડાવાથી અને તેવી બીજી શારી રીતપર અમલ કીધાથી જ મરકી દુનીઆમા ઓછી થવાની બાકી જે ઇલાજો પર વરશીગારની મેહરબાનીથી આપણને વીદીઆની રાહે માલુંમ પડેઆછે તે જાણી તે મુજબ અમલ કરવાને બદલે વગર આધારના વેહમ લાવી, અનઘટતી ફરીઆદ ખુદાની આગલ ઉઠાવી, આપણે મરકી ચલાવનારા મરજોથી બનચવાને આશા રાખી તે મુજબ માનતા, ભોગ, તથા હવન કરવા અને ગુરૂઓના પુતલાંને બાંધી માર મારવાથી આપણું કશુ વલવાનુ નથી

બલતો પાહાડ.

ધરતી કોપ—બલતા પાહાડ.

ધરતી કોપ અને બલતા મોહડાંના પાહડો વીશે બીજા દેશોના અનજાણા લોકોમા જેમ તહરેવાર વગર આધારના વીચારો આગલ હતા અને હવડાંછે તેમજ આપણા દેશના લોકો વીશેખી શમજવુ ગનાનના ફેલાવાએ એ બાબદમા કેટલાએક પુરૂશોને જાણીતા કીધાછે. પણ બાકીના શઘલા લોકો તેમા ઝુખીઆકરી અશતરી પધના મનમાથી ખોટા વીચાર ગએઆ નથી વાશતે તે વીશે એક ટુક બીના અતરે લખીછે.

ધરતી કોપ અને બલતા મોહડાના પાહડો વીશે અનજાણા લોકોમાં શું શુ વેહમ માલેછે તેવીશે અતરે કશું લખવાની જરૂર નથી કેમકે એ બાબદનુ ખરૂ ગનાન લોકોને મલેતો આ બીના લખવાની મતલબ પુરતી રીતે હાંશલ થશે.

વીદવાન લોકો શારી પઠે ખોલ અને અખતરા કરવા પછી હેવો વીચાર જણાવેછે જે આપણી પુરથવીના ઓલાપર દરીઆની તથા ખુશકીની જગાએ ચીરા અને શુરાખોછે તે મારગેથી શમુદરનુ તેમજ મીઠુ પાંણી જમીનના માહેલા ભાગમાં પેવશ થઈને જુંદી જુદી જાતના ધાતુઓ શાથે લાગુથી તે ધાતુઓ અને પાણી વચે રશાન શાશતરને લગતા કેટલાએક ફેરફાર થાએછે અને તેવા ફેરફાર થતા અતી મોહોટી ગરમી ઉતપંત થાએછે; આશપાશના ધાતુ અને ફતરા તથા મટોરી તે ગરમીથી પીગલેછે અને કેટલીએક જાતની હવા તેવા બલતા અને ઉકલવાથી નીશરેછે. એ પરમાણે હવા તથા પાણી જાહરે ઘના એકઠાં થાએછે તાહરે આશપાશની જગો પર ભારી દબાન થાએછે અને તેમના મારગમા જો કાંઈ અટકાવ થાએતો જેમ એક કુકામાં અથવા નલીમા ખુબ દબાએલી હવા અથવા પાણીને ખીશવાનો કોઈ મારગ નહી હોવાથી તે દબાનના જોરે કરી નલી અથવા કુકો ફાટી જાએછે તેમજ જમીનમા એ પરમાંણે એકઠી થએલી હવા તથા પાણીને અટકાવનારી જગો તેઓના અને ઝુખીઅ કરી હવાના જોરથી ફાટેછે એ જોર જેવો ધનો અથવા કોહો તે મુજબ આશપાશની જગાઓ પર તેનો મોહો અથવા ધનો આચકો લાગેછે તે આચકાને ધરતીકોપ અથવા ધરતીનુ હીલવુ કરીને કેહેછે. ધરતીકોપથી કોઈ વેલા ધીમો આચકો લાગીનેજ રહી જાએછે અને બીજું કશું પરીનાંમ થતું નથી. કોઈવેલા ગારી ડોડવાના જેવો ધડકારો અને કોઈ વેલા ભારી ટોપોની બરેરી છુટવાના ઘરઓ પોકારો થાએછે. કોઈ જગો ઉનમી થાએછે અને કોઈ

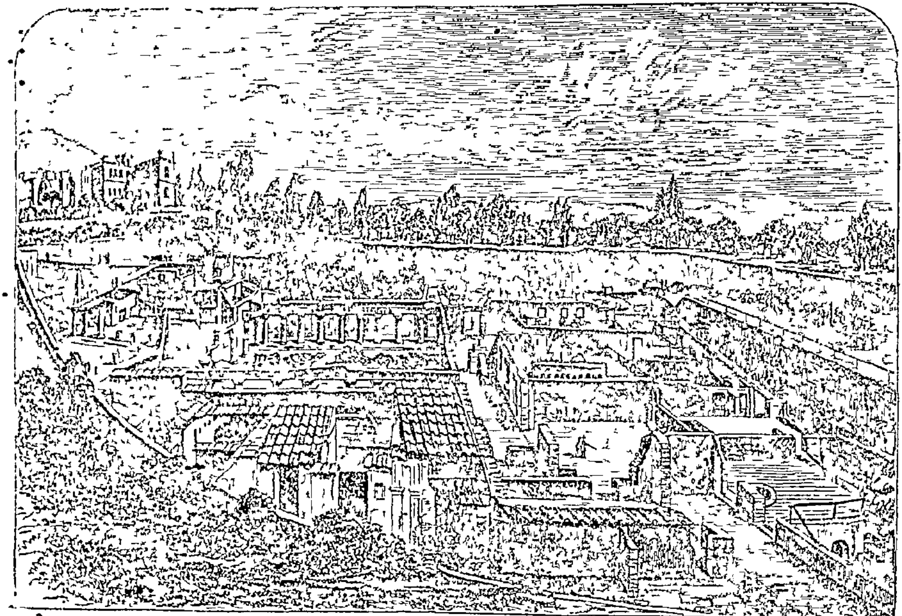

હરકુલેનીઅમ——(એની બીના જુવો શકે ૩૧ મે)

નીચી પડેછે કોઇવેલા આખાં શેહર અને નંઝીરા ગરક
જાએય અને શમુદરને તલીએની જમીન ઉનચા પાહડ શર
ખી બનેછે. નદીઓ શુકાઇ જાએછે અથવા તેમનો વેહવા
નો રશતો બદલાઇ જાએછે. ઠંડાં અને ગરમ પાણીના ઝ
રાઓ વેહવા માહેછે. શમુદરના પાણી એટલાં બધા દોહવાએ
છે તથા તે ઉપર ચાલતા વાહનને એટલી બધી હરકત થાએ
છે કે કોઇબી પરકારના તોફાનથી તેવું થાએ નહી. એવા ફેર
ફાર આપણ્ર દેશમા તેમજ બીજા મુલુકોમા ઘના થયાછે.
ધરતી કોપને વીશે હેવું કેહેવામાં આવીઉચ કે દુનીઆની શ
ઘલી જગોનો હેવાલ જો આપણને શદા મલેતો હેવું માલુંમ
પડેઆ વીના રેહે નહી કે આખા વરશમાં કોઇબી હેવો દા
હડો નહી જતો હશે કે જાહરે આપણી પરથવીના કોઇ ભા
ગપર ધરતીકોપ નહી થતો હોએ. એ ધરતીકોપને લગતાજ
બલતા પાહડો હોએય અને જે કારણથી ધરતી કોપ થાએ
છે તેથીજ બલતા પાહડોની ઉતપંતીછે. તે કારણ મુજબ જા
હરે જમીન ફાટેય તાહરે દબાએલી હવા તથા પીગલેલાં ધા
તુ અને બીજી વશતુની રાખ ભારે જોરથી બાહેર નીશરેછે
અને કેટલીએક ઉનચાઇપર ઉડેછે. એ પરમાણે કોઇ ઠેકા
ણેથી માતરે કાદવ નીકલેછે અને કોઇ ઠેકાણેથી તહરેવાર
ધાતુ મટોરી ઇતીઆદીનો એક મલેલો પદારથ નીકલેછે એ
જમીનના પેટનો કચરો હલવે હલવે નીકલેછે તારે જાહ' ફા
ટ પડી હોએ તે ભોકારાની આશપાશ એકઠો થઇ મોહોટો ડું
ગર થતો ચાલેછે જે ડુગરના મોહોમાંથી ઘની મુદત શુધી બ
લતુ નીકલેઆ કરેછે એ વીશે ચીતારમા જોવાથી શારી પઠે
શમજ પડશે કોઇ વેલાએ હેવા નવા પાહડ થાએય તાહરે,
પણ ઘનુકરી હેવા ચાલુ પાહાડો ફાટેય તાહરે પીગલેલી ધાતુ,
બલેલી મટોરી, ગરમ ફતરા ઇતીઆદી એટલા જોરથી અને
એટ્યો બધો વખત નીકલીઆ કરેછે કે તેથી આશપાશની જ
ગોઓ શઘલી પુરાઇને ઉનચી થાએય અને નજદીકના શેહ
ર ગરક જાએછે. દુનીઆમા ઘણીવેલા પરખીઆત શેહરો-
એ માફક ગરક ગએઆછે તેમાના બે નામે પાપીઆઇ તથા
હરકુલેનીઅમ ઘના નામીચા થઆંય કેમકે વીદવાન લોકો
એ હવડાના વખતમાં તે શેહરોને ડાટી નાખનાર કચરો વ
ગરે ખાણી દુર કરી તેઓનોઘનોએક ભાગ પાછો ખોલલો
કીધોછે તેમાંનુ એક શેહર નામે "હરકુલેનીઅમ" ને ખ
ણી કાહડવા પછીનો તેનો નકશો આએ ચોપાનીઆમા દાખ
લ કીધોછે.

"એ શેહરોને વીશે હેવું કેહવામા આવેય કે ઇરોપખંડ
મા એ શેહરોની પડોશમાં વીશુવીઅશ નામનો મોહોટો બ
લતો પાહડ ઇશવી શને ૭૯ ના વરશમા (જેને આ
જે ૧૭૭૮ વરશ થાએઆછે) મોહોટાં જોરથી ફાટો તે
વેલાએ તેમાથી નીકલતા તહરેવાર કચરા, ફતરા ઇતીઆ
દીથી બંધે શેહરો ગરક ગઆં હતા. એ બંધેમાથી હરકુ-
લેનીઅમ વધારે ગરક ગીઉ હતું તોબી તે હાલ જમાનામા
પેહલુ જાહેર થઉ. ઇ૦ શ૦ ૧૭૧૩ ના વરશમા એ જગોએ
એક કુવો ખનનારા બેલદાર લોકો ખનતા ખનતા શીધા એક
નાટક કરવાના ઘર તરફ આવી લાગા તાહાંથી ઇઉનાની લો
કોના નામીચા પેહલવાન હરકીઉલીશ તથા મીશરની નામી
ચી રાણી કીલીઓપાતરાનાં પુતલા હાથ લાગા એ બના
વપરથી વીદવાન લોકોની ઉંદનાશા જાગી અને તેઓએ વ
ધારે વધારે ખોલ કરવા માંડી આજશુધી શ્રી પાપીઆઇનો
પા ભાગ અને હરકુલેનીઅમનો થોડાએક ભાગ તેમ
ને ડાટનારા કચરામાથી ખની કાહડેઓય પાપીઆઇના
કોટની દેવાલનો ઘેરાવો તરણ માઇલનો ઠડેઓય પણ હરકુ
લેનીઅમની દેવાલ વીશે હજુર કશું ચોકશ થઉ નથી એ
ઉેલલાં શેહરમાં બીજી હરેક જગો કરતા ઉપલો નાટકશાલા વ
ધારે શાફ કીધોછે પણ તેબી મશાલોની રોશનીથી જોવામા
આવેછે. બીજી ને જે જગો એ શેહરમાં તથા પામપીઆઇમા
ખોલલી કરીય તાંહાં કેટલાએક દેહડાં માલુંમ પડેઆંય તે ઉ
પરે કોતરાએલા લેખો હેવું બતાવેયકે એ શેહરો તદન ગરક
ગઆં તેની શોલ વરશ આગમચ એક મોહોટા ધરતીકોપથી
એ શેહરોને મોહોટો જોખમ પોતો હતો તે શમારવાની ઇચ્આ
દગારી તરીકે એ દેહડાં બનાવેઆં હતાં "એ શેહરોની શર
કારી તથા ખાનગી ઇમારતોની દેવાલોને મોહોટા ચીરા પડે
લાછે, અરધા ડટાએલા થામલાઓ દીશેય અને કેટલાએક
ઇમારતો બાંધતાં અધુરી રહી ગએલી લાગેય કેટલાએક રશતા
ઓપર ગારીના ચાકથી પડેલી ઉડી ઘધરોછે એ શેહરોમાથી
આદમીના શરીરના ઘણા થોડાજ ખોખા મલઆય જેથી
અટકલો કરી શકાએય કે એ શેહરો ગરક જવાની આફત
ના વખતે ઘણાખરા રેહેવાશીઓને પોતાનો જાન તથા ઘણો
એક માલ લઇને નાહશી જવાને અવકાશ મલઓ હશે
પાંપીઆઇમા બે શીપાઇઓ ખોરામાં કેદ કીધેલા માલુમ પડે
આય અને શેહરની બાહેર એક વાડીવાલાં ઘરમા શતર આદ
મીઓના ખોખાં હાથ લાગા તેઓ ધારવા મેલે રાખ અને ક
ચરાના વરશાદથી બનચવાને નાહાશીને તે જગોએ શંતાએઆં
હશે એમાં એક " . " " મુરતી ભાગમારાની મટોડ

પર પડેલી હાથ લાગી તેના પાશામાં એક બાલક હતું અને તે કર ધણીઆની હોએ એમ લાગેચ જેકે તેની શઘલી આકુરતી ખડકપર કોતરાઇચ તોબી તેના હાડકાં શવાએ બીજું કશું મલીઉં નથી. એ હાડકાં શાથે એક શુનાની શાંકળી ટગાએલી હતી અને આંગરાં પર જવેર જડેલી વીટીઓ હતી પેરોપર જુદા જુદા ધણીઓએ લખેલા નામો તથા ખરાખોની દેવાલો પર શીપાઇઓએ કાહડેલી ચીતરામણો હજુર વચાએ હેવી હાલતમાંછે કેટલાએક ચીતારોનો રગ જેવોને તેવો રહેઓચ શરકારી ફુવારા તેમના શઘલા શીનગાર શાથે હાલના શ્રી નેપલશ શેહરના ફુઆરાના જેવા લાગેછે અને એક ચીતારો જે ખુદરતી વીદીઆનો અભીઆશ કરનારો હશે—તેના ઘરમાથી કેટલાએક ખુપરા તથા કોરાનો શંઘર મલી આવેઓચ.

હરકુલેનીઅમના પેરોના લાકડાના ભારવતીઆ બાહેરની બાજુએથી કાલા થઇ ગઆચ પણ જાહરે તેમને ઓખવીને તથા ફારીને માહેલી બાજુએથી જોવામા આવેચ તાહરે શાધરણ લાકડાના દેખાએચ જીવજાત તથા જડજાતની વશતુઓ કેટલીએક ખરાબ થઇછે પણ તેઓને ડટાઆને કેટલી મુદત થઇ તે વીશે વીચાર કરતા હેવું લાગેછે કે તેઓનો ઘનો બનશાવ થએોછે માછીમારોની જાલ ખશે શેહરોમા ખુશકલ મલેછે. તેમાની કેટલીએકતો તદન આખીછે. હરકુલેનીઅમમાથી કેટલુંએક શનનુ કપડુ મલીઉછે તેનો કુમાશ ખુબ દેખાવનોછે. એક મેવો વેચનારની દુકાનમાથી બદામ, અખરોટ, ચેશનટ, અને તેવા બીજા મેવાના ભરેલા વાશનો હાથ લાગાછે. એક ભડીઆરાની દુકાનમાથી એક આખું પાઉ હાથ લાગું તે ઉપર તે ભડીઆરાનુ નામ પારેલુ હતું. એક ગાપીની દુકાન પરના બાંકપર ગોલીની એક દાબડી મલી તેમાની ગોલી તમામ ભુકો થઇ ગએલી હતી તે ગોલીની દાબરીની પાશે કાઇ ગોલ વાલેલું પદારથ દીશેચ જે ગોલી બનાવવાને તઇઆર કરેલુ લાગેછે. એઓની પાશે કેટલીએક જડી બુટીનો એક શીશો હતો. એક ઠેકાણેથી કેટલાંએક દફતરો-અથવા પુશતકો મલેઆચ તે જુદા જુદા ધણીઓના લખેલાછે અને તે ગરીક તથા લાટીન અખેરમાછે. એ શઘલા એક ખાનગી ઘરશઘનાં પુશતક ખાનામાથી મલેઆંચ તેમાંના ચારશોના નામ વંચાઇ શકેઆચ. તે ઘણાખરા રાગરાશતર, ગુળાગાન, અને પકાવાના હુનરવીશે છે "એપીકીઉરશ નામના ફીલશુફનાં લખેલાં બે પુશતકોછે અને બીજા ઘણએક એ ફીલશુફની તાલીમને લગતી બાબદનાછે. એક પુશતક તે ફીલશુફની વીરૂધ લખનારનુછે શે શેહરો જેમ જેમ વધારે ખનાતાં જશે તેમ જે વખતે રૂમ શેહર મોહોટી આબાદાનીમા હતું અને દુનીઆના મોહોટા ભાગપર રાજ કરતુ હતું તે વખતની રીત ભાત અને વીદ આ હુનર વીશે હવડાના જમાનાના લોકોને શારૂ ગનાન મલવાની વધારે આશાછે.

એ પરમાણે ધરતીકોપ અને બલતા પાહાડોછે તેથી દુનીઆમાં તહરેવાર ફેરફાર થતા રેહછે; ખુશકીની જગાએ પાંણી અને પાણીની જગાએ ખુશકી, વેરાણ જગા આબાદ અને આબાદ મકાનો ઉજડ થઇ જાએચ આ મુમબઇનો ટાપુબી એજ શીશાલે થએોચ અને આપણી-પડોશના મોહોટા ઘાતોબી તેમજ ઉબા થઆચ. હેવા બનાવોપર ધ્યાન આપવા અને તે ઉપરથી આપણા પેદાકરનારના દાહપણ અને કામ વીશે વાકેફ થવું એ મનુશ જાતને કેટલું આનંદકારકછે વારૂ !

કોણનો વાંકછે વારૂ ?

શોભાશાહ અને શુંદર બાઈ.

રલીઆમ પુરીમાં ખુશાલરાજા જાહરે રાજ કરતા હતા તે વેલા શોભાશાહ નામનો એક લાએકીવાલો શોદાગર શુંદર બાઇ નામની એક કુલવંતી કનેઆશાથે પરણુઓ હતો તેઓના લગન થવાની અગાઉ શોભાશાહે શુંદરબાઇને ઘની વેલા જોઇ હતી અને તે બાઇના શરીરની શુઘડાઇ, કપરા પેહેરવાની શારી ધબ, ઘરબાર શોભઇતી રીતે રચવાની ટેવ, તથા બીજા શારા ગુણોથી ઘણો ખુશી થએો હતો. એ શઘલા ગુણોશોભાશાહને પશંદ આવેઆ તેમજ શુંદરબાઇને એ શોદાગરની શારી ચાલ, મોહોટી શપજ અને આબરૂદાર નામ પશંદ આવીઉ તેથી વખત જતે તેઓની શેઆદી થઇ. શુંદરબાઇ પોતાના ભરથારના ઘરમા આવી રહેઆ પછી થોડા દીવશ ગુજરેઆ એટલે નીચે જણાવેલો શરખો મામલો બનવા લાગો.

શોભાશાહ એક દીને પેહડીપર વેપાર વનજનુ કામ કાજ કરવાથી થાકેલો અને કંટાલેલો પોતાને ઘર આવીઓ. તેણે જોઇઉકે શુંદરબાઇ ગંદીલાથી ખરાબ થએલા શરીરપર મેલા કપડાં અને પગમાં ફાટેલી શપાટ પેહરીને દીવાણખાના

મા એક હીંઘોરાપર બેઠેલી હતી તેના હાથમાં એક નજીવી બીના લખેલી ચોપડી હતી. શોભાશાહને શુંદરબાઇ શાથે ઓલખાન થઇ તારથી તે હેવુ શમજતો હતો કે તે બાઇ શુઘડાઇ અને શુતરા દેખાવનુ ફુલછે વાશતે એ વેલા બાએડીનો હેવો હાલ જોઇને કાઇક આચરતી ભરેલા ડોલથી બોલીઓ કે "અરે શુંદરી આએ તમારો કેવો હાલ"!

શુંદરબાઈ—"કાએવારૂ શું છે"? એમ બોલી તે પોતાના શરીર તરફ જોવા લાગી અને શોભાશાહની નજર શા ઉપર હતી તે પેચાનમા લઇને જરાએક અરેપકડી બોલી કે "કદાચને માહરાં કપડા તમુને ગમતા નહી હોશે પણ હુંતો એટલી બધી કંટશાઇ ગઇચકે તે બદલવાની તાકાત રહી નહી."

શોભાશાહ—"તમે શારો દીવશ એટલું બધું શું કરેઉં કે કપડા બદલવાની તાકાતબી રહી નહી?"

શુંદરબાઈ—"નવી શુંદરીની આખી એક કોર દરજન પાશે ઓટાવી તેમાં કેટલો બધો વખત ગીઓ તાર પછી આએ ચોપડી વાંચવા બેઠી, તે કરતાં ગરમી એટલી બધી પડેચ કે કપરાં શવારે બદલીએચ ને શાંજે ધુર જેવાં થઇ જાએચ."

શોભાશાહ—તે દીવશની શક્ત ગરમી છતાં રૂઉ પારખવાના કાજ ઉપર ગીઓ હતો તાહા શંધો દીવશ ધુર કચરામાં ફરયો હતો તથા શારો દીવરા રોકાન થવાથી પેહડીપર જમયો હતો તોબી શાજને વખત દીવાનખાનામાં આવેઓ તાહરે, તેના હાથ મોહડું શાફ ધોએલુ હતુ અને કપરાં શાફ હતાં તથા શઘલો દેખાવ શારો હતો કેમકે દીવાનખાનામા આવવાની આગમચ પોતાના ઓરડામા જઇ પોતાનુ બદન શાફ કરી શુતરાં કપડાં તેણે પેહરેઆં હતાં. વાશતે બાએડીનુ ગલીચપણું જોઇ તેને ઘનીનાખુશી ઉપજી તથા તેના હાથમાની ચોપડી તદન નકાંમાં ટાએલાંથી ભરેલીછે હેવું જોઇઉં ત્યારે તેની નાખુશીમાં ઘણો વધારો થઓ, પણ કશો ગુશો કરવાને બદલે તે એટલુંજ બોલાઓકે "પેચારી બધુંતો રહીઉ પણ હાથ મોહડુ ધોઇને આએ એબ લગામની શપાટતો બદલો. તમે શારીપડે જાણોચ કે તમારી હવડાની શરખી નઠારી હાલતમા રેહવાની ટેવ મહને મુતલગ પશંદ નથી."

શુંદરબાઈ—"નહી કે! કાએ વારૂ?" એવુ કહી કાઇક ટહોરથી હશીને વાંકી વલી અને શપાટની બાહેર જુલતુ એકુ મામરૂ તોરી કાહડી બોલી "લેવો હવેતો કઇ નઠારૂં લાગતું નથી—બાકી બીજી શપાટતો જોએ તલીએછે તાહા હવે કોણુ જાએ માહરીથીતો હવે ફેરો ખવાએ નહી."

શોભાશાહ—"વારૂ ચાકરને હોકમ કરો કે આપરે વાશતે ખાનુ લાવે મહને ઘણી ભુખ લાગીછે."

શુંદરબાઈ—"જેવારૂ તમેજ હાંક મારીને કેહવો હું આટલાં પાણાં પુરાં કરૂં" (એમ કહીને પેલી નજીવી ચોપડી બતાવેછે.)

હેવો જવાબ શાંભલી શોભાશાહને ઘણો બલાપો થઓ પણ શઘલું ખામોશ કરી જઇને તેણે પોતે ચાકરને ખાનુ લાવવાનો હુકુમ કીધો. તે મુજબ ખાનુ લાવી ટેબલપર પરીશીઉ, પણ પેલી ચોપડી પુરી થઇ નહી તેથી શોભાશાહને દશ પંદર મીનીટ શુધી ખોટી રેહવું પડેઉં અને તે બાઇ જારે ટેબલપર આવી તારે ખાનુ શઘલું ટાહડુ પડી બેશવા દ થઇ ગીઉં હતું. તે ખાઇ રેહવા પછી શુંદરબાઇ બીજે દીવશ લગનમા જવાને શારૂં કપડાં તથા ઘરેણાં કાહડવા અને તેવી બીજી તઇઆરી કરવા શારૂં પોતાના ઓરડામા ગેઇ. શોભાશાહ શાથે કોઇ વાત કરનાર મલે નહી તેથી એક કોચપર તે જુકવા પડેઓ અને અંતે જાઇને શુઇ ગીઓ.

થોડા દીવશ પછી એક શાંજના શોભાશાહે પોતાની ધનીઆનીને કહીઉજે મને કામછે વાશતે આવતી શહવારે શકારેથી બાહેર જવાનુછે તેથી ચાહે નાશતો શાત વાગામાં તઇઆર કરાવજો. બીજે દીને શોભાશાહ પરોઢીઆમાં ઉઠી કપરાં બદલી બાગમાં ફરવા ગીઓ અને શાત વાગા એટલે ચાહે નાશતો કરવાને ખાનાના ઓરડામાં આવેઓ તો તે જગોએનો કચરોબી કાહડેલો નહી અને નાશતાની કશી નીશાંનબી માલુમ પડી નહી. આશરે અરધો કલાક ખોટી રેહવા પછી ઓરડામા જઇને જોએચતો શુંદરબાઇ તુરતનાજ છેધમાથી ઉઠીઆતાં. શોભાશાહ દીલગીર થઇને બોલઆકે:—

શોભાશાહ—"પેઆરી મેં તમોને ખચીત કહીઉતું કે નાશતો શાત વાગતે તઇઆર કરાવજો કેમકે મહને ઘણુ અગતનુ કામછે પણ હવડા શાડાશાત થઆ તોબી કશું ઠેકાંણું મલે નહી તેનુ કારણ શું?"

શુંદરબાઈ—"વાહલા હું શું કરૂં મહનેતો ટાહડ ઘણી વાગી તેથી ઉધ આવી અને તમારી વાત ઇઆદબી નહી રહી"

શોભાશાહ બીચારો બલાપો કરતો કપરા પેહરવાની જગોએ ગીઓ અને તે દીને તેહને ભુખુજ બાહેર જવું પડેઉં.

એ પરમાંણે દનપર દન શુંદરબાઇ અને શોભાશાહ વચે પાંમશો હલવે હલવે ચાલ્યો. શુંદરબાઇ પોતાની મરજીમા આવે તે પરમાંણે કરે. મનપર આવેતો પોતાના હાથ મોહોડુ ધોઇ શાફ કરે અને કપરા શમારીને પેહરે નહી તોકે પશીંશ અને ગીરરદ ભરેલુ બદનરાખે, અને મેલા કપડા અને કઢંગા દેખાવની કશી દરકાર કરે નહી. ખુશીમાં આવેતો કોઇ વાર ઘરના કારભારની ખબર લીએ નહી તોકે શરવેકઇ આરૂ અવરૂ પડેલું રેહવા દીએ. કોઇ વાંરે શોભાશાહના કેહેવા મુજબ કામ કરવાનુ ઢીલ કરે બાકીતો આલશને લીધે તેનુ શઘલું કહેલુ ફોકટ જવા દે. અંતે એક દીને કંટાલીને તેણે પોતાની બાએડીને કહીઉ કેઃ—

શોભાશાહ—" શુંદરી ખોદાને વાશતે તમો પોતાના બદનને શાફ રાખી તમારા કપડાનો દેખાવ શારો કરો અને તે શારા ઢંગથી પેહરો તથા દીવાનખાનાની શઘલી વશતુઓ ઠેકાણાશર મેલાવો. હું તમોને હાવી ગલીચ હાલતમાં તથા શઘલી વશતુ બારેવાટ પડેલી જોઉમ તેથી મને ખચીતકંટાલો આવેછે."

શુંદરબાઈ—" તમો હવે માહરાં કપડાંપર બરબર વા કાંએ શીકિઆચ આગલતો તમો હેવુ નહી કરતાતા."

શોભાશાહ—"પણ હું આગલ તમુને કધી હેવી હાલતમાં જોતોતોબી નહી. લંગન થવાની આગમતો તમો શદા શુઘડ રેહતા અને જાહેરબી હુ તમારે ઘર અવતો તારે શઘલો શામન અછી રીતે રચેલો જોઇ તમારાં માએ બાપને મોહડે શાંભલતો કે " શુંદરબાઇએ શઘલુ ગોઠવાવીઉંચ " તારે તમારી રીત તથા શારા શવાદથી હુ ઘનો મઘન થતો. પણ હંવરાં કેટલા દીવશ થયા હુ જોઉંચ કે તમો જુદીજ રીતે ચાલોછેઓ."

શુંદરબાઈ—" કાએવારૂ અગાઉબી જારે હું બાહેર જતી તાહરે હાથ મોહોડુ ધોઇ શાફ કપડા શારી પઠે પેહેરીને જતીની અને હવડાબીતેમ કરૂચ. અગાઉ જારે માહરા માબાપને તાહા તમો તથા તેવનના બીજા ઓલખીતાઓ મેજબાનો તરીકે આવતાં તારે હું જેમ શઘલુ ઉનચુ નીચુ કરાવતીતી તેમ હવડાંબી આપણા ઘરમા કોઇ બાહેરના લોકો આવવાના હોએમ તાહરે કરાઉંછું"

શોભાશાહા હેવો જવાબ શાંભલીને શુ બોલે ? જે બાઇ બાહેરાજતી વેલા શાફ અને શારા દેખાવાને અગતનુ જાંણે તે પોતાના ઘરમાં પોતાના મેહેરબાંન ભરથારની આગલ મેલી અને ખાડા અવડા કપરાં પેહરેલી રેહેવાને અનગમતું નહી શમજે તથા બાહેરના લોકોને પોતાના ઘરમાં શોહામના દેખાવથી ખુશી કરવાને જેમ આરજુરાખે તેમ તે ઘરના ધની અને પોતાના જીનદગીના ભાગીઆને વાશતે નહી રાખે તેની શાથે ટકરાર કરવી શોભાશાહે નકામુ ધારીઉં. વાશતે તે પેહડીએથી શાંજને વખત આવે તેવો ચાએ પીઇને વાડી જવા લાગો અને જે શુખ અને ગમત પોતાના ઘરમાં બાએડી પાશેથી નહી મલે તે વાડીના દોશતદારો પાશેથી મેલવવાની આશા રાખી. એક દાહડે તેની બાએડી ગુશો કરી તેને કેહેછે —

" રોજ શાંજ પરેમ એટલે તમે ઘેર છોડી બાહેર જાઓચ તેમા તમોને શુ મજા લાગેચ ? ઘરમાં શુના જેવુ ખાવાનુ થાએચ તે કરતાં બાહર કાંઇ વધારે શારૂં થતું હશે નહી. તે કરતા હુ એખલી જુરીઆ કરૂંચ તેનો તમુને કશો વીચાર આવેચકે નહી ? " હેવી ફરીઆદ શાંભલી શોભાશાહાબી ગુશામા આવીઓ અને બાએડીની ચાલથી તેને જે કંટાલો ખાવો પડેઓ હતો તે વીશે પોતેબી જોશમા ફરીઆદ કરવા જતો હતો પણ તેટલામાં તેહને ઇઆદ આવેઉં કે તેવી ફરીઆદ કરવાથી કશું વલવાનુ નથી કેમકે આગલ તેણે ઘની વેલા શુંદરબાઇને શમજાવીને કહીઉં હતુ તે શઘલું ફોકટ ગીઉંતુ.

શોભાશાહ દનપરદન ઘેર મોડો આવવા લાગો. પોતાના મીતરોની શંગતમાં તેને હલકી રમત અને ગમત તથા ખાનુ પીનુ મજા લાગુ. તે શઘલા મીતરો બાએડી છોકરાંવાલાઓ હતા પણ ધારવા મેલે તેઓમાના ઘનાખરા શોભાશાહની માફક ઘરના ભરેલા હશે તેઓને ઉજાગરો કરવા તથા કેફ કરવાની ટેવ દનપરદન વધતી ગઇ હલકી જાતના ટોલ ટપા અને બેઅદબી ભરેલી મશખરીના તેઓ ભોગ થતા ચાલેઆ. શોભાશાહ આગલ જે ઘરબારની ચીનતા રાખતો હતો તેમા થોડો થોડો ઘટારો થતો ગઓ. વાડીની મઝા અને મશખેરા દોશતોની શંગતથી તેના મન ઉપર તહરેવાર હેવી અશર થઇકિ શુંદરબાઇને તેથી ધાશતી ઉપજવા લાગી અને પોતાના વીશવાશુ બેનોની આગલ ફરીઆદ કરવા લાગી.

એક વેલા શુંદરબાઇનો કોઇ નજદીકનો દાહેઓ બેઠશોભાશાહને શમજાવીને કેહેવા લગો કે " આગલ તમો કેવા મલાજાથી રેહતા હતા અને ઘરમો છોકરાંઓને શુખ આપી પોતે શુખ શોધતા, તો છોડી દઇને હવડાં તમોએ જે મારગ પકડેઓચ તેથી આબરૂની હાની અને શંપતનો ઘટાડો તથા

તનદરોશતીની ખરાબી થયા વીના રહેનાર નથી. તમો દા હેખ્યા છેઓ તેથી મ્હારે શાખામન દેવાની જરૂર નથી. વાશ તે હું તમોને માતરે ચેતવણીજ આપુંચ કે તમોએ હવડાં પ કડેલો મારગ તમારા હકમા ફાએદો કરનાર નથી. "

શોલાશાહ કાઇક અફશોશ કરી બોલેઓ "ભાઇ શાહે બ તમો જે વાત કરો છેઓ તેતો શેહલીછે પરંતુ શુખ તમો ને મલેચ એટલે બીજાના દુખની અને કટાલાની વાત તમુ ને શમજ પડે નહી તેમા કશી નવાઈ નથી. હુ જાણુંછ કે ચેહ વાર રોજગારનુ કામ કરી તમો ઘર આવો એટલે તમો શુખીઆ થાવોછેઓ, કેમકે તમો પોતાની બાએડીને શફાઇ શુઘડાઇ ભરેલી અને શારી હાલતમા બેહેલી જુવોચ. તમારે બેશવાને વાશતે દીવાનખાનું દીલપશંદ કરેલું હોએચ તમોને જોઇતી વશતુ વખત શર તે હાજર કરાવેચ. પોતાના વીચાર અને શરોદથી તે તમારૂં દીલ રીજવેચ. પણ હું જો ઘરમાં રેહુંતો મ હને તમારામાનુ કેટલું શુખ મલે વારૂ? ઘણુ થોડું વાશતે માહારી માલ માહારી બાએડીના શગાઓને ગમે નહીતો તે મા માહારો વાક નથી. "

"વારૂ તાહરે વાક કોણનોછે?" હેવો નેક વાંચનારી ઓને પોતાનેજ શવાલ કરવામા આવેચ.

અચરત શરખો ખેલ.

હરેક અગનાની લોકોમા જાદુ અને મંતરવીશે જેમ નહી માનવામા આવે હેવી વાતો ચાલેલીછે તેમજ રૂશીઆ ન લોકોમાબીછે રૂશીઆના ઘણાખરા લોકો મુરખછે. તેઓ મંતર જનતર તંતરની ઠગાઇપર ઘણો એતેકાદ રાખેછે અને તેવી ઠગાઇના એલમનો જો કોઇ જાણનાર અથવા ખેલારી મલેઓતો રૂશીઆનોથી ખચીત તેહને આશરો મલવાનો. તે દેશમાં એવા ખેલારીઓ વીશે તહરેવાર વાતો ચાલીછે તે માં નીચે જણાવેલી એક ઘણીજ તાજુબ શરખીછે.

ચાલતી શદીની શુરૂઆતમા એટલે આશરે પચાશ વ રશની વાતપર જાહરે ૧) લો પાલ શેહનશાહ શ્રી રૂશીઆ મપે રાજ કરતો તે વેલા પીરનેટી નામનો એક પુરૂશ જેને "બઓતર પરાંતનો જાદુગર" કરીને કેહતા હતા તે રૂશીઆ ની રાજધાની શ્રી શેટપીટરશબરો શેહરમા આવ્યો અને પો તાના ખારી તાજુબ શરખા ખેલથી લોકોને ઘણા અચરત કરેઆ. તેના ખેલોની ઘણા લોકો આજ શુધી તારીફ ક રેછે.

શેહનશાહે પોતે પીરનેટીની તારીફ શાંભલી તેથી તે ના ખેલો જોવાની ખાએશ કીધી અને એકદીને તે ખેલા રીને કેહવાડીઉં જે આવતી કાલે શાજના શાત વાગતે મેહલ મા તમાશો કરવાને આવવું. કેડવેલે વખતે મેહલના દીવા નખાનામા ઉમરાવો અને તેમની બાનુઓ તથા શેહનશાહ પોતે અને બીજા ઘણા લોકો એકઠા થઆ. શાત વાગા પ ણ પીરનેટી પોતાની કબુલાત મુજબ આવેઓ નહી. શેહન શાહે ઘડીઆલ કાહડીને જોઇઉતો શાતની ઉપર પાચ મીની ટ વધારે થએલી હતી. પા કલાક ગુજરી ગએઓ તારે તેને તેરૂં મોકલાવીઉં પણ તેને જોવા જનારા શઘલા માણશો ખ કા ખાઇ પાછા આવી કેહવા લાગાકે તે ખેલારી કએ મલે નહી શંઘલા લોકો વાત જોતાં ઘણા રંઝદા થઆ અને પા લ શેહનશાહ જે ઘણી શબુરીવાલો આદમી હતો નહી તે ગુશા માં આવી તહરેવાર ધમકી આપવા લાગો. એમ કરતા એ ક કલાક ગુજરી ગીઓ એટલે દીવાનખાનાંના દરવાજા પર થી ખીદમતગારોએ પોકાર મારેઓ કે પીરનેટી આવેઓ શેહનશા ઘણો ગુશે ભરાઇ નાખુશ થએો હતો તોબી પીરનેટી કંડા મીજાજથી અને પુરતી શબુરી શાથે હશતે મોહડે તેહ ની નજદીક જઇ તવાજો કરી ઉભો અને પુછીઉં કે "જેહાપ હના તમોએ મહને શાત કલાકે હાજર થવાનો હુકુમ કરે ઓતો નહી વારૂ"?

શેહનશાહ—ગુશા અને તોરથી બોલઓ "હા શાત વાગતેજ તેરઓતો પણ તુ કેડાવ મુજબ આવેઓ કેમ ન હી? શઘલી ઉમરાજાદીઓ અને બીજી બાઇઓને ઘણો વખત ખોટી થવુ પડઉં તે કાંઇ શારૂં નહી "

પીરનેટી—શઘલા તમાશાગીરો શાંભલે તેવા મોહટા અવાજથી બોલઓ કે "જેહાપહના હુ કેડવેલે વખતેજ આ વઓચ, હવડા શાતજ વાગાછે તે કરતા તમો પોતાનુ ઘડી આલ કાહડીને જુવો. "

એ ખેલારીની હેવી વાત શાંભલી શેહનશા વધારે ગર મ થઓ કેમકે ખોટી રેહતા તેણે વારેવાર ઘડીઆલ જોઉ ઉ તેમાં શાત વાગી ગયા હતા વાશતે એ પીરનેટીને ઘભરા વવાં તેણે ગુશાથીજ ઘડીઆલ ખેંચી કાહડીઉં, પણ તે તરફ જોતાતો માતરે શાતજ વાગેલા માલુમ પડેઆ. ગુશાને ઠે કાણે શેહનશાહના મનમા તાજુબીએ જગો કરી. તેણે દીવાન ખાનાના મોહટા ઘડીઆલમાં જોઇઉંતો તેમાંબી શાત વાગેલા

દ્રખાએઆ.દરબારીઓ તરફ મોહોડું ફેરવઉંતો શધલા જણા પોતે પોતાના ઘડીઆલો જોઇ બોલીઆ કે "શાત વાગાય." હેવો મામલો નજર આવવાથી તે ખેલારીનો હુનર અલબતાં એકદમ માલુમ પડી આવેઓ. દરવે કોઇ તાજુબીથી હેરાન રહેઆ. "પાહદશાને કાઇએક વમાશનમા પડેલો જોઇ તે ખેલારી બોલેઓ કે શાહેબ હેવા ખેલથી હું આજરોજે તમાશો શુરૂ કરવા ધારતો હતો વાશતે હવે તમો પોતાનુ ઘડીઆલ જોવોતો ખરો વખત માલુમ પડશે" શેહનશાહે તેમ કરયુંતો તેહને માલુમ પડીઉં કે આઠ કલાકની ઉપર કેટલીએક મીનીટ થઇ હતી. બીજાં શધલા નાધલાં મોહટાં ઘડીઆલોમાં હેવોજ ફેરફાર થઓ હતો. એ અને હેવા બીજા ખેલથી શેહનશા તથા બીજા શધલા તમાશગીરો તે દીનઘના મઘન થઆ શેહનશાએ તેને શાબાશી આપતી વેલા કહીઉં કે ખેલ કરતી વખતે તું બોલઓતો કે "માહરો હુનર હેવોછે જે હું શધલે ઠેકાણે દાખલ અથવા પેવશ થઇ શકુંચ" તેનો અરથ શું?

પીરનેટી—"હા જેહાપહના હું શધલે ઠેકાણે પેવશ થઇ શકુંમ."

શેહનશાહ—"શું આએ મેહલના શધલા દરવાજા હું બંધ કરાવશ તોબી તુ હીઆં આવી શકશે કે!"

પીરનેટી—"હા જેહાંપહના આએ મેહલમાંજ નહી પણ તમારા પોતાના ઓરડામાં હું દાખલ થઇ શકશ અને તેબી હેવી શેહલાઇથી કે જાણે હું માહરા પોતાના ઓરડામા જતો હોઉં."

શેહનશાહ—"શારૂં આવતી કાલે હું માહરા ઓરડામા આજ રોજના ખેલની એક હજાર અશરફી લઇને બેશશ તાહા તું પોતે તારી કલાથી આવીને તે લઇ જજે. પણ હું તુને શાફ કહુંચ કે તુને નહી આવવા દેવાને શધલાં બારના ખુબ રીતે બંધ કરવામાં આવશે."

પીરનેટી—"આવતી કાલે બપોરે બાર વાગતે હું તમારા ઓરડામાં આવશ" હેવું કહી તવાજો કરી તે ચાલતો થઓ. શેહનશાહે હુકુમ કીધો કે એ પણી મેહલની બાહેર જાએમ કે નહી તે બે આદમીઓ જોઇ આવે. તે મુજબ બે આદમીઓ એ ખેલારીના ઘર શુધી તેહની શાથે ગીઆ અને જારે ઘરમાં તે દાખલ થયો તારથી પોલીશના માંણુશો તેની આશપાશ ઘેરો નાંખી પડેઆ. શેહનશાહે પોતાંના મેહલના શધલા દરવાજા ખબરદારીથી બંધ કરાવેઆ અને હુકુમ કીધો જે ઉમરાવથીતે ખીદમતગાર શુધી કોઇબી ધણી અંદર દાખલ થવા માંગેતો તેને તેમ કરવા દેવું નહી તથા જાંહાશુધી માહરો હુકુમ થાએ તાહાશુધી એકબી દરવાજો ઉગાડવો નહી શધલા દરવાજાના બારનાને કલ દઇ કુંચીઓ શેહનશાહની પાશે આપી. મેહલના મોહટા દરવાજા ઉપર શીપાઇઓની ચોકી મેલી. 'શેહનશાહના ઓરડાના દરવાજાપર આવવાના શધલાં નાંકાંઓપર મોહટી પદવીના અમલદારોને ચોકી બેશાડેઆ. તેઓ હેવા હતા કે જેઓને પીરનેટી શરખો એક ખેલારી લાંચ આપી પોતાનુ કામ શાધી શકે નહી. બાર વાગાની કોડીએક મીનીટ અગાઉ એક હલકારો એક કાગજ લાવેઓ. શેહનશાહે એક બારીની વાટે તે કાગજ હાથો હાથ લીધો તેમાં પોલીશ ખાતાંના વડાએ હેવી ખબર લખી મોકલી હતી કે પીરનેટી હજુર પોતાના ઘરમાજછે. એ બીનાં વાંચી શેહનશાહ કાઇક તોરથી બોલઓ કે "એ ખેલારીને પોતાંની ભુલ હવે શમજ પડીચ કેમકે તેણે નહી બને હેવું કામ માથે લીધુમ અને તે કરવાની તેણે આશા છોડીચ." એમ બોલેચ તેટલા શેહનશાહ જે ઓરડામા હતો તાહના ઘડીઆલમાં બાર વાગા બારનો ટકોરો પુરો થાએ એટલાં તે ઓરડામાનુ એક બારનુ ઉગાડી પીરનેટી તેની પડોશમાંના શેહનશાહના શુવાના ઓરડામાથી નીકલી શેહનશાહની હજુરમાં આવીઓ! તેનો દેખાવ જોઇ શેહનશાહ બે તરણ પગલાં પાછો હટેઓ, અને તાજુબીથી તેહના બવા કાઇક ઉભાં થઆં જુશાથી તે બોલેઓ કે "ઓ ખેલારી તુને ખબરછે કે તું ઘનો બએહંકાર આદમી થઇ શકે?"

પીરનેટી—"હા જેહાપહણા તે વાત ખરી પણ તમો શાહેબને ગમત કરાવવા શવાએ હું બીજો કોઇ લોભ રાખતો નથી."

શેહનશાહ—"ગઇ રાતના ખેલની આએ એક હજાર અશરફી તથા આજના ખેલની બીજી એક હજાર અશરફી લે, પણ તું મહને કેહેકે આએ શેહરમા તું હંજુ કેટલો વખત રેહવા માંગેછે."

પીરનેટી—"તમો હુકુમ નહી કરો તાંહાં શુધી હું અતરે જાહજો વખત રેહનાર નથી પણ ચાલતા અઠવાડીઆમાંજ જવા ધારૂંચુ."

શેહનશાહ—મનમા ખુશી થઇ કહેવા લાગો કે "હું તુને ઝઘારે વખત ખોટી કરવાને પશંદ કરતો નથી તે કરતાં તારી મરજીની વીરૂધ તુને રાખવામાં કઇ ફાએદો નથી. કેમકે હું તુને જુલુંમથી રાખશ તોબી,જોકે તુ

આએ મેહલમાં ગુપત રીતે આવી શકઓ તેમજ ગુપત રીતે આએ શેહરમાંથી જઇ શકશે "

પીરનેટી—" હું તેમ કરવાને શકતીવાંન છેઉં ખરો તોબી ગુપત રીત કરતાં હેવી જાહેર રીતે શેહરમાંથી જવાની માહરી મરજીછે કે તેથી તમારી રાજધાનીના શઘલા લોકોને માહરા હુનરની કાંઇએક શમજન પડે. "

પીરનેટી તે શેહરમાથી શાધરન આદમીની માફક જવા માંગતોતો નહી. રૂશીઆનોને અતીઘના તાજુબ કરવાની તેની ઘણી ખાએશ હતી. વાશતે જે દીને તે જવાનો હતો તેની એક દીવશ આગમશથી જાહેર કરાવીઉં કે પીરનેટી આજદીને શેહરમાંથી જવાનોછે અને તે હેવી રીતે જશે કે એકુજ વખતે શઘલા શેહરના દંરવાજા આગલથી નીકલતો માલુંમ પડશે. એ ખબરથી શઘલા લોકોની છીદનાશા જાગી. એ શેહરના એ વેલા પંદર દરવાજા હતા તાહા શઘલે ઠેકાણે લોકોની ભારી ઠઠ મલી. તે શઘલા તમાશગીરો અંતે બોલેઆ કે બરોબર દશ વાગતે તેઓએ પીરનેટીને દરવાજા આગલથી જતો જોએઓ અને શારી પઠે ઓલખીઓ કે તે પીરનેટી પોતેજ હતો. " તે હલવે હલવે ચાલીઓ અને બરોબર ઓલખાએ તેટલા શારૂં પોતાનુ માથું શીધું રાખીઉં હતું તેણે શાફ અવાજથી શરવે કોઇને શલામ કીધી હતી. " પોલીશખાતાના અમલદારો જેઓને મુશાફરોની " પાશપોરટ " એટલે બાહર ગામ જવાની શરકારી પરવાનગીની ચીઠી જોવાને જુદાજુદા દરવાજાઓ પર ઉભા રાખીઆ હતા તેઓએબી એજ મીશાલનો હેવાલ શતાવાલાઓપર લખી મોકલેઓ. પીરનેટી જતી વેલા તેની ચીઠી જોવાની ખબર પંદરે દરવાજા આગલની નોંધોમા લખાઇ હતી.

શંખેઆ જાદુઈ.

આએ હેઠલ જણાવેલી ૭ તખતીઓ મધે ૧ થી તે ૬૦ સુધીના જે આંકડા પાડેલાછે તેમાંથી હરકોઇ શખશ એક આંકડો પોતાના મનમાં ચીતે તે આંકડો આપણે તેહને કહી આપવો. એ કામશર જે આપણે ૭ " કેઆરડ " અથવા જાંનાં લઇને તે ઉપર નીચે લખેઆ પરમાણે આંકડા પારીએ અને પછી તે પાંનાંથી રમત કરીએતો વધારે રમુજ લાગશે.

તખતી ૧ લી·

૧૭
૧૩ ૧૯ ૧ ૩ ૨૭
૨૩ ૨૧ ૭ ૫ ૩૧ ૨૯ ૪૫ ૪૭ ૫૯
૧૫ ૯ ૧૧ ૩૫ ૩૩ ૪૧ ૪૩ ૫૫ ૦ ૦ ૫૭
૨૫ ૩૭ ૩૯ ૦ ૫૩ ૦ ૦
૪૯ ૫૧ ૦

તખતી ૨ જી·

૧૪
૧૫ ૧૮ ૨ ૩ ૩૫
૧૯ ૨૨ ૧૦ ૬ ૩૧ ૩૪ ૪૬ ૪૭ ૫૯
૨૩ ૦ ૧૧ ૨૭ ૩૦ ૪૨ ૪૩ ૫૫ ૦ ૦ ૫૮
૨૬ ૩૮ ૩૯ ૦ ૫૪ ૦ ૦
૫૦ ૫૧ ૦

તખતી ૩ જી·

૧૪
૨૧ ૧૯ ૪ ૭ ૩૯
૨૦ ૨૩ ૬ ૫ ૩૧ ૩૬ ૪૬ ૪૭ ૬૦
૨૨ ૧૫ ૧૨ ૨૯ ૩૦ ૪૪ ૪૫ ૦ ૦ ૦ ૫૫
૨૮ ૩૮ ૩૯ ૦ ૫૪ ૦ ૦
૫૨ ૫૩ ૦

તખતી ૪ થી·

૧૪
૧૩ ૧૫ ૮ ૧૦ ૪૧
૨૭ ૨૬ ૧૧ ૯ ૩૧ ૪૦ ૪૬ ૪૭ ૬૦
૨૫ ૧૨ ૧૩ ૨૯ ૩૦ ૪૪ ૪૫ ૦ ૦ ૦ ૫૯
૨૮ ૪૨ ૪૩ ૦ ૫૭ ૨૪ ૦
૫૬ ૫૪ ૦

તખતી ૫ મી.

૨૨
૨૪ ૧૬ ૧૦
૨૬ ૪૯
૨૩ ૧૮ ૪૮ ૫૫
૨૫ ૨૦ ૩૧ ૫૪ ૬૦
૨૭ ૨૧ ૩૦ ૫૩ ૦ ૫૯
૧૯ ૨૯ ૫૨ ૫૮ ૦
૨૮ ૫૧ ૫૭ ૦
૫૦ ૦ ૦
૦ ૦
૫૬

તખતી ૬ ઠી.

૩૮
૪૦ ૩૪
૩૯ ૩૨ ૪૯
૪૧ ૩૫ ૪૮ ૫૫
૪૩ ૩૭ ૪૭ ૫૪ ૬૦
૪૨ ૩૩ ૪૬ ૫૩ ૦ ૫૯
૩૬ ૪૫ ૫૬ ૦ ૦
૪૪ ૫૧ ૫૭ ૦
૫૦ ૦ ૦
૫૬ ૫૮ ૦

જાણે એક શાહેલી આપણી પાશે પોતાની બંધ મુઠીમા ૨૫) ઘહુંનાં દાંના પકડીને આપણને શવાલ કરે કે તે દાના કેટલાછે ? તો આપણે તેહેની નજદીક આએ છ પાના મુકીને પછી તેહેને પુછીએ કે જેટલા ઘહુના દાનાં તેહેની મુઠીમાંછે તે દાનાનો આક કીઆં કીઆં પાના મધેછે તે તેહેને આપણને જણાવવું પછી તેહેના બોલતાને વાર જહડપમા તેહેને મુઠી માહેલા દાના આપણે કહી આપવા.

એ હીકમત ઉપલી દરએક તખતી મધેના એક છુપા આકડાની મદદથી બની શકેછે એ છુપો આકડો દરએક તખતીના આકડાંની વચમાહેલી ઓલ મધે માથેથી જોતા બીજો આવેલોછે, જેમકે પેહેલી તખતીનો છુપો આકડો ૧) છે, અને બીજી તખતીનો છુપો આકડો ૨) છે, અને તરીજી તખતીનો છુપો આકડો ૪) છે, અને ચોથીનો આકડો ૮) છે, અને પાચમીનો ૧૬) છે, અને છઠીનો ૩૨) છે. હવે શાંણુ માણસ આપણને કેહે કે તેહેના હાતમાં જેટલા ગહુના દાનાછે ઇમ્મા તેહેને જે આકડો મનમા ચીતેલોછે તે આકડો ફલાના ફલાના પાના ઇઆ તખતીઓ મધેછે તો તે દરએક પાંનાનો ઉપર જણાવેલો છુપો આંકડો આપણે એક બીજા શાથે જલદીથી મનમા મેલવી દેવો, અને પછી તેહેનો એકદર શરવાળો તેહેને કેહવો, તે શરવાળો પેલો ચીતેલો આકડો તાત આલમ પડી આવશે.

જેમકે ઉપર જણાવેલા પરમાણે એક શખશે પોતાની મુઠીમાં ૨૫) ઘહુના દાના પકડેલાછે તે ઉપલા છ પાંના જોઇને આપણને કેહેચ કે જેટલા દાનાં તેહેની મુઠીમાંછે તેહેનો આકડો તખતી ૧ લી તથા ૪ થી તથા ૫ મી મધેછે, હવે એ તખતીઓના છુપા આંકડા જે ૧) તથા ૮) તથા ૧૬) કરીનેછે તેહેનો આપણે જો શરવાળો લઇએતો તે બરાબર ૨૫) થાએછે.

એ ગમત બીજા તરેહેવાર આકારમાં રમઇ શકાએછે.

પરચુટન બીનાઓ.

ચીકના ડાગ શાફ કરવાની રીત.

રૂઇ અથવા શન અથવા રેશમના કીમતી કપડા ઉપર કાઇ તેલ અથવા બીજા ચીકાશનો ડાગ પડેતો તે ધોતાં નવા કપડાં ચોરાઇ જાએય તથા ઓર ખરાબ થાએય વાશતે હેવા ડાગો ફેરવાની શઉથી શરશ રીત એમછે જે "બેનઝીન" અથવા "બેનઝીન" નામનું પદારથ જે શઘલા ઇંગરેજી ગાંધીઓને તાહાથી થોડા ખરચે મલી આવેય તે મંગાવી તેમા ફલાનીલનો એક કટકો ભીંજવીને તે ડાગ શાફ થાએ તેમ ઘશાડવો એટલે કપરૂ અશલની માફક શાફ થશે (જ બ ન)

હશાબ ગણવાનો એક નવો શાંચો.

શ્રી ફરાંનશ દેશનાં "માનીટીઅર" નામના પતરમા જણાવીઉંમ જે શ્રી ડોલમાર વાલો માનશીઅર ટામશ પોતાના "આરીથમોમીટર" નામના હશાબ ગણવાના જે શાંચોપર આજ તીશ વરશ કરતા વધારે મુદત થઇ લાગેલોછે તે શાંચામા એ વરશે હવડા એક નવો શુધારો કરએોછે એ શાંચે હેવોબનએછેકે કોઇબી તશદી અથવા ખોટ પડવાની ધાશતી વીનાં વાપરી શકાએ. તેથી શઘલી પરકારના શરવાલા, બાદબાકી, ગુણાકાર, ભાગાકાર થઇ શકેય, એટલુંજ નહી, પણ દરેક શંખીઆનુ વરગમુલ તથા હરેક તરીકોણનો વીશતાર વીગર કાહડી શકાએમ. એ શાચાથી ગણતરી કેટલી ઉતાવલે થાએમ તેની શમજન પડવા શારૂ કેહવું કેહેવામા આવીઉં, ચ કે આઠ આંકડાની એક રકમને બીજા આઠ આકડાની રકમે ગુણવી હોએતો તે કામ અટાર શેંકડના ટુકા વખતમાં પઇ

જોઈતી વસ્તુ જરૂર મંગાવજો
   કશી વાતે મુંઝાસો[૨૩] ન મંન ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
કાલે દેખીશું દીવશ આણંદના
   જાસે વીસરી આ દુખ ભરા દન ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૦॥
જેજે પ્યારી તમારી સાહેલીઓ[૨૪]
   તેને પણ માહારો કેહેજો જુહાર ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
સાસુ સસરાની આશીસે[૨૫] સુંદરી
   મળશું ભામનીને[૨૬] ભરથાર ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૧॥
વધે સ્નેહને સંપ સુજન[૨૭] સાથે
   તેવી તનમન રાખજો ટેવ ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥
અમે થોડી અવધે હવે આવીશું
   એમ દલપતરાંમનો દેવ ॥ પ્રીત્યમ૦ ॥ ૧૨॥

બાયડીનુ ભરથારપર હેત.

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

સ્વસ્તિ શ્રી શુભસ્થાન[૨૮] સોહામણુ
   જ્યાંહાં રાજે[૨૯] સદા રઘુનાથ[૨૯] ॥ કાગળ લખે કામની
લખે લંકા થકી શીતા[૩૦] સુંદરી
   હેતે વંદે[૩૧] જોડી જોડ હાથ ॥ કાગળ લખે કામની ૧॥
પત્ર આવ્યો તમારો પ્રીતી ભરો
   વાહાલા વાચી થયો વીશરાંમ[૩૨] ॥ કાગળ૦
પણ જીવન તમથી જુદા પડે
   ઘણા દીવશ થયા ઘનશ્યાંમ[૩૩] ॥ કાગળ૦ ॥૨॥
માટે મળવાને મન અકળાયછે
   ઘડીએક તે જુગ જેવી જાય ॥ કાગળ૦
મારા નેણનાં નીરથી[૩૪] નાયછ
   સુતાં રજનીમાં[૩૫] સેજ ભીંજાય ॥ કાગળ૦ ૩॥
પેર માસો હવેતો ઘણી થઈ
   નહીંતો છવડો જાશે જરૂર ॥ કાગળ૦ ॥
દેવે પાખો આપી હોય પીંડમાં[૩૬] ॥
   ઉડી આવુ દેશાવર દુર ॥ કાગળ લખે કામની ॥ ૪॥

વાહાલા નિત્ય નવી વાર્તા વાંચીયે ॥
   જેથી પાંમીએ પુરો પ્રમોદ[૩૭] ॥ કાગળ૦ ॥
ચતુરાઈના ચોજ[૩૮] હુ ચાળવુ[૩૯]
   આવો વિવાના કરીયે વીનોદ ॥ કાગળ૦ ॥ ૫॥
તાંબા કુંડી ઉડી રૂડી ઓપતી[૪૦]
   લાવે[૪૧] ભરૂં માહે નીર્મળાં નીર ॥ કાગળ૦ ॥
બેસો બાજઠે ચઢી માહારા ચોકમાં
   સ્વામી નવરાવું ચોળી શરીર ॥ કાગળ૦ ॥ ૬॥
કરૂં સરસ રસોઈ રૂડી રીત્યથી
   પ્રીત્યે પીરશીને બેસું હું પાસ ॥ કાગળ૦ ॥
એવા દીવશ તે કેદી દેખાડશો
   કારે અંતરની પુરશો આશ ॥ કાગળ૦ ॥ ૭॥
વાહાલા તમવીના પીયરને સાસરૂં
   સુંનો લાગેછે સઘળો સંસાર ॥ કાગળ૦ ॥
માહારા માથાથી સુંઘા[૪૧] પ્રભુ[૪૨] તમે
   માહારા આતમના છો આધાર ॥ કાગળ૦ ॥ ૮॥
આવે પર્વના દીન સુખ સર્વને
   હુંતો શોક ઉદાશી સદાય[૪૩] ॥ કાગળ૦ ॥
ગાજે મેઘને ઢમકે[૪૪] જો દામની[૪૫]
   આખી જામની[૪૬] જંપ[૪૭] ન થાય ॥ કાગળ૦ ॥ ૯॥
મને સુની લાગે સુખ સેજડી[૪૮]
   ખાલી મહીર ખાવાને ધાય[૪૯] ॥ કાગળ૦ ॥
ભરી વસ્તી ઉજડ જેવી ભાસેછે[૫૦]
   એક તમવીના શ્રીઓવનરાય[૫૧] ॥ કાગળ૦ ॥ ૧૦॥
વાહાલા હું તમને કેમ વીસરી
   કેમ વીસર્યુ દાદાનુ વતન ॥ કાગળ૦ ॥
પત્ર વાંચીને વેહેલા પધારજો
   રૂડાંમી શરીરનાં કરજો જતન ॥ કાગળ૦ ॥ ૧૧॥
કોઈનિ દુખીયા દેખીનિ દુખ પામતાં
   તેવી નાથ તમારીછે ટેવ ॥ કાગળ૦ ॥
આવે અવસરે કેમ કઠણ થયા
   તમે દલપતરામના દેવ ॥ કાગળ લખે કામની ॥ ૧૨॥

---

૨૩ આવડો ખાવો.
૨૪ નમસ્કાર.
૨૫ દુવા
૨૬ બાઓડી
૨૭ શારો આદમી
૨૮ શાદ મર્પન.
૨૯ રાજ રાજ્ય કરછ
૩૦ રામની બાઓડી
૩૧ નમીને.
૩૨ આનંદ
૩૪ પાણી
૩૫ રાતના
૩૩ આસમાન શરખો જાણે (રામને દુ નથી કેવણ ઈમ્ક તેનુ શરીર ઘણુંક મુ કરું)
૩૬ શરીરમાં.
૩૭ હરખ.
૩૮ અખીઆણ
૩૯ પારખુ
૪૦ ચળકતી.
૪૧ જ્યારે ઢીમનના.
૪૨ શાહેબ
૪૩ ઢમેપટ
૪૪ ગર્જે
૪૫ વીજળી.
૪૬ રાત.
૪૭ ઊંઘ.
૪૮ બ્હાનુ બીછાનુ
૪૯ દોડ.
૫૦ ધારેછે
૫૧ નરસુનપનો દીપક (રામના પિતાનછે.)

સ્ત્રીબોધ

પુસ્તક ૧ લું. માર્ચ ૧૮૫૭. આંક ૩ જો.

લાએકીવાલી ઓરત

આહલીઆબાઇ.

હીનદુશથાનનાં માલવા પરાતમા મરાઠાઓનુ રાજ શથાપનાર નામીચો શરદાર મલારરાવ હોલકર મરણ પામીઓ તાહરે તેહની મોહોટી હકુમતનો વારેશ તેના છોકરાનો છોકરો માલીરાવ હતો. એ રાજપુતર દેવાનો હતો અને નવ મહીના ગાદીનો ધણી રેહવા પછી મરણ પાંમીઓ તેથી શ્રી ઇનદોરના રાજનો અખતીઆર તેની માએ આલીઆબાઇ નામની એક માહ ગુનવંતી અશતરીને હાથ પડીઓ. ઇ. શ. ૧૭૬૬. એ નામદાર બાઇનો હેવાલ મુમબઇના આગલા ગવરનર જાન માલકમે પોતાના પુશતકમાં આછી રીતે ખોલ કરવા પછી લખીઓછે તેનો મુખતેશર શારાઉશ અતરે ઉતારી લીધોય.

એ આલીઆબાઇને પોતાના ભરથાર કુંદીરાવથી બે છોકરાં થએલાં હતાં. તેમાં એક છોકરો અને બીજી છોકરી. છોકરાનુ નામ માલીરાવ હતું. તે ઉપર જણાવવા પરમાંણે નંવ માશ શુધી રાજ કરવા પછી મરણ પામેઓ. છોકરી પારકા કુટુમમા પરણેલી હતી તેથી મરાઠાઓના ધારા પરમાણે ઇનદોરના રાજ કારભારપર તેનીથી દાવો કરી શકાએઓ નહી હેવી હાલતમા મલારરાવ હોલકરના એક બરાભણ પરધાન નામે ગંગાધર જેશવંતે પોતાની મતલબ જલવા એ હેવી રીતે આલીઆબાઇને મજબુત ભલામન કીધીકે તે બાઇએ કોઇ દતપુતર લેવો કે તે માલીરાવની વતી ગાદી પર બેશે. હેવી ભલામન કરતી વેલા આલીઆબાઇના ગુજરાન માટે શારો લવાજમો મલવાનો બંદોબશત કરવાને એ પરધાને વાતો કીધી. તેને કહીઉકે "બાઇ રાજ કારોબાર ચલાવવાને તમારી મનશકતી તથા શાહપણ પુરતુંછે. તોબી તમો સ્ત્રીછો તેથી ગાદી તમારે શવાધીન કરાએ નહી" એજ વખતે એ પરધાને પુનાવાલ રાઘોબા દાદાને એક મોહટી લાંચ આપી પોતાની તરફ કરી લેવાની ગોઠવણ કીધી. શઘલું નકી થઉં તારે અલીઆબાઇ પાશે છેલલો જવાબ માંગ્યો તે હેવા વીચારથી કે તે બાઇ એક વાર નારાજી હશે તોબી ધાશતી ખાઇને લાચારીએ શઘલું કબુલ કરશે. પણ એ ઉતંમ બુધીની બાઇએ તે પરધાંનને શાફ જણાવેઉકે "તમારી શઘલી ગોઠવણ હોલકરના વઉંશને હીનુ લગાડનારી છે વાશતે હું તે પશંદ રાખતી નથી. તમોએ રાઘોબા દાદાને બખશીશ આપવા ધારીય તે હુ મુતલગ પશંદ કરતી નથી. તે ધણીને માહરા શશરાના મુલુકના કારભારમા પડવાનો કશો હક નથી. મલારરાવના શઘલા વારેશો મરણ પામેઆય વાશતે એક વારશની ધનીઆની તથા બીજાની માતા તરીકે હું માહરે ગમશે તેહને વારશ ઠરાવાનો હક ધરાઉય તે હક હું હરેક હાલતમાં જાલવશ." એ પરમાંણે તે બોલી એટલુંજ નહી પણ કામ કીધું પોતાના કુટુંબના વફાદાર પરધાનો શાથે મનશુબો કરી રાઘોબા દાદા લડાઇની તઇઆરી કરેછે હેવું શાંભલી તેને કેહવાડીઉ કે "તમો ઓરત શાથે જુધ કરવાથી કશીબી કીરતી મેલવનાર નથી. તે કરતાં લડાઇનીજ તમારી મરજી હોએતો માહરા વફાદાર શરદારો તમારી આછી રીતે ખબર લેશે." એ વેલા હોલકરનુ શઘલું લશકર એ બાઇપર ફીદા હતું. તેઓ પર પોતે શરદારી કરવાનો તેણીએ દેડાવ બતાવેઓ. પોતાના માનીતા હાથીની અંબારીપર ચાર કમાન અને ઘણાએક તીરકશ મેલવાનો હુકુમ કરેઓ. રાઘોબાએ પેહલાતો લડાઇ કેરવાની ધુમધામ કીધી. પણ તેના શંગતીઓ તેની રીત પશંદ કરતા હતા નહી ગોવાલીઅર વાલા માહદજી શીંધીઆએ તથા નાગપોર વાલા જનોજી ભોનશલાએ આલીઆબાઇના બેઢંગા પરધાનની ખાતર તે લડાઇમાં શામેલ થવાને રાઘોબા

ને નાપાડીઉ માધુરાવ પેગવા જેને આલીઆબાઈએ શધ
લો હેવાલ લખી વાલેઓ હતો તેણે રાપોબા દાદાને લડાઇની
મનાઈ કરી તેથી એ શરદાર અતે હેકાંણે બેઠો. એ પરમાણે
ગગાધર જેશવતના કાવતરાનો અંત આવેઆઓ પછી એ
બાઈએ રાજકારબાર હેવી રીતે ચલાવવા માહેઓકિ માલવા પ
રાતમાજ નહી પણ આખા હીનદુશથાનમાં તેનુ નામ આમર
રહી ગીઉચ તુકાજીરાવ હોલકર નામના એક નામીમા અને
ગધલા લગકરને ગમતા શરદારને શેનાપતી કરીઓ.
ઓી તરીકે જે જે કામો કરવાને તેનીથી બને નહી તે
કામો પણ તેણે તુકાજીને શોફેઆ એ પરમાણે એક શ
જમા બે જણાની શતાથી કારભાર બરોબર ચાલશે નહી
એવુ કેટલાએક લોકોને લાગીઉ પણ તીશ વરશના અનુ
નવથી માલુમ પડઉ કે તુકાજીની વફાદારી અને આલીઆ
બાઇની ખામોશી તથા દાહાપણથી તે વેગમા હેવીતો શમા
ધાની ચાલી કે તેથી શરશ કોઇ બીજે વખત બનીઉ તુ નહી
જારે તુકાજીની લાએકીની પુરી પરીખશા થઇ તારે આ
લીઆબાઇએ તેના શેનાપતીના ઓધા શાથે રાજનો વડો
હેદવેઓ એ ઉપકાર તુકાજી કદી ભુલી ગએઓ નહી તે
આલીઆબાઇને તાબે રહીને શદા કામ કરતો. જારે તે
શ્રી દખનમા હતો તારે શાતપુરા પરવતની દખન તરફના
હોલકરની શરકારને તાબેના શધલા મુલકનો કારોબાર ચ
લાવતો એ પરવતની ઓતર તરફના મુલકનો કારોબાર
આલીઆબાઇને શવાધીન હતો બીજા રાજવાલાઓબી એ
બાઇનેજ હકશાઇ તથા ખની ભરતા હતા તુકાજી જારે હી
નદુશથાનના ઉપલા મુલક તરફ જતો તારે તે તરફના હોલ
કરને તાબેના પરાંતો તથા બુદેલખંડ અને રાજપુતાનામા
થી મેશુલ ઉગડાવતો હતો. હોલકરના કબીલાનો ખજાનો
જે બે કરોડની કીમતનો કેહવામા આવેચ તે આલીઆબાઇ
ને હવાલે રહો. એ શવાએ એ બાઇની ખાનગી મીલકત
જે હતી તેની દર વરશે ચાર લાખ રૂપીઆની ઉપજ થતી
તે શઘળી પોતાની મરજી પડે તેમ ધરમ દાનના કામમા ખ
રચતી. પણ બીજી શઘળી આવક શરકારી તીજોરી ખાતે
વશુલ કરાવતી એ બાઇ શઘલી ઉપજ અને ખરચનો ચો
કશ હીશાબ રખાવતી. પોતાને હવાલેના મુલકનો ગામખાત
તથા લશકર ખાતાનો ખરચ શપડો આપવા પછી બાકી જે
કાઇ રેહેતુ તે હોલકર શરકારની પારકા દેશોમા કામે લાગેલી
ફોજને વાશને અમતને વખત મોકલતી પોતાના મુઘી બ
ને કરી દેતાનોં કાગું તેણે શઘરી નજરોએ એટનોનો વઘારે
ઓકે પુના, હેદરાબાદ, શીરીંગાપટામ, નાગપોર, લખનો તથા
કલકતા ખાતે તેહના એલચીઓ રેહતા. એ બાઇના રાજને
વખત આ દેશમાં રાજશેઆરી ઘણાએક બનાવો બનીઆ
તે શઘલા શાથે હોલકરની શરકારને નીશબત હતી પણ લખા
ન થાએ તેથી તે વીશે અતરે લખાતું નથી વાશતે આલીઆ
બાઇના ગુણનુંજ ટુક વરણ કરી આ બીના બધ કરશું તી
શ તીશ વરશ સુધી હોલકરના વઉશે જે આબાદી ભોગવી
અને તે વઉશની જાહોજલાલી જે વધી તેનો પાએઓ એ
બાઇના કારભારની રીતપર હતો તે જાહાંશુધી જીવી
તાહા શુધી હોલકરનુ રાજ મરાઠાઓના પેહલી પડવીના રા
જમા ગણાતું હતું. વાજબી ઇનશાફ અને દએઆલુ અમલથી
માલવા તથા નીમાર પરાતોમા પરજાની હાલત શુધારવાની
તે શદા તજવીજ કરતી એ બાઇ દરરોજ ઘણા કલાક શુધી
દરબારમા બેશતી અને રાજનુ કામ કાજ કરતી તેનો રાજ
ચલાવવાનોં પેહલો કાનુન એ હતોકે રઇએત પાશેથી બને તે
મ હોડો કર લેવો જમીનદારો તથા ગામડાઓના અમલદારો
ના હકને શદા નીભાવી લેતી હતી પોતાની જાતે દરએક ફ
રીઆદ શાભલતી ઘણી વેલા અરજદારોના મુકદમા પચ ઉપ
ર તથા ઇકુટીની દરબારપર શોફતી તોબી કોઇનીમી અરજ શા
ભલવાને ના પારતીતી નહી રઇએતને ઇનશાફ આપવાને
તે એટલીતો આરજુમદ હતી કે કોઇબી મુકાદાની વીરૂધ તે
હની જનાબમા અરજ કરવામાં આવતીતો પુરતી ધીરજ અ
ને ખામોશીથી હરેક નાધલી બાબદનીબી શારી પઠે બોલ ક
રતી શરકારી કામ કરવા બાદ જે વખત મળે તે દાન ધર
મ અને ભગતી કરવામાં તે ગુજારતી પરોદીઉં પડના તે
ઉઠતી અને પોતાના ધરમના એતેકાદ પરમાંણે ઇશવરની ભ
ગતી કરતી. તે પછી દાન ધરમ કરતી તારબાદ ખાનુ ખાઈ
પાછી ભગતીમા મશગુલ રેહતી જે પછી થોડોક વખત આ
રામ કરતી આશરે બે કલાકનો અમને કપરા પેહરી દરબા
રમાં જતી. તાંહાં શાજના ૭ વાગા શુધી શરકારી કામ કાજ
કરતી. તે પછી નવ વાગા સુધીનો વખત ખાનુખાવા તથા ધ
રમ ધેઆનમા ગુજારીને પાછી દરબાર ભરતી તાહા અગી
આર વાગા શુધી કામ ચાલુ રેહતુ તે પછી શુવાને જતી

આલીઆબાઇએ પોતાંના રાજનો આહેશો કારભાર હે
વી અછી રીતે ચલાવઓકે શઘલી પરજા તેની પર રાજી હ
તી. બીજા રાજવાલાઓ શાથે નીશબત હેવી રીતે રાખી કે
તેની હઇઆતી શુધી કોઇએ તેના મુલક પર હુમલો કરેઓ
તો નહી ગધાએ કે એકવાર જાહુગે ઉદેપુરના રાના ચલથી

એ પોતાના કોઇ લુટારાની હીમાત કરવાને એક જગોએ શવારી કરી હતી પણ તે કામથી તેને ફજીએતી ભરેલી રીતે પાછું હટવુ પડઉંતું એ બાઇ જેમ રાક લોકો શાથે શાંત શવભાવથી ચાલતી તેમજ બેરડાઓપર કરડો ડોલો રાખતી. શરવેકોઇ શાથે એક શરખી મેહરબાની અને ઇનશાફની રીતે કામ લેતી એ બાઇ પોતાના પરધાનોને હેવી હુશીઆરીથી પશદ કરતી કે'તે વીશે પોતાને 'કદી પશતાવો કરવો પડે નહી. એ વીશેની એક શાબેતી એકે તેનો વડો પરધાન ગોવીંદપંથ ગનુ તેના મરણ શુધી તેની ચાકરીમા હતો. શ્રી ઇનડોર જે તેની હુકુમતની શુરૂઆતને વખત ' એક ગાંમડાં શરખું હતું તે તેણે થોડા વરશમા ભારી રોનકદાર નગર કરી નાખેઉ એ· શેહરના લોકો પોતાની રાણીને માતાની માફક ગણુતા તે રઇઅતપર આલીઆબાઇના માતા શરખા પેઆરના ઘનાએક તાજુબ શરખા દાખલાઓ કેહવામાં આવેઆચ તુકાજી હોલકર એ શેહરની પડોશમા એક વેલા છાવણી કરી પડેલો હતો. તે વેલા એક માતબર શરાફ બમાવીના મરણ પાંમેઓ માટે કેટલાએક મતલબીઆ લોકોની ·ઉશકેરનીથી તુકાજીએ તે મરનારની કેટલીએક દોલત હજમ કરવાની વેતરણ કીધી ગામઠી રાજાઓના કાનુન પરમાણે તુકાજીનુ એ કામ કાંઇ નવાઇ જેવું કેહેવાએ નહી. પણ તે મરનારની વીધવા શઘલી બીજી વાત પડતી મેલીને તુરત શ્રી માહીશીર ગઇ અને આલીઆબાઇનો આશરો માગેઓ તે રાણીએ તેનો શઘલો હેવાલ શાંભલી લીધો પછી તેને એક જોર કપડા પેરાવીને તેના મરનોર ધણીની દોલત તથા મીલકતની એખલી વારશન' થેડવી. તુકાજીપર હુકુમ મોકલેઓ'કે શેહરની થોડા માઇલની વેગલાઇ પર જઇ છાવણી કરવી અને અનઘટતા'છાપાથી શેહરનાં લોકોને હલાક કરવા નહી. તુકાજીએ એ હુકુમ તુરત માંનીઓ તે દુખીઆરી વીધવા શુખી થઇ. આલીઆબાઇના વખાનમા વધારો થઓ

હોલકરની શરકારને ખડની આપનારાઓપર આલીઆબાઇ હેવી રેહમ નજરે રાખતી કે તેઓ ખડની આપતા અતી'પની ધીલ કરતા ગઆ 'પણ હેવે રાએ એ બાઇની ધમકી તેઓ પર હેવી અશર કરતી કે તેઓ ઉતાવલે ઠેકાણે આવી જતા. રાજપુત ટોલાના જુદા જુદા શરદારો જે ઓને ગરાશીઆ કરીને કેહેમ તેઓ પોતાની લુટ કરવાની શકતીથી એ દેશની આવકમાંથી હીશો મલવાનો દાવો કરતા. તેઓમી શાથે એ રાણીએ ઘનો દાહપણ ભરેલો બંદોબશત કરેઓ. એ રાણીની જીનદગાનીની મુખીઅ મતલબ એમ હતી કે પોતાની આશપાશના શરવે લોકોને શુખીઆરાં કરવાં. શરાફો, વેપારીઓ, ખેડુતો તથા જમીનદારોને જેમ જેમ દોલતમંદ, થતા,તે જોતી તેમ તેમ ઘણી મઘન થતી તેઓને દોલતમંદ જાંણી તેઓની પાશેથી નાણા ઓકાવવાને બદલે તેઓને આશરો આપવો પોતાની ફરજ જાણતી એક માતબર શાઉકાર નામે શુભ ખેમદાશ શ્રી શીરોનજમા મરણ પાંમેઓ. તેને પેટે કાંઇ છોકરાં હતા નહી તે પરાત ખાતેના આલીઆબાઇના કારભારીએ તરણ લાખ રૂપીઆ તે મરનારની વીધવા પાશે માગેઆ અને હેવી ધાશતી આપી કે એ રકમ જો આપવામા નહી આવશેતો શઘલી મીલકત શરકાર ખાતે જપત કરવામા આવશે. તે બાઇ દતપુતર લેવા માગતી હતી પણ તે કારભારીએ વાધો લીધો ને જણાવીઉકે ઉપર કહેલી બખશેશ અથવા ડંડ જાહાં શુધી આપવામાં નહી આવે તાહા શુધી રજા મલશે નહી વાશતે તે બાઇ પોતે લેવા ધારેલા દતપુતર તથા તેહેના ઘનાએક શગાઓ શાથે શ્રી માહીશીર ખાતે આલીઆબાઇની હજુરમાં ગઇ અને દાદ માહી એ રાણીએ તેઓને એક દાહડો બી કશા અંદેશામા રાખેઆં નહી. તુરત પોતાના કારભારીને ચાકરીથી બરતરફ કરેઓ પેલા દતપુતરને કાએમ કરેઓ તે લોકોની તરફથી થોડુ નજરાનુ લેવાને બીઃ શાફ ના પાડેઉ. તે દતપુતરને પોતાના ખોલાપર લઇને તેણીએ તેહને કપરાં તથા જણુશ પેહરાવી તેને પાલખી નશીન કરી શરવે જણાંઓને ખુશી થતા શ્રી શીરોનજ ખાતે મોકલેઆં તાંહાં શઉ કોઇ પોતાની રાણીની મેરબાની અને ઇનશાફના વખાન કરવા લાગાં

એ બાઇની હેવીજ વાખ વાખીનો એક બીજો દાખલો એમ જણાવવામા આવેઓચ કે શ્રી કેરગામા તાપીદાશ તથા કાશીદાશ નામના બે શરાફો આશરે એકજ દીવશે મરણ પાંમેઆ. તેઓની આશરે ચાર લાખ રૂપીઆની દોલત હતી. પણ કાઇ બચાં હતાં નહી. તાપીદાશની વીધવા આલીઆબાઇ પાશે આવી તે કેહેવા લાગી જે તમારા આશરા હેઠલ માહરા ધણી તથા ભાઇએ મેલવેલી દોલત ખાનાર કોઇ નથી વાશતે હુ તે શરવે તમોને નજર કરવા માંગુંચ આલીઆબાઇએ એ વાત કબુલ કરવાને ના પારી કહીઉકે તમુને જો દોલતનો ખપ નહી હોએતો દાન ધરમ કરવામાં વાપરો. તે મુજબ તે બાઇએ કરેઉ. કેરગાગ આગલની નદીપર એક ઘાત અથવા ફતરની શીરી

તથા એક દેહડુ તેણે બાંધીઉં. તેથી હજુરે શુધી તેની ઇઆદગારી રહી ગઇચ.

આલીઆબાઇએ જેવા દાહપણથી ગરાશીઆઓ શાથે બંદોબશત કરેઓ તેવાંજ દાહપણથી બીજા લોકો તથા બીજા લુટારાઓ શાથે કરવા માંડીઉં. પણ તે લોકોનુ કાંમ કેટલીવેલા હેવુ બેઇમાની ભરેલું તથા ઘાતકી હતું કે કોઇ કોઇ વખત કાંઇ શખત નજર કરવાની તેહને ફરજ પડતી.

આલીઆબાઇ હીનદુશથાનના શઘલા ભાગો શાથે કાગળ પતરનો શંબંધો રાખતી હતી. હોલકરની દોલતનો ઉપીઓગ તેણે ઘણી અછી રીતે કરેઓ. તે દોલતમાંથી દેહડાંઓ બાંધેઆ અને બરામણોને દાન આપઉં એટલુંજ નહી, પણ રશતાઓ બાંધીઆ. ધરમ શાલાઓ રચી કુવા, તલાવ બનાવેઆ. ટાંકીઓ અને કુંદીઓ બાંધી. એવાં કામો પોતાને તાબેના મુલુકમાંજ કરેઆ એમ નહી પણ ઉગમન તરફ શ્રી જગરનાથથી તે પશચમ તરફ દુવારકા અને ઓતર તરફ કેદરનાથથી તે દખન તરફ કુમારી ભુશીર શુધી તેહના ધરમાદુપનાની શાખશી મલેછે. તે શદા ગરીબ લોકોને ખવાડતી. કેટલાએક તેહવારોને દાહડે શઉથી નીચ જાતના લોકોને પણ ઉજાની કરાવીને ખુશી કરતી. ગરમીની રૂતુમા કેકાંણે કેકાણે તેહના આદમીઓ પાંણી લઇને ઉભા રેહતાં કે તરશા મુશાફરો અને જાણવરોના છવને આશુદગી મળે. ઠંડીની રૂતમાં પોતાંના શેવકોને તથા બીજા દુબલા લોકોને ગરમ કપડાં આપતી. માણશ તેમજ જાણવર તેના પરતાબથી શુખી હતાં. ઘણીવેલા બેદુત જોઇને ખબરાઇ જતો કે આલીઆબાઇના માંણશો તેનાં ખેતરમાં આવી તેના બલદની જુશરી છોડી તે જાંણવરને પાંણી લાવી પાતાં. એજ મીશાલે હજ્જાના પરદા તેની બખશેશનો શવાદ શદા લેતાં હતાં.

એ બાઇએ એ પરમાંણે ઘણી મુદત શુધી દાદ અને ઇનશાફથી રાજ કીધા પછી શાહઠ બરશની ઉમરે તેહના કીમતી જાનની આખેરી આવી. તેતો ઇ. શ ૧૭૯૫ માં મરણ પાંમી. પણ તેનુ નામ આખે દેશના શઘલા હીનદુઓના મનમાં ઇઆદ રહીઉંચ "શરવેકોઇ તેહની હીમત, કાબેલીઅત, શખાવત તથા ઇનશાફની હજુર તારીફ કરેછે. ઇશવર કરેને શરવેકોઇ ઔરતો હુવી તારીફ મેલવી પોતાના નામને અમર કરે. !

ઓરતની દેઆનતદારી કેહવી હોઅચ.

શ્રી બાવેરીઆ દેશના પાદશાહનો એડીકાંપ કપતાન "અરનેશટ વાન શટેનબરગ" તે દેશની રાજધાની શ્રી મીઉનીચ શેહરની "બારૅનેશ આના વાન ગરાફનબરગ" નામની શઉથી ખુબશુરત અને મોહદા કુલની એક કનેઆ શાથે એક દીવશે વાત કરી રેહવા પછી પાછો હરતાં પોતાના મન શાથે બોલવા લાગો કે "એ બાઇ મહને ખરેખર ચાહેચ કે કેટલા એક આદમીઓના કેહવા પરમાંણે એ માતરે લોકોનુ દીલ ફાશી તેઓને નાશીપાશ કરનાર ઘાતકી ઓરતછે"? હેવી વમાશનમાં તે આગલ ચાલેઓ એટલા પોતાની કબુલેલી બાએડીની ઇમાનદારી તપાશવાનો તેહને એક વીચાર શુજ પડેઓ તો મુજબ કામ કરવા લાગો. પેહલાં તેને ખબર કાહડીકે બીજે દીવશે પાદશાહના મેહલમા "માશકરેડ" ઇઆને ચેહેરો છુપાવી માણશો નાચની મીજલશમાં આવેચ તેહેવો નાચ થવાનોછે તાંહાં એ બાનુ ગુલાબી પોશાક પેહરી પોતાના મોહડાંપર કાલો બુરખો નાખી આવનારછે. એ ખબર મલેથી તે પોતાના મન શાથે ઘણો ખુશી થએઓ ને કેહુવા લાગોકે "દરૂશતછે માડમ આના. માહરો ઇરાદો પાર પાડવાની તાપો ગોઠવવાની જગોતો મે તપાશી લીધીછે વાશતે તે તોપોના મારાની આગલ તમો કેહવાં નીકલોચ તેની પરીખશા હું શેહલથી કરી શકશ. વાશતે હું માહારા મીતર પેલા મોહોડાંનાં ખોખાં બનાવનારની આગલ જાઉચ અને તે જો મહને મદદ કરશે તો હું માહરા કાંમમાં પુરી ફતે મેલવશ." * * * * * * * * *

નાચ થવાની રાતે શ્રી મીઉનીચનો પાદશાહી મેહલ રોશનીથી અફતાબ શરખો પરકાશી રહેઓ દરએક બારીએથી હુવી રોશની પડવા લાગીકે જાણે માહેલી બાજુ મોહટાં બલતા માચેઆ હોએ. તે રોશનીના કીરણોથી આશપાશનો દેખાવ ઘણો રલીઆમનો થઇ પડેઓ હતો. મેહલની આશપાશ બાહદુર શીપાઇઓ અને દીલાવર શરદારો ચોકીને શારૂ ઉભા હતા. તેઓની કોહુશા અને બખતરો અને ભાલાઓ ખુબ ચમકતા હતા. દરવાજા પર ખીદમતગારો રંગ બેરંગી પોશાક શાથે મંચાલ ધરી ઉભા હતા. એક પછી એક ગારી જે જુવાંન અને ખુબશુરત આદમીઓ ઓરતોને લાવતી તેમના બરફ શરખાં પગલાં ઉનચી કીમતના ગાલીચાઓથી ઢાકેલી શંગે મરમરની ભોએપર પડતા તારે તેઓના રેશમ અને શાટીનના તહરેવાર પોશાકનો ખ

દુર ખખરાટ આસપાશ ઉભેલા ધનીઓના કાનને આનંદથી રીઝવતો પવનની લેહેરી શેહેકો જાતની ખુશબોના પમરાટથી મગજને બાગ બાગ કરતી. ઉનચા દીવાનખાનાઓમાં હજારો બતી શલગેલી હતી ચાલની હારે અને ઓરડાની ફેરે શંગે મરમરના અને બીજાં અછી કારીગરીથી બનાવેલાં પુતલાં હરેક જોનારનુ દીલ લલચાવતાં. દેવાલો ઉપરથી ઉનચી કીમતના ચીતારો તેમના મખમલ અને શાટીનના પરદા તથા શુનેરી ઝાલરોને શામે હેવા મનોનજક લાગતાં કે તેથી વધારે શારૂં કાંઇ હોએ નહી હેવા શઘલા રલીઆમના દેખાવ શાથે તે શેહેરના શરશમાં શરશ એકથી ગવઇઆઓ ઉનચાં વજનતરો પર મધુર ગાએન કરતા તેથી શઘલી મીજલશનુ દીલ કેહેવું ખુશી થતું તેનુ વરણ કોણ કરી શકશે વારૂ?

પણ હેવા રલીઆમના અને આનંદકારક દેખાવે એક જ આદમીના દીલપર કશી અશર કરેલી લાગી નહી. તે ધણી કપતાન વાન શટેનબરગ હતો. તે પોતાંની મનમોહનની વફાદારીની તપાશ કરવાને આવેઓ હતો. તે શઘલી ચીજોને નહી શરખી ગણી તે નાજનીની રાહ જોતો હતો. તેણે હેવોતો શોગ લીધો હતો કે કોઇબી ધની તેને ઓલખી શકે નહી. અંતે જારે તેણે પેલીને જોઇ તારે તેની આગલ જઇ હીમતથી બોલેઓ "નમશકાર કરૂચ તમો વેશધારી ગોરીને"

અ॰ વ॰ ગરાફનબરગ—શલામ તમોને ઓ બહાદુર શરદાર પણ તમો શા પરથી કેહેવોચકે હું ગોરી છેઉ?

અરનેશટ વાન શટેનબરગ—જો હું તમોને શ્રી જીઉનની શઉથી ખુબશુરત બાનુ કેહુંતો તે વીશે કોઇ વાંધો લઇ શકે નહી.

આના—તારે શું તમે મને પીછાની લીધી કે?

અરનેશટ—શ્રી જીઉનીમના શીતારા તમો પોતાનો મુખરો નકામો શા તાડોચ કેમકે કોઇથી નકલ નહી કરાએ હેવા તમારા પગ અને હાથથી તમો ઉતાવલે ઓલખાઇ આવોચ.

આના—તમો મનથી મધન થયોના કેમકે તમારો વીચાર કદાચને ખોટો ઠઇશે

અરનેશટ—નહી નહી તમો કોણ છેઓ તેવીશે હું ભુલતો નથી વાશતે તમારો હાથ આપોકે આપણે જઇને તમારા નાજુક પગને કામે લગાડીએ.

આના—મેં મારો હાથ બીજા ધણીને કબુલ કીધેલ હેવું અને લાગેમ તોબી ઉતાવલ કરો કે બીજો કોઇ તમારો હરીફ થાએ નહી.

એક પલમાં તે બંઘે જણા નાચવાના ઓરડાના એક નાકાથી તે બીજાં નાકા શુધી કુદતા હતા અને હેવું મધુર ગાએન શાંભલતાં કે જેની ઉલટથી નાચનારાંઓ આખી રાત પોતાના અંગોઠાપર હેડતાં થાકે નહી આના પોતાના શંગતીના ખભા તરફ વલેલી હતી તેવામા તે તેના કાનમા કાંઇક શબદો બોલઓ જે શાંભલી તેને ઘણો આનંદ થઓ. નાચ કરી રેહેવા પછી અરનેશટ તથા આના થાક ખાવા શારૂં પરોશાના એક ઓરડામાં ગીઆ તાહા તેઓ બંઘે જણા એખલાં હતા. તે વેલા નીચે પરમાંણે વાત ચીત થઇ

આના—તારે તમો ખચીત છેઓ કે હું ઉમરાજાદી વાન ગરાફનબરગ છેઉ?

અરનેશટ—જો મને પેહેલા કાંઇબી શંશે હતેતો તમારા નાચવાની ઘપ ઉપરથી તે શક દુર થઆ વીનાં રેહતે નહી.

આના—(ટોલ કરી બોલી) જાણે કે હું શઘલી બાનુઓની જાણતી શરદાર હોઉં વારૂ શાહેબ તમારી તરફ ખરીછે અને મેં જે ખરીવાત તમારી આગલ કબુલ કરીચ તેના બદલામાં હું તમોને ઓલખવા માંગુચ તેથી તમારો બુરખો ઉચકો.

અરનેશટ—હું તમુને કાંઇબી ના પાડવાનો નથી.

(તેણે પોતાના મોહડાં પરથી બુરખો ઉચકીઓ અને પેલી નાજનીએ જોઇઉકે તેતો પાહદશાહછે તેથી તેહને ઘણી તાજુબી ઉપજી.)

વાચનાર કેહેશેકે તેતો કપતાન વાન શટેનબરગ હતો ને પાહદશાહ કાહાંથી નીકલઓ. વાશતે એ વીશે ખોલાશો અમછેકે તે દીને ગુચવન અને મઝાખા વધારો કરવાને શારૂ દરબારી લોકોએ નીચે જણાવવા પરમાણે કીધુ હતું. તેઓએ પોતાના ચીતરોના મોંહડાના આકરના મીનના મોહોડા બનાવઆ હતા અને પોતાંના બાહેરના શોગી બુરખાની નીચે તે પેહેરઆતા. જારે કોઇ તેઓને ઓલખવાને ખાએશ કરતુ તારે તેઓ બુરખો ઉચકીને પેલુ મીનનુ મોહો દેખાડતા અને ઉતાવલેથી પાછો બાહેરનો બુરખો ઢાંકી દેતા જેથી જોનારાઓ છેતરાઆ વીના રેહે નહી. કપતાન અરનેશટનો એક પુતલાબનાવનાર મીતર હતો તેની પાશે શ્રી બાવેરીઆના પાહદશાનું એક બાવલુ હતું. તે ઉપરથી પાહદશાહના આબેહુબ રંગનુ મીનનુ એક મોહોડું બનાવી અરનેશટે પોતે તે પેહેરીઉ હતુ. તે એવી અછી રીતે બનાવીઉનુ કે જારે

ધુર ખખરાટ આશપાશ ઉભેલા ધનીઓના કાનને આનંદથી રીજવતો. પવનની લેહકી શેહકો જાતની ખુશબોના પમરાટથી મગજને બાગ બાગ કરતી. ઉનચાં દીવાનખાનાઓમાં હજારો બતી શલગેલી હતી. ચાલની હારે અને ઓરડાની કોરે શંગે મરમરના અને બીજાં અછી કારીગરીથી બનાવેલાં પુતલાં હરેક જોનારનુ દીલ લલચાવતાં. દેવાલો ઉપરથી ઉનચી કીમતના ચીતારો તેમના મખમલ અને શાટીનના પરદા તથા શુનેરી ઝાલોના શાથે હેવા મનોનજીક લાગતા કે તેથી વધારે શારૂ કાંઇ હોએ નહી હેવા શઘલા રલીઆમના દેખાવ શાથે તે શેહરના શરશમાં શરશ એકશો ગવઇઆઓ ઉનચાં વજનતરો પર મધુર ગાએન કરતા તેથી શઘલી મીજલશનુ દીલ કેહવું ખુશી થતું તેનુ વરણ કોણ કરી શકશે વારૂ ?

પણ હેવા રલીઆમના અને આનંદકારક દેખાવે એક જ આદમીના દીલપર કશી અશર કરેલી લાગી નહી. તે ધણી કપતાન વાન શરેનબરગ હતો. તે પોતાંની મનમોહનની વફાદારીની તપાશ કરવાને આવેલો હતો. તે શઘલી ચીજોને નહી શરખી ગણી તે નાજનીની રાહ જોતો હતો. તેણે હેવોતો શોગ લીધો હતો કે કોઇબી ધની તેને ઓલખી શકે નહી. અંતે જારે તેણે પેલીને જોઇ તારે તેની આગલ જઇ હીમતથી બોલેલો "નમશકાર કરૂચ તમો વેશધારી ગોરીને"

અ. વ. ગરાફનબરગ—શલામ તમોને ઓ બહાદુર શરદાર પણ તમો શા પરથી કેહવોચકે હું ગોરી છેઉ ?

અરનેશટ વાન શરેનબરગ—જો હુ તમોને શ્રી મીઉચની શઉથી ખુબશુરત બાનુ કેહુંતો તે વીશે કોઇ વાધો લઇ શકે નહી

આના—તારે શું તમે મને પીછાની લીધી કે ?

અરનેશટ—શ્રી મીઉનીચના શીતારા ! તમો પોતાનો મુખરો નકામો શંતાડોચ કેમકે કોઇથી નકલ નહી કરાએ હેવા તમારા પગ અને હાથથી તમો ઉતાવલે, ઓલખાઇ આવોચ.

આના—તમો મનથી મધન થશોના કેમકે તમારો વીચાર કદાચને ખોટો ઠરશે.

અરનેશટ—નહી નહી તમો કોણ છેઓ તેવીશે હુ ભુલતો નથી વાશતે તમારો હાથ આપોકે આપણે જઇને તમારા નાજુક પગને કામે લગાડીએ.

આના—મે મારો હાથ બીજા ધણીને કબુલ કીધો હેવું મને લાગેચ તોબી ઉતાવલ કરો કે બીજો કોઇ તમારો હરીફ થાએ નહી.

એક પલમાં તે બધે જણા નાચવાના ઓરડાના એક નાકાથી તે બીજાં નાકા શુધી કુદતા હતા અને હેવું મધુર ગાએન શાંભલતાં કે જેની ઉલટથી નાચનારાઓ આખી રાત પોતાના અંગોઠાપર દોડતાં થાકે નહી આના પોતાના શંગતીના ખભાં તરફ વલેલી હતી તેવામા તે તેના કાનમા કાંઇક શબદો બોલઓ જે શાંભલી તેને ઘણો આનદ થઓ. નાચ કરી રેહવા પછી અરનેશટ તથા આના થાક ખાવા શારૂં પશોશના એક ઓરડામાં ગીઆ તાહા તેઓ બંધે જણા બેઠલા હતા. તે વેલા નીચે પરમાંણે વાત ચીત થઇ.

આના—તારે તમો ખચીત જેઓ કે હુ ઉમરાજાદી વાન ગરાફનબરગ છેઉ ?

અરનેશટ—જો મને પેહલાં કાઇબી શક હતેતો તમારા નાચવાની ઢબ ઉપરથી તે શક-દુર થઆ વીના રેહતે નહી.

આના—(ટોલ કરી બોલી) જાણે કે હું શઘલી બાતુઓની જાણતી શરદાર હોઉં. વારૂ શાહેબ તમારી તરફ ખરીછે અને મેં જે ખરીવાત તમારી આગલ કબુલ કરીચ તેના બદલામાં હું તમોને ઓલખવા માંગુચ તેથી તમારો બુરખો ઉચકો.

અરનેશટ—હું તમુને કાઇબી ના પાડવાનો નથી.

(તેણે પોતાંના મોહડાં પરથી બુરખો ઉચકીઓ અને પેલી નાજનીએ જોઇઉકે તેતો પાહદશાહછે તેથી તેહને ઘણી તાજુબી ઉપજી.)

વાચનાર કેહશેકે તેતો કપતાન વાન શરેનબરગ હતોને પાહદશાહ કાહાંથી નીકલઓ વાશતે એ વીશે ખોલાશો આમછેકે તે દીને ગુચવન અને મઝામાં વધારો કરવાને શારૂ દરબારી લોકોએ નીચે જણાવવા પરમાણે કીધુ હતું. તેઓએ પોતાના મીતરોના મોહડાંના આકરના મીનના મોહોડા બનાવઆ હતાં અને પોતાના બાહેરના શોગી બુરખાની નીચે તે પેહરઆતા જારે કોઇ તેઓને ઓલખવાને ખાએશ કરતું તારે તેઓ બુરખો ઉચકીને પેલુ મીનનુ મોહો દેખાડતા અને ઉતાવલેથી પાછો બાહેરનો બુરખો ઢાંકી દેતા જેથી જોનારાઓ છેતરાઆ વીનાં રેહ નહી. કપતાન અરનેશટનો એક પુતલાંબનાવનાર મીતર હતો તેની પાશે શ્રી બાવેરીઆના પાહદશાનું એક બાવલું હતું. તે ઉપરથી પાહદશાહના આબેહુબ રગનુ મીનનુ એક મોહોડુ બનાવી અરનેશટે પોતે તે પેહરીઉ હતું. તે એવી અછી રીતે બનાવીઉતુ કે જારે

ઉમરાજાદી આનાએ અરનેશટના મોહડા પર તે જોઇઉ તાહરે હેવુંજ શમજી કે તે પાદશાહ પોતે હતો. તેને તાજુબ થતી જોઇ અરનેશટે પોતાનો ખાહેરનો બુરખો પાછો ઘાંકઓ અને વાત ચીત પાછી ચાલુ કીધી. તે વેશધારી આડીકામપ બોલવા લાગો—

શટેનબરગ—ઓ બાનુ ખરેખર પાહદશાહ પોતેજ તમારી આગલ ઉભેલોછે. પણ તમારો પાદશાહ નહી. બલકે તમારો ખીદમતગાર અને તમારી ખુબશુરતીનો ગોલાંમ.

આના—ઓ જેહાપનાહ તમો એક નરમ હઇડાંની ઓરતનાં દીલ શાથે રમત કરો છેઓ !

શટેનબરગ—ખુદાના કશમ લઇને હું કેહેઉંમ કે હું કશી રમત કરતો નથી. માહરી તેવી ચાલજ નથી. (ગુઠણ મડીએ બેશીને) જેવો હું તમારા પગ આગલ શર નમાવી શદા તમારો તાબેદાર રેહવાના કશમ લેઉંય.

આના—(ઘણી ઘબરાતી અને ધ્રુજતી બોલી) ઉહો ઉહો જેહાંપનાહ આપણને કોઇ જોશે અથવા આપણી વાત શાભલશે.

અરનેશટ—આજ ઘણા દીવશ થઆ હું હેવી ઉમેદ રાખેઉ કે તમારા શરખી ખુબશુરત નાજની માહરા તખતને શોભા આપનારી રાણી થાએતો શારૂં.

આના—તમારી રાણી થાએ !

અરનેશટ—(એ મરદે ધારીઉં કે તે લોભાઇ તેથી બોલઓ કે) પણ તમો કેહેવોચ તેમ આપણને કોઇ જોશે અથવા આપણી વાત શાંભલશે. આપણી એક બીજાની વીશવાશની વાત કરવાની આએંજગો નથી. તે કરતાં શાભલોચકે બાર વાજેથ. વાશતે તમો માહરી એકીનદારીપર વીશવાશ રાખી આવતી કાલે આમેજ વખતે મને મલશોતો શારૂં.

આના—જેહાંપનાહ કીએ ઠેકાણે ?

અરનેશટ—આએ મેહલના બાગમાં જે લાકડાંનો મોહરો તંબુ બાંધેલોછે તાંહાં આવોતો શઘલી વાત કરવાને દરૂશત પડશે. હું બાગનો પાછલો દરવાજો ઉગાડો મેલશ.

આના—પોતાના હાથથી વચન આપીને બોલી "કાલે રાતના બાર વાગતે" હેવું કહીને તે બાહેર નીકલી બીજા ઓરડામાં ગઇ.

અરનેશટ—(પોતાના મન શાથે) "અરે ઓરત! ઓરત! જેવી ખુબશુરત તેવીજ બેઇમાન! શુ હાવી ચાલ ઉપરથી હમો મરદ લોકો તમારા પંથને ફરેશતાઓની બરોબર ગણીએચ! પણ ઓ બેવચન આના હવે તુ ધ્રુજવા માંડ કેમકે તે માહરા દીલને જેવું દુખ આપીઉચ તેવીજ મોહટી શીખશા તુને થશે." એમ મનશાથે બબરીને તે પણ તે ઓરડામાથી બાહેર નીશરેઓ. તેની પછવાડે તેજ ઓરડામાંના એક કીરમજી પરદાની નીચેથી કોઇ બીજો મોહડું પેહરેલો આદમી આશતે રહીને નીકલીને બીજી ઓરડુએ આલતો થઓ. એ બીજો મરદ એ પરમાંણે હરૂશે જતી વેલા પોતાના મન શાથે બરબરીઓકે "ઠીકછે! કાલ રાતે બાર વાગતે બાગમાંના તંબુમાં જઉંચ! વાહવારે કપતાંન અરનેશટવાન શટેનબરગ! વાહ!" હેવું કહીને તે પણ ગેપ થઇ ગીઓ.

બીજે દાહડે રાતના બાર વાગાની થોડીએક મીનીટ આગમચ કપતાન અરનેશટ વાન શટેનબરગ પેલા તંબુમાં ગીઓ. તેણે પોતાના મોહડાં પર પાદશાહના ડોલનુ મોહોડુ પેહરેલું હતું. તેણે એક બતી શલગાવી. તે ઉપર હેવું ઘેડ મેલેઉ કે જેથી શઘલા ઓરડામાં જાંખુ ઉજરડુ પડે એટલે તેનુ મોહડું બરોબર ઓલખાએ નહી. શઘલી ગોઠવણ કરી રેહવા પછી શરવે કાંઇ બરોબરછે કે નહી તે જોવા પોતાંની નજર આશપાશ ફેરવીશ તેણે એક બેગાનો મરદ એક ગોલ ટેબલની બાજુએ ઉભેલો જોએઓ. એ બેગાનાએ એડીકાપનો પોશાક પેહરી પોતાના મોહડાં પર અરનેશટના ડોલનુ મોહોડું પેહરીઉ હતું. અરનેશટ તેહની આગલ જઇને પુછવા લાગો "તું કોણછે"!

બેગાનાએ પુછીઉં "તું કોણછે"

અરનેશટ—પણ તું કોણછે તે જાણવાનોતો મને હકછે"

બેગાનો—(ઠંડે પેટે બોલેઓ) મહનેબી તાહરે વીશે જાણવાનો હકછે.

અરનેશટ—(પોતાની તલવારની મુઠપર હાથ નાખીને) "જે શું કેહેચ!"

બેગાનો—(પોતાની તલવાર તરફ ડોલા ફેરવી તે પર હાથ નાખીને) "આએ માહરી પાશેબી તુને જવાબ દેવાનુછે પણ મારી તલવાર હું મારા દેશના દુશમનોને વાશતે બાધુંચ."

અરનેશટ (નરમ પડીને બોલવા લાગો) હું તમુને આજીજી કરને પુછુચકે તમો કોણ છેઓ તે મહને જણાવો.

બેગાનો—હં, હવે તમો જીરીએ ધપથી વાત કરોછેઓ વાશતે હું તમોને કેહુંમ કે હું કપતાન વાન શટેનબરગછેઉ અને બોવેરીઆના પાદશાહનો એડી કાંમપ થાઉંમ."

અરનેશટ—પોતાના મનશાથે "ધુલ તાહરે મોહડે પડે તેવી."

બેગાનો—પણ મેં તમારો વીશવાશ કરીને મારૂ નામ કહીઉં વાશતે હવે તમો પોતાંનુ નામ મને કેહવો અને જ ણાવો કે તમો આએ પાદશાહી તંબુમાં કેમ આવીઆછો.

અરનેશટ—(હીમત કરી બોલેઓ) હું શ્રી બાવેરીઆ નો પાદશાહ પોતે છેઉં અને માહરી મરજી થઈ તેથી હું હીઆં આવીઓચ અને તાજુબછે જે તું મહને આએ વેલા ઓ ળખતો નથી.

બેગાનો—(પોતાના ગુઠણુમઠીએ બેશી બોલવાલાગો કે) ઓ જેહાંપનાહ તમો મહને માફ કરો. પણ આએ બાગ માં આજ રાતે હું ફરતો હતો. તે વેલા બાગનો પાછલો દર વાજો ઉગાડો જોયો. મહને ધાશતી લાગી કે રખેને ત મો નામદારને કાંઈ નુકશાન કરવાનો દગો ફટકો થતો હો એ તેથી હું આએ તંબુમાં ચોહડીને વાશતે આવેઓ. તંબુની હું બેવડી કુચી રાખુછું એમ તમો શાહેબને ખબરછે.

અરનેશટ—અરે કમ શમજ પણ તેં તે પાછલો દ રવાજો બંધ કીધોચકે?

બેગાનો—નહી શાહેબ મેં તે જેમનો તેમ ઉ ગાડો રેહવા દીધોચ.

અરનેશટ—વારૂ તારે માહરા વફાદાર શેવક તું હવડાં બાહેર જા કેમકે હું એક બાનુની હીઆ રાહા જોઉંચ. તે મને મલવાને આવનારછે.

બેગાનો—તમો જેહાપનાહની તરફથી એક ઇશા રો હુકુમ બરોબરછે. હું બાહર જાઉંચ અને ઇશવર પાશે દુવા માંગુંચ કે તમોએ જે કામ ધારીઉ હોએ તેમાં ફતે પામો.

એ બેગાનો દુર થઓ અને તે કોણ હતો તે વીશે અ રનેશટ વીચાર કરે એટલાં તંબુનો દરવાજો હલવે રહીને ઉ ગાડીને બારનનેશ આના વાન ગરાફનબરગ અંદર આવી. અરનેશટના મોહડાં પર પેલું મીનનુ મોડું હતું તેથી તે ને પાદશાહ શમજી તુરત ગુઠણુમઠીએ તે તેની આગલ પ ડી ગઈ

અરનેશટ—(પાહદશાહની ધપનો હલક કાહડીને બોલેઓ) ઉઠ ઓ નાજની ઉઠ!, માહરે તાહરી આગલ ગુઠણુમઠીએ બેશવુંધટેચ વાશતે તું ઉઠ!,

આના—તમોં જેહાંપનાહ પાદશાહની શઘલી ઇમા નદારીથી મહને હેવો વચન આપો કે હું જે કાઈ બોલું તે ત મો મહને માફ કરશો તાહાં શુધી હું ઉભી થનાર નથી.

અરનેશટ તેહને ઉઠાડવાને ટેકો આપી બોલઓ કે "હું રાજી ખુશીથી તમોને તે માફી બખશુંચ."

આના—વારૂ તારે શાબલોકે હું તમારી મેહરબા ની વીશે ગોએથા બેવફાઈ કરૂંચ. તમો જેહાપનાહે ગઈ રાતરે મને ઘણુ માન આપીઉં અને હેવી મોહોટી ઉમેદી બતાવીકે તમારી પરજાનુ આદમી તેથી લોભાઈ ગયા વીના રેહે નહી. અલબતા હુંબી તે વખત લોભાઈ અને તમારી વાત શાંભલી. મહને ખુશી ઉપજી. પણ તે વખતે થોડી પલ માહરી ભુલ થઈ. નાચના પેનને વખત તમોએ મને કહી ઉંકે તમો મને ચાહવોચ અને આજ રાતે મેં તમોને મલ વાને કબુલાત આપી તે ઉપરથી કદાચને હેવું દેખાઈઉ હશે કે હું તમોને પણ ચાહુંછું. પણ હું જે ખરી વાતછે તે ત મોને કેહુંચ કે માહરૂં દીલ બીજા પર વલગેલુછે. હું પાદ શાહને નહી પણ પરજાના એક આદમીને ચાહુંચ અને મા હરા શઘલા જીગરથી હું તેનીપર ફીદા છેઉં.

અરનેશટ—શું હું પાહદશાનોબી કોઈ હરીફછેકે? તે નુ નામ મહને તુરત કેહે.

આના—તમો જો કબુલાત આપો કે તેને તમો ક શુ દુખ દેવો નહી તો હું તેનુ નામ તમોને કેહું.

અરનેશટ—હવડાંની શરખી બારીક બાબદમાં હુ કશી કબુલાત આપવાનો નથી.

આના—વારૂ તારે ગમે તે થાએ તોબી હું માહ રા વાહલાનુ નામ તમોને કેહનાર નથી.

અરનેશટ—(ધાશતી આપીને) જો હું તુને કેહુચ કે તે આદમીનો ખેઆલ તું પડતો મેલ અને માહરી મરજી રાખ નહીતોકે તુને શારો ફેર મલનાર નથી. કેમ હજીર તેની પરજ દીલ રાખેચકે બોલ.

આના—હું તેને અને એખલા તેનેજ ચાહુંચ. તેની શારી વાત થાએકે માઠી, તે શાજો હોએ કે મારો, ખુશી હો એ કે ગમગીન, તવંગર કે ગરીબ, માન પામેલો થાએ કે બેહો રમત થાએ, પણ હું એકલા તેનેજ ચાહવાની. માહરા શત ઇમા નથી મેં તેને માહરો હાથ આપીઓચ અને તે હાથની શાથે માહરૂં દીલબી તેને હવાલે કીધુંચ. વાશતે હુ શદી તેની છેઉં.

અરનેશટ—(પોતાના મોહડા પરથી પેલું મીનનુ મોહોડુ કાહડી નાખી મોહબત ભરેલી રીતે બોલઓ) ઓ પેઆરી આ ના તેથી તારોજછો પણ હાવી તપાશ કરી મેં તુહને જે તશદી આપીચ તે દ મને માફ કરશે.!

આના—એક પલ ચુક કરી મેં લોભની વાત શાંભલી તે તમો મને માફ કરશો!

અરનેશટ— મોહટી ખુશીથી અને પુરતી રીતે ! પણ કહેવો કે હવે આપણાં લગણ કાહરે કરીએ. ? ”

“ આજ રાતે !,” કરીને કોઇ તેવોની પડોશમા બોલીઉં. અને બાવેરીઆનો પાદશાહ પોતે તેઓની આગલ ઉભેલો તેઓએ જોએઓ. તેણે હજુર શુધી એડીકામપનોજ પોશાક પેહરેલો હતો અને આગલી રાતે કીરમજી પરદા તલે ભરાઇને તેણેજ એ બંધે જણાની વાતો શાભલી હતી જેથી આ એ વેલા તે હાજર થઓ હતો. તે પેલાં અચરત થતા જોડાને કેહવા લાગો કે “ આજ રાતેજ તમારાં લગણ કરીએ. દેવલમા રોશની કરાવેલીછે પાદરી નેકા બાધવાને ખોટીછે શાનનને વાશતે મીજલશમાં લોકોને બોલાવેલાંછે. લગનની જે આફત તઇઆરછે પાહદશા તમોને ધની ધનીઆની કરી આપવાને દરબાહમા લઇ જવાને ખોટીછે. મા હારી હેવી હુવાછે જે આજ દીને જે ખુશાલી ઉપજેય તે શદા ખુશાલ જીદેગાનીની શરૂઆત થાએ.”

એ લગનથી શરવે જણાને કેટલી ખુશી અને અચરતી ઉપજી હશે તેનુ વરણ લખવા કરતા તેનો વીચાર વધારે શારી પઠે થઇ શકેય. એ પરમાંણે આ દુનીઆના દરમે આન આદમીની જીદગીમા કોઇ વાર હેવા બનાવ બનેચકે તેનુ બઆન કોઇબી લખનારની કલમ તથા ચીતારાની પીછીથી બરોબર થઇ શકતુ નથી. (ફે હે)

બલુન—(હવાઈ વાહન.)

જે હવા આપણ હર પલે લીજીએય તેનો એક ગુણ હેનોછે જે તેના કરતાં હલકા વજનના પદારથને તે ઉપર થોભાવી અથવા ઉચકી રાખેય તથા પોતાના કરતા વધારે વજનના પદારથનો બોજો જાણે હલકો કરેછે એ વીશેનો કાએદો ઘનો શેહલોછે તે કોઇનેબી ઉતાવતે શમજ પડી શકશે તે એમછે જે—

૧ લું હવામાં હરેક પદારથ ધરીઉ હોએતો તે જગોથી પદારથનાં કદના જેટલી હવા ખીશતી અથવા દુર થવાની. તે પદારથ હવા કરતાં વજનમા હલકુ હોએ તો એ પરમાણે દુર થતી હવાનુ જેટલુ વજન તેટલા વજનના જોરે કરી પદારથ ઉપર ઉચકાવાનુ જેમ કે એક શમચોરશ ફુટ કદની કોઇ વશતુ હવામા ધરી હોએ તો તે વશતુની જગોએથી તેટલી હવા દુર થવાની અને એક શમચોરશ ફુટ હવાનુ જેટલુ વજન તેટલાં વજનના જોરથી તે પદારથ ઉપર ઉંચકાઇ અથવા થોભી રેવાનુ

૨ જું હવાના કરતાં હરેક ભારી પદારથ હવામા પડે ઉતો તેના કદ માફક જેટલી હવા ખીશતી અથવા દુર થાએ તેટલી હવાના વજન જેટલો ઘટારો પેલા પદારથના ભારમાથી થવાનો. એટલે હવામાં હેવી વશતુ પડી હોય કે એક રતલ હવા તેથી ખીશતી થાએતો તે પદારથનો ભાર એક રતલ ઘટી જાએછે.

હવા પોતાના કરતાં હલકી વશતુને ઉપર કેમ ઉચકે છે તે આપણને દર રોજ તહરેવાર રીતે દેખાએછે. જેમકે બાફ અને ધુમારાનુ ઉનચુ જવુ, વાદલનુ હવાપર થોભી રેહેવુ, પખશીનુ ઉડવું, ઇતીઆદી છોકરાઓના પતગો તથા શાબુના ફરફોટા અને બલુન એટલે હવાના વાહન એજ કારણથી હવામા ઉનચા ઉડેય અને થોભી રેહય.

એ પરમાણે પોતાની જોડેની વશતુને ઉચકી રાખવાનો હવાનો ગુણ જેમ જેમ આપણે ઉનચા જઇએ તેમ તેમ કમતર થાએછે તેનુ કારણ એમકે હેઠા કરતાં ઉનચા ભાગની હવા વધારે પાતલી હોએછે અને હવા જેમ વધારે ધારી તેમ તેહનુ વજન વધારે તેમજ હરેક વશતુને ઉચકી અથવા થોભાવી રાખવાની તેની શકતી પણ વધારે. આપણે જો જમીનથી થોડાએક માઇલ ઉનચા જઇએતો હવા એટલી પાતલીછે કે એક અમુક વજનની જે વશતુ જમીનની શપાતીની નજદીકની હવામાં ધરવાથી ઉચકાઇને ઉપર જતી હોએ તે વશતુ તેટલી ઉનચાનની હવામા ધરવાથી ઓર થોડી નીચે પડશે

આએ પરથવીપર તહરેવાર કારણોથી જુદી જુદી વશતુઓના ફેરફાર થાએછે તે વેલા કેટલીએક “ ગાશ ” અથવા હવાઓ નીકલેછે તેઓ જમીનની શપાટીની નજદીકની શાધારણ હવાના કરતા હલકી હોએય. તે શબબને લીધે તે “ ગાશ ” જમીનની શપાટી નજદીકની ભારી હવાના જોરથી ઉંચકાઇને ઉચની જાએછે અને હવા જાહા એટલી પાતલી હોએકે તાહા તેનુ વજન અને તે “ ગાશ ” નુ વજન બરોબર થાએ તાહા તે ગાશ જીતફ઼ રેહેછે એ કાએદા ઉપરથી બલુનો બનાવવામાં આવેઆય

વારનીશ અથવા રોગાન મારેલા રેશમની એક મોહોટી કોથલી આએ બીના શાથે આપેલા નકશામાં દેખાડવા મુજબ બનાવવામા આવેય. તેનુ કદ એટલુ મોહોટુ બનાવેશ કે જાહા તે હોએ તે જગોએથી દુર થતી હવાના વજન અ

ને તે રેશમી કાપડ તથા બીજા શરનજામના વજન વચેનો ફરક એટલો બધો થાએ કે તેને જોરે કરીને તે શઘલું હવામાં કેટલીએક ઉંનચાઈ શુધી ઉંચકાએ. આગલા વખતમાં બલુન બનાવના હતા તે હવડાં કરતાં કાંઈક જુદીજ રીતેથી હતુ. અગલા વખતમાતો એ પરમાણે મોહોટી કોથરી બનાવી તેની નીચે બતી અથવા બલતું કનીર ટાગી તેમાની હવા ગરમીથી પાતલી કરી નાખતા એટલે તે પાતલી હવા ભરેલુ બલુન આશ પાશની ભારી હવાથી હલકુ પડવાને લીધે હરેક બીજી હલકી વશતુની આફક હવામા ઉનચે ઉડે પણ એ જોખમ અને મુશકેલાત ભરેલીરીતને ઠેકાણે પાછલથી બીજી રીત અમલમાં આવી તે એમકે બલુન અથવા રેશમની કોથરીને હાઈડરોજન ગાશથી ભરવા લાગા, જે ગાશ અતી ઘની હલકીછે. પાછલથી હાઈડરોજનને બદલે " કારબુરેટેડ હાઈડરોજન " વાપરવા લાગા

એ છેલલી હવા હાઈડરોજન જેટલી હલકી નથી તોબી તેવધારે શેહેલેથી મલી આવેછે એજ કારબુરેટેડ હાઈડરોજનથી શેહેરોમા ગાશ લાઈટ નામનીરોશનીકરેછે જ્યીઆગ ભાફ અનેહલકી " ગાશ " થી બલુનભરીઉં હોએતો હવાના અને બલુનના વજનતુ પરમાંણુ શેરે લવટાક જેટલું રેહેછે એટલે બલુનતુ વજન લવટાંકતુ હોએતો તે જેટલી જગોએ શમાઈ શકે તેટલી જગોમા એકશેર ભાર હવા રહી શકે ટાગવામા આવેય તેતુ વજન બલુનના જેટલુજ હોએતો એક શેર ભાર હવા જેટલી જગો ઘેરી શકે તેટલી જગો પેલું પારોર વજનતુ બલુન તથા તેમાનો શામન ઘેરેય વાશતે તે બલુન ઉપર ઉડતાં તરણ પાશેરના જોરથી હવામા ઉચકાએય. એ પરમાણે બલુન બનાવનાર વીચાર રાખેછે કે તેનુ વજન તેમાં બેશનારા આદમીઓ શાથે કેટલું થશે, પછી તે વજન મુજબ તે મોહટું બનાવેય અને ચોરશ ફુટની ગનતરી કરેથી તેને માલમ પડેય કે તેના જેટલી હવાનાં વજનમા, અને બલુનનાતથા તેને લગતા શામન તથા બેશનારા માણશના વજનમા જેટલો ફરક તેટલા ફરક જેટલા વજનના જોરથી તે બલુન ઉનચુ જવાનુ.

એબલુનની મારફતે હવામાં મુશાફરી કરવાની પેહલા મોહટીમોહટી આશા રાખવામાં આવી હતીપણ પચાશ કરતાં વધારેવરશનાઅનુભવ ઉપરથી એ આશા શઘલીછોડી દેવી પડેછે ગમે તેવી શારીરીતે બનાવેલુ બલુનજાહરે હવામાં ઉડેય તાહરે તેમાં મુશાફરી કરવાની ખચીતઆશા રાખીશકાતી નહી કેમકે ઘણીખરી વેલાનીચે જણાવેલી હરકતો નરેછે"

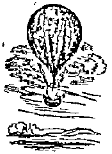

બલુન જેમ જેમ ઉનચુ અહડેમ તેમ તેમ આશપાશની પાતલી હવાને લીધે બલુન માહેલી "ગાશ" પશાર પામેછે અથવા ફેલાએછે વાશતે જમીનપરથી બલુનને "ગાશે"કરી ભરપુર કરેલું હોએતો હવે શમે તેમાંની કેટલીએક " ગાશ " બાહેર કાહડી નાખવી જોઈએ નહીતોકે બલુન ફાટી જાએ ઘણી વેલા તે કપડું તથા બીજો શરનજામ વાદલનુ પાણી તથા હવાનો ભાફ શોશીને ભારી થાએછે જેથી નહાવના પથર, રેતીની કોથરી, ઈતીઆદી નીચેની જોરીમાંથી નાખી દેવી પડેછે, અને જાહરે પાછી ગરમી પડીને તે પાણી તથા ભાફને શુકવી બલુનને હલકુ કરેય તાહરે શમતોલ વજન રાખવાને પથર અથવા રેતી ભરવાનો કોઈ ઈલાજ બનતો નથી તેથી બલુન જોરથી ઉપર જાએછે અને જેમ જેમ તે ઉપર જાએછે તેમ તેમ માહેલી ગાશ વધારે પશાર પામેછે તેથી બલુન ફાટવાની ધાશતીને લીધે થોડી ગાશને બાહેર કાહાડવી પડેછે. એ પરમાણેના ફેરફાર વારે વાર થવાથી બલુનમા મુશાફરી કરવાની ગોઠવણ જે જમીનની શપાટી પર કરી હોએ તે શઘલી થોડાવારમા નહી શરખી થઈ જાએછે અને હવાના મુશાફરને કોઈ વાર જમીનપર અને કોઈવાર શમુદરમા પોતાના કડંગા વાહણ શાથે નીચે ઉતરવું પડેછે. કેટલીએક વખત શનજોગ હેવો બનેયકે કોઈએક વખત બલુનમા ઘણી શારી પઠે મુશાફરી થઈ શકેય અને તે વેલા તેમા બેશનારના જીવને ઘનોજ આનદ થાએય કેમકે બલુનમાથી નીચે દુનીઆ જેટલી રલીઆમની લાગેય તે કરતા વધારે શરશ બીજુ કાંઈ લાગતું નથી અને બીજા શઘલા દેખાવો શાથે શુરીઅનુ પરતી બીબ હેઠલાભાગમા એવુ પડેછે કે જાણે આબેહુબ બીજો શુરજ દેખાએછે. હેવી મજા ભોગવવાની આશા રાખનાર કોઈ વેલા ઉપર જણાવેલા શરખા કંટાલા ખાઈનેજ નીચે આવેછે અને કોઈ વાર ભાગ્ય બાએજે બલુન જો ફાટેયતો તેમા મુશાફરી કરનારનો જાન શલાંમત રેહેવો મુશકેલ પડેછે.

દશ રૂપીઆ દશ હજારને ખાઈ ગીઆ.

આજે થોડાએક વરશની વાત ઉપર એક બુઢો પારશી હમારાં કુટંબમાં આવતો હતો જેહેને હમો " નશરવાનજી

મામા" ને નામે કરી ઓલખતા હતાં નશરવાનજી મારા શાહાઠથી વધારે ઉમરના, કદમાં પાતલા, અને મોહોડાં ઉપર શારી રૂવાની રાખતા હતા. તેવણનો પોશાક ઘણો શાદો પણ શફાઈ ભરેલો હતો. એ પુરશે ઘણાં વરશ પરદેશ કાહાડીઆં હતાં, તેવણ પઈશાથી તથા ફરજંદથી તથા તંદરોશતીથી શુખી હતા. તેવણના ચેહેરા ઉપરથી શાફ દેખાઈ આવતું હતું કે તેવણે પોતાના જુવાનીના વખતમાં ઘણી હેનગારી ભોગવી હતી. ભલમણશાઈમા, શારી શીખામણ દેવામાં, અને શુલેહનો વધારો ચાહાવાનાં કામમા, નશરવાનજી જેહેવા થોડાજ શખશો થાઈ જશે. તેવણે ઘણાએક કુટંબોમાથી માહો માહેના કજીઆથી નીપજતી ખરાબી દુર કીધી હતી, અને ઘણાએક બેશરમ લોકોનો આપખુદી તથા કરજથી બચાવ કરેઓ હતો એ શખશની જુબાનથી પાંચ વાત શાંભલીઆથી શરવે કોઈને પાચ નશીહત મલતી, હતી, અને જાંહાં તેવણને ઓલખાંન હતી તાહા તેવણે પોતાની શાલેશાઈથી જેમ મોહોટાઓથી માન મેલવીઉં હતુ તેમજ પોતાના મીઠા શાવભાવથી નાઘલાઓનો પેઆર હાશલ કીધો હતો.

આએ બાબતને મઠાલે જે હમોએ શબદો ટાંકીઆચ કે "દશ રૂપીઆ દશ હજારને ખાઈ ગીઆ" તે વાત હમોએ એ નેકબખત મરદને મોહોડેથી શાભલેલી હતી, અને એ વાતમા જે હીશાબનો આંકડો આવીઓચ તે આકડો એ ધણીના ખુરા દશતખતથી લખેલો શારાં ભાએગે આજ શુધી હમારા હાતમા શલાંમત રહેઓછે. પણ નશરવાનજી મામાની એ વાત શરૂ કરીએ તે આગમજ તેવણના જણમારાની થોડીએક બીના જે એ વાતની બરોબરની નથી આત ભરેલીછે તે જાહેર કરવાને હમો જરૂર જાણીએચ.

નશરવાનજી મામાના માં બાપ શુરતમાં રેહેતાં હતાં, તાહાંથી તેવણ પોતાના ઘેર શંબંધી કાંઈ કલેશને લીધે અને જુવાનીની હુલડાઈથી ૧૭ વરશની વએમાં મુબઈ નીકલી આવીઆ હતા, અને મુબઈથી એક વાંહાણ જે તરત મધરાજ ખાતે ઉપડનાર હતું, તેમા થોડોએક નોલ આપીને ચહડી બેઠા હતા નશરવાજી એ રીતે રીશના મારીઆ નીકલી ગએઆ તે વેલાએ તેવણ પાશે પોતાનાં કપડાં તથા આશરે ૧૬ રૂપીઆની કીમતની શુનાંની બેએ વીટી અને ૧૧) રૂપીઆ રોકડા એ શવાએ બીજી કાંઈ પુંજી હતી નહી, અને વાંહાણમાં ખોરાકને શારૂં પઉવા અને ખજુર એ વતરોઝે બીજું કાંઈ તેવણે લીધુતું નહી.

વાંહાણે અતરેથી જતા માગલોરનું બંદર કીધું હતું, તાહાંથી એક વાણીઓ ઉતારૂ મધરાજ જવા શારૂં ચહડીઓ હતો, કે જેહેની શાથે નશરવાનજીને ઓલખાણ થાઈ હતી નશરવાનજીએ વાત ચીતમા પોતાનો શગલો હેવાલ તે વાણીઆને કહેઓ હતો, અને તે બીચારો નશરવાનજી કરતાં વધારે તવગર હતો નહી, તોપણ તેણે પોતાથી જેટલી બની શકે તેટલી તેવણને મદદ કરવાની કબુલાત આપી હતી મધરાજમા વાંહાણ આવીઆ પછી વાંણીઓ જે ત્યાંહા ફરેલો હતો તેણે નશરવાનજીને પોતાની શાથે કીનારે ઉતારીઓ, અને એક પારશીની વેલાતી શામાન વેચવાની દુકાનમાં લઈ ગએઓ, અને કહીઉં કે "તમારો એક જાતભાઈ વાખાનો મારેલો મુંબઈથી આવેલોછે તેહેને તમો આશરો આપો." પરદેશમા જરતોશતીઓ પોતાના જાતભાઈઓની કેહેવી શારી રીતે બરદાશત લીએચ, તથા મદદ કરેચ, તે શરવે કોઈને રોશનછે, અને તેજ મુજબ એ પારશી દુકાનદારોએ નશરવાનજીને પોતાના મુકામ ઉપર ઉતારો તથા ખાંનુ પીણું તરત આપીઉ, અને શાહાંજને શમે નીરાંતની વખતે તેઓ નશરવાનજીની શંગલી હકીકત તથા કુટંબની પીછાણથી વાકેફ થાએઆ. એ દાહાડે એક બીજો પારશી જે મધરાજમા કોઈ શરકારી અંમલદારને તાંહાં "બતલર" ની ચાકરી કરતો હતો તે પણ તાંહાં જમવા આવીઓ, તેહેનાં દીલમાં નશરવાનજીની વાત શાંભલીઆથી ઘણી દએઆ પેદા થાઈ, તેથી પોતાના ધણીને તાહાં ચાકરની કાંઈ ખાલી જગો હતી તે ઠેકાણે રાખવાનેશારૂ તેજ રાતના નશરવાનજીને તે પોતાની શાથે લઈ ગએઓ.

નશરવાનજી મામા હમોને કેહેતા હતા કે એ ચાકરીમાં તેહેનો મુશારો ૨૪) નો ઠરેલો હતો, અને ચાકરી કીશમની ઘણી હલકી હતી, તેથી તેવણને ઘણી વખતે રડવું આવીઉ હતું, અને જે નાદાનીથી તેવણે પોતાનુ વતન છોડીઉ તે બાબે ઘણો પશતાવો કરવો પડતો હતો. ચાકરી કરવાની નશરવાનજીની મુતલક મરજી હતી નહી, તેથી તેવણ પોતાની તરફથી કાઈ વેપાર કરવાની શોધમાં ફરતા હતા, અને તે શોધ શંબંધી જુજ દાહાડાઓમાં તેવણને એક તક મલી આવી હતી તે એકે જે ઇઉરોપીઅન અમલદારને તાંહા નશરવાનજી ચાકરી કરતા હતા, તેહેનું દરીઆને માર્ગે મધરાજથી આશરે આઠ દાહાડાના રશતા ઉપર મછલીપટણ નામનું એક બંદરછે તાંહા જવું થઈઉ, તેણે પોતાની શાથે પારશી બતલર તથા નશરવાનજીને લઈ જવાનો ઠરાવ

કીધો. એ ઠરાવ જેહેવો નકી થાએઓ તેહેવોજ નશરવાનજી પોતાની તરફથી થોડોએક ધંધો શોધી કાહાડવાની પેરવીમાં ફરેઓ, અને ઘણાએક લોકોથી પુછ પરછ કરીને મછલીપટણના બરના માલની વીગતથી વાકેફ થાએઓ. પછી, પોતાના પારશી દોશત પાશેથી ૫૦) રૂપીઆ ઉછીના લીધા અને પોતાની શુંનાની અંગોઠી વેચી નાખી, તથા પોતાની પાશેના તથા પગારના જીુજ રૂપીઆ એકંદર કરીને આશરે ૧૦૦) રૂપીઆની કીમતના વેલાતી કાચના દાંના જે ગરીબ લોકો પોતાના જરીઆંન દાખલ પેહેરેચ તેહેનો એક જથો ખરીદ કીધો, અને તે પોતાની શાથે મછલીપટણ લઈ ગએઓ મછલીપટણ ગીઆ પછી નશરવાનજી મામાને પોતાના દાંતાના વેચાણમાં તેવણના કહેઆ પરમાણે રૂપીઆનો દોહોડ રૂપીઓ ઉપજીઓ હતો, તેથી તેવણને વેપાર કરવાની વધારે ઉલટ થાઈ હતી. જેઆરે તેવણનો ધણી મછલીપટણથી પાછો મધરાજ ખાતે આવીઓ તેઆરે નશરવાનજી તેહેની શાથે પાછા ગીઆ નહી, પણ પોતે મછલીપટણમાંજ રહેઆ, અને પોતાના દોશત પારશી "બતલર" શાથે ભાગનો બંદોબશત કરીને મધરાજથી માલ મંગાવાનો ઠરાવ કીધો તે મુજબ કેટલાએક વરશ શુધી એ પારશી બતલર જીવીઓ તાંહા તુલીક નશરવાનજીને તેહેની શાથેનો વેહેવાર ચાલુ રહેઓ—તેહેના ગુજરવા બાદ નશરવાનજી પોતાને હીશાબે ધંધો કરવા લાગા. એ રીતે નશરવાનજી મામાએ ૧૩ વરશ મછલીપટણમાં ગુજારેઆં હતા તેવણ પોતાની મેહેનત અને કશર વીશે હેવી વાત કરતા હતા, કે તેવણને પોતાના વેપારમા માતરે ૮ થી ૧૦ રૂપીઆ શુધીનો દર મહીને નફો હતો, તેમાંથી વરશ દાહાડે માતરે ૩૦ થી તે ૩૫ રૂપીઆ તેવણ ખરચતા હતા અને બાકીનું જાલવી રાખતા હતા. એટલી જુજ રકમ પણ પેદા કરવાને શારૂં તેવણને મછલીપટણથી આશપાશના ગામડાઓમાં ભટકવુપડતું હતું, તે વખતે કોઈ શમે એક બઆ બેએ દીવશ તદન ખોરાક વગર તેવણ કાહાડતા હતા, અને એકવાર ચોરોના હાતથી લુટાએઆ પણ હતા હેવી રીતે ૧૩ વરશ મછલીપટણ મધે હેંજગારીના કાહાડીઆ બાદ નશરવાંનજી પાશે થોડીએક પુંજી એકઠી થાઈ હતી, અને તે શમે તેવને પોતાનો વેપાર વધારવાની પણ ઉમેદ ઢીધી હતી, તેથી તેવણ મધરાજ તથા મછલીપટણનુ કેટલુએક કાપડ લઈને કલકતે ગએઆ હતા, તાહા તેવણે શારો નફો મેલવીઓ, પછી પાછા મછલીપટણ આવીઆ હતાં. બીજે વરશ એજ રીતનું કાપડ લઈને તેવણ કલકતેથી બનારશ શુધી પરચુટણ માલ વેચતા ગીઆ હતા, અને તરીજે વરશે પોતાનો કાપડનો જથો ગોવાલીઅર શુધી ખપાવીઓ હતો. એ રીતે તેવણે મછલીપટણ અને કોઈવાર મધરાજથી કલકતે થાઈને તાહાંથી બનારશ અને ગોવાલીઅર શુધી ભટકતા વેપારી દાખલ ૧૮ મુશાફરી કરી હતી. તે શંગલા વખતમાં પોતાની હોશીઆરી અને કશરના ખરચથી એ પુરૂષે શારી પેઠે દરવ મેલવીઉં હતું. જઈફી નજદીક આવી તેથી નશરવાનજી મામા મુંબઈ આવીઆ, અને પોતાને કીજે ઘેર, વાડી, વજીફા, ઈતીઆદી, લઈને રહેઆ હતા, અને પોતાની અશરાફી અને ખુશ મીજાજથી ઘણે ઠેકાણે દોશતી મેલવી હતી.

આએ બાબતને જે મથાલું આપેલુછે તે વાત નશરવાનજીએ પોતે કલકતા મધે જાણેલી હમોને કહી શંભલાવી હતી અને તે ઉપરથી તેવણ હમારા કુટબના માણશોને તથા બીજાંઓને કેટલીએક નશીઅત દેતા હતા. એ વાત એમ છે કે કલકતા મધે રાહધાનાથ નામનો એક બંગાલી શખશ કાપડનો વેપાર કરતો હતો, તે થોડીએક પુંજી ધરાવતો હતો, અને તેહેને પેટે બેએ છોકરા હતા—તેમાં વડા છોકરાનુ નામ રાજકીશોર કરીને હતું અને બીજાનુ નામ ભોલાનાથ હતું. રાજકીશોર ઘણો ભલો અને શમજુ છોકરો હતો—પણ ભોલાનાથ લખલુટવાલો અને હુલડ હતો. જેઆરે રાહધાનાથનો મરવાનો વખત નજદીક આવીઓ તેઆરે તેણે જોઈઉ કે જો તે પોતાના નાધલા દીકરા ભોલાનાથને કાંઈ પુંજી આપશે તો તે જુજ દાહાડામા ઉડાવી ખરાબ કરેઆ વના રેહેશે નહી—હેવું ધારીને તે પોતાનાં વશીઅત નામાંમા હેવું લખી ગીઓ કે તેહેની પુંજીમાંથી (૧૦૦૦૦) દશહજાર રૂપીઆ જુદા પાડીને રાજકીશોરે પોતાને તાહાં જમે પાડવા, અને તેહેની ઉપજના દર મહીને રૂ ૫૦) ભોલાનાથ જીવે તાહા શુધી તેહેને આપવા, પછી તેહેનાં બચાઓને વેહેંચી આપવા—પણ એ ઉપરાંત રાજકીશોરની નજરમાં જો દરૂશત આવે તો નાણું ભોલાનાથને બધું આપી દેવું. એ લખત મુજબ કેટલાએક મહીના શુધી રાજ કીશોરે પોતાના ભાઈને દર મહીને રૂ ૫૦) નો મુશારો આપીઓ હતો, પણ તેમાં બીચારા ઉડાઉ ભોલાનાથનો ખરચ પુરો પડીઓતો નહી, તેથી તેણે પોતાના બાપના કેટલાએક જુના દોશતોને વચમા નાખીને પોતાના થોડા લવાજમા વીશે ફરીઆદ કરી, અને અંતે ઘણી મેહેનતે પોતાના દરમાએઆમા રૂ ૧૦) નો વધારો કરાવીને દર માશે રૂ ૬૦) લેતા કીધા, અને તે બાબે પોતાના

નહી. રૂશીઆનો મુલક એટલો મોહોટોછે તથા તે મુલકના રાજાઓએ તેની હદમાં વધારો કરવાને શઘલી પરકારે હેવી કોશેશ કીધીછે જે તેથી રૂશીઆ શરવે લોકોમાં પરખીઆત થઉચ. તે દેશને લગતી કેટલીએક બીના અતરે મુખતેશરમાં પરગટ કરીચ તે કોઇનેબી ના પશંદ થશે નહી હેવી આશાછે.

રૂશીઆનાં રાજે એશીઆ તથા યઉરોપ અને અમેરીકાના ખંડોનો ઘણોએક ભાગ ઘેરેલોછે. તે શઘલાનો વીશતાર ૮૦૦૦૦૦૦) થીતે ૯૦૦૦૦૦૦) ચોરશ માઇલની વચે કેહુવામા આવીઓચ. તેમાં શઉથી મુખીઅ ભાગ ઇરોપખંડનોછે. રૂશીઆની હકુમતને તાબેનો મુલક તહરેવારછે એટલે કેટલીએક જગો તદન વેરાન અને કેટલીએક જગો ઘણો ફલ દરૂપછે. તે મુલકમાં શઘલી દુનીઆની હવાછે અને શઘલી પરકારનુ જાહડ પાણ થાએચ. કોઇ જગો હેવીછે કે જાહા બરફ કધી પીગલતો નથી અને આદમીની શપીતી હેવાન શરખી રેહેચ, કોઇ ભાગ હેવાછે કે જાહા લીલોતરી અને ફલદરૂપ પણું રાજ કરેચ અને આદમી પુરૂ જોરાવર અને બુધીમાંન થાએચ કોઇ ઠેકાણે પથર શવાએ બીજું કાંઇ મલતું નથી પણ બીજી જગોએ ભાત ભાતનુ ધાતુ અને ઝવેરી ઇતીઆદી પુશકલ મલેછે

એ મુલકમાં પાહડો અને નદીઓ ઘણાંછે. પાહડોની લંબાઇ જોકે ઘણા માઇલ શુધી હોએચ તોબી તેઓ જહજા ઉનચા નથી નદીઓ ઘણી મોહટીછે તેમાં મુખીઅ દશછે. તે એ દેશની આબાદાની વધારવામા ઘણી કામનીછે કેટલીએકતો વેપારના કામ શારૂ બેટી શકાએછે. એ મુલકને કેટલીએક તરફથી શમુદર લાગેલોછે, તેમા બાલટીક તથા કાલો એ બે શમુદર વેપારના કામ શારૂં ઘણા અગતનાછે. એ શમુદરની મારફતે તથા જમીનને મારગે પારકા દેશ શાથે રૂશીઆનો મોહટો વેપાર ચલાવેછે. નવેમબર મહીનાની આખેરીથી તે એપરેલ મહીનાની શુરૂઆત શુધી પાણી બંધાઇ જવાને લીધે બાલટીક શમુદરનો વેપાર બંધ થાઇ પડેચ તોબી બીજે મારગે અને જમીનની રાહે ધંનપો ચાલુ રેહચ એ વેપાર ચીન, ઇરાણ, ઇંગલંડ, ફરાનશ, અમેરીકા, અને શુધરેલી દુનીઆના બીજા શેઘલા મુલકો શાથે ચાલેચ. એ દેશની વેપાર લાએક મુખીઅ જણશનો પાક નીચે જણાવવા'પરમાંણેછે.

•એ મુલકમા ખપ થાએ તે કરતા ઘણો વધારે અનાજ પાકેચ તેથી અનાજનો અને મુખીઅ કરી જવનો મોહટો જહો બાહેરના દેશાવરો ખાતે હર વરશ નીકાશ કરવામાં આવેચ. દખણ દશા તરફ અને મુખીઅ કરી અકરેન પરાતમા ઘઉનો પાક શારો થાએચ ડુગરની ઉનચી જમીનપર બરફ પુશકલ પડેચ

કેટલીએક જગોએ મકાઇ પાકવવામાં આવેચ. શન તથા કાપો ઇરોપના હરેક બીજાં દેશ કરતા રૂશીઆમા વધારે થાએચ. અકરેન પરાતમાં તબાકુ પાકવી આશપાશના મુલકમાં મોકલવામાં આવેચ. અલશી અને બીજાં બીજ પણ પુશકલ થાએચ એ દેશના મોહટા જંગલો રૂશીઆની શરકારની પેદાશનુ એક મોહટું મુલછે. તેમાંથી ઇમારતો તથા વાહણ બાધવાના અને બાલવાના લાકડા, તાર, દામર, પોટાશ, ઇતીઆદી પારકા દેશો ખાતે પુશકલ જાએચ ઘોડાબી તાહા ઘણા થાએચ અને તે જુદી જુદી જાતના હોએચ બલદ, ગાએ, ગોધાબી પુશકલ થાએચ. તેમના ચામડાં અને ચરબી રૂશીઆનોનો મોહટો વેપારછે. મેંઢા પુશકલ થાએચ તેમજ બકરાંબી એટલાં ઉભાઇ જાએચ કે ઇઉરોપના બીજા કોઇ દેશમા તેમ નથી. ઘણે ઠેકાણે ડુકર પાલવામા આવેચ ઉંટની પેદાશ ઘણીછે મરગાં, બતકા અને હાશબી પુશકલ થાએચ. જંગલી જાણવરો જેવાંકે રીછ, વરૂ, કોલા, નોલીઆ અને તહરેવાર બીજાં જાંનવરો જેમનો તેઓના ચામડા શારૂ શેકાર કીધામાં આવેચ તે અખુટછે એશીઆ ખંડના ઉપલા બાગોની બીની જગોએ તથા શમુદરમા મગર માહી અને બીજીપુશકલ માછલી મલેચ, કે જેમને તેલ કાહડવાશારૂ મારવામાં આવેચ યઉરલ અને બીજા પાહડોમાંથી શનુ, રૂપ, તાંબુ, શીશું, લોહડું, કોએલો, ચુનો ઇતીઆદી જુદે જુદે ઠેકાણેથી મલેચ એ દેશમા મેવો જાહજો પાકતો નથી, અને જે પાકેચ તે પાકની આશપાશની જગોએ ખપી રેહે એટલોજ હોએચ. ભાજી તરકારીમાં પટેટા, કોબી, શલગમ, ગાજર પુશકલ થાએચ

ઉપલી તહરેવાર પેદાશોનો વેપાર જેમ બાહેરના દેશ શાથે તેમ રૂશીઆના મુલકના જુદા જુદા ભાગો શાથે અરશ પરશ ઘણો ચાલેચ બાહેરના દેશાવરો ખાતે જે વશતુઓ જાએચ જેવી કે અનાજ, તહરેવાર બીજ, તેલ, શન, કાપો, ચામડા ઇતીઆદી તેના બદલામાં રૂ, કાપેંટ, લોહોડાકામ, ચાહે, શાકર, રેશમ, નગદી ઇતીઆદી રૂશીઆન વેપારીઓને પાછી મલેચ.

એ મુલકની વશતી નજદીક ૬૦૦૦૦૦૦૦) છ કરોડ આદમીની કેહેવામાં આવીચ તેમાનો ઘણો ખરો ભાગ ગુલામીની અવશથામા અને કગાલ હાલતમાં હોએચ. તેઓની

ઉપર મહરતે વાયેના લોકો ઘણી વેલા બેધડક ભારી જુલુમ કરેચ. ઉમરાવો ઘણા મોજીલા અને આલશુ તથા ઉડાઉ હોએચ થોડાજ લોકો કાબેલ અને પહેલા હોએચ. શરવેથી મોહટી પદવી અને માન લશકરી શરદારો અને અમલદારોનુ હોએચ જેથી ગામખાતાના માણશોબેખી આબરૂને ખાતર લશકર ખાતાનો નામનો ખેતાબ મેલવવાના ફાફાં મારવાં પડેચ. શઘલે વાયેના લોકોને પોતાના શેહનશાહને આએ દુનીઆનો ખુદા કરીને શમજવુ પડેચ, શેહનશાહની મરજી તેઓએઆ ખુદાની મરજી જાણીશરવે કોઇ તેમા સુખીઅ કરીહલકે વાયેના લોકો તેની ઉપર જાન ફેશાની કરેચ પાદશાહ હરેક શારૂં અથવા માઠુ કામ હરેક વખતે કરીશકે તેમા તેને કોઇબી ધારો અને કોઇબી આદમી કશી પરકારે અટકાવી શકે નહી. શરકારી અમલદારોના પગાર ઘણા ઓછા હોવાથી લાચ રૂશવત અને બેદાદી અતી ઘણી ચાલેચ અને પઇશાદાર તેમજ ગરીબ આદમીને લોભીઆ તથા લાલચુ અમલદારોના કામથી ભારી દુખ ખમવું પડેચ.

એ દેશના બનચાવને શારૂં જુદે જુદે ઠેકાણે ભારી કીલાઓ બાંધેલાછે તે હેવા મજબુતછે કે તે વીશેનુ ગનાન જેઓએ શીબાશટેપોલ અને કરાનશટડની વાત શાભલી હશે તેઓનેજ હશે એ કીલાઓની શાથે જુદે જુદે ઠેકાણે શઘલી મલી છ લાખ આદમીની ફોજ શેહનશાહેની ખીદમતમાછે. તેમાના તરણ લાખ આદમીઓ હરેક વખતે લડાઇના કામ શારૂં શેંકડો બલકે હજારો તોપો શાથે તઇઆર રહી શકેચ. એ લશકરની શખીઆ જેવી મોહટી હોએચ તેવી તેઓની કંવાએદ ઘણી શારી નથી. તેઓને પુરતી ખોરાકી પોશાકી કદાચજ મલેચ અને બીજી વાતની તેઓની ખબરદારી શરકાર લેતી હોએ હેવુ લાગતું નથી દરીઆની ફોજમા ભાએગે ચાલીશ હજાર આદમીઓ હશે અને કામ લાએક લડાઇના વાહણો જે છેલલી લડાઇની આગમચ આશરે પનચોતેર ગણવામાં આવતાં હતાં તેમાથી અરધો અરપતો ઈંગરેજે અને ફરેનચોએ એ લડાઇને વખત તારાજ કરેઆ .

એ મુલુક જોકે ઘણો બોહલોછે તોબી તાહાના હાકમો શદા તેમાં વધારો કરવાની મરજી રાખેચ. તે મરજી મુજબ ગીઆ તરણ વરશની વાત પર ટરકીના મુલુક પર હાથ ઘાલવાની મરનાર શેહનશાહ નીકોલાશે તજવીજ કીધી હતી જેથી તેહેને અને ઇગરેજો તથા ફરેનચો વચે મોહટી લડાઇ થઇ. ઘણુંએક નુકશાન ખમવા પછી તે મરણ પામેઓ. પણ લડાઇ ચાલુ રહી. તેના મરણ પછી એકશંપ થાએલા રાજ વાલાઓએ શીબાશટેપોલનો નામીચો કીલ્લો લીધો. એવા દુશમનોના ધશારાથી નીકોલાશના છોકરા આલેકજાનડરને ધાશતી પડી તેણે ઈંગરેજો તથા ફરેનચ અને તેમના મલતીઆઓ શાથે ગએ વરશે શલાહ કીધી એ શાહલા કરનાર રૂશીઆનો હાલનો શેહનશાહ બીજો આલેકજાનડર મરનાર નીકોલાશનો વડો છોકરો થાએચ. તે તા૦ ૨૯ મી એપરેલ શને ૧૮૧૮ નેં દીને જનમેઓ હતો તેની હવડાં ૩૮ વરશની ઉમરછે. તે શેહનશાહ થવાનીઆગમચ લશકર ખાતાંમા જુદા જુદા ઓધા ધરાવતો હતો. એના બાપે નાધપણમાથીજ એને રાજ કારભાર વીશે માહીતકાર કરવા માંડેઓ હતો. તે જાહરે પોતાની રાજધાની શેનટ પીટરશ બરગના શેહરની બાહેર જતો તાહરે શઘલો અખતીઆર એ શાહજાદાને આપી જતો એ શદા પોતાના બાપની છુપી મશલતમાં શામેલ હતો અને જોખમ ભરેલાં કામોનો તેહને આગેવાન ઠેડવવામા આવતો હતો કે જેથી તે રૂશીઆ શરખી હકુમતને પુરો લાએકનો થઓચ. તેના બાપનો દમામ અને દબદબો જોકે તેનામા નથી તોબી તેનો શવભાવ શાંત અને તેની શકુકાઇ ઘણીછે જેથી ધાશતીએ નહીતો પોતાના ખુબ દેખાવ અને ચાલથી પોતાની રઇઅતનો તે માનીતો થઇ પડશે.

એ શેહનશાહ હેશીના ગરાંડ ડીઉક બીજા લુઇની છોકરી નામે મરાએ અલેકજાનડરોના શાથે ઇશવી શને ૧૮૪૧ નાં વરશમા પરેણેઓ હતો._ એ રાણીના ગુણ તથા બુધીની લોકો તારીફ કરેચ. તેનો શવભાવ માએઆલુ અને શકુક લોકને પશંદછે. તેણે પોતાની ચાલથી પોતાના ભરથારનો પેઆર અછી રીતે જાલવી રાખેઓચ. તેના બોલવાની અને મશલતની શેહનશાહના મગજપર અછી અશર થાએચ. તે અશર શદા હેવી હોએચ કે જેથી શેહનશાહની વખાન અને તેની રઇઅતનાં શુખમાં વધારો થાએ એ શેહનશાહ તથા તેહેની બાનું એ બંનેની તશવીર આએ બાબત શાથે આપીછે.

એ શેહનશાહ પોતાના વડ્વાઓની મુલુક વધારવાની રીત વીશરી ગએઓ નથી પણ તે મારે શારો વખત મચે તાંહાશુધી પોતાના દેશની માહેલી હાલત શુધારવામાં ગુંથાએલો રેહેઓચ.

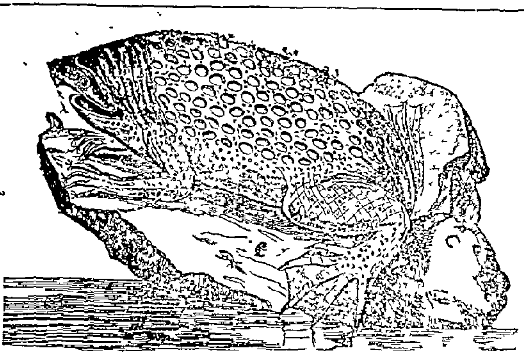

"ટોડ" જાતનો દેડકો.

"ટોડ" જાતનો દેડકો.

જે જે જાણુવરો પાણી તથા કોરડી જમીન એવાં બવે ઠેકાણાઓપર રહી શકેય તેમાંનું એક જાણુવર ટોડ પણુછે. જાણુવર શાધરણ દેડકાને કેટલીએક તહરેહ મલતું આવેય પણુ જાતે તે નીરાલુજછે. જોનારને તે પશંદ પડતું નથી તોબી તે કોઇનિ કશું દુખ ન આપતાં એકાંત જીનદગી ગુજારેય. તેનો રંગ પીલા અને કાલાની વચે હોએય. તેનુ ડોલ કદંગું અને ગતી ઘણી શખતી ભરેલી હોએય. પણુ તેનામાં એવુ કાંઇ નથી કે જેથી ખુદરતના કામોની તપાશ કરનારે તેહનો ધીકાર કરવો તે જીણા જાણુવર કીડા ઇતીઆદી ખાઇનિ ગુજરાણુ કરેય અને એવો ખોરાક ધુંડવાને વાશતે શાંજને વખત પોતાના દરમાથી અથવા શંતાવાની જગોએથી બાહેર નીશરેય જાહરે કાંઇ ખાવાની તઇઆરીમાં હોએય તાહરે તે થંભ બેશેય. જે ચીજ ખાવાનું હોએ તેપર મજબુત ડોલા ટાકીનિ માથુ તે તરફ એથેલું રાખેય. હેવી રીતે થોડોએકવાર બેશી રેહેય તેવામા તેનો ભોગ હીલવા માંડે એટલે તે વીજલીની માફક પોતાંની જબાનને અગાગલ નાખી તેને પોતાના પેટમાં ઉતારી દીએય.' એ કામ એ જાણુવર એટલી જડફથી કરેય કે તેની જીભલીની હેવી તહરેવાર ગતી થોડોએક વાર ધેઆન રાખીને જોએઆ વીના તે વીશે આપણુને શારી પેઠે શમજ પડે નહી. એ જીભલી દેડકાની જીબની માફક વલેલી હોએય અને તેહને છેડે નીચલા ભાગ પર કાંઇ ચીકનુ પદારથ હોએય જેથી તેના ખાનાપર તરાપ મારતાંને વાર તે તુરત જીબને વલગી જાએય જાહરેં ઘણી ઠંડી પડેય તાહરેં ટોડ બીજા કેટલાંએક જાણુવરોની માફક શુશત થઇ જાએય અને કોઇ એકાંત દર અથવા ખાંચરામાં ઘણા દીવશ શુધી શુશત પડી રેહય

એ જાણુવર વીશે ઘણે ઠેકાણે હેવી વાતો ચાલીછે જે ઘણાએક વરશ શુધી ખોરાક અથવા હવા વગર પથર અને લાકડાં અથવા જાહડની અંદર તે જીવી શકેય એ વાતની શાબેતીમાં જુદા જુદા લોકોએ તહરેવાર દાખલાઓ આપેલાછે તેમાના થોડાએક અતરે ટાકેઆય.

એક પુશતકમાં લખેઉંય કે ૧૭૧૯ ના વરશમા એક ટોડ "એલમ" જાતના એક જાહડના વચલા ભાગમાથી હાથ લાગુ હતું તે ઘણી તનદરોશતી ભરેલી હાલતમા હતું. ૧૭૧૩ ના વરશમાં એક ટોડ ઓકના જાહડના મધીઅમ ભાગમાંથી નીકલું હતું તે જે ઠેકાંણા પર હતુ તાહા કાહાથી ગીઉહશે તે વીશે ખોલ કરતાં કશું દેખાઇઉં નહી અને તે જાહડના કદપરથી હેવો અટકલો નીકલીઓકે એ જાણુવર તાહાં ૮૦ કે શી અથવા શો વરશ શુધી રહીઉં હશે. ૧૭૭૩ ના વરશમા એક પુશતકમાં લખાઇઉંકે લાકાશશાએર મધેની

કોલશાની ખાંન મધે જમીનની શપાટીથી એકશો હેથી ફુટની હેડવાઈમાંથી એક ટોડ મલેઉ તે કોલશામાં શઘલું લપેટાઈ ગએલું હતું. ૧૮૩૨ ના વરશમાં કેટલાએક ધીન ફોડાઓએ જાહેર કીધું કે આશરે ચાર મનના વજનનો એક પથર ભાંજતા એક મોહટો ટોડ તે ફતરના માહેલા ભાગમા 'થીનીકલુ હતુ અને આપણુ એક ઘડીઆલને જેમ તેના દાબડામાં અરોઅર દાબીને મેલીએઁય તેમ તે પથરમાં એ ટોડ દબાએલુ હતુ. ૧૮૩૫ નાં વરશમા બરમીગામ આગલના રેલવેના કામમા લેવા શારૂં એક પથર ભાંનતા તે પથરના વચલા ભાગમા ગોએઆ જડેલુ એક ટોડ નીકલુ તેનુ ચામડું પેહલા શુદ પીલું હતુ તે આશતે આશતે કાલુ થઈ ગએઉ.

એ પરમાણે બીજા ઘણા દાખલાઓ કેહેવામાં આવીઆય તે શઘલા હેવુંજ બતાવવાને કે એ જાનવર વીશે તાજુબી ઉપજાવવી કે તે કેટલા બધા વરશ શુધી ખોરાક અને હવા વગરે જીવી શકે. અલબતાં જો એ વાત ખરી હોએ કે જે પથરો અને જાહડોમાથી તેઓ મલીઆય તાહા તેઓનાં રેહઠાણની જગોએ બાહેરની હવા તથા બાહરથી તેહના ખોરાક લાએક જીના જાનવર આવી શકે હેવો કોઈ મારગ કેપે હતોજ નહી તો એ વાત ઘણી તાજુબ શરખીછે અને પરવરદેગારની અછબ ખુદરતમા એ એક અતી ઘણો તાજુબ શરખો દેખાવછે કેમકે ખુદરતી વીદીઆ જાનનારાઓ ઘણા અખતરાઓ અને અનુભવ ઉપરથી હેવું કેહેય કે ગમે હેવુ જીવુ જનાવર હોએ પણ તે હવા અને ખોરાક વગર જીવી શકે નહી એ કાએદો તેઓ શગલા જાણવરો શબદી એવો ખરો શમજેમ કે ટોડને વીશે ઉપર જણાવેલી શરખી તાજુબ શરખી વાતો શાંભલવા પરથી જુદા જુદા વીદીઆરથીઓએ જુદા જુદા અખતરા કરેઆય પેહેલાંતો આએ વાત તેઓએ કબુલ રાખીય કે જાહડમા અથવા પથરમાથી તેઓ મલે એમાં કશુ નવાઈ જેવુ નથી તેઓનુ કદ નાધલુ હોએ એટલાં જાહડ અને ખરકોના જીના શુરાખમા તેઓ દાખલ થાએ અને તેજ ખીશાને તે જગોએ જે બીજાં જીના જાણવરો આવે તે પર ગુજરાંન કરી કેટલીએક મુદત શુધી નાહાન પડી રેહે, પછી ખાતા અને દાહડા જતા આગ મોહટ થાએ એટલે તે શુરાખમાથી બાહેર નીકરવુ મુશકેલ પડે એટલે પોતાને તેન દર અથવા શુરાખમાં વાશો કરવાની તેહકીક ફરજ થાએ વખત જતે તે જાહડનુ અને ખરકનુ શુરાખ પણ જહની વધથી તથા મરોરીની ફુરાનથી બધ થાઈ જાએ અને ટોડ બીમારૂ તેજ જગોએ પડી રહે પણ એ વીદીઆરથીઓ આએ વાત કબુલ કરતા નથી કે તે જગોએ કોઈબી પરકારનો ખોરાક અને હવા આવાનુ કશુંબી શુરાખ નહી હોવા છતા તે જાનવર પચાશ -શાહઠ અથવા શો વરશ શુધી જીવી શકે. તેઓ કેહેય કે જે લોકોએ એ જાણવરોને પથર અને જાહડમાથી કાહડેઆય તેઓમાંના કોઈબી એમ નથી કહી શકેઆકે તેમને નીકલતી વેલા પુરતી રીતે ખોલ કરીને જોવામા આવીઉં હોએકે તેઓના રેહઠાણની જગો અને હવાને વચે મેલાપનો કોઈ મારગ છેકે નહી. એ બાબદમાં ચોકશ શાબેતી નહીં મલવાથી વીદીઆરથીઓએ પોતે એવા અખતરા કરેઆ કે શારી તનદરોશત હાલતમાના ટોડોને પકડી પથર અને ઇટરડીના તખતાઓમા શુરાખો કરી કેટલીએક મુદત શુધી રાખેઆ જેથી હેવું માલુંમ પડઉ કે જે શુરાખોમાં હવા તથા શરદીનો મેજાર જઈ શકે નહી તેમા રાખેલા શઘલા ટોડો વરશ અથવા રોહડ વરશ અથવા બે વરશની મુદતમા મરણ પાંમઆય અને જે શુરાખોમાં હવા તથા શરદી જઈ શકે તાહા તેઓ જીવીઆય. પણ તેમને અશલ મલેલી હાલતમાં અને પાછા કાહડતી વેલામાં ઘણોજ તફાવત પડી ગએલો. તેઓને કાહડીને તોલતાં માલુમ પડેઉંય કે તેઓના વજનમા ઘણો ઘટારો થાએલો અને કોઈએકના વજનમા વધારોબી થએલો. પણ તે વધારા વીશે તાજુબ થવાનુ કશુ કારણ નથી કેમકે ખોલ કરતા માલુમ પડેઉકે તેવા માતેલા થએલા ટોડને રાખવાના શુરાખમાં જીના જનાવર અથવા કીરા જઈ શકઆતા જેની ચાશની કરવાથીજ તેઓ હેવી અછી હાલતમા આવેઆ હોએ.

એ પરમાંણે એ ટોડ ઘણી મુદત શુધી હવા તથા ખોરાક વગર જીવી શકવાની જેવાત ચાલીય તેપર વાંધો લઈ વીદીઆરથી લોકો કેહેયકે જાહાથો તેઓ ડટાએલા મલેઆ તાહાં પેહલાં ઘટતી ચોકશાઈ કરી હોતતો કાંઈબી હેવો પતો મલતે કે જેથી આપણી ખાતરી થાએ કે તેઓને હવા તથા ખોરાક મલવાને મારગ ખોલશો હતો. પણ એવી ચોકશાઈ કોઈએ કીધી નથી વાગતે ઉપલી તાજુબ શરખી વાતો માનવા અગાઉ આપણે ખુબ હુશીઆરી રાખવી જોઈએ કેમકે ખુદરતના કાએદા પરમાણે ખોરાક અને હવા વગર લાંબી મુદત શુધી કોઈ વશતુ જીવી શકતી નથી અને ટોડ જીવે કે નહી તેવીશે અખતરા કરવાથી શાફ માલુમ પડેઉં મ કે તેબી જીવી શકતુ નથી

પરચુટન બીનાંઓ.

રોજ વધતુ દાહપણ—ગમે હેવા દાહેઓ આપણ શ હોએ તેબી આજ કરતાં આવતી કાલે વધારે દાહેઓ થવો જોઇએ. દાહપણ અને ગનાનમાં દર રોજ વધારો કરવો એ ખુદરતે આદમીને વાશતે ઠેંડવેલુંછે. શમપુરણ દાહપણ જગત કરતા શવાએ કોઇ બીજાનુ નથી, બાકી આદમી શદા ખામી ભરેલુંછે, અને તે ખામીમા ઘટારો કરવાનો એજ ઇલાજછે કે નજર ઉઘાડી રાખી પોતાની આગપાશની દુનીઆમા શુંછે અને શું બનેચ તે જોઇ પોતાંની ભુલ શુધારવી અને નીત વધારે દાહેઆં થતાં જવુ.

હીરો બીચારો ધાશતીમાં—જે કીમતી પથર ઘણા જમાના થએઆ શઉ બીજા જહવેરપર શરદારી કરતો આવેઓચ તે હવડાં કાંઇ ધાશતીમાછે કેમકે દુનીઆમાં શઘલી ચીજોની શાથે એ પથરની શાહેબીનેબી ઓએઆ ખુદરતે અંત લાવવાનુ ઠેડાવેઉચ. ફરાનશ દેશના રશાએન શાશતરીઓ નામે ઓહ્લર તથા ડેવીલ એક બોરાં નામના પદારથને શગીન બીલોર શરખાઆકારમા લાવવામા ફતે પાંમીઆચ. એ પદારથ હવડા શુધી કાંઇ લીલો અથવા ફીકા રંગનો ભુકો રેહતો અથવા કોઇ આશીડ શાથે મળેલો રેહતો પણ એ રશાએન શાશતરીઓએ હવડાં તેહની શારી ચોકીઓ બનાવીને અકાડેમી આવ શાએનશની આગલ નજર કરીચ. એ ચોકીઓ હેવી ઝલકેચ તથા રોશની તે ઉપર પડીને આશપાશ હેવી પથરાએચ કે તે મીશાલે હીરા શવાએ કોઇ બીજાં પદારથથી બનતુ નથી વલી કઠણપણામાબી તેઓ હીરાની હરીફાઇ કરેચ કેમકે તેથી કોરનડમ નામના પદારથ પર ઘશારો પડી શકેચ જે પદારથ શઘલી દુનીઆમા કઠણાઇમાં હીરાથીજ ઉતરતુછે એ ચોકીઓ જે નમુના તરીકે તઇઆર કરીચ તે ઘણી નાઘલીછે અને તેમા રાતી અને પીલી જાંખછે પણ એ રંગ કાંઇક અકશમાતથી રઇ ગએોચ, અને ઉપલા વીદીઆરથીઓ આશા રાખેચ જે હવે પછી જો તેઓ વધારે ખબરદારી રાખશેતો વધારે. નીરમલ નમુના તેઓ કાહડી શકશે એ બોરા પદારથ શીલીકન શાથે મલતુ આવેચ અને કારબાન (એટલે જે પદારથનો હીરો બનેઓચ તે) અને શીલીકાનની વચે એ બોરાંછે. એ પરમાંણે એ પદારથમાથી આપણને નકલી હીરો મલશે તેની અને ખરા હીરાંની વચેનો ફરક ઘણા અનુભાવવાલા આદમીથી પણ એકાએક ઓલખાવાનો નથી

શાફ કીધેલાં હથીઆરને કીત આવાથી કેમ અટકાવવો—ચુનાને પાણીમાં ભીજવી ધારો કરવો, તેમાં હથીઆર બોરવા અને તે હવામાં શુકવવાં. એજ પરમાણે પતરાના અને લોહડાના વાશનનેબી કરવું જેથી તે હથીઆરો અને વાશનો કદી કીતાવાના નથી અને જાહરે કાંમ પડે તાહરે લુછી અથવા ધોઇ નાખવાથી તુરત કામમા આવશે.

શુનુ—ઇ. શ. ૧૮૪૮ ના વરશ પછી કાલીફારનીઆ તથા આશટરેલીઆમાં શુનાની ખાનો માલુંમ પડી તે માંથી ગએઆં વરશની આખેરી શુધી શઘલું મલીને રૂ ૧૦૫૯૫૦૦૦૫૦) ની કીમતનુ શુનુ નીકલીઉંચ તેમાં કાલીફારનીઆમાથી શઘલુ મલી રૂ ૬૪૩૨૦૦૦૦૦) નુ અને આશટરેલીઆમાથી રૂ ૪૧૬૩૦૦૦૫૦) ની કીમતનુ મલીઉચ.

ભારી બદનનુ આદમી—ઇંગલડ દેશમાંનાં એશેકશ પરાંતમાં ડેબડેન નામની જગોએ મી० જેમશ માનશફીલડ નામનો એક પુરૂશ થોડા આઠવાડીઆં થઆં મરણ પામઓ તેની ઉમર બેઆશી વરશની હતી એ ઘણી ઉનચાઇમાતો બીજાં ઘણાખરા આદમીનાં શરખો હતો પણ તેના શરીરનો ઘેરાવો નવ ફુટનો હતો અને વજનમા તે શરીર શાહડા શોલ મંણ હતું. એ ભારી બદનનો આદમી કશાઇનો ધનધો કરતો હતો અને પોતાનાં ઘડપણના વખતમાં ખુશી શાથે રેહતો હતો

કાબેલ દાઇના ફાંએદા—અનારી અને નાવાકેફ દાઇ કરતા શારી કેલવની પાંમેલી અને વાકેફકાર દાઇ જણનારી ઓરતોના જાણ બનચાવવામાં કેહેવી કામ લાગેચ તે નીચે જણાવેલાં ટુક કોશટક પરથી માલુંમ પડશે.

ઇંગલંડ મધે પરગટ થતાં "મેડીકાલ ટાઇમશ" વાલો જણાવેછે જે ઇ. શ. ૧૮૪૮ના વરશમાં દર ૧૦૦૦૦) જીવતાં છોકરાં જનતી વેલાએ દર વરશે ૬૧) માતાઓ મરણ પાંમી હતી, પણ એ તહરાના મરણોમાં ઘટારો થતો ચાલઓચ, તે એમ કે ૧૮૪૯ નાં વરશમાં ૧૦૦૦૦) છોકરાં જનતી વખતે ૫૮) માતાઓ તથા ૧૮૫૦ માં ૫૫) ત

થા ૧૮૫૧ મા ૫૩) તથા ૧૮૫૨ મા ૫૨) તથા ૧૮૫૩ મા ૫૦) તથા ૧૮૫૪ માં ૪૭) માતાઓ મરણ પામી હતી, અને ઉમદછે જે ગણતરી કાહડેથી ૧૮૫૫ તથા ૧૮૫૬ નાં બે વરશોમાં એથી ઘટારો થએલો માલુમ પડશે. એ બીના આપણને ખુશી આપનારીછે. અને જનતી અશતરીઓ વીશે ઘટતી ખબરદારી અને હુશીઆરી રાખવાથી પણ સુખીઅકરી નનાવનારી દાઈઓને તેઓના કામ લાએક પવાને શારી પઠે શીખવેઆથી જનતી અશતરીઓના મોત મા ઉપર કહેઆ પરમાણેનો ઘટારો થાઈ શકેછે.

કંનજુશાઈ, ઊડાઊપણું અને કરકશર—એક દાહેઓ લખનાર કેહચકે કનજુશાઈ, ઉદાઉપણું, અને કરકશર તે તરણ જણા તરણ બેહનોછે, તેમા આબરૂવાલી માત રે "કરકશરછે." એજ બેહેન શનશારનો ઘટતો અને ગીરો રચતો શમજેછે પણ કનજુશાઈ તેહને ઉડાઉ કે હેય અને ઉદાઉપણું તેહને બખીલ કેહેય. કરકશર ગરીબ આદમીનેતો ઘણ અતી મોહટી અગતનીછે, તે વીના હરેક ગરીબ આદમી આબરૂથીઆએ દુનીઆમા રહી શકે નહી. જેઓની મર્ધીઅમ પેદાશ હોએ તેઓ એ કરકશર કીધાથી દાહેઆ બપેચ અને તવગર લોકોબી કરકશર કીધાથી ઠપકાને બદલે અતે શાબાશીને લાએકના થાએચ કરકશરનો અરથ માતરે બિટલોજછે કે બીગાડ વગર અને જાંહા જરૂર હોએ તાહાજ ખરચ કરવો. ગરીબોની જીંદ્દગીમાં તેમજ તવગરોના મદીરોમા કરકશરની અગતછે. આદમી જાતના અનુભવ પરથી માલુમ પડીઉચ કે જે ઘણી કરકશર કરનાર તેજ ઉદારતા અને શખાવતના રીત જાણનારછે, અને તેહેવા કરકશર વાલાનીજ શેખાવત તેને પોતાને ત યા બીજઓને કશું નુકશાન કરવા વીના બીજાઓને ફાએરો કરી શકેય. ઉદાઉ શખશની શખાવતથી ઘણી વખતે પારકે પઈશે ધરમ થાએછે.

સઊથી સરસ ખજાનો—શઉથી શરશ ખજાનો એ લમછે. પઈશાનો ખજાનો માણશને તજી દીએય પણ એ લમ તેહેને તજતો નથી.

માં બાપનો આભાર—જેઓએ આપણને જણમ આપેઓય તેઓને માન આપવું, તેઓનો આપણી ઉપર થાએલો આભાર શમજવો, અને તેઓના બુઢાપાના વખતમા સુખ આપવું, એ આપણી ઉપર ઈશવરી ફરજછે.

રાંમ અને શીતા.

જેઆરે રાંમચંદરજી અને તેહેનો ભાઈ લખશમણજી જંગલમાં રેહેવા ચાલેઆ તે સમે રાંમની બાએડી સીતાજીએ કહું કે હું પણ તમારી શાથે આવીશ, તેઆરે રાંમચંદરજીએ કહી ઊં કે તમે તમાંરા (પીએર) બાપને ઘેર જાઓ, તે સમાનુ

ધોળ

(મા મેરૂ સુધા મુલનુ—એ રાગછે પણ તેમાં રોઢ જાસ્તી વળેછે.)

રાંમ લખમણ વણમા સીધાવતાં ॥
  સતી સીતાને આવતાં સાથ;
કહે રઘુનાથ, પધારો પીએર ॥

નહીતો અહી રહો સસરાના રાજમાં ॥
  હેતે હલી મલી શાસુ સંગાથ,
નહીતો જોડી હાથ; પધારો પીએર ॥ ૧॥

અમે વસ્તીમા નહી વશીએ વિનતા ॥
  હમે કરશુ જઈ વનવાસ;
તમે પામો ત્રાસ, પધારો પીએર ॥

સાથે રથ કે ઘોડું નહી રાખીએ ॥
  નહી રાખીએ દાસી કે દાસ,
કોઈ અખપાસ, પધારો પીએર ॥ ૨॥

તમે કોઈનો પંથ કીધો નથી ॥
  ચરણે ચાલવાથી પાંમો થાક,
લીટી બે ચો નાક, પધારો પીએર ॥

અમે વનફળ ખાઈ ખુશીમા રેશું ॥
  કોઈ દિવસે તો કેવળ શાક,
વિના સુણપાક, પધારો પીએર ૪ ૩॥

વનમા નથી મંદીર નથી માળીઆ ॥
નથી પોહોડવા કાજ પલંગ,
રગીત નવ-રંગ, પધારો પીએર ॥

કરશું ઘાસ કે પાંનની ઝુંપડી ॥
સુવા શાથરો તે ખુચે અંગ,
એમાં શો ઉમંગ ॥ પધારો પીએર ॥ ૪॥

વનમા હીરના ચીરતો નહી મલે ॥
વનમા નહી મલે ફરતાં ફુલેલ,
કે તેલ ધુપેલ ॥ પધારો પીએર ॥

વનમા નહી મળે શાંણી સાહેલીઓ ॥
કરશું કે સંગે ખાંતથી ખેલ;
ઉમંગ ભરેલ ॥ પધારો પીએર ॥ ૫॥

વનમાં ઘાતકી રેહેછે રાખશસ ઘણા ॥
ચારે તરફ ફરે બહુ ચોર,
જેણુ ઘણુ જેર ॥ પધારો પીએર ॥

વનમા વાઘ વરૂ ને નાહર જેવાં ॥
ઘણા વીચરે જનાવર ઘોર,
બચે નહી ઢોર ॥ પધારો પીએર ॥ ૬॥

ઉશનકાળે વાશે ઉના વાયરા ॥
એવુ દેખીને થાશો ઉદાસ;
જારે જેઠ માસ ॥ પધારો પીએર ॥

વરસે મેઘ ને ઝબકશે વીજલી ॥
તેવે રાણીતો તરૂ તલે વાસ,
નહી છતર પાસ ॥ પધારો પીએર ॥ ૭॥

મોહોટા પરવત દેખીને માનની ॥
તમે નજરે જોઆ નહી જાએ,
દિલે ખાવા ધાએ ॥ પધારો પીએર ॥

તમે રાજ કનેઆ કાએઆ કોમળી ॥
વનવાસના દુખ ન વેઠાએ,
કાએઆ કરમાએ ॥ પધારો પીએર ॥ ૮॥

ઘરમાં અંધારૂ દેખી ડરો ઘણા ॥
નથી નીસરાં કદી ઘરબાર,
છો નાજુક નાર ॥ પધારો પીએર ॥

તમે બાળક વએ વરશ શોલનાં ॥
નથી સંકટ વેઠાં લગાર,
તમે કોઈવાર ॥ પધારો પીએર ॥ ૯॥

પરણી આવીને પીએર ગયાં નથી ॥
તમને મળવાને ઇચ્છેછે માય,
ચોપે ચિત માય ॥ પધારો પીએર ॥

રાજા જનકજી તમને જેએ ઘણા ॥
તેના શંધેશા આવે સદાય,
તેડાં પાછા જાય ॥ પધારો પીએર ॥ ૧૦॥

ભાત ભાતનાં ભોજન ભાવતા ॥
તમને મોકલશે મહીપાલ,
પુરાવીને થાલ ॥ પધારો પીએર ॥

અમે અવધે ફરી જારે આવીસું ॥
સનેહે લેશું તમારી સંભાલ,
તેઆરે તતકાલ ॥ પધારો પીએર ॥ ૧૧॥

રૂડી મીથી લાપુરી મન ભાંવતી ॥
તેમા પાંમશો પરમ વીરામ,
છે બાપનું ગાંમ ॥ પધારો પીએર ॥

ગોરી તમને ગમે તેમ હું કરૂં ॥
એમ દળપતરામનો શામ,
કહે રાજા રામ ॥ પધારો પીએર ॥ ૧૨॥

સીતાજીના જવાબનુ ધોળ

રાગ ઉપર પ્રમાણે.

એવું સાંભળીને સીતાજી કેહ ॥
સુણો સુંદર શામ સુ જાણ,
પેઆરા માહારા પરાણ ॥ સાથે રાખો સનેહથી ॥

જુદાં પડવાની વાત વાહાલા કહો ॥
તેતો બોલ લાગે તીખા બાણ,
રઘુ કુળ ભાણ ॥ સાથે રાખો સનેહથી ॥ ૧॥

સવામી જાં તમે તાં ઘર માહરૂં ॥
તમથી વેગળી તે પરદેશ,
હું જાંણુ હમેશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

તમે જોગીના વેશ જો ધારશો ॥
તો હું જોગણુનો ધરૂં વેશ,
જટા કરૂં કેશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૨॥

સવાંમી તમે રે સુખી તો શુખ માહરે ॥
તમે દુખમા તો દુખ માહારે રેહ,
એમા શો શંદેહ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

જે કોઇ પરણ્યા પછી રેહ પીઅરમાં ॥
અવતાર ભલો ધીક એહ,
મુવા જેવી તેહ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૩॥

સવામી તમ વિના મંદીરને માળીઆ ॥
ભાસે પરવત મોટા સમાન,
વસતીઓ વેરાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મહા વનમા ભરી વસતી ભાસશે ॥
જેઆરે પાંમીસ દરશનદાન,
કરૂંપાના નિધાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૪॥

સાસુ સસરો ને માત પીતા સહુ ॥
ભલે જીવો કરો રૂડાં રાજ,
મને મહારાજ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

સવામી શું કરૂં ભાઇ ભોજાઇને ॥
સવામી શું કરૂ શેઅર સમાજ,
કેનુ નથી કાજ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૫॥

સાચુ સગપણ જગમા સવામી તણું ॥
બીજો સગળો સવારથીઓ સાર,
કુટંબ પરીવાર ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મારા લાડ પાલણ તમે લાલજી ॥
બીજો નથી આસુનો લોનાર,
કે એકે આધાર ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૬॥

તમે સુખના સાગર રહો વેગલા ॥
પછી શું કરૂ રાજ ને પાટ,
હવેતીના ઠાઠ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મને હીરના ચીર ગમે નહી ॥
મને ન ગમે ઘરેણાના ઘાટ,
મટાડો ઉચાટ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ૭॥

કાએઆ પરાણથકી જો જુદી રેહે ॥
તો હું તમથી જુદી પડી છેક;
જીવુ તજી ટેક ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

જો કોઇ જળથી જુદી પાડી માંછલી ॥
રાખે દુધમાં કરીને વીવેક,
જીવે પલ એક ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૮॥

હુતો તમને દીઠે થાઉ રૅખતી ॥
ન દીઠેતો આથળી ભીત,
જાતમની એ રીત ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મેહે તો સનેહ તોડો સરવ લોકથી ॥
બાંધી તમ સંગ પુરણ પરીત,
ચોરાઉછે ચીત ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૯॥

જમવુ જીવન તમથી જુદાં પડી ॥
હોએ વિધ વિધનાં પકવાન,
તે વીખના નિશાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

કરીએ ભોજન તમ સંગે ભાવતાં ॥
હોએ કેવલ શાક કે પાન,
તે મેવા સમાન ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૧૦॥

સવામી તડકા ને તાપ વૈશાખના ॥
તેતો જાંણીસ ચંદર પરકાશ,
રહી તમ પાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

મુજને મેલી જો પધે પધારશો ॥
આવી મલવાની ધરશો ન આશ,
નીશચે પામુ નાશ ॥ સાથે રાખો શનેહથી॥ ૧૧॥

કરતી વાત ઢલી પડી ધરણીએ ॥
નારી જાંનકી થઇને નીરાસ,
કરે લેતી સવાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥

દએઆ કરી દેવ દળપતરાંમને ॥
સંતી સીતાને દેખી ઉદાશ,
જતે વનવાસ ॥ સાથે રાખો શનેહથી ॥ ૧૨॥

મીશ ફ્લારેનશ નાઈંટીનગેલ

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૧ લું. એપરેલ ૧૮૫૭. આંક ૪ થો.

લાએકીવાલી ઓરત.

મીશ ફ્લારેનશ નાઈટીનગેલ.

આપણને પેદા કરનાર શાહેબે અશતરી પંથમા દએઆ અને મંમતાનો જે ખુબી ભરેલો ગુણ મુકીઓચ તે નામીચો ગુણ આએ નામીની અશતરીથી આપણને જાણવા જોગ રીતે જાહેર થાએઓછે. મીશ નાઈટીનગેલના નામથી દર એક અશતરીને પોતાના દીલમા ખુશી રાખવાનુ કારણ મલીઉં છે, કાએકે તેઓની શંફુમાં એ એક એવી ઓરત નીકલીછે કે જેહેને જો આપણે આએ દુનીઆના ફરેશતાનું નામ આપીએ તો તે અનઘટતુ કેહેવાશે નહી. ઈંગરેજ લોકો મીશ નાઈટીનગેલના નામથી મગરૂરછે, શબબ કે તેઓની કોમમા હેવી એક ફરેશતા ખશલતની ઓરત મલી આવીછે દુનીઆમા દએઆલુ અને ભલી શોભનાની અશતરીઓ ઘણીએક મલી આવેચ, પણ જે અશતરીનો ખવાશ જનમથીજ એવો હોએ કે તેણે આએ દુનોઆની શગલી નેઆમત અને શગલી દોલત તરક કરવી, અને પોતાનો તમામ વખત દુખીઆરાને દલાશો આપવામા, દરદીની દવા કરવામાં, અને આદમીઓ વચે મોહોબત અને માએઆનો ગાડ વધારવામાં ગુજારવો, તેવા દાખલા ઘણાજ જુજ આપણા જોવામા આવેછે. મીશ ફલારેનશ નાઈટીનગેલ ઈંગલંડ દેશના ડરબી શાઅર નામના પરગણાંના એક લખપતી બલકે કરોડપતી ગરહશથ નામે દબલીઉ એશ નાઈટીનગેલ એશકુએરની દીકરી થાએચ. (તેની ઉમર હવડા આશરે ૪૦) વરશનીછે, અને તેની કેલવણી પછવાડે તેના બાપે જે કાંઈ ખરચ કરીઓચ એટલો ખરચ કદાચ હીંદુશથાનના કોઈબી રાજવંશીએ પોતાનાં દીકરા ઉપર કરીઓ નહી હશે. મીશ નાઈટીનગેલનુ કુટંબ કેટલીએક મુદતથી તે આજ શુધી ઈંગલંડમાં તવંગર અને આબરૂવાલુ ગણાતુ આવીઉછે, અને તેઓની દોલત અને દરજજા પરમાણે તથા દુનીઆના શરેશતા પરમાણે એ અશતરી પોતાના મા બાપના લાડમા અને પઈશાથી ઉતપંન થતી શંગલી મોજ તથા શુખમા ઉછરી હતી, પણ જે વખતથી એ અશતરીએ પોતાનુ બાલપણ છોડીઉ, ઇઆને તે પોતાની ઉમરમાં તથા શારી શમજમા આવી, તે વખતથી તેણે શંગલા શુખ અને મોજને પોતાની નજરમા ઇનશાનની ફરજોની નજદીક ઘણો ઉતરતો દરજજો આપીઓ હતો. તેણે પોતાના બાપના દેવાનખાનામા બેશીને પોતાની શહીઓની મોલાકાત લેવાના કરતાં ગરીબોની ઝુફડીઓમા ફરવા તથા તેઓની બરદાશત લેવાનું વધારે પશદ કીધું હતું. આહડતી જુવાનીના વખતમા મીશ નાઈટીનગેલ જેહેવી ખુબશુરત અશતરી પોતાને કીજે પશંદ પડતો ખાવદ ચુટી કાહાડ તથા ખાના અને નાચોની મીજલશોમા જાબજા બીરાજે હેવી શરવે કોઇએ વકી રાખવી જોઇતી હતી, પણ મીશ નાઈટીનગેલે પોતાને કીજે તેહેવી ચીજો ઉપર કશુ ધેઆંન આપીઉ નહી. જે વખતે તેહેના બાપને તાહા મોહોટું ખાનું થાતું હતું અને તેહેના દોશતો મોલાકાત લેવાને હાજર થાતા હતા તે વખતે જો કાઇ જરૂર પડીતો પોતાના દોશતોની તથા ખાનાની કશી દરકાર કરેઆ વગર કોઇ નાચાર માણશનાં દરદનાં ઇઆ મોતનાં બીછાના આગલ તે હાજર રેહેતી હતી, ગરીબોને તે પોતાને હાથે દવા પાણી આપતી હતી, અને અગત પડેતો તેઓના બીછાનાની આગલ બેશી રેહેવાને અનઘટતુ વીચારતીતી નહી ઘણી વેલાએ એવુ બનીઉ હતું કે મીશ નાઈટીનગેલના બાપના ઘેરમા મોહોટા નાચ થાતા હતા તથા તરેહવાર ગાએન વાગતું હતુ, તે વખતે એ ભલી ઓરત તે મીજલશમા દીશતીતી નહી, પણ પોતાની આશપાશનાં ગામડાના કોઇ ગરીબ દરદીને દલાશો તથા મદદ આપવામા રોકાતી હતી

હેવી રીતે મીશ નાઇટીનગેલે પોતાની ઉછલતી જુવાનીમાથી પોતાની ફરેશતા ખશલત બતલાવી હતી. તેહેના બાપના દેશતો તથા તેહેને પીછાનનારા બીજા લોકો હેવી નેકી અને ખુબી જોઇને અચરત થાતા હતા, કે જેહેવી અચરતી મીશ નાઇટીનગેલના પાછલના કામથી દુનીઆના શરવે લોકોને ઉતપન થાઇછે મીશ નાઇટીનગેલ જેમ ઉમરે વધતી હતી તેમ તેહેના દીલનો દએઆ અને ધરમનો પરદો વધારે ઉઘાડો થાતો હતો, અને તેણે નાતવાન માણુશોની પરવરશીના ધરમ ખાતાઓમા તથા "હાશપીટાલો" મા દરગેજ જવાનો તથા તાહા ગરીબોની બરદાશત લેવાનો પોતાનો પેશો કરી રાખીઓ હતો એ વખત શુધી મીશ નાઇટીનગેલની ખુબીની તારીફ તેહેના બાપનાં પરગણાનાં કરતા વધારે બાહેર ફેલાએલી હતી નહી

જેઆરે ઇશવી શને ૧૮૫૪ ના વરશમા ઇઉરોપખંડમા ઈંગલંડ, ફરાંશ, શારડીનીઆ, અને ટરકીના રાજ વાલાઓને રૂશીઆ દેશ શંગાથે લડાઇ શરૂ થાઇ, કે જેહેને હુવડા ઘણા લોકો "કરાઇમીઆ" ની લડાઇને નામે ઓલખે છે, અને જે લડાઇમા "શબાશટોપોલ" ના નામીચા કીલા ઉપર ઉપલાં ચેઆર રાજ વાલાઓના લશકરે ઘેરો નાખેઓ હતો, તે લડાઇમાં મીશ નાઇટીનગેલે જે દઆ, ખુબી, દાનાઇ, અને તે શાથે બાહાદુરી બતલાવી હતી, તેહેવા ગુણો દુનીઆ મધે ઘણીજ થોડી અશતરીઓએ બતલાવીઆ હશે એ લડાઇની હકીકતથી જેઓ વાકેફછે તેઓ શારી પેઠે જાણેચ કે એક પરાએઆ મુલકમા લશકર લઇ જતા તથા તેઓની ખોરાકી પોશાકી પોહોચતી પાડવાના કામમા એકશંકી રાજ વાલાઓને અતીશેં મુશકેલીઅત ભોગવી પડી હતી, અને એ રાજવાલાઓનાં જેટલા માંણુશો રૂશીઆનોના દારૂગોલા ઇઆ તલવારથી મારીઆં ગએઆ હતા તે કરતા ચેઆર ગણા વધારે માણુશો ખોરાક તથા રેહેવાનો મુકામ તથા કપડાની તગીથી તથા તેથી ઉતપન થાતાં દરદથી મરણ પામીઆં હતા, અને મીશ નાઇટીનગેલ જેહેવી ભલી ઓરત હેવી વખતે એ લશકરની મદદ આવી નહી પોહોચતેતો એ કરતાં ઘણાં વધારે માણુશોનો જાન જતે તેમાં કશો શક નથી રૂશીઆ શંગાથે એકશંકી રાજ વાલાઓને લડાઇ શરૂ થઇ અને ઇગરેજોનું એક મોહોટું લશકર પોતાનુ દેશ છોડીને કરાઇમીઆ તરફ નીકલીઉ તેજ વખતે એ નામીચી અશતરીએ પોતાના જેહેવીજ ભલી ખશલતની કેટલીએક આબરૂવાલી ઓરતોની શાથે મશલેહત કરીને હેવો ઠરાવ કીધો કે તેઓએ પોતાને ખરચે એ લશકરની પછવાડે જાઉ, અને એ લશકરને શારૂ જે મોહોટી "હાશપીટાલ" બનાવીઆમા આવે તે "હાશપીટાલ" મા પોતાની ચાકરી શપુરદ કરવી. એ ઠરાવ મુજબ મીશ નાઇટીનગેલ તથા તેહેની શાથેની બીજી ઓરતોએ ઇશવી ૧૮૫૪ નું વરશ પુરૂં થાતાવાર પોતાનું વતન છોડીઉ હતુ, અને કરાઇમીઆના મુલકની થોડીએક વેગલાઇએ ટરકી દેશને તાબેના સકુટરી નાંમના એક શેહેર મધે જાહા ઇગરેજોએ પોતાના દરદી તથા પાહેલ થાએલા લશકરી માણુશોને શારૂ એક "હાશપીટાલ" કાહાડી હતી તાહા પોતાનો મુકામ કીધો હતો, અને તે "હાશપીટાલ" ના ઉપરીઓના હાત તલે પોતાની ચાકરી શોંપી હતી, અને તેઆરપછી તે "હાશપીટાલ" ચલાવાનો શઘલો અંગતનો કાબુ મીશ નાઇટીનગેલે પોતાને અશતેક કીધો હતો. એ હાશપીટાલમા હજારો માણુશો દરદી દાખલ પડતાં હતાં, તેઓને જો કરાઇમીઆના લશકરની માંફક જરૂર જોગ ચીજોની તંગી પડતેતો તેઓની હાલત કેહેવી થાતે તે આપણથી કેહેવાઇ શકાતું નથી પણ એ લડાઇની શંગલી હકીકતથી વાકેફગારી રાખનારા રાખશો કેહેચ કે મીશ નાઇટીનગેલ જો નહી હતેતો એ ખાતાની અવશથા કરાઇમીઆના લશકર કરતાં વધારે દુખ ધરવા જોગ થાઇ પડતે, પણ મીશ નાઇટીનગને ઈંગલડ દેશના ઉમરાવો તથા બીજા શતાવાલાઓ તથા તેઓની બાનુઓ શાથે જે વગ અને દોશતી હતી તે તેણે આએ વેલાએ કામે લગાડી હતી તે પોતાના હશતેકની "હાશપીટાલ" વીશે વીગતવાર હેવાલ શતાવાલાઓ ઉપર લખી મોકલતી હતી, અને તેઓની પાશેથી ઉતાવલેથી દરદીઓને વાશતે દવા તથા ખોરાકી તથા કપડાં તથા ચાકરી કરનાર માણુશો તથા વધારે ડાકટરો તેણે વારેવાર મંગાવીઆ હતા. દરદીઓના પોતાના કુટંબમાં કડાચ જે માવજત થાઇ શકતે નહી અથવા તેઓને દેલાશો મલતે નહી તે મીશ નાઇટીનગેલથી તેઓને મલતુ હતુ. મીશ નાઇટીનગેલ તથા તેહેની શાથેની બાનુઓને ખોદાતાલાએ નાતવાનોની દાદ લેવાને શારૂ મોકલીઓ છે હેવી રીતે તેઓને જોઇને "હાશપીટાલ" ના દરદીઓ શુકર ગુજારી ભરેલા ચેહેરો બતલાવતા હતા, અને કેહેમ કે એ અશતરીઓની અશરથી "હાશપીટાલ" મધે દરદીઓમા શાપજ રેહેતો હતો, એટલુજ નહી, પણ કેટલાએક દરદીઓ જેઓને શનેપાત તથા મગજનો રોગ હતો, અને જેઓની માંફકના દરદવાલા માણુશોને જાલવી રાખવાને શારૂ ત

મીશ ફ્લોરેન્સ નાઈટીનગેલ સ્કુટારીની હાસ્પીટાલમાં.

યા તેઓનું જોર નરમ પાડવાને શારૂં કઉવતવાલાં ચાકરી કરનાર માણશોની નઝર પડતી હતી, તેહેવા દરદીઓ માતરે એ ઓરતોનાં નેણ જોઇને દખી રેહેતા હતા, તથા તેઓના હોકમ માંફટ વગર અડચણે ચાલતા હતા, કે જેથી તેઓની બીમારીની શકતી કેટલેએક દરજજે હલકી પડતી હતી. એવી રીતે એ ઓરતોના પગલાથી હજારો દરદી અને જખમી થાએલાં માણશોને આશરો મલીઓ હતો સકુટરીની "હાશપીટાલ" માં મીશ નાઇટીનગેલ દરદીઓની માવજત શી રીતે કરતી હતી તે બાબે તે વખતે લંડન ટાઇમશ પતરનો એક લખનાર પોતાની નજરે જોએલી હકીકત આએ રીતે જણાવેછે—

"હાશપીટાલ મધે જાંહા કોઇ દરદી ઉપર જેઆરે ઘણા જોરથી દરદ ગાલેબ થાએચ, અને તે બીચારો પોતાની હઇઆતીની આખરીની નજદીકીમા આવીઓ હોએચ, તાહા ખચીત આએ નામીચી ઓરત આપણા જોવામા આવેછે. તેહેનો દએઆ ભરેલો ચેહેરો જેએઆથી ગુજરનારને પોતાની છેલી ઘડીએ દલાશો મલેછે. એ અશતરી ખરેખર ધરમનો ફરેશતોછે, અને હાશપીટાલના દરએક ભાગ માતે પોતાની શરેશતાની ધીમી ચાલથી ચાલી જાએચ તેઆરે દરએક નાતવાન માણશ તેહેને જોઇને પોતાના દીલશાથે દુવા દીએછે. એ અશતરીની હીમત એક પેહેલવાનની બરોબરનીછે, તેહેની ચાલ મવણ અશતરી પધને શોભા આપે હેવીછે, તેહેની કેલવણી હેવીછે કે જેહેની બરોબર થોડીજ બીજી અશતરીઓ દાવો કરી શકતી હશે, તે જે કાઇ વીચાર કરેચ તેમા ઘણી દાનાઇ બતલાવેછે, અને તેણે એક વાર કાઇ બાબતનો ઠરાવ કીધો તો તરત તે પરમાણે ચાલવાને તે ચુકતી નથી."

આએ બાબત શાથે હમોએ બેએ ચીતર આપીઆછે તે મધે એક ચીતર મીશ નાઇટીનગેલની તશવીરછે, તેહેની હેઠલ જે નામ લખીઉચ તે એ અશતરીના પોતાના હાત દશતખતની માફક ઉતારેલુંછે એ દશતખત ઘણા સુંદરછે, અને તેજ ઉપરથી એ અશતરીએ જે પોતે ઉમદા કેલવણી લીધીચ તેહેનો વીચાર કરવાને આપણને બની આવેછે

બીજો ચીતર મીશ નાઇટીનગેલ રાતને વખત પોતાના હાતમા એક બતી લઇને સકુતરીની "હાશપીટાલ" મા ફરેછે તેહેનો આપેલોછે. કેહેછે કે મીશ નાઇટીનગેલે હેવી એક તેવ રાખી હતી કે દરરોજ જેઆરે રાતને વખત શંગલા ડાકટરો "હાશપીટાલ" મધેથી પોતાના મુકામ ઉપર જાતા હતા, તથા ચાકરી કરનાર માણશો પોતાને વગે થાતાં હતાં, તેઆરે મીશ નાઇટીનગેલ પોતે બીછાના ઉપર જવાની આગાઉ પોતાના હાતમા બતી લઇને આખી "હાશપીટાલ" માં ફરી આવતી હતી, અને તમામ દરદીઓને આરામ પામેલા પોતાની નજરે જોતી હતી.

મીશ નાઇટીનગેલની ખુબી ભરેલી ચાલની ઇઆદગારી રાખવાને શારૂ તેહેના દેશીઓએ એક મોહોટું ઉઘરાણું કરીઉંછે, તે પુંજી મધેથી એક મોહોટી "હાશપીટાલ" બાધવાનો ઠરાવ થાએઓછે, અને તેહેનું નામ "નાઇટીનગેલ હાશપીટાલ" કરીને રાખવાનું મુકરર કરેઉંછે એ "હાશપીટાલ" ને લગતું એક ખાતું ઉભું કરેઆમા આવશે કે જે મધે "હાશપીટાલો" ના કામને કીજે ઓરતોને તદબીર શીખાડીઆમા આવનારછે

ઇરાંન દેશની મુખતેશર હકીકત.

આએ જગતના જે ચાર મોહોટા ખડ અથવા ભાગ કરેલાછે તે મધે એશીઆ ખંડની આઠમણ દશા તરફ ઇરાનનો મુલક આવેલોછે ઇરાનની ઓતર દશા તરફ રૂશીઆ દેશને તાબેનો જીઆરજીઆ દેશ તથા તાતારના મુલક આવેલાછે, તેની આઠમણ દશા તરફ ટરકીનુ મુલકછે, દખણ દશા તરફ હીંદુ માહાશાગરછે, અને ઉગમણ દશા તરફ આફગાનીશતાંન તથા બલુચીશતાનના મુલકો આવેલાછે. એ મુલક કદમા શુમારે ૪૫૦૦૦૦ ચોરશ માઇલ મોહોટુછે, અને તેની વશતી શઘલી મલીને આશરે ૮૦ લાખ માણશની ધારીઆમા આવેછે એ મુલકનાં પરાંતોના નામ આએ રીતનાંછે—આજરબાઇજાન, ઘીલાન, માજનદરાન, ખોરાશાન, ઇરાકેઅજમ, ખુજીશતાન, ફારશ, લારીશતાન, અને કેરમાન. ઇરાનના મુલકના આઠમણ દશા તરફ તેહેરાન નામનુ એક શેહેરછે તેની વશતી ૬૦ હજાર માણશોનીછે, તે શેહેરમાં ઇરાનનો પાદશાહ કે જેહેને "શાહા" કરીને કેહેછે તે રેહેચ. શીરાજ એ શેહેર ઇરાનની દખણ દશા તરફ આવેલુછે તેની વશતી આશરે એક લાખ માણશોની ધારીઆમા આવેછે. ઇશ્ફાહાંન નામનુ શેહેર ઇરાનના મુલકની વચોવચમા આવેલુંછે તેની વશતી પણ શીરાજના જેટલીજછે. એ શવાએ કેરમાન, ઇઅજદ, શુશતર, કજવીન, મશેદ, નીશાપોર, બુશેર, અને એ વગેરે બીજાં શેહેરો એ મુલકમા આ

વેલાછે કે જેવોની દરએકની વશતી દશથીતે પચાશ હજાર
જાણશો શુધીનીછે. બુશેર એ ઈરાનના દખણ ભાગ તરફ
નું વેપારનુ એક બંદરછે. ઈરાનના મુલકમા પાહાડો ઘણા
છે, અને તેશીવાએ મોહોટા રેતીના જંગલોછે, તેથી એ મુલ
કમા ફલવંત જમીન ઘણી થોડીછે, પણ જાહા જમીન ફલવં
તછે તાહાં આબાદાની ઘણીછે. ઈરાન મધે ઘહું, ચોખા,
જવ, અને એ વગેરે બીજો અનાજ થાએછે. અનછર,
દારમ, બદામ, દરાખ, ખરબુજાં, અને ખજુર, એ ઈરાન દે
શનો મુખીઅ મેવોછે, કે જેનો મોહોટો ભાગ બીજા દેશાવ
રો ખાતે નોકલીઆમા આવેછે. ઈરાન મધે થોહોએક રૂઊ, રે
શમ, અને ખાંડ થાએછે એ દેશમા ઘોડા ઘણા શારા મ
લેછે, કે જેનો મોહોટો વેપાર ચાલેછે. ઈરાન દેશની આશપા
શના બીજા મુલકો જેવુકે ચીન, હીનદુશથાન, તરકી, ઈતી
આદી એઓ શાથે શરખાવતા ઈરાનનો મુલક વશતીમા ત
થા આબાદાનીમાં ઘણો ઓછોછે એ રાજ દુનીઆની શ
પાટી ઉપર માતરે નામની મોહોટાઈ ભોગવેચ, પણ તેની પા
દશાહીની આએપત દર વરશે એક કરોડ રૂપીઆ કરતા વ
ધારે થાતી નથી, કે જે જુજ રકમથી પાદશાહને પોતાનો
તથા પોતાના લશકરનો ખરચ આપવો ઘણો મુશકેલ પડેછે,
અને એ દેશની જાહોજલાલી દર વરશે ઓછી થતી જાએછે.

શ ગલા લોકો જાણેચકે ઈરાનનુ રાજ એકવાર ઘણુ મો
હોટુ હતુ તવારીખ લખનારાઓ આપણને જણાવીગીઆચ
કે એ દેશમા જમશેદ તથા કેખશરો તથા અરદેશર બાબકા
ન તથા નોશેરવાન અદલ જેવા પાદશાહો થઈ ગીઆછે. એ
મુલકનીહકુમત એક વેલા ચીનની હદથી તે મીશર અને ઈ
ઉનાન શુધી પોહોચી હતી કેખશરો એ કએઆનીઆ
ન ટોલાનો પાદશાહ હતો એજ ટોલાના એક પાદશાહ
નામે ગુશતાશપના વખતમા પારશીઓનો પેગમબર હજરત
જરથોશત પોતાની દીન લાવીઓ હતો. એ કઅઆનીઆ
ન ટોલાની હકુમત પાદશાહ દારાબના વખતમા શેકંદર રૂ
મી નામના એક ઈઉનાની શરદારે તારાજ કીધી હતી તી
આરપછી આશરે પાનશો વરશપછી અરદેશર બાબેકાન નામ
નો એક શરદાર ઉઠી ઉભો થાઓ હતો તેણે ઈરાન દેશની
હકુમત પોતાને તાબે કીધી હતી, અને તે જે જરથોશતી મઝ
હબ પાલનો હતો તે મઝહબને પાછો તાજો કીધો હતો. એ
અરદેશર બાબકાનની પાદશાહી ઈશવી તરીજી શદીમા શરૂ
રૂ થઈ હતી. એ પાદશાહ તથા તેની ઓલાદના હકુમત કરનાર
ઓ "શાશાનીઆન" પાદશાહોનાં નામથી ઓલખાએછે. એ
શાશાનીઆન પાદશાહીનાં વખતમા ઈરાનનો દબદબો દુની
આની શપાટી ઉપર ઘણો મોહોટો ગણાંતો હતો. ઈઅજદ
જરદ શેહેરીઆર શાશાનીઆન તબકાનો છેલ્લો પાદશાહ
થાઈ ગીઓછે. એ પાદશાહના વખતમાં મુશલમાનોના પે
ગમબર મહમદના ચાર ઈઆરો મધેથી એક જણ નામે ઓ
મર આરબ લોકોનુ એક મોહોટુ લશકર લેઈને ઈરાન દેશ
ઉપર ચહડી આવીઓ હતો, તેની શાથે ઈશવી શને ૬૪૧
ના વરશમા નેહાવંદના મેદાનમાં ઈઆજદજદ શેહેરીઆરન
લશકરને મોહોટી લડાઈ થાઈ હતી, તે લડાઈમા આરબ લો
કો ફતેહ પામીઆ હતા, અને તેઓએ ઈરાણનો મુલક પો
તાને હાથ કીધો હતો, અને પોતાનો મુશલમાંનીમઝહબ ઈ
રાણના લોકો પાશે જાશતીથી કબુલ કરાવીઓ હતો. એ
વખતથી તે આજશુધી મુશલમાની રાજ ઈરાણ મધે ચાલુ ર
હુછે, પણ તેના પાદશાહોની તોખમમા ઘણી વખત ફેરફાર
થાએઓછે. મુશલમાનોના પેગમબર મહમદના ગુજરવા પછી
જાહાશુધી ખલીફોનો અમલ ચાલુ હતો તાહાશુધી તેઓના
તાબાતલે ઈરાણનો મુલક રહો હતો, તેઆરપછી કેટલાએક જુ
દા જુદા આરબ શરદારોના હાથમા એ મુલકની પાદશાહી
આવી હતી. ઈશવી ૧૪ મી શદીમા તાતારના મુલકનો ના
મીચો શરદાર જે તેમુરલગનાં નામથી ઓલખાએછે તેણે ઈ
રાંણ દેશ ફતેહ કીધુ હતુ તેમુરલગના ગુજરીઆ પછી ઈ
રાણ મધે કેટલાએક પાદશાઓની તોખમ બદલાઈ ગઈ હતી.
એ પાદશાઓ આશપાશના પરગનાઓના શરદારો હતા, તે
ઓ એક બીજા શાથે લડીને થોડી થોડી મુદત શુધી રાજ ચ
લાવી ગીઆ હતા ઈશવી ૧૭૩૬ ના વરશમા નામીચા પાદ
શાહ નાદરશાહે ઈરાણનો મુલક ફતેહ કીધો હતો પણ એ
પાદશાહનાં મરણ પછી ઈરાનનુ રાજ પાછુ માહોમાહેની મ
રામારીથી કેટલુએક શુધી વેરાન થાઉ હતુ તે પછી ઈશવી
શને ૧૭૯૪ ના વરશમા આગા મહમદ ખાન નાંમનો એક શ
ખશ પાદશાહ થાઓ હતો. તેના ગુજરવા પછી તેનો ભ
તરીજો ફતેહ આલલી શાહ તખત ઉપર બેઠો હતો અને તેની
ઓલાદથી એ મુલક ઉપર શાહા નશરઉદદીન હમના અમલ
ચલાવેછે એ પાદશાહાની એક તશવીર આએ બાબદ શાથે
હમોએ આપેલીછે, તેમા પાદશાહે લશકરી પોશાક પેહેરેલોછે

ઈરાનના શાહા પાશે હવડાં આશરે ૧ લાખ માણશનુ લશ
કરછે પણ તે માહેથી પચીશથી તે તીશ હજાર કરતા વધારે
લશકર કવાએદ શીખેલુ નથી ઈરાનીઓ જાતે જોરાવર લો
કછે પણ એ દેશના જુલમાત ભરેલા રાજથી તથા પઈશાની

ઈરાંનનો શાહ નસેરઉદદીન

તંગીથી ઇરાની લોકોમા પોતાના મુલકનો બચાવ કરવાની પુરતી શકતી નથી. ઇરાનનો શાહા દર વરશે પોતાના મુલકના ગંગલા પરગણા ઇજારે આપેછે અને તે ઇજારો લેનાર તે પરગણાનો હાકમ થાએછે. ઇજારામા જે કોઇ વધારે નાણુ આપવા કબુલ કરીને હાકમ થાએછે તે ઘણી તરહેવાર રીતે રઇએત ઉપર શતમ ગુજારીને ઇજારાના નાણા પુરા કરેચ, તથા પોતાને કીજે દોલત એકઠી કરેચ. એવા હાકમોને રઇઅતના જાન માલ ઉપર મોહોટો અખતી આર આપેઆમા આવેછે, તે અખતેઆર કોઇને વેલા શારી રીતે વાપરીઆમા આવેચ, વાશતે હાલના ઇરાન જેવા બેદાદ રાજ દુનીઆની શપાટી ઉપર થોડાજ હશે ઇરાની ફોજમા જે લશકર હવડા કવાએદ વાલુછે તે કવાએદ ફરેચ, ઇગરેજ, અને રૂશીઅન લોકોની મદદથી તેઓ શીખીઆછે આગલા વખતમાં ઇરાની લશકર મધે ઘણાએક ફરેમ તથા ઇગરેજી અમલદારો ચાકરી કરતા હતા, પણ રૂશીઆ દેશનો અખતીઆર જે દાહાડેથી શાહાની દરબારમા વધેઓ તેઆરથી ઇરાની કવાએદવાલા લશકરના મોહોટા અમલદારો ઘણુ કરીને રૂશીઅન લોકછે.

આજઆશરે ચાલીશ વરશની વાત ઉપર રૂશીઅન લોકોએ જીઆરજીઆનો મુલક ફતેહ કીધાથી રૂશીઅનનાં શેહેનશાની હકુમતની હદ ઇરાનના ઓતર તરફના ભાગ શાથે આવીનિ અહડીછે. એ વખતથી તે આજ પંદર વરશની વાત શુધીમા ઇરાનના શાહાને રૂશીઅન લોકો શાથે ઘણીએક લડાઇ થાઇએછે, કે જે દરએક લડાઇમા ઇરાનીઓનુ બલ કમતર થતુ ગઉછે, અને ઇરાનનો શાહા પોતાનાં દેશ ઉપરની હકુમત માતરે નામની ચલાવેછે, પણ ખરેખર એ શાહા રૂશીઆના શેહેનશાનો તાબેદારછે. આગલા વખતમા તેહેરાન શેહેરમા જે પાદશાહી ખજાનો એકઠો કરેલો હતો તે શગળો રૂશીઆના શેહેનશાએ લડાઇના ખરચ દાખલ છીનવી લીધોછે, અને હજીર એ શેહેનશાહ ઇરાનનાં શાહાની ઉપર નાંણું લેણ કાહાડેછે તેહેરાન શેહેરથી તે તબરીજ શેહેર શુધી એક પાદશાહી રશતો બાંધેઆમા આવેઓછે, અને તબરીજ શેહેરમા રૂશીઆન લોકોનાં લશકરનુ એક મથક કરેલુછે, તે લશકર કામ પડેતો તેહેરાન ઉપર ચહડી આવવાને હમેશા તઇઆર રેહેછે. એ શબબ ઉપરથી ઇરાનનો શાહા રૂશીઆની ધાશતીથી હમેશાં બીધેલો રેહેચ, અને રૂશીઆનો એલચી જે કંઇ તેહેને ફરમાવેછે તે પરમાણે ચાલેછે. ગીઆ વરશમા, ઇગરેજ શરકારનો એલચી મી૦ મરે જે શાહાની દરબાર શાથે તકરાર કરીને નીકલી આવીઓ હતો તથા ઇરાનીઓએ હેરાતનો કીલો પોતાને હાથ કીધો હતો તે શંગલુ કામ રૂશીઆનાં એલચીની ઉશકેરણીથી બનીઉ હતું તેમા કશો શક નથી ગીઆ વરશમા આપણી અંગરેજ શરકારને ઇરાન શાથે લડાઇ ઉભી થાઇ અને ઇગરેજોએ બુશેરનુ બદર પોતાને હાથ કીધું; કે જે મામલાતુ હમણાંજ શમાધાન આવીઉછે, તે બાબે શરવે કોઇ વાકિફગાર શખ્શો શારી પેઠે જાણેચ કે ઇગરેજો શાથેની એ લડાઇ રૂશીઆ દેશના શતાવાલાઓએ ઇરાનનાં શાહાને આપેલી અનઘટતી મશલતથી ઉભી થાઇ હતી. ઇરાનનુ રાજ જે હમણા શરવે કોઇની નજરમા કમજોર માલમ પડીઉછે તેનુ મુખીઅ કારણ રૂશીઆનોના હાથથી ઇરાનને આગલા દાહાડાઓ ઉપર જે શીકશત પોહોચીચ તે છે. દુર વીચારવાલા શખશોને કશો શક નથી કે ધીમે ધીમે એ રાજ રૂશીઆ દેશના બલથી પાએમાલી પામશે અને શેવટે તે રૂશીઆ દેશનો એક ભાગ થાઇ પડશે

બાજીગર લોકોનાં થોડાએક ખેલોનો ખોલાશો.

શાંફ રમાંરનાર તથા બીજા ખેલો કરનાર હીનદુશથાનના ગારોડીઓ પોતાના ધધાશર આપણને તરહેવાર રમુજ કરી બતલાવેછે, તેમો માહેલા એક બે જણને થોડુએક નાણુ આપીને, તેઓનાં ખેલની કારીગીરી આએ બીના લખનારે જોઇ હતી તેની ટુક વીગત નીચે પરગટ કરીછે

ધુલમાંથી રૂપીઓ બનાવાની રીત.

એ રમત ઘણા લોકોએ જોઇ હશે ગારોદી જમીન ઉપરથી ચમટી ભરીને ધુલ લીએછે, અને પછી તે ધુલ પોતાની ઉંધાડી અહેલી ઉપર મુકીને મુઠી વાલેછે, અને પછી તે મુઠી ઉપર બીજો હાથ થેકીને મુઠી પાછી ઉંધાડેમ તેઆરે તેમાથી રૂપીઓ નીકલેછે. એ હીકમતને શારૂ ગારોડી પરથમ પોતાની જોલલીમાથી કોઇ નહી દેખે તેમ એક રૂપીઓ પોતાના જમના હાથના અંગોઠાની હેઠલની અહેલીની અંટીમા દાબેછે, પછી તેજ હાથમાં લાકડીનો એક કકડો અથવા હાડકું પકડે છે કે જેથી કરીને રૂપીઓ વધારે શેહેલાઇથી અટીની અદર દબાઇ રેહેછે. કોઇ વાર બીચારા ગરીબ ગારોદી પાશે એ કામશર રૂપીઓ રેહેતો નથી તો ખોટો રૂપીઓ લેઇ કામે ચલાવેછે ધુલ લઇને ગારોદી પોતાના ડાબા હાથની અહેલી

હીનદુશથાંનનાં મંડારીઓ.

ઉપર મુકેચ,તેમા કશી હીકમત નથી,પણ તે હાથની મુઠી વાલતી વખતે તે ઉપર પોતાનો જમનો હાથ ઢાંકેછે, અને તે શભેદ પેસો અંટીમાં છુપાવેલો રૂપીઓ ડાબા હાથની અંદર પડેછે, તે મુઠી કેટલોએક વાર શુધી બંધ રાખીને થોડોએક ટોગ કરેઆ બાદ મુઠી ઉઘાડતા વાર રૂપીઓ શરવે કોઈને દેખાએછે. એ કાંમમા હાથની ચાલાકીની ઘણી જરૂરછે.

કોઠરીમાથી રૂપીઓ ગુંમ કરવાની રીત.

ગારોડી રૂપીઓ લઈને તેહેને એક કપડાની કોઠલીની અંદર નાંખેછે પછી તે કોઠલી પાછી ઉંધી વાલેછે તથા અવરી કરેચ તોપણ રૂપીઓ તેમા માલમ પડતો નથી. એ હીકમતને શારૂ જે કોઠલી વાપરીઆમાં આવેચ તેહેને અંદરથી બે પડ હોએચ અને તે બંનેના વચલાં પડમાં તલીઆની લગાર ઉપરથી એક નાધલુ મોહોડું રાખેલુ હોએચ, અને ગારોડી શંભાલ રાખીને રૂપીઓ કોઠલીની અંદર હેવી રીતે નાખેચ કે તે રૂપીઓ પેલાં અંદરના પડનાં મોહોડાની અંદર જાએ, પછી તે કોઠલી ઉંધી વાલેછે તો રૂપીઓ અંદરનાં પડમા કોઠલીના માથાં સુધી રેરી જાએચ અને કોઠલી હુધી વાલતા કાંઈ નીકલતુ નથી. પછી ગારોડી જેઆરે કોઠલીને ઉલટાવીને અવરી કરેચ તેઆરે પણ તે રૂપીઓ નજર આવતો નથી, અને કોઠલીને પોતાંનાં હાથમાં પકડી અફાડેચ તથા ઝરડેચ તોપણ રૂપીઓ દેખાતો નથી, તેનો શબબ એછે જે. જગોએથી ગારોડી પેલી કોઠલી પોતાંની ચંમટીમા પકડેચ તે જગો રૂપીઓ હોએચ તાંહાથીજ પકડેછે, અને રૂપીઓ પેહેલ વેહેલાં પોતાની ચમટીમાં દાબીને પછી કોઠલી અફાડેચ તો અલબત તેમાં કાંઈ નજર આવતું નથી.

લખોટીની રમત.

ગારોડી જુદા જુદા તરણ ચાર રગની લખોટી જમીન ઉપર મુકેચ, તે બધેથી પરથમ બે બે લખોટીને એક ઘાંકણાથી ઘાંકેચ, પછી પોતાની જાદુઈની લાકડી તેઘાંકણાં ઉપર અફાડેચ,અને પછીતે ઘાંકણા પાછા ઉંઘાડી નાંખેચતો આગલ દરએક ઠેકાણે જાંહા બે બે લખોટીઓ હતી તાંહાં કોઈ ઠેકાણે ચાર અને કોઈ ઠેકાણે તરણ અને કોઈ ઠેકાણે એક લખોટી એવુ જોવામાં આવેચ.' ગારોડી ફરીને ઘાંકણા ઘાંકીને પાછાં ઉંઘાડેચ તો શંગલે ઠેકાણે માતરે એક એકજ લખોટી જોવામા આવેચ એ હીકમત પણ હાથ ચાલાકીનીછે, અને તે કામમાં ગારોડી પોતાનાં જમનાં હાથની વચલી તથા છેલલી આંગલીની પોથેની આંમેલી ઘણી કામે લગાડેછે, તે હેવી રીતે કે દરએક ઘાંકણું ઘાંકતી વખતે ઉપલી આંગલીની મદદથી એક ઈઆ બે લખોટી ઉચકીને પોતાની અંટીમાં ના ખેછે, અને જે ઘાકણાં ટલે લખોટીઓનો જમાવ કરવો હોએચ તાંહાં તે છુપાવેલી લખોટી ઉપલાજ આગલાંઓની મદદે મુકી દીએછે. કોઈવાર લખોટીઓને ગારોડી પોતાંની અંટીમાં એકઠી કરીને પાછી પોતાના જેવલાંમાં નાખેછે, કે જેથી આગલનાં કરતાં ઘણી ઓછી લખોટીઓ ઘાકણાઓનાં તલીઆમાથી નીકલેછે. એ હાથ ચાલાકી હેવીતો જલદપથી કરેઆમા આવેચ કે કોઈવાર ગારોડી માથેથી તેનો ખેલાશો લેતી વખતે પણ જોનારની નજર ચુકી જાએછે.

દોરી ઉપર દડા ચહડાવવાની હીકમત.

એ રમતને કીજે મદારી પોતાના હાથમાં એક કમાન પકડેચ, તે કમાનને બે દોરી એક બીજાથી થોડીએક વેગલી બાધેઆમાં આવેચ, પછી મદારી તે કમાનને પોતાના હાથમાં ઉભી પકડેચ, અને પોતાની મુઠ આગલથી પેલી દોરીઓની ઉપર એક દડો મુકેચ, અને પોતે ગોલ ચકરાવો લીએચ. એ રીતે તરણ ચાર વેલા ચકરાવો લીધાથી પેસો દડો પોતાની મેલે ઉભી દોરી ઉપર ચહડવા માંડેછે, તેજ વખતે ગારોડી બીજા એક બે દડા તે શુતલી ઉપર મુકેચ અને પછી બીજા બે તરણ ગોલ આટા ફરીઆથી તે દડા પણ શુતલી ઉપર ચહડી જાએછે, અને ગારોડી જેઆરે ફરમાં વેચ તેઆરે પાછા ઉતરેછે, તથા ફરીને પાછા ચહડેછે. એ હીકમતમા કાંઈબી હાથ ચાલાકી કાંમમા આવતી નથી તેમા માતરે ખુદરતનો એક કાએદો પોતાનો અમલ કરેછે. જો કોઈ પરબાડો શખશ મદારીનાં હાથમાંથી દોરી શુધાંની કમાંન લેઈને તેહેનીજ માફક પોતે ગોલ ફરેતો દડાઓમા ઉપર ચહડવાનુ ખુદરતી બલ આવેચ કે જેથી તેઓ ઉપર ચહડી શકેછે, અને બીજી બાજુનો ફેરાવો લીધાથી તે દડા પાછા ઉતરેછે. વાશ્તે એ રમતમા કશી છુપી હીકમત નથી, પણ માતરે ખુદરતના એક કાએદા વીશે વાકેફગારી મેલવીને બાજીગર લોકો અણજાના માણશોને અચરતીમા નાખેછે.

રૂમાલનો શાફ બનાવવાની રીત

ગારોડી લોકો તમાશગીરોને શાફ રાખવાની એક ખાલી ટોપલી બતલાવેચ તેમા એક રૂમાલ શાફના ગુમરાંની માફક વીટાલીને મુકેચ પછી તે ટોપલી બંદ કરેચ, અને તે ઉપર કેટલોએક ઢોંગ કરેઆ બાદ તે ટોપલીનુ ઘાંકણુ ઉંગાડેચ તો અંદરથી જીવતો શાફ નીકલતો આપણને દેખાએછે. એ

રજુન કરેઆ આગમન ગારોડી જે જગોએ બેહલો હોએચ તે જગોએ એક નાખેલ શાક કપરાંની કોહલીમાં બંદ કરીને તેહેને પોતાની જાંગની હેઠલ દાબી રાખેછે, પછી જ્યારે તે પેલી ખાલી ટોપલીની અંદર રૂમાલ મુકીને તે ઉપર ઢાંકણુ તરા કપડુ ઢાંકેય તે વખતે તે પોતાના જોલલાનુ મોહોડુ તે ટોપલી સાથે મેલવેછે, તેથી ઘણા લોકો હેવુ શમજેચકે જોલલાં રાથી શાકને ટોપલીમાં મુકીઓછે, તેથી તમાશગીરો ઘણી વેલાએ તે જોલલુ દુર મુકાવેચ અને ટોપલી ફરીને ઉઘડાવીને ખાલી જોએચ, પછી ખેલ આગલ ચાલવા દીએચ. પણ એ ગમતી હીકમત ગારોડીની તરફથી માતરે તમાશગીરોનુ ધેઆંન મુકાવવાનીછે, તે હરેક તદબીરથી પોતાનાં જોનારાઓની નજર શંભાલીને પેલી ટોપલી ઉપર કપડુ ઢાંકીને પછી પોતાની જાંગની હેઠલથી શાંકની કોહલી કાહાડેચ અને તે કોહલી પેલી ટોપલીની અંદર ખાલી કરેચ, અને તેઆર પછી જ્યારે તે ટોપલી ઉગાડેચ તેઆરે અલબત તેમાથી રૂમાલનો શાંક થએલો તમાશગીરોને દેખાએછે.

ચોખાની ધાંણી બનાવવાની રીત.

મદારી આપણા દેખતા એક શુપતાની અંદર થોડાએક ચોખા નાખેચ, પછી તે શુપતુ ઉફણેચ, એટલે થોડાવારમા ચોખાની ધાંણી થઇ જાએચ. એ વાતમા છુપી હીકમત એટલીજછે કે એ શુપતાને તલીએથી એક પડ રેહેચ કે જેહેની અંદર આગમજથી ધાણી ભરેલી રેહેચ, પછી સુપતું ઉફણતી વખતે ઉપરના પરમાં જે મોહોડુ રાખેલુ હોએચ તે થોડુએક અલગુ થાએચ તે રસતે ધાણી જે હલકી ચીજછે તે ઉપર આવેચ અને ચોખા અંદરના પડમા જાએમ.

હરણને તીર મારવાની રીત

ઘણા લોકોએ જોઉ હોશે કે ગારોડીઓ લાકડાનુ એક હરણ ઉભુ કરેચ, પછી તેનીથી થોડીએક વેગલાઇએ લાકડાનો એક શીપાઇ લાવી બેશાડેચ, તેહેનાં હાથમા એક કમાન તથા તીર આપેલો હોએચ, અને મદારી જ્યારે હોકમ કરેચ તેઆરે પેલો તીર કમાનમાથી છુટેચ અને હરણને જાઈ વાગેચ એટલે તે તુટી પરેચ. એ કામમાં હીકમત માંતરે એટલીજછે કે લાકડાનાં શીપાઇનાં હાથમા જે કમાંન આપેઆમા આવેમ તેની દોરી તીરનાં છેરા શાથે વલગાવીને ઓડવેમ તે એવી રીતે કે તે દોરી થોડાએક વારમાં તીરનાં છેડા ઉપરથી પોતાની મેલે છટકી જાએ, અને તેથી તીર છુટીને પેલાં હરણને વાગે. એ ઢોંગ કરતી વખતે મદારી તીરનાં છેડાની દોરી ઉપર શારી પેઠે નજર રાખી મુકેચ, અને જે આરે દોરી છટકવા આવી એવુ તે જોએચ તેઆરે તે હીમતથી પેલા લાકડાનાં પેહેલવાનને તીર માંરવાનો હોકમ આપેચ, અને તીર પણ પેલી દોરી છટકેઆથી તેજ વખતે છુટેચ, એટલે તમાંશાગીરો ઘણા અજાએબ થાએચ.

પાણીના વાશણની રમત.

ગારોડી એક નાધલુ કાદવનુ હાલલુ તમાશગીરોની નજદીક લાવેચ અને તેહેને પાંણીએથી ભરેચ, પછી તે માહેલું થોડુએક પાણી જમીન ઉપર શીપેચ તથા બાકીનુ પાણી પોતાના કાન તથા નાંખની અંદર રેટી લીએચ, તેઆરપછી નાંખની અંદરથી પાણી પાછુ કાહાડીને પેલુ વાશણ પાછુ પાણીથી ભરપુર કરી આપેમ. એ વાશણને લગભગ અધવચમાથી એક પડ હોએચ અને બાજુ ઉપરથી એક છેદ પાડેલો હોએચ, અને તે છેદ શાથે અંદરથી એક નલી લાગુ કીધેલી હોએચ. ગારોડી જ્યારે જમીન ઉપર પાણી શીપેચ તથા પોતાનાં નાખ કાનમાં પાણી રેડેચ તેઆરે એ વાશણના ઉપલા ભાગનુ પાણી માતર ખલાશ થાએચ, તેને જો ઉંધુ વાલીઉ હોએતો નીચેના ભાગનુ પાણી બાહાર આવતુ નથી શબબ એજે ઉપર જણાંવેલી રીતે તે વાશણની અંદર મરોડીનુ પડછે. પણ જ્યારે ગારોડી પોતાના નાંખમાંથી પાણી કાહાડવાને બાહાને પોતાનુ નાંખ પેલા વાશણની બાહેરના છેદ આગલ લેઈ જાએચ તેઆરે તે છેદની અંદર જોરથી ફુફારો મારેચ તે ફુફારો વાશણની અંદરની નલીને મારજે થાઇને વાશણનાં નીચેના ભાગનુ પાણી ઉપર ચહડાવેચ, અને તેથી તે વાશણ મોહોડા શુધી પાણીએ ભરાઈ જાએમ, તે માતરે એટલુજછે કે નાખના ફુફારાથી વાશણની હેઠલના ભાગનુ પાણી ઉપર આવેચ

એજ માફક ગારોડી લોકોની બીજી તહરેવાર હીકમતોછે, તે થોડુએક ધેઆન રાખેઆથી શેહેલાઇથી શમજ પડી શકે એવીછે, તેમાં ખુબી માતર હાથ ચાલાકીની તથા જોનાર શખશોની નજર ચુકાવાનીછે, પણ તેમાં ઘણાએક નાંવાકેફ લોકો કેહેચ તેમ જાદુ ઇઆ મંતર કશું છે નહી.

પઈશાવાલાનો છોકરો.

મુંબઇના કોટમાં જાંહાં હવડા "ટાઉ ઈશટરીટ" નામનો મોહોલોછે તાંહાં આજ ઘણા વરશની વાત, ઉપર એક

ગરીબ્ર ભુટો પારશી બચાઓને લાએકની મીઠાઇ તથા બીજી
ખોરાકની ચીજો વેચતો હતો એ ધંધામા તે બીચારાને જુ
જ પેદાશ થાતી હતી, તોપણ તેણે પોતાના દીલ શાથે ઘણી
એક કશર કરીને પોતાના એકપુરા છોકરાને તે વખતની હા
લત પરમાણે થોડીએક કેલવણી આપી હતી, તથા તેહેને એ
ક દુકાનદારને તાહા નામુ શીખાડવા બેશાડીઓ હતો એ
છોકરાનુ નામ નવીશાહ કરીને હતુ, અને તે ઘણો ચ્યલ
અને તે શાથે મેહેનતુ પુરશ હતો, તેથી નામુ શીખવા રહે
આ પછી થોડા વરશામા તે મેહેતાગીરી કરવા લાગો, તેઆ
ર પછી દુકાનદાર થાએઓ, દુકાનમાથી પોતાની હાલત શુ
ધારીને તેણે મોહોટો વેપાર તથા દેશાવરો ખાતેની આડત
નુ કામ શરૂ કીધુ, અને તેમા ફતેમ્દ થાએઆથી મુબઇની
વશતીમા તે એક તવગર તથા મરતબાવાલો શખશ ગણાવા
લાગો

નવીશાહને પેટે તરણ છોકરીઓ અને એક છોકરો એ
ટલા ફરજદ થાએઆ હતા તેહેની ઓરત પોતાના ખાવદ
નીજ માફક ગરીબ મા બાપની દીકરી હતી, અને કેટલાએ
ક માણશોને ગરીબી હાલત ઉપરથી તવગરીમા આવતી વ
ખતે જેમ પોતાની મોહોટાઇ અથવા ઇતરાજી બતલાવવાનુ
શુજ પડેછે તેજ માફક નવીશાહ તથા તેહેની બાએડી એ
બને જણાએ એ ખામી ઉપર પોતાની અકલનો ભોગ આપી
ઓ હતો તેઓ હર તરેહથી પોતાના પઇશાનુ બલ આલ
મના લોકોને બતલાવતા હતા તરણે છોકરીઓને નવીશા
હે ઘણી ધામધુમથી પરણાવી હતી, છોકરાને પરણાવતી વ
ખતે ધામધુમ તે કરતાને વધારે કીધી હતી, અને જેઆરે
તેહેના મોહોટા ખરચ વીશે ગામમા લોકો વચે એક બીજા
મા વાત થાતી હતી તેઆરે કેટલાએક જણા એવુ કેહેતા હ
તા કે "ખોદા તાલાએ આપીઉમ તેઆરે ખરચ નહી કાએ
કરે" ? અને એ વીચાર ઘણા લોકોને વાજબી લાગતો હતો

નવીશાહનો તથા તેહેની ધણીઆણીનો પોતાના એક
પુરા છોકરા ઉપર અતીશે પેઆર હતો, તેહેનુ નામ શેઆવ
ખશ કરીને તેઓએ રાખીઉ હતુ, અને તેહેને જણમથી ઘ
ણો લાડમા ઉછારીઓ હતો શેઆવખશને પોતાના મા બા
પ વતરોગે બચપણથી પોતાના ઘેરના ચાકરો, ઘોડાવાલા, અને
આધારૂની શગત ઘણી હતી, કે જેઓની શોબતથી તે કેટલી
એક વાતે બેઅકલ રહેઓ હતો, એટલુજ નહી, પણ તે શા
થે તેહેના મનમા એવુજ ગુમાન દાખલ થાઇઉ હતુ કે તેહેના
બાપ જેહેવો દુનીઆમા બીજો કોઇ તવગર નથી, અથવા
તેહેવો કોઇ બીજો મોહોટો માણશ પણ નથી શેઆવખ
શને નીશાલે મુક્તી વખતે તેહેના માબાપે મેહેતાજીને એવો
હોકમ આપીઓ હતો કે તેવણના દીકરાને મારવો નહી, અ
થવા રડાવવો નહી, અને તેહેને બપોરના ૧૧ કલાકે તથા
પાછલા પોહોરે ૪ કલાકે ઘેર આવવાની રજા આપવી નીશા
લમા બીજા છોકરાઓ જમીન ઉપર ચટાઇ બીછાવી બેશ
તા હતા, પણ શેઆવખશને તેહેનો મેહેતાજી બાજટ ઉપર
બેશાડતો હતો, તેહેને આખા દાહાડામા પાઆ ઇઆ અર
ધો કલાક શુધી પાઠ આપતો હતો અને બાકીનો વખત ર
મતમા ગુજારવાની છુટ આપેલી હતી

એવી રીતે શેઆવખશ બાર વરશનો થાએઓ તાહાશુ
ધી તે ગુજરાતી શીખવા શારૂ મેહેતાજીની નીશાલે રહેઓ હ
તો એ છોકરામા જાતી ચ્યલાઇ શારી હતી, પણ મામા
પના લાડથી તેહેની ચ્યલાઇ ઉપર આલશાઇ અને બેપરવા
ઇ ગાલેબ થાઇ હતી, અને નીશાલેથી ઉઠતી વખતે થોડુએક
લખવા વાચવા અને ઘણાજ જુજ હીશાબો ગણવા શીવા
એ બીજુ કાઇ વધારે તે શીખીઓતો નહી શીઆવખશને
તેહેના બાપે એક ઇગરેજી નીશાલ અથવા ઇશકુલમા બેશા
ડીઓ કે જાહા ગરીબ તથા તવગરોના છોકરાઓ શીખવા
આવતા હતા એ નીશાલના શીખશાગુરૂઓ ચ્યલ, અને
અકલમદ પુરશો હતા તેઓથી શેઆવખશને કાઇબી લા
ડ મને એવી આશા હતી નહી, અને તાહાના રમતીઆર
અને આપઅખતીઆર છોકરાઓની શગતથી તેહેની અક
લ તથા ચાલ ચલણમા શુધારો થાએ એવી જોગવાઇ હતી
માબાપો પોતાના બચાઓ ઉપર પેઆર કરીને તે બચાઓને
ઘણો વખત ઘેરમા રાખી મુકેમ, તેઓને પોતાના માણશો
ની શાથે નીશાલે મોકલેચ, નીશાલમા બીજા છોકરાઓ શાથે
તેઓને શારી પેઠે આમેજ થવા દેતા નથી, અને તે શાથે
પોતાના બચાના મનમા તેહેના કુટબની મોહોટાઇ વી
શે બેવકુફી ભરેલી ગરૂરી આપેચ, તે શગલાથી ઉપજા
તી ખરાબીનો અટકાવ હરકોઇ મોહોટી અને અને
શારી નીશાલમા છોકરાને મુકીઆથી થાએછે ઘરમા
રહેઆથી છોકરાઓ જે મડલી લાએક ખવાશ ધરાવતા ન
થી તે બાબતમા એવી નીશાલોમા ગએઆથી અને બીજા
છોકરાઓ શાથે ભેલાએઆથી ફાએદેમદ ગુણ નીપજેછે બ
ચાઓની શાથે ચાકર રાખેઆથી તે બાલકને હરકોઇ કામ
ને ખાતર બીજાના આધાર ઉપર ઓશીઆલો રેહેવાની ટેવ
પડેછે, તે ટેવ એવી નીશાલે ગએઆથી તુટેછે, કાએકે તાહા

છોકરાને પોતાની ચાકરીને શારૂં ફક્ત પોતાનાજ હાત પગ ઉપર ભરોશો રાખવાની જરૂર પડેછે. હેવી નીશાલોમાં ગએઆથી હરએક બચાંની ઘણીએક ભુરી ખાશીઅતો અને બેઢંગી ચાલ ચલણો દુર થાએછે, તાંહા શંગલા છોકરાઓ એક બીજાની ચાલ ચલણ ઉપર ટીકા કરેચ, તથા ગરૂરી અને ખીજાજ ભરેલા છોકરાની ઠેકડી કરેચ, તેથી બચાંઓના હકમા લાભ થાએઆ વનાં રેહેતો નથી. હવે શેઆવખશાહ હેવી એક ઇંગરેજી નીશાલમા દાખલ થાએઓ હતો તે કામ તેહેના હકમા ઘણુજ ફાએદેમંદ હતું, કાએકે માબાપો ઘણા પઇશા ખરચવે પોતાનાં બચાઓને જે શેઆણપણ આપી શકતા નથી તે શેઆણપણ હેવી નીશાલોથી પરાપત થાએછે

શેઆવખશ જેઆરે પેહલ વેહેલા એ ઇંગરેજી નીશાલમા ગએઓ તેઆરે તેહેના અને નીશાલના બીજા છોકરાઓના ખવાશમાં જે ફરક હતો તે તરત દેખાઇ આવીઓ હતો શેઆવખશનો પડતો બોલ તેહેના બાપના ઘેરના ચાકરો ઉઠાવી લેના હતા તે હેવાલ તેણે ઇંગરેજી ઇશકુલમા જોએઓ નહી તેહેનો બાપ પઇશાવાલો કેહેવાતો હતો તોપણ કોઇબી છોકરો તેહેની દરકાર રાખતો હોએ હેવું હતું નહી • બીજા છોકરાઓ પોતાની ફુરશતને વખત તરેહવાર રીતે રમતા હતા તે રમતમાં ઉલટથી શામેલ થવાની શેઆવખશમાં હુશીઆરી હતી નહી તે પોતાના બાપના ઘેરની ફીશીઆરીની વાત કરતો હતો તે શગલા છોકરાઓને અનગમતી લાગતી હતી. ટુકામાં શેઆવખશ બીજા તમામ નીશાલીઆઓથી જુદાએરો હતો, તેઓની ખુશી અને દોડાદોડીમા તેહેનાથી શામેલ થવાને બનતું તું નહી, કાએકે તે પોતાના મનમા હેવું શમજતો હતો કે તે મોહોટા લોકનો દીકરોછે તેથી ગરીબોના છોકરાઓ શાથે ફરવુ જોઇએ નહી, અને તેહેની એવી બેવકુફી જોઇને શંગલા છોકરાઓ તેહેને હશતા હતા તથા તેહેનુ નામ "બાવાજીનો લાડકો" કરીને રાખીઉં હતું ઇશકુલમા ગએઆ પછી એક અઠવાડીઉં નહી થાએઉ એટલામાં શેઆવખશ પોતાનાં માબાપ આગલ ઇશકુલના છોકરાઓની મશતીની ઘણીએક જુઠી એબ કાડવા લાગો, તથા રીગના મારેઆએ પોતાના શીખશા ગુરૂઓની તથા તેઓની નીશાલની કેલવણીની શીબત કીધી, તેહેના જવાબમાં શેઆવખશના બાપે તેહેને શબુરી રાખવાની બલીઆણ કરવાને ઠેકાણે હેવો દેલાશો આપેઓ કે 'ફુરશતથી ઇશકુલમા, તે આવીને "જાશટગે" ને ધમકાવી જાશે એટલે પછી શંગલું શમાધાન ચાલશે એ રીતે બોલવા મુજબ નવીશાહ એક દીને પોતાના દીકરાની ઇશકુલમાં આવીઓ પણ હતો, તેહેના શીખશાગુરૂઓ શાથે તેણે પોતાના છોકરાની તારીફમાં કેટલીએક વાતો કીધી અને તેઓને હેવી ભલામણ કીધી કે શેઆવખશને બીજા મશતીખોર છોકરાઓની શંગતથી દુર રાખવો. ઇશકુલના શીખશાગુરૂઓ નવીશાહની બેવકુફી શેહેજમા શમજી ગએઆ હતા, તોપણ તેઓ કશું બોલેઆ નહી, અને હેવી આશા રાખીકે શેઆવખશ જેમ વધારે દાહાડા ઇશકુલમા કાહાડશે તેમ તે શુધરતો જશે, અને તેહેના માબાપે લાડમા ઉધારેઆથી તેહેનામા જે ખામી હતી તે ધીમે ધીમે દુર થાશે.

શેઆવખશના બાપના આવી ગએઆ પછી પણ નીશાલીઆઓએ તેહેની ઠઠા મશકરી કરવાનુ છોડી દીધુંઉં નહી, અને તેહેના મા બાપોએ તેહેને કાઇબી દલગીરી શેહવાની આદત પાડીતી નહી તેથી તેહેને હેવી મશકરીથી વધારે કરોધ ચહડતો હતો તે પોતાના નીશાલીઆઓ ઉપર વેર લેવાની બેહદ ઇઉકતીઓ કરતો હતો પણ તેમાં કોઇવાર ફાવેઓતો નહી અને તેણે જુઠું બોલીને પોતાનું કામ કાહાડવાનો એલાજ શોધી કાહાડીઓ, અને પોતાના ઘેરમાં જઇને હેવું કહીઉંકે બીજા શગલા નીશાલીઆ તેહેને દરરોજ માર મારેછે. એ વાત શાંભલીને શેઆવખશની માએને ઘણો ગુશો ચહડીઓ, અને તેણીએ ઘણી ખોહોશ કરીને પોતાના દીકરાને તે ઇશકુલમાથી ઉઠાડી મુકાવીઓ. ખરૂછે કે દુનીઆના લોકોને પઇશા ઘણા પેઆરાછે, પણ પઇશાના લાડથી શેઆવખશની માફક ઘણીવાર ચંચલ બચાઓ બેવકુફ બનેચ, અને ગરીબનાં બચાઓ જે રમુજ અને મોજ ભોગવેચ તે રમુજ અને મોજથી તવગરનાં બાલકો વેગલા રેહેચ. નવીશાહે પોતાના દીકરાને એક બીજી ઇશકુલમા મુકીઓ, તાંહાં છોકરા ઘણા થોડા હતા, અને તાંહાં શેઆવખશને પોતાનાં ઘેર માફકનો લાડ મલતો હતો. એ ઠેકાણે શેઆવખશ થોડીએક મુદતશુધી રહેઓ, પણ કાઇ શીખીઓ નહી, તેથી તેહેના બાપે પાછો ઉઠાડીને તરીજી ઇશકુલમા મુકીઓ, અને તેઆરપછી બીજી બેએ ઇશકુલો બદલી, અને એ રીતે પાચ ઇઆ ૭ વરશ ગુજરી ગીઆં

એ વખતમા શેઆવખશના બાપનો એક ઇઉરોપીઅન દોશત નવીશાહને તાહા આવતો હતો, તેહેની આગળ એકું દીવશે નવીશાહે પોતાના છોકરા વીશે વાત કાહાડી, અને શેઆવખશને બોલાવીને તે ઇઉરોપીઆન પાશેં તેહેની

તપાશ લેવરાવી. તપાશ લીધા બાદ તે ઇઉરોપીઆને નવી શાહને પુછીઉં કે "તમો છોકરાની કેલવણી પછવાડે દર મહીને શુ ખરચ કરોચ ?"

નવીશાહ—"હુ હેની ઇશકુલવાલાને ૧૦) રૂપીઆ નો પગાર આપુંચ, અને વલી ચોપડીનો તથા બીજો ખર ચ થાએચ તે જુદો."

ઇઉરોપીઆન—"તમારી દોલત પરમાણે તમોએ તમારા છોકરાને કેલવણી આપેલી નથી, ઇંગલંડમાં તમારાં કરતાં ઘણી ઓછી પુંજીવાલા ગરહશથો પોતાના દરએક છો કરાની કેલવણી પછવાડે વરશ દાહાડે ૧૦૦) થી ૧૫૦ ગીની † ખરચેછે."

નવીશાહ—"હોશે, પણ એટલો ખરચ કરવાની જ રૂર શીછે ?"

ઇઉરોપીઆન—"જરૂર ઘણીછે. બચાંને ઉમદા કેલવણી આપીએતો તે મોહોટી દોલત આપેઆ બરાબર છે."

નવીશાહ—"માહારો છોકરો થોડુંઘણુ માહારા ધંધા ને કામ જોગ શીખે એટલે બશછે."

ઇઉરોપીઆન—"તમો બીજી બાબતમા શંતોશ રાખશોતો તેમા દાપણુ ગણાશે, પણ છોકરાને કેલવણી આપવા ની બાબદમા હેવો વીચાર નહી રાખવો જોઇએ. તમોએ તમ રા છોકરાનાં લગન ઉપર ૧૫ હજાર રૂપીઆનો ખરચ કીધોચ તેટલો ખરચ હેની કેલવણી પછવાડે તમો કરોતો હું ઇંગલં ડ જનાર છેઉ તે વેલાએ હેને માહરી સાથે લઇ જાઉ, અ ને હેને વકીલ ઇઆ બારીશટર ઇઆ ઇનજીનીઅર ઇઆ હેવો બીજો ધંધો શીખાડીને ઇઆ બીજી રીતે નાદર કેલ વણી આપીને પાછો મોકલું, કે જેથી કોઇ શમે જો તમારા વેપારથી છોકરાનું ગુજરાન નહી ચાલી શકશેતો તે પોતાના એલમની કમાઇ તથા ઉદીઓગથી તમારા કુટંબની શારી રી તે પરવરશી કરશે."

નવીશાહ—"નહી રે શાહેબ ! જે છે તેજ થીકછે. છોકરો જો માહારો પોતાનો રોજગાર ચલાવશેતો કટકો રો ટી મલેઆ કરશે."

ઉપલી વાત થાએઆ બાદ થોડે મહીને શેઆવખશ ૧૮ વરશની ઉમરનો થાએઓ હતો મી ઇંગરેજી બાશા એટલી શીખીઓ હતો કે જેહેને આપણા લોકો "કાચું પા કું" કરીને કેહેછે, અને તે ઉપર તેહના બાપે શંતોશ કીધો હતો, અને તેહેને પોતાના ધંધામાં શામેલગીરીને વાશતે પો તાની પેહેડી ઉપર લાવી બેશાડીઓ હતો. હર કોઇ બાપ પોતાના રોજગારમાં પોતાના છોકરાને શામેલ કરે તે કામ વાજબી અને ઘટતુછે, પણ હેવી વેલાએ તે બાપેઆએ એ ક તજવીજ રાખવી ઘટેચ કે ધંધામા શામેલ કરેઆ આગ મજ તે બચાંને હેવી રીતની તાલીમ તથા કેલવણી આપવી કે જેથી જો કદાચ તે ધંધો ભાગી પડેઓ હોએતો છોકરો બીજી પરકારે પોતાનું ગુજરાણ કરવાને શકતીવાન થાએ. પણ આપણે ઉપર જોઇઉંચ કે શેઆવખશના બાપે તે પર માણે કીધુંતુ નહી એ છોકરો થોડુંએક શીખીને પોતાના બાપની પેહેડી ઉપર બેઠો હતો, અને તેહેની ઉપર કોઇનો દર હતો નહી તેથી તેહેને ઘણી મેહેનત પણ કરવી પડતી તી નહી. એ રીતે આશરે દશ વરશ ગુજરી ગએઆં, પછી જમાનાનું ચકર, કે જેથી તવંગર ફકીર થાએછે અને ફકીર તવંગર થાએછે, તે બીચારા નવીશાહ ઉપર આવી પડીઉં હ તું નવીશાહ વેપારમાં ખુટીઓ, અને તે ગજબથી તેહે નું શંગલું કુટંબ દલદરી અવશથામા આવી પડીઉં ખુટી આ પછી અને માગનારાઓનું પતાવેઆ પછી નવીશાહથી પોતાનો શંગથો આગલો રોજગાર પાછો હાત કરી શકાએ ઓ નહી, તેથી તેહેને પોતાનાં કુટંબના ખરચને વાશ્ને ઘ ણી તંગી ભોગવવી પડતી હતી. તેણે પોતાના છોકરાને કો ઇ શારી જગોએ ચાકરી રાખવાની ઘણી તજવીજ કરી હતી, પણ હરકોઇ માણશને તેહેને ચહડતે દાહાડે દેશતો ઘણા મલેચ અને પડતે વખતે શઉકોઇ તેહેનાથી દુર રેહેવા ચા હેચ તેજ પરમાણે બીચારા નવીશાહને ઘણા થોડાજ મદદ ગારો મલી આવીઆ હતા, તેથી તેહેને પોતાના દીકરાને વાશતે ૫૦) રૂપીઆના મુશારાની એક ચાકરી ચોધી કાહાડ તા ઘણીજ મુશકેલીઅત પડી હતી, અને તે ઉપરાંત ચાકરી રાખનાર ધણીએ જોએઆ એક દએઆ ભરેલુ કામ કીધું હોએ હેવુ બતલાવીઉં હતું, કાએકે તે પોતાના મીતરો આગલ કેહે તા હતા કે નવીશાહનો છોકરો શેઆવખશ ખાતરે "ખલ દીઓ" છે પણ ફકટ તેહેનાં કુટંબને આશરો આપવાને શારૂં તેણે એ છોકરાને પોતાને તાંહા ચાકરી રાખીઓ હતો. આએ વાત નવીશાહના કાન ઉપર પણ આવી હતી, પણ ગરજના મારીઆથી તેહેનાથી કાંઇ બોલાએ હેવું હતું નહી, પણ હેવા શબદોથી તેહેના દીલમા કેટલું દરદ લા ગું હશે તે બાબે આપણથી શેહેલાઇથી વીચાર કરી શકાએછે. દુખની વેલાએ એ શબદો ઘણી વખત હેવી ઇછા કીધી હ

† એક ગીની ૨૦॥ રૂપીઆની થાએછે સ્ત્રી બો. બ.

તી કે તે જો પોતાના બાપનીજ માફક ગરીબ રહેઓ હતેતો ઘણુ બેહેતર હતું

નવીશાહની હઈઆતીમા શેઆવખશને તાંહા કેટલા એક ફરજન્દ થાએઆં હતા, તેઓને પારશીઓના શરેશતા પરમાણે નવીશાહ પરણાવશે હેવી શરવે કોઈને વકી હતી, પણ પોતા ઉપર પડેલા ગજબથી નવીશાહે એક નશીઅત પકડી હતી, તે એજે પોતાની હાલત થોડીએક શુધારીઆ પછી તેણે શેઆવખશની છોકરીઓને લાએક ઠેકાણે અને થોડે ખરચે પરણાવી આપી હતી, અને જે ખરચ કડાશ તે પોતાની આગલી ગમજ માંફક શેઆવખશના દીકરાઓના લગન ઉપર કરતે તે નાણું તેઓની કેલવણી પૂછવાડે તેણે ખરચીઉ હતું, અને તેહેના શારા ફલ પોતે ગુજરીઆ આગમજ તેણે જોએઆ પણ હતા.

શેતરંજની રમતની નીતી.

આએ નાદર રમત આજ હજારો વરશ થાએઆ દુનીઆમા ચાલુછે ચીન દેશના લોકો તથા હીનદુશથાન અને ઈરાન દેશના લોકોને આજ ઘણીજ લાબી મુદત થાઇ એ રમત જાંણીતીછે, અને ઇઉરોપ ખડમા પણ આજ આશરે એક હજાર વરશ થાએઆ એ રમત ફેલાવો પામેલી આપણા જોવામા આવેચ. એ રમત એટલીતો રશીલીછે કે તે હમેશા પઇશાની શરત વગર રમીઆમા આવેછે, અને જે લોકોને ફુરશતુ હોએ તથા નીરદોશી રમતનો શોખ હોએ તેઓને કીજે શેતરંજ જેવી બીજી ચીજ મલવી મુશકેલછે. એ રમત જે રીતે નીરદોશપણાથી અને ખુશી શાથે આપણો વખત ગુજરેચ તેજ માફક માણશના મંનનો તે સુધારો કરેછે, અને માણશને આગમજથી વીચાર કરવાની તથા પોતાનો શમો તપાશવાની તથા નીરાશની વખતે ઉમેદ બાધવાની આદત પાડેછે, કે જેહેવી આદત જો માણશ પોતાના દરરોજના શગારમા ચાલુ રાખેતો તેથી તેને ફાએદો થાઆ વીના રેહે નહી, કાએકે માણશની જીંદેગાની જે છે તે શેતરજની બાજીની બરોબરછે, શેતરજની બાજીમા માણશને જે રીતે તાલમેલ કરવી પડેચ તથા દુર અંદેશો રાખવો પડેચ તથા પોતાંના હમનબરદના પગલા તરફ નજર કરવી પડેચુ તેજ માફક જીદેગાનીની પણ અવરાથાછે.

શેતરંજની રમતમાં માણશને જે દુર અંદેશો કરવો પડેચ તે એવી રીતછે કે તે માણશ પોતાના દીલમા ખેઆલ દોડાવે ચકે "જો હું ફલાનુ મોહોરૂ ફલાની રીતે ચાલશતો તેથીમહને ફલાની રીતનો લાભ થશે અને મોહોરાને બીજી રીતે જોર આપશ તો તે લાભ વધશે, "એમજ માફક શેતરંજ ઉપરથી માણશને પોતાની અવશથા શગલી બાજુએથી જોવાની તેવ પડેછે શેતરંજના પાટીઆની ચેઆરે બાજુએ તે પોતાની નજર દોડાવેચ અને પોતાનુ તથા પોતાના હમનબરદનુ કઉવત તપાશેચ, અને પોતાની બાજી શુધારવાના એલાજમા ગુતેનો રેહેચ એવીજ બાજી તે આએ દુનીઆંના શંશારમા રમેતો તે પોતાની હાલતમા શુધારો કરેઆ વગર રેહે નહી. હરેક કામ માણશે ધીરજથી અને ચોકશાઇ શાથે શંભાલ રાખીને કરવું એવું તે શેતરજથી શીખેછે. ઘણાએક લોકો "દશતે મોહોરે ખાંને પુર" એવી શરતે બાજી રમેછે, એટલે કે જે મોહોરાને આગલી લાગી હોએ તે મોહોરાને ચાલવું અને એકવાર ચાલેલુ મોહોરૂં પાછું ઉચકી લેવુ નહી માણશ પોતાના શંશારમા એવી ચકુનમ રાખે કે શેતરંજના મોહોરાને એક વાર ચાલીઆ માફક પોતાના હાથથી હરએક ગએલો વખત અથવા ગુજરેલી ચીજ પાછી હાથ આવતી નથી તો તે પોતાનું હરએક કામ કરવા પછવાડે ઘણો શાહેવચેત રેહે, અને તેથી તેહેને દુનીઆદારીના કામમાં લાભ થાએઆ વીનાં રેહે નહી શેતરંજ માણશને કોશેશ કરવા શીખાડેચ તેએછે જે ઘણી વેલાએ ભુલ ચુકથી એક રમનારનો દાવ જો બગડી જાએછે તો ધીરજ અને હોશેશથી પાછો શુધરેછે, અને શેવટે તેહેને ફતેહમંદીએ પોહોચાડેછે. ગેતરજ એક આબરૂ ભરેલી રમતછે, તેથી તેના રમનારાઓમાં શલુક અને ભલમણશાઇનો વધારો થાએછે, તેમાં રમનારાઓએ તથા રમત જોનારાઓએ એ રમતની દબદબા લાએક રીત પરમાણે ચાલવુ જોઇએચ, અને બને તાંહા શુધી એક હમનબરદે બીજાને કાએદાથી ઉલટી રીતે રમવાની ઇઆ રમત શુધારવાની છુટ આપવી ઘટારત નથી એ રમતમા ઠગાઈ કરવી એ ઘણુજ શરમ ભરેલુછે, અને જે પણી એકવાર ઠગાઇ કરતાં પકડાઓ તેની શાથે ફરીને રમવું પણ ઘટારત નથી. શામણા બીડુને કોઇવાર મોહોરૂ ચાલતાં વાર લાગેતો તેહેની ઉપર ઘણી તાકીદ કરવી જોઇએ નહી, કાએકે તેમાથી શાલેશાઇ માલમ પડતી નથી, પણ અધીરાઇ માલમ પડી આવેછે. એક મોહોરૂં મતલબશર ચાલીને પછી પોતાના બીડુને કેહેવું કે હે મોહોરૂં ભુલથી ચલાઉ છે અને તેથી પોતાંનો દાવ ખરાબ થાએઓછે તો એ ચાલ માંતરે એક હલકી ઠગાઈછે જો

રમનાંર હેવું કંઇજ બોલે નહીંતો વધારે બેહેતરછે. શેતરંજ રમતી વખતે આશપાશ જોનારાઓ વચમા " તાપશી મુરેચ " એ ચાલ જો રમનાંરની રજા વગરની હોએ તો ઘણીજ ધીકારવા જોગછે, શબબકે તેથી રમનારનું ધીઆન બરઅવયર થાએછે, જો રમનાંર હારેચતો તે હેવું ગુમાંન લેઇ જાએચ કે બીજાઓના વચમો બોલીઆથી તેહેનો દાવ ખરાબ થઓછે, જો તે જીતેચતો તેનાં મનમાં એટલું ઓછુઆવેચ કે બાજી તે પોતાંની એખલાની અકલથી જીતી શકતે પણ બીજાઓએ વચમા પડીને તેહેના માનમાં ઘટારો કીધો. વાશતે રમત જોનારાઓને કીજે શઉથી શરશ મારગ એજછે કે તેઓએ વચમાં કશું બોલવુ નહીં.

ઇઉરોપ ખંડમા તથા ઇરાંન અને ટરકીના કેટલાએક ભાગોમા ઓરત લોકો શેતરંજ રમી જાણેછે. ઘણીએક ઇઉરોપીઅન અશતરીઓ શેતરંજ રમવામો અતીશીઅ બાહોશ રેહેચ. આંપણે દલગીર થવુ જોઇએચ કે હીનદુશથાન મધે અશતરીઓમાં એ રમત રમવાનો રવઇઓ ચાલુ નથી શેતરંજ જેવી ખુશી આપનાંરી અને માણશનો શુધારો કરનાંરી ગમત થોડીજછે, તેઆરે આપણી જુવાન અને ઉમરે પોએલી બાનુઓ એ રમત શું કરવાને નહી રમે ? પારશીઓમા ઘણી અશતરીઓ પાણાં રમી જાણેચ, પણ શેતરંજ જેવી નાદર રમત હજારે એક અશતરીબી જાંણતી હોએ હેવું હમો ધારતા નથી. તેવોએ પોતાંની શંફમાં એ રમત દાખલ કરવી ઘટારતછે. હરએક મરદ ફુરશતની વખતે પોતાની ઓરત શાથે શેતરંજનો દાવ રમે અને તે દાવમા તે જીતે ઇઆ હારે તોપણ તેના દીલમા ખુશાલી ઉતપન થાએઆવીના રેહે નહી. હમોને ઉમેદછે કે મુમબાઇના ટાપુમા અશતરી કેલવણીનો ફેલાવો જે દન પર દન વધતો જાએચ તેહેની અશરથી જુજ મુદતમા આપણી ગાંમડી અશતરીઓ વચે એ રમતનો શોખ લાગુ થાશે અને તેહેનો ફેલાવો આશતે આશતે વંધશે

નામદાર રાણીનો વડો છોકરો.

શાહજાદો એડવરડ, જેહેને " પરીનશ આવ વેલશ " કરીને કેહેચ, અને જે આપણી નામદાર રાણી પછી તેહેનાં તખતનો માલેક થનારછે, તેહેની ઉમર હવડા શોલ વરશની છે, અને તે કેલવણી પામેલો તથા મુશાફરીથી અનુભવવાળો એક મજબુત જુવાન પુરશછે એ શાહજાદા વીશે કેહેચ કે તે જેઆરે આશરે ૧૩ વરશની ઉમરનો હતો તેઆરે ઇંગલંડના કીનારા ઉપરના એક શેહેરમાં પોતાની માએ શાથે ફેરવા ગએઓ હતો, તે વેલાએ એક દીવશ દરીઆના કીનારા ઉપર તે એખલો ફરતો, હતો, હેવામાં તેહેનાજ જેટલી ઉમરનો એક ગરીબ મછી મારનો છોકરો પોતાને માથે કાલુંની ટોપલી લઇને તે રશતેથી ચાલતો જતો હતો શાહજાદાએ એ છોકરાની નજદીક જાઇને તેહેને ઉભો રાખીઓ, અને પુછીઉં કે તેહેની ટોપલીમાં શુંછે ? તેણે જવાબ દીધો કે " કાલુછે." શાહજાદાએ તેહેની ટોપલી વાંકી વાલીને જોવા માગીઉં, પણ તે છોકરો વાકો વલીઓ નહી, તેથી શાહજાદાએ ટોપલીને ખેંચી અને તેહેનો આંચકો આપતા એક કાલુ અંદરથી બાહેર પડીઉં. એ ઉપરથી તે છોકરાએ માછી લોકોની ખાશીઅત પરમાણે પોતાનાં મોહોડામાથી શાહજાદાને કાંઇ ગુશાનો શુખન કહેઓ, તેથી શાહજાદાએ તેહેને ધમકીથી કહીઉં કે " શું તું જાણતો નથી કે હું આએ દેશની રાણીનો છોકરો પરીનશ આવ વેલશ છેઉં ?" તે માછીના છોકરાએ હેવા બોલવાની કાંઇ દરકાર કીધી નહી, અને તરત જવાબ વાલીઓ કે "તું માહારી ટોપલીને ફરીથી હાત લગાડ તો પછી હું તુને શારી પેઠે બતલાઉંચ " એ બોલો શાંભલીને શાહજાદાને વધારે રીશ આવી, તેથી તે છોકરાની ટોપલીને પકડી, અને તે શાથે ટીંગાએઓ, તેથી તે ટોપલી ટુતી પડી, અને કાલુ જમીન ઉપર વેરાઇ ગીઆં. પેલા મછીમારના છોકરાએ ટોપલી તથા કાલુ જમીન ઉપર પડતા રાખેઆ, અને શાહાજાદાના આગ ઉપર ધશીને પોતાની મજબુત મુકીથી તેહેના મોહોડા ઉપર એટવોતો માર મારીઓ કે શાહજાદાની નશકોરી ફોરી નાખી, અને તેહેને રડતો ઘેર મોકલીઓ, પછી પોતાના કાલુ પાછા જમીન ઉપરથી ઉઠાવીને તે ચાલતો થાએઓ શાહજાદાએ રડતો રડતો જઇને નામદાર રાણી આગલ પોતા ઉપર પડેલી બધી વાત કીધી અને જે છોકરાએ તેહેને મારીઓ હતો તેહેની ફરીઆદ કીધી, પણ નામદાર રાણીએ પોતાના બચાંની ચાલ મુતલક પશંદ કીધી નહીં, તેહેને શારી પેઠે ધમકાવીઓ, અને પેલા માછીમારના છોકરાની તારીફ કીધી કે તેણે શાહજાદાને બરોબર નશીઅત દીધી હતી બીજે દાહાડે નામદાર રાણીએ કેટલીએક તજવીજ કરાવીને પાશેના ગામડામાંથી તે છોકરાને તેરાવી મગાવીઓ, તેહેની આગલ શાહજાદાને બોલાવીને શાહજાદા પાશે આગલો દા

હાડાની વાત વીશે માફ મંગાવીઉં; પછી તે છોકરાંને પોતાના મેહેલનાં માણસો શાથે જમાડીઆ, અને કેટલાંએક કપડાં તથા નાણાં આપીને રૂખશત કીધાં.

હાથી.

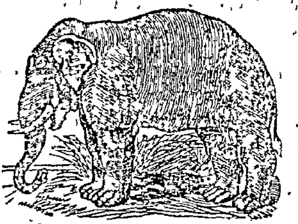

આએ બોજેરગ જાંનવર દુનીઆના શંગલા ભાગોમાં વખણાએલુછે હાથી મોહોટામા મોહોટો કદમા બાર ફીટ ઉંચા હોએછે, અને જેવારે તેહેની ઉમર પચાશથીતે શાહાડ વરશ શુધીની થાએચ તેઆર પછી તે કદમો વધતો નથી. હાથીની ઉમર ૧૨૦) થીતે ૧૫૦) વરશ શુધીની હોએછે. કેટલાએક હાથીઓ શવારીને કાંજે કામમા આવેછે, તેઓ કેલવાએલા હોએચ, તેથી રાજવશી લોકો તેહેવા દરએક હાથીના ૨૦૦૦) થીતે ૩૦૦૦) રૂપીઆ આપેછે, બીજા હાથીઓ બોજો ઉચકવાના કામમા આવેચ તેઓની કીમત ૫૦૦) થીતે ૧૦૦૦) રૂપીઆ શુધીની હોએછે આગલા વખતમા હાથીઓ લડાઇમા કામ આવતા હતા હાથી જો લડાઇના કામને કાંજે સારી પેહે કેલવાએલો હોએચ તો બંદુક ઇઆ તલવારના જખમથી તે કદી દરજો નથી, પણ વગર કેલવાએલો હાથી લડાઇમાથી ઘભરાઇને પાછો ફરેછે, અને પોતાના ધણીને ફાએદો કરવાને બદલે શાલું નુકશાન કરેછે. આપણા દેશમા રાજવશી લોકો હાથી વાપરેચ તે જાનવરો કામ પડવે દરરોજની ચાલીશથી તે પચાશ માઇલની મજલ શેહેલાઇથી કરી શકેછે.

હાથની ચાલાકી તથા ગનેઆન તથા શાણુકાઇ વીશે મુશાફરો વાહુંવાર હકીકત લખી ગીઆછે, તે મધેથી થોડીએક વાતો હમોએ નીચે ઉતારી લીધીછે.

દીલ્હી શેહેરમા એકડાહડે પાદશાહનો એક હાથી બજારમાંથી ચાલી જતો હતો, તેણે પોતાની શુણ એક દરજીના દુકાનમાં ઘુશાડી, કે જાંહાં કેટલાએક દરજીઓ બેશીને શીવતા હતા, તે જોઈને એક દરજીએ પોતાની શોએ તે હાથીની શુણમાં ભોકી હાથીએ તે વખતે કશુ તોફાન કીધું નહી, પણ મુગો મુંગો ચાલી ગીઓ, અને થોડોએક દુર જઇને ગંદીલા પાણીના એક ખબોચીઆંમાથી પોતાની શુણમાં પાણી ભરીઉ, અને પેલા દરજીની દુકાનમા આવીને તે શુણ ખાલી કીધી, કે જેથી તે દરજીઓનાં શીવવાના કપડા તથા તેઓનો બીજો અશબાબ પુશકલ પાંણીથી સંગલો ખરાબ કરી નાંખીઓ.

આઉદના મુલકના નવાબનો એક હાથી હતો તેહેને વીશે એવું કેહેચ, કે એક વખત લખનોર શેહેરમાં અતીશએ મરકી ચાલી, તે વખતે ગરીબ લોકો રશતે પડીને મરી જતા હતા, તેવામા નવાબ એ હાથી ઉપર શવાર થઇને પોતાના મેહેલમા જતો હતો. નવાબે ઘણાએક માણશોને મરકીના રોગથી રશતામાં મરવા પડેલાં જોએઆ હતા, તોપણ તેણે તેવોની કશી દરકાર કીધી નહી, અને હાથીને આગલ ચલાવવાને માહાવતને હોકમ આપીઓ. નવાબનો મેહેલ આગલ જાઇ પોહોચના દરદી લોકોની ભીડ અંતીશએ થાઇ પડી, તે એવુકે હાથી જો આગલ ચાલતે તો દરદીઓને તે પોતાના પગથી કચડીઆ વગર રેહેતે નહી પેલા ઘાટકી નવાબને એ બાબદમા કશી દએઆ હતી નહી, અને નવાબ જેવાં માણશે રેશતામાં ઉભું રેહેવું એ કામ તે પોતાના દરજાથી હલકુ ગણતો હતો, તેથી તેણે પોતાના માહાવતને એવો હોકમ આપીઓકે માણશો હાથીના પગ તલે ચપાએ ઇઆ નહી ચંપાએ તોપણ શવારી ચલાવી જવી એ હોકમ મુજબ માહાવતે હાથીને અંકોશ મારીને આગલ ચલાવવા માડીઓ, પણ એ ખુબીવંતા જાનવરે પોતાનુ દગલુ આગલ ભરીઉ નહી, પણ દરએક દરદીઓને પોતાના મારગ મધેથી પોતાની શુણે કરીને આશતેથી ઉચકીને રશતાની બાજુએ મુકતો ગીઓ, અને એ રીતે જેમ જેમ રશતો થાફ થતો ચાલીઓ તેમ તેમ તે આગલ વધીઓ. એ રીતે એક ઘાટકી પાદશાહા કરતા આએ જાનવરમા વધારે દએઆછે હેવુ માલમ પડીઉં હતું

કેટલાએક માહાવતો વીશે કેહેમકે તેઓ અથવા તેઓની બાએડીઓ કાઇ કામ શર બાહેર જાએચ તેઆરે પોતાનાં બચાઓને પોતાના હાથીની આગલ મુકી જાએછે, તે હાથી બચાઓની શાથે ખુશ મીજાજથી રમત કરેછે, અને કોઇવાર માહાવતનું બચું રમતાં રુટી પડેચ અથવા કાંઇ થા

શંતીઆ આવી પહોચતો હાથી તેહને પોતાની શુંઢમાં પોતાની પાશે ખેંચી લેઈને બચ્ચાંના બાપ આવી પોહોચે તાંહાંશુ થી તેહનો શંભાલ કરી રાખેછે.

હીનદુશથાનમાં ઇગરેજ લોકોને ફરેંચ લોકો શાથે લડાઈઓ થાતી હતી તે વેલાએ એક વખત એક લડાઈમા ફરેંચના લશકરના એક હાથીના પગમાં ટોપનો ગોલો લાગ્યો, તેથી તે જાનવર ઘણું જખમી થાઉ હતું, પણ પોતાનાં માહોવતના ફરમાવ્યાથી લશકરી દવાખાનું કે જે તે મુકાંમથી કેટલુંએક દુર હતું તાંહાશુધી તે ચાલીઓ હતો; અને તાંહા ધીરજથી બેશીને ડાકટરો પાશે પોતાના દરદનો મલમ પટો કરાવીઓ હતો, તથા કાઇબી સોફાંન કીધા વીના ટોપના ગોલાનો એક કકડો જે તેહના બદનમાં પેશી ગીઓ હતો તે ધીરજથી ખેંચી કાહાડવાની ડાકટરે લોકોને જોગવાઈ આપી હતી. ટોપના ગોલાનો કકડો બદનમાથી કાંહાડતી વખતે કેહેચકે તે હાથીને ઘણું દુખ લાગતું હતુ, કાંએકે તે વારેવાર મોહોટી ચીસારી પડતો હતો, તોપણ ડાકટર લોકો તેહને ફાએદો કરવા ચાહાતા હતા એવું શમજીને તેણે કશી અથતી કીધીતી નહી એ હાથી વીશે કેહેચ કે તેહનો માહાવત દરરોજ શહેવારના તેહને છોડી મુકતો હતો, તેવીજ તે પોતાની મેલે હાશપીટાલ આગલ જતો હતો, અને ડાકટરો પાશે મલમ પટો કરાવીને પાછો પોતાનાં મુકાંમ ઉપર આવતો હતો

ઉપલીજ લડાઈમાં એક જુવાન હાથીને માથામાં ગોલી લાગી હતી, પણ એ હાથી બાલક હતો તેથી ઘાલરો પડીને આશપાશ દોડીઆં કરતો હતો, અને ડાકટરો તેના ઘાહ દરૂશત કરવા આગલ જતા હતા તોપણ તે હાથમાં આવતોતો નહી એ હાથીનો બચ્ચાની માતા તેજ છાવણીમાં હતી, તે તરત પેલા ડાકટરોની મરજી શમજી ગેઈ, અને પોતાનાં બચ્ચાંની તરફ આવવાનો કશદ કીધો, તેવીજ તેને છોડી દીધા મો આવી પછી એ હાથીની માહાએ પોતાનાં બચ્ચાંને પોતાની શુંઢ તથા પગેથી મજબુત પકડી રાખીઉં અને ડાકટરોને તેહની ખોપડીની અંદરની ગોલી તપાશવા દીધી, અને તે ગોલી ડાકટરો બાહેર કાંહાડી શકેઆ તાંહાં શુધી એ હાથણ પોતાનાં બચ્ચાંને દરરોજ પકડીને તેનો એલાજ કરાવતી હતી

કલકતામો એક હાથીની બાબ વીશે કેહેચકે એક વખત શરકારી અર્થખાતે લેઇને કેટલાએક જાનવરો કલકતેથી ચીતાગાગ જતા હતાં, તેહેવામાં રાતના એ હાથણ પોતાની ખુટીએથી છુટી થાઈને જંગલમાં નાહાશી ગેઈ, અને શરવે કોઇએ એવું ધારીઉંકે માહાવત તે જાનવરને કોઇ દેહાડે પણી આવીઓ હશે. એ વાતને ૧૨) વરશ ગુજરી ગીઆં તે વારપછી એ માહાવત હાથીઓ પકડવાને વાશતે તે જંગલમાં ગીઓ હતો, તાંહાં પેલી હાથણી તેહને દીઠો, તેવીજ તે માહાવતની આગલ આવી અને પોતાના પગ વાલીને તેહને પોતાની ગરદન ઉપર શવાર કીધો, અને તે દીનથી પાછી તે માહાવતની તાબેદારીમાં રહી.

હાથીઓ માણશોને કીજ તરહેવાર રંજુન કરી ખતલાવેછે તેઓ પોતાની શુંઢથી શલામ કરવા શીખેછે; જમીન ઉપરથી પઈશો ઉંચા દેશો ઉઠાવી લીએછે, કેટલાએક પેલા રીઓ તેઓને નાચ કરતાં શીખવેછે; રાજવંશીઓ હાથી અને વાઘની મારામારી કરાવેછે, અને એજ માફક માણશની રંજુનને ખાતર એ જાનવર બીજી તરેહવાર રીતે તાબેદારી કરેછે.

હાથીને ચીડવવો એ કામ ઘણું ધાશતી ભરેલુછે. શદાના કરતા તેનો ખોરાક જો કોઇ ઓછો કરેતો હાથીને ઘણી રીશ ચહડેછે, અને તે રીશને લીધે કોઈવાર તે માણશનો પરાણ પણ લીએછે. આજે થોડાએક વરશની વાતપર. હીનદુશથાનથી પારીશ શેહેર ખાતે એક હાથીને મોકલીઆમાં આવીઓ હતો તેહને પારીશના લોકો જોવા જાતા હતા, અને રંજુનને ખાતર તરહેવાર મેવો તથા ખોરાક ખવાડતા હતા એક દાહાડે લોકોની ભીડનો શંભાલ કરવાને વાશતે એ હાથીના મુકામ આગલ એક પેહેરાગીર રાખીઆમો આવીઓ હતો, તે હાથીને ખોરાક આપવાથી લોકોને અટકાવતો હતો, અને હાથી તે પેહેરાગીરના હાથનાં અટકાવવાની એદા જોઇઆથી તેહેની મતલબ શમજી ગીઓ હતો. બીજે દાહાડે હાથીએ પોતાની શુંઢમા થોડુંએક પાણી ભરી રાખીઉં, અને જેઆરે આગલા દાહાડાની માફક હાથીને ખોરાક આપતાં પેલો પેહેરાગીર તમાશગીર લોકોને અટકાવવા લાગો. તેજ વેલાએ હાથીએ પોતાની શુંઢમાંથી પેહેરાગીરનાં મોહોડા ઉપર જોરથી પીચકારી મારી. એ વાતથી પણ તે પેહેરાગીર હટેઓ નહી, તેથી ફરીને હાથીને ખોરાક આપતાં લોકોને અટકાવવા લાગો, તેથી હાથીને ઘણી રીશ ચહડી, અને પેહેરાગીર જેહેવો તેહેની નજદીકમા આવેઓ તેહેવોજ હાથીએ પોતાની શુંઢ તેહેના બદન ઉપર નાખી, અને તેહેનાં હાથમાંની બદુક છીનવી લેઇને એક પાતલી લાકડીની માફક મરડી નાંખી.

બરમા દેશનો રાજા હમેશાં પોતાને તાંહાં એક શફેદ હાથી પાલેચ, અને તે હાથીનું મુકામ પાદશાહાના મેહેલની પાશે હોએચ. રાજા તથા પરજાના લોકો એ હાથીની પુંજા કરેછે, તેહેને શુનાં રૂપાનાં વાશણની અંદર ખોરાક ખવાડેછે, તથા જદાવદાર કપડું તેના આંગ ઉપર નાખેછે તથા તેહેની આશપાશ તરેહવાર ખુશબોઇ મુકેછે, અને તેહેવારના દાહાડાઓ ઉપર તે હાથીને કીમતી જરીઆન પેહેડાવેછે. એ હાથીની ચાકરીમાં ઘણાએક માણશો રેહેછે, અને તેના ખરચને કીજે રાજાએ કેટલાંએક ગાંમડાઓની આએપત મુકરર કરી આપેલીછે. એ રાજા પોતાના રાજ દરબારી દશતાવેજોમાં પોતાનાં નામની પછવાડે "શફેદ હાથીનો શાહેબ" એવી રીતનો ખેતાબ લખેછે.

ઈંગલંડ દેશની રાજ ચલાવનારી શભા.

આપણે ઘણી વેલાએ ઈંગલંડ દેશની "પારલેમેનટ" ની શભા વીશે વાતો શાંભલીએ છેઇએ. એ શભા ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા બીજાં પરગણાઓને વાશતે ધારા બાંધેચ, તથા એ દેશ અને તેહેને તાબેના તમાંમ મુલકોનાં રાજ કારોબાર ઉપર ધેઆંન પોહચાડેછે તથા તેઓમા શુધરાઇ કરેછે. આપણે ઘણી વાર શાંભલીએચ કે ઈંગરેજી રાજમાં કોઇ માંણશને પોતાને વાશતે ઇઆ પરજાનાં લાભને ખાતર ઈંગલંડના શઉથી ચહડી પદવીના શતાવાલાઓની નજદીક ફરીઆદ કરવી હોએચ તો તે ફરીઆદની અરજી "પારલેમેનટ" ની શભા ઉપર મોકલેઆમા આવેછે. હવે એ "પારલેમેનટ" ની શભા તે કેહવી તરેહેની મંડલી છે તે બાબે હમો ધાશતી રાખીએચ કે હમારી ચોડીજ વાંચનારીઓને માહેતગારી હશે, એટલા વાશતે એ શભા વીશે હમો થોડુએક વરણન અતરે આપવાની રજા લીજીએચ

જાંણવુ, જે ઇંગલંડ દેશનું રાજ જે કાએદાથી હવડા ચાલેછે અને જેહને "બરીતીશ કાંનશટીટીઉશંન" કરીને કેહેછે, તે કાએદા મુજબ તરંણ જુદી જુદી તરેહેના અમલ એ રાજ કારોબારમાં લાગુ પડેલાછે, અને એ તરંણે અમલવાલાઓનાં એક મત થાઆ વગર એ દેશનો કાંઇબી કારોબાર ચાલી શકતો નથી અથવા કાંઇબી કામ શાતા બરેલું કેહવાતું નથી. એ તરણ અમલ મધે શઉથી પેહેલો અમલ તાજ ધરાવનાર પાદશાહ ઇઆ રાંણીનોછે. બીજો અમલ "હાઉશ આવ લારડશ" ઇઆને અમીર લોકોની શભાનોછે, એ શભા મધે ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા પરગણાંઓનાં ખાંનદાંનથી ઉતરતા આવેલા અમીરો તથા બીજા કેટલાએક ઉમરાવો તથા મોહોટી પદવી ધરાવનારા થોડાએક પાદરીઓ શામેલ રેહેચ, તે શંઘલાવોની શંખીઆ આશરે ૪૪૮ માંણશની થાએછે. તરીજો અમલ "હાઉશ આવ કામનશ" ઇઆને રઇઅતે પશંદ કરેલા માણશોની શભાનોછે, એ શભામાં ૬૫૬ ઘરહશથો શામેલછે. આગલા વખતમાં ઈંગલંડ દેશ મધે પાદશાહનો અખતીઆર ઘણો મોહોટો હતો, અને "પારલેમેનટ" ની શભા માતરે તેહને તાએબે હતી અને તે વખતે એ મંડલી હવડાની માફક નું શવતંતરપણું ભોગવતી હતી નહી, પણ જેઆરે ઇશાવી શને ૧૬૮૮ નાં વરશમાં ઈંગલંડ દેશમા રાજદરબારી મોહોટો ફેરફાર થાઓ, અને રઇઅતે તે વખતના પાદશાહ ચારલશ પેહલાને ગરદન મારીઓ, તેઆર પછી પાદશાહનો અખતીઆર ઘણો કમતી કરેઆમાં આવેઓ હતો, અને તે વખતથી "હાઉશ આવ લારડશ" તથા "હાઉશ આવ કાંમનશ" એ બંધે શભાઓની શતા વધી હતી. ઉપલી બંધે શભાઓ વીશે એકંદર બોલતી વેલાએ લોકો તેહેને "પારલેમેનટ" ની શભા કરી કેહેછે, પણ એ બન્ને શભાઓની બેઠકનાં મુકાંમ જુદાછે, અને રાજકારોબારની હરેક બાબદ વીશે એ બંધે શભાવાલાઓ એક બીજાથી હલાએદી રીતે વીચાર તથા ભાંજઘડ કરેછે. "લારડશ" ની શભામા પાદશાહી ખાનદાંનનાં તરણ શખશો તથા અમીર લોકો મધેથી ૨૦) ડીઉક ૨૧) મારકુવીશ ૧૧૪) અરલ ૨૨) વાઇકાઉંટ ૧૯૪) બઆરોનેટ ૧૬) ઇશકાટલાડ દેશનાં અમીરો ૨૮) આએરલાંડ દેશના અમીરો અને ૩૦) મોહટી પદવી ધરાવનારા પાદરીઓ શાંમેલછે. "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કીજે જે ૬૫૬ ગરહશથો રઇએતની તરફથી ચુટી કાહાડીઆમા આવેછે તે કાંમમા આખી રઇએત શામેલ રેહતી નથી, પણ જે લોકો પોતે જમીન ધરાવતા હોએ અને તેહેની વરશ દાહાડાની નકી આએપત ૧૦ પાઉંડ કરતાં ઓછી નહી હોએ તેઓને એ હક આપીઆમાં આવી એછે, અને તેઓની શંખીઆ આશરે દશ લાખ માણશની ગણાએછે.

"પારલેમેનટ" ની શભાને નવા ધારા બાંધવાનો તથા જુનાં ધારા રદ કરવાનો અખતીઆરછે. એ શીવ શર

પેહેલી દરખાશત "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કરવી પડેચ, અને,તેઓએ,જો તે કામ પશંદ કીધુંતો પછી તે જ દરખાશત "હાઉશ આવ લારડશ" ની શભા મધે ઠરે. આમાં આવેચ, અને તાંહાં પશાર થાએઆ પછી તે બાબે પાદશાહ ઇઆ,રાંણી જે તખતપર હોએચ તેહેની પરવાનગી મેલવીઆથી તે ધારો પશાર થાએછે. નાણાંની બાબદ વીશે ઇઆને. શરકારની તરફથી જે કાંઇ ખરચ કરવો હોએ તે બાબદમા શંગશે અખતીઆર "હાઉશ આવ કામનશ" ની શભા વાલાઓંનો છે. કોઇ લડાઇને વાશતે એ શભા વાલાઓ જો ખરચ આપવા નાં કેહેતો પાદશાહથી ઇઆ તેહેના વજીરોથી લડાઇ થાઇ શકે નહી વજીરો ઇઆને પરધાનોને મુકરર,કરવાનો હક પાદશાહનોછે, પણ તે પરધાનોનું કામ જો "પારલેમેનટ" ની શભાને,પશંદ પડતુ નહી હોએ અને એ શભામાં બેશનારાઓથી તેઓને આશરો મલતો નહી,હોએ તો વજીરોથી, પોતાનો ઓધો ચલાવી શકાતો નથી, તેથી પાદશાહને પોતાના આગલા વજીરો બદલીને બીજા વજીરો મુકરર કરવા પડેછે.

જે કોઈ ભુતથી બીહે તેહેને ભુત વલગે.

જેને ભુતની બીક લાગેછે; તેનેજ ભુત વલગેછે. તે ઉપર અમે ઘણી વાતો શાંભલીછે, તથા દીઠીછે, તે લખતા પાર આવે નહી, અને જે નથી બીહીતો તેને ભુત વલગે પણ નહી; તેની વાતો પણછે

૧. એક તલાવને કાંઠે કબર (ગોર) હતી, તે ઉપર બેશીને ૧૦ માંણુશોએ લુગડા ધોએઆં, તેમાંથી એક જણ બીધો, તેને જીનનો વલગાડ થએો તેથી દુખ પાંમીઓ

૨ એક પીપરના જાડમાં કોઇ દેવીનું થાનક હતું તે જાડ શુતાર જણ આડ મલીને કાપીઉ. તેમાથી એક જણને વલગીને દેવી બોલી, કે પેહેગા થા એણે મારા ઉપર કરઓછે

૩ એક વાઘરણ ડાકણ શાથે વાણીઆ દશ અથવા બાર જણઓને લડાઇ થઇ, તેમાથી જણ બેને વલગાડ થએો, અને ધુણીને બોલી, કે મારા શાથે જેટલા લડીઆછે તેટલાનો જીવ લેવશ. પણ બીજાઓને તો પછી કાંઇ થઇઉ નહી.

૪. શુરતમા મોહોટી હવેલીમા ભુતના ભરમથી કોઈ માંણુશ પેશી શકતું નહી, તે જગો શવાબી નારાએણ વાલાઓએ વેચાતી થોડા રૂપીઆમાં રાખી એવી ભુતના ભરમથી ખાલી જગીઆઓ ગુજરાતમા ઘણી હોઆછે, અને કોઇ હીમતવાલાઓ તે જગીઆ વેચાતી રાખેછે, તેના જોવામા ભુત આવતો નથી

૫. એક ગરાશીઓ દેવીની મુરતીની નજરે પીશાબ કરવા બેઠો હતો. તેના શરીરમા આવીને દેવીએ એક પાડો તથા એક બકરો માગીઓ, તેથી તે ગામના પ્રાણીઆ દેવીની મુરતીને એક ઝાડ ઉપર દાટી આવીઆ. પછી ગરાશીઆએ એવી વાત ચલાવી કે દેવીએ મારા શપનામા આવીને કહીઉ, કે મેતો ભુલમા પાડો તથા બકરો માગો, અને શવારમા એવા જીવ મારી પાશે મારવા આવે,તેથી હું નાશીને ફલાંણે ઠેકાણે શંતાઇછું. તે જીવ મારે નહીતો માહારી જગો બતાવજે.

૬. એક રજપુત ભુતની વાતો માનતોતો નહી તે શારૂ ભુત વાલા ઘરમા શુતો, તીહા ભુતની વાતો ચલાવનારે એક જણે આવીને કશુંબો પાઇને તે રજપુતને મીઠાઇમા કેફ ખવરાવીઓ પછી કેફ ચડતી વખત બીજા માંણશોને બોલાવીને એ ભુતનો વલગાડ ઠરાવીઓ. તે કેફ ઉતરા પછી ઠગાઇ માલમ પડી

૭ એક શંઘ જાતરાએ જતો હતો તે એક, ગામથી પાછલી રાતે ચાલીઆ, તીહાથી બોમીઓ શાથે લીધો પછી. તે,શઘમાથી શીપાઇ બે આગલ ચાલીઆ, તેની શઘવાલાઓને માલમ રહી નહી તીહાં એક વાવીઅ આની, તેમા પાણી પીવા એ બંને જણ ઉતરીઆ, પછી બીજા તે.શઘવાલા માણશો તીહા આવતાં હતા, તેમા, વલાવા વીશ હતા, તેના હાથમા બંદુકો ભરેલીઓ તથા તીર કામઠા હતાં, તે શાથે એ બોમીઓ વતો કરતો આવતો હતો કે અમ હોઆ એક તલાવ,મારગમા આવશે, તેમા ભુતો રેહેછે તેથી ધોળે દીવશે પણ એખલુ કોઇ માંણુશ આ,રશત ચાલી શકે નહી એવી વાતો કરતા વાવીઅ પાશે આવીઆ, તે વામાં પેલા શીપાઇજણ બે પાણી પીને બાહાર નીકશા તેને દેખીને બોમીઓ નાઠો, પછી વલાવા શરવે નાઠા કેટલાએકની બંદુકો પડી ગઇ, તથા કોઇના માથાની પાઘડી, કોઇના પગરખા પડી રહા, કેટલાએક પડી ગઆ, તેને શરીરે વાગુ પછી દુર જઇને શરવે એકઠાં થઆ, તીઆરે શંઘવીએ પેલા વલાવીઆઓને ઠપકો દીધો, કે અમારા માંણશો કેટલાએક પડી ગીઆ, તેના શરીરને વાગીઉ તથા કેટલાએક નાશી,શકીઆ નહી, તે પછવાડે રહી ગઆ, તેને મેલીને તમો

બરમા દેશનો રાજા હમેશાં પોતાને તાંહાં એક શફેદ હાથી પાલેય, અને તે હાથીનું મુકામ પાદશાહના મેહેલની પાશે હોએય. રાજા તથા પરજાના લોકો એ હાથીની પુંજા કરેછે, તેહેને શુનાં રૂપાનાં વાશણની અંદર ખોરાક ખવાડેછે, તથા જડાવદાર કપડું તેનાં આંગ ઉપર નાખેછે તથા તેહેની આશપાશ તરેહવાર ખુશબોઇ મુકેછે, અને તેહેવારનાં દાહાડાઓ ઉપર તે હાથીને કીમતી જરીઆન પેહેડાવેછે. એ હાથીની ચાકરીમાં ઘણાએક માણુશો રેહેછે, અને તેના ખરચને કીજે રાજાએ કેટલાંએક ગાંમડાઓની આએપત મુકરર કરી આપેલીછે. એ રાજા પોતાના રાજ દરબારી દશતાવેજોમાં પોતાનાં નામની પછવાડે "શફેદ હાથીનો શાહેબ" એવી રીતનો ખેતાબ લખેછે.

ઈંગલંડ દેશની રાજ ચલાવનારી શભા.

આપણે ઘણી વેલાએ ઈંગલંડ દેશની "પારલેમેનટ" ની શભા વીશે વાતો શાંભલીએ છેઇએ. એ શભા ઈંગલંડ દેશ તથા, તેહેને લગતાં બીજાં પરગણાંઓને વાશતે ધારા બાંધેય, તથા એ દેશ અને તેહેને તાબેનાં તમાંમ મુલકોનાં રાજ કારોબાર ઉપર ધેઆંન પોહચાડેછે તથા તેઓમાં શુધરાઇ કરેછે. આપણે ઘણી વાર શાભલીએય કે ઈંગરેજી રાજમા કોઇ માણુશને પોતાને વાશતે ઇઆ પરજાનાં લાભને ખાતર ઈંગલંડના શઉથી ચહડી પદવીના શતાવાલાઓની નજદીક ફરીઆદ કરવી હોએય તો તે ફરીઆદની અરજી "પારલેમેનટ" ની શભા ઉપર મોકલેઆમાં આવેછે હવે એ "પારલેમેનટ" ની શભા તે કેહવી તરેહેની મડલી છે તે બાબે હમો ધાશતી રાખીએય કે હમારી થોડીજ વાંચનારીઓને માહેતગારી હશે, એટલા વાશતે એ શભા વીશે હમો થોડુંએક વરણન ખતરે આપવાની રજા લીછએય

જાંણવુ, જે ઈંગલડ દેશનું રાજ જે કાએદાથી હવડા ચાલેછે અને જેહને "બરીતીશ કાંનશટીટીઉશંન" કરીને કેહેછે, તે કાએદા મુજબ તરંણ જુદી જુદી તરેહેના અમલ એ રાજ કારોબારમાં લાગુ પડેલાછે, અને એ તરંણે અમલવાલાઓનાં એક મત થાઆ વગર એ દેશનો કાંઇબી કારોબાર ચાલી શકતો નથી અથવા કાંઇબી કામ શતા ભરેલું કેહવાતું નથી. એ તરંણ અમલ મધે શઉથી પેહલો અમલતાજ ધરાવનાંર પાદશાહ ઇઆ રાંણીનોછે. બીજો અમલ "હાઉશ આવ લારડશ" ઇઆને અમીર લોકોની શભાનોછે, એ શભા મધે ઈંગલંડ દેશ તથા તેહેને લગતા પરગણાંઓના ખાંનદાંનથી ઉતરતા આવેલા અમીરો તથા બીજા કેટલાએક ઉમરાવો તથા મોહોટી પદવી ધરાવનાંરા થોડાએક પાદરીઓ શામેલ રેહેય, તે શંઘલાવોની શંખીઆ આશરે ૪૪૮ માંણુશની થાએછે. તરીજો અમલ "હાઉશ આવ કામનશ" ઇઆને રઇઅતે પશંદ કરેલા માણુશોની શભાનોછે; એ શભામા ૬૫૬ ઘરહશથો શામેલછે. આગલા વખતમાં ઈંગલંડ દેશ મધે પાદશાહનો અખીતીઆર ઘણો મોહોટો હતો, અને "પારલેમેનટ" ની શભા માતરે તેહને તાએબે હતી અને તે વખતે એ મંડલી હવડાંની માફક તું શવતંતરપણુ ભોગવતી હતી નહી, પણ જેઆરે ઇશવી શને ૧૬૮૮ નાં વરશમાં ઈંગલંડ દેશમાં રાજદરબારી મોહોટો ફેરફાર થાઓ, અને રઇઅતે તે વખતના પાદશાહ ચારલશ પેહલાને ગરદંન મારીઓ, તેઆર પછી પાદશાહનો અખતીઆર ઘણો કમતી કરેઆમા આવેઓ હતો, અને તે વખતથી "હાઉશ આવ લારડશ" તથા "હાઉશ આવ કાંમનશ" એ બધે શભાઓની શતા વધી હતી. ઉપલી બંને શભાઓ વીશે એકંદર બોલતી વેલાએ લોકો તેહેને "પારલેમેનટ" ની શભા કરી કેહેછે, પણ એ બને શભાઓની બેઠકનાં મુકાંમ જુદાછે, અને રાજકારોબારની હરેક બાબદ વીશે એ બંને શભાવાલાઓ એક બીજાથી હલાએદી રીતે વીચાર તથા બાનજઘડ કરેછે. "લારડશ" ની શભામા પાદશાહી ખાંનદાનનાં તરણ શખશો તથા અમીર લોકો મધેથી ૨૦) ડીઊક ૨૧) મારકુવીશ ૧૧૪) અરલ ૨૨) વાઇકાઉંટ ૧૯૪) બાઆરોનેટ ૧૬) ઇશકાટલાંડ દેશનાં અમીરો ૨૮) આએરલાંડ દેશનાં અમીરો અને ૩૦) મોહટી પદવી ધરાવનારા પાદરીઓ શાંમેલછે. "હાઉશ આવ કાંમનશ" ની શભાને કીજે જે ૬૫૬ ગરહશથો રઇએતની તરફથી ચુંટી કાહાડીઆમાં આવેછે તે કાંમમા આખી રઇએત શામેલ રેહતી નથી, પણ જે લોકો પોતે જમીન ધરાવતા હોએ અને તેહેની વરશ દાહાડાની નકી આએપત ૧૦ પાઉડ કરતાં ઓછી નહી હોએ તેઓને એ હક આપીઆમા આવીઓછે, અને તેઓની શંખીઆ આશરે દશ લાખ માણુશની ગણાએછે.

"પારલેમેનટ" ની શભાને નવા ધારા બાંધવાનો તંથા જુનાં ધારા રદ કરવાનો અખતીઆરછે. એ શીઉ શર

પેહેલી દરખાશત "હાઉશ આવ કોમનશ" ની શભાને કરવી પડેચ, અને તેઓએ, જો તે કામ પશંદ કીધુંતો-પછી તે જ દરખાશત "હાઉશ આવ લારડશ" ની શભા મધે કરે આમાં આવેચ, અને તાંહાં પશાર થાએઆ પછી તે બાબે પાદશાહ ઇઆ રાણી જે તખતપર હોએચ તેહેની પરવાનગી મેલવીઆથી તે ધારો પશાર થાએછે. નાણાંની બાબદ વીશે ઇઆને શરકારની તરફથી જે કાઇ ખરચ કરવો હોએ તે બાબદમા શંગલો અખતીઆર "હાઉશ આવ કામનશ"ની શભા વાલાઓનોછે. કોઇ લડાઇને વાશતે એ શભા વાલાઓ જો ખરચ આપવા નાં કેહેતો પાદશાહથી ઇઆ તેહેના વઝીરોથી લડાઇ થાઇ શકે નહી વઝીરો ઇઆને પરધાનોને મુકરર કરવાનો હક પાદશાહનોછે, પણ તે પરધાનોનું કામ જો "પારલેમેનટ" ની શભાને પશંદ પડતું નહી હોએ અને એ શભામા બેશનારાઓથી તેઓને આશરો મલતો નહી હોએ તો વઝીરોથી, પોતાનો ઓધો ચલાવી શકાતો નથી, તેથી પાદશાહને પોતાના આગલા વઝીરો બદલીને બીજા વઝીરો મુકરર કરવા પડેછે.

જે કોઈ ભુતથી બીહે તેહેને ભુત વલગે.

જેને ભુતની બીક લાગેછે, તેનેજ ભુત વલગેછે. તે ઉપર અમે ઘણી વાતો શાભલીછે, તથા દીઠીછે, તે લખતા પાર આવે નહી, અને જે નથી બીહીતો તેને ભુત વલગે પણ નહી, તેની વાતો ઘણીછે

૧. એક તલાવને કાંઠે કબર (ઘોર) હતી, તે ઉપર બેશીને ૧૦ માણશોએ લુગડા ધોએઆ, તેમાંથી એક જણ બીધો, તેને જીનનો વલગાડ થએો તેથી દુખ પાંમીઓ

૨. એક પીપરના જાડમાં કોઇ દેવીનું થાનક હતું તે જાડ શુતાર જણ ચાર મલીને કાપીઉ. તેમાથી એક જણને વલગીને દેવી બોલી, કે પેહેલ ઘા એણે મારા ઉપર કરએોછે

૩ એક વાઘરિણ ડાકણ શાથે વાણીઆ દશ અથવા બાર જણાઓને લડાઇ થઇ, તેમાથી જણ બેને વલગાડ થએો, અને ધુણીને બોલી, કે મારા મને જેટલા વઢીઆછે તેટલાનો જીવ લેવશ. પણ બીજાઓને તો પછી કાંઇ થઇઉ નહી

૪. શુરતમા મોહોટી હવેલીમા ભુતના ભરમથી કોઇ માણશ પેશી શકતું નહી, તે જગા શવામી નારાએણ વાલાઓએ વેચાતી થોડા રૂપીઆમાં રાખી એવી ભુતના ભરમથી ખાલી જગીઆઓ ગુજરાતમા ઘણી હોઅછે, અને કોઇ હીમતવાલાઓ તે જગીઆ વેચાતી રાખેછે, તેના જોવામાં ભુત આવતો નથી

૫. એક ગરાશીઓ દેવીની મુરતીની નજરે પીશાબ કરવા બેહો હતો. તેના શરીરમા આવીને દેવીએ એક પાડો તથા એક બકરો માગીઓ, તેથી તે ગામના વાણીઆ દેવીની મુરતીને એક ગાઉ ઉપર દાટી આવીઆ પછી ગરાશીઆએ એવી વાત ચલાવી કે દેવીએ મારા શપનામા આવીને કહીઉ, કે મેતો ભુલમાં પાડો તથા બકરો માગો, અને શવારમા એવા જીવ મારી પાશે મારવા આવે તેથી હું નાશીને ફલાણે ઠેકાણે શંતાઇશ તે જીવ મારે નહીતો માહારી જગો બતાવજે.

૬. એક રજપુત ભુતની વાતો માનતોતો નહી તે શારૂ ભુત વાલા ઘરમા શુતો, તીહા ભુતની વાતો ચલાવનારે એક જણે આવીને કશુંબો પાઇને તે રજપુતને મીઠાઇમાં કેફ ખવરાવીઓ પછી કેફ ચડતી વખત બીજા માંણશોને બોલાવીને એ ભુતનો વલગાડ ઠરાવીઓ. તે કેફ ઉતરા પછી ઠગાઇ માલમ પડી.

૭. એક શંઘ જાતરાએ જતો હતો તે એક, ગામથી પાછલી રાતે ચાલીઆ, તીહાથી ભોમીઓ શાથે લીધો પછી-તે, શંઘમાથી શીપાઇ બે આગલ ચાલીઆ, તેની શંઘવાલાઓને માલમ રહી નહી. તીહા એક વાવીઅ આવી, તેમા પાણી પીવા એ બંને જણ ઉતરીઆ, પછી બીજા તે શંઘવાલા માણશો તીહા આવતાં હતા, તેમા, વલાવા વીશ હતા, તેના હાથમા બંદુકો બલેલીઓ તથા તીર કાંમઠા હતાં, તે શાથે એ ભોમીઓ વતો કરતો આવતો હતો કે અહીઆ એક તલાવ મારગના આવશે, તેમા ભુતો રેહેછે તેથી ધોળે દીવશે પણ એખલું કોઇ માંણશ આ રશતે ચાલી શકે નહી એવી વાતો કરતા વાવીઅ પાશે આવીઆ, તે વાવમાં પેલા શીપાઇજણ બે પાણી પીને બાહાર નીગરા તેને દેખીને ભોમીઓ નાઠો, પછી વલાવા શરવે નાઠા કેટલાએકની બંદુકો પડી ગઇ, તથા કોઇના માથાની પાઘડી, કોઇના પગરખા પડી રહા, કેટલાએક પડી ગયા, તેને શરીરે વાગું. પછી દુર જઇને શરને એકથા થઆ, તીઆરે શગવીએ પેલા વલાવીઆઓને ઠપકો દીધો, કે અમારાં માણશો કેટલાએક પડી ગીઆ, તેના શરીરને વાગીઉ તથા કેટલાએક નાશી શકીઆ નહી, તે પછવાડે રહી ગઆ, તેને મેલીને તમો

નાશી ગીઆ, તે કાંઇ ઠીક કરૂં નહી, અને તમે અમારૂ વલાવું આ રીતે શું કરશો? પછી વલાવીઆ બોલીઆ, કે લુટનારા અશવારો શો આવતા હોએતો અમે શાંમા થઇને મરીએ પણ ભુત શાંમું અમારૂં જોર ચાલે નહી, એમાંથી જીવ ખોઇ બેશીએ, પછી પેલા લોભીએ પણ વલાવીઆઓની શાખ પુરી. પછી તે વાવીઅથી પાછે બીજે રશતે થઇને શંઘ ગીઓ, અને જે શમે પેલા શીપાઇ જણ બેને દેખીને ચરવાના હતા, તીઆરે તે જણ બેઉએ જાંણું કે લુટનાર આવીઆ તેથી શંઘ નાઠો. પછી તે બેઉ જણ પાછા વાવીઅમાં ઉતરી ગીઆ, તે ઘડી બે પછી બાહાર નીકરીને શંતાતા શંતાતા શંઘ ભેગા થાએઆ, પછી એ વાત જાહેર થાએઆથી શરવે લોકો હશવા લાગા, અને કેટલાએકે એ બેઉ જણને ઠપકો આપીઓ કે તમે કેમ બોલેઆ નહી કે અમે છેઇએ તમે બીતાના.

૮. એક શાહુકારનાં નાંણા લેઇને આગલીઆઓ જતા હતા, તે કોઇ ગામમાં શેઠના આરતીઆને ઘેર રાતના વાશે રહ્યા. તેઓએ આરતીઆને કેહું કે અમોને એકાતે ઉતારો આપો, તેઆરે તે બોલેઓ કે એક ઘેર એકાતનુંછે પણ તેમા ભુત રેહેચ. તેઆરે આગલીઆ બોલેઆ કે અમો જણ દશ છેઇએ વલી વલાવા પંદર શાતેછે. એટલા જણોને ભુત શું કરશે, અમો ભુતથી કાંઇ બીતા નથી. પછી તે ઘરમાં ઉતરા, તે આંગલીઆ જણ દશ ઓરડામાં શુતા, પછી રાતે તે ઘેરમા ખાતર પાડીને ચોર એક પેઠો, તે શરવ વાતમા માહેર હતો, તેને તાલીઓ પાડીઓ, એટલે એ દશ જણાઓ ઉઠી નાશી ગીઆ. પછી વલાવીઆઓએ ઉઠીને ઢાલ તરવાર લીધી. પણ ભુતના બએથી કોઇ એ ઘેરમાં આવી શકેઓ નહી અને દીવો કરવાનો પણ કાંઇ જોગ આવીઓ નહી પછી તેમાં એક મોટો અને ડાહાઓ હતો, તે બોલીઓ, કે ઓરડાના કમાડ શારી પેઠે શાચવીને આપણે શરવે આડા શુઇએ. પછી એમ કરીઉ અને શવારમાં ઉઠીને જુવેયતો ખાતર પાડીને ચોર લુગડાં લેઇ ગીઆ અને પેહેરેલા લુગડા ને નાંણા હતાં તેટલાં રહેઆં

૯. એક બાવશારને ઘેર મેહેમાન એક આવીઓ હતો, તેને રાતે રેહેવાના ઘરથી છેટે બીજું ઘર પોતાનું હતું, તાંહાં શુવારીઓ, પછી તે મેહેમાંન રાત આરધી જતે જાગીઓ, અને મોહોડુ ઉઘાડુ કરીને જોઉં, તીહાં બાઅડીઓ બે ઉભી દીઠી, તેની શાડી ઉપર ચંદરમાંનું ચાંદરડુ એક એક દીઠુ, એ ટલેબાણો બીના લાગીઓ, પછી હનમાંનનું નામ લીધું. વતી કેટલાએક દેવોના શમ દીશ, કે તમે અહીઆં ઉબીઓ રોહો તો તમને તેતરીશ કરોડ દેવોની આણ, માતા બહુચરાજીની આંણ, મેલડીની કાલ ભઇરવની આંણ, એવું ઘણું કહીઉં. પણ એતો ગઇઓ નહી પછીતો ધીરજ રહી નહી એટલે બુમ પાડી, તીઆરે પહોગી લોકો ઉઠીને આવીઆ, અને તેહને કહીઉં કે તું ઉઠીને કમાડની માહેલી શાંકલ ઉઘાડ, તીઆરે તે બોલીઓ, કે મનેતો બે જણીઓએ દબાવી રાખીઓ છે, અને મને મારેછે, હું ઉઠી શકતો નથી. પછી પેલા લોકોએ કમાડ ખેડવીને ઉતારી મુકીઆ, એટલે એ મેહેમાંન ખાટલા ઉપરથી ઉઠીને નાઠો, તે બારણા વચે જઇ પડીઓ. પછી તે ઘરમા અંધારામા બાએડીઓ બે ઉભી હતી તેને જોઇને એ લોકો પણ થર થર ધ્રુજવા લાગા. અને કોઇ હીમતવાલો હતો, તેણે પથરા મારીઆ તે વાગા, પણ એ બાએડીઓ ખશી નહી. તેવામાં ચોકીવાલા આવી પોહોચીઆ, તેઓએ તીર મારીઆ, તે બાએડીઓના શરીરમાં વાગીઆ, પણ કાંઇ બોલે નહી, અને જાએ પણ નહી. પછી કોઇ દીવો કરી લાવીઓ, અને શારી પેઠે તપાશ કરીને જોઇઉ તારે ડામચીઆ ઉપર ગોદડાં હતા તે ઉપર એક શાડીનુ કરેલું ગોદડું ઓઢારેલુ હતુ, તે ઉપર ચાદરનું પડતું હતુ, અને તેહેનો આકાર બેએ બાએડીઓ ઉભી હોએ તેમ લાગતો હતો.

(કવી દલપતરામનો ભુત નીબંધ)

પરચુટણ બીનાંઓ.

નેકી અને બદી—આએ દુનીઆમાં પરથમથી બે કુટંબ જનમ પામેઆંછે, કે જેવોનો ખવાશ એક બીજાથી તદન ઉલટોછે. એ મધેનુ એક કુટંબ બેહેશતમાં રેહેછે, બીજાનો વાશો જેહાંનમમાછે. બેહેશતમાં રેહેનારા કુટંબનું શઉથી નાથડું બચું "ખુશાલી" કરીને છે, કે જેની માંએનુ નાંમ "શુખ" કરીનેછે, અને જેહેનાં બાપનુ નામ "નેકી" કરીનેછે, અને તેવોનો વઉશ ઇશવરથી ઉતરી આવેઓછે. બીજાં કુટંબનું નાથડું બચું "દલગીરી" કરીનેછે, તેની માએનુ નાંમ "દુખ" કરીનેછે, અને તેના બાપનુ નામ "બદી" કરીનેછે અને તેઓની તોખંમ રાખશશથી ઉતરીછે. એ બેએ કુટંબનાં નાથેલા બાલકોના કોઇ કારજ કરનારે વચમા પડીને એક બીજા શાથે લગન કરાવેઆં તેઆરે તેમાથી આએ દુનીઆના માણશો વચે નેકી અને બ

દી, શુખ અને દુખ, બેલાએલુ પેદા થાએઉં. જેઆરે હરેક માણશ ગુજરી જાએય તેઆરે આએ બેએ કુટંબના વડીલો મા હમેશાં ટંતા થાએછે, તેહેનો ચુકાદો "ધરમ" હેવાં નામ નો એક બુજોરગ શખ્શ નીઆએની ખુરશીએ બેશીને કરે છે જો તે મરનાર માંણશે ઘણી બદી કીધી હોએગતો "ધરમ" તે માંણશને વાશતે પેલા જેહાનમમો રેહેનાર કુટંબને કેહેચકે, "હેને તમો લેઈ જાઓ અને દફનાવી આવો—હેનામાં તમારાં કુટંબનો ખવાગ ઘણોછે, વાશતે તમારો દાવો વાજબીછે". જો તે ગુજરનાર માણશ નેક થાઈ ગએો હોએય તો તેહને ઉપલીજ રીતે બેહેશતમા રેહેનાર કુટંબને હવાલે કરેછે, કાએકે તે કુટંબનો દાવો તેહેની ઉપર વધારેછે. "ધરંમ" બીજું હેવું કેહેચકે એક દાહાડે બેહેશતની નદીઓમા પુર આવશે; તેનાં પાંણી જાંહાંનમને શંગલુધોઇ નાંખશે, અને તેથી જેહાનમમો રેહેનારૂ કુટંમ શનાન કરીને પવીતર થાશે, પછી એ બેહુ કુટંબનાં ગુજરેલા માંણશોના પાછા લગન થશે, અને તેના બચ્ચાં હેવાં નીરમલ પેદા થાશેકે જેથી બદીના છાએઆ શાથે નકીને શરખાવવી પડશે

વીદીઆનું બલ—વીદીઆ શું શું કામ કરી શકેચ, તે શેઆંના વાચનારાઓએ ઘણી બાબદમા જાણઉં હશે. હાલ જમાનામા વીદીઆનુ બલ બીજાં પરાકરમો શાથે આએબી એક માબારત કામ કરેછે, કે શમુદરમાં ડુબેલી નગદી અને બીજી નાખલી વશતુ પાછી બાહેર કાહડી શકેચ, એટલુંજ નહી, પણ મનવાર શરખા મોહટા વાહણો જે દરીઆમાં ડુબેઆ હોએ તે વીદીઆનુ બલ પાછાં બાહેર કાહડવાને આદમીને શકતીવાંન કરેચ. રૂશીઆન શાથે છેલલી લડાઈ થઈ તેઆરે ઇંગરેજોની તથા ફરેનચોની મનવારો શીબાશટેપોલની ખાડીમા પેશી શકે નહી તથા રૂશીઆંનના બારકશો તેઓને હાથ આવે નહી તેટલા શારૂ રૂશીઆનોએ તે ખારીનાં બારામા પોતાની (પર) બાવન મોહટી મનવારો તથા બીજા બારકશો ડુબારી દીધાં હતાં. તે મનવારો પાછી બાહેર કાહડવાને અમેરીકામાં બોશટન શેહેરવાલા જાન ઈ કોવન નામના ગરહશથે રૂશીઆન શરકાર શાથે કબુલાત કરીછે. "જીનરાલટરમે" નામની ખાડીમાંથી અમેરીકાનો ડુબેલી "મીશોરી" નામની આગબોટનુ ખોખું જે ઇજનરે બાહેર કાહડઉં હતુ તે પણ્ી એ મી० કોવનજ હતો તે હવડાં રૂશીઆમાહે અંને ઉપલાં બારકશો કાહડવાની તઈઆરી કરેછે.

ઉતાવલો ઈનશાફ—થોડા મહીનાની વાતપર અમેરીકા મધે એક દરબારમાં કોઈ વકીલોને પોતાના ઘરાકો શાથે ખરચની બાબદમા વાંધો પડએો; તેઆરે નેઆએધીશના દીવાંનખાનાંમાં તે ખરચ વશુલ કરવાને તેઓ આવેઆ, તાહા પોતાનો દાવો શાબેત કરવાને તેઓ કેટલાંએક ધારાના પુશતકો બી લાવેઆ હતા, અને ઘરાકને થથરાવવાને બારી ધુમધામ કરતા હતા. નેઆએધીશે પુછીઉં કે "ઘરશથો તમારો વાંધો કેટલા રૂપીઆનોછે". જવાબ દીધો "પાચ રૂપીઆનો" નેઆએધીશે તુરત પોતાનાં ખીશામાથી તેટલા રૂપીઆ કાહડી તે લાએરોને આપીને દરબારના માણશને હુકુમ કીધો કે બીજો મુકદમો લાવો

એ પરમાણે ઇનશાફની દરબારોમાં ઉતાવલે ચુકાદો કરવાને શગલા લોકો આરજુ રાખેતો ઇનશાફ ખાતાંમાં થતી ઢીલની લોકો જે ફરીઆદ કરેચ તે શાભલવામા આવે નહી.

એક ફીલશુફની નશીએત—ખોદાએતાલાએ આપણને બેએ આંખ, બેએ કાંન, અને એક જુબાંન આપેલી છે, વાશતે માણશે હરએક બાબતમાં બેએ વખત નજરે જોઉં, અને બેએ વખત શાંભલવું, અને પછી એક વખત બોલવું લાજમછે.

આપ અખતેઆરી.

ઘુખી ને શુકી રોટી ઉપર શંતોશ કરૂં,
ફુટી ફાટી ખેદડી મુજ આંગ પર ધરૂં;
લોકના આભારનો મુજને બેંચવો બોજો—
તે થાને પોતાની મેહેનત ભલી રોજો.

ગુલશતાન.

શખાવત અને કંગાલીઅત.

નેકબખત તે કે જેણે અંદાજાશર ખાધુ ને ખવાડીઉં—
બદબખત તે કે જે મરી ગીઓ ને મુકી ગીઓ

ગુલશતાન

શંતોશ.

નથી ઉટ પર શવાર—નવ ખર પેરે મુજ પર બાર,
નહી કો પરજાનો હું રાજા—નવ કોઈ માહરો અંદાતાર,
છતની નહી મુજને ચીનતા—અછતનો નહી શતાપ,
છગન મગન દમ મારૂં છું—ઉમર ગુજરેછે આપોઆપ.

ગુલેશતાન

સુધરેલી ઓરત વીશે.

શેઠ સગારશાના પુરજીઆનો રાગ.

જેને સુધરેલી નારીરે, સદા સુખી તે સંસારી ॥ ટેક ॥

નિરમળ નમણું દિસે નિરંતર, નેહ ભરેલાં નેણ ॥
મનને હરે એવાં મુખથી ખરતાં, વિણીને લેઇએ વેણ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧॥

સવામીના ચિતમાં શોક કે ચિંતા, જો જાણે લવલેશ ॥
હેતે હસાવીને હિંમત આપે, કાપે સઘળો કલેશ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૨॥

પુછીને જોતા પેઆરા પતીની, જો મરજી ન જણાય ॥
પર ઘેરતો એનુ પગલુ માંડે, પીઅર પણ નવ જાય ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૩॥

વરજીના મનની મરજી પ્રમાણે, કામ સદા કરનાર ॥
સુંદરી એ બાએગ શાલીના સારૂ, સરજી સરજન હાર ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૪॥

સુપનામા કદી કોઇની શાથે, ટંટો કરે નહી તેહ ॥
મેલ વિનાનુ મન પણ નિરમળ, નિરમળ દિસે દેહ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૫॥

આપે પરલુ એવો વઇભવ પામી, પામે પુરો સંતોશ ॥
સંકટમાં પણ સવામીની શાથે, રંજન રાખે રોશ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૬॥

ગામમા હોએ ગરીબ પોતાથી, તેનુ જુવે સુખ તોલ ॥
દોલતવાળાની દોલત દેખી, બોલે ન હલકા બોલ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૭॥

સવાંમીનો સુદ્ધ સવભાવ ગમે, મનરાચે સવાંમીને રૂપ ॥
પરપતીને તો પથર જેવો જાંણે, હોય જો બારે ભુપ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૮॥

સાંભળે સબંદ શિખામણના તે, જીભમાં મોટી જાય ॥
દુરગુણ દેખીને દુરથી નાસે, સદગુણ સિખે સદાય ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૯॥

આળસ ઉઘ અતીશે ન દિસે, દિસે ઉદીઓગી અંગ ॥
હાંસીતો જેને દિલેજ ન ગમે, ન ગમે નઠારાનો સંગ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૦॥

સનેહ વધારે ને શોક ઘટાડે, લોકમાં પામે લાજ ॥
એવી મલે જો આ દુનીઆમાં, સવરગ ઇછે શા કાજ ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૧॥

પૂરણ પુનઅથી પૂરૂશ પામે, ન ઉતમ એવી નાર ॥
દળપતરામ કહે દુનીઆમા, ધન તેનો અવતાર ॥
જેને સુધરેલી૦ ॥ ૧૨॥

ભુંડી ભારજાની.

(રાગ ઉપર પરમાણે.)

બાઇઓ જેની ભારજા ભુંડીરે, તેને પીડા અંતર ઉંડી ॥ ટેક.

લાજ તજીને લડાઇ કરે નીત, ભાલવા લોક ભરાય ॥
સારા માણસના ઘરનુ વગોણુ, જોણુ જગતને થાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા ॥ ૧॥

જેમ બીલાડી ઉદરને જુવે, એમ નાથ સામા કરી નેણ ॥
પગ થકી પરગટે માથા લગી, એવા વાંકાં કાઢે વેણ ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૨॥

ચાર ઘડી પીઉ ચઉરે ટકે તારે, સુખ બને ને થાય ॥
ઘડીએ આવીને ઘેર બેસે, તારે શેર લોહી સુકાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૩॥

પોહોર ચડે દીન પોહોડીને ઉઠે, ઓપે લડાઇનો ચાલ ॥
જો લડનાર કોઇ ન જડેતો, પડતા લે પોતાના ખાલ ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૪॥

સનેહ કરી કેદી સવામી સંઘાતે, બેસી ન બોલે વાત ॥
ધુમાડાની પેઠે ધુધવતી રહે, રોસ ભરી દીન રાત ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૫॥

પીઉ ઘરીતો ધણીજ પોતાના, સમજણ જાંણે સદાય ॥
દઇવ થકેતો મનુશના મુખની, સિખામણે શુ થાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૬॥

પંડીત શાસતર ભણેલ પુરાણી, મોટી સભામા મનાય ॥
માન તજી મુરખીના મોહોડાના, તેજ ઠુકારા ખાય ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૭॥

જેને વિતી હોય તે નર જાણે, આણે બિજા અહંકાર ॥
ડાહાપણનો દળપત કહે, કોઇ ગરવ ન કરશો લગાર ॥
બાઇઓ જેની ભારજા૦ ॥ ૮॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લું. મેએ ૧૮૫૭. આંક ૫ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

રાણી ઝેનોબીઆ.

હમારા તરીજા આંક મધે માલવા પરાંતની રાજ મલાવનારી નામીચી અશતરી આલીઆબાઇ વીષે હમોએ કેટલીએક હકીકત પરગટ કરી હતી. આ દુનીઆની શપાટી ઉપર ઓરતોએ ઘણી વેલાએ રાજ કારોબાર ચલાવીને પોતાની પંથની મનશકતી શાબેત કરીછે. ઇઉરોપ ખંડ મધે હાલના વખતમાં કેલવણીને લીધે ઘણીએક અશતરીઓ રાજ દરબારી કામકાજ કરવાને લાએક ગણાએછે, પણ આગલા વખતમાં જેઆરે દુનીઆમાં કેલવણીનો ફેલાવો હવડાની માફક બોહોલો હતો નહી તેઆરે પણ અશતરીઓએ મોહોટાં મોહોટાં કામો પોતાને માથે ઉઠાવીને પોતાની ચતુરાઇ તથા હોશીઆરી પુરવાર કીધેલીછે. એ ઉપરથી આપણા જોવામા આવેચકે ખોદાતાલાએ અશતરીઓને મરદોના કરતાં વધારે નાજુક બદન આપેલુછે, તોપણ તે શાહેબની બખશેશથી ગનેઆન અને મનશકતીની બાબતમા મરદ કરતાં ઓરત ઓછો દરજજો ધરાવતી નથી. એ બાબદનો દાખલા શંગલી કોમ અને શંગલા મુલકના લોકો મધેથી આપણને મલી આવેછે અશતરીઓની રાજ કારોબાર ચલાવવાની શકતી વીશેનો આપણા દેશને લગતો દાખલો ઉપર જણાવેલી ઇનદોરની રાણી આલીઆબાઇ વીશે હમોએ આપીઓ હતો ; બીજો દાખલો એક આરબ અશતરીનો હમો આપીએચ, કે જેહેનું નામ આએ બીનાને મથાલે હમોએ મુકીઉ છે.

આજ આશરે ૧૮૦૦) વરશની વાત ઉપર આરબશતાનના મુલકનાં ઓતર ભાગમા અને શીરીઆ દેશની દખણ દશા તરફ જાડા રેતીનું એક મોહટુ જંગલ આવેલુછે તાંહાં " પાલમાઇરા " નામનું એક શેહેર હતું, તેહેની હાકમી આરબ શરદારો ચલાવતા હતા, પણ તેઓ રૂમનાં શેહનશાને ખડણી આપતા હતા. એ પાલમાઇરા શેહેર જોકે રેતીનાં જગલ મધે આવેલુ હતું તો પણ એ શેહેર તથા તેની આશપાશની થોડીએક જમીન ફલવંત હતી તથા તાહા પાણીની આબાદાની ઘણી હતી, એટલામાટે તે જમાનામાં ઇઉરોપ તથા એશીઆ ખંડ વચે ખુશકીને મારગે જે વેપાર ચાલતો હતો તે વેપારનાં માલની રવાનગીનો રશતો પાલમાઇરા શેહેર મધેથી થાતો હતો. એ વેપારને લીધે પાલમાઇરા શેહેર દર વરશે આબાદાનીમાં વધતું હતું, અને ઇશાવી બીજી શદીમા તે ઘણુ તવગર અને દબદબા ભરેલું ગણાઆમાં આવતું હતું, અને રૂમના શેહેનશાહો એ શેહેર તથા તેહેને લગતા પરાતને પોતાની હકુમતનો એક અગતનો ભાગ શમજતા હતા

રૂમની શેહેનશાહતની તવારીખ વાંચનારને રોશનછે કે ઇશવી તરીજી શદીમાં ઇરાનના મુલકના શાશાનીઆન પાદશાહ શાપુર શંગાથે રૂમના શેહેનશા વાલરીઅનને ઘણીએક લડાઇઓ થાઇ હતી, અને તેમાં શેહેનશાહ વાલરીઅન શીકશત પામીઓ હતો, કે જેથી કરીને રૂમની હકુમત ઘણી નબલી પડી હતી. એ વખતમાં પાલમાઇરા શેહેર મધે " ઓડનેથશ " નામનો એક શરદાર હકુમત ચલાવતો હતો, અને ઝેનોબીઆ તે શરદારની રાણી હતી , ઓડનેથશ એક દેલાવર મરદ હતો, અને તેની રાણી ઝેનોબીઆ તેની બરોબરતી બાહાદુરી ધરાવતી હતી રૂમની શેહનશાહતના ઉપર જણાવેઆ પરમાણેના પડતા વખતમા પાલમાઇરા શેહેરના શરદારે પોતાને માથેનો રૂમનો અમલ માતરે નામ દાખલ રાખેઓ હતો, અને તેણે પોતાની આશપાશના પરાંતો જીતીને એક રાજપાટ ઉભુ કરવાનો કશદ કીધો હતો એ શરદાર ઓડનેથશ હેવા કામમા રોકાએલો હતો તેહવામા તેહેને પોતા

નાં બેશના એક શખશ શાથે કાઈ ટંટો થાએઓ, કે જેહેની વીગત આગલ વાચીઆમાં આવશે, અને તેમા તે મારેઓ ગીઓ, અને તેથી તેહેનું રાજ શંગલું તેહની રાણી જીનોબીઆના હાથમા આવી પડીઉ, કે જેણીએ પોતાના ખાવંદનો અંમલ ઘણી હોશીઆરીથી ચલાવીઓ, એટલુંજ નહી, પણ તે શાથે બીજા આશપાશના મુલકો જીતીને પોતાની પાદશાહીનો દશાત ઘણો વધારેઓ હતો.

એ રાણી જીનોબીઆ વીશે કેહેચકે તે મીશર દેશના એક પાદશાહી ખાનદાનથી ઉતરી આવેલી હતી. તે જે માફક બાહાદુર અને દેલાવર હતી તેજ પરમાણે પવીતર અને પોતાની પંથને માન આપવા લાએક ગુણો ધરાવતી હતી. એ રાણી આરબ અશતરીઓની માફક રંગમા લગાર શાવલી હતી, પણ તે શાથે મીશર અને આરબશતાનનાં મુલકોની તમામ ઓરતોમાં તે ઘણીજ ખુબ શુરત ગણાતી હતી, અને એ રાણીની તવારીખ લખનારાઓ કેહેમ કે તેહેનો અવાજ હેવોતો મીઠો હતો કે જેહેની બરોબરી દુનીઆમા થોડીજ અશતરીઓ કરી શકી હશે. રાણી જીનોબીઆમા જે ખુદરતી ગનેઆન અને કાબેલીઅત હતી, તે ગણેઆન અને કાબેલીઅતને તેણીએ એલમ શીખીને શીનગાર આપેઓ હતો તથા પુખત કીધુ હતું એ રાણી લાટીન તથા ઇઉનાની જુબાનો શારી પેઠે જાણતી હતી, તથા એ જુબાનો મધે લખાએલી કેતાબો તેણીએ શારી રીતે વાચેલી હતી. મીશર અને શીરીઆ દેશની ભાશાઓ પણ તે શારી રીતે શીખેલી હતી તેણીએ પોતાના ખાનગી કારણને શારૂં ઉગમણ પરાતની તવારીખનાં શંગરહનુ એક પુશતક બનાવીઉ હતુ, અને લાનજીનશ નામના એક ઉશતાદના હાથ હેઠલ હોમર તથા પલેટો નામના નામીચા ગરથકારોના પુશતકો તેણીએ ઘણી ઓતમ રીતે પાઠ કીધા હતા,

જીનીઓબીઆની કાબેલીઅત તથા હીમત પરમાણે ઓડનેથશ તેહેને લાએકનો ખાવંદ મલેઓ હતો. એ મરદ પરથમમ એક ખાનગી ગરહશથ હતો, તેમાથી તે ધીમે ધીમે પાલમાઇરા શેહેરની હાકમીના દરેજાને પોહોચેઓ હતો. જીનોબીઆ તથા ઓડનેથશ એ બન્નેને ભરથાર તથા બાએડી દાખલ એક એકમા જે રોશતી હતી, તે ઉપરાત જેમ એક લશકરના બેએ લડાએક શરદારો એક બીજા ઉપર પરીત રાખે તથા એક બીજાની હીમતની તારીફ કરે તે માફક એ જોડા વચે શબંધ ચાલતો હતો. એ બન્ને ઘણાં લડાઇઓ હમેશા શાથે જતા હતાં, તથા બંને ઘણાં લશકરની શરદારી શાથે ભોગવતાં હતા. લડાઈથી જો કોઈવાર ફુરશત મલી હોએ તો ઓડનેથશને જંગલનાં ફાડી ખાનારાં જાનવરોનો શેકાર કરવાનો ઘણો શોક હતો, અને એ ધાશતી ભરેલી ગમતમાં તેહેની અશતરી હમેશાં શાંમેલ થાતી હતી. જીનોબીઆએ પોતાનાં બાલપણથી મેહેનત અને થાક શોશવાની ટેવ રાખી હતી. તે જો કોઇવાર ગાડીમાં બેશતી હતી તો ગાડીને માથે કધી છતર રાખતીતી નહી. તેહેનો કાએદો ઘણું કરીને ઘોડા ઉપર બેશવાનો હતો, અને તે હમેશાં લશકરી પોશાક પેહરતી હતી. કેહેચ કે કોઇવાર પોતાના લશકરની શાથે પાંઉ પેઆદલ ચાલવાની જરૂર પડતી હતી તો તે પરમાંણે લાંબી મંજલ કાપતાં એ અશતરીને કશો કંટાલો ઉપજતોતો નહી. ઓડનેથશ તથા જીનોબીઆએ શીરીઆ દેશનો ઘણો મોહોટો ભાગ જીતીને પોતાને તાબે કીધો હતો. રૂમના હકુમતવાલાઓ તેઓથી ઘણો ડર રાખતા હતા, અને શેહનશાહ વાલરીઅનના ગુજરયા પછી તેહેના છોકરાએ ઓડનેથશને પોતાની બરોબરીનો એક પાદશાહ કબુલ કરેઓ હતો.

ઓડનેથશ એક વેલાએ કેટલાએક ગાઠીક લુતારા શરદારોની શંગાથે લડાઇમાં ફતેમંદ થાઇને પાછો પોતાના શેહેર તરફ આવતો હતો, તે મારગમાં એક દાહાડે શેકાર કરવા નીકલીઓ, અને પોતાનાં એક ભાનેજને શાથે લીધો. કેહેચ કે એ વખતમાં તે તરફનાં લોકોમા હેવો શરેશતો હતો કે શેકાર કરતી વખતે જાંહાંશુધી પાદશાહ પોતાનો તીર કોઇબી શેકાર ઉપર ફેંકે નહી તાંહાશુધી બીજા કોઇથી તીર મરાએ નહી પણ ઓડનેથશનો ભાનેજ એ તરીકાથી ઉલટો ચાલીને પેહલા પોતે તીર મારવા લાગો, અને તે બાબતમાં પાદશાહે તેહેને મનાઇ કીધી તોપણ માનીઉ નહી. એ ઉપરથી પાદશાહને ગુશો ચહડીઓ તેથી તેહેને શરમીનદી પોહોચાડવાને શારૂં તેહેને ઘોડા ઉપરથી ઉતરવાનો પાદશાહે હોકમ કીધો અને થોડી મુદત શુધી કેદ કરાવીઓ. એ શખશે કેદમાથી છુટો થાએઆ પછી પોતાના મામા ઉપર વેર લીધું હતું, અને ખાંનાંની એક મીજલશમા તેણે પોતાને હાથે પાદશાહને કતલ કીધો હતો રાણી જીનોબીઆએ પોતાના ખાવંદનું વેર એ નીમખ હરામ ભાંનેજ ઉપર લીધું હતું, અને તેહેને પકડીને તરત ગરદન મરાવીઓ હતો.

ઓડનેથશનાં મરણ પછી જીનોબીઆ પોતે એકલી પાલમાઇરાનાં તખતની માલેક થાઇ હતી. તેણીએ ના

મદારી સાથે પાચ વરસ સુધી હકુમત ચલાવી હતી, અને તે વખતમા મીસર, શીરીઆ, પાલમાઈરા, અને ઉગમણુ પરાંતનાં બીજાં મુલકોનો કેટલોએક ભાગ તેહેના અખતીઆર ટલે હતો ઓડનેથશ ગુજરીઓ તાહા સુધી તે રૂમના શેહેનશાહોને માતરે નામનું માન આપતો હતો, ઇઆને પોતા ઉપર તેઓનો ચહડતો મરતબો તેણે નામનો કબુલ રાખીઓ હતો. રાણી જનોબીઆએ તે પરમાણે કરીઉં નહી, અને એવું જાહેર કીધું કે તેહેની પાદશાહી શવતંતરછે, અને તેહેની ઉપર કોઇનો કશી પાતીએ અખતીઆર પોહોંચતો નથી. એ શબબથી તથા બીજાં કેટલાએક કારણોને લીધે રૂમના શતાવાલાઓએ જનોબીઆની શાંમણે લડવા વાસ્તે એક મોહોટું લકર મોકલીઉં હતુ, તેઓ શાથે એ રાણી પોતાની શરદારી હેઠલ લશકર લઇને લડી હતી, અને રૂમનાં લશકરને મારી હટાવીઉં હતું. નવા રાજ ઉભા કરવામાં તથા તેઓનો કારોબાર ચલાવવામાં એ રાણી કશી ગુમવાતીતી નહી, તેહેની ચાલ ચલણમા અને અંમલ ચલાવવાની રીતમાં શંગલી તરફથી દાપણ જેવામાં આવતુંહતુ. જે જગોએ કોઇ તકશીરવારને માફી કરવી હોએતો તાંહા તે પોતાના ગુશાને ધંડો પાડતી હતી, જાંહા દએઆ કરેઆથી ખરાબી થતી હતી તાહાં તે કઠણ દીલ રાખતી હતી. રાજ દરબારી શંગલો ખરચ તે ઘણી કશર શાથે કરતી હતી, પણ જે વેલાએ ખરચની જરૂર પડે તે વેલાએ તે પઇશા ખરચવાને પછાત રેહેતીતી નહી ઓડનેથશની પીઠથી તેહેને તરણ છોકરા તથા કેટલીએક છોકરીઓ પેદા થાઇ હતી, તેઓ શંગલાંઓને તેણીએ લાટીન કાએદાથી ઘણી શારી કેલવણી આપી હતી, તથા છોકરાઓને લશકરી કવાએદ શીખાડી હતી, અને પોતે " ઉગમણુ પરાતની રાણી " નો ખેતાબ રાખીઓ હતો.

રાણી જનોબીઆનો અંમલ ઉપલી રીતે આબાદાંની ઉપર આવીઓ હતો, તેહેવાંમા રૂમની શેહેનશાહત મધે એક અગતનો ફેરફાર થાએઓ હતો, કે જેહેની અશરથી એ રાણીની હકુમત જેમ ઉતાવલે ઉગી નીકલી હતી તેમજ ઉતાવલેથી તારાજ થાઇ હતી. રૂમના શેહેનશાહ વાલરીઅનનાં વખતથી એ નામીચી શેહેનશાહતની શતા પોતાની આથપાશના મુલકો ઉપરથી ઘણી કમતી થાઇ હતી, અને એ રાજ ઉપર ઓતર તરફના કેટલાએક જંગલી લોકોનાં ટોલાંઓએ હુમલો કીધો હતો, તેથી એ અંમલની જલદીથી આખરી આવે હેવી શરવે કોઇને ધાશતી પડી હતી. પણ એ વખતમા રૂમના લશકરમાં કલાડીઅશ નામનો એક શરદાર હતો. કે જે ઘણો દાનોવ અને હીમતવાન હતો, તેહેને આલમનાં લોકોએ પોતાની ખુશીથી શેહેનશાહ કીધો, અને એ શેહેનશાહે રૂમની પડતી હાલત અટકાવી, અને એ રાજને પાછું તેહેની આગલી જાહોજલાલી ઉપર લાવીઓ કલાડીઅશનાં ગુજરવા પછી બીજો એક લશકરી શરદાર નામે ઓરલીઅન શેહેનશાહ થાએઓ હતો, તે પણ કલાડીઅશની માફક દાનાવ અને બાહુર હતો, અને રાણી જનોબીઆ જે પાલમાઇરા શેહેરમાં શવતંતર રાજ કરી બેઠી હતી, તથા શેહેનશાહની હકુમતનો તીરશકાર કરતી હતી, તેહેને શજા કરવાનું તથા પાલમાઇરાના રાજ ઉપર રૂમની શાહેબી પાછી ચાલુ કરાવાનું એ શેહેનશાહ ઓરલીઅને અગતનું વીચારીઉં હતું, અને તે કારણશર એક મોહોટું લશકર લઇને શીરીઆના મુલક ઉપર તે ઉતરી પડીઓ હતો શેહેનશાહ આરલીઅન તથા તેહેના લશકરનાં આવવાની ખબર શાબલીને રાણી જનોબીઆ તેઓની શાથે લડાઇ કરવાને શારૂ તરત તઇઆર થાઇ હતી, અને શેહેનશાહનું લશકર પાલમાઇરા સુધી આવી પોહોચે તે આગમજ પોતાનુ લશકર લઇને મારગમા તેઓ શાથે તેણીએ મોલાકાત લીધી હતી એ લશકરની શરદાર જનોબીઆ પોતે થાઇ હતી, અને તેહેને રૂમના લશકર શાથે બેએ મોહોટી લડાઇઓ થાઇ હતી એ બવેની પેહેલી લડાઇમાં રાણી જનોબીઆનું લશકર પરથમ ફતેમંદ થાઇઉં હતું અને તેઓએ રૂમીઓને મારી નહશાડીઆ હતા, પણ તે રૂમીઓનાં નાહાશેલાં લશકરની પછવાડે દોડતાં જનોબીઆનું લશકર વેરાઇ ગએઉં હતુ તથા તેહેની કવાએદ શલામત રહીતી નહી, તે મામલો જોઇને શેહેનશાહ આરલીઅને પોતાની ફોજનો કેટલોએક ભાગ જે જમાવ કરી રાખેલો હતો તે લઇને તેણે પાલમાઇરાના લશકર ઉપર ફરીને એક શકત હુમલો કીધો, અને તે હોમલામા તે ફતેમંદી પાંમીઓ. બીજી લડાઇમાં જનોબીઆના લશકરનું દીલ તુટી ગએલું હતું, તેથી રૂમી લોકો તેઓ ઉપર જલદીથી ફાવી નીકલીઆ હતા એ ઉપરથી જનોબીઆ તે લડાઇના મેદાનમાંથી નીકલી ગઇ, અને પોતાના પાલમાઇરા શેહેરમાં જાઇ પોહોચી, અને તેહેનો કીલો તથા દરવાજા બંધ કરીને પોતાની છેલી ઘડી સુધી એ શેહેરનો બચાવ કરવાનો તેણીએ ઠરાવ કીધો. શેહેનશાહ આરલીઅન તેહેની પછવાડે દોડીઓ, અને પાલમાઇરા ઉપર લશકરનો ઘેરો નાખેઓ એ લડાઇમાં શેહેનશાહને ઘણીજ શકતી ખેંચવી પડી હતી, તે પોતે જખમી થાએઓ હતો, તોપણ તેણે પોતાની હીમત પડતી મુકી

તી નહી. એ શેહેનશાહનો એક કાગજ પોતાના પાએતખત ખાતે લખેલો આજ શુધી શલાંમત રહેલોછે, તેમાં એ લડાઇ વીશે તે આએ રીતે લખેછે—"રૂમના લોકો જાણેચ કે હુ માતરે એક ઓરત શાથે લડાઇ કરૂંચ વાશતે તેમાં કાંઇ મુશકેલ જેહેવુ નથી, પણ ઝીનોબીઆ રાણીની કાબેલીઅત અને હુકુમત કેહેવીછે તે વાતથી તેઓ અનજાણાછે. તેણીએ જે લડાઇનો શરનજામ તઇઆર કીધોચ તે બાબે તમામ વીગતવાર બેઆન થાઇ શકાતુ નથી, તેણીએ કીલાની દેવાલ ઉપરથી તીર, પથથર અને બીજી તરેહવાર ચીજોનો માગે તઇઆર રાખીઓછે, કીલાના દરએક બુરજ ઉપર તેણીએ મજબુત ચોકી રાખીછે, તથા તે ઉપરથી ઘેરો નાખનાર લશકરની ઉપર આતશનો વરશાદ વરશાવેછે, ફતેમંદીની મારી શગલી આશા ખોદા ઉપરછે."

પાલમાઇરા શેહેર ઉપર શેહેનશાહ આરલીઅને થોડીએક મુદત શુધી ઘેરો નાખીઓ, પણ તેમાંથી તેહેને ઘણી મુશકેલીઅત માલમ પડી આવી, તેથી તેણે ઝીનોબીઆ ઉપર એક પેગામ મોકલીઓ, તેમા તેહેનાં શેહેર તથા લશકરનો બચાવ કરવાને શેહેનશાહે કબુલ કીધું, અને ઝીનોબીઆને આદરમાન શાથે એક નાપલુ પરગણુ આપવા કહીઉં. પણ એ પેગામ રાણી ઝીનોબીઆએ કબુલ કીધો નહી, અને શેહેનશાહને કેટલાએક તાનાજાણીના શુખન કેહેવડાવીને તેહેના પેગામ લાવનારને પાછો ફેરવીઓ.

એ વખત પછી થોડી મુદતે ઇરાણનો પાદશાહ શાપુર ગુજરી ગએઓ, અને તેથી કરીને રૂમીઓનું કેટલુએક લશકર ફાલતું પડીઉ તે શેહેનશાહને મદદે આવીઉં, અને તે શબબથી ઝીનોબીઆએ પોતાનો કશો બચાવ જોએઓ નહી, વાશતે તેણીએ શેહેર છોડવાનો ઠરાવ કીધો. એ ઠરાવ મુજબ ઝીનોબીઆ એક શાંઢણી ઉપર શવાર થાઇને શેહેરમાથી નીકળી ગઇ, અને રૂમનુ લશકર તે મધે દાખલ થાઇઉ. શેહેનશાહના માણસો ઝીનોબીઆની પછવાડે દોડીને તેહેને પકડી લાવીઆ હતાં, અને શેહેનશાહ તેહેને એક કેદી દાખલ રૂમ લઇ ગએઓ હતો. રૂમમા લઇ ગએઆ પછી શેહેનશાહે એ રાણીને તેહેનુ છુટાપણું બખશીઉં હતુ, અને શેહેરથી આશરે વીશ માઇલની વેગલાઇ ઉપર એક શારી જગોમા તેહેને રાખી હતી. રાણી ઝીનોબીઆ પોતાની પાદશાહી મુકી બેઠા પછી ઘણા વરશ શુધી એ મુકામમા રહી હતી. તેણીએ રૂમી અમીર લોકોના કુટંબો શાથે ઘણી દોશતી રાખી હતી, તથા પોતાનાં ફરજંદોના તે કુટંબોમા લગન કરેઆં હતાં, અને ઇશવી પાચમી શદી શુધી રોમ શેહેરમાં તેહેની ઓલાદનાં માંણસો જોવામા આવતા હતાં.

છોકરાઓની કેલવણી વીશે માતાઓને બે શુખન.

માબાપો પોતાના બાલકોને વીદીઆની કેલવણી આપેચ અને તેઓને પચ તથા મીજલશ લાએક તદબીર શીખાડેચ, તે કાંમમા બાપ જેટલી મદદ કરી શકેચ તેહેના કરતા બાલકને પોતાની માતાનો આશરો વધતો જરૂરછે, અને બાપના કરતાં માએની ચાલ ચલણ તથા કેલવણી બચાની ઉપર વધારે મજબુતીથી અશર કરેછે જે માએ ચંગલ અને અકલમંદ હોએચ તેહેનાં બચા કોઇજવાર બેશમજ અને નઠારા જોવામા આવેછે, પણ બેવકુફ માતાનાં બચાંઓ ઘણી વેલાએ તેહેનીજ માફકનાં બેશમજ રહી જાએછે. ફરાંશ દેશના નામીચા શેહેનશાહ નેપોલીઅન બોનાપારટના વરતાતમધેથી આએ ચોપાનીઆનાં પેહેલા શફા ઉપર હમો જે શબદો છાપીએ છઇએ કે "દેશની હાલત શુધારવાની શરવેથી શરશ રીત એછે કે માતાઓ ગનાની થાએ હેવુ કરવુ" તે શબદો દુનીઆના અનુભવ ઉપરથી ખરા ઠરેઆછે. આપણી દુનીઆ મધે એલમ, હોનર, બાહદુરી, નીતી, અને એવગરે બીજી બાબતોને કીજે જે જે નામીચા શખશો કીરતીવાન થાઇ ગએઆછે, તેઓના જણમારાની તવારીખ ઉપર નેગાહ કરતાં આપણા જોવામા આવેચ કે તેઓ મધેથી ઘણા ખરાઓની માતાઓ કાબેલ અને કેલવાએલી અશતરીઓ હતી, કે જેઓની અશરથી તેઓનાં બચાં ઘણા બુધીવાન નીકલીઆ હતા, અને ઇનશાનની શકને શોભા આપી હતી આપણે થોડુંજ દુર અંદેશો કરીએચ તો આપણી ખાતરી થાએચ કે બચાઓ ઉપર બાપના કરતાં માતાએ આપેલી કેલવણીની અશર વધારે મજબુતીથી વલગી રેહેછે. બાલક પોતાના જનમથી તે ઉમરે પોહોચવાની નજદીકમા આ

વેચ તાહા શુધી જેટલો વખત પોતાના પીતાની શંગતમા કાહાડેચ તે કરતાં માતાની શંગત તેહેને વધારે હોએચ, અને જેહેની લાંબી શંગત તેહેની ચાલચલણુની અશર બચાના કુમલા મગજ ઉપર વધારે કઉવતથી લાગુ થાએછે એક છોકરી જો પોતાની માતાને ધીરા શવભાવની તથા વીચારવાલી જુવેચતો ઘણું કરીને તેહેનો ખવાશ તે છોકરીમા ઉતરીઆ વગર રેહેતો નથી મા એ જો પોતાના દીકરાને નાધપણથી હીમત ભરેલા શુખનો કેહેવાની ટેવ રાખેચ, અને તેહેની બીહીકને ધીકારેચ, અને તેહેની મરદાનગીને પશંદ કરેચતો દર શેંકડે પંચોતેર છોકરાઓ હીમતવાલા અને બાહુર નીકલીઆ વગર રેહતા નથી વાશતે, માતાની ચાલચલણ અને માતાએ આપેલી તાલીમ જેઆરે બચા પર ઉપર જણાવેલી રીતે મજબુતીથી અશર કરેછે, તેઆરે બચાની કેલવણી પછવાડે તેહેની માતાએ શુ શું તજવીજ રાખવી ઘટેચ અને તે કેલવણી કેહેવી રીતની આપવી જોઇએચ, તે બાબતની અગત શરવે કોઇના ધેઆનમાં ઉતરશે હમો હાલ તરત માતરે છોકરાઓની કેલવણી વીશે બોલવાની ધારણા રાખી એચ

" કેલવણી " એ શું ચીજછે તે શરવે માતાઓએ શારી પેઠે શમજવુ જોઇએચ, કાએકે એ બાબતના વીચારો જુદી જુદી કોમના લોકોમા જુદી જુદી રીતનાછે આરબ લોકો હેવુજ શમજેચ કે છોકરો જો ઘોડા ઉપર બેશવા અને તલવાર પકડવા શીખીઓ તો તે પુરતી રીતે કેલવાએઓછે, ચીના લોકો હેવું ધારેચ કે છોકરો જો પોતાના બાપનો ધંધો શારી પેઠે શીખીઓ તો તે કેલવાએલો થાએઓચ, આપણા દેશના વાણીઆ પોતાના છોકરાને નામુ અને દુકાનદારીનો ધંધો શીખાડેચ એટલે તેહેની કેલવણી શમાપત થાએલી શમજેછે, બીલ પોતાના છોકરાને જો તીર મારવામા પુરતો હોશીઆર જુવેચ તો તેહેને બીજી કશી રીતની ચીનતા રેહેતી નથી. એ પરમાણે જુદી જુદી કોમના લોકો પોતાના બચાઓના પાછલના ફાએદાને શારૂં તેઓની કેલવણી વીશે તરેહેવાર વીચાર રાખેછે પણ એ શગલાં લોકો ઉપર હાલ જમાનાના ચંચલ ઇઉરોપીઆન અને એમેરીકન લોકો શરદારી રાખેછે, અને તેઓની કેલવણી શગલી રીતે પુરતીછે. ઇઉરોપીઆનોમાં ફરચ લોકો જે શઉથી શુધરેલા ગણાએચ તેઓ પોતાના છોકરાઓને જેમ એલમ અને નીતીની શારી કેલવણી આપેચ તેમજ પેટ ભરવાને શારૂ તેઓને લાએક રોજગાર શીખવેછે, અને તેજ માંફક આએ દુનીઆંના આયકા રાખવાને શારૂં મેહેનત અને શકતી ખેંચવા તથા લડાઇના હથીઆર બાધવાની ટેવ પાડેછે. ફરાશ દેશમા કોઇ હીંદુશથાનનો રેહેવાશી જો ફરવા નીકલેઓ હોએ અને એક મોચી ઇઆ શુથાર ઇઆ હેવાજ બીજા કોઇ કારીગરની દુકાનમા તે જો દાખલ થાઇને તેહેના ધણીની શાથે વાત કરી જુવે તો તે મુશાફરના જોવામા આવશે કે તે ધધાદારી માણુશ હેવી કેલવણી ધરાવેછે કે જેહેની બરોબરીનો શેકડે એક માણુશ પણ હીંદુશથાનની વશતીમાથી મલવો મુશકેલ પડેછે. હેવી કેલવણી શાથે તે માણુશ પોતાનો ધંધો શારી પેઠે શમજી શકેછે, કાએકે તે પોતાના ધધાને લગતા તથા બીજાં પુશતકો વાચવાનો માહવેરો રાખેચ, અને તે શગલાં ઉપરાત જો તેહેના દેશના ફાએદાને શારૂ કોઇવાર કાઇ કામ પડીઉ તો કમરે તલવાર બાધીને તથા હાતમા બદુક પકડીને લડાઇ કરવાને તે તઇઆર થાએછે. હેવી હાલત ઇઉરોપ ખડના શગલા શુધરાઇ પામેલા મુલકોનીછે, અને હેવીજ હાલત એમેરીકા ખંડના ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશના લોકોનીછે. જે દેશોમા હેવી કેલવણી પામેલાં માણશો મલી આવે તે દેશોના લોકો દુનીઆના બીજા લોકો ઉપર શરદારી ભોગવે હેમા કશી નવાઇ નથી એ દેશોની કેલવણી શાથે મુબઇ મધે પારશીઓનાં બચાઓને જે કેલવણી મલેચ તે આપણે શરખાવી જોઇએ.

પારશીઓમા ગરીબના જે છોકરાઓ શુથારનુ ઇઆ મજુરનુ કામ કરેચ તેમાથી પાચ જણા જો ભાગુ ટુટું લખી વાચી જાણતા હોએ તો પંચાણુ જણ તેથી બેનશીબ જોવામા આવેછે મજુરથી ચહડતી પડવીએ દુકાન ઇઆ ઉધરાણીનું માણશ આપણા જોવામાં આવેચ, તે ઘણું કરીને લખી વાચી જાણેચ, અને તેહની લખવા પટવાની કાબેલીઅત એટલામાજ અટકેલી હોશેચ પણ ઉપનો શુથાર ઇઆ મજુર ઇઆ ઉઘરાણીનું માણશ ઇઆ દુકાનદાર એ દરએકમા તેઓના ધધાની અશરે કરીને તથા તેઓના મા બાપો ઘણું કરીને ગરીબ હોવાના શબબથી શકતી ખેચવાની તથા મેહનત કરવાની તથા હીમત રાખવાની ટેવ પડેચ, કે જે ટેવ તેઓને ઘણી ફાએદો કરનારીછે, અને તે તેઓની કેલવણીનો એક અગતનો ભાગછે એજ કેલવણી પઇશા ને લવવાના કામમાં જરૂરનીછે, અને એજ શબબ ઉપરથી મુબઇની વશતીમા આપણે જોઇએચ કે ઘણાએક ગરીબ માંબાપના છોકરાઓ જેઓ આગલા દાહાડાઓ ઉરર નાધપણથી મેહેનતમા કશાએલા અને ધધાદારીને લાએકના, પાએ

ક્રી ખરાબ થાએ હેવી તેહેની ઞાવજાત થાતી નથી, તથા પોતાની ઉમરના છોકરાઓ શાથે જાથુક ફરેઆથી તથા રમેઆથી તેહેને કેટલીએક હોશીઆરી આવેછે. હેવી રીતની નીશાલો પારશી ગરહશથોના છોકરાઓની કેલવણીને શારૂ જો ઉભી કીધી હોએ તો તેમાથી ઘણુંજ શારાં ફલ નીવડી આવે એ બેશકછે, અને તેથી કરીને આપણા છોકરાઓની કેલવણીની ખામી બાબે હમોએ જે કાઇ ઉપલા શફાઓમા ફરીઆદ કીધીછે તેહેનો એલાજ થાઇ શકે એ પણ ખરૂંછે. પણ હેવી નીશાલો હાલમા આપણા લોકોમાં ચાલુ નથી, તે વેલાએ આપણથી જેમ બની શકે તેમ બીજા એલાજોથી એ ખામી આપણે દુર કરવી જોઇએચ, અને આપણા છોકરાઓને નીશાલમાં વીદીઆશ બધી જે કાઇ કેલવણી મલેચ તે શાથે તેઓને હીમતવાલા અને દશાએલા કરવાની તદબીર રાખવી જોઇએચ; અને તે કારણશર દરએક માતાએ પોતાના દીકરાના કાનમા શદા બાહાદુરીના શબદો બોલવા, તેહેને મરદાનગી ભરેલી રમતો શીખાડવી, તેહેને મેહેનત શોશવાની ટેવ પાડવી, અને બીજી શગલી રીતે જેમ બની શકે તેમ તેહેને દુનીઆંદારીને લાએકનો કરવાની કોશેશ કરવી લાજમછે.

હીનદુસથાંનના મુલકની મુખતેસર હકીકત.

તવારીખ લખનારાઓ એક મતથી આપણને જાહેર કરેચ કે દુનીઆની શપાટી ઉપર હીનદુશથાનનો મુલક શુધરાઇના બાબમા ઘણો પુરાનો જાણીઆમા આવીઓછે. જે વખતે દુનીઆના ઘણા ખરા ભાગોમા આદમીઓના ટોલા ભટકતી અવશથામા ફરતા હતા, તથા હેવાંનીઅતથી થોડીજ જુદાઇ ધરાવતા હતાં તે વખતમા હીનદુ લોકો ઉતર તરફના પાહાડો તરફથી ઉતરી આવીને પોતાના દેશી રાજાઓના અમલ તળે હીંદુશથાનના મુલક મધે શારી રીતે ઠરીઠામ થાએલા હતા, અને વેપાર, એલમ, તથા કારીગીરીને કીને પંકાએલા જણાએઆમા આવતા હતા "રામાએન" અને "પુરાન" એ પુશતકો હીંદુઓના આગલા વખતના એલમ વીશે આપણને ગવાહી આપેછે, પુરાતમ વખતનુ કોતરકામ તેઓની કારીગીરીનો આપણને નમુનો બતલાવેછે, અને ઇઉનાની અને ઇઆઉદીઓની તવારીખ ઉપરથી તેઓના વેપાર વીશે આપણે વાકેફ થાએઆ છઇએ. હીદુઓની પોતાની તવારીખ મધે જણાવીઆ મુજબ આજ આશરે ૩૦૦૦ વરશની વાત ઉપર શુરીઅ અને ચંદર વઉશના રાજાઓ આ દેશમા રાજ ચલાવતા હતા. રામ, કે જેહેની બાએડી શીતાને લંકાનો રાજા રાવન ચોરી ગએઓ હતો, અને જે પછી રાવન શાથે લડીને શીતાને પાછી લઇ આવીઓ હતો, તે શખશ શુરીઅ વઉશથી ઉતરેલો હતો, અને હેવું ધારેઆમાં આવેચ કે હવડાના આઉદના મુલકમા એ રાજાનુ પાએતખત હતું. શુરીઅ વઉશ પછી ચંદર વંઉશના રાજાઓએ હીદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી, તે વેલાએ હવડાનાં અલાહબાદ શેહેરની નજદીકમા પરતીશથન શેહેર મધે એ રાજાઓ રેહેતા હતા. એ પછી કુરૂ અને પાંડવ એ બેએ કુટબના રાજાઓએ ઘણી મુદત શુધી રાજ ચલાવીઉં હતુ. ઇશવી શદીની શરૂઆતની આશરે ૫૦૦) વરશ આગમજ ઇરાનના કએઆંની પાદશાહોએ હીદુશથાનના ઉતર ખુણાનો થોડાએક મુલક ફતે કરેઓ હતો, પણ તે અંમલ લાંબી મુદત શુધી ચાલુ રહેઓતો નહી. ઇશવી શદીની ૩૩૧ વરશ આગમજ ઇઉનાનનો પાદશાહ શેકદર હીદુશથાનનો મુલક ફતે કરવા આવીઓ હતો, તેણે પોરશ નામના એક રાજા શાથે લડાઇ કરી હતી, અને તેમાં તે ફતે પામીઓ હતો, પણ શેકદરે એ ફતે આગલ વધારીતી નહી એ વખત પછી હીદુશથાનનો મુલક કેટલાએક જુદા જુદા રાજાઓના અમલ તલે આવીઓ હતો, રાજા ચદર ગુપત અને તેહેના વઉશે ઉતર હીદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી, રાજા વીકરમ ઉજાન મધે રાજ ચલાવતો હતો, શાહલીવાન નામનો રાજા દખણ મધે હકુમત કરતો હતો, અને કરીશનાની ઓલાદ ગુજરાત મધે ગાદી ઉપર બેઠેલી હતી.

શેકંદરના આવી ગએઆ બાદ હીદુશથાનના દેશી રાજાઓએ ઇનશાફ તથા આબાદી શાથે આશરે ૧૩૦૦ વરશ શુધી રાજ કરીઉં હતું, તેઆર પછી ઇશવી ૧૦૨૦ નાં વરશમા શુલતાન માહમુદ ગજનવી નામનો એક મુશલમાન પાદશાહ આફઘાનીશતાનથી મોહોટું લશકર લઇને આવીઓ હતો. એ પાદશાહે શોમનાથનું નામીચુ દેહેરૂ લુટીઉં હતું, અને દશ મરતબે હીનદુશથાનના લોકો ઉપર તેણે હોમનો કરીને દશ મરતબે મોહોટી લુટ શાથે તે પાછો પોતાને મુલક ગએઓ હતો. એ પછી મહમદ ઘોરી નામનો એક બીજો આફગાન શરદાર હીદુશથાન ઉપર ચહડી આવીઓ હતો, અને તેણે ઇશવી ૧૧૯૪ ના વરશમા પોતાનું પાએતખત દીલી શેહેરમાં મુકરર કીધું.

હતું " એ શખશના વંઉશની હકુમત આશરે પમાશ વરશ શુલીક હીનદુશથાન મધે ચાલી હતી, તેઆરબાદ બીજા કેટલા એક મુશલમાન પાદશાહો જેઓ મહમદ ઘોરીની દરબારના લશકરી શરદાર અથવા અમીરો હતા તેઓએ એ દેશમાં હકુમત ચલાવી હતી. એ વખત પછી ઇશવી ૧૩૭૮ ના વરશમા તેમુરલંગ નાંમનો નામીચો તુરકી શરદાર (ઇરાન અને આફઘાનીશતાન ફતે કરેઆબાદ) એક મોહોટાં લશકર શાથે હીંદુશથાનમાં આવી પોહોચેઓ હતો, તેણે હીંદુશથાનનો એતર ભાગ તમામ પોતાને તાબે કીધો હતો, અને દીલી શેહરમાં મોહોટી ખુનરેજી પાડી હતી, કે જેહેની બરોબર માણશોનાં જાન માલની નુકશાની દુનીઆમા કધી બની નહી હશે એ તુરો શરદાર મોહોટી લુટ લઇને પોતાના તાતારના મુલક તરફ પાછો રવાને થાએઓ હતો. ઇશવી શને ૧૫૨૫ ના વરશમાં શુલતાન બેબર, કે જે ધણી આફઘાનીશતાન મધે એક હકુમત કરનાર હતો, અને જે બુનીઆદે તુરકી હતો, તેણે હીનદુશથાન ફતે કરીઉં હતું અને દીલી શેહેરમાં પોતાનું પાએતખત અશથાપીઉં હતુ. એ પાદશાહ તથા તેના વઉશની હકુમત હીનદુશથાનમા " મોગલાઇ " રાજને નામે ઓલખાએછે બેબરને પેટે હોમાઇઉન નામનો એક બેટો પેદા થાએઓ હતો, અને તેહેનો છોકરો શરવેને જાણીતો અને નામીચો પાદશાહ અકબર ઇશવી શને ૧૫૫૫ ના વરશમા હીનદુશથાનના તખત ઉપર બીરાજીઓ હતો અકબર પછી તેહેનો છોકરો જહાગીર તંખત ઉપર બેઠો હતો, તેહેની પછી શાહજાન પાદશાહ થાએઓ હતો, અને તે પછી ઓરંગજીબ અદવા આલમગીરે હીનદુશથાનમા હકુમત ચલાવી હતી એ છેલો જાણાવેલો પાદશાહ ઇશવી ૧૭૦૭ ના વરશમા ગુજરી ગએઓ હતો, અને તે વખતથી હીનદુશથાનના મુલક ઉપરની " મોગલ " હકુમત નબલી પડી હતી દખણમધે મરેઠાઓનું તથા નીજામનુ રાજ, તથા આઉદ, બંગાલ, ગુજરાત, કરનાટક, અને એ વગરે બીજાં જુદા જુદા નાધલા રાજપાતો એ વખતમા હીનદુશથાન મધે ઉભા થાએઆ હતાં, અને એ શમેથી દીલીની શાહેબી માતરે નામની થાઇ પડી હતી, અને નાદરશાહ ઇરાનીએ જેઆરે ઇશવી ૧૭૩૯ નાં વરશમા દીલી શેહેર લુટીઉં તે વખતે દીલીની હુકુમત માતરે એ શેહેરની આશપાશનાં થોડાએક પરગણાં કરતા વધારે લાબી પોહોંચતીતી નહી

જાંહા સુધી મુશલમાંની અમલ હીનદુશથાનની જમીન ઉપર લાગુ પડેઓ નહી હતો તાહા સુધી (ઇઆને ઇશવી ૧૦૨૦ ના વરશમા સુલતાંન મહમુદ ગજનવી હીનદુશથાનુ ઉપર ચહડી આવીઓ તાહાં તુલીક) દેશી રાજાઓના અમલમાં આપણો મુલક ઘણો આબાદ અને શપજ ભરેલો હતો, પણ મુશલમાની હકુમત લાગુ થાઇ તે દીવશથી તે આજ આશરે એક શોઓ વરશની વાત ઉપર ઇગરેજ લોકોએ આએ દેશ ઉપર પોતાની શતા મજબુત કીધી તાંહાસુધીની આશરે ૭૦૦ વરશની મુદતમા આએ દેશને આબાદી તથા શુધરાઇ શબંધી ઘણીજ નુકશાંની પોહોચી હતી મુશલમાન પાદશાહો મધેથી દીલીનાં તખત ઉપર શાહ અકબર શવાએ એકબી ભલો અને પરજાનું હેત ઇછનાર પાદશાહ થાઇ ગએઓ નથી. એ મુશલમાન પાદશાહો શદા પોતાની આશપાશના નાધલાં રાજો શાથે લડાઇમા ગુંઠેલા રેહેતા હતા , તેઓના છોકરાઓ ઘણું કરનિ એકએકમા લડાઇ કરતા હતા, લશકરના શરદારો અને અમીરો પોત પોતાને શારૂ પાદશાહી મેલવવાને તપતા હતા, શરદારો, અમીરો, અને શાહજાદાઓ એક બીજાનો જાન લેવાને તથા મોહોટાં શેહેરો અને પરગણાઓ ઉપર લુટ ફાટ કરવાને કશો આચકો ખાતાતા નહી એ શઘલાં કારેણોને લીધે રઇએતનો પેઆર પોતાના હકુમત કરનારાઓ ઉપરથી ઉઠી ગીઓ હતો, અને રાજ કરનારાઓની બેઇનશાફી અને બેદાદી જોએઆથી રઇએતની નીતીમા ઘણો બગાડ થાએઓ હતો. દર એક જીલા તથા પરગણામા જુદા જુદા આપ અખતીઆર શરદારો ઉભા થાએઆથી હીંદુશથાનના આખા દેશનુ લશકરી બલ ઘણુ નબલુ પડીદ હતું, કે જે શબબ ઉપરથી ઇઉરોપીઆન લોકો જેઓ પરથમ આએ દેશમા ફકત વેપારને કીજે આવીઆ હતા તેઓને પોતાનો પગ પેશારો કરવાની જોગવાઇ મલી આવી હતી, કે જેહેનું શેવટ આજ આપણે હેવું જોઇએચ કે ઇગરેજ લોકો તમામ ગામડી રાજોને પોતાને તાબે કરીને હીંદુશથાનની હકુમતના પોતે શાહેબ થાઇ બેઠાછે

ઇઉરોપીઆન લોકો મધેથી પેહેલ વેહેલા, પોરટુગીજ લોકોનો વાહાણ ખાતાનો એક શરદાર નામે વાશકોડ ગામા ઇશવી શને ૧૪૯૮ ના વરશમા કેપ આવ ગુડ હોપને મારગે હાદુશથાન મધે મલબાર કોશતા ઉપર કલીકોટના બંદર મધે આવી પોહોચીઓ હતો કેપ આવ ગુડ હોપને મારગે આએ દેશ ખાતે આવવાનો એ ધણીએ પેહેલ વેહેલો રશતો શોધી કાહાડીઓ હતો. એ પછી બીજા કે

ટલાએક પોરટુગીજ શરેદારો હીંદુશથાન મધે આવીઆ હતા, અને તેઓ માહેલા એકે ઇશવી ૧૫૧૦ ના વરશમા ગોવા શેહેર મધે પોતાની હકુમત શથાપી હતી, કે જે આજશુધી કાએમ રહેલી છે   ઇશવી શને ૧૬૦૦ ના વરશમા વલંડા લોકો વેપારના કામશર પોતાનાં વાહાણો લઇને પેહેલ વેહેલા હીંદુશથાન મધે આવીઆ હતા, અને તેઓની પછી બેએ વરશે ઇંગરેજોના બારકશોએ આએ દેશ ખાતે વેપાર કરવા માંડીઓ હતો   ઇશવી શને ૧૬૩૯ મા ઇંગરેજ લોકોએ મધરાજ મધે એક કોઠી ઉભી કીધી હતી, અને ૧૬૬૨ ના વરશમા ઇંગરેજોના પાદશાહ બીજા ચારલશના પોરટુગાલના પાદશાહની દીકરી શાથે લગન થાએઆ તેહેના પલલાં દાખલ મુબઇનો ટાપુ ઇંગરેજોને મલીઓ હતો.

ફરેંચ લોકો હીંદુશથાનમાં પેહેલ વેહેલા ઇશવી ૧૭૨૩ ના વરશમા આવીઆ હતા, તેઓને ઇંગરેજો શાથે આએ દેશમા ઘણી મુદત શુધી લડાઇ ચાલુ રહી હતી, અને ઘણુ કરીને ગામડી રાજવંશીઓ જેઆરે પોતપોતામા લડતા હતા તેઆરે ઇંગરેજ લોકો એક તરફવાલાને મદદ કરતા હતા તો ફરેંચ લોકો તેહેની શાંમણી બાજુને ઇઆરો આપતા હતા   ઇંગરેજ લોકોની હકુમત પરથમમા મધરાજ શવશથાન મધે મજબુંત થાઇ હતી, તેઓએ ગામડી રાજાઓ તથા ફરેંચ લોકો શાથે લડાઇઓ કરીને પોતાની શાહેબીનો પાએઓ એ શવશથાનમાં મજબુત કરેઓ હતો   ઇશવી શને ૧૭૫૭ ના વરશમાં ઇંગરેજ લોકોએ બંગાલું ફતે કરવા માંડીઉં હતું, તેઓએ " પલાશી " અને " બકજાર " ની લડાઇમાં બંગાલાના નવાબને હરાવીઓ હતો, અને તે પછી થોડીએક મુદતમા કલકતાથી તે દીલીની અધ શુધીનો તમામ મુલક તેઓને તાબે થાએઓ હતો   ઇશવી શને ૧૭૯૯ માં ઇંગરેજોએ તીપુ શુલતાન શાથે લડીને મેહશુરનો મુલક છીનવી લીધો હતો, કે જેહેનો કેટલોએ ભાગ તેઓએ મેહશુરનાં આગલા રાજાના ફરજંદોને આપેઓ હતો   એજ શનેમા આઉદનુ રાજ ઇંગરેજોને ખંડણી આપતુ થાઇઉં હતુ, અને મધઅ હીંદુશથાનમા ઇંગરેજોએ કેટલીએક ફતે મેલવીને પોતાનુ કદિવર શાબેત કીધુ હતુ   ગુજરાતનો મુલક પણ એ વખત પછી એક બેએ વરશે ઇંગરેજોના હાતમા આવીઓ હતો   શને ૧૮૧૮ મા ઇંગરેજોએ પુણાનુ પેશવાઇ રાજ લીધુ હતુ,   ૧૮૨૫ મા તેઓ આશામ અને આરાકાનના પરાનોના માલેક થાએઆ હતા   શને ૧૮૩૮ ના વરશમા ઇંગરેજોને અફઘાનીશતાન શાથે લડાઇ થાઇ હતી ૧૮૪૩ મા ઇંગરેજોએ શીંધ-ફતે કરીઉં હતુ.   ૧૮૪૯ ના વરશમા પંજાબનો મુલક ઇંગરેજોને હાત આવીઓ હતો. ઇશવી ૧૮૫૪ મા નાગપોરનાં રાજ ઉપર કોઇ વારેશ નહી રહેઆથી એ મુલક ઇંગરેજોએ લીધો હતો. ૧૮૫૫ મા તેઓએ પેગુ ફતે કરીઉં હતું, અને ૧૮૫૬ ના વરશમા આઉદનો મુલક તેહેના જુલમગાર નવાબના હાતમાથી તેઓએ છીનવી લીધો હતો.

એ રીતે ઇંગરેજ લોકો આજ આખા હીનદુશથાનના મુલકના ધીમે ધીમે શાહેબ થાએઆછે   હવડા થોડાએક ગામડી રાજો હીનદુશથાન મધે રહેલાછે, જેહેવાં કે નીજામ, ગાએકવાડ, હોલકર, શીંધીઆ, રાજપુતના અને ગુજરાતના રાના, તરાવનકોરનુ રાજ, અને એ વગરે બીજાં, પણ તે શંગલા રાજવાલાઓ ઇંગરેજ શરકારના તાબેદારછે તથા ઇંગરેજોને ખંડણી આપેછે   આપઅખતીઆર રાજમા નેપાલ તથા કાશમીર એ બેએ પરાંતો શલામતછે, પણ તેઓ હીનદુશથાનના ઘણુંજ ઓતર ભાગમા આવેલાછે, અને તેઓની આપઅખતેઆરીની અશર આખા મુલકની વશતી ઉપર ઘણીજ થોડીછે.   ઇંગરેજોના આએ દેશમાં આવીઆથી આપણે માંથે એક પારકું રાજ અંમલ ચલાવેછે, તથા આપણા દેશી લોકોની શાહેબી ઘટીછે, તથા અમીરી ખાનદાનો નાબુદ થતાં ગએઆંછે, પણ એ અવગુણ છતા આ દેશના લોકોને ઘણોએક લાભ ઇંગરેજોના આવીઆથી પરાપત થાએઓછે   ઇંગરેજોનો અંમલ થાએઆથી આએ દેશના રાજવશીઓની માહોમાહેની મારામારી નીકલી ગઇછે, તેથી રઇએતને શમાધાની શાથેનુ શુખ મલેછે, આગલનાં કરતા માંણશોને ઇનશાફ શારી રીતે મલેછે, દેશી લોકોમાં કેલવણીનું ઉતમ બીજ વાવીઆમા આવીઉંછે, દેશનો વેપાર ઘણો વધીઓછે, ઇઉરોપખંડના શુધરેલા મુલકોની માફક આગની ગાડી, વીજલીનો તાર, અગનીના શાચાના વાહાણ, નવા રશતા, પાણીની નેહર, અને બીજી શુધરાઇની નીશાનો આ દેશ મધે આપણા જોવામાં આવેછે.   એ શંગલા ઉપરથી હેવુ વીચારવાને બની આવેચ કે મુશલમાની દોર શરૂ થાએઆ પછી ૭૦૦ વરશની મુદત શુધી આએ દેશની જેહેવી રીતની માઠી હાલત ચાલી હતી તે હાલતમા ઇંગરેજોના રાજથી આએ દેશના લોકોને ફાએદા ભરેલો શુધારો થાએઓછે તથા હજુર થતો જાએછે.

હીનદુશથાનનો મુલક આપણી પરૂથવીના ચેઆર બરત ખંડો મધેથી " એશીઆ " ખંડની દખણ દશાએ આવે

લોછે એ મુલકનો એક નકશ આએ બીનાંની શાથે આંપેલોછે તે ઉપર વાચનારે ધેઆન પોહોંચાડવાની અરજ કરીઆમા આવેછે. જુઓલ વીદીઆના અભેઆશીઓ તેહેની આશપાશની અધ ઉપરથી એ દેશને "દીપ કલપ" કરાને કેહેછે, એટલેજે એ મુલકને તરણ તરફથી શમુદરે ઘેરેલોછે, અને ચોથી તરફથી જમીન આવેલીછે. નકશ મધે જોતાં માલમ પડેચ કે હીનદુશથાનની ઉતર દશાએ પેશાવરની અપથી તે ભુતાનના મુલક શુધી "હીમાલીઆ" નામના પરવતોની હાર લાગેલીછે કે જે પરવતોની ટેકડીઓ દુનીઆંમા બીજા પરવતો કરતાં શગલાથી ઉનચીછે. ઉગમણ દશાએ થોડાએક ભાગ ઉપર બરમાનો મુલક આવેલોછે, અને બાકીના ભાગ ઉપર બંગાલનો શાગર લાગેલોછે આથમણ દશાએ થોડાએક ભાગ ઉપર આફઘાનીશતાન અને બલુચીશતાનના દેશોછે, અને બાકીના ભાગ ઉપર આરબશતાનનો શમુદર લાગેલોછે હીનદુશથાનની દખણ દશાએ જે મોહોટો શમુદર લાગેલોછે તેહેને હીનદુમાહશાગર કરીને કેહેછે હીનદુશથાનની આથમણ દશાએ શીંધના મુલકની ધોરકુ ઉપર આવેલા પાહાડોની હારને "શુલેમાની" પરવત કરીને કેહેછે. મધેઅ હીનદુશથાનમા ઉદેપોરથી તે બંગાલા શુધી જે પાહાડોની કટાર જોવામા આવેછે તેઓને "શાતપુરા" ના પરવતો કરીને કેહેછે હીંદુશથાનના પશચમ કીનારા તરફ શુરતથી તે રામેશવર શુધી જે પાહાડોની હાર લાગેલીછે તેઓને આપણે "ઘાટ" કરી કહીએ છઈએ, અને એમજ માફક પુરવ કોનારા તરફ પણ પાહાડોની હારછે (જુવો નકશ.)

હીનદુશથાન મધે નદીઓ ઘણીછે, તથા તે મોહોટી પણછે એ મધે બરહમપુતર નદી હીમાલીઆ પરવત મધેથી નીકલેછે અને તેહેના પાણી ભુતાનને મારગે થાઈને બંગાલ શમુદરમાં પડેછે. ગંગા નદી તથા જમના એ બંધે નદીઓ પણ હીમાલીઆ પરવત મધેથી નીકલેચ, તેઓ બંધેનો અલાહબાદ શેહેર આગલ મેલાપ થાએચ, અને તેહેનાં પાણી બંગાલ શમુદરમા જાએછે. ઈનદશ નદી કે જેહેને શીંધુ નદી કરીને પણ કેહેછે તે એજ પરવતમાંથી નીકલેછે, તેહેનાં પણીનો પંજાબની બીજી ચેઆર નદીઓ સાથે મથનકોટ શેહેર આગલ મેલાપ થાએછે, અને પછી તે આરબ શમુદરમા પડેછે નરમદા તથા તાપી એ બંધે નદીઓ શાતપુરા પરવત મધેથી નીકલીને આરબ શમુદરમા જાએછે ગોદાવરી અને કરીશના એ બંધે નદીઓ ઘાટ માહેથી શરૂ થાએચ, અને તેહેના પાણી બંગાલ શમુદરમાં જાઈ મલેછે. એ વતરોગ હીનદુશથાનમા બીજી ઘણીએક ઉતરતાં કદની નદીઓછે. એ શંગલી નદીઓ જે મુલકો માહેથી પશાર થાએચ તે મુલકોને ફલવાન કરેછે.

હીનદુશથાનનો મુલક ભરતમા આશરે ૧૩૬૯૧૦૧ ચોરશ માઈલનોછે અને તેહેની વશતી ૧૫) કરોડ માણશની ધારેઆમા આવેછે.

ઈંગરેજ લોકોએ હવડાં હીનદુશથાનના ચેઆર મોહોટા ભાગો કરેઆછે, કે જે દરએકને માથે એક "ગવરનર" અથવા હાકમ મુકરર કરેલોછે, તે ભાગોના નામ—વાવાઅખુણાના પરાતો, બંગાલ, મુંબઈ, અને મધરાજ વાવીઅખુણાના શવશથાનમા હેઠલ જણાવેલા પરાતો આવેલા છે.—આગરા, દીલી, મીરત, રોહીલખંડ, અલાહબાદ, અને બનારશ. બંગાલ શવશથાનમા શાત મોહોટા પરાતોછે તેઓના નામ—જેશોર, ભાગલપુર, કતક, મુરશેદાબાદ, ઢકા, પટના, અને ચીતાગાગ, મધરાજ શવશથાનના અટાર ભાગ કરેલાછે તેઓના નામ—રાજહુમનદરી, મશલીપતમ, ગનતુર, નેલોર, ચીનગલપત, મધરાજ, આરકટ, બલેરી, કડાપા, શાલમ, કોઈમબતુર, તરીચીનાંપોલી, તાનજોર, મદુરા, તીનાવેલી, મલબાર, અને કનેરા. મુબઈ શવશથાનના જીલા ચઉદછે તેઓના નામ—મુબઈ અને કોલાબાનો ટાપુ, શુરત, ભરૂચ, અમદાબાદ, ખેરા, ખાનદેશ, થાણા, પુણા, શતારા અમદનગર, સોલાપુર, બેલગામ, ધારવાર, અને રતનાગીરી ઉપલાં ચેઆર શવસ્થાન મધેના દરએકને માથે હમોએ જણાવીઆ પરમાણે એક એક ગવરનર મુકરર કરેલોછે, અને ઉપલી વીગત મધે જણાવેલા પરાતોને "રેગુલેશન પરાવીનશીશ" કરીને કેહેચ, અને તેઓ મધેથી મુબઈ, કલકતા, અને મધરાજ, એ તરણ શેહેરો ઉપર ઈનશાફને કીજે પાદશાહી "શુપરીમ કોરટ" નો અમલ લાગુ પડેચ, અને બાકીનાં શંગલા પરાતો ઉપર શદર દેવાંની તથા શદર ફોજદારી અદાલતનો અખતીઆર ચાલેછે પણ એ ઉપરાંત ઈંગરેજ શરકારને અશતેક કેટલાએક બીજા પરાતોછે કે જેઓને "નાન રેગુલેશન પરાવીનશીશ" કરીને કેહેછે, તેઓ ઉપર ઈનશાફને શારૂં શદર અદાલતનો અમલ ચાલતો નથી, પણ તે પરાતોના "કમીશનર" અથવા હાકમ મુકરર કરેલા હોએચ, તેઓ પોતાની નજરમાં જેમ વાજબી દીશેચ તેમ ઈનશાફ કરેચ, અને તે બાબતમા માતરે શવશ

થાનના ગવરનરોને તેઓ જવાબ દેવાને બંધાએલા રેહેચ.
એ " નાન રેગુલેશન પરાવીનશીશ " ના પરાતોના ના
મ હેઠલ જણાવીઆ માફકછે.—પજાબ, શીંધ, આઉદ, બ
રાર, નાગપોર, પેગુ, શાગર, શીશ શતલેજ, આશામ, ઓલ
માર, આરેકાન, તનાશરીમ, શુનદરબ દ, ગનગજામ, વીજગ
પતામ, કરનુલ, ઇતીઆદી.

હેઠલ કહેલા ગામડી રાજો હીનદુશથાનના ગવરનર જે
નરલના તાબા ટચેછે.—નીજામ, શીનધીઆ, ગાએકવાડ,
હોલકર, ભોપાલ, રજપુતના, રામપોર, ભાવલપુર, ઇતીઆદી.
મધરાજના ગવરનરના તાબા ટલે મેહશુર, તરાવનકોર, અ
ને બીજાં રાજોછે. મુંબઇના ગવરનરના તાબા તલે કછ,
ભાવનગર, કાઠીઆવાદના બીજાં રાજો, પાલનપોર, ખંભાત,
ધરમપોર, પેનટ, હરશુલ, કોલાપુર, શાવતવારી, માહીકાઠાના
રાજો, અને એ વગરે બીજાં

ફરેચ લોકોના હાતમા હીનદુશથાનમા જુજ મુકામ
રહી ગએઆછે, તેઓના નામ.—ફુલચેરી, કરીકલ, ઇનાઓ
ન, માહી, અને ચંદરનગોર પોરટુગીજ લોકોના હાતમા
ગોવા, દંમન, અને દીવછે.

હીનદુશથાનમાં પરખીઆત થાએલા મોહોટા શેહેરો
હેઠલ જણાવીઆ પરમાણેછે કલકતા—એ શેહેર બંગાલ મ
ધે ગંગા નદીની એક શાખા કે જેહેને હુગલીનદી કરીને કેહેછે
તેહેના કીનારા ઉપર આવેલુછે એ શેહેર હવડાં હીંદુશથાન
નું પાએતખત ગણાએછે હીંદુશથાનના ગવરનર જેનરલનો
રેહેવાનો મુકામ એ શેહેરમાંજછે હીંદુશથાનની ધારા બા
ધનારી શભા એજ મુકામ ઉપર બેશેછે. વેપારને લીધે પણ એ
શેહેર આખા એશીઆ ખડમા શગલાંથી મોહોટુ ગણાએઆ
માંઆવેછે. એ શેહેરની વશતી આશરે પાચ લાખ મા
ણશનીછે મધરાજ—એ શેહેર હીંદુશથાનના પુરવકીના
રા તરફનું એક બંદરછે, તેહેનો વેપાર શારોછે, અને મધ
રાજ શવશથાનનો ગવરનર તથા તેહેની " કાઉનશલ " એ
જ મુકામ ઉપર રેહેછે એ શેહેરની વશતી આશરે તર
ણ લાખ માણશનીછે. મુબઇ—એ શેહેર મુંબઇના એ
ક નાધનો ટાપુ જે હીંદુશથાનના પશચમ કીનારા તરફછે તાં
હા આવેલુંછે એ શેહેરનો વેપાર કલકતાથી ઉતરતોછે
તોપણ ઘણો બોહોળોછે મુબઇ શવશથાનનો ગવરનર
તથા કાઉનશલ, એ શેહેરમા રેહેછે એ શેહેરની વશતી
આશરે પાચ લાખ માણશનીછે પેશાવર—એ શેહેર
હીંદુશથાનની પશચમ બાધ તરફ આફગાનીશતાનના નાકાં
ઉપર આવેલું છે. એ શેહેર બાબે આગલા દાહાડાઓ
ઉપર શીખ તથા આફઘાન લોકો વચે વારેવાર લડાઇઓ થા
તી હતી ; હવડાં ઇંગરેજી લશકરની એક મોહોટી છાવણી
ના મુકામ દાખલ તે વખણાએલુંછે. લાહોર—એ શેહેર
રનજીતશીંગના વખતમા પંજાબનું પાએતખત હતુ, અને
હવડા પણ એજ પરાતનું મુખીઅ શેહેર ગણાએછે.
અમરીતશર—એ શેહેર પણ પજાબના પરાતમાછે, તાહા
શીખ લોકોનુ મોહોટુ દેહેરુ તથા એક તલાવછે, કે જેહેને
એ લોકો પોતાના ધરમને લગતા કારણને શારૂ ઘણું માન
આપેછે. મુલતાન—એ શેહેર પંજાબ અને શીંધ એ
બંધે મુલકોની અધમા આવેલુંછે. મુલતાન ઘણું પુરાત
ન શેહેરછે, અને ઇશવી ૧૮૪૯ ના વરશમા તેહેના હાકમ
દેવાન મુલરાજ પાશેથી ઇંગરેજોએ શખત લડાઇ કરીને એ
શેહેર લીધું હતું તે બાબે તે વખણાએલુંછે. હેદરાબાદ
(શીંધ)—એ શેહેર આગલા અમીરોના વખતમા શીંધના મુ
લકનું પાએતખત ગણાતુ હતું. કરાચી એ શેહેર શીંધનાં
મુલકનું બંદરછે અને ઇનદશ નદીના મુખ ઉપર આવેલુંછે
ભુજ—એ શેહેર કછના રાણાનુ પાએ તખત શેહેરછે, તાંહા
ઇંગરેજી લશકરની એક છાવણી પડી રેહેછે. ખંભાએ
ત એ ગુજરાત પરાતનું એક બંદરછે, તે માહી નદીના કી
નારા ઉપર આવેલુછે, અને તેહેની હાકમી એક મુશલમાન
શાજવશીના હાતમાછે. વરોદરા—એ શેહેર ગુજરાતમાં
ગાએકવાડના રાજનુ પાએ તખતછે, તાહાં ઇંગરેજી લશકર
ની એક છાવણી પડેલી રેહેછે ભરુચ—એ શેહેર નર
બદા નદીના મુખડા ઉપર આવેલુંછે, અને રૂઉના વેપારને લી
જે નામીચુ ગણાએછે. શુરત—એ શેહેર પશચમ હીંદુશથા
નમા આગલા દાહાડાઓ ઉપર ઘણું મોહોટું ગણાતુ હતું.
એ શેહેર તાપી નદીના કીનારા ઉપર આવેલુછે, અને રૂઉના
વેપારને લીધે હજુર તુલીક તે શારી હાલતમાંછે. અમદા
વાદ એ શેહેર આગલા વખતમા ગુજરાતના મુશલમાન પા
દશાહોનું પાએતખત હતું. હવડા તેમા ગુજરાત પરાત
ના ઘણાએક માતબર હીંદુઓ રેહેછે. ઉદેપોર—એ શેહે
ર રાજપુતનાના મુલકનું એક મુખીઅ શેહેરછે , જોદપુર,
અજમીર, અને જએપુર એ શેહેરો પણ રાજપુતનામા નામી
ચાં ગણાએછે. ઉજન—એ શેહેર માલવા પરાતમા આ
વેલુછે, અને રાજા વીકરમના વખતથી તે વખણાએલુંછે.
ઇનદોર—એ શેહેર પણ માલવા પરાતમાછે, અને હોલકર
ની ગાદીનું તે પાએતખતછે. આગરા—એ શેહેર દીલીથી

આશરે પચાશ માઈલ દુરછે. આગરા શવશથાનનો ગવરનર એજ શેહેરમાં રેહેછે. આગલાં મોગલાઈ રાજના વખતમાં એ શેહેર પંકાએલું હતુ, અને તેહેને અકબરાબાદ કરીને પણ કેહેતા હતા. દીલી—એ શેહેર હીંદુશથાનનાં મોગલ'ઈ રાજનું પાએતખત હતુ. હીંનદુચથાનની તવારીખમા એ શેહેર ઘણું નામીચુંછે. મોગલાઈ શેહેનશાહોના વંઊશનો શખશ હવડાં પણ દીલીના શેહેનશાહી મેહુલમાં રેહેછે. દીલી તથા આગરા એ બંધે શેહેરોની ઓરડુ ઉપરથી જમના નદી વેહેછે. લખનોર—એ શેહેર આઉદનાં મુલકનુ પાએતખતછે. અલાહબાદ—એ શેહેર જે જગો ઉપર જમના અને ગગા નદીનો એક બીજા શાથે મેલાપ થાએમ તાહા આવેલુંછે. બનારશ—એ શેહેરને આપણા ગુજરાતી લોકો કાશી કરીને કેહેછે, તે ગંગા નદીના કાંઠા ઉપર આવેલુંછે, અને હીનદુ લોકો એ શેહેરને ઘંણું પવીતર ગણેછે. પતના—એ શેહેર પણ ગંગા નદીના કીનારા ઉપર આવેલુંછે તે વેપારને કીજે વખનાએલુંછે. મુરશેદાબાદ—એ શેહેર આગલા દાહાડાઓ ઉપર બંગાલના શુબેદારોનું પાએતખત ગણાતું હતું નાગપોર—એ શેહેર દખણ મધે આવેલુંછે, અને નાગપોરના રાજાઓનું તે પાએતખત હતું · હેદરાબાદ (દખણ) એ શેહેર નીજામના મુલકનું પાએતખતછે. ઓરંગાબાદ—એ શેહેરનું નાંમ દીલીના શેહેનશાહ ઓરંગજેબનાં નામ ઉપરથી આપીઆમાં આવીછે, અને દખણમાં તે એક નામીચુ શેહેર ગણાએછે. પુણા—એ શેહેર દખણમાંછે, અને આગલા વખતમાં પેશવાઈ રાજનું તે પાએતખત હતું. હવડાં મુંબઈ શવશથાન ખાતેના લશકરની એક મોહોટી છાવણી એ શેહેરમાછે. શતારા—એ શેહેર શીવાજીની ઓલાદના મરેઠી રાજાઓનું પાએતખત હતું; હવડાં તે માતરે ઈંગરેજી રાજને તાબે એક નાયલું શેહેર ગણાએછે. બીજાપુરા—એ શેહેર શતારાથી આશરે એક શોએ માઇલ દખણ દશા તરફછે એ શેહેર આગલ બીજાપુરનાં રાજનું પાએતખત હતું. શીરીંગપટણ—એ શેહેર તીપુ શુલતાન તથા તેહેના બાપ હાઈદરના વખતમાં મહેશુરનું પાએતખત હતુ. રામેશવર—એ નાયલું શેહેર હીંદુશથાનના શઉથી દખણ તરફના છેડા ઉપર આવેલુછે, તાંહાં તીરથે જવાનુ હીંદુ લોકોઘણું પુનનું કામ ગણેછે.

હીંદુશથાનની દખણ દશાએ જે મોહોટો ટાપુ આવીઓછે તેહેને શેલાન કરીને કેહેછે. આગલા વખતમાં તેહેને લંકા કરીને કેહેતા હતા. ખાનડી શેહેર એ ટાપુનું આગલ પાએતખત હતું. હવડાં શીલોનનો ઈંગરેજી ગવરનર કોલમબા મધે રેહેછે.

હીંદુશથાનનો રાજકારોબાર ઈંગલંડ મધે ઈશટ ઈનડીઆ કંપની નામના એક એકઠા મલેલાં મંડલના "ડરેકટરો" ચલાવેછે. એ કંમપની હીંદુશથાન ખાતે વેપાર કરવાને શારૂ ઈશવી ૧૬૦૦ નાં વરશમા લંડન મધે ઉભી થાઈ હતી તેઆર થછી થોડે વરશે એક બીજી કંપની ઉભી થાઈ હતી, અને એ બંધે કંમપનીઓ ઈશવી ૧૭૦૯ નાં વરશમાં શાથે જોડાઈ હતી. એ કંમપનીની તરફથી કેટલાંએક માણશો આગલ જણાવીઆ પરમાણે શને ૧૬૦૨ ના વરશમાં હીંદુશથાન ખાતે આવીઆ હતા, તેઓ પરથમ વેપાર કરતા હતા, પછી પોતાના, વેપારના બચાવને શારૂ તેઓએ કોઠી તથા કીલાઓ બાધીઆ હતા, પછી ગાંમડી રાજવંશીઓની માહોમાહેની મારામારીની વચે પડીઆ હતા, અને હાલ તેઓ હીંદુશથાનની પાદશાહી ઉપર ઓશતવારી શાથે રહેલાછે. ઈશટ ઈનડીઆ કંમપની પોતે હવડાં કશો વેપાર કરતી નથી. એ કંપનીના ભાગીદારો મધેથી ચુંટી કાહાડેલા "ડરેકટરો" તથા નાંમદાર રાણીની તરફથી પશંદ કરેલા ૩) શખશો ભેગા થાઈને હીંદુશથાંનનો રાજકારોબાર ચલાવેછે. એ ડરેકટરોને માથે નાંમદાર રાંણીના પરધાનો મધેથી કેટલાએક શખશો "બોરડ આવ કનટરોલ" ને નામે ઉપરીપણું ચલાવેછે. હીંદુશથાન ખાતે ગવરનર જેનરલ તથા મુંમબઈ અને મધરાજ શવશથાનના ગવરનરો તથા લશકરો શરદારો તથા "કાઉનશલ" ના અખીઆરીઓ અને બીજા થોડાએક ઓધેદારો મુકરર કરવાનો હક ઈશટ ઈનડીઆ કંપનીના ડરેકટરોનો છે, બાકીના શંગલા ઓધેદારો દરએક શવશથાંનની શરકાર પોતે મુકરર કરેછે.

હીંદુશથાંનની શરકાર આશરે પોણા તરણ લાખ માણશનું લશકર પરાવેછે. તે મધે આશરે ૩૪ હજાર માણશોનું યઉરોપીઆન કવાએદવાળું લશકરછે, બાકીનુ ગાંમઠી લશકરછે. એ શંઘલા લશકર ઉપર દર વરશે ૧૨) કરોડ રૂપીઆનો ખરચ થાએછે. હીંદુશથાનની શરકારનું વાહાણખાતાનું લશકર ઘણું જુજછે. તેહેનું મથક મુમબઈ મધેછે, અને તે "ઈનડીઅન નેવી" ને નામે ઓલખાએછે.

હીંદુશથાનની શરકારની દર વરશની કુલ આમ્દપત આશરે ૩૦ કરોડ રૂપીઆનીછે. તે મધેથી ૧૭) કરોડ

રૂપીઆ ખેડુત લોકો પાશેથી જમીનનાં મેહેશુલ દાખલ લીધામાં આવેછે. બીજા ૩) કરોડ રૂપીઆ નીમખની જગાતમાથી, ૪॥ કરોડ રૂપીઆ અફીમ ઉપર, ૧) કરોડ માંડવી ખાતાઓની જગાતમાથી, ૧) કરોડ દારૂ તથા બીજી ચીજો ઉપરના કર મધેથી, ૬૦) લાખ રૂપીઆ શરકારી કાગેજીઆના છાપા તથા અદાલતોના લવાજમાંના, ૫૬) લાખ ગામડી રાજવંશીઓ પાશેથી ખંડણીના, અને બાકીના હડી કરોડ પરચુટણ, મલીને આશરે ૩૦) કરોડની એકદર આએપતછે.

હીનદુશથાનની શરકારને દર વરશનો ખરચ પણ આએપત જેટલોજછે, તેમાં ૧૨) કરોડ ખુશકી ખાતે લશકરી ખરચ, ૫૦) લાખ વાંહાણ ખાતાના લશકરનો ખરચ, ૫) કરોડ નેઆએ તથા રાજદરબારી તથા મેહેશુલ તથા બીજે તમાંમ ખાતાઓનો ખરચ, ૫૦) લાખ રૂપીઆ શરકારી ઇમારતોની મરામત તથા બાંધ કામ, ૨॥) કરોડ રૂપીઆ શરકારે કરેલા દેવાં ઉપર વીઆજ, ૩) કરોડ રૂપીઆ ગાંમઠી રાજવશીઓને આપતા કરેલા લવાજમાં, ૪॥) કરોડ રૂપીઆ ઇગલંડ ખાતાનો ખરચ કે જે મધેથી ઇસટ ઇનડીઆ કંમપનીના ભાગીદારોને વીઆજ તથા પુરાણા ઇઉરોપીઆન અમલદારોને બેઠા મુશારા મલેછે. એ ઉપરાત બીજો આશરે ૨) કરોડ રૂપીઆ ખરચ થાઇને હીંદુશથાનની શરકારની દર વરશની શંગલી આએપત ખરચાઇ જાએછે.

હીંદુશથાનની શરકારને શંગલું મલીને આશરે ૬૫) કરોડ રૂપીઆનું દેવુછે. તે મધેથી આશરે ૫૫) કરોડ રૂપીઆ ઉપર દર વરશે ટકા ૪) નું વીઆજ શરકારને આપવુ પડેછે, ૭) કરોડ ઉપર ૫) ટકાનુ વીઆજ ચહડેછે, અને બાકીના ૩) કરોડ ઉપર ૬ થી ૮ ટકા સુધીનું વીઆજ આપીઆમા આવેછે. એ શંગલુ દેવું આપણી શરકારે મોહોટી મોહોટી લડાઇઓમા ઉઠીને કીધુંછે, કે જેહેનાં વીઆજનો બોજો હવડાં રઇએત ઉપર પડેછે.

હીંદુશથાનના મુલકનો દેશાવર ખાતેનો વેપાર મોહોટોછે, અને તેહેના મુખીઅ બદર મુંબઇ તથા કલકતાછે. મુંબઇથી દર વરશે આશરે ૫) કરોડ રૂપીઆનો માલ ઇઉરોપ ખંડ ખાતે, ૫૦) લાખનો બઘરાની નાલ ખાતે, અને ૩) કરોડનો ચીન તથા તે તરફનાં મુલકો ખાતે જાએછે મુંબઇથી ઇઉરોપ ખાતે રૂઉ અને અલસીનો ધંધો મોહોટોછે. ચીન ખાતેના વેપારનો મોહોટો ભાગ માલવાઇ અફીમનોછે ઇઉરોપખંડથી મુંબઇખાતે દર વરશે આશરે ૪) કરોડ રૂપીઆનો વેલાતી કારીગીરીનો માલ આવેછે, અને ચીન અને બીજાં દેશાવરોથી આશરે ૨) કરોડનો બીજો માલ આવેછ કલકતેથી ઇઉરોપ તથા એમેરીકા ખાતે દર વરશે આશરે ૧૦ કરોડ રૂપીઆનો માલ જાએછે, તેમાં મુખીઅ જીનશ ખાંડ, ચોખા, અલશી, ગલી, રેશમ, અને એ વગરે બીજીછે. કલકતેથી ચીન તથા બીજાં બંદરો ખાતે દર વરશે ૪) કરોડ રૂપીઆનો માલ જાએછે, તેમાં ચીન ખાતે આશરે ૨॥) કરોડ રૂપીઆનુ પતનાઇ અને બનારશી અફીમ જાએછે. ઇઉરોપ, ચીન, અને બીજાં દેશાવરો મલીને કુલ કતા ખાતે માલની આવક દર વરશે આશરે ૧૪) કરોડ રૂપીઆનીછે. એ રીતે હીંદુશથાનનો દર વરશનો નીકાશનો વેપાર ૨૨॥) કરોડ રૂપીઆને આશરેનોછે, અને અએઆત વેપાર ૧૪) કરોડ રૂપીઆનોછે. એ માલની આવક તથા નીકાશમાં જે ૮॥ કરોડ રૂપીઆંનો હવડાં ફેર પડેચ તે મધેથી ઇશટ ઇનડીઆ કંપનીના ઇગલંડ ખાતેના ખરચના ૪॥) કરોડ રૂપીઆ વલેછે અને બાકીનો આશરે ૪) કરોડ રૂપીઆની દેશાવરોથી આવેલી નગદી (આવ જાવ કરતા) દર વરશે આપણા મુલકમાં રેહેછે.

ફીનગાલનો ગોફો.

સકાટલંડ દેશના પશચમ કીનારા તરફ હીબરાઇડીશ નામના કેટલાએક ટાપુઓછે, તે મધેના એકને "શતાફા" કરીને કેહેછે, અને તેમા આએ નામીચો ગોફો આવેલોછે ખુદરતે એ ગોફાને અજાએબ રીતની ખુબ શુરતી અને બનાવટ આપેલીછે, તે ઉપલો ચીતર જોતા માલમ પડી આવેછે. એ ગોફાની બેઉ બાજુઓ ઉપર મોહોટા અને ઉનથા મનારાઓની હાર લાગેલીછે, અને વચમાથી દરીઆવના પાણી વેહેછે, અને તેહેને મથાલે નાથલા મનારાઓ લટકતા હોએ એવુ પથરનું છાપરૂ આવેલુછે, અને તેહેને માથે એક ડુગરછે. એ શંગલી કારીગીરી ખુદરતીછે. જે મુશાફરો એ ગોફો જોઇ આવીઆછે તેઓ તેહેનું તારીફ લાએક બેઆન કરેછે, તેઓ કેહેચ કે એ ગોફો પેહેલ વેહેલા જોતા એવુંજ ધારેઆમા આવેચ કે તેમાં માણસોની કારીગીરી લાગુ પડેલીછે, પણ લગાર બારીકીથી તપાસતાં એ વીચાર જલદીથી દુર થાએછે જે દુનીઆમા માણસો મો

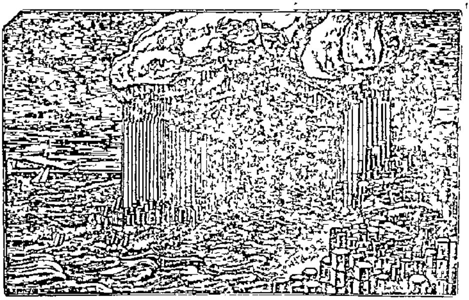

હોટા મેહેલ અને મનારાઓ બનાવા ચીખીઆય તે બેશક હેવી ખુદરતીચીજો જોએઆથી શીખીઆ હશે એ ગોફા નો પથર આપણા દેશની કરડ ને મલતો આવેછે, પણ દેખાવ મા તે કરતા વધારે ખુબશુરત છે. એ ગોફો લંબાઇએ ભરતા ૨૫૦ ફીટ લાબોછે, અ ને તેહેની પોહોલાઇ મોહોડા આગલથી ૫૦ ફીટછે, પણ અં દર જતાં શાકલી માલમ પડેછે. એ ગોફાના મીતારા ઉનચામાં ઉનચા ૧૨૦ ફીટનાછે, અને ટુકામા ટુકા ૭૦ ફીટનાછે. પાદ શાહી મેહેલો અને દેવાલો એ મીનારાઓની મોહોટાઇ અને દબદબાઆગલ કસું વજન ધરાવતી નથી એ જગો ઉપર વ શતી કશી નથી, અને આટલાનટીક માહા શમુદરના પાણી એ ગોફા શાથે જોરથી અફડેછે, અને શુરજના કીરણોથી એ ગોફાના પથરનો રંગ માણુશની આખને ઘણો દીલપશંદ લાગેછે, અને ને ઉપરથી ખોદાતાલાની બેહદ કરામતો મધેની આએ એક નામીચી કરાંમત જોએઆથી તે શાહેબની મો હોટાઇ વીસે માણુશના દીલ ઉપર મજબુત અશર થાએછે.

ધાશતીની વખતે ચીત ઠેકાણે રા ખવાના પ્રાએદા.

મીશટરીશ ફ્લોવર અને તેહેની દીકરી એલાઇજા.

એક દાહાડે મીશટરીશ ફ્લોવરને વઇદે શગડા મુકાવા ની ભલામણ કીધી, તે મુજબ તેણીએ એક શગડા મુકનાર ને બોલાવી મગાવીઓ, અને તે શખશ આવીઓ તે જોઇને મીશટરીશ ફ્લોવરની દીકરી એલાઇજા જે પોતાની માએના ઓરડા મધે હતી તેણે તરત બાહેર જવા માંડીઉ, તેઉપરથી તે હેની માએ તેહેને પાછુ બોલાવી

મીશટરીશ ફ્લોવર—એલાઇજા, દીકરી, તું ઓરડામા થી બાહેર શું કરવા જાએચ?

એલાઇજા.—માએ તમોને શગડા મુકનાર આવીએ મ, તે શંગડા મુકશે તે માહારાથી જોવાઇ શકાશે નહી.

મી૦ ફે૦—કાએ નહી જોવાએ!

એ૦—લોહી જોઇને મહને ફેર આવે અને માંહારો જીવ બગડે તેહેની મંહને ધાશતી લાગેચ.

મી૦ ફ૦—ગમે તે હોએ પણ તમો આએ ઓરડા માથી જતામાં અને છાટી કઠણ કરીને ઉભાં રેહેજો

એલાઇજા બીચારી પોતાની માએના હોકમ મુજબ ઉ ભી રહી શંગડાનું લોહી જોઇને તરત તેહેનો જીવ ગભ રાએઓ, પણ પોતાનુ હઇઉં થકત રાખીને થોભી રહી, અ ને શંગડાવાલો ગીઓ તેઆરે તેહેની માએ ફરીને વાત કર વા લાગી

મી૦ ફ૦—એલાઇજા, હવે તારેથી કેમ ઉભું રેહેવાઇઉ? હેવી બીહીક રાખશો તો આગલ ચાલતા શંશાર કેમ ચલા વશો? શંગડાતો મહને મુકી અને હું બીધી નહી, અને ત મો શાને કાજે એટલા બીધા!

એ૦—માએ માહારી છાટી ધારી થાઇ નથી તેથી મ હને બીક લાગેચ, અને શંગડાવાલાનુ નશતર જોઇને તમો પણ બીધા હશો.

મી૦ ફ૦—પણ તમારી છાટી ધારી થાએ હેવુ માહ રે કરવુચ આપણે ઓરતોને માથે શશારનો કેટલોએ ક કારોબાર આવી પડેચ, તેઆરે દુખ શુખમા શરીગત થવુ પડેચ, અને ઘણાએક દુખ તથા દુખ ભરેલા એલાજો નજરે જોવા પડેચ, વાશતે નાધપણમાથી તેહેવુ જોવાની આશરમ પાડીએ, અને ચીત ઠેકાણે રાખીને દુખનો એલાજ કરીએ

તો ઘણું થાઉં. જે ઓરતનું હઇઉં ઠેકાણે હોએ નહી અને જે જરા જરા આફતમા ગભરાઈ જાએ, તે ઓરત પોતાની શંશારી ફરજ બરોબર બજાવી શકતી નથી, અને તેહેવી ઓરત ઘણી વેલાએ પોતાનાં બચાંઓને તથા ભરથારને ફાએદો કરેઆને બદલે ગેરફાએદો કરેછે.

મીશટરીશ ફલોવર ઉપલી રીતે વાત કરતી હતી તેટલામાં તેહેની શંગડાનો પાટો શરી ગીઓ અને તાંહાથી પુશકલ લોહી વેહેવા લાગું, તે જોઇને તેણીએ નશતરના જખમ ઉપર આગલું દાબીઉં અને પાટો છોડવાનો પોતાની દીકરીને હોકમ કીધો, અને બીજો શેજો પાટો બંધાવીઓ.

મીo ફo—જો દીકરી આપણે લગાર હીમત રાખીએય તો કેટલો ફાએદો થાએય, આએ પાટો છુટી ગીઓ અને જો હું ગભરાત કરતે તો માહારાં શરીરમાંથી અનઘટતી રીતે લોહી જતે અને તેથી મહને નુકશાન થતે વલી જુવો કે મેં તમોને પરથમથી ઓરડામા ઉભું રેહેવા કહીઉં, તેથી તમોએ મહને શંઘડા છુટાવતાં જોઇ. અને શંઘડાવા લાગ્યું પાટો બાંધીઓ તે પણ જોએઓ, તેથી તમોને કેટલી હીમત અને માહીતગારી આવી, કે તમોએ પોતે તે પાટો પાછો બાંધીઓ, અને તેથી મહને ફાએદો કીધો

ઓo—માએજી તમારી વાત ખરીછે.

મીo ફo—કોઇ ઉપર દુખ પડે તે નજરે જોવું, અને તેહનો એલાજ કરવા શીખવું, અને તે એલાજ કરતી વખતે ચીત ઠેકાણે રાખવું, એ શરવે કોઇની ફરજછે. હેવી રીતે દુખ શમજીઆથી તથા તેહેનો એલાજ કરેઆથી તથા તે વેલાએ ચીત ઠેકાણે રાખેઆથી માણશો પોતાને તથા એક બીજાને કેહેવા ફાએદા કરી શકેય તેહેની હું મોટીએક વાત તમોને કેહુંય તે શાંભલો.

જેઆરે તમો ઘણાં નાંહનાં હતા તેઆરે આપણી પાશેના પડોશી મીશટર ઇવરટની એક છોકરીનાં ગવનને એકા એક દીવાની જાહાલ લાગી, તેથી તે કપડું તરત શલગી ઉઠીઉં, અને છોકરી નાંદાન હતી તથા તેહેની આગલ એક બીજી ઓરત હતી તે બધે ગભરાએઆ, અને મોહોટે ચીચારી પાડી; તેથી બીજાં માણશો આવીઆં, તે શગલા રોડવા લાગાં, અને કેટલાંએક જણા પાણી લેવા ગએઆ, તેટલામાં ગવન વધારે શલગી ઉઠીઉં, પણ તેહેનો એલાજ કોઇને આવરીઓ નહી. હેવામા એક ગરહશથ રશતેથી ચાલી જતો હતો, તે બુમ શાંભલીને ઘેરમાં આવીઓ, અને છોકરીનાં બદન ઉપરનું કપડું તમામ શલગી ઉઠેલુ જોઇઉં, તેહેવોજ બીછાના ઉપરથી તે એક જાડું ખરનુંચ ઉંચકી લાવીઓ, અને તેમા પેલી છોકરીને લપેટી લીધી, અને તેથી એક મીનીટની અંદર આગ બુજાઇ ગેઇ. હેવો ધીઆનવાલો માણશ એ જગોએ જો હતે નહી તો બેશક તે છોકરીનો જાન જતે.

બીજી એક વાત આએ રીતનીછે. ઘણાં વરશની વાત ઉપર આપણા શેહેરના એક દુકાનદારનાં ઘેરના આગલી તરફના ભાગમાં રાતને વખત આગલાગી, તે જોઇને તે દુકાનદારની બાએડી ગભરાઇને ઉઠી ; તેહેનો ખાવંદ ઘેરમાં હતો નહી, અને બચાઓ તેહેનાજ ઓરડામા શુતેલાં હતાં. હવે એ ઘેરને પાછલે બારને રશતો હતો, તે રશતે જો એ ઓરત પોતાનાં બચાને લઇને નીકલી જતે તો પોતાની માંફક તેઓનો પણ બચાવ કરી શકતે, પણ તેણીએ તેમ કીધું નહી, અને તેહેનું ચીત ઠેકાંણે રહેઉં નહી, તેથી આગલે દરવાજે આગનાં બલતાંમાંથી તે બાહેર નીકલી, અને પોતાના છોકરાઓનાં શંભાલ વીષે રશતામા મોહોટો પોકાર કરવા લાગી, હેવામાં આગ આખાં ઘેરમાં ફેલાઇ, અને તેથી તે બીચારીનાં બચા બલી મુવાં.

ઘેઆંન ઠેકાણે શર રાખીઆથી જે ફાએદા થાએય તેહેની એક બીજી વાત ઉપલી વાત કરતા ઉલટીછે. નીઉઇઆરક શેહેરમા એક ઘેર મધે એક વખત આગ લાગી, તેમા એક મરદ તથા તેહેનું કુટંબ રેહેતાં હતાં. એ આગ તેઓના શુવાના મુકાંમની પાશે લાગી હતી, અને એ આગના બલતાં રેવાલની અંદર પડેલી ફાટને મારગે તેઓને દીશતાં હતાં. પેલો મરદ ગાભરો પડેઓ, અને ઓરડાનું બારણું ઉઘાડવા લાગો, પણ તેહેની બાએડી ઘણી ચંચલ હતી તેણીએ વીચાર કીધો કે જો ઓરડાનો દરવાજો ઉઘાડશે તો તે મારગે પાશેના ઓરડાનાં બલતાં અંદર દાખલ થાશે અને તેથી વધારે ખરાબી થાશે. હેવુ શમજીને તેણીએ પોતાનાં ખાવદને તે બારણું ઉઘાડવાથી અટકાવીઓ, પછી બીછાંના ઉપરની શંગલી ચાદરો એકઠી કરીને એક બીજાં શાથે બાંધી, અને પછી તે ચાદરોનો એક છેડો બારી શાથે બાધેઓ, અને તેહેનો આશરો આપીને પેહેલ વેહેલાં પોતાના ખાવદને માલ ઉપરથી રશતાગા ઉતારીઓ, પછી પોતાનાં એક એક, બચાને ચાદરને છેડે બાંધતી ગઇ અને પોતાના ખાવદને આપતી ગઇ. એ રીતે તેણીએ શગલા બચાંઓને બારીને રશતે ઉતારીઆ, પછી ધીરજથી પોતે ઉતરી, અને તે ઉતરીઆ પછી બેએ મીનીટ થાઇ નહી. એ

રતાંમ્ાં આશપાશનાં બલતાં તેહેના ઓરડામાં દાખલ થાએઆં અને તમામ ઘેર એકદમ શલગી ઉઠીઉં.

મેં એક " લેડી " વીશે હેવું શાંભલીઉંચ કે તેહેનો નાધલો છોકરો રમત કરતાં એક ભાગેલા દાદરા ઉપર ચહડી લાગ્યો, તેહેને ધીરજથી હેઠલ ઉતારીઆને બદલે એ લેડીએ ચીચારી પાડી, તેથી તે બચું ધાશતી ખાઇને નીચે ટુટી પડીઉં, અને મરણ પામીઉં.

એક બીજી વાત શાંભલજો. એક કુનબી ખેતરમા કાપણી કરતો હતો, તેહેવામાં તેહેનું દાતરડું તેહેના હાતઉપર જોરથી લાગું, અને તેથી તે હાતની ધોરી નેશ કપાઇ ગેઇ. એ નેશના જખમનું જો મોહોડું બંધ કરેઉં હોએ તો તેથી લોહી વેહેતું કધી નરમ પડતું નથી, પણ જખમની બંધે બોરડુએથી મજબુત પટી જો શીકરીને બાધી લઇજીએ તોજ લોહી અટકેછે. હવે એ બીચારા કુનબીને ઉપલી રીતનો બનાવ બનેઓ તે વેલાએ તેહેની આગલ ઘણાએક માણશો હાજર હતાં, પણ તેમાથી કોઇને તેહેતું લોહી બધ કરતા આવડીઉ નહી, અને શરવે કોઇ અતીશે ગભરાટમાં પડીઆ, તે હેવું કે થોડોવાર એ રીત જોરમાં લોહી જએઆ કરતેતો કુનબી ખરેખર મરણ પામતે. પણ એ કુનબીનાં ખેતરની પાશે એક જુવાન ચંચલ અશતરી કામ કરતી હતી, તે એ જગોએ આવી- લાગી, તેણીએ ધીરજથી કુનબીનો જખમ જોએઆ કીધો, અને તે વેલાએ હેવા જખમો વીશે આગલ તેહેને શાંભલેલી કાંઇ વાત ઇઆદ આવી તેથી તેણીએ પોતાના પગનાં મોજાં બાધવાનું " ગારટર " છોડીઉં, અને તે શખશના જખમની લગાર ઉપરથી તતરાવીને બાંધીઉં, કે જેથી તે કુનબીના શરીરનું લોહી હાતના જખમ આગલ આવતાં અટકીઉ, અને તેથી તે બીચારાનો પરાણ બચેઓ.

દુનીઆના કારોબારમાં ઓરતો તથા મરદો ઉપર ઘણી એક અનચીતી અડચણ અને આફતો આવી પડેચ, તે વેલાએ તેઓ જો ઘાભરાં પડેચ તો તેહેનો એલાજ કરવાને કશું શુજ પડતું નથી, પણ જેમ બને તેમ તજવીજ કરીને મગજ થંડું રાખઉં હોએ, અને પોતા ઉપર ગુજરતા બનાવા વીશે ધીરજથી વીચાર કીધો હોએ, તો હેવી મુશકેલીઅત થોડી મેહેનતે દુર થાઇ શકેછે, અને હેવી રીત મેલવેલો અનુભવ બીજાં માણશોને પણ ઉપીઓગી થાએછે.

ઊંટ.

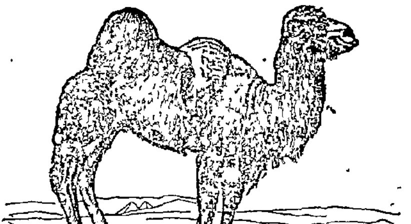

ઘણા લોકોને હેવો ખેઆલછે કે ઉંટની પીઠ ઉપર નરને બેએ ખુંધ હોએછે, અને માદા અથવા શાંઢણીને એક ખુધ આવેછે, અને નર કરતાં માદા ચાલમાં ઘણી શરશ રેહેછે. એ વીચાર ભુલ ભરેલોછે. નર કરતાં ઉંટની માદા ચાલમા શરશ આવતી નથી, પણ ઉંટ બેએ જાતનાં હોએછે, તેમાં એકની પીઠ ઉપર બેએ ખુંધ રેહેછે, અને તે કદમા મોહોટુ હોએછે, બીજી જાતનું ઉંટ જેહેને એકજ ખુધ હોએચ, અને જે કદમા બીજાના કરતાં નાધલું દીશેચ તેહેને આપણે " શાંટણી "નું નામ આપીએ છઇએ, અને બીજાં ઉંટ કરતાં ચાલમાં તે શરશ હોએછે. એ રીતે ઉંટ અને શાંઢણીમા નર માદાનો તફાવત નથી, પણ એ જાનવરો એક બીજાંથી જુદાંછે, અને તેઓની પેદાશ એક બીજાંથી જુદાં મુલકોમાં થાએછે. ઉંટ અને શાંટણીના મેલાપથી બચાપેદા થાએચ એ વાત ખરીછે, પણ શાંઢણી હંમેશા માદા હોએચ અને ઉંટ નર હોએચ એ વીચાર ચુક ભરેલોછે.

બેએ ખુંધના ઉટ આરબશતાન તથા ટરકી તથા હીંદુશથાન મધે ઘણા મલેછે. એક ખુધના ઉટ મીશર, ઇરાન, અને એવગરે બીજાં દેશોમા જોવામા આવેછે. ઉંટના શરીરની બાંધણી ઉપરથી આપણને વીચાર કરવાને બની આવેચ કે જે મુલકમા ગરમી શકત હોએ તથા વનશપતી જુજ હોએ તથા પાંણી થોડું મલતું હોએ તે મુલકને કીજે પરમેશવરે એ જાંનવરને પેદા કીધુછે. આરબશતાનનો મુલક ઘણો ગરમછે, તાહા વનશપતી માતરે થોડેએક ઠેકાણે જોવામાં આવેછે, બાકીના તમામ મુલકમા રેતીનાં રાનછે, પાણીની એ મુલકમા અતીશે અછતછે, અને એ મુલકની હવા ઘણી શુકીછે. ઉંટ હેવાં મુલકનું અશલથી રેહેવાશીછે. તેહેનું ચામડું શુરજની શકત ગરમી શોશી શકેછે, તેહેને ખોરાકને કીજે

લીલો ચારો જોઈતો નથી, પણ ઝાડ પાનનાં જુજ પાતરાં તથા કાંટા ઉપર એ જાનવર ગુજરાનું કરેછે, તેહેના પગ ખુદરતથી હેવા બનાવીઆમાં આવીઆચ કે જેથી તે રેતીની ઉપર શેહેલાઇથી ચાલી શકેછે, એ પગ રેતીની અંદર બેશી જતા નથી, પણ મટોડીની જમીન ઉપર તેહેને ચાલવુ મુશકેલ પડેછે. પાણીની તંગીથી શંભાલ કરવાને શારૂં પરમેશ્વરે એ જાનવરને હેવી શકતી આપીચ કે પાંચથી તે શાત દહાડા શુધી કદાચ તેહેને પાણી મલીઉં નહી હોએ તોપણ તે શંતોશથી રહી શકેછે. એ કારણશર ખોદાતાલાએ ઉંટની છાતીની અંદર બીજાં જાનવરો કરતાં એક માદો અથવા કોઠલી વધારે આપેલીછે, તે કોઠલીની અંદર ઉંટ પાણી પીતી વખતે બીજું ફાલતુ પાણી ભરી રાખેછે, અને જેઆરે તેહેની જુબાન શુકાઇ જાએચ અથવા બીજી પરકારે તેહેને પાણીની ગરજ પડેચ તેઆરે એ ફાલતુ પાણી પાછું તે પોતાના મોહોડાંમા લાવેછે અને પોતાની ઇછા માફક કામે લગાડેછે. ઘણી વેલાએ મુશાફરો જેઆરે પાણીની તરશથી રેતીનાં રાનમાં મરવાતોલ થાએચ તેઆરે તેઓ પોતાના ઉંટને કતલ કરીને તેહેની છાતી મધેથી ઉપર જણાવેલી રીતે શંભાલી રાખેલું પાણી કાહાડી લઇને પોતાનો જાન બચાવેછે.

આરબ લોકો હેવુજ શમજેચ કે ખોદાએતાલાએ તેઓ ઉપર પરશન થઇને ઉંટ જેહેવું નામીચું જાનવર તેઓને બખશીશ કરીઉંછે. હીંદુશથાન મધે જેમ નાલીએલીનાં ઝાડનું દર એક પાતરૂં અને દર એક કરચ માણશોનાં ખપમા આવેછે, તેમજ ઉંટ જાનવર આરબશતાનનાં લોકોને અગતનું છે ઉંટનું દુધ આરબ લોકોનો અગતનો ખોરાક છે, તેહેનુ માશ પણ એજ લોકો ખોરાકને કામમા લીએછે. ઉંટના શરીરના બાલ દર વરશે નવા આવેછે, અને જે જુના બાલ નીકલેછે તે કપડાં બનાવામા કામમાં આવેછે. મુશાફરી કરવા તથા બોજો ઉઠાવાના કામમાં એ જાનવર ઘણું અગતનુ છે, અને તેજ શબબ ઉપરથી કેટલાએક લોકોએ તેહેને "જંગલનું વાંહાણ" હેવું નામ આપેલુંછે. ખરૂંછે કે જેમ વાંહાણ વગર આપણથી દરીઆની શફર થાઇ શકતી નથી તેજ માફક ઉંટ વગર રેતીના રાનોમાં મુશાફરી થાતી નથી. ઉંટ દર રોજ ૪૦ થી તે ૫૦ માઇલ શુધીની મંજલ કરેછે, અને ઇરાન આરબશતાન, તરકી, અને બીજા મુલકોમા વેપારીઓના જે કાફલા એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે આવજાવ કરેછે તેહેના શરવે માણશો ઉંટ ઉપર શવાર થાએછે તથા માલ લાધેછે ઉંટ પોતાના ધણીના ફરમાવીઆ મુજબ ગુડણ મરડીએ બેશેચ, પછી તેહેની ઉપર માલ લાધીઆમાં આવેચ, અને જો તે માલનો બોજ ખમાઇ નહી શકાએ એટલો હોએચતો એ જાનવર તે જગોએથી ઉઠતું નથી, પણ જો અંદાજાશર માલ લાધેલો હોએ તો બોજો લઇને ચાલતું થાએછે. દર એક ઉંટ ૩૫ થી તે ૪૦ મુંબઇના મણ જેટલો બોજો ઉઠાવી શકેછે. તેહેની માદા દર વખતે એક બચું જણેછે, અને તે આગમજ એક વરશ ગાભણ રેહેછે એ જાનવરની ઉમર ૪૦ થી તે ૫૦ વરશ શુધીની થાએછે. કેહેચ કે ઉંટના દાનને રાગ અથવા શરોદ ઘણો પશંદ પડેછે, અને તેહેનો શવાર જો ગાએન કરતો હોએ તો તે ખુશી થાઇને પોતાની મંજલ ઉતાવલી કાપેછે. શવાર જો ઉંટને ચાટકી પણાંથી મારેચ તો એ જાનવર તે બાબેનું વેર ભુલતું નથી, અને માર મારીઆથી ઉંટ કોઇવાર મશતી કરેચ અને માણશોને કરડવા જાએચ તેઆરે આરબ લોકોમા એક હેવી હીકમતછે કે કોઇ માણશનાં પેહેરવાના કપડા ઇઆ દગલો તેઓ ઉંટના મોહોડાં આગલ નાખેછે, તેહેને ઉંટ તરત પોતાનાં મોહોડાંમાં લઇને ફાડી નાખેછે તથા કુચા કરેછે, પછી તેહેનો ગુશો પોતાની મેલે નરમ પડેછે. ઉંટ પણું ઠાકેલુ હોએચ તો તેહેને મારીને આગલ ચલાવીઆનાં કરતાં જો ધીમેથી તેહેનો પીઠ થોકી હોએ અને પશવારીઉં હોએ તો પોતાની ઠાક ભુલી જાઇને આગલની માંફક શારી પેઠે ચાલવાં માંડેછે

શેખ શાદીની ચતુરાઈ ભરેલી નશીહતો.

૧. ધન માલ જે છે તે પોતાની જીનદગાનીના શુખ ચેનને વાશતે છે, કાંઇ જીનદગાની ધનમાલ એકઠો કરવા શારૂં નથી

૨. વીદીઆ જે છે તે ધરમ મારગે અને આચાર અરથે ચાલવા શારૂછે, કાંઇ ખાવા અને પેટ ભરવા શારૂં નથી.

૩. દુશટ લોકો ઉપર માએઆ કરવી તે ભલા લોકો પર જુલમછે, અને જુલમગારોને માફ કરવું તેમા ગરીબ અને કંગાલોને ગેર ઇનશાફીછે

૪. બેએ જણા જેઓ એક બીજાના વેરી હોએ તેઓની વચે તમોએ હેવી વાત કરવી કે જેઆરે તે બધે પાછા મીતરાચારી કરે તેઆરે તમોને શરમીનદુ થાવું નહી પડે.

૫. અતીશે ગુશો બલતું ઉપજાવેછે, અને ગેર વખતે કરેલી માએઆ બુરાં માણશોના દીલમાંથી ધાશતી ઉડારી નાખેછે તું હેવી શકતી નો કર કે લોકો તાહારેથી કંતાલી જાએ, અને હેવી નરમી નો પકડ કે તાહારા ઉપર તેઓ ચહડી વાગે.

૬. વગર ધીરજવાલો પાદશાહા તે મુલકનો દુશમન છે; અને વગર વીદીઆવાળો ભગત તે દીનનો દુશમનછે.

૭. ભુડા શવભાવનું માણશ ગોએઆ એક દુશમનના હાતમા પકડાએલુંછે, કે જાહા તે જાએચ તાંહા તે પોતાના શવભાવની ચુંગાલમાંથી છુટકારો પાંમતું નથી.

૮ જે માણશ પોતાને વખાણે, અને એમ શમજે કે માહારા જેહેવો બીજો કોઇ નથી, તે માણશને જે કોઇ શીખામણ દીએ તે શીખામણ દેનારે પોતેજ બીજાથી શીખામણ શાભલવી ઘટેચ

૯. દુશમણથી ફરેબ નો ખા, અને વખાણ કરનારાથી ગરવ વેચાતો નો લે.

૧૦ શરવે કોઇને જેમ પોતાનુ બચું શઅલાથી શોહાંમણું દેખાએચ તેમજ શરવે કોઇને પોતાની અકલ શારી માલમ પડેછે.

૧૧ જે કોઈ ભાલના ચલણમા અને પોતાના શબલા વખતમાં લોકો શાથે ભલાઇ નહી કરે તે પોતાના નબલા વખતમાં કશટી ભોગવે

૧૨ જેમ શયાઇને માહનાર લોકો ઉપર પોતાનુ

બલ ફાવતું નથી, તેમજ ગરીબ લોકો ઉપર પાદશાહનો જુલમ ફેંન પામતો નથી

૧૩ જે કાઇ વેહેલું મલી આવે તે ઘણું શુધી નહી રેહે, અને ગનેઆની લોકો કહી ગીઆય કે જે દોલત વે હેલી આવેછે તે વેહેલી જતી રેહેછે.

૧૪. ધીરજ રાખેઆથી મકશદ બર આવેછે, અને ઉતાવલ કીધાથી ઘણા હનશેલા ખાવા પડેછે.

૧૫ જે કોઇ ભુંડા લોકોની પાશે બેશે તે ભલાઇ નહી જુવે.

૧૬. લોકોની છુપી એબને તું પરગટ નો કર, કાએ કે તેઓને તું ફેજેત કરશે પણ તે શાથે તું પોતે વગર ભરો શાનો ઠરશે.

૧૭. મુરખ લોકો વીદવાંનોને અને બેહોનર લોકો હોનરમંદોને દેખી નહી શકતા, જેમકે બજારૂ કુતરા શેહે રી કુતરાંને જોઇને વેગલેથી ભોશેછે અને પોતાની નજદીક આવવાં દેતા નથી.

૧૮ રજાએલો માણશ જેઆરે બીજા કોઇને હોનર અને વીદીઆમાં પુરો પડી નહી શકતો તેઆરે તેહેના હજા રો અવગુણ બોલવા બેશેછે.

૧૯. કોઇ ગનેઆની પુરશ જેઆરે પાજી લોકોની ટોલકીમાં બોલવામાં ફાવે નહી તેઆરે અચરત થવું નહી, કાએકે તંબુરાનો આવાજ ઢોલના આવાજથી ઢંકાઇ જાએછે, અને અમબરની શુધંધ લશણુની બદબો આગલ દબી રેહેછે

૨૦. જે ભગત લાલચુ તેહેને વાટપાડા શરીખો શમજવો.

૨૧. ઇમામ ગજાલીને લોકોએ પુછીઉં કે તું હાવી માહબારત વીદીઆની ઉંચી પાએરીએ કેમ પોહોચેઓ ? તે આરે તેણે ઉતર વાલેઓ કે જે વશતુને હું એ નહી જાણી અને નહી શમજેઓ તે વીશે બીજાને પુછવાની મેં લાજ નહી પકડી અને શરમ નહી ધરી.

(રા૦ મરજબાંનજીની ગુલેસતાંન)

પરચુટણ બીનાંઓ.

જોઇને કુડકો મારવો—દુનીઆના શંશારમા કેટ લાએક લોકો પેહેલા કુડકો મારેચ અને પછી પછવાડે ફરીને જુવેચ પછવાડે જોતા તેઓને માતરે પોતાની બેવકુફી દીશેચ. વગર તપાશવે કુડકો મારીઆથી દર શેકડે પં ચોતેર જણા પાછલથી પશતાવો કરેચ, અને કોઇવાર હેવી શંકતમાં આવી પડેચ કે જેમાંથી તેઓ જણુમ શુધી નીકલી શકતા નથી. વલી કેટલાએક લોકો હેવાછે કે જેઓ શદા કુડ કા મારવાને ચારૂં તપેઆ કરેચ, તેઓ આશપાશ જોએઆ ક રેચ, અને જે કામ એક પલવારમાં તેઓના પગ કરી શકેચ તે કરવાથી તેઓના દોડા બીહેચ અને તેઓથી કદી કુડ કો મરાઇ શકાતો નથી. પણ આએ શંશાર હેવોછે કે શંગલા માણશોએ પોતાની હઇઆતીમા એક ઇઆ તેથી વ ધારે કુડકા મારવા જરૂરછે. કુડકા મારીઆ વગર માં ણશ દુનીઆમા આગલ વધી શકતો નથી. વાશતે માં ણશ જો પોતાની આશપાશ નેગાહ પોહોંચાડે, અને આવ તી વાતનો દરીઆફત કરે, અને પછી નજર તાકીને કુડકો મારે તો શેંકડે પંચોતેર જણ પોતાનાં સુખમા વધારો કરેઆ વગર રહે નહી.

એક વીદીઆરથી—સ્કાટલંડ દેશમા આબરડીન ના મના શેહેર મધે " કીંગશ કાલેજ " નામની એક મદરેશાછે, તેમાં મી૦ ડાનલડ રાબરટશન નામનો એક વીદીઆરથી જાએછે, કે જે ઘણી બીજા શંગલા વીદીઆરથીઓ કરતાં ગી આ વરશની પરીખશામાં શરશ નીકલીઓ હતો. એ જુવાન શખશ વીશે કેહેચ કે તે એક ઘણોજ ગરીબ માણશછે, અ ને આબરડીન શેહેરની પાશેના એક પરગણાંમાં કોઇ ખેડુતને તાહા મજુર દાખલ ચાકરી કરેછે. જેઆરે ખેતીવાડી કરવાનો વખત આવેચ તેઆરે એ ધણી હોડ લઇને ખેતર ખેડેછે, અને એ કામમાં તેહેને જે પઇશા મલેચ તે શાચવી રાખીને દર શીઆલાની રૂતમાં આબરડીન શેહેરમાં તે આ વેછે, અને તે પઇશામાંથી પોતા ગુજરાણ ચલાવીને ઉપલી મદરેશા મધે કેલવણી લીએછે. એ વીદીઆરથી ગનીત શાશતરમાં ઘણો પુરવીનછે.

ગરીબી હાલતમાં આવીઆથી એક ફાએદો—તવગરીમાથી કોઇ માણશ જેઆર લાચારી હાલતમાં આવે ચ તેઆરે તેહેને એક અગતનો ફાએદો હાંશલ થાએછે, તે એછે, કે તેહેના ખરા દોશત અને ખોટા દોશત કોણ કોણ છે તે બાબે તે આગલ અંજાણો રેહેતો હતો તેઓને પીછા ણી શકવાની તેહેને હેવી વખતે જોગવાઇ મલેછે.

છોકરીઓના વેહેવા કરવા બાબે લીલા જોશીની શીખામણ—એ જોશી હેવી ભલામણ કરી જાએચ કે જો કોઇ માં બાપે પોતાની દીકરીનું કારજ કરવું હોએ, અને તે કારણશર વર કનેઆની " રાશી " દેખાડવાને શા રૂં જોશીને તરીઓ હોએ,તો પરથમમા પોતાની દીકરીની શા થે તેહેની શાશુની રાશ દેખાડવી, અને જો શાશુ શાથે રાશ બરોબર આવી તો પછી વર શાથે રાશ જોવા કેહેવુ શંગલા લોકો છોકરીની રાશ માતરે તેહેના વર શાથે તપાશાવેચ, અને શાશુની શાથે દેખડાવતા નથી, તેથી ઘણાં માતી બઇએરને શારી મોબત રેહેચ, પણ શાશુ વહુને બરાબર બાજતું નથી લીલો જોશી દીકરીઓનાં મા બાપોને બીજી હેવી નશીઅત કરેચ, કે દીકરીને કીજે જે આરે કારજ કરવું હોએ તેઆરે તેહેનો વર પોતાનાં કરતાં ગરીબ શોધી કાહાડવો, કાંએકે છોકરીના બાપ કરતા વર જો પઇશા વાલો હશે તો છોકરીને તેહેની આગલ નમીને ચાલવું પડશે, પણ વર જો ગરીબ હશે તો તે પોતે છોકરીની આગ લ નમતો આવશે. જે લોકો પોતાની દીકરીઓને મોહો ટે મોહોટે ઘેર અદરાવાની પેરવી કરેચ તેઓને આએ શી ખામણ અગતનીછે.

શખી માણસ—જે ધણી પોતે ભુખો રહીને બીજાને ખવાડે તે જેહેવો શખી બીજો કોઇ નહી.

પરણી ઊઠયા પછીનો હરખ.

" જેઆરે સીતાજી પરણીને ઊઠાં તેઆરે પોતાની બેહેન પણીને પોતાના હરખની, વાત જે કહી તે વીશેનું ગીત.

" છઇએ પોલામાં ઘાલી પીપડી "
" છઇએ પેર પેર માગી દીકરી—એ રાગછે."

ઉઠાં પરણીને જે સમે જાંનકી ॥
વધી હઇઆમાં હરખ વિના વકી ॥ ૧ ॥
મલી શાંણી સાહેલીને સુંદરી ॥
બોલી બોલ અતોલ ખુસી ભરી ॥ ૨ ॥
સખી સાંભળ કહુ એક વાતડી ॥
મારી આજ શીતળ થઇ છાતડી ॥ ૩ ॥
મારો હરી વરે હાથજ ઝાલીઓ ॥
મને અખડ ચુડો એણે આલીઓ ॥ ૪ ॥
વર પાંમી સુંદર વર વીડલો ॥
મેંતો કાને સુનોતો તે દીઠલો ॥ ૫ ॥
મને પળ ન ગમે હવે પીઅરમાં ॥
મારૂ મન મોહુ શામ શરીરમા ॥ ૬ ॥
વર મલીઓ મને છેલ વાંકડો ॥
હવે કેમ ન રાખીએ આંકડો ॥ ૭ ॥
વર પાંમી હુતો વરણાગીઓ ॥
મેંતો ભનો ભવ એ વર માગીઓ ॥ ૮ ॥
મને મન ગમતુ મલું સાસરૂ ॥
હવે કેમ ધડક મનમાં ધરૂ ॥ ૯ ॥
મારી એ સંગે જેણે સગાઇ કરી ॥
એને આસીસ આપું ફરી ફરી ॥ ૧૦ ॥
ગુરૂને સીર નામુ લળી લળી ॥
મને પરણાવી એવરને વળી ॥ ૧૧ ॥
હવે મન ગમતાં સુખ માંનીએ ॥
કેમ કોઇની શરમ દીલ આંણીએ ॥ ૧૨ ॥
મારે કસર ન રહી કોઇ વાતની ॥
મારે માઆ ટલી માત તાતની ॥ ૧૩ ॥
મને માનીતી કરી હરી થાપશે ॥
હુંતો જે જે માગીશ તે આપશે ॥ ૧૪ ॥
મારે નિસરી ખાંણુ એ કરમની ॥
વાત મુરખ નજાંણે મરમની ॥ ૧૫ ॥
પુનેઅ પૂરવે કીધાં હશે મેં ઘણાં ॥
તેણે પામી ચરણ પીઅર તણા ॥ ૧૬ ॥
વરતદાન કરે જેને કારણે ॥
તેને પાંમી હુતો સુતી પારણે ॥ ૧૭ ॥
હુંતો કાંસી કે દારમાં નવ ફરી ॥
હુંતો ઘેર બેઠાં એ વરને વરી ॥ ૧૮ ॥
હવે સગા સંબંધીને શું કરૂ ॥
હુંતો સુંદર વરની શાથે ફરૂ ॥ ૧૯ ॥
મનમાનુછે દશરથ લાલમાં ॥
વર લખ્યા ભુધર મારા ભાલમા ॥ ૨૦ ॥
ભુલી કુરમતી કુરગણી ટેવને ॥
પરણી દલપતરાંમના દેવને ॥ ૨૧ ॥

સાહેલીઓને સીખાંમણની ગરબી.

" મારે ગીરધરસુ ઘરવાશ, પરભમા રહુંછુરે "
એ દેસીછે.

સુતા ઉઠી સુભ રીતથી ॥ સાહેલીરે ॥
પરમેશવર ભજવા પરીતથી ॥ સાહેલીરે ॥ ૧ ॥
પછી દાતણ પાંણી થાઅછે ॥ સાહેલીરે ॥
જેથી દુરગંધી જાઅછે ॥ સાહેલીરે ॥ ૨ ॥
નાહાવુ નીતેઅ નિરમળ નીરથી ॥ સાહેલીરે ॥
સઘળો જાઅ મેલ શરીરથી ॥ સાહેલીરે ॥ ૩ ॥
સંતોષે જમીએ જે મલીઉ ॥ સાહેલીરે ॥
નહી ખાઇએ નીતેઅ ગળુ ગળુ ॥ સાહેલીરે ॥ ૪ ॥
પટકુળ ઝીણાં નહી પેહેરીએ ॥ સાહેલીરે ॥
ગાવા ન જવુ પરઘેરીએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૫ ॥
આભરણ ઝાઝા નહી ઇછિએ ॥ સાહેલીરે ॥
સદગુણની શોભા પીરીછિએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૬ ॥
નિરલજની સોબત છોડીએ ॥ સાહેલીરે ॥
વાહાલાંથી વેર ન જોડીએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૭ ॥
સઘળું સરખુ નહી લેખિએ ॥ સાહેલીરે ॥
દલમાં ડાહેઆ થઇ દેખિએ ॥ સાહેલીરે ॥ ૮ ॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લુ. જુન ૧૮૫૭. આંક ૬ ઠો.

લાઞેકીવાલી ઓરત

ગરેશ ડારલીંગ.

પુરૂષ અથવા સ્ત્રી ઘણીવેલા દુનીઆંમાં કોઇ મોહટી પદવી અથવા દોલત ન ધરાવતા પોતાના શારા ગુણે કરી પર ખીઆત અને માન પામેલાં થાએછે. જે લાએકીવાલી સ્ત્રી નુ નામ આ બીનાને મથાલે લખીછે તે પેહલા એક હલકી પદવી ધરાવતી હતી. પોતાના ગરીબ બાપના એકાંત મકાંનમાં તેના શરખી હાલતના જુજવી લોકો શીવાએ તે કોઇને જાંણીતી હતી નહીં; પણ દએઆની ખાતર પોતાના જીવને જોખમમાં નાખી બીજાઓના જીવ બચાવવાને તે ણે હીંમતથી જે કોશેશ કીધી તેથી શઘલે ઠેકાણે શઘલી પદવી ના લોકોના માનને લાએક થઇ હાકમ તથા પરજા એક શરખી રીતે તેનીપર આફરીન કરવા લાગાં. એ વીશે નો ટુંક એહેવાલ નીચે લખઓછે.

ગરેશ ડારલીંગ તા૦ ૨૪ મી નવેમબર ૧૮૧૫ ને દીને જનમી હતી. તેનો બાપ એક લાઇટ હાઉશ અથવા દીવા દાંડી વાલો હતો. શ્રી ઇંગલંડ મધે શ્રીનારધમબરલાંડ પરાતના કીનારા પાશે "ફારન" નામના ટાપુ અથવા ખરકોછે તેમાના એક નામે "બરાઉનશમન" ખરકપર પેહલા એ બની જેનુ નામ વીલીઅમ ડારલીંગ કરીને હતું તે ચાકરી કરતો. તાહા તેની દીકરી ગરેશનો જનમ થએઓ હતો. ૧૮૨૬ મા તેજ ખરકોના એક બીજા ખરક નામે "લાગશટોન" પર વીલીઅમ ડારલીંગને દીવા દાંડી તપાશવાનુ કામ શોંપીઉં તાહાં તેની દીકરી નાશીચી થાઇ.

ગરેશને બાલપણમાં કેલવની કેહી જગોએ મલીતી તે વીશે કશુ ચોકશ નથી, પણ છોકરીની અવશથાથી તે પોતાના મરણ શુધી તે શ્રી લાગશટોનની દીવાદાંડીમાં રેહતી હતી એ વાત ચોકશછે. તે વચલાં કદની, નાજુક શરીરની, એકમારગી સ્ત્રી હતી. પરોપકારીપણું તેના મોહડાં પર શદા પરકાશતુ. શ્રી ફારનના પશીશ ટાપુઓ જે શ્રી નારધમબરલંડ પરાંતથી ઘણા દુર નથી તોબી અતી ઘણા ઉજડછે જીન લીલોતરી શીવાએ શઘલા ફેતરા માતરે નજર પડેછે એ ખરકોની ઉનમી કદન અતી બની દરાંજનીછે. મ ડીખાઉ પંખેરાં શીવાએ તાંહાં કોઇ વશતું નથી એ ટાપુઓની વચેની નાલમાં શમુદરના પાંણીનો જોર ઘનો હોએછે જેથી ઘનાએક મોહોરા નાથલા બારકશો ભાંગી તેમાના આદમીઓના જાન ગીઆછે. ગરેશ ડારલીંગ (૨૨) વરશની ઉમરમાં હતી તારે એજ ગીઆરની એક ખબરી થઇ.

ફારફરશાએર નામની આગબોટ ૩૦૦ ટનની એક

ઉ કે તેમના બનચાવનારમા એક જણતો ૨૨ વરસની જુવાન ઓરત હતી જેણે તેઓનો ઉગારો કરવાને પેહેલ કાંહેડી ઘણી મેહનત કરી હતી, તારે ઘના જણની આંખમાથી વફાદારીના આશું ગલવા લાગાં. તે શઘલાંઓ તે દીવા દાંડીવાલાં મકાને ગીઆં. દરીઓ ઘનો જોરમાં હોવાથી તે લોકો તાંહાં બે દીશ શુધી રહેઆં. તેવામા એક બીજી બોટ જે કીનારેથી તેઓના બનચાવને શારૂં જતી તેબી તોફાનને લીધે તાંહાંજ રહી. તેમાના તથા બીજા મલી, તે જણો એ વીશ આદમી થઇ પડેઆં. પણ તે શરવેની મદારત ગરેશે પોતાથી બની આવે તેમ કરી. પોતાનુ બીછાનુ બીજી ઓરતને આપી પોતે આગવટમી શુતી અને તેજ ઓશાલે તેઓના ખાધા પીધાની માવજત કીધી.

એ પછી ગરેશ ડારલીંગ વીશેનો હેવાલ થોડા શબદમાં કહી શકાએચ. તેણે કરેલા પરાક્રમથી તેનુ નામ આખાં ઇરોપમાં મશહુર થઇઉં. એ વાત વરતમાન પતરોમાં છપાએથી પેલી એકાત દીવા દાંડી નામીચા આદમીઓની આવજાવ કરવાની જગો થઇ પડી. હજારો આદમી ગરેશને શાબાશી દેવા તે જગોએ જતાં. તેમાથી તવંગર લોકો ઘતી વેલા કીમતી નજરાનુ કરી પોતાના શારા મતની શાબેતી તે બાહાદુર સ્રીને આપતા. શ્રી નરથમબરલંડના ડીઉક તથા તેની બાનુએ પોતાના એક મેહલમાં ગરેશને તથા તેના માબાપને નોતરીઆ. એક શુનાનુ ઘડીઆલ નજરાનો તરીકે ગરેશને આપીઉં "હીઉમેન શોશાઇટી" નામની દએઆનુ કામ કરનારી મડલીએ તેનો ઉપકાર માનીઓ તેમ દલીના શરનશીને તેહને એક શારી રૂપાની ટીપાટ નજર કરી. તેની બાહાદુરી તથા દએઆનો બદલો આપેવા શારૂ લોકોએ એક ઉઘરાનુ કીધું તેમા આશારે (રૂ.૭૦૦૦) શાત હજાર ભરાઆ. તેનુ નામ શઘલે વાથેના લોકોમા પરખીઆત થઇઉં તેની છબી શરવે કોઇ લેવા લાગો. તેને માટે લોકોનુ દીલ એટલુંતો કીદા થઇઉં કે શ્રી લંડને શરખા મોહટા શેહરના કેટલાએક નામીચા નાટક શાળાવાલાઓએ તેને દરખાશત કરી કે તેના પરાક્રમરૂપી નાટક કરેતી વેલા તે જો એક બોટમાં થોડો વાર બેશેતા તેને શાની એક મોહોટી રકમ આપવામાં આવે. પણ આ બાહાદુર ઓરત દએઆલુ સેવીજ શમજુ હતી. તેણે કચાલાંમા પદંશા લઇ પોતાના કામની પોતાની મેલે ઇતબતાવી પોતાનો બોજ હલકો કરવાને શાફ નાપાડીઉ. તેવારે ખુશી થાવા જેગ આએ બીનાછે કે એવી શઘલી તારીફ તથા વાખવાખીને વખત ગરેશ પોતાના પથને મોગની શલુકાઇ અને શેઆન શોકત વીશરી ગઇતી નેહી. તેને જે માન મલતું તેથી માતરે પોતાની ફરજ બજાવવામા કેવું શારૂંછે એટલુજ તે શમજતી હતી. પોતાની હાલતમાં શારો ફેરફાર થવા છતાં તે પોતાના પીતાની શાથે શ્રી લાંગશટોનની દીવાદાડીમાંજ રેહતી હતી. પોતાની માએના ઘરના કારોબારમા તેને મદદ આપવામાં પોતાની મોજ શમજતી હતી જેથી શાબેત થઇઉં કે દુનીઆના લોકોએ જે કાઇ કરીઉ હતું તે એક ખરી લાએકી વાલી જુવાન સોનેજ માટે કરીઉ હતું.

એ પરમાણેની વાત કેહતા જેમ ખુશાલી લાગેચ તેમજ તેનો અંત લાવતા દીલગીરીબી ઉપજેછે. ગરેશની નાઘલી વએમા મોહોટી નામદારી ભરેલુ કામ કરીને તથા શદા શઘલી પાતીએ લાએકીથી ચાલીને તેણે આપણને જે ખુશાલી બખશીચ તેમા તેના કવખતના મરણથી ઘનો ઘટારો થાએછે. અફશોશછે કે એવી ગુણવતી કનેઆનો ખઇના બુરા મરજથી તા૦ ૨૦ મી અકટોબર ૧૮૪૨ ને દીને અંત આવેઓ. તેણે મરણની આગમચ પોતાના શઘલા કુંબીલદારોની તથા ઓલખીતાઓની ભેટ લીધી. શરવે કોઇને થોડો થોડો વારશો આપી બાકીની પોતાની પુંજી પોતાના બાપને આપી. તે શવરગવાશી થઇ તેની આગમચ ઘનાએક ઉનચા દરજાના આદમીઓ જેવા કે શ્રી નરથમબરલડના ડીઉકની બાનુ તથા બીજાઓએ તેની ભેટ લીધી હતી. તેને અવલ મજલ પોહચાડતી વખત આબરૂદાર લોકો તેની લાશની શાથે ચાલી દુનીઆના લોકોને બતાવતા હતા કે કોઇબી હાલત અથવા દરજાથી માન અને શરમીંદગી ઉપજતી નથી, મગર પોતાની ફરજ બજાવવામાં શઘલું માન અને શઘલી વાખવાખીછે।

ચીન અને ચીનાઓ.

ચીનમા જેટલી પોહોલી વશતીછે, તેટલી બોહોલી વશતી દુનીઆના કોઇ બાગમા નથી. તેનો અડશતો જુદી જુદી રીતે કીવામા આવીઓછે. શારી શતાથી જણાવીઆમો આવીઉંચકે એ દેશમા ૩૦૦,૦૦૦,૦૦૦) કરતાં ઓછી વશતી નથી.

ચીનને ૧૮ પરગણામા વેહેચી નાખેલુછે. તેનો વીશતાર આશરે ૧૪૦૦૦૦૦) ચોરશ માઇલનોછે, ચીનમા

કડરતી થડી તેમજ તેજ મોશાને શખત ગરમી પડેચ. કમતાનમા જાહા આપણા ઘણાએક પારશી તથા બીજી ગને આતના વેપારીઓ હવડાની લડાઈની આગમજ રેહેતા હતા, તે જગા પર હુનાલામા પારાની શીશી ૧૦૦) ડીગરી શુધી કોઈ વખત થાએચ. મુંબઈમા જેવી ગરમી હુનાલામા પડેચ તેના કરતાબી એ વધારેછે. જાનેવારી મહીનામા કોઈ રાતના થડી એવી તો પડેચ કે પાણીબી બધાઈ જાએચ એ પરમાણે ચીનના ઘણાએક બાગમો ઉનાલામા ઘણી શખત ગરમી અને શીઆલામા ઘણી શખત થડી પડેચ એ દેશમા બોહોલી ખેતી કીધામા આવેચ, તે તથા બીજા કારણોથી હવા ઈનશાનને માફક આવે એવીછે

ચીનમા હીનદુશથાનની માફક ઘણા ઉચા પાહડો નથી એ દેશમા બે ઘણીજ મોહોટી નદીઓ વેહેચ એ નદીઓ એટલીતો મોહોટીછે કે તેમાની એક નદીને ચીનાવો "દરીઆનો છોકરો" કેહેચ ઓર શરખુ એછે, કે એ બે મોહોટી નદીઓ એકજ પાહડમાથી થોડે છેટે નીકલીને એક ઉતર તરફ અને બીજી દખણ તરફ વેહેચ અને વેહતા વલાન ખાઈ પાછી દરીઆમા થોડેજ તફાવતે તેઓ ખાલી થાએચ.

ચીનમા મોહોટી નેહરછે, તેની લબાઈ ૭૦૦ માઈલ છે, અને તેમા ઘણુ ચેરૂ 'વનહો' નામની નદીનુ પાણી લીધામા આવીઉચ એ નેહર પુરાતમ વખતની બાધેલી છે, તેની મારફતે ચીનના માહેલા ભાગમા એક પરગણામાથી બીજા પરગણામા માલ લેઈ જવાને તથા આશપાશની જમીનને પાણી પીપીને ફલવત કરવાને ઘણુ શેહેલ પડેચ

બે હજારથી વધારે વરશ થાએઆ ચીનના પેહલા પાદશાહે ચીનની આશપાશ મોહોટી એક દેવાલ બધાવેલીછે એ નામીચી દેવાલ ઈગલડ શરકારની તરફથી જે એલચીઓ ચીનના પાએતખતમા ગીઆ હતા તેઓના જેવામા આવી હતી એ દેવાલ કોઈ ઠેકાણે ઉડી ખીણો માહેથી, કોઈ ઠેકાણે નદીઓ ઉપરથી મોહોટા આરકા બાધીને અને કોઈ ઠેકાણે પાહાડોના મથાલા ઉપરથી બાધી લીધામા અવીચ એક જગા ઉપર એ દેવાલ દરીઆની શપાટીથી ૫૦૦૦ ફુટ ઉચી આવેલીછે. એ દેવાલની ઉચાઈ શરાશરી વીશથી પચીશ ફુટ શુધીનીછે તેની પોહલાઈ એટલીકે કે ૬) થોડે શવારો એ દેવાલની બાજુએ વગર અડચણે પોતાના ઘોડા દોડાવી શકે. એ દેવાલ તારતાર તથા બીજા બેગાનાઓના હુમલાથી ચીનની વશતીને બનચાવવાને થારૂ બાધી હતી

ચીનનુ રાજ ઘણુ પુરાતમ વખતનુછે હાકમના વઉશમા ફેરફાર કેટલીએક વેલા થએોછે તોબી બીજા પુરાતમ રાજોની માફક તે ફના થઈ ગીઉ નથી અથવા વેહચાઈ ગીઉ નથી બીજા મલુક શાથે શરકાવતા એ રાજમા એટલી લાબી મુદત શુધી માહોમાહેનો ફીશાદ અને લડાઈ ઘણીજ થોડી થઈચ જે માફક ચીનમા એક બચાને પોતાના બાપના હોકમને દરશી ધીલ દીધા વીના તાએબે થવુ જોઈએચ તેજ મીશાલે ચીનના શેનશાહના હોકમને શઘલા ચીનાવોએ માન આપવુ જોઈએચ એવી તરબીએત શઘલા ચીનાવોને બચપણથીજ આપીઆમો આવેચ ચીનની શરકારે તેટલાજ વાશતે શઘલા બાપને પોતાના બચાઓ ઉપર હરેક રીતની શતા ચલાવાનો પુરતો અખતીઆર આપેલોછે શેનશાહ અને બાપનો બચાના શરીર ઉપર એક શરખોજ અખતીઆરછે. બાપ મરણ પાને, ઈઆ શેહેનશાહ મરણુ પામે પણ એ બધેના મરણ વાશતે શરખોજ શોગ રાખવો પડેચ એવા રાજમા રઈઅનથી પુરતી છુટ ભોગવી શકાએ નહી

ચીનના રાજની દોલત, તાહાના લોકોનો બેહદ ઉદીઓગ અને તેઓ પોતાની હાલત ઉપર જે શતોશ કરેછે તે ઉપરથી દીશેચ કે શરદાર પોતાની ધનીએક ફરજો શારી રીતે બજાવતી હશે તાહાના લોકોને પોતાની મેહનતનુ ફલ શારી પઠે ચાખવાને બની આવેચ જે રાજમા ઘણો જુલમ હોએ તાહાની પરજા ખુશીથી મેહેનત કરે નહી અને પોતાની હાલત ઉપર શતોશ રાખે નહી

આએ બાબદ ધ્યાનમા રાખવા જોગછે કે ચીનમા વચલે વાપેના અને તેથીબી ઉતરતા દરજાના લોકોને જરૂરની કેલવણી મલેચ, તેથી એ રાજની આબાદાની અને શુલેહ ઘણી જલવાએચ. ચીનની મોહોલી વશતીમાના ઘંના ખરા પુરૂશોને લખતા તથા વાચતા આવડેચ. દરએક ચીનાને પોતાના છોકરાઓને કેલવણી આપવાની મોહોટી ઉલટ એટલા ઉપરથી થાએચકે, છોકરાની તકશીરને વાશતે તેને શજા થઈ શકેચ અને તેની શારી ચાલને વાશતે તેને ઈનામ પણ મલી શકેચ દરએક શેહરમા ગરીબોને વાશતે એક શરકારી નીશાલ હોએચ અને દોલતમદો પોતાના છોકરાઓને કેલવણી આપવા થારૂ પગાર આપીને શીખશકો રાખેચ ચીનમા જેટલુ કાબેલ શખશોને માન તેલચ તેટલુ પઈશા વાલાવોને મલતુ નથી શરકારી અમલદારી જે મુકરર કીધામા આવચ તે જરૂર પરીખ્યા આપી

ને અને તે પરીખશા આપવાની ગરીબ અને તવંગરને એક શરખી છુટછે.

ચીનના શેહેનશાહને પોતાના હરેક છોકરાને તખતનો વારેશ મુકરર કરી જવાનો પુરતો અખતીઆરછે. એવી ચાલ અશલથીજ ચાલતી આવીચ. શેહેનશાહના હુકુમનોમાં, તથા રાજ દરબારને લગતી શઘલી બાબદો દર રોજ પાએતખ્તમા "પીકીંગ ગેઝેટ" નામનાં વરતમાન પતરેમા છાપીઆમો આવેચ. શેહેનશાહના મુખીઅ વજીરો ૪ હોએચ. શઘલુ રાજદોઆરી કામ ૭ ખાતામા વેહચી નાખેલુછે. એક ખાતુ શઘલા ગામખાતાના અમલદારોને મુકરર કરેચ. બીજુ ખાતુ રાજની શઘલી આએપત વશુલ કરેચ તીજુ લશકર ખાતાનો કારોબાર ચલાવેચ. ચોથુ ધરમને લગતી બાબદો ઉપર ધીઆન આપેચ. પાચમુ ઈનશાફના કામ ઉપર અને છઠુ પરજાને ઉપીઓગના બાધકામપર ઉપરીપણુ ચલાવેચ. એ શઘલા ખાતાનો કારોબાર બરોબર ચલાવાને વાશતે ઘણાએક માણશો ખપેછે.

શરકારી શતાથી દર તરણ મહીને એક રાતાં કવરની ચોપડી ૭ બાગમો છાપીઆમો આવેચ. તેમા દરએક શરકારી અમલદારનુ નામ, તેની જનમભુમી, અને તેને લગતી બીજી બીના છાપેલી હોએચ. પોતાના ગામમા કોટવાલનુ કામ ચલાવનાર તથા શઘલા બીજા અમલદારોને પોતાના હાથ નીચે પોતાના છોકરા, ભાઈ, ઈઆ હરેક અતલગના શગાવોને ચાકરી રાખવાને ધારાથી મનાઈ કીધામા આવીચ તે અમલદારોની વારેવાર બદલી થાએચ-કે લાંચ રૂશવતનુ કામ ચાલે નહી. અમલદારોને આપેલા ખેતાબોની ટીપમા જણાવવુ પડેચ કે દર એક જણ પદવીમા કેટલે દરજે ચહડીઓ ઇઆ ઉતરીઓ. મોટા અમલદારોના વાંકની તપાશ શેહેનશાહથી મુકરર થએલા શખશોજ કરેચ. જો હરેક પરગણામા બલચો થાએચતો તાહાના ગવરનરોને શખત શીખશા કીધામા આવેચ અને જેબી રાજની શામે બલવો કરેચ તેને ફાશીની શીખશા વતરોગે બીજી શજા કીધામા આવતી નથી.

દરએક અમલદારનો દરજો તેઓ પોતાની ટોપી ઉપર જે રંગીન દડો મુકેચ તે ઉપરથી માલમ પડેચ. લશકરી અમલદાર કરતાં ગામ ખાતાના અમલદારને વધારે માન આપીઆમો આવેચ. ચીનમા શઘલુ લશકર ૮૦૦૦૦ કરતાં વધારે નથી; તે લશકરને ઇંગરેજી લશકરની માફક કોઈ શારી કવાએદ આપીઆમો આવતી નથી. લશકરનાં કરતા દરીઆઈ ફોજની હાલત વધારે માઠીછે અને એ બાબદમા તેઓ કશો શુધારો કરતા નથી.

ચીનમા તકશીરવારોને શજા કરવાની બે તરણ રીતછે. અદાલતમા નેઆધીશની નજદીક બાજુની કેટલીએક લાકડીઓ પડેલી હોએચ અને જેવી તકશીર કીધી હોએ તે માફક અપરાધીને દરબારમા બાંધી મારીઆમો આવેચ જો નેઆધીશ પાંચ ફટકા મારવા કેહેચતો ચાર ફટકા મારીઆમો આવેચ અને એક ફટકાની શેહેનશાહની તરફથી માફી મલી હોએ એવુ વીચારીઆનો આવેચ કાએકે ચીનાઓમાં એક કેહવતછે કે ધારા શખત બાંધવા જોઇએ, પણ તે ઉપર અમલ કરતી વેલાએ દઆ લાવવી જોઇએ.

શજા કરવાની બીજી રીત લાકડાનો મોહોટો હલકો પેહેરાવાનીછે. તેપર તકશીરની બાબદ લખેલી હોએચ એ હલકો પેહેરાવીને તકશીરવારને મોહલે મોહલે ફેરવેચ જો વધારે તકશીર કીધી હોએતો તે શખશને તેના ગામથી પચાશ માઈલ દુર અને તેથીબી વધારે તકશીર કીધી હોએતો ચીનની હદની બાહેર દેશનીકાલ કીધામા આવેચ. જો કોઈ ઓરતે તકશીર કીધી હોએ, અને તે વખતે તેને હમેલ હોએચતો બચાંને જનમીઆ પછી ૩ મહીને તેને શજા કીધામા આવેચ. દર ચાદરાત અને પુનમે માડરીનો પરજાના લોકો આગલ ભાશણો કરેચ તારે તેઓને ધારાથી પુરતી રીતે વાકેફ થવાને ફરમાવેચ. તે ધારાની શશતી ચોપડીઓ છાપીને લોકોમા મોહોલો ફેલાવો કીધામા આવેચ કે લોકો ધારાથી વાકેફ થાએ અને તકશીર કરવાથી વેગલા રેહે.

ચીનમા બુજરગ આદમીઓને ઘણુજ માન આપીઆમો આવેચ. એક શેહેનશાહની દરબારમા એક વખતે ૧૦૦થી વધારે ઉમરનો એક ઘણી હલકી પદવીનો અમલદાર આવીઓ હતો, તેને શેહનશાહે પોતાના તખત ઉપરથી ઉઠીને, ધારા પરમાણે શેહેનશાહને નમશકાર કીધા વગર ખુરશી પર બેશવાને ફરમાવીઉ હતુ

ચીનાઓની કેટલીએક રીતો દુનીઆના બીજા લોકોથી તદન ઉલટીછે. તેઓનો હાથના એક બે આંગલાના નખ ઘણાજ લાબા વધવા દેવાની ચાલ જેવી મરદો તેમજ ઓરતોનીછે. કેટલાએક ચીનાઓતો નખ ભાંગી નહી જાએ, એટલા વાશતે બાબુની પાતલી શલીઓ તેની નીચે મુકેચ. વલી નવાઈ જેવુ એછે કે ઓરતની ખુ

ખુબસુરતી તેના ચેહરા ઉપર નહી, પણ પગપર આધાર રાખેચ. જેમ પગ વધારે નાહનો તેમ શરીર વધારે ખુબશુરત ગણીઆમા આવેચ. જે ચીનીઓના એવા ટુંકા પગ હોએચ (૩ થી ૬ ઇંચ શુધીના) તેઓથી બરોબર ચલાઇ શકાતુ નથી જે જોવાથી ચીનાને દલગીરી ઉપજવાને બદલે ઓર ખુશી ઉપજેચ. જેમ આ દેશના લોકો પોતાની મોહટાઇ બતલાવવાને વાશતે પોતાના બચાઓને ઘરેણુ પેહરાવેચ તેવીજ મતલબથી ચીનાવો પોતાની મોહટાઇ બતલાવાને વાશતે તેઓની ઓરતોને મેહનત કરવાની જરૂર નથી એમ દેખાડવાને શારૂ તેઓના પગ ટુકા કરેચ!

ચીનમા ઓરતો પણીજ શારી રીતે ચીટન ભરી જાણેચ, તે શાથે તેઓ રેશમી કાપડ ઉપરબી શારી રીતે ચીતારો પાડી શકેચ. પોતાના ભરથારોને પોતાના મીઠા શરોદોથી શુખ આપવાને તેઓ ગાએનનો હુંનર શીખેચ જેથી તેઓના ઘેરબારના શુખમાં ઘણો વધારો થાએચ

જારે કોઇ ચીનો મરંણ પામેચ, તારે તે વીશેની શઘલાઓને ખબર પડવા શારૂ શફેદ રંગના કાગલમા તે વીશે બીના લખીને, તે કાગનૂ ઘેરના દરવાજા આગલ ચોટાડીઆમા આવેચ, અને શગા વાલાઓ તે ઘેરમા આવીઆ પછી મરનારનો વડો છોકરો, એક વાશણ જેમા બે શપાકા નાખેલા હોએચ તે લેઇને પાશેના કુવા ઇઆ નદીમાંથી પાણી લેવા જાએચ. તે પાણીએ મરનારનુ આગ શાફ કરીને તેને પોતા કપડા પેહેરાવેચ. તે પછી મુરદાને એક પેટીમાં મુકેમ જેની નીચે ચુનો નાખેલો હોએચ. પેટીને બંધ કીધા પછી તેની અંદર હવા નહી જાએ એટલા વાશતે શઘલા શુરાખો બંધ કરી લેઇને તે પેટીને વારનીશ મારેચ એ પરમાણે એ પેટી ૨૧ દાહડા શુધી ઘેરમા રાખીઆ પછી દાટવાને વાશને કબરશથાન આગલ લેઇ જાએચ મરદો તથા ઓરતો શફેદ રંગનો શોગનો પોશાક પેહરીને તે પેટીની પાછલ ચાલેચ. પેટીની આગલ એક જાતનુ વજંતર વજાડેચ. દાટવાની જગો આગલ જઇ પોહચાપછી, એ વેહમી ચીનાઓ મરનારને બેલી દુનીઆમાં કામે લાગે એવા ઘેલા વીચારથી કેટલીએક કપડાની પેટી બાળેચ જેઓ ઘણા ગરીબ હોએચ તેઓ કાગળના પોશાક બનાવીને તે બાળે... ચીનાવો વરશમા એક વખત પોતાના શગા વાહાલાની કબરોને નમશકાર કરવા શારૂ જાએચ. એ દાહડે ચીનાવોના ટોલાંને ટોલાં ડુગરો ઉપર જાઇને કબરો જાહડીને શાફ કરેચ અને તાહાં કપડા, તથા કાગલ બાલેચ તથા બીજી કેટલીએક કીરીઆ કરેચ ચીનાવોના કોઇબી શેહરોની અંદર મુરદા દાટવાનો હોકમ નથી. બીજી ગનેઆત શાથે શરકાવતાં ચીનાઓ ગુજરેલાઓનો શોગ વધારે દાહડા રાખેચ. મા બાપના મરણની તરણ વરશ પછીજ છોકરાઓની શાદી થઇ શકેચ.

ઘણા ચીનાઓ પોતાના લાંબા ચોટલા શીવાએ માથાનો બાકીનો ભાગ, મુછ તથા દાહડી બોડાવેચ. પણ જારે કોઇ શગુ મરણ પામેચ તારે તેનો શોગ રાખવા શારૂ મુતલગ હજામત કરાવતા નથી. જારે શેહનશાહ મરણ પામેચ તારે આખા રાજના શઘલા ચીનાઓ જાણે પોતાનો બાપ મરણ પામીઓ હોએ તે મીશાલે શોગ રાખવા શારૂ ૧૦૦ દાહડા શુધી મુતલગ હજામત કરાવતા નથી.

ચીનાવોમા તેહવારના દાહડા ઘણા થોડાછે. મુખીઅ નવા વરશનો તેહેવારછે. તે વેલા શઘલા ચીનાઓ પોતાનો વખત ગમતમા ગુજારેચ શઘલાં શરકારી ખાતાં દશ દાહડા શુધી બંધ રેહેચ વરશના છેલા દીવશની મધરાતે શઘલાવો ફટાકા ફોરવા મંડી જાએચ. શઘલા ઘેરો શાફ અને શોભઇતાં કીધાંમા આવેચ. નવા વરશને દાહડે શેઠ અને ચાકરને ઓલખવાને ઘણી મેહનત પડેચ કાએકે શઘલાવો ઘણો ઉંચો પોશાક પેહેરેચ. એ દાહડે નવા શાલની મુબારકબાદી આપવા શારૂ એક બીજા ઉપર રાતા રંગની ટીકીટ મોકલેચ જેમા એક ચીતાર પાડેલો હોએચ. એ ચીતારમા તરણ ચીજ, જેના ચીનાઓ ઘણા ઉમેદવાર હોએચ તે બતલાવેચ. એક છોકરાનો, એક માદરીનનો, અને એક જનાવર જે લાબી મુદત જીવેચ તેના આકાર પાડેલા હોએચ. નવાં વરશની ખુશાલીમા કશી હરકત નહી પડે એટલાં વાશતે આગલા વરશને છેલે દાહડે દર એક ચીનાને પોતાનુ શઘલુ દેવુ પગાર કરવુ પડેચ. જો તેમ નહી કીધામા આવેતો તેની આબરૂને ઘણુ હીનુ લાગેચ. એક બીજો મુખીઅ તેહવાર ઘણું કરીને ફેબરવારી મહીનાની આખરમા આવેચ. એ દાહડે શેહનશાહ પોતે પોતાની દરબારના મુખીઅ વજીરે તથા અમલદારો શાથે પોતાના મેહલની નજદીકના એક ખેતરમા જઇને પેહલાં પોતે હોર ખેડેચ તે પછી બીજા ઉમરાઓ તે માફક કરેચ. તાર બાદ પાચ જાતના અનાજ જમીનમા રોપેચ. શઘલુ કામ પુરૂ થય્યા પછી તે ખેતર એક અમલદારના તાબામા આ

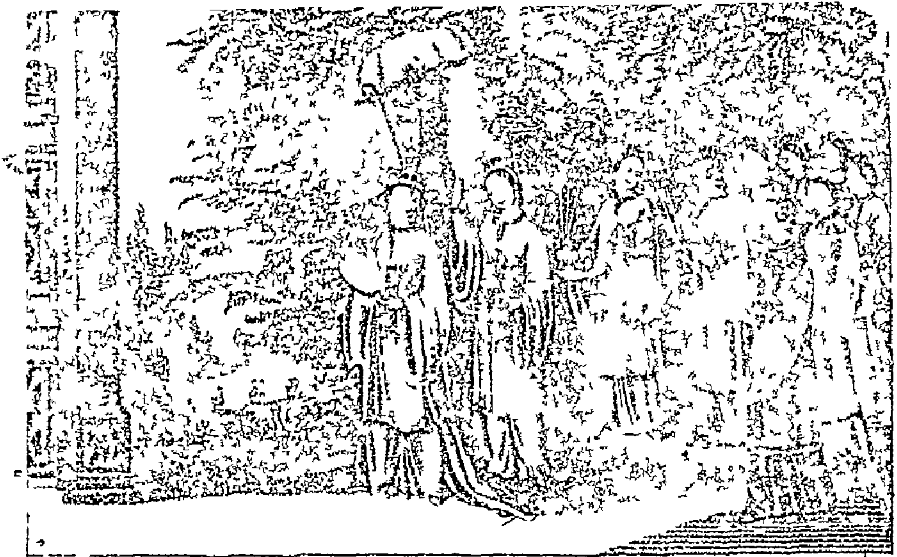

શ્રીનગારીકેનરાજની બાનું રેકજુરનો બાગ મંયેથી રશામ કોટીન દલમાં જાતી જરખાન કેમનં કેનાસીતાર

પીઆમો આવેચ. તે ખેતરમાથી જે પેદાશ થાએચ તે દીરીઆ કરવાના કામમા લીએચ.

જે મોફક ચીનનો શેહનશાહ પોતાના દાખલાથી પોતાની રઇએતને ઇનશાનના ખોરાકની મુખીઅ જીનશ પાકવવાને ઉલટ આપેચ તેજ માફક ચીનના શેહેનશાહની રાણી જે કપડાંથી ચીનાવો પોતાનુ દીલ ઢાંકેચ તે બનાવવાના કામમાં પોતે આગેવાન થાએચ. ચીનમાં રેશમ બનાવવા તથા રેશમના કીડાને શેહતુરના ઝાડના પાતરાનો ખોરાક આપવાનુ કામ મુખીઅ ઓરતોજ કરેચ. એક મુકરર કીધેલે દીવશે શેહેનશાહની રાણી બીજા ઉમરાઓની ઓરતો શાથે પેહલા એક દેહેરામા જઇને કેટલીએક કીરીઆ કરેચ. પછી મેહલની નજદીક જાંહાં શેહતુરના ઝાહાડો હોએચ તે ઉપરથી પાતરા તોડીને રેશમના કીડાને ખવાડેચ. એ દાહાડે રેશમ ઉપજાવવાનુ શઘલું કામ શેહનશાહની રાણી કરેચ એ કીરીઆને દીવશે શેહેનશાહની બાનુ પોતાની શાએલીઓની શંગાથે શેહતુરના બાગ મ‍ાંહેથી દેવલ તરફ ભગતી કરવા જાએચ તેહેનો એક ચીતર આએ બીનાં શાથે આપેલોછે.

ચીનાઓ કાઇ ખાનુ ખાવાને છરી કાટા વાપરતા નથી. પણ તેઓ એ કારણશર બે શલીઓ વાપરેચ તેથી તેઓ પોતાનો શઘલો ખોરાક તથા ચાવલબી ઘણી ઝડપથી ખાઇ શકેચ. તેઓ ખાણા ઉપર એક જાતનો દારૂ વાપરેચ. તે ઘણું કરીને વાઇનને મલતો આવેચ ચીનાઓને તાહા જે ઇંગરેજો ખાઇ આવીઆચ તેઓ કેહેચ કે તે દારૂથી કેફ કાઇ ચડતી નથી એ દારૂ તેઓ ચોખામાથી બનાવેચ ચોખાને કેટલાએક દીવશ શુધી બીજી જીનશો શાથે ભીજવી રાખેચ, તેઆર પછી તેને ઉકાલેચ. પછી તેમા ખટાશ નાખીને કેટલાએક દીવશ શુધી રેહવા દીએચ, અને તલીએ જે ઠરો બેશી જાએચ તેને હીલવીઆ વગર તેની ઉપરનુ પાંણી કાહડી તે દારૂ તરીકે ગરમ કરીને તેઓ પીએચ ઠરામાંથી એક જાતનો જલદ દારૂ બનાવેચ. તે તેઓ ખાણું ખાઇ રેહા પછી બરાનડીનની માફક થોડાએક ટીપા પાણીમા નાખીને પીએચ.

ચીનાઓ શાદું પાંણી ઘણુજ થોડુ પીએચ; પણ પાણીને ઠેકાણે તેઓ ચાહ પીએચ, તેઓ આપણી માફક ચાહ પીવાને વાશતે તઇઆર કરતા નથી. ચાહ પીવાના બેઆલામા થોડી શુકી ચાહ નાખેચ અને તે ઉપર ગરમ પાંણી રેડીને ઢાંકણુ ઢાકેચ. ચાહ ઓગલવા પછી તેમા કાંઇબી દુધ, શાકર, ઇઆ મીઠી ચીજ નાખીઆ વગર તેઓ તે પીએચ. એ રીતે કીધાથી જો ચાએ શારી હોએચ તો તેનો પમરાટ ઘણો શારો આવેચ.

ચીનમા એટલીતો બોહોલી વશતીછે કે તાંહાંના ગરીબોને કુંતરાં, બીલાડાં, ડુકર, અને ઉંદર વતીકબી ખાવાનો અશલથીજ માહવેરો પડીઓચ. એ ચીજોનો ભખ કરવાને આપણા લોકો જેમ છીટ રાખેચ, તેમ ચીનાઓ રાખે તો, તેઓની વશતીનો ઘણોએક ભાગ ભુખે મરે. ચીનમા ઓરતો જે પોશાક પેહરેચ તે ઘણો શાદો પણ તે શાથે ઘણો શોભઇતો હોએચ. ચીનીઓ પોહોળા પાએજાની ઇજાર અને તેની ઉપર ગુડન શુધીનો રેશમી જમો પેહરેચ. જે પારશીઓ ચીનમા જઇ આવીઆચ તેઓ કેહેચ કે લાબી શારી અને ચોલી કરતા, ચીનીઓને પોશાક વધારે શોભઇતો તથા આગને ટાકનારોછે. ઇંગરેજો જેવા શુધરેલા લોકોબી કેહેચ કે તેઓની લેડીઓ જાંમા કરતાં વધારે ઘેરાવાનો મોટો ગાઘરો પેહરેચ તેનાં કરતાં ચીનીઓનો પોશાક વધારે શારોછે. ચીનમા કુમારી ઓરતો પોતાના બાલ છુટા રેહેવા દીએચ પણ લગન થઆ પછી તેઓ બાલનુ ગુછરૂ કરી તેમા તરેવાર રંગ તથા ફુલ ગુંડી લીએચ.

હાલ જમાનાના શઉથી અગતના તરણ હુનર એટલે છાપવા—દારૂ ગોલો બનાવા તથા જેથી વાંહાણ ભરદરીઆમા વગર ઘાશતીએ ખેડાઇ શકાએચ તે હોકા ઇંતર બનાવાના હુનરો જેમા ઇરોપીઆનોએ મોહટો શુધારો કરેઓચ તે હુનરો પેહલ વેલા ચીનાવોને ખબર હતા. દશમી શદીમા ચીનમા છાપવાનુ કામ ચાલતુ હતું તે વીશે હાલમા કશો શક રહેઓ નથી. ચીનમા ચોપડીઓ ઘણીજ શશતી વેચાએચ કાએકે ચીનમા કાગલની ઉપર કાઇ જગાત લીધામા આવતી નથી. ચીનાઓ છાપવાના કામમાં ઘણા પતલાં, આરપાર દેખાએ એવાં કાગલો કામે લગાડેચ. તે કાગલોની એકજ બાજુ છાપીઆમો આવેચ. એક છાપેલા કાગલમા બે પાના હોએચ અને તેને બાહેરથી વાલવાને બાદલે અંદરથી વાલવામો આવેચ જેથી કાગલની કોરી બાજુ દેખાએચ અને તેથી એક અનજાણા શખશને એવુ માલમ પડેચ કે તે ચોપડી કોરીછે, અને તેના પાના કાપીઆ નથી.

હોકા ઇઅનતર જોકે ચીનાવોએ પેહલવેલે શોધી કા

હડીક તોએપણ તેઓ દરીઓ ખેડવાના કામમા ઇઉરોપીઆનોથી ઘણાજ પછાત પડીઆછે. તેઓના વાહાણ(જુંક) નો આકાર અતરેના બતેલાઓને મલતો આવેચ અને એ પોટોના શડ કપડાના નહી, પણ શાદરીના બનાવેલા હોએચ

ચીનાઓ લાકડાં અને હાથીદાંત ઘણીજ શરશ રીતે કોતરી શખેચ હાથીદાંતના દરા જે ચીનથી આવેચ અને જે દરાની અંદર બીજા ૫—૭ દરા અંદર કોતરેલા હોએચ, અને જે દરએક દરા ઉપર નકશી હોએચ તે જેઆથી શરવે કોઇને ઘણી અચરતી ઉપજેચ કે એ દરાઓ એક બીજાની અંદર શી રીતે કોતરીઆ હશે. તે શોધી કાહડવાને ઇઉરોપીઆનોએ કેટલાંએક વરશ શુધી મેહનત કીધી હતી અને હમના એવુ માલમ પડીઉચ કે એ દરા એક બીજાની અદર એક અણીદાર હથીઆરથી ઘણીજ કારીગરીથી કોતરી કાહાડી છુટા કીધામાં આવેચ.

ચીનીકાંમ તથા રેશમ ઉતપન કરવાના હોનરની શરૂવાતુબી પેહલ વેલા ચીન દેશમા થાઇ હતી. એ રેશમ એક જાતના કીડામાથી પેદા થાએચ. એ કીડાવોનો ખોરાક શેહતુરના પાતરાંછે. જારે કીડા ઘણા નાહાના હોએચ તારે એ જાડના પાતરા કાપીને કીડા આગલ મેલીઆમો આવેચ. એ રેશમના કીડાઓ એકાંત જગો ઉપર ઘણી ચોકશાઇથી રાખીઆમો આવેચ. જારે કીડાવોનુ કદ જેટલુ જોઇએ એટલુ વધેચ અને તેમનો રંગ પીલો આરપાર દેખાએ એવો થાએચ તારે તેઓને બીજા ઓરડાઓમા રાખેચ. એક અડવાડીઆંની અંદર કીડાઓ રેશમની દડીઓ તઇઆર કરેચ વધારે દાહડા કીડાઓને રેહવા દીએતો તે કીડાનુ એક પતંગીઉ થાઇને બાહેર નીકલે, અને રેશમની દડીને ખરાબ કરે તેટલા વાશતે રેશમની દડીઓ તઇઆર થયા પછી તે કીડાઓને મારી નાખવા શારૂ તથા રેશમના તાર એક બીજાશાથે ગુંદર જેવી ચીજથી વલગેલા હોએચ તે છુટા કરવાને ગરમ પાણીમા નાખેચ. રેશમ છુટું પડીઆ પછી તે વીતારીઆમો આવેચ. એ કાચા રેશમના બંડલો કરીને બીજા દેશાવરો ખાતે મોકલેચ અથવા તેનુ કપડ બનાવાને કામે લગાડેચ જે બનાવામા ચીનાઓ ઘણા હુશીઆરછે. કુમાશ, શાંતીન, અને કરેપ ચીનાઓના જેવી બનાવાને ફરે ચોગ્ગે ઘણી કોશેશ કીધીચ પણ તેઓની બરોબર બનાવી શકીઆ નથી

ચીનીકામ બનાવાનો હોનરબી ઇઉરોપીઆનો પેહલે ચીનમાથી શીખાચ તોબી તે ઉપર રોગાન મારવા તથા શુનેરી ધાર ચડાવાના કાંમમા ઇઉરોપીઆનો ચીનાઓ કરતાં ઘણા શરશછે. તેનુ કારણ દેખાઇતુછે કે ચીનાઓ, ઘણી વકુફીથી બાપ દાદાઓની રીતને વલગી રેહાચ અને તેથી એ તથા બીજા હોનરમાં તેવોના કરતાં ઇઉરોપીઆનો ફાવી નીકલીઆચ

હવે આપણે દરરોજ જે ચાહ પીઇએચ તે ચાહ ચીનમા શી રીતે તઇઆર થાએચ તે આપણે જોઇએ. કાલી અને ગરીન ચાહ હરેક ચાહના રોપામાથી ચીનાઓ બનાવી શકેચ. કાલી ચાહનાં કરતાં ગરીન ચાહનાં પાતરાં શુકાવાને શારૂ ઘણો થોડો વખત તડકામા રાખેચ અને તેથી તેનો રગ વધારે ગરીન દેખાએચ. પણ એ ગરીન ચાહ લાબા દાહડા શુધી રાખીઆથી, અને તેને શરદી લાગીઆથી બીજી ચાહ કરતા વધારે જલદીથી ખરાબ થાઇ જાએચ જેમ જેમ ચાએના પાતરા કુમલા અને ખુશબોદાર તેમ તેમ તે ચાહ વધારે શારી ગણીઆમો આવેચ અને મોઘા ભાવે વેચાએચ કાંએકે કુમલા પાતરા જાડ ઉપરથી તોડીઆથી જાડ જલદીથી મરણ પામેચ. શરૂથી ઉતરતી ચાહના પાતરા ઘણા જાડા હોએચ શઉથી શરશ કાલી ચાહ જેને આપણે "પીંક ઉ" કરીને કેહીએચ, તે ચાહના પાતરા વશંતરૂતુમા જેવાં ફુટવાં માડેચ કે તે તરત તોડી લીએચ. એથીભી "ચાઇશનપીકોચ" જાતની ચાહ શરશ આવેચ પણ તે ચીનની બાહેર ઘણી મોકલીઆમો આવતી નથી કાએકે થોડી મલેચ અને તે ચાહના ઘણાજ નાહના બાકશો ભેટ દાખલ માંડરીનો નવા વરશને દાહડે એક બીજા ઉપર મોકલેચ:

ચીનથી જે કપુર બીજા મલુકો ખાતે મોકલીઆમો આવેચ તે એક જાતના જાહડમાં થાએચ. તેની ઉચાઇ ૫૦ ફુટ અને ઘેરાવો ૨૦ ફુટ શુધીનો હોએચ એ જાહડમાથી કપુર કાહડવાને વાશતે પેહલા તેની ડાલીઓના નાહના કટકા કાપેચ અને પાણીમા ઉકાલેચ જેથી કપુરનો ઠરો પાણીમા બંધાએચ. તે પછી એ પાણીને ફરીથી ઉકાલીને કપુરને શાફ કીધામાં આવેચ રેહીબારખ જે જુલાબના કામના આવેચ તેબી જાહડમાથી મલેચ. તેનો રંગ પેહલ વેલા શફેદ હોએચ પણ શુકાએથી પછી રાતો થાએચ

ચીનમા નેવો ઘણોજ શરશ થાએચ ચીનનુ એક જાતનું આરંભ શવાદમા ઘણુ વખાણીએલુંછે, કમકતનો શુરૂપો ઘણા જાણીઓના ખાધામા આવીઓ હશે. ચીનમાં કેરી હીઆં જેવી શારી થતી નથી.

ચીનાઓ ખેતીમા ખાતર ઘણું વાપરેચ. જે જાહેનાં ફુલમાથી તેઓ તેલ કાહડેચ તેનો કરો, છાન, હાડકા, ગદરૈનું નરખ, ચુનો અને બાલ વગેરેબી તેઓ કામે લગાડેચ. જમીનમા બી વાવીઆની આગમચ તેનેબી નરમ ખાતરેમા ભીજવી રાખેચ. પછી તે બી જમીનમા રોપેચ જેથી તે બી જમીનમાથી ઘણુ જલદી ફુટી નીકલેચ. ચીનુમા બે હજારથી વધારે વરસ થઆ "કનફુશીઅસ" નામનો એક નામીચો ફીલશુફ થાઇ ગીઓછે તેનુ નાંમ આજદીન સુધી ચીનાઓ ઘણા માન સાથે ઇઆદ કરેચ. તેના નામની ઇઆદગારી રાખવા સારૂ ચીનના લગભગ દરએક શેહેરમા એક દેહરું બાંધીઆમો આવીઉઅ એ ફીલશુફે પેગમબરીનો દાવો કીધોતો નહી પણ તેણે જે ગરથો બનાવીઆત તે આજદીન શુધી શઘલા ચીનાવો વાચેચ અને તેમાના થોડાએક ભાગનો તરજુમો ઇગરેજીમાં છપાએલોછે.

ચતુરને ચેતવની.

માહરો મીતર લુઇ આશરે પીશતાલીશ વરશની ઉમરનો કુમારો પુરૂશછે. તે વીશ વરશનો ઉમરનો હતો તારથી પોતાના જાતીલા ઇગરેજ વેપારીને તાહા લખનાર તરીકે ચાકરી રહેઓ હતો. તેની ઇમાનદારી, ઉદીઓગ અને હુશીઆરીએ કરી તેના શેઠનો ઇતબાર તેનીપર વધતો ગીઓ શેઠે દર વરશે તેના પગારમા વધારો કરીઓ અને તે પચીશ વરશનો થઓ તારે પોતાનો ભાગીઓ કરી શ્રી અમેરીકામા પોતાની પેહડી ખાતે મોકલેઓ તાહા પાંચ વરશ રેહેવા પછી લુઇ પાછો પોતાને દેશ ગીઓ જાહાં તે તરેણ વરશ શુધી રહેઓ. તારબાદ શ્રી ચીનની પોતાની પેહડી ખાતે ગીઓ જાહા હવડાની લડાઇ શુરૂ થઇ તાહાં લુઇક તે શ્રી કનેતાંનમાં પોતાના એક બીજા ભાગીઆ શાથે કામ કરતો હતો. લડાઇને વખત બીજી પેહડીવાલાઓની માફક લુઇ તથા તેનો ભાગીઓ શ્રી હાગકાગમાં પોતાનો વહીવટ લઇ ગીઆ. થોડાએક દીવશ શાથે રેહેવા પછી લુઇ તે ભાગીઆને શઘું કામ કાજ શોંપી મુમબઇ આવીઓ જાહા તે થોડાએક દીવશ થયા રહેઓછે મેં ઉપર કહીઉ તેમ એ માહરો મીતર ઘણો કાબેલ તથા ઉદમવાલો પુરૂશછે જેથી તેણે, ધધામાં પાંચ પઇશા શારા મેલવીઆછે અને પોતાની ગ કમાઇની પુંજીનો ઘટતો ખરચ કરી શદા શુખ ચેનથી શંનશાર કાહડેછે. પણ એ મીતર શારી શંપતવાલો આદમી છતાં હજુ૨ પરણેઓ નથી અને હવે પછી પરણવા માંગતો હોએ હેવું વાગતુબી નથી વાશતે થોડા દીવશની વાતપર મેં એ ઘરશથને પુછીઉ કે તમે પરણવાનો વીચાર કેમ નથી કરે઼ઓ વારૂ ?

તેણે જવાબ દીધો કે "મેં એ વીશે વીચારતો કરેઓતો"

મેં પુછીઉ "વારૂ તારે તમો પરણેઆ કાએ નહી?"

તે બોલેઓ "હું તે કારણ તમુંને કેહું, તમો રાબરટ ડારલીને ઓલખોચની"?

મેં કહીઉ "હા તે બીચારાએ ગીએ વરશે દીવાલુ કાહડીઉ કેમકે હશાબ તપાશના તેહને એક લાખ રૂપીઆનો ખારો માલુમ પડયો. પણ તમુને જે શવાલ હુ પુછુચ તેનો જવાબ દેવાનો મેલી દઇને એ વાત તમો કાએ કાહડોચ?

તેણે જવાબ દીધો "એ વાત કાહડવાની અગતછે જે તમો હવડા શમજશો મેં પરણવાની હોશ એકજ વખત રાખીતી અને તે વેલા હુ એ મી૦ ડારલીની બાએડી જે છે તેની શાથે લગણ કરવા માંગતોતો કેમકે તે વેલા તે કુમારી હતી અને ડારલીની શાથે તેનુ નામબી પાડેંલુ હતુ, નહી પણ તે ખેઆલ મેં પાછલથી છોડી દીધો."

હુ આરજુમંદ થઇ પુછવા લાગો "કાએ કાએ વારૂ તે ખેઆલ છોડી કાએ દીધો? લગન કીધા કાએ નહી?"

લુઇ—તે વેલા હુ જુવાનીના બાહરમા અને દીલની ઉદારતાથી ભરપુર હતો. તે કનેઆ, ખુબશુરત તથા કાબેલ હતી હમો મીજલશમા એક બીજાને મલતા તેના નખરા તથા ચતુરાઇથી માહરૂ દીલ તેનીપર મોહીઉ. મેં વીચારીઉ કે હાવી રૂપ તથા ગુણવતી બાએડીથી માહરાં ઘેરની શોભા વધશે. તેની તરફ માહરૂ દીલ હતું એમ મેં તેને કદી કહીઉતું નહી તોબી માહરી ચાહાનુ માલમ તે શમજી ગઇ. હમારા માએ બાપને એક બીજા શાથે ઓલખાણ હતી વાશતે તે કનેઆ જેનુ નામ "હેલન", કરીને હતુ તે પોતાના એક નજદીકના ખેશને જેમ ચાહે તેમ મહને ચાહતી હતી.

મેં પુછીઉ "તમો ધારોચ કે તે તમારી શાથે પરણવાને રાજી હોએ એમ બતાવા જેટલો પેઆર તે તમારીપર કરતી હતી"?

લુઇ—નહી તેવુનો કશુ દેખાઇઉ નહી પણ હુ ધારૂંચ કે તે મને ફુગલાવીને માહરૂં દીલ શું છે તે જુ

તી રીતે જાણી લેતે ને પછી જો તેના મનમાં આવતે તો પરણવાને હા કેહતે નહીતોકે 'ના કેહતે, પણ તેવામા એક બનાવ થીઓ જેથી મેં લગન કરવાનો ખેઆલજ છોડી દીધો

મેં પુછીઉ " તે શુ વારૂ " ?

લુઇ—એક દીને શહવારના હું હેલનના બાપને તાહા ગીઓ તાહાથી પાછો આવતી વેલા તે હશીને બોલી કે " હું આજે બજારમા જવાની છેઉ તેથી તમોબી આવોતો શારૂ " મહને એ વખતે કાઇ અગતનુ કામ કરવાનુ હતુ નહી, તે શાથે એ દરખાશ નવાઇ ભરખી હતી અને શંગત દીલપશદ તથા શેલ આનદકારક થશે હેવુ ધારીને મેં હા કહીઉ થોડો વખત વીતેથી હમો બશે જણ બજારમા ગીઆ. રશતે જતા માહરી શગતી બોલીકે "લુઇ આજે હુ થોડીજ ખરીદી કરવાની છેઉ વાશતે તમુને જાહજે બોજો ઉચકવો પડશે નહી" એમ કરતા હમો પેહલ વેલા એક કાપડીઆની દુકાને ગીઆ

હેલને પુછીઉ " તમારે તાહા કાઇ ફીરના દંકાછે "?

કાપડીઆએ હા કહીને ઘનીએક તહરાના કકા દેખાડેઆ પન તે શઘલા ઘના શશતા હતા તેથી હેલનને પશદ આવેઆ નહી અંતે કાપડીઆએ એક કકો કાહડીને કહીઉ કે શઉથી શારામા શારો આએછે, એની કીમત પાચ રૂપીઆ પડશે હેલને તે કીમત શાભલી તે તરફ જરા જોઇને પશદ કીધો ને લીધો બાહેર જતી વેલા તે મને કેહવા લાગી કે માહરી પાશે ફહાતો ઘનાછે વાશતે એની કશી જરૂરતો હતી નહી પણ એ હેવો મજાનોછે કે મહને લેવા ગમશે

એક બીજી દુકાનપર એક ઉનચી શાલ જોઇને હેલનનુ ધ્યાન તે ઉપર ગીઉ અને તે બોલી કે હું પેલી શાલ જોઉતો ખરી, તે ઉનચી જાતની ને વલી નવી તહરાની લાગેચ એમ બોલી દુકાનપર ગઇ અને દુકાનવાલાને કહીઉ કે પેલી શાલ મને દેખાડો, તે નવી તહરાની છેકે ?

દુકાનદાર બોલેઓ " હા બાઇ તે હવડાજ શ્રી કાશમીરથી આવીચ ને હેવી ઉનચી તથા નવી ભાતનીછે કે આખા બજારમા તેવી નથી એવો તમારે જોઇતી હોએતો આ લેઓ ઘની શારી તહરાનીછે

હેલને પુછીઉ " હેની કીમત શુ "

દુકાનદાર બોલેઓ " બાવીશ રૂપીઆ "

હેલન—ચમકીને બોલી " એનો ઘતી મોંઘી પડશે. કીમત જાશતીછે.".

દુકાનદાર—બાઇ માલ જોશે કે નહી માલતુ મુલછે કાંઇ અમથી કીમત કરાએચ ? માહરૂ કહીઉ માનોતો લઇ લેવો ફરી હેવી મલશે નહી, વાપરીને ઇઆદ કરજો.

હેલન—માહરી ખરીદવાનીતો મરજી નથી પણ વારૂ લાવો આપો ને એનો આકડો માહરા બાવાપર કરજો, સેવન રૂપીઆ આપશે." .

કાપડીઆએ તે શાલ કાગજમા લપેટી ને માહરા હાથમા આપી. તે લઇને હમો દુકાનમાથી ઉતરી ચાલવા લાગા, એટલે હેલન બોલી કે " બાવા ગુશે થશે ને કેહશે કે એટલા બધા પઇશા શું કરવા પારેઆ, પણ જો લુઇ એ શાલ કેહવી ઉનચીછે વારૂ "।

થોડાએક આગલ ચાલેઆ એટલે હમો એક બીજા કાપડીઆની દુકાન આગલ આવીઆ. તેણે દરવાજાને માથે પાટીઉ મારી તેપર લખીઉતુ કે " ઘનો ઉનચો માલ ખરીદ ભાવે વેચી નાખવાનોછે "

એવું વાચીને હેલનનુ મન તે દુકાનમા જવાનુ થઇઉં. તાહાં જઇને તેણે કાપડીઆને કહીઉં કે તમારી પાશે જે ઉનચું રેશમી કાપડ હોએ તે બતાવો. તે કાપડીઆએ બેચાર તાકા બતાવીઆ પણ હેલનની નજરમાં તે શંધા હલકા લાગા તેથી બોલી કે એવું નહી જોઇતુ ઉનચામાં ઉનચું હોએ તે બતાવો. કાપડીઆએ અતે એક ગાઠડી કાહડી કહીઉ લેવો કીમત ખરચો વારના ચાર રૂપીઆ પડશે કીમત શાભલીને હેલને ખુબ ટીકા કરી તે કપડાનો કુમાશ જોઓ પછી કહીઉં કે હા એ શારૂછે પણ કીમત ઘનીછે.

કાપડીઓ—કીમત કાઇ ઘની નથી ચાર રૂપીએ વાર મફત છે, માહારે વકરો કરવો છે તેથી ખરીદ ભાવે કાહડી નાખુંચ બાકી પાચ રૂપીઆ વગર વેચું નહી

હેલને કહીઉ વારૂ તારે "બાર વાર ફારો ને રૂપીઆ મારા બાપ પાશેથી લેજો " હેવુ કહી પોતાના બાપની ઓલખ આપી. એટલે કાપડીઆએ કબુલ કીધુ ને કપડ ફારી ગાંઠડી મારા હાથમા આપી હમો બાહેર નીકલીઆં ને હેલન બજારમા આગલ ચાલવા લાગી તેથી હુતો ઘભરાવા લાગો કે શાલ તથા રેશમી કાપડના પોટલા ઉચકવુ મુશકેલ પડેચને રખેને વલી કાઇ બીજો ભાર ઉચકવો પડે પણ તેવામા હેલને મને કહીઉ કે "લુઇ તમો બીહના નો હું હવે કઇ લેવાની નથી. માતરે આપણા ઝવેરીને માહરી લાફીટ શમારવા આપીચ તે આપણે લઇને ઘેર જઇશું, એમ કહી તે એક મોહટા ઝવેરીની દુકાન તરફ ચાલી. તાહા જવેરા પાશેથી લાફીટ લીધી.

લાફીટ લઇનેજ હેલને બાહેર નીકલી નહી. તેની નજર એક બીજી ઓરતની પર પડી. તે એક એરીંગનો જોડો તપાશતી હતી. તેને તે ઘનો પશંદ આવીઓ હતો પણ જાવે આકડો લાગતો હતો તેથી બોલીકે એ ઘના શારાંછે પણ પોણોશો રૂપીઆની મોઘી કીમત હું એટલા માટે આપનાર નથી. હેવુ કહીને દુકાનમાથી ચાલતી થઇ. તેવામાં હેલને ઝવેરીને કહીઉં કે "જોઉં જોઉ મહને દેખાડો."

તે તેને દેખાડેઆ અને જોઇને ઘનીજ ખુશી થઇ હું ધારૂંચ કે કીમત શાભલીનેજ તે લલચાઇ હશે કેમકે તે ખોટાં ઝવેરમાં બીજો કશો દમ હતો નહી, અને જોકે તે બોલી કે મને એરીંગ જોઇતા નથી તોબી તે ખરીદીઆં ને બાવા પર આંકડો મોકલવાનો હુકમ આપીઓ. બાહેર નીકલતા બોલી કે હવેતો ઘેર જવું જોઇએ. તેણે રથતામા ચાલતાં કહીઉં કે "આજે ઘના પઇશા ખરચ થઆ જો હું ચાહતેતો એ માલ નહીબી ખરીદતે કેમકે મહને તેની કશી જરૂર હતી નહી. માહરી પાશે પુશકલ કપડાં તથા જરીઆનછે પણ નવી તરહનાં જોઇને માહરો જીવ પરો વાશતે લીધાં વગર રેહવાયું નહી."

હમો ઘેર ગીઆં. પણ હેલને એક વખત બજારમાં કરતાજ આશરે અડીશો રૂપીઆનો ખરચ કરી નાખપો હતો તેનો ખેઆલ માંહરાં મગજમાંથી ગીઓ નહી અને તેણે મને કહીઉં તું કે તેને કશી અગત નહી હતી તોબી તેવી ખરીદી કરીહતી, તે વીશે ઇઆદ કરતાં તો માહરા અંદેશામા વધારો થયો વાશતે મેં ઠેડાવ કરીઓ કે માહરી શકતી કરતા વધારે શેતાબીથી પઇશા એકઠા કરવાને મને બની આવે તાહાંશુધી હેવી ખરચાલી કનેઆને બાઓડી કરવાનો ખેઆલ માહરે છોડી દેવો એ માહરો ઠેડાવ કેટલો વાજબી હતો તે તમો ડારલીના દીવાલાં ઉપરથી વીચારો!

કનેરીના ખોહ.

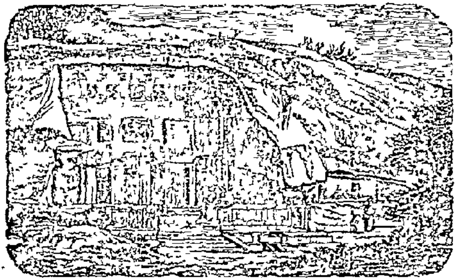

આપણા દેશમા જુદે જુદે ઠેકાણે તહરેવાર મોહટી ઇમારતો તથા બીજાં બાંધકામોછે જેવાં કે મેહલો, દેહરાં, પાહડમા કોતરેલા ખોહ ઇતીઆદી જેથી એ મુલુકમાં રેહનારા પુરાના લોકોની તવારીખ વીશે આપણને શારૂં ગનાન મલેછે. બીજાં બાંધકામો કરતા પાહડમાં કોતરેલા ખોહ એ કારણને લીધે શઘલી મુધરેલી દુનીઆમા વખનાએલાછે. એવા શઉથી શારા ખોહ દખન હીનદુશથાંનમાછે, તેમાં શ્રી કનેરી (અનેરી કનેરી) ના ખોહ શરવેથી નામીચાછે. એ ગુફાઓ આપણી મુમબઇની પડોશામાં છાશટીનો ટાપુ છે તેમાંછે તો આપણા શેહરથી આશરે બાવીશ માઇલની વેગલાઇ પરછે. મુંબઇથી ભાંડુપ શુધી આગની રથમા, ને તાહાંથી ગાડીને મારગે તુલશીના ગામડા શુધી બલદ અથવા ઘોડાની ગારીમાં શેહલથી અને શુખથી જઇ શકાએછે. પણ તે ગામડું મેલવાં પછી ટેકડીપર જવાનો ઘનો કીકટ રેશતો આવેછે

તે રશ્તો હેવો હોએછે કે નબલા પાણીના ઘોડાઓની ગારી ઘશડવાને તાકાત રેહતી નથી બલદની ગારીઓ અથવા ઘોડાની શવારી.એ રશતા પર ચાલવાને દરૂશત ધારવામાં આવીચ. બલદની ગારી ઘના મજબુત બાધાના આદમીની પણ ભારી પડે,ખાતર જમા કરેછે વાશતે જેનાંથી બની આવેચ તેઓ શવારી અથવા પાલખી અથવા જોહોલી પંસદ કરેચ. એ મારગપર આગલ વધી આપણે ખોહોની નજદીક જઈએચ તારે પેહલા એક મોહટો ચોક નજરે પડેછે તાહાં ફુતરના કેટલાએક ગુબચોછે એ જગોએથી ગુફાઓના ૭ તબકાછે. શઘલા તબકા એક એકની ઉપરછે, ડુગરપર કોતરેલી પગતીઓપર થઈ તાહા જવાએછે. એ પગતીઓથી એ શઘલા તબકા જોડાએલાછે ઈશાન ખુનેથી નઈરૂત ખુના તરફ આપણે આગલ વધી આપણી જમની બાજુએ એક મેહરાપદાર અધુરો કોતરેલો ખોહ પડતો મેલી આગલ જોતા મોહોટો ગુફો નજર આવેચ તેની આગલી બાજુ બે થામલા પર થોબાવેલો એક મોહટો પોર ટીકોછે. તે ખોહની અદર બુધ લોકોના ગુરૂ બુધની એ મોહટી મુરતીછે. તેને બીજે છેડે ફુતરનો એક "દેહગોપ" એટલે બુધના કોઈ ચેલાની દેહની કોઈ નીશાન રાખવાની જગો કરેલીછે. એ મોહોટો ગુફો મેલી ચોતરાપર થઈ ઉપર ચહડતા એક નાનું નજર પડેચ તેની બચે બાજુએ મોટા ખોહ કોતરેલાછે તે ખોહમાં તહરેવાર મુરતીઓ, નીશાનો તથા મીનનરાના આકારમાં અથવા ધેઆન ધરતા કોઈ જોગીના આકારમાંછે. તીજે તબકેબી કેટલાએક હેવા ખોહો તથા પાણીની ટાકીઓછે. એ પરમાણે ચોથો તથા પાચમો તબકોબીછે તે મેલી ડુંગરને મથાલે જતા એક ચકરછે. તેની બાજુએથી દખન તરફ ઉતરતા ઘનાએક "દેહગોપ" દેખાએચ. કેટલાએક ખોહ તો કોતરતાં બીલકુલ અધુરા રહી ગીઆચ. જે પુરા કરેઆચ તે ઘનાજ રોનકદારછે તે એકની ઉપર એક હેવા કોતરેઆચ કે ઘની મુદત શુધી તેમને મોહટો જોખમ પોહચે નહી મથાલેના પાહડને ટેકો આપવાને ફતર થામલાના આકરમાં કોતરેઆચ અને તે થામલાની વચે મેહરાપ,કીધાચ. તે મેહરાપોની માહેલી બાજુએ કેટલીએક ન્હાની ઓરડી તથા ઓશરીછે એની બાજુ ફની ભીંતી ઉપર જણાવવા શરેખા, ચીતારો અથવા નકશીકામથી ભરેલીછે. એ ચીતારો લીટી મારીને જુદા જુદા ભાગોમાં વેહચેઆચ' તેમાનો કોઈક ભાગ વીલાયાશાલાના જેવો, કોઈ ભાગ ગાએન રંગની બેઠક જેવો, કોઈ શાધુને શાઈ તરફ ધેઆન ધરવામા મશગુલ થએલી હાલતના જેવો હોએછે.

એ જગોએના ગુંબજો અથવા 'દેહગોપ' માંથી એક ગુબચ ડાકટર બરડ નામના એક કાબેલ વીદીઆરથીએ ઇ૦ શ૦ ૧૮૩૯ ના વરશમા ઉઘેરીઓ હતો તેનાથી તાંબાના બે વાશનો મલીઆ હતા. તે બવેમા બાલેલા આદમીનાં હાડકાની ખાક હતી. એમાના એક વાશનમા શુનાની એક નાન્હલી દાબડી હતી. તેમાં ચીથરામા બાધેલુ એક મોતી તથા એક માણેક અને શુનાના કેટલાએક થીકા હતાં બીજા વાશનમા એજ મીશાલની ખાક અને રૂપાની એક દાબડી હતી એ બન્ને વાશનો શાથે તાબાની બે તખતીઓબી મલી હતી જેપર પુરાણી ભાશામા કાઈ લખેલુ હતું. એવી તખતીઓપરના લેખ તથા ઉપર જણાવેલા શરખા તહરેવાર આકારના ચીતારોપરથી આગલા વખતની રીતભાત અને લોકોની રાજદોઆરી તથા શનશારી હાલત વીશે વીદીઆરથીઓ તહરેવાર વરતાત કરી શકેછે એ ગુફાઓ અથવા પાહડમા કોતરેલા દેહડાઓ કરાઈશટની ૨૦૦ વરશ આગાઉ જારે બુધનો ધરમ પાલનારાઓનુ, આ દેશમા બલ ઘણુ વધેલુ હતું તારે તેઓના હુકમથી એને આશરા હેઠલ બનાવેઆ હોએ હેવું ધારવામાં આવીછે. એ ગુફાઓમાના એક ગુફાનો ચીતાર આએ બીનાની શુરૂઆતમાં આપેછે.

કુતરાનો પરોશ.

એક ગરંથ કરતા લખી ગીઓચ કે શ્રી ફરાનશમધે પાચમો ચારલશ પાદશાહ હકુમત કરતો તે વેલાએ તશ્પોદશાહનો એક અમલદાર નામે માકેર એક બીજા અમલદાર નામે "આબરી ડી માનટડીડીઅર" શાથે વેર રાખતો હ,

તો. એ બંને જણા એક દીવશે શ્રી પારીશ શેહેરની નજદીક બાનડીશ નામનુ જગલછે તાહાં મલેઆ માકેરે, કોઈ ઇઉક તી કરીને પોતાના દુશમનને દગાથી મારી નાખી તેની લાશને એક જગોએ લઈ જઈને ડાટી. એ વેલા માનટડીડઅર શાથે ગરેહાઉનંડ જાતના એક કુતરા શીવાએ બીજુ કોઇ હતુ નહી. એ કુતરાને પેહલા પકડીને બાધીઓ હતો કે શુ, પણ હેઠુમ નીઉ પરૂ કે તે પોતાના ધણીની કશી મદદ લાગોતો નહી ડાટીઆ પછી તે કુતરો પોતાના ધણીની ઘોરના ઉપર શોગ કરતો બેહો ને ભુખથી આંજિજ થયો તાહા તુલીક તે જગોએથી ઉઠીઓ નહી જારે ઘનો ભુખો થયો તારે મરનારના એક અતલગના દોશતને ઘર તે ગયો જાંહાં તેને કાંઇ ખાવાનુ મલીઉં જેવું પેટ ભરાઇઉ તેવોજ તે પાછો પોતાના ધણીની ઘોર પાશે ગીઓ. એ પરમાંણે એ કુતરાએ ઘના દીવશ શુંધી જા આવ કરયા કીધુ. તે લોકો માનટડીડીઅરને ગુમ થવા વીશે એ કુતરાની ચાલપરથી કાઇ ખબર મલવાની આશા રાખી એક દીને તેની પછવાડે ગીઆં. કુતરો પેલા જંગલ તરફ ચાલી એક જગોએ ઉભો. તે જગો આગલની મટોરી મોડાજ દીવશપર ખની હોએ હેવું લાગીઉ. તાહા એ કુતરો ગમ અને દુખનો પોકાર કરવા લાગો. એ પોકાર હેવો દુખદાએક હતો કે રાહદારીઓ તે શાભલીને ઉભા રેહેઆ, અને કેટલાએક લોકોએ તે જગોપર ખારો ખનપો, તેઓને માનટડીઅરની લાશ હાથ લાગી તેઓ તે તાહાથી કાહડી લઈ ગીઆ અને શ્રી પારીશના એક કબરશતાંનમા ફીરીઆ કરી ડાટી

એ વખતથી પેલો કુતરો માનટડીડીઅરના પેલા અતલગતા મીતર પાશે રેહવા લાગો. એ ધણી પણ માકેરનો ઓલખીતો હતો વાશતે ઘણી વેલા એ માકેર એ કુતરાની નજરે પડતો હવે દર એક વખતે એ કુતરો ગુશાથી માકેરપર કુદતો અને જો બીજા લોકો વચે પડતે નહી તો તે તેની ઘાંટી પીશી નાખીઆ વીના રેહતે નહી કુતરાની હેવી દુશમનીથી લોકોના મનમા શક ગીઓ કે માંનટડીડઅરના શરીરપેર હેવી નીશાન દીશતી કે તેનુ કોઇએ ખુંન કરીઉં હોએ, વાશતે કદાચ તે ખુનમાં માકેર શામેલ હશે. ફરાંનશના પાગમાં ચારલશ રાજાને એ વીશે ખબર પડી તેથી ચોકશી કરવાને તેણે ઠેડાવ કીઓ. તેણે પેલા કુતરાને તથા માકેરને પોતાની નજદીક બોલાવીઆ ને જોઇઉ કે માકેરને દેખતા વારજ તે કુતરો તેપર કુદીને પશારો કરવા ગીયો. એ ઉપરથી પાદશાહે માકરેને કેટલાક શવાલો કરેઆ પણ માનટડીડીઅરના ખુનની કશીબી વાત તેણે કબુલ કીધી નહી. તે કેહવા લાગો કે એ બાબદમાં તે બીજા શઘલા લોકોની માફકજ અનજાણો હતો.

માકેરતો એ પરમાણે મુનકેર જતો; પણ કુતરાના ધીકાર તથા ગુશાપરથી ચારલશ પાદશાહને લગત ગીઓ કે એમા કાઇબી ભેદછે. વાશતે તે જમાનાની રીત પરમાણે એ બાબદની તલાશ કરવાને હેડાવ કીધો તેણે હુકુમ કીધો કે કુતરો અને માકેર એક બીજા શાથે જુધ કરે ને જો માકેર નીરપરાધી હશેતો ઇશવર તેની શાહેતા કરશે. એ નામીચી લડાઈ શ્રી પારીશમધે પાદશાહ તથા તેની દરબારના ગઘલાં આદમીઓની હજુરમા થઈ. માકેરને પોતાના બચાવ શારૂં એક મજબુત લાકડી લેવાની પાદશાહે રજા આપી. કુતરાને વાશતે બનચાવ એટલોજ હતો કે તે જો ઘણો આજિજ થાએ તો નાહાશીને સંતાવાને બની આવે એટલા માટે એક ખાલી પીપ આરૂ પાડીને તાહા મેલવામાં આવીઉં. લડાઇ કરનારાઓ મેદાનમાં આવીઆ. કુતરો પોતાનુ કામ તે વખતે જલદીથી શમજી ગીઓ. થોડોએક વખત માકેરની આશપાશ શેતાબીથી કુદયા પછી તેણે પશારો કરી માકેરનો ટોટો પકડીઓ અને હેવો મજબુત ઝાલીઓ કે માકેર તેને છોડવી શકીઓ નહી. હેવામા માકેર પોતાનો અપરાધ કબુલ કરી દએઆ માગતે નહીતો કુતરો તેને પોતાના ધણી માનટડીડીઅરની પાશે તેજ વખતે મોકલતે પણ તેનો પોકાર શાભલી આશપાશના લોકોએ તેને છોડાવઓ. તેને તેઓએ કુતરાના હાથથી તો છોડાવીઓ પણ દેશના ધારાએ તેને તુરત પકડીઓ. ખુનના અપરાધમાટે તેને શીખશા થઈ.

એ પરમાણે એ કુતરાએ પોતાના ધણી તરફના પરોશની શાબેતી આપી તે કામપરથી ઘણાએક ગીત તથા વાતો જોડાઇચ. એણે માકેર શાથે કરેલી લડાઇને વખતના એના ફતે ભરેલા દેખાવનો એક ચીતાર આએ બીનાને મથાલે આપપોછે.

થી બાએડીઓ.

સી પંચમા ઘણી જણી હેવા શવભાવની હોએછે કે તે ઓ પોતાના ભરથારના તાબામા રેહવા અને રજી ખોફથ ચાલવા કરતાં ભરથારને પોત

વા અને પોતાની મરજી માફક ચલાવવાને વધારે ઇછા રાખેછે. એ ઇચ્છા કેટલીએક બાઇઓમા એટલે બધે દરજજે વધારેછે કે પોતાના ભરથારપર અમલ ચલાવવા માટે પોતાની શાહેલીઓ તથા શઘલા બીજાં ઓલખીતાઓમા પરખીઆત થવાને કીરતી ભરેલુ શમજેછે. ખરૂંછેકે ગુણવંતી બાએડીની શારી શલાહ અને વીચારથી જે ભરથાર હુશીઆરી પકડી તેપર ધરતો અમલ કરેછે તે શુખી થાએછે. ઘેરશંનશારના તથા બીજા કાનો, જેમાં ઘર ધણીઆનીઓ મોહટો ઇલાકો રાખેછે, તે શઘલા કામો ભરથારોએ વચે પડવા વીના બાએડીઓ કરી શકતી હોએ તો તે તેઓને કરવા દેવામા ભરથારોના જીવને નીરાત રેહછે. બાએડીઓની બુધી વધારે તીખ્શન થાએછે. તેઓની શકતી શારે મારગે વાપડવાને તેઓને વધારે જોગવાઇ મલેછે. વાશતે, જે કોઇ બાએડીઓ ઘરશંનશારનુ અથવા પોતાના કબીલાના લાભ શાથે ઇલાકો રાખનારૂં હરેક બીજુ કાંમ અછી તહરે કરવાને શકતી ધરાવતીઓ હોએ, તેઓના ભરથારોને હમારી તરફથી હેવી ભલામનછે કે તે બાઇઓને પોતાની રીત પરમાણે તે કામો કરવાં દેવાં, એટલે તે કામો ગબંધી તેઓને અમલ ચલાવવા દેવો. પણ અમલ ચલાવનારી બાઇઓએ તેમ કરતાં પોતાની ગુજાશ શું તથા દરજજો કેહવો છે તે વીશરી જવું નહી. તેઓએ ઇઆદ રાખવુકે તેઓ જેમ ઘર ધણીઆની કેહવાએય તેમ તેઓના ભરથારો ઘર ધણીછે. ઘરબારના શુખમાં બધેનો ઇલાકો એક શરખોછે. તે શુખ મેલવવા તથા જાલવવામા બધેની શકતીની અગતછે બાએડી જેમ ઘર શીનગારવાને વધારે શકતી ધરાવેય તેમજ મરદ શીનગાર માટે શાચ રચીલાં મેલવવાને વધારે શકતીવાનછે. બાએડી જેમ છોકરાઓની કેલવનીપર વધારે વખત આપી શકેય તેમ ભરથાર તેવો વખત તે બાઇને મલે એટલા માટે તેને જોઇતી વશતુઓ પેદા કરેય. બાએડી બચાંઓને ખવાડવા પેહરાવવા વધારે મેહનત કરેય તેમ ભરથાર તે બચાંઓ માટે ખોરાકી પોશાકી મેલવવાને વધારે ઉદીઓગ કરેય. બાએડી જે ઘર શુતરૂ શોહામનુ રાખેય તે ભરથાર દુશમનો અને ચોર ચટાલોના હુમલાથી બચાવેય. એ પરમાણે શંનશારનો મામલો બવે જણીઓને ભાગે એક શરખો વેહચાએલોછે વાશતે જે બાઇઓ ઘરનો માહેલો કારભાર શારી પઠે કરી જાણતી હોએ તેઓએ ફુલાઇને ગરૂરીથી એમ નહી શંમજવું કે હમો શઘલી પરકારે શરશ છઇએ, ને ભરથારોએ હમારા તાબામા રેહવું શરવે કોઇ બાએકો ઓરતને મુકરર ઘરેય કે ભરથારપર કોઇબી પરકારે કાએદો ચલાવવાની ઇછા કરવી નહી. "હું મારા ભરથારને જેમ ગમેય તેમ ચલાઉંચ" હેવું પોતાની શાહેલીઓ તથા બીજા લોકોને જણાંવવાની ખાએશથાતો શરવે કોઇ ગુંનીઆદ ઓરતોએ દુર રેહવુ ઘટારતછે. જે ઓરત હેવો ફાકો રાખે કે હું શઘલા કામમા અમલ ચલાઉ ને મારા ભરથારને હુકુમ કરૂ તેમ તે શરવે પરકારે ચાલે, તથા, જે બાઇ દુનીઆંના લોકોને હેવું બતાવવાની કોશેશ કરે કે મારો ભરથાર મારી રજા વગર કશુ કરી શકનાર નથી તથા મારી ખુશીથી ઉલટો ચાલવાની તેની તાકાત નથી, તે બાઇ દુનીઆના લોકોને હેવી ચાલથી પોતાના ખમીરની હલકાઇ માતરે બતાવેછે. હેવી બાઇ ગમે હેવી અકલમંદ હોએ તોબી તેને લોકો ઇતર તથા પાજી કેહેછે. બાએડીઓ કાહીં કાહરે કે જારે પોતાના ભરથારપર પોતાની મરજીની અશર હેવી પરકારે કરે કે તેથી ભરથારના જીવને કશી દીલગીરી ન લાગતાં તે પોતાની નેક મરજી માફક ભરથારને ચલાવી શકે કેમકે ધણી રાજી રેહે, તેના દરજજાને દુનીઆની નજરમાં હલકુ ન લાગે ને વલી બાએડીની મરજી માફક કામ થાએ તેવી રીતે બાએડીઓએ ચાલવાથીજ તેઓની અમલ ચલાવવાની લાએકીની શાબેતી વધારે મલેય. તેવી બાએડીઓની વાખવાખી પણ ઘણી થાએય. એ પરમાણે શલુકાઇથી ચાલનારી બાઇઓએ ઇઆદ રાખવું કે તેવા શલુકથી તેઓ પોતાના ભરથારોના મગજપર એટલો બધો કાબુ મેલવશે કે તેથી તેઓને પોતાની નેક ચાલનો પુરતો બદલો મલેલો તેઓ જાણશે જે કોઇ ભરથાર શારી શમજ ધરાવતો હશે તે તો, હેઉ જોશે કે તેની બાએડી અકલ ઘણી ધરાવેય ને વલી તે અકલ શારે મારગે વાપરેય તથા તેનીપર કોઇબી કાએદો ચલાવવાનુ ડોલ બતાવવા વગર ફાએદા ભરેલી શલાહ આપેય, તો તે ભરથાર તે બાએડીને પોતાની મરજી માફક ચાલવાને ઉતાવલેથી છુટ આપશે. બાએડીના શેઆનપણ, શલુકાઇ, નરમાશ તથા મીઠાશ કુન ભરથારને હેવી રીતે ફાંદામા લેય કે મગનરાં જેમ બતીની રોશનીપર, તેમ ભરથારોનો દીલ બાએડીઓની મરજીપર શદા ફીદા રેહેમ ધણી ધણીઆનીના અરશપરશના પેઆરથી તેઓના શુખમાં શદા હમેશ થાએય. હેવા ઘરમાં ઘરધણીઆનીનો પુરતો અમલ હેવી રીતે ચાલેમકે તેથી શઘલાં જોનારાઓ તેપર આફરીન કરેછે. એકવાર હેવુંબી બને કે ભરથારો તાતા મીજાજના તથા ગરૂર હોએ ને અપરપણે પો

તાની બાએડીઓની મરજીથી શદા ઉલટાંજ ચાલવાનો વીચાર રાખે તો તે વેલાબી ભરથારની શાથે તાતું થવા તથા વઢવા કરતા ઘટતી તદબીર કીધાથી બાએડીઓ પોતાની મરજી માફક કામ કરી શકેછે, તે હેવી રીતે કે તેઓની શુલેહનો કશો બીગાડો થાએ નહી તથા પાર પડોશીઓ હશી કરે નહી એ વીશે ઉપદેશ કરતાં નીચે ટાંકેલી ટુક વાત વાંચવાથી વધારે અશર થશે.

મુંબઈ શેહરમા થોડાં વરશની વાત પર ચાંદજી નામનો એક પઈશાવાલો પારશી રેહતો હતો. તેની બાએડી પીરોજબાઈ કાઈક હુશીઆર હતી પણ તે ગરૂર ઘણી હતી. તેની શદા હેવી ઇચ્છા કે તેના કેહવા પરમાંણે શઘલું કામ કાજ થાએ, તે એટલા શુધીકે ચાંદજીના ધનધા રોંજગારના કામમાબી પોતાની મશલત માફકજ કામ કરાવવાને તે હઠ લીએ ને ચાંદજી જો તેમ નહી કરેતો પોકાર શેહર ને વઢવાડથી શઘલુ ઘેર ધુજાવી મેલે. ચાંદજી જોકે કાંઈક શમજુ પુરૂશ હતો તોબી બાએડીના ફીશાદીઆ શવભાવની શામને કામ કરવાની હીમત રાખતોતો નહી. ઘણી વેલા પીરોજબાઈની રીત તેને ના પશંદ આવતી ને શમજતો હતો કે તે પરમાણે ચાલવામાં નુકશાનછે તોબી તે રીત પરમાણે કામ કરવાને તેને ફરજ પડતી. તે જો તેમ નહી કરેતો બાએડી રૂશાઇ બેશે, ટટો ઉભો થાએ ને લોક ફજેતી જોએ. એ પરમાણે પીરોજબાઈ પોતાના ભરથારને પોતાના અમલમાં રાખતી હતી. તે શદા પોતાની શાહેલીઓમાં ફુલાતી હતી કે હુ પોતાના ઘરમાં પુર મુખતીઆરી ભોગવુંછું ને પોતાના ભરથારને પોતાની મરજી માફક ચલાવુંછું. પીરોજબાઈનો ભરથાર જેમ બઈરીની ચાલથી નાખુશ હતો તેમજ તે ચાલનો શરવે કોઈ ઓલખીતાઓ ધીકાર કરતા બઈરાઓ પીરોજબાઈને 'વહુરકનીબાઈ' કરીને કેહતા ને પુરૂશો ચાંદજીને બાએલાજી, કરી ચીડવતા. ચાંદજીની પડોશમા તેનો એક ધનજીભાઈ નામનો મીતર રેહતો હતો. તે ઘણા તાતા મીજાજનો આદમી હતો તે પોતાની મરજી માફક કામ કરવાને શદા દેદાવ રાખતો બાએડીની મરજી પરમાણે કશુ ચાલવું નહી હેવો તેનો વીચાર હતો ધનજીભાઈ શદા ચાંદજીને બાએલો કરી કેહતો ને જારેબી ચાંદજી પીરોજબાઈના કેહવા પરમાંણે કામ કરતો તારે તે પોતાના દોશતદારોને હશીને કેહતો કે મારી બાએડી જો મારા વીચારથી કશુંબી ઉલટુ કરવા માંગે ને પોતાની મરજી માફક કામ કરે તો હું તેની ખાતર નીશા કરૂં; ધનજીભાઈની બાએડીનુ નામ શાકરવહુ કરીને હતું. એ બાઈના મગજની શકતી પીરોજબાઈના શરખીજ હતી પણ તે પીરોજબાઈ કરતાં વધારે શમજુ હતી તેણે વીચારી લીધુ કે ભરથારને ધમકાવી કાએદામા રાખવો એ કાંઈ ઓરતની મોહટાઈ નથી. તે પોતાની શાહેલીઓને કેહતી કે ભરથારને આપણી મરજી માફક ચલાવા ગરૂર વઢવાટ કરવાને બદલે દાહપણથી કોઈ શારો ઈલાજ કરવાથી મોટી બઈએરને શલાહ રેહેછે ને લોક ફજેતી જોતા નથી. એ બાબદમા તે પીરોજબાઈને શદા શીખામન દેતી પણ પીરોજબાઈ કાઈ શાંભલે નહી ને કેહેકે "શાકરવહુ તમો વરની ચાકરડી તરીકે રેહેવોચ તે વાશતે શું તમે બીજાંનેબી તેમ રાખવા માગોચ કે"? શાકરવહુ તેને શમજાવીને કેહેતી કે બેહન તમે કેહવોચ તેમ કાઈ હુ મારા ભરથારની ચાકરડી થઈને રેહતી નથી. તમો જો મારૂં શાભલો તો હું કેહુંચ કે જેમ તમે તમારા ભરથાર પાશે તમારી મરજી માફક કામ કરાવોચ તેમ હું મારા ભરથાર પાશે કરાઉંચ માતરે તેમ કરાવતાં હું તમારીથી જુદીજ રીતે ચાલુચ. મારા ઘરમા વઢવાડ થતી નથી. અમારી કોઈ હશી કરતું નથી. મને ગમેચ તેમ શઘલું થાએચ. એ પરમાણે રોજ વાત થતાં પીરોજબાઈ કંટાલી ગઈ ને શાકરવહુપર કરડી નજરથી વેર લેવાનો વીચાર કીધો. તે જાણતી હતી કે ધનજીભાઈ ઘણો કઠણ હઈડાનો આદમીછે ને બાએડીની મરજી માફક ચાલવાને તે શરમ ભરેલું ગણેછે ને કદી થઈ તેમ કરવાનો નથી. તેથી તે બાઈએ પેહલા ધનજીભાઈ'શાં બલે તેમ પોતાની ઘર ભારૂતની શાથે મોહોડેથી વાત કરવા માંડી તેમાં બોલી કે "મારો ધણી મારી મરજી રાખેચ તેટલા વાશતે કેટલાએક માટીડાઓ તેને બાએલો કેહેચ પણ તેઓ પોતે શાત બાએલા કરતા નપેતરછે તે શમજતા નથી તેઓ પોતે બઈરીઓના કેહેવા પરમાંણે હમેશા ચાલેચ તેતો જાણે કોઈ શમજતું નથી. ભારૂતનીબાઈ તમેતો એ વાત જાણતા હશો, ને નહીતો કે વલી શેહેજ દાહડામા દેખાડશ." પીરોજબાઈએ ભારૂતની શાથે એ મીશાલની વાત કરવાનું ટાકણુંબી શારૂ શાધીઉં હતું. કેમકે તે વેલા શાકરવહુ મહીએરે ગએલી હતી તેથી તે વીશે તે કશું જાણે નહી ને તેનો ભરથાર ઘરમા હતો તે આ શાંભલેઆ વીના રેહે નહી એ વાત ધનજીભાઇએ શાભલી. તે શમજીઓ કે પીરોજબાઈ મારીપર તથા બીજા મારા જેવા લોકો જે ચાંદજીને ચીડવેચ તેઓપર ખોખાર કાહાડેચ, તેથી તેણે હુશીઆર રેહેવાનો વીચાર કીધો, બાએડીની મરજી માફક મતલબ નહી ચા

લવાને આગલ કરતાબી વધારે પક્કો ઠેરાવ કીધો. તાર પછી એક બે દાહડા જવા દઇને પીરોજબાઇ શાકરવહુને ઘેર ગઇ, તાહા તેઓની બીજી બે તરણ સાહેલીઓ તથા પેલી બારૂતની આવેલી હતી. વાતપર વાત કાહડતા વલી પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુને વચે ભરથાર શાથે કેમ ચાલવું તેની તકરાર નીકલી

પીરોજબાઇ બોલી કે "બેન તમો શલાહ શપજની વાત કરોય તો તે શઘલુ ખરૂ પણ મારે તો તમારી માફક વરની ગુલામી કરવી નથી." શાકરવહુએ કહીઉ કે "વલી તમે હેવું આરૂ બોલીઆ"! પીરોજબાઇએ ઉતર વાલીઓ કે "વરી જહોએ તે કેહેવાએ. તમે ધાશતી ખાઇને તમારા વરના કાએદામાં રેહેવોય ને તમારી મરજી માફક કશુ થતુ નથી તેમ મારીથીતો થવાનુ નથી. તે કરતા તમે હેતુજ કેહવા માંગતા હોવો કે તમારો ઘરમા કશો અખતીઆર ચાલેય ને તમારી મરજી માફક તમો કરી શકોય તો તેની શાબેતી શું"! શાકરવહુએ જવાબ દીધો કે તમો જે કાઇ ઘટતી શાબેતી માગો તે આપવાને હું તઇઆર છેઉ પીરોજબાઇએ કહીઉ કે "શારૂં ચાલો આપણે બે મહીના નશારી જઇ આવવાનો ઠેરાવ કરીએ ને આવતા હોરમજ રોજે જઇએ મારા તથા તમારા વરને હવડા કશુ કામ તો છે નહી બંને જણાની ગપજબી શરખીછે ને બે તરણ વરશ થઆ આપણે પોતાને વતન ગીઆ નથી તેથી એ બાબે થોડો ખરચ કરવાને તમે અનઘટતું ધારશો નહી. નશારી પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુના વડવાનુ ગામ હતું ને ધનજીભાઇતો શુરતનો રેહવાશી હતો તેથી પીરોજબાઇ જાણતીતી કે શાકરવહુ જો નશારી જવા માગશેતો ધનજીભાઇ પોતાની શદાની ચાલ પરમાણે ના કેહશે, ને જો શાકરવહુ હુજત કરશેતો પીરોજબાઇએ બારૂતની શાથે વાત કરતાં ધનજીભાઇને જે તાનો મારીઓતો તે ઇઆદ કરીને પુરી ના પાડશે વાશતે એ વાત પોતાના ધણી પાશે કબુલ કરાવવાને શાકરવહુએ કબુલ કરીઉ, તાં પીરોજબાઇ શમજકે શધી શાએલીઓમા હવે શાકરવહુની ફજેતી થશે ને પછી તે શીખામણ દેવાની છોડી દેશે. થઉ થઉ પોત પોતાને ઘેર ગીઆ. તે દાહડે રાતના ચાહજી ઘેર આવતાંને વારજ પીરોજબાઇએ નશારી જવાની વાત કાહડી, ને ચાંહજીને કાઇક નારાજી જોઇને પોતાની શચેતા મુજબની ધુગોંગ કરી શઘુ કબુલ કરાવીઉ. પછી શાકરવહુ શું કરેય તેની વાત જોતી બેઠી. શાકરવહુ જોકે ધની શમજુ તથા ધીરી હતી તે પોતાના ભરથારનો શવભાવ શમજતી હતી તે બાઇની શદા હેવી મરજી કે ધણીને શુઘો નકરાવતા, પોતાની મરજી માફક કામ કરાવવું આ વેલા પેહલાંતો તેણે પોતાના ધણીના મનની ગતી કેહેવીછે તે નેજવી બાબદથી તપાશી લીધું ને જોઇઉ કે પોતે જે કાઇ કેહે તે નહી કરવાને ધનજીભાઇએ ઠરાવ કીધોછે તેથી પેહલાં એક હેવી ચીજ માગી કે જે આપાવવાને ધનજીભાઇએ ના પાડીઉ ને કહીઉ કે હવડાં નહી થોડા દાહડા રહીને.

શાકરવહુ બોલી કે "વાહલા તમો મને હવડા અપાવો"

ધનજીભાઇ—નહી હવડાં નહી

શા૦—મને હવડાં જોઇએય

ધા૦—બશ તમુને કહુય કે હુજત ના કરો.

શા૦—હુજત શાની? તમે મહને જે જોઇએય તે અપાવવાને શદા એમજ હુજત કરોય ને અમથુ ના પાડોય, પછી ગરજ થઇ રેહેય તારે અપાવોય તે શું ખપતુ!

ધા૦—હા મારી ખુશી એમજ કરવાનીછે. તમુને ખબર નથી કે બાએડીની મરજી પરમાણે હું ચાલવાનો નથી!

શા૦—પણ એમા મરજી શાની જો? તમે પોતાની બાબદ ગમે તે કરોય તો હુ કાઇ તેમાં બોલુ? તમારે ગમે તે તમે કરો ને મારી ખુશી માફક મને કરવા દેવો તે કરતા જો હું કાઇ અનઘટતુ કરૂંતો મને મના કરો.

ધા૦—બશ ટક ટક છોડો ને જેમ હું કેહુ તેમ ચાલો

શા૦—હારેજી તે ના કોણ કેહેય; પણ તમે શમજીને કેહેશો ખરાની? મારી એક વાતે ખુશી નહી હોએતો તમે જુલમથી તો કાઇ મને તે પરમાણે ચાલવા કેહેશો નહી?

ધા૦—હા મારે ગમશે તેમ તમુને ચાલવુ જોઇશે પછી તમારી મરજી હોએ કે નહી

શા૦—જોઓ રે માહારા વાહલાની વાતતો જોવો! તમેતો હવડા કેહેશો કે ચાંહજીને પીરોજબાઇ નશારી જવાના છે તે આપરેબી જઇએ તો હું શુ હવડા આવાની છેઉ કે?

ધા૦—હા હું કેહુંતો આવવું પડશે

શા૦—કઇ વાત કરવી

ધા૦—(શાકરવહુનો જવાબ શાભલીને ચોંકીઓ ને બાએડી પાશે પોતાની મરજી પરમાણે કરાવવાને શારૂ ઠેરાવ કીધો કે જો એ હુજત કરેતો ખચીત હેને નશારી લઇ જાવી તેથી બોલીઓ કે) ચાલો હું ઠેરાવ કરૂંછ કે આપણેબી નશારી જઇએ તમે શુ કેહેવોય?

શાo—વાએ કેહે શુજી હુ આર્વવાની નથી

ધાo—હુ તમોને લઇ જવા વગર રેવાનો નથી

શાo—પણ મારા કાકાના દીકરાની આદરની આવતા રામ રોજેછે તેથી મને તાહા જવા વગર ચાલશે નહી તેથી તમે ગમેતો જાવો માહરીથીતો નશારી અવાએ નહી ને તે કરતા હુ આવવા ચાહતીબી નથી

ધાo—(કાઇક ગરમ થયોને કહીઉંકે) વાંરૂ જોઉંચ તમે કેમ નથી આવતા આવતા હોરમજ રોજે આપણે ચાદજી શાથે જવાનો હુ પેડાવ કરૂમ

શાo—મહને શુ તમારે ગમે તે કરોની

એ પછી ધનજીભાઇએ હુનતના મરિલા ચાકરોને હુકુમ દીધો કે શફરનો શઘલો શામાન તઇઆર કરે ને તેવને ચાદજી તથા પીગેનબાઇની શાથે જવાનો શઘલો બંદોબશત કીધો હોરમજ રોજે બાહેર નીકલતા પીરોજબાઇ તથા શાકરવહુની શઘલી શાહેલીઓ તેઓને મલવા આવી તાહા શાકરવહુની ફતેથી તેનુ હશતુ મોહડુ તથા ખીલેલા રૂખશારા જોઇને તથા પીરોજબાઇનો જરદ ચેહરો જોઇને શઉ કોઇ ભેદ શમજી ગીઆ. શરવે લોકો પોત પોતાને મકાને જઇ શાકરવહુની ફતેની તારીફ કરવા લાગા.

રસુજ શાથે ઊપદેશ.

આ નીચે લખેલી વાત લામરટાઇન નામના નામીચા ફરેનચ ગ્રથકારે કહીછે શ્રી આફરીકા પરાતમા નેગડે રોલાના એક અરબ નામે નાબેર પાશે એક ઘણો નામીચો ઘોડો હતો જેની તારીફ ચોખડ મુલુકોમા થઇતી બીડોઇન રોવાના અરબોમાથી એક જાણુ નામે ડાહેરની તે ઘોડાપર નજર ખોબી રહી અને હરેક પરકારે તેણે પોતાની મતલબ હાથલ કરવાનો ઠેરાવ કરીઓ તેણે તે ઘોડાના ધણીને કહીઉ કે જે ગમે તે કીમત લઇને એ ઘોડો આપ, તે એટલા શુધી કે એક વેલા પોતાના શઘલા ઘોડા તથા ઉટ અને બીજો શામન તે ઘોડોને વાશતે આપવા કહ્યો પણ નાબેરે તે કાઇ ચાભલીઉં નહી શઘળો શુધો ઇલાજ ઘટેઓ તારે ઠગાઇ કરવાનો ડાહેરે વીચાર કીધો તેણે નીચે જણાવેલી ગોઠવણ કરી પોતાનુ મોહડું કોઇ જાહડના રશથી ખરડીઉં ફાટેલા ચીંથરાથી ચરીર ઘાકીઉં. ગરદન અને પગ વરેલા રેહે હેવી રીતે પાટા બાધીઆ લંગરા ભીખારીનો ચોગ લઇને રશતામા બેઠો તાહાથી નાબેર જશે હેવી તેની ખાતરી હતી. નાબેરને પોતાના ખુબ શુરત ઘોડાપર આવતા જોઇને નબરે અવાજે ડાહેર પોકારવા વાગો કે "હઆગે હુ ગરીબ બેગાનો ભીખારી છેઉ તરણ તરણ દાહડા થીઆ આ જગોપરથી ખીશી શકીઓ નથી. કાઇ ખાધુબી નથી હુ છેક મરતતોલ થઇ ગીઓય, વાશતે મને મદદ કરો કે ઇશવર તમારૂ ભનુ કરશે." હેવા કાલાવાલા શાભલીને નાબેરના દીલમા દયા આવી ને ડાહેરને કહીઉ કે આવ હુ તુને મારા ઘોડાપર બેશાડી ઘર પોચાડુ પણ પેલો લુચ્ચો બોલઓ કે મારામા ઉઠવાનુ કવત નથી નાબેરનુ દીલ વધારે પીગલીઉ તે ઘોડા પરથી નીચે ઉતરીઓ. ઘોડાને પેલા રોગીની નજદીક લઇ ગીઓ. ઘની મેહનતથી ઉચકીને તેને ઘોડાપર બેશાડેઓ ડાહેરને જેવુ માલુમ પડીઉ કે તે ઘોડાની પીઠપર શવાર થયોય તેવોજ તે ઘોડાને એડી મારી ચારે પગે દોડાવી આગલ નીકલી ગીઓ જતા જતા પાછુ ફરીને પોકારી બોલવા લાગો કે " ઓ નાબેર એતો હુ ડાહેર છેઉ. ઘોડો મારા હાથમા આવીઓછે તે લઇને હુ નાહશી જાઉ છું " નાબેરે બુમ પારીને કહીઉં કે વારૂ જરા ઉભો રહીને મારી વાતતો શાભલ. ડાહેરને લાગીઉં કે હુ દુર ઉભો રેહીશતો કાઇ ચીંતા નથી. હેવુ વીચારી તે થોડે છેટે ઉભો કેમકે નાબેરના હાથમા એક ભાલો હતો નાબેર બોલીઓ જે તારે હાથ મારો ઘોડો આવીઓય ખગે ઇશવરની હેવીજ મરજી હશે વાશતે તે તુને મુબારક હોજો એમ મારી દુવાછે. પણ હુ તુને આજીજી કરી કહેઉંચ કે એ ઘોડો તારે હાથ કેઇ હીકમતીથી આવીઓ તે વીષે કોઇને કેહતો નો ડાહેરે પુછીઉ કે કાએ નહી ? નાબેરે ઉતર વાલીઓ " તારી ઠગાઇની વાત શાભલીને લોકો હુથી આર રેહેવાની જરૂર ધારશે ને રશતે જતા કોઇ આદમી ખરેખર કાએલી હશે તોબી તેની અરજપર કોઇ ધેઆન આપશે નહી અને બીહીને પોતાને મનશે ઠેહેશે કે પેલા નાબેરને ઠગવા શરખુ રખેને થાએ. એ પરમાણે તારા એકના કરતુક ઘણાને નરશે " એવા શબદોની ડાહેરના દીલપર અછી અશર થઇ ઘોડોએક વખત તે ચુપકીદો ઉભો રહેઓ પછી ઘોડાપરથી કુતકો મારી નીચો ઉતરીઓ અને નાબેરને કોટી કરી તે ઘોડો પાછો તેને હવાલે કીધો. નાબેર તેને શમજાવીને પોતાના તમ્બુમાં લઇ ગીઓ તાહા કેટલાએક દીવશ તેને પરોના તરીકે રાખીને શારી પઠે જલારત કરી

એ બવે જણા જીવીઆ તાહા શુધી એક બીજાના અતલગ દોશત થઇ રહેઆ.

કાબેલ આદમીઓ ખાનગી મીજલશમાં મુગા.

ડીગાકારટીશ નામના નામીચા ફીલશુફ તથા ગણીત શાશતરી તથા લા ફાનટેન નામના રમુજી વાતો લખનાર અને બફન નામના નામીચા ખુદરતી વીદીઆ જાણનાર વીશે હેવુ કેહેવામા આવેચ કે મંડલીમાં બેશે એટલે તેઓ હેવા દીશતાતા કે કાઇ વાત ચીત કરવાની કોઇ બાબદ તેઓને માલુંમ હોએજ નહી. મારમનટલ નામનો વારતાઓનુ ગરંથ બનાવનાર મડલીમાં હેવો મુગો રેહતો કે એક વેલા તેના મીતરે તેહની મુલાકાત લીધા પછી કહીઉ કે તેની શાથે નકામો બેશવા કરતા તેની બનાવેલી વાતો વાચુતો શારૂ. વલી કારનેલી નામનો ફરાનશ દેશનો શરવેથીં નામીગો નાટકના ગીત અને ખેલ જોડનાર મડલીમાં વાત ચીતની વખતે હેવોતો બેશવાદ લાગતો કે તેને એ બાબદશર પોતાની મશખરીમા એક બેહુત બનાવીઉં. બટલર નામના 'ગરથ' કરતાનાં "હુડીબરાશ" નામના ગરંથમા જે જે અતી ઘણી શારી રમુજ આવેલીછે તે વાચીને ઇંગલડનો પાદશાહ બીજો ચારલશ એટલો ખુશી થઓ કે તેની વાત ચીતની મજા ભોગવવાને તેની મુલાકાત લીધી. પણ તે મુલાકાતથી તે પાદશાહ એટલો નાશીપાશ થઓ કે તે પોતાના બીજા શોખતીઓને કેહવા લાગો કે એવો "રોઝ જેવો" આદમી કદી "હુડીબરાશ" શરખુ અમુલીઅ પુશતક બનાવનાર હોએ નહી! મી૦ આડીશન જેની કાબેલીઅત અને મીઠાશ ઘણાએક ગરંથ કરતાઓ નમુના તરીકે શમજેચ તે ઘણી મડલીમાં મુગો મંતર અને એક મારગી થઇ લાકડાની માફક પોતાની જીભ બંધ રાખતો. ગરે તથા અલફીએરી નામના કવેશરો મડલીમાં કોઇજ વખત વાત કરતા અથવા હશતા હતા. મીલટંન શરખો કાબેલ પુરૂશ મંડલીમો કોઇજ વેલા ભેલાતો અને બીજાઓ તેની શાથે ગોફતેગો કરવાને દબાન કરતા તેઆરે ગોર ખીજવાતો.

એ પરમાણે ઘણી વેલા આપણુ જોઇએચ કે જેઓ પોતાની કલમ અને જુબાને દુનીઆનાં લોકોની ખુશીને જલકાટ તથા મનને રમુજ અને જીનંદગીને શુખ આપનારાં કામો કરી શકે તેઓ ખાનગી મીજલશોમાં અને મુખીઅ કરી બેગાનાઓની હજુરમા. મુગા મતર જેવા અને કોઇને પશંદ નહી આવે હેવા એક મારગી દીશેચ, કે જેથી ઉપર જણાવેઆ મુજબ બીજા ચારલશ શરખા મોજીલા અને દમ શમજ શખશો કદાચીને તેઓને નકામા ગણેચ

પરચુટન બીનાંઓ.

કુશટ ચાલની અશર—એક બાપે પોતાના પુતરને કેટલીએક શીખામન દીધા પછી કહીઉ કે બેટા તુ જારે જારે આહો ચાલે તારે આ થાબલામાં એક ખીલો મારજે અને તારી આડી ચાલ શુધારે તારે એક ખીલો કાહડજે. તે બાપે હેવી રીતે શીખામન દીધી હતી કે તેથી છોકરાના મગજપર શારી મહે અશર થઇતી. તે છોકરો જારે હેવુ શમજતો કે તેનાથી કાઇ ખોટુ કરમ થઇઉ છે તારે પેલા થાબલામા એક ખીલો મારતો. એક દીને તે થાબલા તરફ ખુબ નેધા કરી જોતાં તે ઘનો ખરો ખીલાથી ભરાઇ ગએલો દીઠો તેથી તે ઘનો પશતાવા લાગો અને પોતાની ખાંમી શુધારવાનો ઠેહાવ કીધો. જેમ જેમ એબ છોડતો ગીઓ તેમ તેમ એકકો ખીલો કાહડતો ગીઓ. એક દીને તેનો બાપ તેને કેહેવા લાગો કે પુત્રા તું તારી એબ શુધારતો ચાલીઓચ તે જોઇને મને ઘણોજ આનંદ થાએછે હેવું શાભલી છોકરો બોલીઓ કે બાપા તમો કહોચ તેતો ખરૂંછે કે થામલાની અંદરથી એબના ખીલા નીકલતા જાએચ મગર તેના આધરા નીશાની તરીકે રહી જાએચ તેથી અંફશોશ લાગીઆ વીના રેહતો નથી.

એ નાધલી વાતપરથી માબાપોએ કેહેવી શીખામન લેવી જોઇએ! ઇઆદ રાખવુકે બચ્ચાઓમા જે પેહેલી એબ તે ગમે હેવી રીતે પાછલથી મેલવામા આવશે તોભી તેનો દાગ રહી જવાનો અને બુરા કરતુક ગમે તેમ છોડી દીધામાં આવે તોભી તેની થોડીઓ અશર પાછલ રહી જવાની માટે બચ્ચાની એબ છોડાવવાની મેહનત કરતા તે એબ નહી પકડે તે વીશેની ચોકશી રાખવાની મેહનત ઘણી વધારે ફાએદેમંદછે.

દેશ હીતકારી ધણીઓએ ખુબ ઇઆદ રાખવું કે લોકોને બીગડેલા શુધારવા કરતાં તેઓને બીગડતા નહી દેવામ વધારે ફાએદોછે. શુધરેલો એબીએલ આખર કરે પણ ભલાં વાહનના બોખાં શરમોજ રેહચ. શુધરેલો છાકટ, શુધરે.

લો જુગારી શુધરેલો ચોર, શુધરેલો ફીતુરી એ આદમી અતની લાએકીના બાગા ખોખાં માતરે હોએછે.

કજીઓ લડનારોને કેટલો ફાએદો—એક દોલતમંદ આદમી મોહટી પુંજી મુકીને મરી ગીઓ. તેના કબીલદારો ભાગ હીશાને વાશતે મારાવા લાગા. એક બીજાના દાવા વીશે તેઓ શુચવણ ભરેલા વાધા લઈ બેઠા. માંહો માંહે કોઈ પરકારે શમજુતી થઈ નહી તારે તેઓ ઈનશાફની અદાલતે કજીઓ લડવા મહંડેઆ. હેવું જોઈને એક કાબેલ લાએર જે તે કજીઆખોરોના મુરબીનો ખરો દોશત હતો તેણે તેઓને પોતાની પાશે બોલાવીઆ ને તેઓને શમજાવવાને આએ ઈઉકતી કરી પેલા લોકોને કહીઉં કે એક બદામ લાવો. તે પરમાણે તેઓએ કરીઉં તે વદાજ તેજ જણાએ ભાજી માહેલી મોહટી બીજ તે લાએર તેઓના દેખતાં મોહમાં મારી ગીઓ ને બાજેશ કોટલાનો એકેક કટકો પેલા શંધા કજીઆ લડનારાઓને વેહચી આપેઓ. એવો મામલો જોઈ તેઓએ બોલાશો માંગીઓ. લાએર બોલઓ કે તમારા મુરબીની દોલતછે તે એ બદામ શરખી શમજો ને તે તમો માંહોમાંહે શમજીને વેહચી લેવો બાકી ફર ફરીઆદીથી કામ લેવાપરજ મદારત રાખશોતો હમો લાએરો તથા બીજાઓ બીજ ખાઈ જશું ને ઘણી મેહનત કીધા બાદ અંતે તમારે હાથ નાહના મોહટાં કોટલાં વીના બીજું કં આવનાર નથી. એ વાતની બુજ જેનાપર પડી હશે તેજ કરી લેશે.

શ્રી લંનડંન શેહેરનુ પોલીશ ખાતું—શ્રી લંડન શેહેરના પોલીશ ખાતાનો ગએઆ ઈ૦ શ૦ ૧૮૫૬ ના શાલનો ખરચ ૪૩૪૦૯૧૦) રૂપીઆનો થએઓ હતો ને એ ખાતાને હશાબે આવક ૩૪૭૮૭૧૭૦) ની થઈ હતી. એ પોલીશના ૨૩ માજીશટરેટ, ૧૮ શુપરીનટેનડેનટ, ૧૪૨ ઈનશપેકટર, ૬૩૧ શારજંનટ ને ૫૦૫૬ શીપાઈઓછે.

નજલાનો ઈલાજ—એક પારશી ઘરથધ જેની આશરે પાંતરીશ વરશની ઉમરછે ને જેના બોલવાની શચાઈ વીશે તેના ઓલખીતાઓની ખાતરીછે તે કેહેચ કે આગલ કેટલીએક મુદત શુધી નજલાના દુશટ મરજથી તે ઘનો હેલાક હતો પણ નીચે જણાવેલો ઈલાજ કરવાથી તે હલાકી બીલકુલ મુટી ગઈ છે તે એમકે તેરેણુ વરશ શુધી તેણે ખાધા પીધામાં જાહુક માવજત રાખી અને બાકી નહી થાએ તે વીશે ખુબ ખબરદારી રાખી કેફી વશતુ, દારૂ તથા ખટાશનીતો બીલકુલ શગત કીધીજ નહી દવામા માતરે જાહુક હાલોવેનો મલમ પગના અંગોઠાપર લગાડેલો રાખીઓ. એ ઈલાજ કીધાથી નજલો તેની પાશેથી નાબુદ થઓ. જો કોઈ વાર પગનો અગોઠો જરાકબી દુખવાની નીશાન માલુમ પડેચ તો તે ઘરશંથ ખાધા પીધાની માવજત રાખી ઉપર કહેલો મલમ લગાડેચ એટલે નજલો પાછો આવી શકતો નથી ને એ ઘણી ઘની મુદત થઈ સુખી ફરેચ. બીજા ભર જુવાન આદમીઓ જેઓ એ દરદથી હલાક હોએ તેઓબી એ ઈલાજ કરેતો કદાચ તે શેહેલો અને કારી માલુંમ પડશે.

ઈરોપના જુદાં જુદાં રાજોની આંટ—શ્રી ઈંગલંડની શરકારની તરણ ટકાની નોટનો ભાવ શેંકડે શાડીતાનુ ટકા તથા ફરેનચોની શરકારની તરણ ટકાની નોટના પોણીશીતેર, રૂશીઆનની શાડા ચાર ટકાનીના એકાનુ ટકા, શ્રી ઓશટરીઆની શરકારની પાચ ટકાનીના શાડીઅરશઠ ટકા, શ્રી ટરકીની શરકારની ૭ ટકાનીના શવાહેશી, એ પરમાણેનો ભાવ થોડુની વાતપર હતો.

એ પરમાણે ઈગલડની શરકાર શદા એક ટકો આપવાની જે કબુલાત કરે તે કબુલાતની કીમત શઉથી શારાં નાણા બજારમા હરેક બીજી શરકાર કરતાં વધારેછે. એ કેહેવી આટ !

થોડીએક એબ—આપણી ખામી કોઈ ઘટતી રીતે બતાવે તેની શાથે નાખુશ થવું, ફરજ અદા કરતાં શાબાશી ન મલેતો તેવુ કરવાથી પાછા હટવું, ઘરમાનું કામ કરના કોઈની મનાઈથી અટકવુ, બીજા આદમીની એબપર શકત ટીકા કરવા તથા મોડા જોઈને વાત કરવી એ ઘણાએક શારા આદમીઓની મોહટી એબછે. હીરામા જીના દોરા હોવાથી તેમની કીમત જેમ ઘટેછે તેમજ તે લોકોની લાએકીની કીમત હેવી એબથી ઘટેછે.

બદનની કશરત—બદનની કશરતથી આદમી હેવું થાએછે કે તેનુ કદ શોભેછે, દુશમન બીએછે, રોગ દુર રહેછે, માદગી નાહશેછે, મનશકતી જોર પકડેછે, ઉદીઓગ વરેછે, જીદગી લાંબીથાએછે, બમાં શારાં પેદા થાએછે, શઘલી દુનીઆની મજા લેવાને બનેછે. એટલાં ગુણ બદનની કશરત નાછે. જેઓને એ કશરત નહી મલે તે કેવાં કમનશીબ ને જે મા બાપો પોતાના બચાઓને હેવી કશરત નહી કરાંવે તેઓની શામજન કેવી ટુકી તથા તેઓની હેવી ગફલત કેવી કપડા લાએકછે તેનો નેક, વાચનારીઓએ વીચાર કરવો.

શારા વચંનો.

બાલક વએથી ભણી ગણી, મ્હોટી નારી થાએ,
અનુભવ લે વીદીઆ તણા, ખોટા વેહેમો જાએ,
ખોટા વેહેમો જો ખશે, દલદરનુ દુખ જાએ,
ઘણો ભરોશો વધી પડે, શરવે શુખીઆ થાએ

પરીતી પરાણી માતરની ઉપર રાખોરે,
હઇઆમાથી વેરને કાઢી નાખોરે,
ચોરી ચાડી કોઇ તણી નવ કીજીએરે,
પડીઉ જડે તે માલ ધણીને દીજીએરે.

જો શે કડોમા કોઇ પાચ ભુડા,
અને બીજા જે હોએ રૂડા,
તો રાખવા જોઇએ તેમને જુદા,
લાગેછે હેવુ વીચારી જોતા

(ગરબાવલીમાથી)

શાદીની શીખાંમન.

જે શકટ વેલાએ ફરીઆદ પોચવા ચાહે,
કહો તેને કે શુખ વેલાએ સાએઆવતો થાએ,
દાશ શરીખો મીન સાએઆ કાઇ ઉભો નવ રેહ,
કએઆ કરાથી બેગાંનો પણ તુજને હરે

પાણી કદાપ વાદલનુ અમરૂત શરીખુ વરશે,
કઇ નેતરના જાહાડે તુજને ફલ નહીં જડશે,
રજાલા પાછી શગ નાહક વખત નવ ગુમાવો,
તે આશેઆ નથી કે વાશના જાહાડોથી શાકર ખાવો

આશેઆ ધરતા ઉમર ગુજરી ગઇ હાએ!
કે મુજ મનની આશેઆ શઘલી પુરી થાએ,
મન ચીતી આશેઆ આવી ઉભીછે ઉબરે,
આશેઆ નથી કે વએ ગુજરેલી પાછી ફરે.

બીન વચમે બોલવે જો કામ શોભ થાએ,
તે વચે જે બોલીતે મુરખ કરી કેહવાએ,
અગર હું જોઉ કુએ કોઇ આપલા આગે,
તેને જો ન કહુતો મુજને પાપ લાગે

આ પરથવી નીચે દટાએલાછે બહુ મોટા નામદાર,
તેઓની એક ઇશાણી પણ કોઇ નહી બતાવતુ ઇઆર,
તે મુઠી લોથને આ જમીન નીચે દીધીછે ગાડી,
આ માટીએ તેને હાડ સુધા ખઇધીછે જાહાડી,
જગતમા ભનુ નામ આરેલ નોશેરવાનનુ કેહવાએ,
તેને ગુજરાને બહુ કાલ વીતો તેમો શુ જાએ,
અએઆ તુભીતો કાઇ નેકી ખુબીનો કરી લે ભડાર,
અગાઉ તેની, કે તારા મરણનો નીમ્ને પોકાર

તુ બે જણ વચેના જઘડાને એક આગ શરીખી જાણ,
તે વચેનો કુતરોછે એક ઇધણ વેહનારો શમાણ,
કોઇ વેલા પણ તે બધે એક બીજા શગાથે જશે મલી,
પેનો કુતરો ચડાલ તારે બહુ પશતાવો ખાશે વલી,
શલગાવી મુકવી કોઇ બે જણ વચે જઘડાની આગ,
તે દાહાપણનથી વચમા બલી મરવાનીછે અભાગ

તપેશરીની ખીદડીથીતે પીછાનત થાએ,
જગતમો શરવ માનવીતો શરખા કેહવાએ,
મનમાને તે પેહરીને ભગની શાચી કરતો રેહ,
શરપર તાજ ખાધપર જુનડો ધરતો રેહ,
પેહરવી નીશચે ન ઘટે ભખ્તને કામરી,
મન પવીતર રાખી પેહેર મલમલને પામરી,
શાધુ તે શ શારને કામ તજાથી કેહવાએ,
શાધુ પવીતર કપડા તજાથી નવ થાએ,
પેહેરવુ ઘટે શુરાને શધરામે બખતર,
હીજડાને શુ કામ લાગે લડાઇના અશતર.

ચુપકુ રેહેવુ ભલુ કે ભેદ પોતીકા દેલનો,
કોઇને કેહવો ને કેહવુ કે કોઇને કેહતો નો,
અગે એઆંની અટકાવી દે ગરોવરનો નલ,
જો ભરાઇ જાશેતો બદ ન થાશે નદીનુ જલ,
કોઇ મડલીમા કેહવા જોગ ન હોએ જે બોલ,
તે કોઇ આગલ કુણે બેશી છુપેઓબી નો બોલ.

મરદ જ્યાંપી નહી કાહાડે પરગટ વાણ,
એબ અથવા હોનર તેનો છુપેઓ જાણ,
હર વનને તદન તુ ખાલી નો ધાર,
નીશચે શુતેલોછે ચીતો વીચાર

(૫૦ મરજાનજીની હુંશીઆરખ)

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લું | જુલાઈ ૧૮૫૭. | આંક ૭ મા

લાએકીવાલી ઓરત.

પરાંશકોવી લોપોલોપ.

બાપનુ કામ તે દીકરોજ કરેચ, બાપનુ નામ તે દીક રોજ રાખેચ, હેવો ઘના લોકોનો વીચારછે. એ વીચાર આ દેશમા મુખીચ કરીને ફેલાએલોછે. હેવા વીચારથી દીકરીઓના લાભને ઘણી પરકારે નુકશાન પોહોંચુછે. દીકરીઓનો હક શું, તેની મા બાપોએ પુરતી દરકાર ન કરવાથી આ દેશની અશતરી પખની હાલત ઘણી ભાંડી થઈછે. તે ભાંડી હાલતે આ દેશના લોકોની શનશારી તથા રાજદોઆરી તથા નીતી ને ભુધી શબંધી અવશથાપર ઘણી ખરાબ અશર કરીછે. તે અશરના ફલ હેવા નીપજેઆચ કે હરેક શવદેશ હીતકારીને ઘણો શંતાપ લાગેછે. એ વીશે આએ લંબાએ લાંબી ચરચા કરવી દરૂગત નથી જે કોઈ શમજુ આદમી હશે તે પોતાની આશપાશ જોઈને શારા, ભાડાનો મુકાબલો કરવાથી શમજી લેશે કે શેઆણા જગત કરતાએ દુનીઆ કાએમ રાખવા શારૂ જે બે પરાણીઓને એક બીજાના જનમ શરીક થઈ રેહવાને પેદા કરેઆછે તેઓમાના એક જણે, (પુરૂષે), બીજાની (અશતરી) ઉપર જાલમી કરવાથી તથા તેનો હક ઈનકારી તરીકે નીચો પાડવાથી દુનીઆમા મોહટી ખરાબી થઈછે. તે ખરાબીનાં ચકરમા આ પુરાતન, કીરતીમાન ને ફલદરૂપ દેશના રેહવાશીઓ ઘણી મુદત થઈ ઘેરાએઆછે એ ખરાબી વીશે લોકોને હુશાર કરવાને જે તરેવાર કોશેશો કરવામા આવેચ તેને લગતુ આ નાહનુ શરખુ "સ્ત્રી બોધ" ચોપાનીઉછે.

સ્ત્રીઓએ પોતાના માબાપના શુખ, ઘરબારના ઈલાકા, વડવાઓના નામ, કબીલાના લાભ તથા દેશના કલાણ માટે શુ શુ કરીઉછે તથા કરેછે તે વીશે દાખલાઓ આપીને લોકોના મંનમાથી સ્ત્રી પખને નુકશાન કરનારી ભુલ કાહાડી નાખવાની મતલબથી તે પખવાલીઓની કાબેલીઅત, હીમત, શખાવત, નીતી તથા લાએકીની વાતો આએ ગર ઘમા મુખતેશરમા લખાએછે એ વાતમાની એક વાત નીચે લખીછે જેથી દેખાઈ આવશે કે બાપના કામ તથા નામ શાબધી દીકરી કેહેવી ઉપીઓગીછે

પરાશકોવી લોપોલોપનો બાપ શ્રી ઈઉરોપખંડમાના હંગરી દેશનો એક ઉમરાવ હતો, તે એ દેશમાજ જનમીઓ હતો. નાહની વએથીજ એ ધણી શ્રી આશતરીઆની શરકારના લશકર ખાતામાં "બલાક હુજારશ" નો એક અમલદાર થએઓ ને તે શરકારની ચાકરી કરવા લાગો પાછલથી શ્રી રૂશીઆ દેશની એક ઉમરાવજાદી શાથે પરણેઓ બાએડીની ખાતર તે શ્રી રૂશીઆને પોતાનો મુલક કરી તાહા જઈ વશીઓ. થોડીએક મુદત શુધી એકાંતમા બાએડી શાથે જીંદગી ગુજરી. પણ પછી વલી તે લશકર ખાતામા કામે લાગો ને ઘના વરશ શુધી રૂશીઆનના લશકરમા રહી ટરક લોકોની શામને કેટલીએક લડાઈ કીધી. શ્રી ઈશમાએલ તથા ઓચેકોફ શેહેરોપરના ઘેરાની વેલાએ એ અમલદારે ઘણી બાહાદુરી કરી પોતાના મરદાનગી ભરેલા કામ માટે તેણે પોતાના વડાઓથી શાબાશી મેલવી

એ લડાઇપરથી આવેઆની થોડુ પછી લેપોલેફને કેદ કરી તેની તપાશ કીધી તેને શ્રી શાઇબીરીઆ ખાતે દેશનીકાલ કરવાનો હુકુમ થએો. તેનીપર કીએો અપરાધ મેલવામા આવીઓતો તે વીશે કશી ખબર તેને અથવા દુનીઆંના લોકને પડી નથી. તે વાંકને માટે તેની તપાશ તેને જાણે તેમ ગુપત થઇતી તે વીશેની નોધનું દફતરખી પાછલથી ખોવાઇ ગીઉં. શાઇબીરીઆની જાહનમ શરખી જ ગ્રએ-દેશ નીકાલ કરવાને તે ન જાણે તેમ થએલો હુકુમ અમલમા નહી આવવા દેવાને તેણે અરજ કરી તે વેરથ'ગઇ તેને તથા તેની બાએડી તથા છોકરીને બીજા અપરાધીઓની શાથે તાબરતોબ દેશ નીકાલ કીધા એ વખત રૂશીઆમા ૧ લો પાલ શેહનશાહ રાજ કરતો હતો. એ શેહનશાહ ઇ૦ શ૦ ૧૮૦૧ ના વરશમા મરણ પામો.

શ્રી શાઇબીરીઆનો દેશ શ્રી રૂશીઆની શેહનશાત નો એક મોટો ભાગછે. તે શ્રી એશીઆખડની ઓતર તરફછે. તેની લંબાઇ ૩૫૦૦ માઇલ તથા પોલાઇ ૧૨૦૦ માઇલછે દુનીઆમા એ મુલક અતી ઘણો ઉજાડ તથા શરદ તથા રોગી ને શરવે પરકારે આદમીને પીડાકારીછે. એ રલાનપરથી રૂશીઆન શેહનશાઓએ કેદીઓને વાશતે તે પશંદ કરીએોચ, અપરાધીઓનો જેવોવાક તે પરમાણે તેઓને એ મુલકમા ઓછી વધતી દુખ દાએક જગોપર રાખવામાં આવેચ વલી શીખશાબી જુદા જુદા અપરાધીઓને ઓછી વધતી થાએમ કોઇ પાશે તે દેશની ધાતુની ખાનોમા શખત મજુરી કરાવેચ. કોઇ પાશે ખેતી કરાવેચ. કોઇને માતર દેશથી ને કબીલાથી દુર કરવાનેજ તોહો રાખેચ. કેટલાએકને તો તેના બઇરા છોકરા શાથે રેહવાની રજા મલેચ. શંધાઓને શરકારથી ઓછો વધતો લવાજમો મલેચ. વધતામાં વધતો લવાજમોબી એટલો મોટો હોએચ કે તેથી માણશને હાડકાનું આંત માત પોશન થાએચ કોઇ કોઇ વેલા કેદીઓના કબીલદારોને શેહનશાથી રજા મલેચતો તેઓ કાંઇ મદદ મોકલેચ. પણ તે દર વરશે એક હજાર રબલથી વધારે મોકલવા દેતા નથી. એક રબલના ચાડા શાત આના થાએ.

લેપોલેફપર ગમે હેવું તોમત મેલવામાં આવીઉ હો એ પણ તેણે શ્રી શાઇબીરીઆના શઉથી ઓછાં દુખકારક પરાત શ્રી ઇશચીમમા રાખીએો. એ મુલક આઠ મહીના ઘણો શરદ રેહેછે ને ગીઆલાની શખતી માતરે ચાર જ મહીનાં કમતર થાએછે. એ મુલકમાં વેરાણ મેદાનોને નજીશ પાણીના શરોવર ઘણાછે. લેપોલેફ શ્રી ઇશચીમમાં આવી પોહતો તારે તેને ખબર થઇ કે શેહનશાએ તેને દરરોજ'દશ કોપકેનો લવાજમો આપવાનો હુકુમ કીધો હતો. એ શ ધા પઇશા આપણા દેશના પાચ રોડીઆ જેટલા થાએ એટલીજ રકમ ઘણુ કરીને લેપોલેફ શરખા કેદીઓ જઓને જરૂરી કરવી પડતી નથી તેઓને શરકારથી મલેચ. શરા ભાએગે લેપોલેફના કુટુબમાં એ વેલા માતરે તેની બાએડી તથા દીકરીજ હતી. એઓથી તેને દુખને વખત શારો દીલાશો મલતો હતો. બીચારી પરાશકોવીની ઉમર ઘણી નાની હોવાના શબબથી પોતાના બાપ પર પડતી આફતની શખતી વીશે તેને પુરતી શમજ હતી નહી. પોતે જે કંગાલ હાલતમાં ઉછરતી તેનો તેને કશો ગમબી લાગતોતો નહી કેમ કે વધારે શારી અવશથા તેણે શમજમા આવેઆ પછી ભોગવીતી નહી. એ લાએકી વાલી દીકરી જેના પરાકરમે કરી તેના બાપનો આકેબત છુટકારો થએો હતો તે નાથપણથીજ પોતાના મા બાપના ગુજરાનમાં મદદ કરવાને ખુશીથી રોકાતી કોઇ વેલા ધોબીઓને તાહા કપરાં ધોવા, કોઇ વેલા ખેતરમાં અને કોઇ વેલા બીજે ઠેકાણે મજુરી કરવા જતી. એ મજુરીના બદલામા તેને કોઇવાર રોકડા પઇશા પણ ઘણી ખરી વેલા મેવા, તરકારી, અનાજ ઇતીઆદી મલતું તેની માએ શંધો વખત ઘરના ખટલામાં ધેઆન રાખતી ને પોતાપર પડતી જફા શબુરીથી ખમતી. લેપોલેફે નાથપણથી લડાઇના કામ તથા મોજ મજામાં પોતાનો વખત કાડેઓ હતો તે નાથી બાએડીની માફક શબુરી રખાઇ શકી નહી. તે ઘની વેલા ઉદાશીમાં ગીરફતાર થતો ને પોતાના હાલપર હાએ અફશોશ કરતો.

દેશનીકાલ થવાને કેટલાએક વરશ ગુજરી ગીઆં પછી શેહનશાની દરબાર ખાતેના એક અમલદારનુ શરકારી કામ શારૂ શ્રી ઇશચીમ મધે આવવું થઇઉ . તેને લેપોલેફે શેહનશાહ જોગની એક અરજી કરી આપી. તે અરજીમા પોતાની શખત હાલતથી છુટકારો થવાને તેણે માંગીઉં હતું. તે અરજીને ટેકો આપવાને પોતાનો શઘલો વગ ચલાવવાને તે અમલદારે કબુલ કીધું. તે અરજીનો તે લઇ ગીઓ પણ વરશોનાં વરશ ગુજરી ગીઆં તોબી તેનો કશો જવાબ મલેઓ નહી. હરકોઇ શરકારી અમલદારનું અથવા હલકારાનું તે જગો આવવુ થાએ એટલે લેપોલેફને ઉમેદ આવે કે તેની અરજીનો કાંઇ જવાબ આવેઓ હશે પણ તે ઉમેદ શંદા ખોટી ઠરતી.

પરાશકોવી એક દીને મજુરીપરથી ઘર આતી તારે

તેણે પોતાની આને રડતી જોઇ. તેનો બાપ પણ ઘનો ઉદાશ થઇ વીલાપ કરતો બેહેલો હતો. પરાશકોવી તુરત પોતાના બાપની શોડે ગઇ ને કાલાવાલા કરી પોતેબી આશુ લાવીને પુછવા લાગી કે પેઆરા બાપ આજે તમો તથા મા એ એટલા બધાં ગમગીન કેમ થઆં છેવો? તેના મીઠા ને નરમ શકુન તથા પેઆરના આશુ ભરેલી આખોથી તેના બાપનું દીલ પીગલી ગીઉ. તે બોલેઓકે મારી વાહલી દીકરી હુંબી નથી જાણુતો તેવા મારા કોઇ અપરાધને લીવે આજ કેટલાં વરશ થયા તારી મેહરબાન મા એ તથા તારીપર મોહોટી જફા પડેય તે જોઇને મને ઘનો અફશોશ લાગેય. તેણે એ વેલા પોતાના નશીબના ફેરફારની શઘી વાત દીકરીને કહી બોલેઓકે આજ દીનેબી એક હલકારો આવીઓ પણ તે મારી અરજીનો કશો જવાબ લાવેઓ નથી. હુ નથી કહી શકતો કે હીઆથી આપણો છુટકારો કારે થશે. પરાશકોવી એ શઘલી બીના શાભલી ઘણી અંદેશામા પડી. એ વેલા શુધી તેના મા બાપે પોતાની હાલતથી તેને નાવાકેફ રાખવાને ખબરદારી રાખી હતી. પણ હવડા જારે તે જાણતી થઇ તારે તેઓના દુખનો કેટલોએક ભાર તેના મનપર પડેઓ. એ વેલા તેની પંદર વરશની ઉમર હતી. દુનીઆ શુંછે તે વીશે તે મુતલગ શમજતીતી નહી દેશના ધારાથી તદન નાવાકેફ હતી. પણ પોતાના માબાપનો છુટકારો કરવો હેવું તેના મનમાં આવીઉ. તે છુટકારા વીશે પોતાના મનમા ખુબ ખેઆલ કરવા પછી તેને લાગું કે મેં પોતે શ્રી શેનટપીટરશબરો ખાતે જઇ મારા બાપની તરફથી શેંહનશાહની હજુર મારી જાતે અરજ કરવી જોઇએ. મોહોટી રંજ ભરેલી ઘની લાબી શફર કરવાને તેની પાશે પઇશાતો કાંઇ હતા નહી. કોઇ ઓલખીતાની મદદની આશાબી હતી નહી. વખત-શર જે મલે તે ખાવું ને પગે ચાલવું એટલોજ ઇલાજ તેની પાશે હતો. હેવું ભારી કામ જેના ખેઆલથી જોરાવર મરદબી હારીને પાછો હટે તે કરવાને આપણી બાહદુર સીએ દેડાવ કીધો. પોતાની શઘલી ગોઠવણ માબાપને કહી તે લોકોએ પેહલાતો મશખરી કરીને શઘી વાત હશી નાખી. પરાશકોવીએતો પકકો ઠેડાવજ કીધોતો. તે દનપર દન પોતાના પીતાને કાએર કેરી અરજ ગુજારતી કે મને શ્રી શેટપીટરશબરો જવાને રજા આપો લોપોલોફે જોઇઉં કે એવાં ભેએઅકાર કામથી છોકરીને પાછી હટાવવાને જે કાંઇ શમજાવત કરી તે ફોકટ ગઇ, તારે તેણે ધમકી વાપરી. પણ શમજુતીએ પરાશકોવીનો મગજ પર જેટલી અશર કરી હતી તે કરતાં ધમકી કશું વધારે કરી શકી નહી. પરાશકોવીએ જો કે પોતાના બાપને તે વાત કેહવાની મોકુફ કીધી તોબી પોતાના મનમાથી તે ખેઆલ કાહડેઓ નહી. ઇશવર પાશે તે ગુપત ભગતી કરી હેવુ માગતી કે ઓ શાહેબ તું હેવુ કરકે મારો બાપ મને શ્રી શેટપીટરશબરો જવા દીએ. એ મીશાલે તરણ વરશ ગુજરી ગીઆ. તેટલો વખત એ લાએકી વાલી કને આ પોતાના મા બાપને વાશતે રાપેતા મુજબ મજુરી કરવા ને શદા શવારથી શાજ શુધી મેહનત કરતી ફુરશતને વખતે તેઓનો છુટકારો કરવાનો ઇલાજ શોધતી. તેણે ફરીને મા બાપને અરજ કીધી. તેઓએ ફરીને કહીઉં કે એ વીચાર શઘલો નાદાની ભરેલોછે. તેની માએ બોલી કે "દીકરી શેંટપીટરશબરો શુધી મુશાફરી કરવાનું કામ શું છે, તેની તુને મુતલગ શમજ નથી. વલી તુ પગપર ચાલી વગર પઇશે તાહાં તુલીક જવા માંગેય તે કેમ બને? તારી કાએનાત કેટલી! તું અરધે રશતે તો કદી જવા પામશેજ નહી. રાહમા તું કોણ જાંણે કાહા અટવાઇ જશે. તુને કશું થાએ તો પછી હમારા શુ હાલ! તુને જોવાથી હમુને જે દીલાશો છે તે પછી હમુને કેમ મલશે? વાશતે તુ હમારી નજર આગલ રહી હમારી આખોને ટાહડક કરતી રેહે એટલે તેં ઘણુ કીધુ." માએના હેવા શકુનોનો જવાબ પરાશકોવીએ પોતાનાં આશુથીજ આપીઓ. પણ શેંટપીટરશબરો જવાનો તેનો ખેઆલ મનમાથી ગીઓ નહીં રાહમાં વરશનો ઘનો ખરો વખત જે બરફ રેહેય તેબી એ વખતે પીગલવા લાગો ને પરાશકોવી પોતાના મા બાપને વધારે બજીદ થવા લાગી હેવામા એ કનેઆને પોતાના ધારેલા કામ શબધી એક મોહટી અડચણ દીશી. તે એમ કે પોતાનાં માબાપની રજા એકવાર મલે તોબી મુશાફરી કરવાના શરકારી પરવાના વીના તેનાથી એક ડગલુ ગામ બાહેર કાહડી શકાએ નહી. તે પરવાનો ટોબોલશકનો હાકમ માતરે આપી શકે. પરાશકોવીને તે મલે હેવી જાહાજી આશા હતી નહી. પણ તેને કોશેશ કરવી દુરશત લાગું. પાશેનાં ગામડામાં જઇ એક અરજી લખાવી લાવી. તેપર પોતાના બાપની શઇ મલવાને ઘના કાલાવાલા કીધા. લોપોલોફે ઘની આનાકાની કરીને તે શઇ કરી. તે અરજી તથા પોતાના હેવાલ વીશેનો એક જુદો પતર તેણે શ્રી ટોબોલશકના હાકમપર મોકલીઓ.

એ પછી પરાશકોવીના મોહડાનો રંગ કાંઇક શુધરવો લાગો. પોતાની ભલી ઇછછાની બાબદમા તેના માબાપ જે

વારો લેતાં તેથી તેને ઘનુ દુખ થતું તે વાધો મટી ગીઓ
એટલે તેને પાછી ઉલટ તથા ઉમેદ આવી ને તેના હરખમા
તેની તનદરોશતી સુધરતી ચાલી. દીકરીની હાલતમાં ફેરફા
ર જોઈ તેના માબાપનેબી કાઇ આનંદ થઓ. એમ કરતા
છ માશ નીકલી ગીઆ. અતે લોપોલોફ જેગનુ એક પર
બીડુ એક હલકારો લાવીઓ. તે ઉખેડતા તેમાથી
પરાશકોવીને માટેનો પરવાનો નીકલીઓ. પણ લોપો
લોફના પોતાના હેવાલ શબધી કશો જવાબ હતો નહી
એ જવાબ નહી મલવાથી તેનો છવ ઘનો કચવાઓ ક
નટાલાના શબબથી તેણે પોતાની દીકરીનેબી કહીઉ કે હવે
કશુ વલવાનુ નથી. તુબી તારો ખેઆલ મેલી દે કેથી
અટવાઈ જશે ને મારા હાલના દુખમા નવો ઉમેરો થશે

બાપની એ રીત જોઇ પરાશકોવી કાઇ નીરાશ થઈ ન
હી તે વધારે બજીદ થવા લાગી ઇશવરની આગલ વધા
રે આરજુથી પરારથના કીધી કે મારા બાપને હેવી તોફી
અત આપકે મને રજા મને એમ કરતા એક દીને હેવો
બનાવ બનીઓ કે તેને નરતી હરકત ઘણે દરજજે મટી ગ
ઇ સારી હાલતમાથી દુખમા પડનાર લોકો જેમ તહરેવા
ર વેહમ કરેછે તેમ પરાશકોવીની માએબી કરતી દરએક
નાજી બીનાપરથી પોતાના નશીબા વીશે શારા માઠા શગ
ન જોવાનો તેને વેહેમ હતો એવા શગન જોવાનો તેનો
એક ઇલાજ એ હતો કે પોતાનુ ધરમ પુશતક લઈ તે એકા
એક ઉગાડતી ને જાહા પેહલી નજર પડે તે વાકીઅ વાચતી
તે જો પોતાની હાલતને મલતી જેવી કઇ વાતને લગતો હો
એતા તે ઉપરથી પોતા વીશે શારો માઠો વીચાર કરતી એ
ચાલ અલબતા બેવકુફી ભરેલી હતી પણ તેથી પરાશકોવી
ની માએને દીલાશો થતો તેનો બાપ દરરોજ એ પુશતક
લઇ પોતાની બાએડી તથા છોકરીની આગલ તેમાનો એક
બાબ વાચતો ને તેઓને શમજાવતો એક શમે પરાશકો
વીએ પોતાની માએને વલી પોતાની અરજ કીધી તેવામા તે
ને ઉદાશ જોઇ તેથી તેને વાતે લગાડવા શારૂ કહીઉ કે એ
ધરમ પુશતક લેવો ને જે પાનુ ઉગાડે તેના જમના હા
ના શફાની અગીઆરમી લીટી વાચો. ને તેમ
ને આએ પરમાણે વાચીઉ "ખુદાનીશીખામણ કાન દીધુ
પરથી હાગરને હાક મારીઓ ને કહીઉ રેશતાએ આશમાન
ખ થાએચ ? ફીકરમા દર" ....ઉકે હાગર તુને શુ ક
એ વાકીઅ વાચી તે ઓરત
જેર કરી કહીઉ કે પરાશકોવીની બારે ...ાતા ભરથાર તરફ ન
વીશે આપણે જે
ખેઆલ કરીએચ તેથી ખુદાનો ઇશારો તો જુદોજછે.' બા
પ બોલેઓ કે બેઆરી તમારી શમજન ખોટીછે, આપણે
એ પરમાણે ધરમ પુશતક ઉગાડી હરેક વાકીઅ વાચી જે
શમજીએકે તે ખુદાની તરફનો ઇશારો ને આપણા કામ વી
શે શારા માઠા ફલની હાગાઇછે તો તેથી આપણી મુરખાઇ
માતરે જાણીએછે. હેવી મુરખાઇ ભરેલા વેહમથી નીપજતા
ખેઆલપર અમલ કરીએતો વધારે દુખી માતર થઇએ પ
રાશકોવી બોલી કે બાપા ઇશવરપર મેં પુરભરશો રાખી
ઓચ ને જાહા શુધી તેનીપર મેં પોતાનો શધો આધાર રા
ખીઓચ તાહા શુધી મને આશાછે કે તે શાહેબ મારી નેકી
બાની કરવા વીના રેહશે નહી એ પરમાણે તેણે ઠેહાવ કરા
એમ રાખેલો જાણીને લોપોલોફ ઘનો તાજુબ થઓ પેલો
પરવાનો તેણે પેટીમા બધ કીધો કે રખેને પરાશકોવી કોઈ
વેલા છુપી જતી રેહે પણ હેવો ખેઆલ પરાશકોવીના મ
નમા હતોજ નહી માબાપની રજા વગર જવુ તે ગુનાહનુ
કામ શમજતી.

લોપોલોફે તે પરવાનો શતાડી છોકરાની મરજીનો અ
ટકાવ તો કરીઓ ખરો પણ તેને માલુમ પડીઉકે તે દીક
રીની તનદરોશતીમા દનપર દન મોહટો બીગાડો થતો ચાલી
ઓ અતે તેને લાગુ કે ઇઆતો એને એની શખત મુશા
ફરી કરવાને રજા આપવી અથવાતો બલાપાથી તવાઈ મર
વા દેવી જોઈએ એક દીવશે પરાશકોવીએ ફરીને અતીશ
ણી મીનતથી અરજ કીધી રડીને કહીઉ કે મને રજા આ
પો લોપોલોફનુ દીલ અંતે પીગલીઉ. તેણે પોતાની બા
એડીને કહીઉકે "હવે એ છોકરીને શુ કરીએ ? બેહતરછે કે
એને જવા દેવી" બાપને મોહડે હેવા શબ્દો શાભલી પરા
શકોવીને ઘની ખુશી પેદા થઈ. તે બોલીકે બાપા તમો શ
ત કરીને જાણો કે મારી એ અરજ કબુલ રાખવાને લીધે ત
મોને કદી પશતાવો થનાર નથી હુ શ્રી પીટરશબરગ
જઈને આપના શેહનશાહની ખીદમતમા અરજ ગુજારશ.
પરવરદીગારે તે એ કામ કરવાનો મને વીચાર બખશીઓ,
જેણે રજા આપતા પવાને તમુને તોફીએફત બખશીચ, તે શાહેબ
આપણા શેહનશાહના દીલમા રેહમ રેડીઆ વીના રેહેશે ન
હી" લોપોલોફ બોલેઓ કે "ઓ દીકરી તુ કેટલી ભુલ ક
રેઅ ? તુ શું હેતુ ધારેચ કે મારી આગલ વાત કરવાને જેવુ
સેહેલુ છે તેવુજ શેહનશાહની દરબારમા જઈ તેની ગામને અ
રજ કરવાનુબી શેહલછે ? નહી નહી તુ રશતો જાણતી ન
થી. કોઈ ઓળખીતા લેવાની તુને શમજ નથી. બીઆ

બાને જંગલો, ડરામના પાહાડો, મોહટી નદીઓ વટાવવી આ
તી મુશકેલછે. ગાડી અથવા તર કરવાને તારી પાશે પ
ઈશાતો છે નહી. વલી શેહનશાહના મેહલના દરએક દરવા
જાપર પેહરાગીરોછે. તેઓ તુને કદી અંદર દાખલ થવા દેશે
નહી. તું શરખી ગરીબ ચીથરેહાલ કોઇના આશરા આથ
વા લાગ "વગરની સ્ત્રીને શેહનશાની નજદીક હાજર કરવા
ને કોઈની હીમત થનાર નથી" એવી તકરારનું વજન પરાશ
કોવીને શારી પઠે લાગું. પણ તે નાહીમત થઇ નહી તેને
હેવુંજ લાગતું કે ઈશવર મને ફતે આપશે. હેવા ખેઆલ
માં કશીબી હરકતની તેણે દરકાર કીધી નહી ઢીલ કરવાને
તેણે દરૂસત ધારીઉ નહી. તુરત શઘલી તઇઆરી કરવા લા
ગી એ વખતે એ બાહદુર દનેઆના બાપની શઘલી દોલ
ત માતરે-એક રબલ (શાત આના) હતી એમા વધારો
કરવાને લોપોલોફે જે કાંઇ મેહનત કરી તે ફોકટ ગઇની પ
રાશકોવીએ પોતાની લાંબી મુશાફરી જવા નીકલવાને ઠેરવે
લા દીવશની આગમચની શાંજરે તે વીશેની ખબર શઘલા
ગામમા થઇ. શઘલા ઓલખીતાઓ તેની મુલાકાતને આ
વીઆ. વાત ચીત કરતાં બે જણ શવાએ શરવે કોઇ પરા
શકોવીને હીમત આપવાને બદલે નાહીમત કરવા લાગા
રાહની શખતી ને ફતેની મુશકેલાત વીશે શઉ કોઇ તહરેવાર
કારણો બતાવવા લાગાં. પણ પેલાં બે જણ જેઓ લોપો
લોફના શરખાજ કેદી હતાં તેઓ બોલીઆં કે ઘનાએ
ક ભારી કામો નજીવા ઇલાજોથી બની આવીઆંચ ખુદા
કરશેતો આપણી પરાશકોવીની ઉમેદ અંતે બર આવશે એ
ને જે કોઇ લોકો રાહમાં મલશે તેઓ એના કામનો ભેદ જા
ણીતો એને મદદ કરશે. પછી લોપોલોફે પેલો રૂપાંનો રબ
લ પોતાની દીકરીને આપીઓ. પેલા બે જણાબી
તેને થોડાએક પઇશા આપવા ગીઆ પણ તે લેવાને પરાશકો
વીએ ના પાડીઉ. તે રકમ બાએશે બાર આના જેટલી હ
તી પણ તેપર તેઓના ઘના દીવશના ગુજરાનનો આધાર હ
તો. તેઓએ જે ઘની મેહશ કીધી તેનો એ શમજુ કને
આએ એટલોજ જવાબ આપીઓ કે તમારી મેહરબાંની આ
રીપરછે તે બચછે ને તેથી હું તમારી ઘણી ઉપકારી થઇ છે
ઉં. ઇશવર જો મારા કામમાં જે આપશે ને મારા બાપ
નો બંદીખાનેથી છુટકારો થશે તો તેના શુખમાં તમે ભાગીઆ
થશો શવાર પડતાં પરાશકોવી પોતાંના માબાપ તથા ઓલ
ખીતાંઓની રજા લઇ બાહેર નીકલી એ વખતે એ જુદાઇથી
તેના અભાગીઆ મા બાપને કેટલું દુખ થઇઉ હશે તેનુ અ
તરે વરણ કરવા કરતાં વાચનારાંઓએ કલપના કરવાથી તે
વીશે વધારે શમજ પડશે. એ બાહદુર ઓરતને મેલવા શા
રૂં પેલાં બે ઓલખીતાઓથી જાહા શુધી બનીઉ તાહાં શુધી
ગીઆ તેઓ પાછા ફરતી વેલા પરાશકોવીને કેટલીએક
જુવાન ઓરતો મલી જે ગામડાંમાં થઇ તે જવાની હતી
તે ગામડાંમાં એ આશતરીઓ રેહતી. તેઓની શાથે એ ચા
લી. રાતને વખત તેઓમાની એક જણ શાથે રહી. શવા
રને પોહર કુચ પાછી માંડી. પેહલાતો તેને દેહશત લાગી
કે હું એક જુવાન ઓરત છેઉં ને એખલી છેઉં પણ જા
રે પોતાના બાપનો હાલ ઇઆદ આવીઓ તારે શઘલો અંદે
શો મેલી પાછી હીમત અખતીઆર કીધી. થોડાએક કલા
ક ચાલવા પછી શ્રી શે ટ પીટરશબરો જવાનો ખરો રશતો કી
ઓ તે વીશે તેને ખબર પડી નહી તેથી કેટલાએક રાહાદારી-
ઓને પુછીઉં તેઓ એવો શવાલ શાભલી હશીઆ ને મ
શકરી કરી બોલીઆ કે ગમે તે રશતે જાવો દુનીઆ શ ઘી
ઉગાડીછે તે બીચારી શરમાઇને પોતાની શમજન પરમા
ણે ચાલી ઇશવરની કુરપાથી તેણે ખરો અટકલો કીધો
તો કેમકે તે જે રશતે ચાલી તે શ્રી શેંટપીટરશબરો જવાનો
જ હતો.

શ્રી કેમોઇએફ પોહચવાની કેટલી એક મંજલ દુર હતી
એટલાં વાદલપર એક ભારી તોફાન એકઠું થતું તેણે જોઉં.
એ દીને તેણે ઘણી લાંબી કુચ કીધી હતી તોબી તોફાનથી
બનચવાને તેણે બેવડા જોરથી દગલાં ભરવા માંડીઆં પ
ણ તે ફોકટ ગીઉ. પવનના એક જોરથી એક ભારી ઝાહડ
તેના મારગમા આડું પડીઉં. જારે એ પરમાણે તોફાંન વ
ધીઉ તારે અલબતા પાશેના જંગલમા કોઇ મોહટાં ઝાહડોને
આશરે બેઠી રેહવાને તેણે ઘટતુ ધારીઉ આખી
રાત તે બીઆબાન જંગલમા ઉગાડી જગોએ ઠંડીને
થાકનો ઉપદરવ ખમતી તે બીચારી રહી શવા
ર પડતાં કોઇ વધારે શારે ઠેકાણે આરામ લેવા
ને તે બાહેર નીકલી. બાએગ જોગે એક ગામડીઓ પોતા
નુ ગાડું હાકી પાશેનાં ગામમા જતો હતો તેણે તેનીપર દએ
આ કરી તે ગામ શુધી ગાડામા બેશાડી પણ ગામડીઆ
લોકો તેને કોઇ લુચ્ચું આદમી શમજીઆ ઘનોવાર આગ
લી રાતના તોફાનમાં રેહવાથી તેના કપડાં શઘલાં ખરડાઇ
ગીઆ હતા ને થાક તથા શરદીથી તેનો ચેહરો ચીમલાઇ બ
દન શુકાત થઇ ગીઉ હતુ શઘો દેખાવ અનગમતો થઇ ગીઓ
આથી શરવે કોઇએ પોતાના આગના આગલથી તેને હા

આવે કે હુ તારી માવજત કરશ તે મડમની પરાશકોવી
એ મોહડી તારીફ શાંભલી હતી તેને વીશે એ બાઇ હલ
કુ બોલી તેથી પરાશકોવીને ભરાંત ગીઓ કે રખેને એ બાઇ
ગીલાખોરી હોએ તેની શાથે તેણે પેર જવાને હા કહીઉં
નહી પણ રશતામાંજ શાથે રહી તે બાઇ બોલી કે જો મ
ડમ મીલીનને તાહાજ તમો જવા માંગતા હેતો આએક
તુ ઘરછે. ચાલો હું કહીઉ તો ખરી કે તે તમારી ખરદાશત
કેહવી કરેશ જો તમુને ગમેતો હીઆરેહજો નહીતાકે મારી
શાથે મારે પેર આવજો તેઓ તે ઘરમા દાખલ થઆં. એ
ક ચાકર તેઓની શામને ઓવીઓ પરાશકોવીએ તેને પુ
છીઉં કે મડમ મીલીન કાહાછે હેવો શવાલ શાંભલી ચા
કર અચરત થઓ પરાશકોવીએ ફરીને પુછીઉં કે મડમ
મીલીન મને મલશે ! તે ચાકર વધારે તાજુબ થઇને કેહવા
લાગો કે " આએ તમારી જોડે જે આવીઆય તેવન પોતે
જ મડમ મીલીનછે । " પરાશકોવી અચરતીથી જોવા લાગી
તે બાઇએ જરા ઢોંગ કીધો હતો તેપર હશીને પછી પરા
શકોવીને ઉતારાની જગો બતાવી અને પોતાથી બની આવ
તી શઘલી માવજત કીધી

એ બાઇ પાછલથી પરાશકોવીના મુરબી શરખી થઇ
તેની મદદ તથા પગને લીધે પરાગકોવીની બાકી રહેલી શફર
શેહલી થઇ પડી

પાછી કુચ કરવાનો વખત આવીઓ તારે મડમ મી
લીને પરાશકોવીને શઘો શર શામન અપાવીઓ તથા ની
જેની શુધી જવાને એક વાહનનું નોરબી તેણેજ આપીઉં.
પોતાના એક વેપારી મીતરના હુવાલામા પરાશકોવીને આ
પી તે મડમે તેને રવાને કીધી. ખાડીમાથી પેલેપાર જવા પ
છી તે વેપારી માદો પડેઓ તેથી પરાશકોવી એખલી આગ
લ વધી. એક નદી ઓર ગતાં જે બોટમા તે બેઠી હતી તે
તોફાનને શમે આરીઆ થવાથી પરાશકોવી નદીમા પડી પ
ણ ખલાશીઓની મેહનતથી તેને પાછી બોટમા લીધી. એ
વખતે પરાશકોવીને ગલટમ શીવાએ બીજી કશી પીડા થઇ
નહી. શ્રી નીજેનીમા આવી ખરી પણ આગલી હરેક જ
ગો કરતા એ જગોએ તેને વધુરે ફશાવો આવીઓ. હરેક
બીજા શેહરોની માફક એ શેહરમાબી તવગેર શરીખોની થો
ડીજ દરકાર કરતા દેખાએઆ ગામડીઆ લોકોની મીલ
નશાર ચાલ ને દએઆલુ શુભના તથા પરોનાની બરદાશત
લેવાનો શવભાવ શ્રીનીજેનીના શેહરીઓમા પરાશકોવીએ જો
એઓ નહી. કોઇ થાર લાગો નહી તારે શપેતા મુજબ તે દે

વલ તરફ ગઇ તાહાં ઇશવરની ભગતી કીધા પછી એક વે
રાગન તેને મલી. તે પોતાની વડી "આમેશ" પાશે તેને
લઇ ગઇ એ ઓરતે પરાશકોવીનાં હેવાલથી વાકેફ થઇ તે
નીપર દઆ કરીને પોતાને તાંહા રાખી પરાશકોવીને એ
વખતે કોઇનાબી આશરાની ઘની જરૂર હતી ઘણા દાહડા
ની થાક, જંગલ તથા તોફાનની શખતી, શઘલી પરકાર
ની મુશકેલાત તથા ચીંતાનો બોજો તેના તન મનપર ઘનો
પડેઓ હતો જેથી તેને શકત તાવ આવીઓ ઘના દીવશ શુ
ધી તે માદગીના બીછાનાપર રહી એ જગોએ તે જાગેબી
તાવથી નોકલી થતી તારે મઠણી પેરાગણો શાથે બંદ
ગી કરવાના કામમા રોકાતી ને તે ખાતાના શઘલા કાએદા
પરમાણે ચાલતી એ જગોએ પહરેજગારી તથા ભગતીનો
હીધામ તેને હેવો પશદ આવીઓ કે તેણે ઠેહાવ કીધો કે
મારા બાપનો છુટકારો થવા પછી હુ જીવતી રેહશતો શઘો
શનશાર છોડી વેરાગન થઇ કીરતારની ભગતીમા વખત કા
હડશ

તદન શાજી થવા પછી પરાશકોવીએ આગલ રાહ કા
પવા માટી પેલી આમેશની રજા લેતી વખતે તેણે પરાશ
કોવીને પોતાની શ્રી માશકોવાલી એક શહી પર કાગજ આ
પીઓ માશકો પોહોતા પછી એ શહીને તે મલી તે બાઇપણ
એક દએઆલુ ઉમરા જાદી હતી તેણે પરાશકોવીને થોડો
વખત પોતાને તાહા રાખવા પછી પોતાના એક ઓલખીતા
વેપારી શાથેબી શેંટ પીટરશબર્ગ ખાતે રવાને કીધી એ
પરમાણે બીઆબાન જગલો, ઉજડ પાહડો, તોફાની
ખાડી તથા નદીઓ ઓરંગી, ચોર તથા ઠગપેરાઓનો
ભોગ થઇ, માદગી તથા થાકથી આડ આઠ મહીના શુધી બે
જાર થવા પછી આપણી બાહદુર પરાશકોવી શ્રી શેંટપીટરશ
બર્ગ ખાતે આવી પોહચી. એ શેરમાં પોહતા પછી પરાશકો
વી જે વેપારી શાથે આવીતી તેનાજ ઘરમાં થોડા દીવશ ર
હી કારણ કે જેને તાહા પરોના તરીકે ઉતરવાને તે ભલામન
પતરો લાવીતી તેઓ શીરાઇમા દુર રેહતા હતાં ને એ વેલા ન
દી ઓરંગી પેલેપાર જવાને પોલીશના માણશો શરવે કોઇને
અટકાવતા કેમકે બરફ પીગલવાની થાશતી હતી તેથી રખે
ને કોઇનો જીવ જાએ. એવા શમેમાં પેલા વેપારીએ પરા
શકોવીને શમજાવી કે તારા બાપને જે દેંડ મારીછે તે વીશે
શતાવાવાઓ ફરીને તપાશ કરે હેવી અરજી તુ કોઇ લાશે
ર પાશે લખાવ પરાશકોવીએ તેમ કીધું તે અરજી લઇ
ને પોતેજ આપવા ગઇ. રાજદાઆરી શભા ભરવાના મકા

નપર તે ગઈ. એક આફીશમાં આવી એ વેલા ખાશતી થી તે ઘણીજ ધુજતી હતી કેમકે જુદે જુદે વાપેના એટલાં બધાં લોકોની ભીરમાથી તેને કદી જાવ આવ કરવાની ટેવ હતી નહી. તે અરજી તે શભાનાં એક શેકરેટરીને તેણે આપી. તે અરજી લાએરોની રીત પરમાણે શકત બોલોમાં તથા કાએદા મુજબના પુરતા માંનથી લખેલી 'હતી નહી માટે એક શબદ બોલીઆ વગર તેણે તે પાછી આપી. એટલામાં એક ઘરડો શીપાઈ તાંહા આવીઓ. તેણે ધારીઉં કે એ કોઇ ભીખારણ હશે તેથી તેનો હાથ પકડી દરવાજા બાહેર કાહડી મુકી પણ પરાશકોવી કાઇ હારી નહી. તે દરરોજ તે મકાનપર આવતી ને શીરીપર ઉભી રેહતી કે કોઇબી દએઆળુ અધીકારી તેની અરજ શાભલશે. પંદર દીવશ શુધી તેણે એ પરમાણે નકામા ધકેલા ખાધા. એક ગરકારી અમલદાર જે એને તે જગોએ રોજ જોતો હતો તેણે એક વખત એની અરજી લીધી. પરાશકોવીને આશા, આવી કે હવે કાઇ થશે. પણ તે ઘરશથે કશો જવાબ દીધાને બદલે પોતોના ગજવામાથી કેટલીએક અશરફી કાહડી તે કાગજમાં લપેટી પરાશકોવીના હાથમા પડીકુ આપીઉં ને ચાલતો થઓ. પરાશકોવી તે લઇને ઘર આવી ઘણા અથવાડીઆં શુધી તેણે 'એ પરમાણે કીધા પછી કશું વલીઉં નહી નેટલાં તોફાંન તથા રેલની મોશમ પુરી થઇ. શતાવાલાઓએ પેલી નદીપરથી લોકોને જા આવ કરવાની છુટ આપી . પેલા વેપારીની બાએડી પરાશકોવીને, શીરાઇમાં પેલી ઓરત જેની શાથે ઓલખાંન કરાવવાને મડમ મીલીને કાગજ આપીઓ, તો તેની પાશે લઇ ગઈ. એ ઉમરા જાદીને મડમ મીલીને ડાકમા અગાઉથી શઘલો હેવાલ લખી વાલેઓતો તેણે પરાશકોવીને જોના વેતજ ઘનો હેતથી તેની ભેટ લીધી. એ બાઇની એક શગીને શેહનશાહની દરબારમા કાઇક વગ હતો તે શગી શાથે તેને અનબનાવ હતો તોબી પરાશકોવીની ખાતર તેની શાથે પાછી શલાહ કીધી. એક દીને તેણે તે શગીને જમવા તેડી. તેની શાથે પરાશકોવીની મુલાકાત કરાવીને શંધો હેવાલ કહી શંભલાવીઓ. શરવે બીનાં શાભલી તે શગી બોલી કે રાજદ્વારી શભાની મારફતે કામ લેતા ઘના દીવશ નીકલી જશે વાશતે હુ પાધરી દરબારમા વગ ચલાવી લોપોલોફનો છુટકારો કરાવાને મેહનત કરૂં. એટલામાં પેલી માશકોવાલી ઉમ્રા જાદી જેણે તે શેહરમાં પરાશકોવીની ઘની મદારત કીધી હતી તેણે શ્રી શેંટ પીટરશબરો વાલી પોતાની શહી એક શાહજાદીને શંધી બીના લખી હતી. તે શાહજાદીએ પેલા વેપારીને તાહાંથી પરાશકોવીને તેડાવી. તે શાહજાદીના 'મેહલમાં જતા રંગબેરંગી કપડા 'વાલા ખીદમતગારોને જોઇ ભોલી પરાશકોવી શમજી કે મેં આગલ જોએઆંતા તેવા એ લોકો કોઇ રાજ અધીકારીઓ હશે. તે મેહલના શાચ રચીલાં તરફ તાજુબ થતી આગલ ચાલી શાહજાદી તેની શાન શોકત તથા શાદાઇ જોઇને ઘની ખુશ થઇ. તેને પોતાના મેહલમા રાખી. શરવે પરકારે તેની બરદાશત કીધી. પોતાનો વગ લગાડી તેના બાપનો છુટકારો કરવનિ મેહનત કીધી. શેહનશાહની માએને શઘી ખબર કરાવી. તે રાંણીએ પરાશકોવીને પોતાની નજદીક બોલાવી. પરાશકોવીને રાણીનુ તેડુ આવેલુ જાણી તે કેવી ખુશી થઇ હશે વારૂ ! તેણે ઇશવરનો ઉપકાર માંનીઓ. શાજના ૭ કલાકને અમલે તે શેહનશાની માએની હજુરમા ગઇ. મેહલમાં દાખલ થતી વખતે તેના બાપના બોલ તેને ઇઆદ આવીઆ, કે " દીકરી મેહલમાં દાખલ થવું બરૂ મુશકિલછે." તે પોતાના મન શાથે બોલવા લાગી કે મારા બાપને જો મારી હવડાની મુલાકાતની ખબર પડશેતો તે શું કેહશે ? તે જો જાણશે કે મારૂ પગલુ શેહનશાહાના મેહલની ખાનગી જગોએ છે તો તે શું વીચારશે ! રાંણીની હજુરમા દાખલ થતાં વેતજ પરાશકોવીને તેણે દીલાશો દીવો ને તહરેવાર શવાલો પુછીઆ શંધા જવાબો ધીરા શવભાવથી બરોબર આપીઆ. તેણે કહીઉં. કે મારા બાપને વાશતે હુ કાંઇ માફી માગતી નથી પણ એટલુજ માંગુચ કે તેને જે અપરાધ વીશે શીખશા કરવાને હુકુમ થઓ હોએ તે અપરાધ વીશે ફરીને ચોકશાઇ કરવામા આવે કેમકે મારો બાપ શંધી પરકારે નીરઅપરાધીછે. તેની હીમત તથા બાપને માટે એંચેલા રંજની રાણીએ ઘણી તારીફ દીધી ને કબુલાત આપી કે હું શઘી બીનાં શેહનશાહને જાહેર કરશ. પરાશકોવીને તુરત ખરચને શારૂ રૂપાના તરણશો રબલ અપાવીને વરેઆ કીધી. (પરાશકોવી શેહનશાની માએની અરજ ગુજરેછે તેનો એક ચીતાર આએ બાબદનીશરૂઆતમો આપેઓછે) થોડા દીવશ જવા પછી એ રાણીએ પરાશકોવીને જનમ શુધીનો લવાજમો કરી આપીઓ ને એક દીને શેહનશહાની મુલાકાત કરાવી. શેહનશાએ શંધી બીનાં શાંભલી પોતાના એક પરધાનને હુકમ દીધો કે લોપોલોફનો મુકદમો ફરીને તપાશે. તે પરધાન એક દએઆળુ ઘરશથ હતો. તેણે જેમ બને તેમ ઉતાવલેથી એ વાતની ચોકશાઇ કીધી. શઘલી ચોકશાઇ થાએ તેટલાં શેહનશાહની દરબારના શઘલાં લોકો પરાશકોવીપર હેત કરવા લાગ્યાં.

શધી જોવા લાએક જગાઓ, કારખાંનાંઓ ને ઇમારતો તેને બતાવવોમા આવી. એ પરમાણે પોતાના બાપના મુકદમાનુ કામ મનમાંનતી રીતે ચાલતું ને પોતે શારી અવશથામા વખત કાહડતી તેની મરાતીમા પરાશકોવી પોતાના બાપના શારખા પેના બે કમનશીબ બદીવાનો જે તેના હેતુ ઓલખીતા હતા તેઓને વીશરી ગઇતી નહી દરબારના લોકોમા પોતાનો વગ શારો જોઇ તેઓના છુટકારાને વાશતે તેણે વાત છેડી. પણ તેના ખરા હેતુઓએ તેને શમજાવીઉં કે જાહા શુધી તારા બાપની બાબદનો નીવેડો આવે તાહાશુધી એ બીનાની ચરચા મુલતવી રાખવી પરાશકોવીએ તેમ કીધુ. અંતે એક દીને શેહનશાએ પરાશકોવીને જણાવીઉં કે તારા બાપને તુરત છુટો કરવાને તથા વાટનો ખરચ તેને પોચતો કરવાને એ શ્રી શાઇબીરીઆ ખાતે હુકુમ મોકલીઓછે પેગો પરધાન જે શેહનશાહની તરફથી એ પેગામ લાવીઓતો તેણે પરાગકોવીને પુછીઉં કે તમોએ પોતાને વાશતે કાઇ અરજ શેહનશાહને કરવી હોએતો તેબી શાલલવાને તે હાકુમ તઇઆરછે કશો આચકો ખાધાવીનાં તેને પોતાના પેલા બે ઓલખીતાઓને વાશતે માફી માગી પોતાને ફાએદો કરવાનો મેલી દઇ પેલા બદીવાનોના છુટકારા માટે તેને મેહનત કરતા જોઇ શેહનશાહના દીલમા આફરીનનો જુશો આવીઓ તેણે તે અરજ કબુલ રાખી. લોપોલોફને છુટો કરવાને જે દીને હુકમ ગીઓ તે પછી થોડેજ દાહડે પેલાં બે જણાને વાશતે તેજ મીશાલનો હુકુમ મોકલવામા આવીઓ

હવે શાઇબીરીઆમા શું થાએથ તે આપણે જોઇએ. પરાશકોવીના મા બાપ દીકરીની ઘનુ શુધીની જુદાઇથી અકલાઇ ગીઆતા. તે દીકરી પોતાના કામમા ફતે મેલવશે હેવુ તેઓ કધી ધારતાતા નહી બલકે શ્રી પેટ પીટરશબરોની હદ જોવાની આગમચ અટવાઇને કેથી મરણ પામશે એમ તેઓ બીહીતાતા તેઓની નાઉમેદીમા શંધા જણા તહરેવાર ધાશતીથી વધારો કરતા દીલાશો માતરે પેલા બે પડોશીઓ આપતાતા. એ બીચારાં બંદીખાનાની જાલમીને દીકરીની જુદાઇથી હાએ અફશોશ કરતાં વખત કાહડતા તેવામા એક દીને પેગો નહી વકી રાખેલો હુકુમ આવેઓ પરબીડુ ઉઘેડી લોપોલોફે તે વાંચીઓ પેહલાતો તેણે માંનીઉં નહી કે તેણે શું વાચીઉં. જારે તેની અચરતી પુરી થઇ ને શમજેઓ કે તેનો છુટકારો ખરેખર થએોછે તારે તે પોતાના પેલાં બે પડોશીઓને તે વાત કેહવા ગીઓ. તેઓએ પેહલાં ઘની ખુશી દેખાડી. પણ પછવાડેથી જારે પોતાના હાલ શાથે લોપોલોફની અવશથાનો ફેરફાર શરકાવીઓ તારે નાઉમેદીની નીશાન તેઓના મોહડાપર નજર આવી. તેઓ કાંઇક દુખી થઆ. લોપોલોફ તથા તેની બાએડીએ તેઓને દીલાશો આપીઓ. પોતાના વાટ ખરચ શારૂ શેહનશાએ મોકલેલા પઇશામાથી કાઇક તેઓને આપવા માગીઆ. તેવારે તેઓમાથી એક જણ બોલેઓ કે હમોને પઇશાની શુ અગત? તે દીને જે રજલ તમારી દીકરીએ લીધો નહી તે હજુર મારી પાશે પડેલોછે. હમોને તો છુટાપણુ મલેતો દુનીઆ મલે એવુ શાબલી લોપોલોફ પોતાને મકાને આવીઓ. તેની દીકરીનો તેને કાગજ આવીઓ કે આપણે શ્રી નીજનીમા મલશુ તાહા જવાની લોપોલોફ તથા તેની બાએડીએ શઘલી તઇઆરી કીધી કુચ કરવાની આગલી રાતે તેણે પોતાના શઘલા ઓલખીતાઓ તથા પેલા બે પડોશીઓની રજા લીધી. અંતે તે શુવાને બીછાનાપર અરે ટાએઓ તેટલા શરકારી હલકારો તેના જોગનો એક કાગજ લઇને આવીઓ. તે ઉઘેરી જોતા પોતાના પડોશીઓના છુટકારાનુ હુકુમ નામુ તેણે વાંચીઉં. તે તુરત ખુશી થતો તેઓના શારા નશીબની વાત કેહવાને તેઓની પાશે ગીઓ. તેઓએ તે વાત શાભલી ઇશવરનો ઉપકાર માની પરાશકોવીને બેહદ દુવા દીધી

લોપોલોફ તથા તેની બાએડી શ્રી નીજનીમાં પોતાંની દીકરીને જઇ મલેઆં. તાહા તેઓ થોડા દીવશ શાથે રહેઆ. દીકરીના કામની કીરતી તથા તેના અતના ફલથી તેઓ ઘના મગન હતાં. પણ તેઓની ખુશીમા એક બાબદથી ખલલ થઇ. તે એમકે પરાશકોવીએ ભોલાપણે પેલી બાધા લીધા મુજબ દુનીઆ છોડી વેરાગ લેવાની મરજી જણાવી. તેના માબાપે તેમ નહી કરવાને ઘણી શમજાવીને તેની હાલતને લગતા શઘા ગેરફાએદા કહી જણાવેઆ. પણ એ વેહમી દીકરી શમજી નહી ને બોલી કે મારા મુરબીઓનો છુટકારો કરવાનાં કામ માટે ઇશવરે જે મને ફતે બખશીચ તે ફતે માટે હું તેની શદા શેવા કરવાને વેરાગ લઇ લીઆની વેરાગનોના મઠમાં રહીશ. તેનો ઠેરાવ પકો જોઇ તેઓએ લાચારે રજા આપી. વેરાગ લેવાની શંપી કીરીઆ પરાશકોવીએ પુરી કીધા પછી લોપોલોફ શ્રી નીજનીથી જવા નીકલો કેમકે તે જગાપર રહી શકવા જેટલા નાણા તેની પાશે હતા નહી. તેની બાએડીના કેટલાએક શગા શ્રી લાડાજરમા હતા તાહા પોતાના છેલલા દીવશ પુરા કરવાને તેઓ ગીઆ.

લાએકીવાલી પરાશકોવી તારપછી ઘના દીવશ જીવી નહી તે તારીખ ૮ મી ડીશેમબર ૧૮૦૮ ને દીને મરણ પામી એના એવા પુનવતા કામપરથી કેટલીએક ચોપડીઓ લખાઇએ જે હજુના લોકો રોગથી વાચેચ

મારાં શમજુ બપાઇ.

હુ હવડા કોરમા પારશીની મોહટી વશતીવાલા એક મોહલામા રેહુછુ મારી બપાઇ બપાવા શ્રી શુરત શેહરના રેહવાશી હતા મારો બપાવો સુરતનો એક નામીગો શોદાગર હતો તેના મરણ પછી શુરતની હાલત પડી ભાગતી થઇ તારે મારો બાપ ધનધા કીજે મુમબઇ આવીઓ મારા બપાઇ જે ઘરડી અવશથામા હતા તેવને પેહલાતો પોતાના વડવાઓનુ શેહર બુઘાપાના વખતમા છોડવા ગમીઉ નહી પણ તેવન ઘના શમજુ ને દુર અદેશો કરનારા હતા મારા બાવાના શમજાવીઆથી તેવનના વીચારમા ઉતરીઉ કે શુરત દનપરદન ભાગી પડતુ હતુ ને મુમબઇની અવશથા ધતધા રોજગારની બાબદમા શારી થતી હતી વાશતે મારા બાપને રોજગાર ફરી શપજ મેલવી પોતાના વડવાઓના શરખો આબરૂદાર થવાને બની આવે એટલા શારૂ મારા બપાઇએ મુમબઇ આવવાને કબુલ કીધુ તે વખતે મારી છ વરશની ઉમર હતી થોડા વરશ ગુજરવા પછી હમે હવડા જે ઘરમા રહીએચ તે મારા બાવાએ બાધીઉ. તે ઘરમા હમો જઇ રહેઆ પાછી ધનબાઇજી નામની એક પારશન મારા બપાઇને મલવા આવી તારે મારી ઉમર દશ વરશની થવા આવેલી હતી. ધનબાઇજી અગાઉબી મારા ઘરમા આવતીની પણ હમે તારે ભાડેના ઘરમા રેહતાતા તેથી તે હમુને મલીનેજ પાછી જતીની હવડા જારે મારા બાપે મોહટુ ઘેર બાધીઉ તારે જગો પુશકલ હોવાના શબબથી મારા બપાઇએ ધનબાઇજીને હમારા ઘરમા આવી થોડા દાહડા હમારી શાથે રેહવા કહીઉ. ધનબાઇજીએ તેમ કીધુ ધનબાઇજીપર મારા ઘરના શઘા લોકો ઘનો પેઆર કરતા દેખાએઆ ને મારા બપાઇતો પોતાની દીકરીની માફકજ તેવનની બરદાશ લેતાતા. ધનબાઇજી શાથે મારા ઘરના શઘા આદમીઓ એ પરમાણે હલી મલીનેજ ચાલતા જેથી એક દી[illegible]ડ મારા બપાઇને પુછવા લાગી કે "ધનબાઇજી આપરા કોણ થાએ" એ શવાલ મે પુછીઓ તારે ધનબાઇજી આગલ હતા તેથી તેવણને હશવુ આવીઉંને તેવન બોલીઆ કે હુ તારા બપાઇની દીકરી થાઉ એવો જવાબ શાભલી મે કહીઉં કે "બપાઇના દીકરીતો ફુઇ માએછે તમેતો કોઇ બીજા બઇરા છેઓ". મારે મોહડેથી હેવા શકુન શાભલી શઉ કોઇ હશી પડેઆ. મે જાણીઉ જે શઉ કોઇએ મારી મશખરી કીધી તેથી રડવા જેવી થઇ મારા મએ મને પટાવીને મુગી રાખી એથી ગરબરમા હુ ધનબાઇજીની વાત કરવાની ભુલી ગેઇ વલી થોડા દાહડા થઆ તારે મારા બપાઇને મેં ફરીથી પુછીઉં કે તમે ધનબાઇજીનુ એટલુ બધુ હેત ખાવોચ તે એવન આપણા કોણ થાએ બપાઇએ મને કહીઉ કે ધનબાઇજી મારી કરી લીધેલી દીકરીછે મે પુછીઉ કે તમે એવનપર એટલુ બધુ હેત કાએ કરોચ તારે બપાઇએ મને કહીઉં કે તુ મોટી થશે તારે તુને શમજાવશ હવડા તુને તે કેહવાએ નહી મે ઘનુબી કીધુ પણ મને બપાઇએ તે વખત કશો ખોલાશો કીધો નહી પછી મારા માએને મે પુછીઉ તેવનેબી એજ મીશાલનો જવાબ દીધો જારે હુ બજીદ થવા લાગી તારે તેવને મને ધમકાવી કે "તુ બચાને જેમ કહીએ તેમ ચાલવુ જોઇએ ખબરદાર જો એ પરમાણે હુજત કીધીચતો તુ નાદાનને મોહટાઓની વાત જાણવાની શુ ગરજ ? તુ જેમ જેમ શમજની થશે તેમ તેમ તારે લાએકની વાતો તુ જાણશે" એ પરમાણે મારા બપાઇ તથા માએ તથા ફુઇ શઘા જણાએ મને કશો ખોલાશો કીધો નહી તેથી મને તે જાણવાની વધારે આરજુ થઇ અંતે જારે મને બારમુ વરશ ઉગીઉ તારે મારા બાવાબી ચીનથી સુરતના આવેલા હતા મારા વરશનુ ટાકણુ જોઇ મારા બપાઇએ હમારા નજદીકની શગાઓને મેજબાની આપી બીજા શઘા લોકોતો વરશને જ દાહડેજ આવીઆ પણ ધનબાઇજીને મારા બપાઇએ બોલાવી કરીને બે દાહડા અગાઉથી તેડી આંતા મને વરશ ઉગવાની આગલી રાતે મારા બપાઇએ મારા માએ તથા ફુઇ તથા ફુઇની દીકરીને પેહરાવવાને નવા કપડા કાહડી મેલીઆ તે તરણ જણાના કપડા મારા માએને દેખાડવા પછી મારા બપાઇએ કપડાની ચોથી જોડી કાહડી તે વીશે મે પુછીઉ કે બપાઇ એ કપરા કોણના ? બપાઇ બોલીઆ કે દીકરી એ આપરી ધનબાઇજીના મેં પુછીઉ કે "ધનબાઇજીને વાશ્તે તમે એટલુ બધુ હેત કાએ કરોચ એવન કાઇ આપ

જાણતો છે નહી તમે મને કેહેતો, ખરા કે એવન કોણછે". શવારના મને વરશ ઉગવાનું હતું તેથી મારાં મેહરબાન બપાઇ મને દીલગીર કરવાને ચાહતાતાં નહી વલી મારી ઉમરથી હવે જુગતી થવા આવીતી. વાશતે બપાઇએ વીચારીઉં કે એ ટવલીઆ કરેય તો હું ધનબાઇજીને વીશે એને શઘલી વાત કેહું " પછી કપડા કાહાડી એક કબટમાંથી લી તેવને ઓરડાનું બારનું થાકીઉં મને કહીઉં કે "તું પુછીઆ કરેય કે ધનબાઇજી આપણા કોણ થાએ તે વીશે તુને હું જાણીતી કરૂંય. હું ઉમેદ રાખુંય કે એ વાત શાંભલી તું મગરૂર થશે નહી પણ ધનબાઇજીને દનપરદન વધારે માન આપશે તથા તારા મન શાથે અંદેશો કરી દાહી થશે.

એ પરમાંણે મારા બપાઇએ કબુલાત કરાવવા પછીની એ જણાવવા પરમાણે વાત કીધી.

"મારા શશરા શુરતમાં વનકરો પાશેથી કપડા લઇને ફરંગીઓને વેચતા. તે લોકોનું તેવન તરેવાર કામ હકશાઇ લેઇને કરતા. એવા ધનધામા તેવને શારી કમાઇ કીધી તે તેવને ફર ફશરથી બનચાવી. જારે ગુજરી ગીઆ તારે આશરે ડેંશી હજાર રૂપીઆ રોકડા તથા બે ઘેર તથા કેટલુંએક જરીઆન કપડાં ઘર શામન વીગરે મેલી ગીઆ. તેનો શઘો અખતીઆર તારા બપાવા શોહોરાબશાનો થઓ કેમકે મારી શાશુ મારા શશરાની અગાઉ ગુજરી ગીઆ હતા. મારા શશરા ગુજરી ગીઆ તે વખતે તારા બપાવાની ઉમર આશરે એકવીશ વરશની હતી. એવનને બાપે પોતાની શાથે નાધપણથીજ રાખી શારી પઠે કેરવીઆ હતા. પોતે જઇફીના શબબથી જાહાજી હાલ ચાલ કરી શકતાતા નહી તેથી શઘુ કામ તારા બપાવા પાશે કરાવતા એ પરમાણે નાધપણથી શારી પઠે ઉધરવાના શબબથી મારા શશરાં મરી ગીઆ તારે તારા બપાવા શોરાબશાહને તેવનનું કામ કાજ ચલાવવાને કશુ મુશકેલ પડીઉં નહી. શોરાબશા દીલના ઉદાર હતા. તક તીરયે ખરચ ખુટનબી શારો કરતા. પણ પોતાના બાપની કંજુશાઇની અશર તેના મનપર શારી રીતે થઇતી. તે એમકે શોરાબશાની ઉદારતા કાંઇ ઉડાઉ લોકોના જેવી હતી નહી તેમ કમાએતો એક ખરચી એક ઉગારો કરે. વલી મારા શશરા શાશુએ નાધપણથી મનેબી કર કશાર કરવાને તથા ઘર શામણ જાલવવાને શીખવીઉ હતું. વાશતે હમો બંને જણાં ઘના ખરચાલાં નહી તેમજ ઘના ઉડાઉબી હતા નહી. કોઇ નાચાર બેચારને કોઇ વેલા કાંઇ પુછતાં તેમ વલી કોઇને ધરમને બાહાને નકામા પઇશા આપતાંતાં નહી. એમ કરતાં ઘનો વરશ ગુજરી ગીઆં. તારા બપાવાએ પોતાના બાપનો ધનધો ચાલુ રાખીઓ તેથી દોલતખી શારી વધારી. તારા બાપ તથા ફુઇનો જનમ થઓ. તારો બાપાવો તે વખતના તથા શેહરના લોકોની રીત મુજબ ઘર અવશરે નાત જમાડતો. બીજા ધરમ ધેઆન કરતો. એમ કીધાથી શુરતના પારશીઓમા તે પોતાના બાપ કરતા વધારે વખનાએઓ. તારા બાપને શાતમે વરશે શદરો પેહરાવવાનો હતો તે જારે પેટમાં હતો તારે તે વખતની કેટલીએક વેહમી બાએડીઓની માફક મેં માનતા કીધીતી કે "મારે પેટે જો દીકરો આવશે તો તેને શાંતમે વરશે ઉદવારેના આતશ બેહરામ શાહેબને પગે લગાડશ". વાશતે જારે શાતમુ વરશ ઉગવાને થોડા દાહડા બાકી રેહેઆ તારે મેં તારા બપાવાને ઇઆદ આપી કે શોરાબશાહ આપણા નાદરશાહને આવતા ગુવાદ રોજે શાતમું વરશ બેશશે. તે વખતે એને ઉદવારેના આતશ બેહરામ શાહેબને પગે લગાડવા કહેલોછે વાશતે હવે આપણે તાહાં જવાને તઇઆરી કરવી જોઇએ. શોરાબશાહે તે કબુલ કીધુ. તારા બાપને વરશ ઉગવાને અઠાર દાહડા આગમથી શધી તઇઆરી કરી હમે ઉદવારે જવા નીકલેઆ. તે વખતે તારી ફુઇ દીનબાઇની ઉમર આશરે અડી વરશની હતી. ઉદવારે જઇ પોતા પછી તારો બપાવો કેહેવા લાગો કે આપણે નાદરશાહને શુદરોબી હીઆજ પેહરાવતા જઇએ કે પુણનુ કામ થાએ. તેટલા મારા નરન આવાબાઇ બોલીઆ કે "બઇ નહી એમ શુ? કોઇ આપણા વડવાઓના નામ ધરશે ને કેહશે કે ખાધ જમન કરવા તથા બીજો ખરચ કરવાને લીધે આખીર કરી ઉદવારે જઇ છોકરાને શદરો પેરાવીઓ વાશતે આપણે પાછા પોતાને ગામ શેહર જઇને આપણા બાવાની બાજને દાહાડે એને શદરો પેરાવંશુ" શોરાબશાએ જવાબ દીધો કે બેહુન એમા નામ ધરવાનુ શુછે. આપણા બચાંને આપણે ગમે તાંહાં શદરો પેરાવીએ. શું સુરતમા ખરચ થશે ને હીઆં નથી થવાનો કે? હીઆં શું મોબેદો આશોદાદ લીધા વગર રેહેવાનાછે કે ગામની નાત કરવા વગર આવવાનીછો? આવાબાઇ બોલી કે "ગમે તે કરો પણ શુરતના જેવુ નહી શતો, વાશતે આપણે પોતાને ગામ શેહર જઇને જે કરવાનુ હોએ તે કરશું." એ વીશે જરા વધારે ચરચા થઇ. શોરાબશાહે કહીઉ કે આપણે શદરોતો હીઆંજ પેહરાવી લીજીએ. ને જો એ બાબદ શુરત ગીઆ પછી ખાધ જમન કરવુ પડશે તો તેબી કરશું એટલે કોઇ નામ ધરવાનું નથી શોરાબશા

હનો વીચાર મને દરૂશત લાગો તેથી મેંબી કહીઉં કે તેમ કરવુ જોઇએ. અંતે આવાબાઇ શમજેઆં પછી નાદરશાહના વરશ બાદ હોરમજ રોજે શદરો પેહરાવવાનો ઠેડાવ કીધો. હમે શુરતથી શધા કપરાં લતાં વીગરે શામન મંગાવીઓ. શંધી તઇઆરી કીધી. નાદરશાહના વરશને દાહાડે તારા બપાવાએ ઉદવારેના લોકોને વાશતે બપોર રાતનુ જમન કીધું. મોબેદોને આશોદાદ તથા શધા ગરીબ ગુરબાંઓને કપડાં આપીઆં. બપોરનુ ખાનું પીનુ શઉ થઇ રેહવા પછી આપણાં આવાંબાઇ શાથે હું વાત કરતીતી. તે વાસા આપણા ઘેરનો મોબેદ કાવશદારૂ આશરે પાંચ વરશની વએના એક છોકરાંને લઇનિ હમારી આગલ આવીઓ. તે છોકરાનુ ગોરૂં રૂપ, લાબી પેશાની, શુરા શરખુ નાખ, ઝલકતા ડોલા, મજબુત બાંધો ને શંધો ઘાટ ઘટમ મનમાનતો જોઇનિ મારી તથા મારી નરન આવાબાઇની નજર તેની પર ખોબી રઇ. મેં તુરત વીચારીઉં કે એ છોકરો કાઇ જેવી તેવી બુનીઆદનો હોએ નહી મેં પુછીઉં કે "કાવશદારૂ એ કોણનો છોકરો, એને કાહથી લાવીઆ" કાવશદારૂએ જવાબ દીધો જે બાઇ આજ આપણા નાદરશાહની શાલગીરીની ખુશાલીમાં શઉ કોઇને આશોદાદ મલી પણ એ બીચારાને કશુ મલીઉં નથી. મેં તુરત ઇશકોતરી ઉગાડીને બે રૂપીઆ કાહડેઆ ને તે છોકરાને આગલ તેરી તેને હાથમાં આપવા માડેઆ. તે મારી આગલ આવતાં ઓશકાએઓ ને કાવશદારૂના પાશામાં ભરાઇ ગીઓ. મેં તે રૂપીઆ કાવશદારૂના હાથમા આપી ફરીને પુછીઉ કે એ કોણનો છોકરો. મારા શવાલનો કશો જવાબ કાવશદારૂએ આપીઓ નહી પણ તે રૂપીઆ લઇ પેલા છોકરાના હાથમાં આપીઆ ને બોલીઓ કે એની બેનને વાશતે એક જબલુ ટોપી તથા એની માએને વાશતે કપડાને તમારે જે ગમેતે આશોદાદ આપો. તેનુ એવુ કેહેવુ શાંભલી આવાબાઇ બોલીઆ કે "વલી એમ કરીને તમેં ઓકાવવા આએઆચ કે શું ! તમુને હમે પુછીએચ કે એ કોણનો છોકરો તેનો કશો જવાબ આપતા નથી ને તેની માએ બેહનને વરે માગોચ, તે હમારી ખાતરી કેમ થાએ? હમે શું જાણીએ કે તમે શઉ લઇ જઇને તેઓને આપશો કે તમેજ રાખશો." એવા શકુનો શાભલી ઘરડો કાવશદારૂ જેમ હમેશાં ટોગનો ગુશો કરતો તેમ એ વેલા કીધો નહી ને ધીરજથીજ બોલીઓ કે "શું આંવાબાઇ તમારી નાદાની ગેઇજ નહીં? તમે નહી ખરૂં શમજો કે નહીં બોટુ ને શદા બરબર બોલીને રેહોચ." આંવાબાઇએ ઉતર વાલીઓ કે તમે લોકો ઘનીવાર "બોટુ શમજાવોચ તારે ફરીથી તેમારૂ કહીઉં માનવામા આવતુ નહી; તેમાં મારો વાક શુ કાહાડશો? એવુ શાભલીનેબી કાવશદારૂએ કશો ગુશો કીધો નહી. પણ પેલા છોકરાંને પેટમાં ચાપી તેના મોહડા તરફ જોઇને બલાપો કરવા લાગો. મેં આવાબાઇને કહીઉ કે બાઇ જરા થોબો. પછી કાવશદારૂને ફરીથી પુછીઉં કે મને કેહવોતો ખરા કે એ કોણનો છોકરો. કાવશદારૂએ તેનો કશો ઉતર વાલીઓ નહી ને "પરવરદીગાર—પરવરદીગાર" કરી બોલી વધારે શંતાપ કરવા લાગો જારે હુ ઘણી બજીદ થઇ તારે તેણે કહીઉ કે એની માએ આપણા ઉતારાની પડોશમાજ રેહચ. તમે બધે બાઇઓ મારી શાથે એને ઘેર આવોતો એ કોણનો છોકરો તે તમે જાણશો. આંવાબાઇએ કહીઉં કે "કાવશદારૂ તમે આજે હેવાચરેવા કેમ થઆચ ! હું તમુને જે પુછુચ તેનો કશો જવાબ દેતા નથી ને આડી અવડી વાત કરોચ એને ઘેર જવાની શુ જરૂરછે ! તમે મોહડેથીજ કેહવોની એટલે બશ!" કાવશદારૂએ ઉતરવાલીઓ કે "હા હવે હું ઘરડો થઓ તેટલા વાશતે ચરેલોબી થઓઓ. બેહશતી આદરજીના વખતથી હું તમારા ઘેરનુ કામકાજ કરતો આવીઓ, ચ પણ કોઇ દાહડે એવા શકુન મને કોઇએ કહેઆ નથી. શુ કરૂ તમારા વડીલોની શરમ કરેવી પડેચ." હું બોલી કે કાવશદારૂ તમે આકલા નો થાવો આવાબાઇનુ તો એવુ બોલવાનુ રહી ગીઉ. પણ તમે આએ છોકરાની વાત હમોને હીઆ કેહવોતો શું અડચણછે ? કાવશદારૂએ જવાબ દીધો તમે બેડગલાં ચાલી એના ઘરમાં આવીને તે વાત શાભલોતો શુંઅડચણછે? હું બોલીકે તાંહાં કોઇ મારીકો મનખ હોશે તે હમારીથી કેમ અવાએ. કાવશદારૂ કેહેને "નહી તાણ એની માએ ને એક નાથલી બેહેન શવાએ બીજુ કોઇ નથી" એવુ શાભલી હુ તથા આવાબાઇ મનશુબો કરી ઉઠીઆં. હમારી શાથે શોબાઇ નામની ચાકરડી તથા મુબારક નામના ગુલામને લીધો. હમારા ઉતારાની જગ્આએથી બાહેર નીકલી પંદર વીશ ઘેરો મેલીને એક નાથલા જુફડાં પાશે આવીઆં તે જુફડાનો એક ઓટલો હતો તેની અંદરની બાજુએ એક ઓરડો ને તેની પછવાડે ઘોતરો હતો. તે ઓરડામાં એક હલકી કીમતનો ઘોલીઓ, એક નેહોરી, એક તરાંબાની થારી, એક ફરશીઓ ને બે ચાર મટોડીના વાશનો તથા એક નાથલી પેટી શવાએ બીજો કશો શમન હતો નહી. તે ઘોલીઆની પાશે એક ચાદરી પાંથરી

ને હસ્થમા ચાતરી લઈને એક બઈરી શુતર કાતતી હતી તે
બઈરીનો રોશાન એક પરીના જેવો હતો પણ લાચાગીના
શબબથી તેનુ શરીર ઘનુ શોરાઇ ગીએલુ હતુ તેના ગાલ
પીના, ડોળા અદર બેશી ગીએલા, હોટ ફીકા ને શઘો દેખા
વ વાખાનો મારેલો હતો હમુને અદર પેશતાવેતજ તેણે
પોતાના અતી ઘણા જારડા ને ફાટેલા શદરાપર એક ચીથરા
શરખી શારી વીટારી ને હમુને જોઈને લજવાતી હોએ તેમ
દેખાવા લાગી • તેની પાશે એક નાધલી છોકરી જુવારની
શુકી રોટલીનો કટકો કરડતીતી કાવશદારૂએ પોતાને હા
થે હમારે વાગતે પેતી ઘોલકી વારી તેપર હમે બેઠા પછી
તે બોલીઓ કે આએ છોકરો જેનુ નામ શીઆવકશાહછે તે
એ બાઈનોછે એનુ નામ બીખાઈજીછે એ ભુનીઆદનુ
ફરજદછે પણ બીમારી વાખાની મારેલી હીઆ શુતર માતીને
પોતાનુ તથા બે બચાઓનુ પાલન કરેચ ખુદા શવાએ એનો
વાલી કોઈ નથી એટનુ ઘરના કાવશદારનુ બોલવુ કે તે
બાઈ જાણે દેવી બીધી હોએ તેમ થર થર ધ્રુજવા લા
ગી તેની નાજુક આખમાથી મોતી શરખા આશુ તેના પી
લા પણ ખુબશુરત ગાલોપર ગલવા લાગા તે પોતાના કોમ
લ શરખા હાથે પોતાની ચીથરે હાલ શારીનો છેડો લઈ લુછ
વા લાગી તેને એવી દુખી થતી જોઈ મારા દીલમા જુથા
શો થઈ આવીઓ મેં તુરત ઘોલકીપરથી ઉઠી તેની પાશે
બેશી તેને પેટમ ચાપીને દીલાશો દીધો કાવશદારનુ દીલ
બી પાછું જુદાઈ આવીઉ તેણે કહીઉ કે બીખાઈજી તમે
એમ શુ કરોચ હાવા હીમતવાન થાઈને આજે હીમત છો
ડી કેમ દેવોચ કાઈ ચીંતા નો કરો ખુદા કાગે દાહડો ફેરવ
શે તમે ધીરજથી એવતની આગલ શઘી વાત કરો એવન
શારી લાએકી વાલા માનશછે કાવશદારૂએ એ પરમાણે ક
હીઉં પણ તે બાઈએ રડવાનુ બધ કીધુ નહી મેં શોબાઈને
તથા મુબારકને આગલથી દુર કીધા પછી તે બાઈનુ હઈડુ
જે પોતાની હાલતના દુખ ભરેલા વીચારથી ભરાઈ આવીઉ
હતુ તે ગમના આશુ નાખવાથી ખાલી થઉ તારે મેં ઘનો
દીલાશો આપી તેને શમજાવીને પુછીઉ કે તમુને શુ દુખછે
તે મને કેહવો પણ તે બાઈની હીમત ચાલી નહી ને પો
તાની દીકરીને ખોળામા ચાપી તેની તરફ જોઈને વળી રડવા
લાગી તેને તેમ કરતા જોઈ શીઆવખશાહની ઘભરાએ
ઓ ને ઉનચુ જોવા લાગો આર્વાબાઈએ તેને પશવારીને
પોતાની આગલ બેશાડીઓ મેં બીખાઈજીને ફરીને પેટ
મા દાબી કહીઉ કે તમારીપર જે ... તે મને કે
હવો કાઈ ચીંતા કરોનો એ પરમાણે શમજાવતા ઘનોવાર
થઓ તારે બીખાઈજીએ નીચે જણાવવા પરમાણે પોતાનો હે
વાલ કહેઓ

" હુ એક કુલવતી ગરીબ અવગથામા આવી પડેલી હી
ન નશીબ બાએડી છેઉ મારા દુખની વાત કોઈનીબી આ
ગલ કરવાને હુ દરશત ધારતી નથી કેમકે મારી ખાતર
જમાછે કે બીજાના દુખની વાત ધીરજથી શાભલવાને થોડા
જ લોકો રાજી હોએચ ને કોઈતો વલી તેવી વાત શાભલી
શુગાએચ ને કટાળો ખાએચ પણ તને શરખા લાએકી
વાલા બાઈ જારેબજીદ થઈને પુછોચ ને મારીપર આટલી બધી
માએઆ કરતા દેખાઓચ તારે મને મારો હેવાલ તમુને કે
વવાની ફરજ થાએચ મારો બાપ નગારી છલામા એક
વજીફદાર હતો તે મને દશ દાહડાની મેલી મરણ પામી
ઓ તે વેલા મારી માએને પેટે તરણ છોકરા હતા બે
દીકરા ને એક દીકરી મારા બાપના કે વખતના મોતથી
મારી માએને ઘનુ દુખ થહઉ તે વેલા મારો એક ભઈ
અગીઆર વરશની વએનો હતો તથા બીજો નવ વરશનો
હતે મારા બાપના વજીફાનુ કામ મારી માએથી ચલાવી
શકાઈઉ નહી મારા ભાઈઓ નાધલા હોવાના શબબથી
તે કામમા કશી મદદ કરી શકીઆ નહી પણ બચાનુ પા
લણ થાએ હેવુ ધારીને મારી માએ તે વજીફાનુ કામ બે વ
રશ શુધી મારા બાપના જુના માણશોની મારફતે ચલાવીઉ
તે માણશોમા ઇમાનદાર કોઈ હતો નહી જેના હાથના
જે આવીઉ તે શઉકોઈ લુટવા પહોચા બે વરશ વીતા
એટલા વજીફાને માથે ઘનુ કરજ થઈઉ મારી માએ જો
ઈઉ કે બીજા થોડા વરશ જો એ પરમાણે જશેતો ગરનુ
શાફ થઈ જશે તેણે દર અડેશો કરી તે વજીફા મારા બાપ
ના એક ઓલખીતાને વેચીઓ તેનુ જે કાઈ ઉપજીઉ તે
માથી પેહલાતો પેલુ કરજ આપીઉ બાકીના નાણા એક
શાહુકારને તાહ વેઆજે નાખીઆ ને વેઆજમાથી પોતાનુ
તથા હમારૂ પાલન કરવા લાગી એમારા ખરચ જેટલુ વે
આજ ઉપજતુ નહી તેથી મારી માએ દર મહીને મુદતમા
થી થોડા રૂપીઆ ઉપાડતી હતી એમ કરતા બાર વરશ
ગુજરી ગીઆ મારી માએની નાધલી પુજી આખરે એમ
તે ઓછી થવા લાગી, તારે ને નાહનપણામા પોતાના બા
ઈની શાથે આવી રહી તેને એવી ઉમેદ હતી કે
મારા દીકરા મોહટા થાએચ તે જલદીથી અમો દા
હડો ફેરવશે તેણે મારા વડા ભાઈના લગન મારા

મામાની દીકરી શાથે કીધાં. પણ પરણવાને છ માશ થવા પછી કબેજાના દરદથી તે મરણ પામીઓ. એ મોતથી મારી માએને ઘનુ દરદ થઇઉ. ખાનુ પીનુ શઉ તેણે કમતર કીધુ ને ઘેની ઉદાશ રેહવા લાગી. એ વાતને બે વરશ ગુજરીઆ નહી તેટલાં મારા નાયલા ભાઇનિ શનેપાત થઓ તેથી તેબી મરણ પામીઓ એ આફતથી મારી માએનુ દીલ ટુટી ગીઉ. તેને મોહટી ફીકર પેદા થાઇ. ધાશતી શનેત તેનેબી તાપ આવીને ચાર મહીના શુધી માદગી ભોગવવા પછી તેબી બેહશતી થઇ. એ પરમાણે હુ દશ વરશની થઇ તેટલાં બીલકુલ નાવારેશ થઇ પડી મારા મામા મામીનીબી એકની એકજ દીકરી મારી ભોજાઇ થતી હતી. તેઓએ મને પોતાની શાથેજ રાખી મારી માએની વરશી વીતા તેઓએ મને નાનપરાના એક કાપડીઆ વેપારીને તાહા પરણાવી તે વેલા મારી માએની જે કાઇ પુજી મારા મામાના હાથમા બાકી હતી તેમાથી લગતનો ખરચ કરી મને રીત જોગત શઉ શારી પઠે દીધું હુ દાહાડેની થઇ એટલે શાશરે રેહેવા લાગી મારો શશરો કાપડનો ટુક ટુક ધનધો કરતો હતો તેણે કરકશરથી થોડી પુજી એકઠી કીધી મને પરણવાને ચાર વરશ થવા પછી મારો શશરો મરણ પામીઓ. મારો વર પોતાના બાપનો ધનવો ચલાવવા લાગો. તે શુરતી કાપડ તથા ખીનખાબ કોટી વગરેનો વેપાર કરતો હતો. એ ધનધામા તેને શારી કમાઇ થતી એક વેલા શારો શનો જોઇનિ જુદાં જુદાં કાપડની મોહટી ખરદી કીધી. મારા બામ્બેજે જે વખારમા તે ભરી રાખીઉ હતું તાહાં આગ લાગાથી શઘુ બલીગીઉ. એક રાતમાં હને ગરીબ અવશથામા આવી ગીઆ. પણ મારો ભરથાર કાંઇક હીમતવાન આદમી હતો તે હેવી કમબખતીથી લાચાર થઇ ગીઓ નહી. હેવર જાતે મેહનત ધનધો કરી પોતાના નશીબને પાછું તાજુ કરવાનો ઠેરાવ કીધો. તેના કામમાં મદદ કરવાને મે મારૂ જરીઆન તથા બીજુ જે કાઇ હતુ તે આપીઉ. તે લઇને એ ભરથાર એક બતેલામાં શ્રી ખંબાત તરફ જવા નીકલીઓ હમારૂ જે કાઇ ચીજ વશત હતું તે વેચી તેનો માલ ખરીદીઓ હતો તે પોતાની શાથે લીધો એ પરમાંણે મારો ભરથાર વેપારના કામ શારૂં ગીઓ તારે આએ શાવકશાહને, તીજુ વરશ ઉગવાનુ હતું ને આએ મારી દીકરી પેટમું હતી ઘના દીવશ નીકલી ગીઆં પણ મારા ભરથારનો કશો કાગજ આવીઓ નહી. હુ ઘની ફીકર કરવા લાગી. મહીના બે થયા પછીનો મારો જીવ ઠેકાણે રહેઓ નહી. જે કોઇ ઓલખીતાં હતાં તેઓ પાશે પોલ કરાવી પણ શંધી વેરથ ગઇ. તે કોણ જાણે કાહાં ગુમ થઇ ગીઓ તે આજના દાહડા શુધી મને ખબર નથી મેં પાછલથી આએ દીકરી જણી. મારી આગલ કોઇ મદદે નહી હોવાથી તહરેવાર શખતી બે'થી શુવાવર પુરી કીધી. મારી પાશે રોકડ નાંણું જાહજા હતા નહી તેથી જે કાઇ ચીજ વશત રહીઉ હતુ તે વેચી ને એક વરશ શુધી નાનપરામા વખત કાહડીઓ. પછી હાલ ઘનો તંગ થવા લાગો. અન વશતરના ઘના વાધા ચાલીઆ. મારા કાકાશશરા વાલાએ મારી કે મારા બચાઓની જુદાઇએ ખબરબી લીધી નહી. મને હાથ હોરવા જતાતો ઘણી શરમ લાગી. બીચારા કાવશદારૂ મારી દએઆ ખાઇ મારા વડીલોની મુરવત કરી આ એ બચાઓને કોઇ વાર પઇશો ટકો પુછતા. એવામનેજ ખબર પડી કે મારા બાપની ઉદવારામા કાઇ જગોછે તેથી મેહનત કરીતે વીશે ખબર કાહડી ને આએ જુફડુ તથા આટલો જમીનનો કટકો શોધી કાહડેઓ ને મને અપાવીઓ. હુ હીઆ આવી એ જુફડાંમા રેહેઉંચને આએ જમીન બેડાવી જે ઉપજેચ તેમા પેટ ભરવાની વેતરણ કરૂચ પણ એની પેદાશ એટલી થોડી થાએચ કે ચાર મહીનાબી બગ નથી પડતી વાશતે લાચારીએ શુતર કાતુંચ, આખો દાહાડો મેહનત કરતાં માનમાન એટલું મલેચ કે જેથી પેટ ભરાએ એક દાહડો રોટલી કરૂચ તો બેતરણ દાહડા ખાંઉચ. વશતરનો આએ તમે જોવોચ તેવા મલેચ. ખુદા શવાએ કોઇ વાલી નથી. હું પોતાંનોતો કશો અદેશો કરતી નથી પણ મારા બચાંઓનુ શુ થશે તેનો મને ઘનો અદેશો લાગેચ શાવકશાને જો ખુદા જીવતો રાખશેતો મોટો થઇ એ પોતાનુ પેટબી ભરશે પણ આએ દીકરીનુ શું થશે? એ બચાંઓની ચીતા મારા શંધા દુખનો શઉથી વધારેછે ”

એ પરમાણે બીખાઇજી બોલતી જાએ ને રડે તેની વાત શાભલીને મારી આંખમાંથી આશુ આવી ગીઆ કેટલો એક વખત હું મુગી બેહી ને મન શાથે વીચારીઉ કે ખરૂ પુન કરી જશ મેલવવાનો આ શારો રશતોછે. જરા વીચાર કરવા પછી મેં બીખાઇજીને દીલાશો આપીઓ ને કહીઉ કે ખુદા કાને શારૂં કરશે કાંઇ ચીંતા કરોનો તેની દીકરીને મારા હાથમા લીધી, શાવકશાહનેબી મેં કાવશદારૂની શાથે હાવવા કહેઓ. હમો શંધા જણ પોતાને મકાને આવીઆ. મેં શાવકશાને તથા તેની બેનને નવુ નાનુ ટોપી પેરાવીઉ ને બંધે જણાને જમાડેઆ પ

છી બીખાઈજીને વાશતેબી પેહેરવા લાએક કપડા તથા
પાંચ રૂપીઆ રોકડા તથા બીજો પરચુટન શામન કાવશદારૂ
ની પાશે મોકલીઓ મે તે અધીઆરૂને કહીઉં કે કાલે
શહવારે એ છોકરાઓને પાછા લાવજો હવે નાદરશા
હના વરશની શધી ધુમધામ તે દાહડે થઇ ચુકી બીજે દા
હડે કેડવેરે વખતે કાવશદારૂ તે છોકરાઓને લઇને આવી
ઓ મે આગળ કહીઉં તેમજ શાવકશાહ તથા તેની બે
ન ઘણા રૂપારા હતા વલી નાઇ ધોઇને નવા કપડા પે
હરીને આવીઆતા તેથીતો તેઓ ઘણાજ શારા શોભઈતા લા
ગતાતા તે છોકરાઓને શાથે લઇને હુ તારા બપાવાની
આગલ ગેઇ એ છોકરાઓને જોતાવારજ તારા બપાવાનો
જીવ બી ઘણો ખુશી થઓ તે શમજીઓ કે ઉદવારામા કો
ઇ આબરૂવાલા આદમીઓ આવીઆ હશે તેના એ છોકરા
હશે! મને પુછેથી મે પેહલાતો જરા ઢોંગ કરીને કહીઉં કે
નાહનપરાવાલા એક શેઠીઆના એ છોકરાછે તારો બપાવો
કેહવા લાગો કે તે કોણ? શેઠીઓ જો હોશેતો આપણી ઓ
લખાનનો હશે એઓ હીઆ કાહાંથી આવીઆ મેં
વાત ઉડાવીને પુછીઉં કે તમે નાદરશાહને શદરો પેહરાવવા
શુ વીચાર કીધો? જવાબ દીધો કે કાએ વરી હીઆજ પેહ
રાવવાનો આવતા હોરમજરોજે શદરો પેરાવવા પછી અશપ
દાર રોજે આપરે પાછા શ્રી શુરત તરફ રવાને થશુ મેં
પુછીઉં કે તારે વરી શુરતમા ખાધ જમન જુદુ કરશો કે?
જવાબ દીધો કે હા મે ફરીને પુછીઉં કે એ પરમાણે નાદ
રશાહને શદરો પેરાવવાનો શધો ખરચ શુ થશે? જવાબ દીધોકે
શઉને જરીઆન, કપડા, શુખડી, ખાધજમન શઉ મલીને હી
આં તથા શુરતમા આશરે ચાર હજાર રૂપીઆનો ખરચ થશે
મે પુછીઉં કે ચાર હજારની વતી આપણે ચારશોમા કરીએ
તો થાએ કે નહી એવો શવાલ શાંભલીને તારો બપાવો કા
ઇક અચંબેત થઓ તે બોલેઓ કે એમ પુછવાનુ શુ કાર
ણ પડીઉં મેં જવાબ દીધો કે અગતને શર પુછુ છુ તા
રા બપાવાએ કહીઉં કે હા ચારશો મેલીને ચાલીશામા કરી
એતો તેબી થાએ ચારશો કાઇ થોડા નથી તેમાથી મો
બેદોને તથા બીજા ગરીબ ગુરબાઓને આશોદાદ અપાશે ત
થા આપણા શગાવાહલાઓને જમવાનુ કરી શકાશે પણ ત
મુને તથા આવાંબાઇને તથા આપણી બુચીને ને નાદરશા
હને તેમજ બીજાઓને જરીઆન થશે નહી તથા આપણા
માણશોને તથા ઓલખીતાઓને કપડા તથા શુખડી અપા
ઇ શકાશેં, નહી અથવા બાહેરના લોકોને થારૂ મોટુ ખા
નુ થઇ શકશે નહી મેં શમજાવીઉં કે તારે આપણે ચાર
શોનોજ ખરચ કરીએ ને એટલા ખરચતા બાકી રેહે તેમાં
થી એક બીજું પુનનુ કામ કરીએ જેથી આપણને ઘણુ શુખ
થશે તથા આપણી ઇઆદગારી જાવેદાન શુધી રહી જશે
એમ કહીને બીખાઇજી તથા તેના છોકરાઓનો શ
ઘો હેવાલ વીગતવારે તારા બપાવાને મેં કહેઓ પ
છી મેં શમજાવીઉં કે એક લાએકીવાલી પણ ગરીબ ને દુ
ખીઆરી જુવાન વીધવા તથા તેના બે પશુ બાલકને પાલવા
તથા ઉછારીને લાએકના કરવાની જોગવાઇ આપણા હાથમા
આવેચ તે આપણે શુ કરવા જતી મેલીએ ? મારી એવી મ
રજીછે કે નાદરશાહને ચારશો રૂપીઆ ખરચીનેજ તમે કહી
ઉ તેજ રીતે શદરો પેહરાવીને ચાડીવાલીએ આપણા ઘેરના
છોકરાઓને આપરે એ ટાકનાશર જરીઆન નહી કરશુતો
આપણને કોઇ મારવાનુ નથી તે કરતા કોઇ જરીઆન
વગરનુ નથી શઉ કોઇ પેહરી શકેચ તે કરતાતો વધારેછે.
વલી શુરતના લોકોને જમન કરશુ તેથી આપણી મોહટોઇ
ઘની વધવાની નથી, ને એકવાર નહી કરશુ તો આપણા વડ
વાઓની શોભા કાઇ ઘટવાની નથી આપણે આટલી બ
ધા વેલા નાત તથા જમન કીધાચ તે કોઇએ ઇઆદ રાખે
આ નથી, ને તેના બદલામા આપણને કોઇએ કશી શાબા
શી આપી નથી લોકોનો ધારોછે કે ખાએ તેટલાબી ગા
એ નહી બઇરાઓને કાલાંવાલા કરતા બેજાર થવુ પડેચ તેરા
કરવા શઉને ઘેરેઘેર રખડતા તોબા બોલવી પડેચ બરી મુશકે
લાતથી બાર ચપરાશી કરીને લોકો આવેચ કોઇને 'મરૂ મરૂ'
ઓછુ પરેચતો તે વલી મોહડુ ચહડાવેચ ઘેર જઇને કોઇ
મલીદાનો, કોઇ શાખ તરકારીનો, કોઇ ઘીનો, કોઇ મીઠાઇ
નો વાક કાહડેચ ભોનાર મોકલીએચ તો કોઇને ઓછા પડે
ચ કોઇને ભાવતા નથી ઓલખીતા પાલખીતાઓને કપડા ક
રીએચ તો તેપરબી તેવાજ ભાવટા પડેચ છતા પઇશા ખ
રચવે બદનામી લેવી પડેચ વાશતે મારૂ કહીઉં તને માનો
ને આએ વેલા શઉ ટુંકામા કરીને ચાડીવાનો ને ચા
ર હજારમાથી ચારશો ખરચતા જે કાઇ વધે તે વે
આજે નાખી તેમાથી આએ છોકરાઓ તથા તેઓની
માએને આપણે પાલીએ આએ છોકરો ઉધરતોજ ઘણો
હુશીઆર લાગેચ ને એને જો આપણે શીખવશુ કેરવશુ
તો ઘણોશારો નીકલશે એ પોતાના કબીલાનુ પાલન કરનાર
ર થશેતો આપણને આબરૂ મલશે એની માઓને દુખમાથી
છોડવવાથી તેની આંટરડીની કેહેવી દુવા આપણને લાગશે?

આએ છોકરીને શારે ઠેકાણે પૅરણાવી એને,જનમશુધી શુખી કરવાથી આપણે બેહુ જેહાનમા ખુશી રહીશુ. એ પરમાણે નાદેરશાહની નવજીતે જે રૂપીઆ નકામા વેરી નાખવાને તમે ધારીઉમ તેમાંથી હાવુ શારૂ કામ કરી શકાશે વાશતે તમે મારૂ માનો ને આપણુને ખુદાએ જે નગ આપાવેચ તે તમે લેવો. એ પરમાણે મેં તારા બપાવાને ઘનો શમજાવી ઓ બીખાઇજી તથા તેના છોકરાઓનો હેવાલ શાભલી તેવનેબી ઘણો બલાપો થઓ તેવને મારી વાત પશદ કીધીને કહીઉ કે તમુને ગમે તેમ કરો મે તુરત તારા બપાવાને ઓવરના લીધાને કહીઉ કે ખુદા તમુને શદા એવી શારી તોફીએત આપે પછી ને શંધી વાત ઓવાબાઇને કહી તેવનેબી તે પશદ કીધી પેલા છોકરાઓને હમારી શાથે જમાડીઆ શોબાઇ પાશે બીખાઇજીને વાશતે બોનુ મોકલીઉ. તે લેવાને પેના તેણે શરમાઇને આનાકાની કીધી પણ શોબાઇએ શમજાવીને તેને જમાડી આશરે તરણુવાગાનો અમલ થઓ એટલે હુ તથા આવાબાઇ તથા શોબાઇ તથા મુબારક તથા પેના બે છોકરા બીખાઇજીના ઘેરમા ગીઆ તાહા અદર જતા જોઇઉતો બીખાઇજી શાદરીપર બેશીને રેટીએ કાતતી હતી તેણે વેહલી વેહલી ઉઠીને હુનોને બેશવાને પનગ વારી આપીઓ તેના દીલમા આગને દાઝેના ફાટેલા કપડાજ હતા હુને એ વીશે એક દમ કશી વાત કીધી નહી આગન પાછલની વાત કાડીઆ પછી શોબાઇ તથા મુબારકને અશારત કીધી એટલે તેઓ પીશના થઆ પછી હુ બીખાઇજીની આગલ શાદરી પર બેશી, હસુ રહીને કહીઉ કે બીખાઇજી તમે મને પોતાની બેહેન શરખી ગણોતો હુ તમુને એક અરજ કરૂ. બીખાઇજી હેવા શકુન શાભલી તાજુબ થઇને બોલી કે બાઇ તમારે જે કેહવાનુ હોએ તે શુખેથી કેહેવો મારા ગરીબના હેવા ભાએગ કાહાથી કે તમે મારી શાથે એ પરમાણે મલીને વાત કરો પછી મેં તેને મારા પાશામા લઇ શમજાવીને કહીઉ કે છોકરાઓને લઇને તમે,મારી શાથે મારા ઘરમા આવો ને હમારી શાથે રેહેવો તમે આવે આથી નનેખી શોવાઇ જશે ને તમારેબી વખત નીકલશે વલી તમારા છોકરા મારા નાદરશાહ તથા મુચીના શગતી ઘશે તેથી એ બચાઓનેબી શારૂ થશે. તમે કશો આચકો ખાતો નો મને તમારી બેન જેવીજ શમજજો મારૂ ઘેર તે તમારૂ ઘેરજ જાણુજો તમારા છોકરાઓ તે મારા છોકરા કરીને મેં દાલના ગણીઆય ને ખુદાએ કરશે તો એ મોહટા થઇ તમુને કામના થશે એ વાત શાભની બીખાઇજીએ આનાકાની કીધી ને પેહલાતો શરમાઇને આવવાને ના કહીઉ પણ આવાબાઇએ તથા મે તેને ઘની શમજાવી ને અતે કબુલ કરાવીઉ તુરત તેને નહવારીને હમે કપરા બદલાવીઆ પછી હમે શઘા જણા બીખાઇજીની શાથે પાછા હમારા ઉતારાની જગોએ આવીઆ

વો મામનો જારે કાવશદારૂએ જોઓઓ તારે ઘનો ખુશી થઇ હુવાદેવા લાગો બીખાઇજી હમારી શાથે રહી તેની શારી રીત, મીઠી જુબાન, મનાજા બગેની ચાલ ચલન તથા શુઘડાઇથી દનપર દન મારૂ હેત તેનીપર વધતુ ગીઉ. તેના છોકરાઓબી તારા બાપ તથા કુઅંની શાથે હરી મલીને ભણવા લાગા જેથી તારા બપાવાનો છવ ઘનો ખુશી થઓ તારા બાપને શદરો પેહેરાવવા પછી હમે પાછા શુરત ગીઆ તાહા બીખાઇજીની શગતથી મારે વખતબી શારી પશ જવા લાગો તે આપણા ઘેર પછવાડે ઘની ખબરદારી રાખવા લાગી મને અથવા છોકરાઓને કશુ હોએતો તે આખી રાત શુને નહી ને ખુબ મેહેનત લઇ શઉની વેઠ કરે શાવકશાહને શાતમે વરશે શદરો પેહરાવી નીશરે મુકીઓ તેની બેહેનનેબી કેરવી શીખવીને ઉચારી બપે ભાઇ બેહનપર બીખાઇજીની ચાપ શારી હોવાથી મોહટા થતે તેવન શારા નીકલેઆ. પુગતી ઉમરના થઆ એટલે શાવકશાહ કમાઇ કરતો થઓ તે કમાઇમાથી પોતાની જાતે તે પરણેઓ તેની બેહનના લગન મેં શારૂ ઠેકાણુ જોઇને કીધા તે લગન પછી વરશ દહડે બીખાઇજી થોડા દાહાડા માદગી ભોગવીને મરણ પામી તેના મરણથી મને ઘનુ દુખ ઉપજીઉ તેના છોકરાઓને મેં પોતાના છોકરા કરીને આજ શુધી રાખીઆમ તે બધે જણા મને માએનો દરજો આપેચ શાવકશાહની વેપાર વનજના મામલા શારી નજર હોવાના શબબથી તારા બાપે તેને ભાગીઓ કીધો તેની બેહનનો વરબી શારા માણુગનો છોકરો છે ને હવડા મલબાર ગીએનોછે જાહા મોહટો ધધો ચલાવેચ તે શાવકશા પણ પારશી છે જે હુને શદરો પેહરાવેઓ તારે પોતાણી શાથે ગારીમા બેશાડીને વારી લઇ ગીઓતો ને તેની બેહણ આપણી ધનબાઇછેઉ એ વાત પુરી કરતી વેલા મારે તુને કેહવુ જોઇએ કે બેહશતન બીખાઇજીની શાથે મને ઓલખાન થઇ તેની આગમચ ને તેની પછી તશ બપાવા તથા બાપના વખતમા શાગે માટે નાત જમાડવા તથા ભણા વેહવરા તથા શગા વહાલાઓમા કપરા વગેરે આપવા લેવામા મેં ઘણા નાણા ખરચેઆમ પણ તેથી મને કોઇ

પઈશા કમાવાની રીત.

એક ઓરતે પોતાના છોકરાને ઘણી મેહનત લઈ શાશી પઠે કેળવેઓ હતો તે પુગતી ઉમરનો થયો તારે રોજગાર કરવાની ગરજ કરી પોતાની માએ પાશે કાંઇ પુંજી માગવા લાગો માએ એક મોહટી રકમ તેને હવાલે કરતી વેલા નીચે જણાવવા પરમાંણે શીખામન દીધી—

"મારા વાહલા દીકરા હુ જે શીખામન તુને આપુચ તે પઇશા કમાવાની બાબદ તુને ઘણી કામની થશે વાશતે તે પર તુ શદા અમલ કરતો રેહેજે. શઘા લોકોનુ કામ પડતુ મેલી તારા પોતાના કામપર ધેઆન આપજે જે તહરેનો રોજગાર કરે તે વીશે શમજન હોએતોજ કરજે જે વશતુનો તુને ખપ હોએ નહી તે કધી ખરીદતો નહી જે માલ લીએ તે શઉથી શશતે ભાવે લેજે ને તેનો થોડો નફો લઈ જલદીથી વેચવાની તઇઆરી કરજે. જેમ બને તેમ ગેકડ નાંણે અથવા થોડામા થોડી મુદતે ઉધાર વેચજે જે નશો મરે તે જાલવી રાખવાને કોશેશ કરજે હમેશા શઘલો વખત તારા કામમા રોકજે ને ફુરશતની ઘડીબી ફાએદા ભરેલી કેમ થાએ તે વીશે ખેઆલ કરજે પોતાના કામપર ખબરદારી રાખવી ગમત શમજજે. તારા દફતર શદા તપાશતો રેહેજે. કાંઇ ભુલ માલુમ પડેતો તે શોધી કાહડવાને વેતરણ કરજે. મેહતા મુશદીઓને ઘટતુ માન આપજે. ચાકરોની બરદાશત લેજે. માટ' ભાએગે કોઇવાર ગેનનામા નુકશાન થાએ તો તેથી હારી જતો નહી પણ તેવે વખતે ખરચ કમતર કરી વધારે મેહનત લેજે. કોઇબી મુશકેલાતથી બીતો નો. લાગત કોશેશ કરવાથી શઘી અડચણો મટી જશે એકવાર તે કોશેશ નીશફલ જશે તોબી તારા ઉદીઓગ તથા હીમત માટે લોકો તારી વખાન કરશે લોભી તથા કેફ કરનાર આદમીને તારા ભેદની કશી વાત કેહતો નો લોભીઓ લાલચની ખાતર તથા કેફી અમલની મશતીમા તારો ભેદ જાહેર કરી તારૂ કામ ખરાબ કરશે ઇમાનદારી તથા શચાઇને તારા શદાના ઇઆર શમજજે કેમકે તેથી તુને કધી શરમીનદગી પોહચશે નહી ટરકેટીઆ તથા જુઠા આદમી શાથે કશું કામ પાડતો નહી કેમકે તેઓથી તુને કશો લાભ થનાર નથી. કોઇ શાથે કદી ધનો શોઓ કરતો નહી મીઠી જુબાનથી શઉ શાથે બોલજે દેશાવર જાએતો તાહાના લોકો શાથે હલી મલીને ચાલજે. ખરચ ખુટન કરકશરથી કરજે. એક રૂપીઓ ખરચવાની આગમચ બે વખત વીચાર કરજે કેમકે રૂપીઓ કમાવવાને ઘની મેહનત પડેચ. વેહલો શુજે, વેહલો ઉઠજે ને શત ધરમથી રહેજે"

કુતરાંની શમજ.

અમેઆ વરશના એપરેલ મહીનામાં શ્રી અમેરીકાના યુનાઇટેડ ઇશટેટશમા મેશીઅરશ ઇશટાક નામના તબાકુવાલાઓએ તા૦ ૨૭ ને દીને પોતાની વખાર બંધ કરીને ઘર ગીઆ. તે વેપારની ચોકીને શારૂ નીઉફાઉંલેંડ જાતનો એક કુતરો તે જગોએ તેઓ રાખી ગીઆ બીજે દીને શહવારના વખાર ઉગાડતી વેલા તેઓએ પાછલા ઓરડામાં આગનું ભડકુ જોઇઉ એમ કુતરો પોતાના આગલા પગ તથા મોહડાથી તે આગ દબાવવાને ભારી મેહનત કરેતો હતો તે ઓરડામા એક પાણીનું વાશન હતુ." જે ખારામાથી તે આગ પેહલા નોકલતી તેમા તે શંધુ પાણી એ કુતરાએ શારી ગીફતથી રેડીઉ હોએ હેવું દેખાઇઉ એ વફાદાર જાણવરે આગની શાથે હેવીતો કતે ભરેલી લડાઇ કીધી હતી કે જારે તેના ધણીઓ આવીઆ તારે તે આગ બે અથવા તરણ ચોરશફુટ જગોની હદથી વધારે ફેલાએલી નહી. એ બાહદુર જાણવરે એ આફતની શામને કેટલો બધો વખત લડાઇ કીધી હશે વારૂ ! ધારવા મેચે ઘના કલાક શુધી કેમકે તેના ચારે પગ તથા મોહડુ અતી કમકમાટ ઉપજવા જોગ રીતે બલી ગીઉ હતુ કેટલા દીવશ શુધી તે કાંઇ ખાઇ શકેઓ નહી એજ કુતરાએ એ બનાવની થોડા દીવશ આગમચ બરફમા દટાઇ ગીએલા એક આદમી નામે લલીને શોધી કાહડેઓ હતો. ખરેખર હેવા જાણવરને બારેબાર શુનુ આપી વેચાતુ' લીધુ હોએ તોબી મોઘું કેહવાએ નહી.

પરચુટણ બીનાંઓ.

કીમતી વારશો—મા બાપો જો બચાંઓને વીદીઆ, દેઆનતદારી, ઉદીઓગ, હીમત ને શબુરીના હથીઆર આપી જાએતો એક ઘણો કીમતી વારશો તેઓએ આપેલો કેહેવાએ. એ વારશાની શાથે પઇશા એકઠા મલીઆ હોએતો અલબતા તે વારશાની કીમત ઘની વધારે થાએ.

શારી બાએડી—તોફાનનાં શઘલા અનગમતા દેખાવને વખત વરશાદની કમાન જેવી રલીઆમની લાગેચ તેમ શંશારની જંજાલને વખતની શઘલી ફીકરમા શારી બાએડી ભરથારને રલીઆમની અને છવ રોજાવનારી થઇ પડેચ

બદનામી—બદનામી હેવો ખરાબ ડાગછે કે તે કશાથી મીવાએ શકાતો નથી તે હેવી નછરા ચીજછે કે તેની બદબો કદી છુપી રેહતી નથી. તેનો હેવો રંગછે કે ચાદી રશપી ખુબ શુરત ઓરતની કીમત કોએલા કરતાં હલકી કરી નાખેચ.

મા બાપની ખુશી—જેગેમ કારટન, નામનો ગરંથકાર કેહછેકે મા બાપને ૭ મોહટી ખુશી ઉપજેચ—પેહલી જારે છોકરૂ જનમવાનુ હોએચ તારે. બીજી છોકરૂ જનમેચ તારે. તીજી જારે છોકરૂ ચાલવા શીખેચ તારે. ચોથી જારે છોકરાને શમજન આવેચ તારે. પાંચમી જારે છો

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૧ લું | આગસ્ટ ૧૮૫૭ | આંક ૮ મો.

લાએકી વાલી ઓરત.

લેડી નીથીશડેલ.

બીરીટીશ મુલકના પદભ્રષ્ટ થએલા સ્ટુરટ વઉશના રાજાઓને હકુમત પાછી આપવાને કેટલાએક લોકોએ ઇશાવી શને ૧૭૧૪ ના વરશમા જે કોશેશ કીધી તેમા થોડાએક ઉમરાવો પણ શામેલ હતા. એ કોશેશ અથવા તે વખત રાજ કરનાર પાદશાહની શામનેનો એ બલવો સ્ટુઅરટ લોકોના લાભમા કશુ કરી શકીઓ નહી બલવો કરનારાઓ હાર માર થઇ વીખરાઇ ગીઆ. તેઓના શરદારો સુલીપર ચહડી અથવા દેશનીકાલ જઇ નહી શરખા થઆ. હેવી ભોંડી હાલતે પોહચનારા લોકોમા લારડ નીથીશડલ નામનો એક બાહદુર તથા ઉદાર દીલનો ઉમરાવ હતો. એ ઉમરાવની બાએડી પોતાના ભરથારને શકટને વખત કેવી કામની થઇ તે નીચે જણાવેલી મુખતેશર બીનાપરથી શમજ પડશે

લારડ નીથીશડેલ શરકારને હાથ કેદ પકડાવા પછી થોડે દવશે બલવાખોર શરદારોની તપાશ થઇ તેઓનીપર દગો કરવાનો વાક શાબેત કરી શકાઓને શુલીએ ચહડાવાનો હુકમ થઓ હેવા ભાડા બાએગના ધણીઓમા લારડ નીથીશડેલ પણ હતો તેની બાએડીને પોતાના ભરથારની શકટની જેવી ખબર મલી તેવીજ તે પોતાના કબીલાનુ વતન જે શ્રી ઇશકાટલંડમાછે તાહાથી શ્રી લડન શેહેરમા આવી તેણે ઠેડાવ કીધો કે કોઇબી શગાતી ખેચી હરેક ઇલાજ કરી પોતાના વાહલા ભરથારનો જીવ ઉગારવો અને ગાબલી કોશેશ બેરથ જાએતો પછી લાચારે તેની આગલ રહીને તેના મોતની છેલી ઘડી શુધી તેની ખીદમત કરવી, એ મેઘા શેઆલાની ભર રૂતુ હતી હેવે શમે એ ઉમરા જાદી જેણે લાડ તથા શુખથી મોજ મજામા વખત કાહાડેઓ હતો ને કોઇબી જજાલ કધી ભોગવીતી નહી તેને મુશાફરી કરતા અતી ઘની શખતી ખેમવી પડી શધા રશાતા બરફથી ભરાઇ ગીઆના શબબથી ડાકની તથા બીજી ગાડીઓ ચાલી શકતીતી નહી માટે તે બીચારીને શ્રી નીઉકાશલથી લડન શુધી તરણશો માઇલની લાબી શફર એવે ખરાબ શમે ઘોડાની પીઠપર કરવી પડી હતી તરેવાર વીપત ખેચી શેતાબીથી લડન આવવા પછી તેણે પેહલા જ્તરજ પાદશાહને જે અરજીઓ કરી તે તથા તેવી બીજા ઇલાજો શધા ફોકટ ગીઆ શાધારણ ઇલાજો બેરથ ગીઆ તારે પોતાના ભરથારને બદીખાનેથી નશાડી મેલવાનો ઇલાજ માતરે તેના હાથમા રયો તેને લારડ નીથીશડેલને બઇરીનો વેશ આપી કેદ ખાનેથી નશાડવાને દરૂશત લાગુ એ ઇલાજપર તેણે અમલ કીધો તેમ કરવાને પોતાના ભરથારને મોહટી દલીલો આપી કબુલ કરાવીઉ એ વીશેનો ભેદ તેણે પેહલા પોતાની એક વીગવાશુ ખીદમતગાર નામે ઇવાનશને ને તાર પછી બીજી બે બાએડીઓ નામે મીશતરીશ મીલશ તથા મીશતરીશ મારગનને કહ્યો લારડ નીથીશડેલને શુલી ચહડાવવાના દીવશની આગલી શાજરે એટલે તા૦ ૨૩ મી ફબરવારી શને ૧૭૧૬ ને દીને તેની વફાદાર ધણીઆની પોતાની શાથે મીશતરીશ મીલશ તથા મીશતરીશ મારગનને લઇને ભાડુતી ગાડીમા શ્રી લડનના ટાવરમા ગઇ એ બદીખાનામાથી પોતાના ભરથારનો છુટકારો એ બાઇએ શી રીતે કીધો તે તેણે પોતાની નરદ કાઉટશ આવ ટરાકુએરને પાછળથી લખેલા કાગજપરથી શમજાએછે તે કાગજની જાણવાજોગ મતલબ નીચે ટાકીછે

જે કામ કરવાને મીશતરીશ મીલશ તથા મીશતરીશ મારગનને મેં કહીઉ તે વીશે તેઓએ વીચાર કરવા વીનતી હતી કહીઉ વાશતે જારે હું તેઓને તે કામ શારૂ લઇ જતી ...ની

તારે તે વીશે તેઓ વીચાર કરી પોતાનુ મન ફેરવે નહી એટલા માટે મેં ગારીમાં શંધો વખત તેઓને વાતે લગાડેઆં હતા ટાવરમાં પોતેથી પેહલાં મીશતરીશ મારગનને મારા ભરથારની આગલ હું લઇ ગઇ કારણકે મારી શાથે એક જ જણને અંદર લઇ જવાની છુટ હતી. મીશતરીશ મીલશનો વેશ લઇ લારડ નીથશડેલ બાહેર નીકલનાર હતો. વાશતે એ બાઇ પોતાના કપડા જારે મારા ભરથારને આપે તારે તેને પેરાવવાના જે કપડા તે મીશતરીશ મારગનને મેં પેહરાવી લીધા હતા. તે કપડા મારા ભરથારના કેદખાનામાં કાહડવા પછી હુ મીશતરીશ મારગનને પાછી બાહેર લઇ ગઇ આશપાશના લોકો ભેદ શમજે નહી એટલા શારૂં હુ તેના અમશથા કાલાવાલા કરી કેહતીકે મારી ખીદમતગારને ઉતાવલેથી મોકલજે કે તે મને શીનગાર કરાવે હુ આજ રાતનાં મારા ભરથારને વાશતેં અરજી આપવાની છેઉ. કેમકે આવતી કાલે તેમ કરવાને બનશે નહી એવી રીતે મારગનને બાહેર કાહડી હું મીશતરીશ મીલશને અંદર લાવી. તે રડતી રડતી અંદર ચાલી. તેનો વેશ લઇ મારો ધણી બાહેર નીકલનાર હતો. વાશતે તેણે પોતાને મોહોડે આડો રૂમાલ ધરીઓતો કે મારો ભરથાર બાહેર નીશરે તારે તે મજ કરે. તેના તથા મારા ધણીના ભવાના રંગમા કાઇ એક ફેર હતો માટે મેં મારા ભરથારના ભવાના બાલને કાઇ રંગ લગાડીઓ. વલી મીo મીલશના શરખુ તેનુ માથું દેખાએ એટલા શારૂ તે સોના બાલને મલતા ડોલની એક ટોપી હું લાવી હતી. મારા ધણીના મોહડાપર શફેદ રંગ લગાડેઓ. તેને દાહડી બોરવાનો વખત મલીઓ નહી માટે તેબી હેવી રીતે રંગી કે શાનને વખત દેખાએ નહી. એ કામ માટેનો શધલો શામાન આગલથી કેદખાનામા લઇ ગઇતી. તે જઓના ગરીબ ચોકીદારોને મેં થોડી શખાવત કીધી હતી તેથી તેઓ મારીપર દઓચા લાવતા'તા ને મારા કામની જાહજી ખબરદારી કરવાને તેઓ અનઘટતુ શમજતા હતા. તેઓ વધારે ગફલત રેહે એટલા માટે મેં તેઓને શમજાવીઆતા કે મારા ધણીનો તથા બીજા કેદીઓનો છુટકો થવાની આશાછે. મીo મીલશ જે પોસાક પેરી આવી હતી તે મારા ભરથારને વાશતે તેણે કાહડીઓ. પછી મીo મારગન તેને વાશતે જે પોશાક લાવી હતી તે તેને પેરાવીઓ. કોઇ ઓલખે નહી તેમ હું તેને બાહેર લગી ગઇ. બાહેર જતાં હું તેને કેહવા-લાગી કે "મારી વાહલી મીશતરીશ કાથેરાઇન તમો ઉતાવલે જઇને મારી ખીદતગારને મોકલી દેવો. તેણે ઘણું મોડુ કીધુછે મનો અરજી આપવાનો વખત જતો રેહેછે. અફશોશ કે તે આજે એટલી બેફોમ રહીય. તે આવશે તાહાશુધી મને કર પડવાની નથી વાશને ઉતાવલ કરો." મારા હેવા કાલાવાલાના શબદો શાંભલી પેલા ચોકીદારોની બાએડી છોકરીઓ મારે માટે ઘણાજ દીલગીર થતાં દેખાએઆ ને પેરેગીરે શલુકાઇથી દરવાજો ઉગાડેઓ. હુ પાછી અંદર ગઇ મારા ભરથારને ઘાઘરા તથા ગવન તથા ટોપી પેહરાવી તઇઆર કીધો. બતી થવાનો વખત આવીઓ એટલે અધારે બાહેર નીકલી જવાનો મેં શમો શાધીઓ. લારડને મોહડે રૂમાલ આડો કરાવી તેનુ નામ મીશતરીશ બેટી રાખીઉં. તેનો હાથ પકડી હુ લઇ ચાલી. આગલ ચાલતા બોલીકે " પેઆરી મીશતરીશ બેટી તુ શેતાબીથી જા ને મારી ખીદમતગારને કેહેકે જીવ નાખતી હીઆં આવે. આજની ઢીલથી તેણે મારી મોહટી ખરાબી કીધીછે. અરજી કરવાનો વખત જતો રહેઓચ. મને કાલે માહેતમમા પડવુ થશે" પેરાગીરે દરવાજો ઉગાડેઓ. દાદરપરથી હેઠા ઉતરતા મને ઇવાનશ મલી તેને હવાલે મેં મારા ધણીને કીધો. હવે ચોકીદારો ભભકે નહી એટલા શારૂ પાછી મારા ધણીની કોઠરીમા એક વખત જવાને અગત પડી. હું અહીંતી ગભરાતી પાછી ઉપર આવીને હાએ અફશોશ કરતી રેખાઇ. મને દુખી થતાં જોઇ શઉ કોઇ વધારે દએઆ કરવા લાગા હું મારા ભરથાર વાલી કોથરીમા ગઇ. તાંહાં તેની શાથે વાત કરતી હોઉં તેમ પેહલાં મારા ખુદરતી અવાજે થોડા શબદો બોલીતી. તેનો જવાબ મારા ધણીના શરખુ ઘાંટુ કાહડીને દેતી પછી જાણે તેની રજા લઇને હું બાહેર નીકલી દરવાજો બંધ કરતાં શાકલેની દોરી હેવી રીતે ખેંચીકે તે અંદરથી બંધ થાએ. દરવાજો બંધ કરતાં હુ માહેલી તરફ જોઇને બોલી કે "મારી વાલા ધણી જો બનશેતો હું મોડીરાતે પાછી આવશ. પણ તાવર બંધ હોશેતો શવારનુ પોહર પડતાં આવશ માહુ ખુદાનુઠેતા માફીનો હુકુમ મારી શાથે લેતી આવંશ." પછી મેં ચોકીદારોને કહીઉં કે મારો ધણી ઇશવરની ભગતીમા રોકાએલ તેથી તે ભગતી પુરી થાએ તાહાશુધી તેને કાએર કરશો નહી તે માને તારેજ બતીબી લઇ જજો.

હું બાહેર નીકલી ગાડીમાં બેશી ઘર આવી તાંહાં મીશતર મેકેનજી જે મારા ભરથારને વાશતે અરજ લઇઆ કરી ઉભેલા હતા તેને મેં શંવી ખબર કીધી તારબાદ હું

ડએશ આવ માનટરોયને તાહાં ગઇ. એ ઉમરા જાદી મારા ભરથારના છુટકારાની વાત શાભલી ઘની મગન થઇ. પોડોવાર રહી ઇવાનશે મને બતાવેલી જગોએ હું ગઇ. તાહા તે મને મલી. હું તેની શાથે મારા ભરથારને શંતાવાની જગોપર ગઇ. તે એક ગરીબ અશતરી જે પેલા બંદીખાનાના ચોકીદારોના મકાનની શામનેજ રેહતી હતી તેના ઘરમાં હતો. તે નાથલાં જીકડાંમા હમોએ બીછાનાપર બેશી ચુપચુપ રાત કાહાડી. વખતશર જે મલી આવીઉ તે ખાઇને હમોએ બે દાહાડા તાહાં ગુજારીઆ. પછી ગીશતરીશ બીલશ આવી હમુને શ્રી વેનીશના એલચીના ઘરમા તેડી ગઇ એ વીશે તે એલચીને કશી ખબર કીધી નહી. પણ તેના ચાકરોએ મારા ધણીને તેના પોતાનાજ ઓરડામાં શતાડેઓ તરણ દાહડા પછી એ એલચીના ભાઇને લાવવા શારૂં તેની ગાડી શ્રી ડોવર ખાતે ગઇ તેમાં એક ખીદમતગાર તરીકે વેશ લઇ તે ગાડી શાથે મારો ભરથાર ડોવર તરફ વગર હરકતે ગીઓ. તાથી એક નાવ કરી મારા ભરથારને શ્રી ફરાનશ મધે મોકલી દીવો. તે નાવના અનજાણ ખલાશીઓ માહો માહે વાત કરતા હતા કે બારકશ હેતુંતો ઉતાવલું ચાલેચ કે કોઇ ધણીને નાશી ભાગી જવું હોએતો તેને એથી વધારે શારો શમો મરે નહી!

તારપછી હુ પોતે એક ભલા આદમીના ઘરમાં શંતાઇ રહી. મારા ધણીને શહી શલામત શ્રી ફરાંશમા ઉતરવાની ખબર મને એ જગોએ મલી. શતાવાલાઓએ મારે વીશે એવો ઠેહાવ કીધો કે મારે વાશતે વધારે ખોલ કરવી નહી, પણ જે હું ઇંગલંડ અથવા ઇશકાટલંડમા કોઇ ઠેકાણે ફરૂંતો મને પકડવામા આવે. એ પરમાણે ભરાઇ રેહતા મને દરૂશત લાગું નહી. મેં વીચારીઉ કે હુ છુપી બેશી રેહશતો મારો છોકરો ભીખારી થઇ જશે

એ પરમાણે વીચાર કરી એ ઉમરાજાદી શ્રી ઇશકાટલંડ ગઇ. તાહાથી પોતાના કબીલાના શંઘલા કાગજ પતરોં લઇને પાછી ઇંગલંડ આવી. પોતાની તથા દીકરાની બાબદમાં શરકારને અરજી કીધી. પણ તે શતાવાલાઓએ ઉડાડી નાખી ને તેના ભરથારની મીલકત શંઘી તેઓએ જપત કીધી. કશો દીરગ રહેઓ નહી. તેનો માલ મીલકત શઘલા શરકાર દાખલ થઓ. શુખમાથી તે એકદમ દુખમા પડી. પણ ભરથારની જીંદગી શાથી દુનીઆં કરતાં તેને વધારે કીમતી લાગી શબુરી અખતીઆર કરી પોતાના વડવાનો મુલક છોડી એ બાઇ પોતાના ભરથારને જઇ મલી. એ પરમાણે એ ઉમરાજાદીના પોતાના ભરથારપરનાં પેઆર તથા તેની બાહાદુરી અને શેઆનપણથી તેના ભરથારનો ગએલો જીવ ગોએઆ પાછો આવીઓ. એ કામ માટે તેની કીરતી બરીટીશ લોકોમાં આજ સુધી રહી ગઇછે.

કીમીઉં તથા ધન—એક ખોલાશો.

—o—

થોડા વરશની વાતપર આપણા મુમબઇ શેહરની વશતી થોડી હતી. પોલીશનો કારભાર અથેર હતો. કેલવનીનો ફેલાવો થોડોજ થઓતો શેઆન શોકત થોડાંજ લોકમા હતી. જુગારખાનાઓ નાણાવટીની પેહડીઓની માફક દીશતા ખડા દોગાઓનો રોજગાર તાજે હતો ઠગારા આદમીઓ લોકોને શારી પેઠે ભમાવી શકતા. તે વખતે મને મારા દોશતો "દોલતખા" કરીને બોલાવતા હતા. મને ઘરબારનીતો કશી ફીકર હતીજ નહી. વડવાઓના પુનથી તે વેલા ખાધા પીધા તથા શંનુશારના બીજાં શુખ વીશે કશી વેદના ભોગવી પડતીતી નહી. જે જોઇએ તે વખતશર મલી આવતું મુરબીની મેહરબાનીથી શંનશારનો તાપતો લાગતોતો નહી પણ માઠા ભાગ્એગે શંગત પરવારતા અથવાતો ખડા ચોકોની થઇ. તે શંગતે મારીપર અશર જલદીથી કીધી. તાલીમખાનાનુ જોર, જુગારખાનાની ઇઉકતી, વેશીઆવારના મકર, જુદા જુદા અમલ ખાનાની કેફ, એ શરવેના પવનો મને શારી પેઠે લાગા. એ શધાના ભેદ હું થોડી મુદતમાં શમજી ગીઓ. તેથી ફાએદા કેમ મેલવવો ને તેના નુકશાનથી દુર કેમ રેહવું તે વીશે મને શમજ હતી. પણ જુવાનીના બાહર, શરીરનુ કવત તથા શગાઇની કુમકનો વીચાર ઘણી વેલા મને બેરડાઇ કરવાને હુલકાવતો. મારા બીજા શંગતીઓની માફક મારપકરનો હુનર હું વાપરતો. તેઓના કરતાં વધારે હુશીઆર હોવાના શબબથી બેરડાઇ કરતી વેલા તેઓની માફક હુ ફશી જતોતો નહી હું તેઓની માફક ફશી જતોતો નહી એમ કે ચ, તે પરથી તમારા વાચનારાઓએ એમ નહી શમજવું કે ઉપર જણાવેલી રીતે, જીંદગી ગુજરવાથી મને કશો ફાએદો થઓચ હેવી રીતે જીંદગાની ગુજારવાનો હવડા મને કેવો પશતાવો, થાએચ તેતો મારૂં દીલજ જાણેચ. મને શું શું ખમવું પડીઉચ તેતો આદમીના દીલની વાત જાણનાર જે શાહેબ તેનેજ ખબરછે. હું આટલુજ કેહેવાને બશ ધારૂંચ કે મારી આખી જીંદગીમા મેં કોઇ

ચોરી કીધી નથી. કોઇનો દગો ફાશીઓ નથી. કોઇલી પરકારની મરકુંમ આજારી કીધી નથી. હેવાં આહ પાપથી હું શદા દુર રહેઓચ. તોપણ ઉપર જણાવેલા શરખા આડા મારગથી મને ઓછામા ઓછા પચાશ હજાર રૂપીઆ રોકડા ખોવા પડેઆચ. મારી જીંદગાનીનો શરૂથી જે શારો વખત તે બરબાદ થઓચ મોહટી કમાઇ કરવાનો શમો મેં ખોયોછે. વડવાઓના નામ પરમાંણે મારો દરજ્જો રાખવાની જોગવાઇ જતી મેલી છે. અંતે હાર માર થઇને ઠેકાંણે લાગો છેઉ. મારા મનને હવડાં દીલાશો માતરેં એટલોજછે કે મારી આબરૂ જલવાઇ છે ને હવડાં હું સુધારાની રાહપર છેઉ. ખરેખર મારી જીંદગીનો હેવાલ દુનીઆના લોકોને ગમત શાથે શીખામન આપનારી એક અછી વારતા થશે; પણ એ હેવાલ મને દરૂશત લાગશે તે વખતે જાહેર કરશ તેટલા મારા અનુભવને લગતી કીમીઆં તથા ધન વીશેની એક વાત હું તમુને કેહુંચ.

એક દીવશે હુ મારા શંગતીઓ શાથે એક બાગમાં રાખેતા મુજબ મોજ કરવાને ગયો. તાહા પુર ખુશીના બાહરમા હતો તેવાંમા શાંભલીઉ કે વડની ગાદી આગલ એક ગોશાંઇ આવીઓચ તે ખરો કીમીઆગરછે. ગરીબ ગુરબાંઓને, શુનાંના કટકા શીવાએ બીજું કશું તે આપતો નથી કોઇ અછો કીમીઆગર મલેતો શારૂં એમ મારા મન શાથે ઘણી વેલા હું વીચારતો. વાશતે એ કીમીઆગરને આવવાની વાત શાભલી તેની પાશે જવાનો ઠેરાવ મેં કીધો. બીજે દીને હુ મારા ચરખા એક વેહમી પારશી શંગતીને શાથે લઇને તે કીમીઆગરના મકાન તરફ જવા નીકલીઓ. એ શંગતીનું ખરૂ નામ હાલમા જાહેરે કરવું નહી. જો નામની જરૂર હોએતો તેને લેહરીખાના નામથી ઓલખાવજો હમો, દોલતખાં તથા લેહરીખાં, વડની ગાદીપર ગયા. તાહાં ઘણો વખત શુધી આશપાશ ખબર કાહડતા માલુમ પડીઉ કે કીમીઆગર બાવાતો એક શાંકરી ગલીમા એકાત જગોપર રેહતો હતો. તે વેલા ચોમાશાંની મોશમ હતી. એ ગલીમા ગુંદીપુર કરતાબી વધારે કીચડ હતો. તથા બીજી નજીશાત હેવી ખો મારતી કે કીમીઆનો લોભ નહી હોતતો હતો એ ગલી તરફ જોતબી નહી. પણ તે લોભને લીધે હમોએ તીહાં જવાનો ઠેરાવ કીધો, કપરાં ઉતમાં કછાટીઆં. દગલીની બાહે મહડાવી જોરાં હાથમાં લીધા ને આગલ વધીઆ. રશતે ચાલતાં અમારા પગ કીચલમા ગુતી જવા લાગા ને હેવા હલાક થઆ કે કીમીઉ શીખવાની ઉમેદ હતે નહીતો હમો પાછા ફરતે અંતે એક મેરી પાશે આવી લગા. તાહાં કેટલાએક શાધુઓને હમોએ બારનો આગલ બેઠેલા જોયા. તેઓને પુછતા એક જણે જવાબ દીધો કે કીમીઆંગર બાવો એ મેરીમાં રેહછે પછી શાધુઓમાંથી એક બીજો જણ હમોને તાંહા જવાનું કારણ પુછવા લાગો અમોએ કહીઉ કે હમો બાવાને નમશકાર કરવાને આવીઆ હતા પેહલાતો તે શાધુ કેહવા લાગો કે તે કીમીઆગર અમારી શાથે મુલાકાત કરે હેવું નથી કેમકે તેને કોઇની કશી દરકાર નથી ને તે પોતાનો શઘો વખત શાંઇને ભજવામાં ગુજારેચ. એવી વાત શાંભલી હમો કાંઇક અંદેશામાં પડેઆ. પછી તે શાધુઓને પુછીઉ કે તમો કોણ લોકો છેઓ. તેઓએ જવાબ દીધો કે અમો બાવાના શાગ્રેદો છઇએ. હેવું શાંભલી અમે તેઓના કાલાવાલા કરવા મંડી ગીઆ ને અરજ કીધીકે કાઇબી કરીને હમોને બાવા શાથે મેલવો. એ પરમાણે અમોને ઘની કાકલુદી કરતા જોઇને એક બુધો બીજાને કેહવા લાગો કે ભાઇ એ બીચારાઓની મુલાકાત આપણા ગુરૂજી શાથે કરાવી દે. એઓ શારાં માણશોછે અંતે બરી મુશકેલાતથી તે બીજાએ હમોને કહીઉ કે હું બાવાને રાતના પુછગ ને તે જો રજા આપશેતો આવતી કાલ દીને તમારી મુલાકાત કરાવશ. વાશતે તમો હવડાતો જાવો ને આવતી કાલે પાછલા પોહરે આવજો. હમો તેને કેહવા લાગા કે શાધુજી, તમે જો હમારીપર દયા લાવીને બાવા શાહેબને શમજાવશોતો તમો શરખા ખાશ ચેલાનુ તે શાંભરેઆ વીના રેહેશે નહી. હમારી દાદ લાગેથી અમો શદાકાલ તમારા ઉપકારી રહીને તમુને દુવા દેશું એ પરમાણે નમનતાઇ કરી તે શાધા જણાઓને આબરૂથી શલામ કરી હમો તાહાંથી પાછા ફરીઆ. તે દીને હમારો શંઘો ખેઆલ કીમીઆગરની મુલાકત કરવામા અને કીમીઆનો હુનર શીખવામા હતો. હમો વાડી ગીઆ પણ રાખેતા મુજબ કોઇ દોશતદારો શાથે હલી મલીને ગમત કરવા ગમીઉ નહી. ખાનુ જાહજુ ભાવીઉં નહી. રાતની ઉઘબી પુરી આવી નહી. બીજે દીને પાછલા પોહરની રાહ જોતા બેઠી રહેઆ એકેક કલાક આખા દાહડાની શરખો લગો અંતે બે વાગા એટલે મારી ગારી જોડાવી મારા મીતર લેહરીખાને શાથે લઇને હમો વડની ગાદી તરફ ગીઆ પેલી શાંકરી ગલી આગલ આવી નીચે ઉતરીઆ.

આગલા દીવશની માફકજ કપડા કછાટી જોડા હાથમા,લઈ
ને બાવાને મકાને ગીઆ. પેલા શીશોને જોતા વારજ નમી
ને શલામ દીધી થોડોવાર તેઓમાના બે જણાઓ શાથે
હમો વાત કરવા બેઠા તેટલા બીજા જણાઓ ખીશતા થઆ
તે બે જણમા એક પેલો બુઢો જે આગરે દીવશે હમારી દ
આ ખાતો દેખાતો તે પણ હતો તેણે હમોને કહીઉ કે
બાવાને શમજાવતા ઘણુજ મુશકેલ પડીઉ ને તમારી મુલા
કાત લેવાને તેણે બરી શખતીથી કબુલ કરીઉચ. પછી બા
વાને તાજીમ કેમ કરવી તથા તેની શાથે કેવી શેઆન શો
કતથી વાતો કરવી તે વીશે તેણે હમોને શમજાવીઉ ને બોલી
ઓકે નારાએણ કરશેતો ઉમેદ પાર પડશે હેવા શકુન શાભ
લી હમારૂ હઇડુ હરખાઇ ગીઉ ને તે બુઢાને હમો કોઇ ખ
રો નેક મરદ શમજીઆ આશરે શાડાચાર વાગાનો અમ
લ થઓ એટલે પેલો બાવાનો ખાશ શીશ હમોને ઉપર લ
ઇ ગીઓ તાહા બાહેરની બાજુએ એક કાવશાની કુર બ
રેલી હતી તેની શાભે પેલો બાવા બરા મરોરથી બેઠેલો હ
તો તેને જોતા વેતજ હમોએ નમીને તાજીમ કીધી પણ
હમો તરફ તેની નજરબી પડી હોએ નહી તેમ તોરમા તે બે
ઠો રહેઓ પેલો શીશ કેહવા લાગો જે બાવા ધેઆનમાછે
વાશતે તમો મુગા મુગા બેશો. એ મુજબ હમો શાડા પાચ
વાગા શુધી ચુપકીદ બેઠા રહેઆ. બાવાના ડોલ તથા મ
રોર તથા ધપછપથી તે ઇશવરનો કોઇ ખરો પુતરો દીશવા
લાગો. ભવા તાની ડોલા ચહડાવી, કમર ઉભી રાખી
ડોક નીચી કરી હુવેતો દેખાવ કરતો કે તેથી હમારા દીલ
મા તેના દબદબાએ અશર કીધી હુ ભલા ધનેતરની હ
જુરમાબી જે તોરથી જતો આવતો ને ઉભો રેહતો તે તોર
નેલી દઇ ગરીબ લોકડીની માફક એક તરફ બેઠો રહેઓ
અતે બાવા ધેઆનથી ફારેગ થઆ ને પોકાર કીધો
કે "કોઇછે?" તારે શીશે જવાબ દીધોકે "હા શાહેબ
હાજર" એ પછી શીશ તથા ગુરૂ વચે કેટલોએક વખ
ત વાત ચીત થઇ તેટલા લેહરીબા મને કેહવા લાગોકે "દી
લનૂખા કેમ તમારૂ શુ ધેઆન પોહચેચ? એ કોઇ ખરો
જ ખુદાનો લાલછે" હેવામા બતીનો વખત થવા આવી
ઓ એટલે તે જગોપર ફકીરો ભીખ માગવાને આવવા લા
ગા તેઓને પેલો બાવો પોતાની પાશેના એક વકોરામાથી
શુનાના કટકા ફેકવા લાગો તે શુનુ તે બાવો વગર જોવે
ફકતો ને કોઇ આપનો, કોઇ લગડો કોઇ નાવારેશ એકેક
કટકો લઇને ચાલતો થતો એ કટકા તેઓની તરફ ફેકતો

તારે હેવુ ડોલ કરતો કે જાણે તેની પાશે કેટલોક અખુટ ખ
જાનો હોએ ફકીરોને એ મીશાને નેહાલ થતા જોઇને હમા
રા દીલમા કીમીઆની ઉમેદ પાછી જાગવા લાગી લેહરી
બા બોલેઓ કે ઇઆર ખોદા કાઇ એ વલીના દીલમા રેહ
મ મેરે ને આપણ કામ થાએતો શારૂ એવી તહરેવાર રી
તે વખત ગુજરી ગીઓ ને આગરે શાટ શાતનો અમલ
થઓ તારે બાવો ઉઠીને ઘરની માહેલી કોરે ગીઓ ને તેના
શીશે હમોને કહીઉ કે આવતી કાલે આવજો એટલે બાવા
શાથે વાત ચીત થશે આજે ભજન કરવાના કામમા ઘનો
વખત મશગુલ રેહવાના શબબથી તમારી શાથે વાત ચીત
થઇ શકી નથી ને હવેતો મોડુ થઇઉ બાવાએ એ દીને
હમારી શાથે કશીબી વાત ચીત કરી નહી તેથી અલબતા
હમો ઘના ઉદાશ થઆ પણ શીશે બીજા દીવશની ઉમેદ
આપી હતી તેથી શબુરી અખતીઆર કરી હમો પોત પોતા
ને મકાને ગીઆ બીજે દાહડે બે વાગાનો અમલ થઓ
એટલે હમો બધે જણા પાછા બાવાની મેરીએ ગયા તા
હા દરવાજા આગળ પેલા શાધુઓ બેઠા હતા તેઓમાથી
પેલો ઘરડો પેલા ખાશ શીશને પુછવા લાગો કે એ ભલા
આદમીઓની મુલાકાત કરાવી કે નહી? તારે શીશે જવાબ
દીધો કે મુલાકાત તો કરાવી પણ વાત ચીત થઇ નથી તુને
ખબર નથી કે ગુરૂજી શાથે આપણેબી પુરી પાધરી વાત કરી
શકતા નથી એને ખુદા શવાએ બીજા કોઇની તબાં નથી
એ લોકોની મુલાકાતબી બરી મુશકેલાતથી કીધીચ હ
વે વાતતો એના દીલમા રેહમ આવે તારેજ થશેતો પણ
જો નારાએણ કરશેતો આજ મેહરબાની થઇ જશે ઘર
ડો બોલઓ કે ભાઇ એઓની જે ઉમેદ હોએ તે બર લા
વીદે કે આપણા ગુરૂની કીરતી અને આપણી ભલાઇની
ઇઆદગારી આએ શેહરમા રહી જાએ એ પરમાણે
આશરે અરધો કલાક ગુજરવા પછી શીશ બાવાપાશે ગીઓ
તાહા થોડી પલ રહી પાછો આવીઓ ને હમોને ઉપર તેડી
ગીઓ તાહા હમોએ આગલની માફક નમીને શલામ ક
રી બાવાએ ભપકાથી હાથ હોલવી હમુને દુવા દીધી હ
મોને પોતાની નજદીક એક ચટાઇપર બેશવાનો હુકમ કીધા
તે પછી હમારૂ નામ નીશાન પુછીઉ ને તેની મુલાકાત લે
વાની મતલબ તે જાણવા માગી હમોએ શઘલી ખરી
બીના કહીને બોલીઆ કે "બાવા તમારા ચમતકારીક પરાક
રમોની ઘણી વાતો શાભલીને તમોને નમશકાર કરવા હમો
આવીઆતા તમારી ભગતી તથા દેખાવત જોઇને હમારૂ

દીલ હેવું થઇઉછે કે રાત દાહડો તમારી શેવાજ કરીએ કે હુસારીથી ઉમેદ બર આવી જાએ. હેવી વાતો શાભલી બાવા મોહડેથી હશી ને બોલીઓ કે હું એક શાધું મરદ છેઉ ને મુશાફર તરીકે હીઆં આવેઓ છેઉ.હુ થોડાં દીવશ મા દુવારકાનાથજીની તીરથ કરવાને જનાર છેઉં વાશતે તમો શંનશારી લોકો મારી પાશે રહીને શું કરશો ? મારી શેવા કરતા તે શાંઇની કાઇ શેવા કરશો તો કલાણ થશે. હુમો કેહવા લાગા કે ઇશવર તમુને મલીઓછે વાશતે જો તમારી શેવા કરીશું તો હમોને ફાએદો થવા વીના રેહશે નહી તમો હમારીપર મેહરબાન થાવોને હમોને ચાકરીમા કબુલ રાખો. એ મીશાલ હમોએ ઘણા કાલાવાલા કીધા અતે બાવાનું દીલ પીગલીઉ ને તેણે કહીઉં કે તમારી એમજ ખુશી છે તો હીઆં આવતા જાવો ને નારાએણને ભજો બાવાના હેવા શકુનો શાંભલવાથી હમોને કેટલો હરખ ઉપજોઓ તે કોણ કહી શકશે ? હમો તે જગોએથી આશરે આઠ કલાકે ઉઠેઆ તે પાધરા વાડી ગીઆ. તાહા બરી ખુશીથી ખુબ નોજ કીધા પછી પોત પોતાને ઘેરે ગીઆ હમો દર રોજ કેડવેને વખતે બાવા પાશે જવા લાગા. હેવાન કરતાબી બદતર નમનતાઇ કરતા રહેઆ. તે વેલા મારા ગલામા શુનાની મોહટી હાંશડી તથા કાનમાં કીમતી બાલી, કમરે કંદોરો ને હાથે શુનાના ભારી વાલા હતા તે તરફ બાવા ચ્ખી તહેરે જોતો. પાચ શાત દાહડા ગીઆ પછી એક દીને બાવાએ મને પોતાની નજદીક તેડીઓ ને કહીઉં કે બાલકા તારૂ ભાએગ ઘણુ શારૂં છે. શ્રી નારાએણજીના ઇશારાથી તારૂં મોહ જોતાનેવાર મારા દીલમા ઘણી મેહર આવેછે. તુ નારાએણને ભજતો રેહે તે શાઇથી તારૂં કલાણ થશે. તે કરશે તો (મારા હાથ તરફ આગલી કરીને) આવા કાઇ વાલા તુ તારા કબીલાના શઘલા લોકોને પેહરાવશે. એ પરમાણે મને ઉમેદ આપવા લાગો. તે શાંભલી મેં ધારીઉં કે ચાલ પાર પડી ગીઓ. પણ બાવાનો ભેદ તો એ હતો કે મને નેહાલ કરવાની વતી તે પોતે નેહાલ થાએ ને શુનુ કરવાને મને શીખવવાને બદલે તે પોતે મારા આંગપરનુ વીત લઇ લીએ. એ વીશેનો ખોલાશો હવે પછી થશે. હમો બાવાના શીશ થઇને રહેઆ. મારીપરે બાવાની મોહટી મેહરબાની જોઇને લેહરીખાં ખલાપો કરવા લાગો. તે કેહવા લાગો કે ઇઆર ખુદાનીબી શુ પ્રીતછે કે મેરૂશીમા ભરેમ. તમુને કશી પ્રકારની ખોટતો છે નહી. ખુદા રાખે મુરબીની દોલતથી જે જોઇએ તે વખતશર હાજર થાએચ. તે છતાંબી વલી બાવો તુને કીમીઉં કરવા શીખવવા મુરશદ થાએચ! મારી દાદતો કોઇ લેતુંજ નથી. હવે હુ આગલતો બાવાને તાંહા બે તરણ કલાક જતો તેને બદલે હવશ ઉપલી બાવાની વાતો શાંભલી આખો દાહડો તાહા જઇ બેશવા લાગો. એ પછી બે ચાર દાહડા થઆ એટલે હુ બાવાને કેહવા લાગો કે ગુરૂજી મેરબાની કરી મને બતાવો કે કીમીઉં કેમ થાએચ. બાવો જાણે પેઆરથી શાભલતો હોએ હેવા નેન કરી મને કેહવા લાગો કે બેટા હું તુને આવતી કાલે બતાવશ. તું પોતાની શાથે થોડો પારો ને એકસુંપ તથા કોલશા લાવજે. બીજે દીને પાછલા પોહરના એ વશતુઓ લઇને હું લેહરીખાં શાથે બાવાના મકાનપર ગીઓ. આશરે ચાર કલાકે બાવાએ હમોને કહીઉ કે પેલુ ઠીકડું લઇ તેમાં કોલશા ભરી આગ શલગાવો. મેં લેહરીખાંને હાથે તે ઠીકડું મંગાવી તેમા કોલશા નાખી બદામના કોટલામાથી પારો મુશમા રેડી તેપર હમારે હાથેજ કોલશા ભરી તુરતી ફુકી આગ શલગાવી કે બાવાએ કીમીઉ કરવાને બાને કશી પરકારે હમોને ઠગો નજર ચુકાવી હમોને ભમાવેઆ હેવો શક આવે નહી. આગ શારી પઠે શલગીઆથી પેલી મુશ જાણે લાલીપર આવી ધકધકવા લાગી તારે બાવાએ કહીઉં કે હવે કાઇ કાઠી લઇને મુશમા હલાવો. હમે આશપાશ જોવા લાગાતો હલાવવા લાએક કશી શલી અથવા કાઠી દીઠી નહી બાવાએ કહીઉં ઉતાવલ કરો. હીલવી નાખો કાઇ બીજી કાઠી નથી તો કશી ચીંતા નહી આ કુરમાથી કાવરૂ ભાજી તેણે હીલવો. મેં મારે હાથે તુરત એક કાવરૂ ભાજીઉ ને મુશમા હોલવવા લાગો. તેટલા બાવાએ એક શીશી કાહડી. તેમા કાઇ શફેદ ભુકી હતી. બાવા બોલીઓ કે કીમીઆની શઘલી કરામત એમાછે. એ અખશીરછે. હવે હીલવતા ધકધકતા ઇંગાર તથા તુરતીના પવનથી થતા અંગારના તાપે કરી પેલુ હીલવવાનુ કાવરૂં એક પલવારમાં બલીગીઉં એટલે બાવાએ રાઇ જેટલી પેલી ભુકીની ચરમ મને આપી કે આએ અખશીર મુશમા નાખ. મેં તેમ કીધું. મુશમાં કાંઇ પાંણી થઇઉં. બાવાએ જમીનમા એક ખાડો કરાવી તેમા તે પાણી રેડવા કહીઉં. તે રેડતાને વાર હમોને જે અચરતી ઉપજી તેનો અટકલો કોણ કરી શકશે વારૂ ? તે ખાડામાં ચોખા કુનદનનો કટકો હમોએ જોએઓ! ને એક બીજા તરફ નજર કરી બોલીઆ કે "શાવ તખા(લેહરીખાં!" હવે હમોએ કીમીઆગર બાવાના હુકમ મુજબ બજારમાં જઇને તે શુનુ વેચીઉ તો ચોશઠ રૂપીઆ

નો ભાવ ઉપજ્યો. તે રૂપીઆ હમે બાવાના ફરમાવવા મુજબ તેની નજદીક લઇ ગીઆ. તે તેણે લઇ મેલીઆ. તેણે મને કહીઉકે તારૂ ભાગ્ય શારૂછે વાશતે તું નારાએણ જીની ઇબાદ કરતો રેહ ને લોભ લાલચથી તારાં દીલને દુર રાખ ને ફકીરોની બરદાશત લે. એ બોલવાનો ભેદ છેક મોહેથી હું શમજ્યો. તે એમકે હાથે પગે ને ગાંઠે જે હો એ તે કાહાડી બાવા, તથા તેના ફકીરોને વરતાવી દેવુ.

એ રીતને કેટલાએક દાહડા ગુજરી ગીઆ. હું તથા લેહરીખાંતો ખાતરી શમજ્યા કે બાવા કીમીઆગર છે તેથી શવારથી તે શાંજ શુધી તેની આગલના આગલ રે હવા લાગા બાવાના મકાનપર દરરોજ જતા રહેઆ. બાવાની મેહરબાની પોતાપર ખેંચવા શારૂ લેહરીખા દરરોજ ગાંઠના પઇશા ખરચી તહરેવાર વશતુઓ ચોગાદ લાવતો જએ ને બાવાના ફકીરો તે કરારથી અંગીકાર કરે. પછી એક દીને હું ઘણો બજીદ થઓ ને કીમીઉ શીખવા માગીઉ બાવા બોલીઓકે "દોલતખા" શાઇની તારીપર મેહરબાની છે પણ તું કીમીઆનો ખેઆલ નો કર. તેથી તુ ખરા બ ખલશે. કીમીઆગરને શ નશાર તજી ઘરબાર વગરના થઇ જંગલમાં વેરાગીની માફક રેહવુ પડેચ. બાજે વખત જાહડના પાતરાં ખાઇનેજ વખત લેવો પડેચ. શંધી વાતે શખતી ખેંચવી પડેચ. તે તારાથી બનશે નહી ને તું દુ ખી થશે" પણ એવી શીખામન મેતો શાબલી નહી ને તે શીખવા હુજત લીધી બાવાએ કહીઉ કે એ કામ શીખ નાર જારે એલમનો અભીઆશ કરવા માડે તારે તેની પાશે આએ અખશીર પેહલાં કરાવવી જોઇએ. એ શીખવું મુ શકેલછે ને એ મારે ખરચબી થાએચ તેટલું જો તુ કરશેતો પછી તું શીખી નશે ને પછી તો હુનરના બલથી હેવી કાઇ અખશીર બનાવશે. પણ જો તું ઇબાદ રાખ કીમીઉ શીખીઆ પછી તુને શંનશાર તજવો પડશે. મેં જોઇઉ કે એતો શાધુઓની અધી વાતછે. એકવાર કીમીઉ આવડીઉ એ ટલે પછી દલદરજ ગીઉતો ચીંતા શાની. પછી મે બાવાને પુછીઉ કે એ કારખુટાર ખરચ શું થશે. બાવાએ કહીઉ કે પે હલ વેલા અલબતા પાચશે શાતશે રૂપીઆ થશે. તે તુ લ ઇ આવ ને હું તુને જેમ કેહું તેમ તારે હાથેજ ખરચ કરી જે હું તેની રજા લઇને ઉઠવા લાગો તારે તે ફરીથી મને શીખામન દેવા લાગો કે તું જાણે ઘરબાર તજવાનો હોએ તોજ એ એલમ શીખવાનો ઠેરાવ કરજે. મારેતો તારીપર મેહર થઇછે તથા તું કોઇ બુનીઆદનો બેટોછે વાશતે હું તુને તે બતાવા માંગુચ. બાકી મારા ગુરૂનુતો તેહકીક કેહવું છે રમાંનછે કે એ એલમ કોઇનેભી કદી શીખવવો નહી. હે વી વાત શાભલીને હું ઘેર ગીઓ કીમીઉ શીખવાનીતો ઘની ગરજ પણ બાવાએ રૂપીઆ માગેઆ તારે તેની પા શે ફરીને જવાને જરા આંચકો લાગો. એકતો તે વખતે હું કરકો હતો. બીજુંતો મારા બાપની ધાંશતી લાગી કે રખેને તેના જાણવામા આવે કે હુ કીમીઆના લબમાં પડી નાણું ઉડાઉછું. કેમકે મારા બાપનો હેવોજ વીચાર હતો કે કીમીઆગર નામે ધુતારા હોએચ હેવો અંદેશો ક રી કીમીઆગર બાવા પાશે જવાનું મેં થોહેવાર બંધ રાખીઉ. લેહરી ખાનને મેં શમજાવીઓ કે મારે વીશે બાવા પુછેતો કેજે કે હું કાએલી છેઉ તેથી અવાતુ નથી. લેહરીખા મ ને ઠપકો આપી બોલીઓકે ઇબાર લખમી માનો કરવા આ વેચ તારે મોડું ધોવા જાએચ ! જો બાવા મેરબાંનછે તેટલાં શીખી લે. મેં તેને મારા અદેશાની વાત કહી નહી ને શ મજાવીને કાહડેઓ. લેહરીખાંતો બાવા પાશે દરરોજ જઇને શેવામા હાજર રેહવા લાગો બાવાની તારીફ ગામમા ઘણે ઠેકાણે થવા લાગી તેથી હજારા શરખા ઘનાએક લોભીઆ તેની પાશે આવવા લાગા. બાવા મારા શરખા જીવાનોનાં મોઢા જોઇ તેઓને વારા ફરતી કીમીઉ કરવાની પોતાની શકતી બતાવવા લાગો. શઉ કોઇ પાશે બાવા પારો તથા મુશ અગાવતો. શઉ કોઇને હાથે કોલશા ભરાવી મુશમા પાએ ભરાવી તે મુશપરબી કોલશા શીચાવી તુરતી ફુકાવતો. શઉકોઇ હથતક દાવરાએ હલાવી પેલુ શુનુ ખાડામાથી ઉચકાવતો ને વેચાવ તો. શઘાં જણ હમારી માફક અધરત થઇ બાવાપર એદી ન લાવતા. ઘણા લોભીઆએ પાશે બાવાએ મારી માફક રૂપીઆ મગાવેઆ જે કેટલાએકોએ થોડા ઘના લાવી આ પીઆ ને કીમીઉ શીખવાની ઉમેદમા પછાશ ખાવા લાગા. પણ અંતે થાકી મારગ લાગા. લેહરીખાં જે બાવાને તાંહાં દરરોજ જતો તે મને મલે તારે શધી વાત કરતો. મેં બાવા ને તાંહા જવાનુ બંધ કરવાને આશરે એક પખવાડીઉ ગી આ પાછી લેહરીખાનનો ખીશો હું તર જોવા લાગો. તે ન વી પાગડી બાગડી બધાવીને ભારી જાપકાથી ફરવા લાગો વાડીના રોશતદારોને વાશ્તે તહરેવાર ભેટ લાવવા લાગો ને પશાદારનુ રૂપ લઇ બેઠો. હુ લેહરીખાંની ... જાણ ... તો હતો તેથી વીચાર કરવા લાગો કે એને ક્યાંથી તરકો પડે ઓ. ને તેની હાલતમાં, હેવો શારો ફેરફાર થવાનો ભેદ શો પુછીઓ પણ તેણે કાઇ કહીઉ નહી. એ રીતને પદર

વીશ દાહડા સુધી ચાલીઉં. પછી લેહરીખાંનો દમામ કાંઇક નરમ પડેઓ. તોબી આગલી દલદરી હાલત કરતાં તે ઘર્ની શારી અવશથામાં રેહનો. તેના મોહડાંપરથી દેખાતું કે આગલની માફક સંનશારની ફીકર તેના મનમાં હતી નહી.' એક દાહાડે મેં લેહરીખાને બજીદ થઇને પુછીઉં કે તુને કાંઇ ચાકરીતો લાગી નથી. તુ કશો ધંધોળી કરતો નથી. તારી પાશે કશી દોલત હતી નહી. વાશતે આગલ કંગાલને હવડાં હાવી શારી અવશથામા કેમ આવીઓ. લેહરીખાએ મને કહીઉકે ઇઆર તું બોલનો. મારી પરતો બાવાની મેહરબાંની થઇય મેં પુછીઉ તે કેમ! તારેતે ઘબરાએઓ. હું બજીદ થઓ. તેણે કાંઇ આનાકાની કરી ને અંતે ભેદ કહેઓ. તે બોલીઓ કે એ બાવોતો ખરોજ ધુતારોછે. હું અચરતથઇને પુછવા લાગો " કેમ કેમ " ? લેહરીખાએ કહીઉં કે તે દીને આપણુને સોનુ કરી બતાવવા પછી તે તો રૂપીઆ આપવાને ફુખે તાંહા આવવાતુ બંધ કરીઉ તે શારૂ થઇઉં. 'નહીતોકે નકામો ફશી ગીઓ હોતે. મનેતો લાલચ લાગી તેથી તુને પડતો મેલી હુતો લાગુંજ રહેઓ કે બાવાની મેહરબાંની થાએ ને મને કાંઇ બતાવી દે અથવા થોડુંક આપી દીએતો દલદર જાએ હું તાહા જઇને રોજ આખો દીવશ બેશવા લાગો. બાવાને વાશતે મારીથી બની આવતી ચીજ શોગાદ લઇ જતો જે કોઇ આવે જાએ તેને શેઆન શોકત શીખવતો બાવાની શેવા કરતો ને તે જારે જારે કીમીઉ કરે તારે હાજર થતો. કીમીઉ જેને બતાવવું હોએ તેની પાશેજ એ બાવો મુશ તથા પારો તથા કોલશા મગાવતો'ને મુશ કોલશામા મેલી તુરતી ફુકાવી હીલાવી અખશીર નખાવીને ખાડામાં શુનુ રેડાવતો. તે શુનુ તેઓજ પાશે બજારમા વેચાવતો એ પરમાણે કેટલા એક દીવશ શુધી મેં જોઇઉ. એક દીને મારા મનને લાગીઉં કે શધી તઇઆરી કીમીઉ જોનારના હાથથી કરાવેચ ખરી પણ હીલવતી વેલા કાવરૂજ કામ આવેચ ને બાવાના શાગરદો ભાગેલા કાવરાં દરરોજ ચુપ ચુપ કાહડી પાછાં આખાં મેલેચ તેનો ભેદ શુ હશે ? તે વીશે મને ઘની ચટપટ થઇ. મેં તેનો ખોલાશો શમજવાનો ઠેરાવ કીધો. વાશતે બીજે દીને નવરૂ જોઇને એક કાવરૂ ભાંગી મેં મારા ગજવામાં ઘાલીઉ પછી બાવાની રજા લઇને ઘેર આવીઓ. તપાશીને કાવરૂં ચીરીઉ. જેઉં મ, તો કાવરાનો ગર કોનરી કાહડી ખાલી જગોમાં શુનાની રેતી ભરી મોહડું કાવરાંના ગરથીજ પુરીલીધેલું. મેં જોઇઉં કે ભેદતો પામો,

હવે ઠીકછે. હું તે રેતી એકઠી કરી વેચી આવીઓ. આપણે શાથે પેલું શુનુ વેચવા ગીઆતા તારની માફક તોલાએ ઓગનીશ રૂપીઆનો ભાવ ઉપજેઓ જે રૂપીઆ મનેઆતે મેં ગજવામા મેલેઆ. પછી દરરોજ બાવા પાશે જવા લાગો. મારી શાથે ઉંચી ચીજોની શોગાદ પણ લઇ જતો રહેઓ. દાવ જોઇને કાવરૂં ભાંગી ગજવાંમા મેલતો ને બજારમા વેચી વકરો કરતો. આઠ દશ દીન ગુજરી ગીઆ તારે વારા ફરતી કાવરાં ઓછાં થતા જાણી બાવાનેતો ઘબરાટ થઓ કે વલી તાંહા કોણ ઠગ લાગુ થાએઓ તેને મારીપર શક ગીઓ એક દીને તે પોતાની કોટરીમાં ગીઓ. નવરૂં ધારીને હું કાવરૂ ભાંગવા ઉઠીઓ પણ બાવોતો એક ખુનાનાં આધરામાંથી મારી તરફ જોઇ ચોકી કરતો હતો. જેવું મેં કાવરૂં ભાંગીને ગજવાંમાં મેલીઉં તેવોજ ને ધુમધામ કરતો બાહેર આવી કેહેવા લાગો કે કમબખત એ શું કામ કરેછે ? મેં જોઇઉ કે હીઆ કાઇબી નરમાગ કરશતો ઠીક પડશે નહી તેથી હુબી ધુમધામ કરવા લાગો. બાવાને મેં ધમકી આપી કે તું બરો ઠગારોછે ને અનજાણાં લોકોને મકરથી ફશાવેછે વાશતે હુ જઇને તારા ટરકટ શરકારને જાહેર કરૂંશ. બાવાએ જારે જોઇઉં કે આએ કોઇ લફંગોછે તારે મને શમજાવી કેહવા લાગો કે જો તું મારા કેહવા પરમાણે ચાલશેતો તારૂબી કામ થશે. મેં પુછીઉં કે તે શુ ? બાવાએ કહીઉ કે તુ એ વાત કોઇની આગલ કરતોને તું હીઆ દર રોજ આવી મુઓ બેશજે ને શાજના એક રૂપીઓ લઇ તારે મકાને જજે તારી પાશે કોઇ ચોકાર આવેતો લઇ આવજે એટલે આપણ શધાનુ કલાણ થશે મેં વીચારીઉં કે એબી ઠીકછે. હવે એ પરમાણે આજ પાચ શાત દાહડા થઆ તાંહા જાઉંચ. રોજ શાજના રૂ૧) લઇને ઘેર આઉંચ એજ મારે મનશે કીમીઉછે. બાકી કીમીઆનો ભેદતો હેવોછે વલી જે ફકીરોને બાવો ધુમધામથી શુનુ બનાવેછે તેતો બાવાના ભેડુ મલતીઆછે. તેઓ માલદાર લોકોનાં દેખતા શુનાના કટકા લઇને ઉતરેચ તે બાવાના માણશો હોઇથી તેઓ પાશથી લઇ મેલેચ ને એકકુ રોડીઉં આપી તેઓને કાહડી મેલેચ. તે ફકીરો દોહડીઆની લાલચે દર રોજ તાહાં આવીઆ કરેચ. વલી મુશમાં જે પારો નેલવામા આવેચ તે ગરમી લાગાથી ઉડી જાએચ. પછી કાવરાંથી હીલવવા જાએચ એટલે કાવરૂ ગલીને પેલી લુબ્ધી મુશમાં પડેચ. તેમા પેલી ભુકી નખાવેચ તે કાંઇ ખારછે વાશતે કાવરાંથી હીલવતાં મુશમાં જે શુનાની

બારીક લુકી પહેલી હોએ તેનુ પાણી થાએય ને જમીનનાં ખારામાં રેહેવાથી પાણું શગીન શુનુ બની ગે હય વલી બાવાએ તમુને પેહલાં પશ૬ કીધા તે તમારે હાથે કાણે ને ગલામા જે દાગીના હતા તે જોઇને જ કીધાતા કે આએ કોઇ શારો બીનુછે. લેહરીખાની હેવી વાત શાંભલી ને મને ઘણુ હશવું આવીઉં. પણ હું કાંઇ મુએ બેહો નહી મેં જોઇઉં કે હુબી શાંજને છેડે બાવાનાં મકાનપર એક ફેરો ખાઇને ૩૧ દર રોજ કાંએ નહી લાઉ. બીજેજ દીને હુ લેહેરીખાંની શાથે બાવાને મકાને ગીઓ. હમો બધેને જતાં જોઇ બાવો મનમાંતો કાંઇ બબડેઓ કે વલી એક અપર બીજીનેબી લાવીય પણ તે બીચારો શું કરે? કશો ઇલાજ રહેઓતો નહી. મારી તરફ જોઇ હશીને બોલેઓકે આવો "દોલતખા તમો ઘણે દીવશે કાંથી આવેઆ ?" મેંબી ઘોગથી હશીને જવાબ દીધો કે બાવા ઘણા દીવશ થઆ દરશન થઆંતાં નહી વાશતે આજે હીઆ આવીઓ બાવા નારાએણની મારાપર ખરેખર મેહેરબાંની થઇય કેમકે તમારા પરતાબથી કીમીઉ કરવાની રીત મનેબી આપોઆપ શમજ પડીય ને આએ કુરના કાવરાં હીલાવવા કાજે જો તમો મને આપસોતો હુબી શુનુ કરશ. મને અપખશીરનીનો કાંઇ જરૂર નથી. બાવા હોકુ હીલાવી ને કેહેવા લાગો કે તમો દોલતખા તથા લેહરીખાં શરખા બીજા કોઇ આદમીઓ મને કેધે મલેઆ નથી. ખેર હવે તું શંધી વાત માડી વાલ ને લેહરીખાંની માફક રૂપીઓ એક દરરોજ તુનેબી મલશે તે લઇને ચુપકીદી પકડજે. મે ઇશવરને દુવા દીધા ને બોલેઓ કે દરરોજ વારીની ફી ને કપડાંની ધોવામન નીકલી.

હવે હમો દરરોજ બાવાને મકાને જવા લાગા હું તો તાંહા આશરે અરધો કલાક બેશી રૂ૧ લઇને પાછો ફરતો. પણ લેહરીખાને કાંઇ વધારે લોભ લાગેલો તેથી તેતો તાંહાં આખો દીવશ પડીઓ પાથરીઓ રેહતો. એ પરમાણે બાવાને હમો બે જણાને હશાબે દર માશે રૂ૬૦ નો ખરચ લાગો તેની શાથે હમારા શરખા બીજા લફંગાં પેહલાંથી વલગેલાં હતાં. બાવો લેહરીખાને કેહવા લાગો કે તુ કોઇ શેકારો પકડી લઇ આવશેતો આ આપણો રોજગાર ચાલુ રેહશે નહીતો કે મારેતો મુમબઇથી જતું રેવું પડશે. લેહરીખાબી શમજેઓ કે બાવાની વાત ખરીછે. તેથી તે કોઇ કીમીઆનો લખ રાખનારાઓને શોધવા લહેઓ. તે કોઇ કોઇ ચેલા, કોઇ શુનોના પુતલાઓને ફાશામાં પકડીબી લાવતો પણ એ કીમીઉ શીખવા આવનારાઓ પાશે બાવાજે ખરચ કરાવવા માગતો હતો તેવા ખરચનાર લેહરીખાને કોઇજ મલેઆ. એક દાહાડે બાવાનો એક ચેલો ગામમા ફરી શાંજને વખત પાછો આવીઓ તેને બાવાએ ખબર અંતર પુછી બીજી બીનાઓ શાથે તે કેહવા લાગો કે આએ શેહરમા કીમીઉ શીખનાર કરતા ધન ધુડનારા લોકો વધારેછે બાવો હશીને બોલેઓ કે ઠીકછે. અને જેમ કીમીઉ કરતા તેમજ ધન કાહડતા આવડેછે લેહરીખાને તેણે કહીઉકે તુ આ શેહરનો રેહવાશીછે વાશતે કોઇ ધન ધુડનારને પકડી લાવ આપણે તેનુ ધન શારી પડે કાહડી લેશુ. લેહરીખાએ હા ભણી તે શેકાર શોધવા લાગો. બાવો શેકારને વાશતે શારો તઇઆર કરવામાં ગુડીઓ. લેહરીખા પોતાના પડોશીઓ શાથે જારેબી વાત ચીત કરેતારે પોતાના ગુરૂબે વીશે ડીંગ મારવાને ચુકે નહી. એક વખત તે પોતાના એક મીતરને મલીઓ. તેનુ ખરૂ નામ અતરે છુપાવી તેને લુવેખાંને નામે હુ ઓલખાઉંસ. એબી હમારી માફક પારશી હતો ને એક પઇશાવાલા મારવાડી શોદાગરનો ચાકર હતો. તેની આગલ લેહરીખાએ પોતાના ગુરૂના એલમની બેહદ તારીફ કીની. કીમીઆના તથા ધન કાહડવાના કામમાં બાવો એકકોછે હેવુ કહીઉ. તે વીશેનો ચમતકાર બતાવવા શારૂં શાંજને વખતે લેહરીખા લુવેખાને બાવાને તાંહા તેડી ગીઓ. બાવાને ચેતાવીઆ પછી લેહરીખા લુવેખાને માલપર લઇ ગીઓ તાંહાં જે કોઇ ફકીરો આવે તેને બાવા સુનાના કટકા આપે તે જોઇને લુવેખાની અકલ હેરાન રહી તે તાંહાથી થોડેકવારે ઉઠી પાધરો પોતાના મારવાડી શેઠની પેઢીપર ગીઓ તે પેઢીનું કામ રતનમલજી નામનો મુનીમ ચલાવતો હતો. તે મુનીને પુછીઉં કે નોકુ કેમ થઇઉ ? લુવેખાએ શધી બીના કહી. તેને મોહડેથી ચમતુ શાંભલી મારવાડી અચરત થયો. તેણે બાવાની મુલાકાત ની ખાએશ કીધી. લુવેખાએ ધીરજ રાખવાને જલામન કીધી. તે પાછો લેહરીખાને મલેઓ. લેહરીખા બરૂ લોલ કરીને બોલેઓ કે એ મુલાકાત કરાવવી મોહટી મુશકેલછે બાવાને કશી તંબા છે નહી. તે પોતે લોભીઓ નથી ને લોભીઆઓની શંગત ચાહતોબી નથી. હેવી ઉમરની વાતો શાંભલીને લુવેખાં નીરાશ થઓ. [illegible] શેઠ અનીઓ તારે કહીઉં કે બાવાની મુલાકાત કરવાને લેહરીખા મુશકેલ ધારેય. મારવાડી પોતે કાંઇબી કરીને બાવાને મલવા માંગતોતો. તે પોતાના ચાકર લુવેખાંની શાથે ચાહ

વારને પોહૅર લેહરીખાને ઘર આવીઓ. ઘણા કાલાવાલા ક
રી લેહરીખાનને શમજાવીઓ ને પોતાની ઉમેદ બર આવે
થી ઇનામ આપવાને કબુલ કીધું. લેહરીખાં જેમ તેમ ક
રતા શમજીઓ. તે બંને જણાને લઇને મારે ઘર આવીઓ.
શંધી બીના મને એકાંત કહી. નેબી જોઇઉ કે શેકારતો
અઝો છે. મે પોતાની ગારી જોડાવી તેમાં હું તથા લેહ
રીખા બેઠા. મારવાડી તથા ભુલેખાં તેની ગારીમા બેઠા. શં
ધા જણ બાવાને મકાને ગીઆ. હુ મારવાડીને તથા તેના
માણશને વાતે રોકી નીચે ઉભો. લેહરીખા બાવાને ઉપર
ચેતાવી શધી તદબીર કરી આવીઓ. અંતે હમો શંધા જ
ણા ઉપર ગીઆ. બાવોતો ધુઇ શલગાવી બરા તોરથી ધે
આન ધરી ભજન કરવામાં મશગુલ હતો. હમારી કોઇ
ની તરફ તેણે કશી નજરબી કીધી નહી. હુ તથા લેહરી
ખાં થોડે છેટે શાદરીપર બેઠા. મારવાડી તથા તેનો માણ
શ થોડા દુર ઉભા રહેઆ ઘનો વખત ગીઓ પણ બાવો
ભજનથી ફારેગ થઓ નહી. મારવાડી તથા ભુલેખા ઘના
તપેઆ. પગ દુખવા લાગા ને અકર વકર થઇ. અંતે
બાવાએ ખખાર-મારી પુછીઉ "કોઇ છેરે" લેહરીખા
એ જવાબ દીવો "હાજર શાહેબ." બાવાએ દુધ માગીઉં.
લેહરીખાએ તે તુરત હાજર કરાવીઉં. દુધ પીધા પછી માર
વાડી તથા ભુયેખા તરફ જોઇને પુછીઉં કે એઓ કોણછે.
લેહરીખાંએ ખોલાશો કીવો ને કહીઉં કે એઓ ગુરૂજીના
દરશન કરવાને ઉમેદ્વારછે. હેવુ શાભલી બાવાએતો શ ધો
મીજાજ ખોઇ દીધો. બાવાએ ગુશાથી લેહરીખાંને હરૂત કીધો
કે તુને કશી અકલ નથી કે જેને તેને હીઆ લઇ આવેચ.
હું કાંઇ હીઆં ધનવો કરવા કે ધુતારાપણું કરવા નથી આવી
ઓ. મારે દુનીઆનાં લોકો શાથે શું કામછે? પછી મારવા
ડી તથા ભોલાશાહને હેવા ધમકાવી કાડેઆ કે તેઓતો લો
કડીની માફક કામપવા લાગા. લેહરીખા તેઓને અશારત
કરી નીચે લઇ ગીઓ. તાહાં તેઓને કહીઉ કે આજે-ચી
ઙ્ડાએલોછે. કાંઇ ચીંતા નહી વલી કાવે વાત તમો કા
લે'જરા વેહલા આવજો ધેઆન ધરવાને વખત કોઇની
શંગત એને પશદ નથી. મારવાડી બીચારો કેટલાએક ક
લાક શુધી ઉભો રેહવા પછી એ પ્રમાણે નાઉમેદ થઇ પાછો
ફરીઓ. બીજે દીન આશરે, તરણ કલાકે હમો પાછા બા
વાને તાહા આવીઆ. લેહરીખા આગલની માફક પેહ
લાં ઉપર ગીઓ. તેટલાં મારવાડી તથા તેના ભુલેખાને
વાતે રોકી હું હેઠો ઉભો. થોડી પલમાં લેહરીખાંએ અશા
રત કરી હમોને ઉપર તેડેઆ. બાવાની નજર દાદર આ
ગલજ હતી મારવાડીની તથા તેની નજર એક થતા વે
તજ મારવાડીએ નમીને હાથ જોડી દંડશ કીધો. બાવાએ
પાછો હાથબી હલાવીઓ નહી. લેહરીખાંએ કહીઉ કે એ
ઘણો શારો માણશછે ને નેક ઇમાનતથી ગુરૂજીના દરશને
આવીઓછે. ગુરૂજીતો વલી ના કેહવા લાગા. તેરત બો
લીઆ કે મારે કોઇના દરશન જોઇતા નથી. હું શાધુ બા
ઇછુ. હું શાઇને ભજવા શવાએ કશો બીજો વીચાર રાખ
તો નથી. મારવાડીતો પાછો ધુજવા લાગો. પંશીહ્ તેના
આખાં શરીરને ધોવા લાગો. મોહડુ કુમલાવીને હમારી
તરફ તેણે જોઇઉ. મે હાથની અશારત કરી તેને કહીઉં
કે કાંઇ ચીંતા નહી. પછી હમોએ બાવાને ઘના શમજા
વીઆ. બાવા અંતે રાધેતા મુજબ હશીઆ. તેવણે મા
રવાડીને તથા ભુરેખાને બેશવાને ફરમાવીઉ. ખેર આફી
એતની વાતો કરવા પછી મારવાડીએ અરજ કીધી કે બા
વા તમે મને પોતાના શેવકોમાં શામેલ કરો જે મારૂં કલ્યા
ણ થાએ. એ અરજ બરી મુશકેલાતથી બાવાએ કબુલ રા
ખી. એ પરમાંણે વાતચીત થતી. એવામાં વલી આધરા
પાગલા ફકીરો આવવા લાગા. તેઓની તરફ બાવો બેધડ
ક શુનાના કટકા ફેકતો ચાલીઓ. તે લઇ ફકીરો તેના પ
રતાબની તારીફ કરતા પાછા ફરીઆ એ જોઇ મારવાડી
તો અતીઘણો તાજુબ થઓ. ને તાજુબ નહી કોણ થાએ?
બતીનો વખત થઓ એટલે મેં મારવાડીને અશારત કીધી
કે હવે ઉઠો. હમે શ ધા જણા બાવાની રજા લઇ નીચે ઉ
તરેઆ. બાવાના શીશ પાશેથી મે મારા બે દાહાડાના બે
રૂપીઆ ઓગતમા લીધા. શધા જણા પોત પોતાને મકા
ને ગીઆ. તારપછી મારવાડી રોજ બાવા પાશે આવી
શારો દાહડો બેશવા લાગો. તે બાવાને વાશતે તથા તેના
ફકીરોને વાશતે દુધ, શાકર, ઘી, તરકારી, આટો, મેવો શરવે
લાવતો ગીઓ. મને તથા લેહરીખાંને હમારે વાએકની બે
ટ વારાફરતી, કરવાને ભુલીઓ નહી. એક શાજના બાવા
એ હમુને કહીઉ કે મારવાડી જાણે નહી તેમ તમો કાલે રા
તે થોડોએક ગંધકનો તેજાબ તથા થોડું શીશું તથા તરાબાની
એક રેગ લાવજો. તેનો ખરચ થાએ તે તેણેજ આપીઓ.
હમો તે બીજે દાહડે શહવારમા લઇ ગીઆ. બાવાએ શીશુ
તાતવી, રેગમા નમાવીઉ. પછી મોહડું તાબાના પાંચ
નાંથી બંધ કરી હમોને કહીઉ કે ટાંકા મરાવી દેજો. હ
મોએ તેમ કરીઉ. પછી બીજી રાતે ગુપચુપ તેનેતાહા રે

લઈ ગીઆ. તેપર બાવાએ ગધકનો તેજાબ લગાડીઆથી તે
વાશૅનપર મોરથુથુનો કીટ ચહડેઓ ને ઘનુ પુરાનુ હોએ હે
વું દીશીઉ. પછી બાવાએ હમુને હુકુમ કીધો કે કોઇ હે
વી જગો જોઇ કાહડો કે તે ઘણુ શુધી હવન પડી હોએ.
હમોએ બીજે દાહડે ખુબ ખોલ કરવા પછી ગીરગામમા એ
ક જગો શોધી કાહડી તે જગો વીશે તેના ધણીને હેવો
વેહેમ હતો કે તાંહા ભુતછે તેણે તે હવન નાખી મે
લી હતી તે જગોને વીશે લોકોના મનમાબી હેવી ધાશ
તી હતી કે પોલે દીવશેબી કોઇ લોકો તાંહા જાએ નહી. તે
જગો હમોએ બાવાને દેખાડી. બાવાએ તે પશંદ કીધી.
બીજે દીને શાજના હું તથા લેહેરીખાં તથા બાવા તથા તે
ના કેટલાએક ચેલાઓ પેલી દેગ તથા બે તરણ પહરાઇ લઇ
ને તે જગોએ ગીઆ. અધારૂં થવા પછી બાવાએ પોતા
ના માણુશો પાશે એક ખારો ખનાવીઓ. તેઓએ મથા
રાપુર ખારો ખનીઓ. તેમાં પેલી દેગ મુકાવી તે પાછો
પુરી દીધો. તે જગોએ પાણી રેડી ઘાશના બી છાંટી એક
બેમાલુમ નીશાની કરી હમો પાછા પોત પોતાને મકાને
ગીઆ. એ વાતને થોડા દીવશ ગુજરીઆ. તેટલાં બા
વાએ તે મારવાડીનેબી કીમીઉં બતલાવીઉં. તે જોઇને
બાવાના એલમ વીશે મારવાડીની પુરી ખાતરી થઇ. તે
શારો દાહડો બાવાની ચેવા કરે તેને વાશતે તહરેવાર ચી
જ લાવવા લાગો બાવોબી તેને જેમ બને તેમ પટકતો
રહેઓ. પછી તે એક દીને ઘણોજ બજીદ થઓ કે શુરૂજી
મને કીમીઉ શીખવો બાવો બોલીઓ કે "તારા નશીબમા
કીમીઉં નથી પણ તું દેઆનત શાબુત રાખ નારાએણ ભ
લું કરી દેશે. દેઆનત નેક રાખ કે થોડા દીવશમા ચમ
ત્કાર જોશે" મારવાડી બોલીઓ કે શેવક તમારો છેઉં ને દી
લ નીરમલ પાણી શરખુ રાખુંચ હવે પેલી દેગ ડાટવાને
આશરે પંદર દાહડા થઆ પછી એક દીને પાછલા પોહરના
આશરે પાચ કલાકને અમરે બાવા બોલીઓ કે હું
ઘણા દીવશ થઆ મુમબઇમાં વશુણું પણ એ શેહરમાં
શેલ કીધી નથી વાશતે આપણે આજ ફરવાને જઇએ.
મારવાડી તથા અમો તુરત તઇઆર થઆ. મારી ગાડી
માં હું તથા લેહરીખાં બેઠા. બાવા તથા મારવાડી તથા લુ
લેખાં મારવાડીની ગારીમા બેઠા. દર એક રશતાને નાકેઅ
ગાઆંશો થઇ બાવા પુછેકે આએ રશતો કાંહાં જવાનો? પ
છી જો પોતાને પંશદ પડેતો કેહેકે, હા, એ રશતે ગાડી હાં
કો, એ ચકરો આપણે જેશુ. વડની ગાડીપરથી બીડી

બજારમાં આવી પાએધોની પરથી માલખમી ગીઆ. તાંહા
બાવા તથા મારવાડીએ દરશંન કીધા. પછી તાંહાથી તાર
દેવપર થઇ ગીરગામ તરફ વલવાના નાકાપર આવેઆ, તારે
બાવા વરી પુછવાલાગો કે એ રશતો કાંહા જવાનો? મારવા
ડીએ કહીઉં ગીરગામપર જવાનો બાવા બોલઓ શારૂં ચા
લો ગીરગામ જોઇશું. આગલ ચાલતા પેલી દેગ દાટવાની
જગોની ગલી તરફ આવવા લાગા એટલે બાવા ફુંફારા મા
રી ડોલા કાહડી આશપાશ જોવા લાગો ને ચકરાએલો ઘ
ભરાએલો દીશીઓ. જારે પેલી ગલીની નજદીક આવેઆ
તારે જોરથી કુતકો મારી ગારીમાંથી બાહેર પડીઓ. ઘેલા આ
દમીની માફક વાકો વલીને આશપાશની જગોનો વાશ લઇ
જુદી જુદી જરોરી હાથમા લઇ શુંગવા લાગો તેના મકર જોઇને
મનેતો હશવુ આવીઉ લેહેરીખાં મારી તરફ જોવા લાગો લુ
લેખાં તાજુબ થઓ. મારવાડી ધુજવા લાગો બાવા ધોગ
કરતો પેલી શાકરી ગલીમા શુગતો શુગતો આગલ ચાલીઓ. હમે
બી તેની પછવાડે ચાલીઆ. એ નાચતો કુદતો પેલી જ
ગો આગલ આવીઓ તાહા એક કુડારૂં પારી બેઠો પ
છી ધુમધામથી મારવાડીની તરફ જોઇ બોલીઓ કે ખબરદાર
આકીન શાબુતરાખજે. મારવાડીએ અકલાઇને પુછીઉં કે બા
વા શુછે તે કહોતોખરા. બાવા બોલીઆ જો તુ આકીન શાબુ
ત રાખજે. હીઆ આખી પુરથવીના ધનનો મારગછે એમાંનુ
ઘનુ ધન તારા નશીબનુછે પણ તું આકીન શાબુત રાખ.
શાઇ ભલુ કરશે મારવાડી હાજી હાજી કરતો જાએ તે
નો હરખ હઇડામા માએ નહી. બાવાના ઢોંગનોબી કશો
પાર હતો નહી. કુદવું નાચવું ને હાથપગ દોશવાતો બેશુમા
ર હતા. અંતે હમો ઘર ગીઆ. બીજે દાહડે શાહવાર પડ
તાં મારવાડી મારે ઘેર આવીઓ. મારે વાશતે તે ઘનો મે
વો શોગાદ લાવીઓ. તે બોલેઓકે ચાલો આપણે બાવાને
તાહાં જઇએ. શેઠજી મારૂં કાઇ થઇ [illegible] તેમા
ભલુછે. આપણે શઘા બાવાના શાગરેદ છઇએ [illegible] એકનુ
ભલું તે બીજાનું ભલું. હુ તથા મારવાડી તથા લુલેખા બા
વાને તાહાં ગીઆ. તે જગોએ લેહરીખા હાજર હતો. હ
મોને જોતા વેતજ બાવો મારવાડીને કેહવા લાગોકે ખબરદાર
આકીન શાબુત રાખજે. પછી પેલુ ધન કાહડવાની હમો
મશલત કરવા બેઠા. પેહલાતો પેલી જગો [illegible] કરવી જોઇ
એ એવુ ઠરીઉ. બાવાએ મને કહીઉકે દોલતખા, એ
કામ તારૂંછે. વાશતે બેટા, તું જા ને એ જગો હાથ કર મા
રવાડીએ તે વેચતી લેવા કહી ને બોલીઓકે ચાલો આપણે

જાએ મે કાઇક મડાટ કીધો મારવાડીએ કાલાવાલા
કરી મને શાથે લીધો હુ બરી બાર ચપરાશીથી આવેઓ.
વલી મારવાડીએ મને ઉમેદ આપી. ઘણી મેહનતથી પેલી
જગોનાં ધણીને શોધી કાહડીઓ. તે જાતનો ભંડારી હતો
તેણે જોઇઉંકે રઈ પહેલી જગોના પઇશા ઉભા થાએચ મા
રવાડીએ જોઇઉ કે દુનીઆનો શ ઘો ખજાનો મારે હાથ લાગે
ચ ગાકુ જલદીથી પઇઉં થોડા દીવશમા તે જગો
મારવાડીના નામપર મહડાવી લીધી તાહા બાવાએ આ
વી ફરીને શધી તપાશ કીધી પછી કહીઉ કે હીઆ પુશક
લ ખજાનોછે તે મારવાડીના નશીબનોછે. પણ તે કા
હડવાની આગમચ એ જગોએ મારે ઘણા દીવશ શુધી ભ
જન કરવું જોઇએ. મારવાડીને ફરમાવીઉ જે તાહા એક
જાુંફડુ બધાવવું મારવાડીએ તુરત તે કરીઉ. પછી એક
લખત કરાવીઉં. તેમા મારવાડીએ એવુ કબુલ કીધું કે
તે જમીનમાથી જે કાઇ નીકલે તેના ચાર ભાગ કર
વા. એક ધરમાઉનો, બીજો બાવાના ચેલાઓનો, તી
જો મારવાડીનો ને ચોથો મારો તથા લેહરીખા તથા લુનેખા
નો. એ પછી બાવા ભજને વલગેઆ હમે ઉજાતી કર
વા મંડીઆ. શરાબ, કબાબ, દુધ, માખન, મોરગ, મેવા, મી
ઠાઇનુ ખાનુ પીણુ ને ગવઇઆઓના ગાએનની મજામા હ
મો વખત કાહડવા લાગા. મારવાડી પોતાનો ધનવો રો
જગાર છોડી આએતી દોલત લેવાના ખેઆલમાજ ફરેઓ.
એ મીશાને એકતાલીશ દાહાડા ગુજરીઆ. તેટલામા બાવા
એ મારવાડી પાશેથી તહરેવાર બાહને આશરે પંદરશેહ રૂપી
આ ઓકાવીઆ. એક દાહડે શોમવારનીરા તના બાવાએ હ
મુને કહીઉંકે આવતી કાલે બે પાએલ છોકરા, એક દાલાશાથે પે
ટી તથા અગરબતી, લોબાન, ગુલાલ, તેલ, મરી, મગ, શોપારી, લીં
બુ, શીંદુર, નાલીએર, થોડી કાજલ, તે છોકરાઓને લાએકના
પોતા કપડા ઇતીઆદી તઇઆર કરજો બીજે દીને હમો
એ એ [illegible] વશતુઓ તઇઆર કીધી. પણ પા
એલ છોકરાતો મલીઆ નહી. બાવાને તે વીશે ખબર દી
ધી તેણે કહીઉંકે કાઇ ચીંતા નહી હુ તેમને મગાવશ
પછી તેણે પોતાના ચેલાને હુકુમ દીધો આશરે એક ક
લાક પછી તે ચેલો બે છોકરાઓને લઇ આવીઓ. તેઓ
ખી બાવાના ખીદમત શાગેરદોના જેવા એહ હતા પણ બા
વા બોલીઓ કે એઓ પાએલછે. પછી રાત પહડતાં બા
વાએ કહીઉં કે હું હીઆ આજે ધન કાહડુ ત્યાહાં મને
એક કુડારૂ પાડવુછે તેમાં તમો શંધાએ બેશવું પડશે. પણ

હુ તમુને ચેતાઉચ કે તે કુડાલાની બાહેર મારી રજાવીના
જે કોઇ જશે તે તતકાલ મરણ પામશે. તેનો જવાબ
હું દેનાર નહી માટે તમે મને એ વીશે કબુલાત પતર લખી
આપો. તે મુજબ હમોએ તે કબુલાત પતર લખી આપીઉ
બાવાએ પેલા છોકરાઓને નવારી નવા કપડા પેહરાવી તેલ,
શીંદુરના ચાલા કરી આખમા કાજલ આંજી. તે જગોએ જ
શાલા શલગાવી અગરબતી લગાડી કુડાલા પાડી આશ
પાશ લીંબુ ફરતા મેલીઆ. બાવો પોતે શીંદુરનો ચાનો, ક
રી તે છોકરાઓને લઇને બેઠો. હમુને પોતાની શામને બે
શાડીઆ. પોતાના ચેલાઓના હાથ પહરાઇ આપી કુડાલા
ની એક કોરે ઉભા રાખી પોતે મંતર ભનવા માંડીઉ.
થોડોએક વખત થઓ ને પેલા છોકરાઓ ચીચારી મારીને
નાશવા લાગા. બાવાએ તેઓને ઠોકીમાથી પકડી પાછા બે
શાડીઆ ને પુછીઉ કે શુછે તેઓએ જવાબ દીધો કે કે
ટલાએક વગર માથાના એમલીશો હાથમા તલવાર લઇને
આપણુને કાપી નાખવાને આપણી તરફ દોહેછે બાવાએ
પોતાના ચેલાઓને હુકુમ કીધો કે ખારો ખનવા માંડો. તે
વો પેલી દેગ કાઢેલી જગોપર ખારો ખનવા લાગા. બાવો
અરદ તથા મરી મુકીમા લઇ પેલા છોકરાઓએ બતાવેલી દ
શાપર જોરથી ફેકી મંતર ભનવા લાગો. પછી છોકરાઓ
ને પુછીઉં કે હવે તમુને શું દેખાએચ તેવો બોલીઆ કે
પેલા લોકો અને આપણી વચે એક પાહડ થઓચ બાવાએ
ખખાર મારીઓને હમોને શમજાવીઉ કે એ બલાગતની વ
ચે મેં આરી હરકત કરીછે થોડીએક મીનીટ પછી પેલા
છોકરાઓ વલી ચીચારી મારી નાહાશવા લાગા. બાવાએ
તેઓને પાછા બેશાડેઆ ને પુછીઉ કે શુંછે? તેઓએ એક
દશા બતાવી કહીઉંકે પેલા લોકો પાહડને મથાલે આવી પુ
ગાચ. ને આપણી નજદીક આવેચ તે દશા તરફ બાવાએ
વલી અરદ તથા મરી ફેકી મંતર પહડેઓ. પછી પુ
છીઉં કે શું થઇઉ ? તેઓ બોલીઆ હવે આપણી વચે એ
ક દરીઓ થઓચ ને પેલા લોકો છેક પેલે કીનારે ગીઆચ
પણ તેઓ તરસા એશી પાછા આપણે મારવા આવેચ બા
વાએ કહીઉ કાઇ ચીનતા નહી ચેલાવોને હુકમ કીધો કે
ઉતાવલ કરો તેટલા પેલા છોકરા વલી રડતાને પોકારતા
નાહશવા લાગા. બાવાએ ફરીને પુછીઉ કે શુછે? તેઓ બોલી
આ કે પેલી બલાઆએ પાર ઉતરીને આપણુને હથીઆરથી
મારવા દોડેછે. બાવાએ તે તરફ અરદ મરી ફેકી મોહરેથી મં
તર ભનવા માંડીઉં. તેના ચેલાવોખી શેનાખી કરવા લાગા એ

વખતે શઘળો દેખાવ મશાન જાગે તેવો થએો હતો હુ શઘલા
ભેદથી વાકેફ હતો તોબી મને ધાશતી લાગી. લેહરીખાબી કાં
ઈક ધ્રુજીએો ને મારવાડી તથા લુએખાના પેટમાતો જીવ હ
તો નહી હેવામા બાવાએ છોકરાઓને ફરીને પુછીઉ કે કે
મ શું દેખાએચ ? તેઓએ જવાબ દીધોકે પેલા દહતાની ને
આપંણી વચે એક મોહટી દેવાલ ઉભી થઈચ. તેઓ એમ
બોલી રહેઆ તેવામા એક પહરાઇ કાઇ ધાતુના વાશન શા
થે અઠડવાથી મોહટો અવાજ થએો. તેવામા બાવાએ કુ
તકારા મારી આશપાશ અરદ તથા મરી ફેંકીઆ ને લીબુ
કાપી શીંદુરમાં ખરડી તે ખારાની આશપાશ નાખીઆં પ
છી મંનતર ભની તે ખારામા ઉતરેએો. મારવાડીને કહી
ઉકે ખબરદાર તું જાણે આએ વેલા નારાએણને ઇઆદ ક
રી તારૂં આકીન શાબુત રાખજે. હમોને કહીઉકે કુ ડારા
માથી કોઇ બાહેર નીકલશો નહી જો નીકલશોતો તમારો જાંણ
તુરત નીકલી જશે હમોતો બીહીને તાહાંજ ઉભા. બાવાએ
કાશી કહરાજીને પેલી દેગ બાહેર કાહડી. તે જોઇને મારવા
ડીતો ઘણોજ તાજુબ થએો. અને બાવાએ કહીઉ કે "ખ
બરદાર આકીન શાબુત રાખજે. આએ ચરૂ લે ને તારે
હાથે પેલી પેટીમા મેલીને ટાલું દે. પણ ખબરદાર આકીન
ફેરવતો નહી" મારવાડીની શઘલી ધાશતી ઉડી ગઇ ને ખુ
શીએ તેના દીલમા પાછી જગો કીધી. તેણે તે દેગ પેટી
માં મેલી ટાલુ દીધું. કુચી બાવાએ તેની પાશે રાખવા ક
હી. પછી બાવાની રજા લેઇ શઉ કોઇ પોતાને મકાને ગી
આ. મારવાડીએ શહવારને પોહર લેહરીખાનને તથા મ
ને અણુ પ્રનામ આપીઉ. તે પછી બાવાની આગલ ગી
આ. બાવાએ ખબર અંતર પુછી તે બોલએો કે એ જ
ગોપર અખુટ ખજાનોછે. તે શઘો મારવાડીના બાએગનો
છે. પણ તે કાહડવાને વાશતે ઘણા દીવશ મેહનત કીધી
જોઇએ તે શાથે તે કારણ શારૂ એક જડી જોઇએ. તે જ
ડીનુ નામ તેણે લીધુ ને પેદા કરવા કહી મારવાડી ઉદ્દ્દટ
બર હતો તે તુરત ઉઠીએો હુ તથા લેહરીખાં તેની શાથે ગી
આ. શંઘુ બજાર ફરી વળેઆ પણં તે જડીતો કેથે મલી નહી
શરવે કોઇ જે તેનું નામ શાભલતા તે હશીને કેહતા કે હેવી
જડી વીશે જનમમા શાભલવામાબી આવીઉ નથી ! નીરા
શ થઇને હમે બાવા પાસે પાછા આવી શઘળો હેવાલ કહેએો
બાવા હશીને બોલઆ કે કાઇ ચીંતા નહી. મુમબઈમા ન
થી તો ખેર તમો ભીમડી જાઓ તાહા ધરમ શાલામા એ
ક ફકીર રેહેચ તેની પાશે એ જડી મલી એક બે
દીવશમાં ભીમડી જવાની હમોએ તઇઆરી કીધી મારવા
ડીનો ભોલાશાહ તથા લેહરીખાં તથા હું પોતે તે કા
મ શારૂ નીકલીઆ. રશતામા હમારા ખરચ શારૂ
શવાશો રૂપીઆ લીધા. ભીમડી પોતા પછી તુરત તે ફકીર
ની ખોલ કાહડી તેને મલીઆ. તદબીરથી વાત કરીને પે
લી જડીની બીનાં કહી. તેબી કોઇ હમારા કીમીઆગર
નો ભેરુજ હતો. તેણે કહીઉકે શ્રી જગરનાથજીની તી
રથે હુ ગીઓતો તારે તે જડી મારા હાથમા આવી હતી તે
મારી પાશેછે, હું જોઇ કાહડીને તમુને આપશ તે દાહ
ડે હમેબી ધરમશાલામાજ મકાન કીધું. બીજે દીને વલી
તે ફકીર પાશે તે જડી માગી તારેતો તે ભારી થઇને કેહવા
લાગો કે મારી પાશે કોણ જાણે કાહા પડી હશે પછીતો
વલી તે આપવાને બીલકુલ ના પારીઉં. હમે ઘણાબી કર
લાવાલા કીધા પણ કશુ વલીઉં નહી પછી તે જડીની કી
મત આપવા કહી ભોલાશાહે પાચ રૂપીઆથી પાચશો શુ
ધી કીધા પણ ફકીર એકનો બે નહી થયો. તે કેહવા લા
ગોકે મારી પાશેછે નહી તે આપુ કાહાથી. લાચારે હમો
પાછા ફરીઆ. મુમબઇ આવી બાવાને શઘી વાત કહી.
બાવા શમેતા મુજબ વાત કાહડી બોલેઆ કે કાઇ ફીકર ન
હી. તમુને નહી આપીતો ખેર હુ પોતે જઇને લાવેશ.
પણ તે લેવા જવાની આગમચ મેં જે ભજન કરવા માડી
ઉચ તે પુરૂં કરવુ જોઇએ તે પુરૂ થએથી હું તે લેવા જવશ.
અલબતા તે ફકીર લોભીઓછે તેથી તેને પાચશો રૂપીઆ બ
શ પડેઆ નથી પણ હજારે રાજી થશે. હવે વખત ખોવો
જોઇતો નથી ભજનના પંદર દાહડા બાકીછે પણ હુ એક
ધીઆનથી બમનો વખત બેશશ તો શાત દાહડામા પુરૂ થ
શે. તેટલાં ભાઇ રતનમલજી મારવાડી તમો એ જડીની કી
મત મને લાવી આપજો. મારવાડી બીજે દીને તે લેઇ આ
વીઓ. બાવાએ તે પોતાની પાશે રાખીઆ. પછી પેલા જુફડાની
એક કોઠરીમા ભજન પુરૂ કરવાનો ઠેડાવ કીધો. તે કોઠરી
ને બાહેરથી ટાલુ મરાવીઉ ને હુકુમ દીધોકે મારે કેવા વ
ગર કોઇએ એ ટાલુ ઉઘાડવુ નહી ને મને હલાક કરેશો
નહી એ પછી દરરોજ બપોરને વખત એક વેલા ખાવા પોતે
દરવાજો ઠોકી તાલુ ઉઘડાવી દુધ પીવા માગે. તે પીધા
પછી પાછો ભજનમાં મશગુલ થાએ. તીજે દીવશે લેહરી
ખા મને કેવા લાગો કે, દોલતખા હવે આપણે શંભા
લવુ જોઇએચ નહીતો કે એ ધુતારો એ બંનેનો દલો લઇને
રાત અગીઆરા ગણી જશે. મેં કહીઉં શારૂ. માર

એવમના નશીબ વાશતે મેં બમે મહીના ખાલી મેહનત કીધીચ તેનુ કેમ ? મારી મેહનતના કાંઇ નહી તો પાંચશો રૂપીઆ થાએ તે જો મને મલેતો આગલ કામ કરવાની ઉલટ થાએ. ભુલેખાં બોલીઓ કે દોલતખાં તમો કાંઇ ચીંતા કરોનહી તમારો ગુણ હમારા શેઠ વીશરશે નહી. મે કહીઉં કે તે શંધુ ખરૂં; પણ મનેતો પેહલાં કામનું કાંઇ આપાવો તો ઠીક નહી તો મારૂ પોતાનુ કામ પડતું મેલી પારકાની વેઠમાં વધારે દાહડા ખરાબ થવાનો નથી એ વીશે ઘણી તકરાર થઇ. લેહરીખાંબી મારવાડીની તરફથી મને શમજવા લાગો ને કાઇક ગરમ થએો પણ રોકડા લીધા વગર મેં કશીબી મેનત કરવાને ના પારીઉં એટલે મારવાડીએ જોઇઉં, કે વલી ભાગા ઘરપર રંગ કોણ લગાડે. તેથી તે પોતાને ઠેકાંણે ગીઓ ને હું તથા લેહરીખાં કાઇ નવો રોજગાર શોધવા પડેઆ.

હવે જેઓને કીમીઆનો તથા ધન કાહાડવાનો વેહેમ હોએ તેઓને તમે આએ વાત જાહેર કરી મારે નામે જણાવજો કે મેં હેવો વેહમ રાખનાર ઘણા લોકોને જોએઆચ. તેઓ ઉપર જણાવેલા શરખા તહરેવાર ધુતારાઓના હાથપર અનેક પરકારે ઠગાઇ ખરાબ થઆચ ને હજુર થાએચ. તેથી એવા વેહમથી શરવે કોઇએ દુર રેહવું. જો તેઓને કીમીઆગર હોવા તથા ધંન કાહડી જાણવાનો દાવો કરનાર કોઇ મલે તો તેને શદા ધુતારો કરીને શમજવો. બાકી જે કોઇ એ વેહમ રાખશે તે પઇશા વેરી, વખત ગુમાવી, જાતે ખરાબમલી, હેમકમાં ખપી અને તે ધકેલા ખાશે મારા અનુભવથી તો મારી પકી ખાતરી થઇચ કે શારી, દેઆનતદારી, મોહટો ઉદીઓગ ને ભલો ધંધો એજ કીમીઉં ને ધનછે. તે કીમીઉ હેવુછેકે જેને જોઇએતે શીખે ને તે ધન જેને ગમે તે મેલવે.

શ્રી ફરાંનશ દેશ.

—o—

દુનીઆમાં શઉથી કાબુવાલાં દોલતમંદ, ને કીરતીવાન દેશોમાં ફરાનશ પેહલા દરજામાછે. સધલી દુનીઆના હાવના કારોબાર તથા નશીબપર એ દેશની શરકારની રાજનીતી તથા લોકોના કામની અશર થઇછે. હેવાં અગતના દેશનો મુખ્તેશર હેવાલ નીચે આપીએોછે.

શ્રી ફરાંનશ દેશ ઇઉરોપખંડની પશચમ તરફે આવેલોછે. બીરીટીશ ચાનલ અથવા નાલે કરી એ મુલુક બીરીટીશોના મુલુકથી જુદો પડેલોછે. તેનો વીશતાર આશરે ૨૦૮૦૦૦) ચોરશ માઇલનોછે. તેની વશતી આશરે ૩૬૫૦૦૦૦૦) આદમીનીછે. એ દેશની જમીનનો ઘણો ભાગ શપાટછે. કેટલેએક ઠેકાંણે પાહડોબી આવેલાછે. એ પાહડોમા વોશગેશ તથા શીવેનીશ તથા આવેરની મુખીઅછે. તે શીવાએ આલપશ તથા આપેનાઇનશ નામના પરબતો એ દેશની શરહદપર આવેલાછે. એ દેશમાથી મોહટી નદીઓ વેહચ. તેમાં મુખીઅ અગતની શેન તથા લોઇઅર તથા રોહન તથા ગારોન નામનીછે. એ દેશને એથી ઉતરતી અગતની નદીઓમા રાહીન તથા શેલડત અને બીજીઓછે. એ નદીઓ ખેડવા લાએકછે એટલે વેપારને કીજે તથા બીજા વેહવાર શારૂં મોહટાં તથા નાધલા વાહનો તથા ઇંજીમરો તેમા શેંકડો માઇલ શુધી ઉપર નીચે જા આવ કરી શકેછે. એ દેશમા શરોવરો જાહજા નથી ને જે છે તે એટલા નાધલાછે કે તે જાહજી અગત ધરાવતા નથી.

એ પરમાણેનો એ દેશછે. તેની હવા જુદે જુદે ઠેકાણે જુદી જુદીછે તે હુવાની અશર પરમાંણે એ દેશમાં તરેવાર ઓછી વધતી પેદાશ થાએચ. એ પેદાશમા મુખીઅ દરાખ, શેતુર, લીંબુ, અનજીર, પેર, શેપ, આલુ, તરબુચ, ઘઉં, મકઇ, જવ અને તરેહવાર બીજો દાનો, પરેટા, બીટ, કારટ, અને બીજી જાત જાતની તરકારી, મજીત, કેશર, હાંપશ, તંબાકુ, ઓકના, અખરોટના, કારકના, દેવદારના, મેપલ અને બીજા લાકડાના જાહાડો ઇતીઆદી થાએછે ફુલબી ઘની પરકારના થાએછે. ખરેખર ફરાંનશમાં દેશી તથા પરદેશી અનાજ મેવો, તરકારી, ફુલ, અને જાહડ, પાન એટલી તહરોના થાએછે કે તેની શઘલી ટીપ અતરે આપી શકાતી નથી. એ ટલુજ કેહવું બશછે કે થોડીએક ઉજાડ જગો શીવાએ ફરાંનશ તરેહવાર ઉપીઓગની પેદાશના બાગ બગીચા તથા ખેતર અને રોપાઓથી ભરપુરછે. જાહાં જાહાડ પાન તથા અનાજ તથા મેવો નથી તાહા ઢોરનો ઘણો રથીલો ચારો થાએછે, જેથી શનશારના કામને લાએકના જુદાં જુદાં ઢોર, બકરાં ઘણાં થાએછે ને તેની પેદાશબી શારીછે. એ દેશમાં જમીનપર જાણવરો તથા નદીઓ ને દરીઆમાં તરેહવાર માછલીઓ મલેચ જેમાંના ઘણાં રેહવાશીઓના ખોરાકમા કામ આવેચ. જમીનમાંથી કોલશો, લોહડું, મીઠું, પલાશટર આવ પારીશ, ચુનો, શલેટ, ગરેનાઇટ, ફટકી, ચીની કામની મટોડી અને બીજી ઘણી ઉપીઓગી ધાતુ જાતની વશતુઓ ની

કવેચ, જેના એ દેશમા મોહટો ખપછે. તરાંબુ, શીશુ તથા રૂપુ, શેમલ, શુરમો, વીગરે થોડુ થોડુ મલેચ. હવામા રેહનાર પખેશીઓમાં કેટલાએક નવાઈ શરખાંછે. જીતા જાણવરોમાં મધમાખી રેશમના કીડા, બલીશટરની માખ, ગાલનટ નામની માખ, મોહટા કામનીછે. એ દેશના રેહવાશીઓની શંખીઆમા નવ ભાગ દેશી ફરેનચોછે. બાકી જરમન તથા ઇતાલીઅન તથા હીઆઉદી અને બીજી પારકી લુનીઆદ વાલાછે. દેશી ફરેનચો ઘણા કાબેલ તથા શેઆન શોકત ભરેલા અને તે શાથે ઉદાર દીલના હોએચ. તેઓને જાહો જલાલી તથા કીરતી શાથે શારો શવાદ તથા બપકો ઘણો પશંદછે. હરેક ચીજ શાથી શોભશે તથા વધારે નામદારી કેમ મલશે તેવીશે ફરેનચ લોકો શદા વીચાર કરતા રેહેચ. કપરાં પેહરવા તથા રાચ રચીલા બનાવવા તથા શનશારના શુખને માટે જે અગતની ચીજો, તે વીશે નવી નવી ફાશીનો કાહડવામાં ફરાનશના લોકો દુનીઆના બીજા શંધા લોકોની આગેવાની કરેછે. ફરેનચ લોકોની ભાશાબી ઘણી રશીલીછે. તે ભાશા શાથે વીદીઆ હુનરમા લોકોએ ઘણો વધારો ને શુધારો કીધોછે. લોકોને કેલવણી આપવાને શારો બંદોબશત રાખેલોછે. એ કેલવનીના કામ પર ઉપરીપણુ ચલાવવાને એક પંચચ ઠેરવેલી હોએચ. તેનો વડો શેહનશાનો પરધાનછે ને તેને કેલવણી ખાતાનો પરધાન કરીને કેહચ. એ પનચના ઉપરીપણા હેઠલ ઘણીએક મદરેશાઓ તથા વીદીઆશાલાઓ મુખીઅ શેહરો તથા કશબાઓ અને ગાંમડાઓમા શથાપેલીછે એ નીશાલોના ખરચને વાશતે શારો બંદોબશત કરેલોછે. શારી કેલવની શાથે ઇનશાફનુ કામબી ફરાનશમા ઘણુ શારૂ ચાલેચ. અદના તથા આલા આદમી શંબંધી બરોટોશના એક શરખા ઇનશાફનેતો કોઈબી બીજા દેશ વાલાઓથી કદી પોહચી શકાવાનુ નથી. મગર બીરીટીશોથી ઉતરતો ઇનશાફ ધરાવનારાઓમા થોડાએક જે દેશો તેમા ફરાંનશછે મોહા ભાએગે વરતમાન પતગેને મોહડે હાલમા શરકારી ચાલુ રેહછે જેથી લોકો છુટથી જાહેર બાબરોપર પોતાના વીચાર આપી શકાતા નથી શરકારી આવક તથા ખરચ દર વરશે પચાશ કરોડ રૂપીઆથીબી વધારેછે. એ દેશના લોકોનો ધરમ રોમન કેથોલીક ખ્રીશ્તી આનેનાછે એ દેશ જેટલો ખેતી વાડીના કામમા શેરબછે તેવો કારખાનાઓના કામમાં નથી. પણ ઇરોપ ખંડમાં કારખાનાના કામમાં ફરેનચ લોકો બરોટોશ શીવાએ શરવેથી શરશછે. ખેતી વાડીના ઉદીઓગની દર વરશ શરાશરી ઉપજ ઢોર તથા ઉનશાપીઓ પણ રૂ૨૦૦૦૦૦૦૦૦) ની કીમતની થાએછે કારખાનાએમા દર વરશે શરા શરી રૂ૯૨૦૦૦૦૦૦૦) કરતાનેબી વધારે કીમતનો માલ બનેછે. કારખાનાઓમાં ઘનુકરી રેશમી કાપડ, શુતરાઉ, કાપડ, શનનુ કાપડ, આમરકામ, લોહડા કામ, ચીની કામ, બીંલોર કામ, કાગળ ઇતીઆદી પુશકલ બનેછે. વાહનો બાંધવા તથા શાચાઓ બનાવવામા તથા તહરેવાર કારીગરીના હુનરમાં ફરેનચ લોકો દનપર દન વધારે નામદારી મેલવતા જાએછે. તેઓના વેપારમા દર વરશે વધારો થાએચ ને દુનીઆના શંધલા દેશો શાથે વેહવાર ચાલેચ. તેમજ દેશનો માહેલો વેહેવાર રશતાઓ તથા લોહડાની શડક ને નદી તથા નેહરોને માટે પુશકલછે હવડાં એ દેશમા શેહનશા રાજનો વહોછે શઘલો કારભાર તેના હાથમાછે. લોકોના વકીલો તથા પરધાનોની શલ્લા તે લેછે તો પણ તે શલ્લા જો તેના વીચારથી ઉલટી હોએ તો તેપર થોડુજ ધેઆન આપેચ. હાંલનો શેહનશા લુઇ નેપોલીઆન એ પરમાણેની આપઅખતીઆરી વાપરેચ ખરો, પણ તે હેવી રીતે વાપરેચ કે પરજાના લાભ તથા કીરતીનો વધરો થઈ પારકા દેશ વાલાઓ શાથે નીશબતનો ગાંઠ શારી પડે મજબુત થાએચ. એ દેશને માંહોમાહેના બખેડાથી તથા પારકા દેશના હુમલાથી બનચાવવાને તથા વેપાર વેહવારની જાલવની કરવાને શરકારના તાબામાં ખુશકી તથા શમુદર ખાતાની મોહટી ફોજો રેહેછે. શમુદર ખાતાની ફોજ માતરે ઇંગરેજોથીજ ઉતરતીછે. ખુશકી ખાતાનુ લશકર ઘણુ શરશછે. ફરેનચ લોકોના લશકરની બરોબરી કરનાર આખે દુનીઆમાં બીજો કોઇ દેશ છેજ નહી એ વાહણ તથા ખુશકીની ફોજના બલથી ફરેનચ લોકોએ દુનીઆના શંધા ભાગોમા તેમા મુખીઅ કરી શ્રી આફરીકા તથા અમેરીકામા મોહટી મુલકગીરી કીધીછે. ફરાનશની ફોજ જેટલી મોહટીને શઉથી શરશછે તેમજ તે ફોજના પરાક્રમોબી ભારીછે. તે ફોજને માથે કેટલાએક નામીચા શરદારોએ દુનીઆમા અગતનો ફેરફાર કીધોછે. ફરાનશને વાશતે લડાઇના કામમાં ને મુલકગીરી કરવામા શઉથી મોહટી કીરતી એ દેશના હાલના શેહનશા લુઇ નેપોલીઆંનના કાકા શઘલી દુનીઆમા પરખીઆત થએલા નેપોલીઆંન બોનપારટે મેલવીચ. હાલબી રૂશીઆનની લડાઇમા ફરેનચ શીપાઇઓ તથા શરદારોએ કેટલી બાહદુરી (કરી નામીચી કુતેઓ મેલવી હતી તે ઘના જણાઓએ શાભલી હશે.

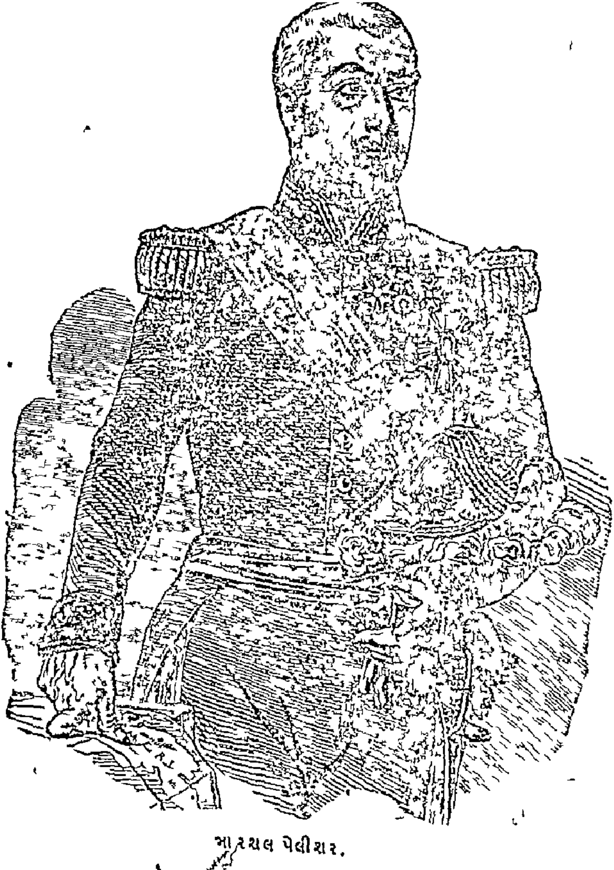

મારશલ પેલીશર.

એ લડાઇમાં નામીચા થનાર શરદારોમાથી જે જીવતાછે તેમાં મારશલ પેલીશરછે જેણે શીબાશટેપોલનો કીલ્લો આપણી ઇંગરેજ શરકારનાં બાહદર શરદારો શાથે મલી લીધાથી રૂશીઆનનું બલ ટોડી તે દેશના લોકો તથા હાકમની ગરૂરી તથા લોભી નીશટાને ટોડીને રૂશીઆનોને દુનીઆની નજરમા નીચુ લગાડીઉછે. એ શરદારનો ચીતાર આએ ચોપાનીઆમા આપીઓછે. એ શરદાર તા૦ ૧૨ મી મે શને ૧૭૯૬ ને દીને શ્રી રોએન શેહરમાં જણમેઓ હતો. એના વડવાઓ શ્રી આએરલંડના રેહવાશીઓ હતા તે ફરાંનશમા જઇ વશીઆ હતા. નાધપણથી એ શરદાર લડાએક શવભાવ રાખતો હતો. તેની હુશીઆરી તથા હીમત જોઇ શતાવાલાઓએ તેની અદાર વરશની વએમાંજ તેને અમલદારનો ઓધો આપીઓ. પેલીશેર શને ૧૮૪૨ ના વરશ શુધી હલવે હલવે પદવી વધતો ગીઓ ને એ વરશમાં લફટેનેનટ કરનલ ઇટાટ મેજરનો ખેતાબ એને મલઓ. તાર પછી એની પદવી તથા માનમા આતી વધાલુવા લાએક હુમેશ થઓછે. એ શદા કોઇ નહી ને કોઇ અગતની લડાઇમાં રુધાતો રહેઓય ને શદા પોતાની જાતે અથવા બીજા અમલદારોની શાથે પોતાના દેશને માટે કીરતીભરેલી ફતે મેલવતો રહેઓય. ઉપલા વરશથી પેલીશર શ્રી આફરીકાખંડના જુદાજુદા નામીચા અરબ શરદારો તથા તેમના લશકર શાથે લડાઇ કરતો રહેઓ ને તેઓને શીકશતે આપતો આલીઓ. ૧૮૪૬ ના વરશમા ફરેંચ લોકો શાથે લડાઇ કરતા આશરે ૧૧૦૦) આરબોની એક ટોલી નાહશીને એક ગુફામાં ભરાઇ હતી તાહા તેઓ ધુમારાથી ગુગરાઇ મરણ પામીઆ તેથી શધા યુરોપમા તથા ફરાશ દેશમા મોહટી ફરીઆદ ઉઠી ને પેલીશરપર અનધરતું ઘાટકીપણું ચલાવવાનો વાક મેલવામા આવેઓ. પણ પેલીશરના મીતરોએ શાબેત કીધુ કે તે કજામા પેલીશરનો કશો અખતીઆર રહેઓતો નહી બીજી નહી મીટનારી જે લડાઇની આફતો ગુજરેય તેમજ એબી ગુજરી હતી. પેલીશર નીરપરાધી ઠરેઓ. તેને મહડતી પડવી મલી. ૧૮૫૧ ના વરશમા હાલના શેહનશા લુઇ નેપોલીઆને તેને જનરલનો ઓધો બખશીઓ ને બીજે વરશ એક અગતની ફતેહ માટે એજ ફરેંચ શેહનશાએ પોતાના હાથ દશકતે તેને શાબાશી લખી મોકલી. રૂશીઆની લડાઇને પેહલા હીંવાંમને વખત ફરેંચ લશકરના પરખીઆત શરદાર મારશલ શેંટ આરનોલડના મરણ પછી શેહનશાની ફરમાશથી પેલીશરે ફરેંચ લશકરની એક ટોલીની શરદારી કબુલ રાખી. તાર બાદ એવી બાહદુરી તથા તદબીર એ શરદાર બતાવતો રહેઓ કે ૧૮૫૫ ના મેએ મહીનામાં તેના વડા જેનરલ કાનરોબરટે શેનાપતીનો ઓધો છોડી તે તેને આપી તેના હાથ હેઠલ એ કાનરોબરટ કામ કરતો રહેઓ. પેલીશરે શીબાશટેપોલની છેલલી ફતેહ શુધી જે પરમાણે કામ કીધું તેથી શાફ માલુમ પડીઉં કે તે ઓધાને તથા તેને પાછલથી મલેલાં માનને તે ઘણો લાએક હતો. મારશલ પેલીશર હવડા એકશઠ વરશની વએનોછે. પોતાના દેશના ચાહ તે દેશની કીરતી વધારવાની ઇંતેજારી, તે કીરતી માટે પોતાની શધી ફરજો અદા કરવાનો ઠેરાવ, તે ઠેરાવ મુજબ અમલ કરવાની શકતી તથા હીમત, એ શરવે માટે એ નામદાર શરદાર પોતાના શેહનશા તથા દેશીઓનો માનીતો થઇ દુનીઆમા પરખીઆત તથા માન પામેલો થઓછે.

શનતોશ મોહટુ શુખ.

ઘણા લોકોને પઇશા તથા દરજાની ખુટ હોતી નથી બચાં છોકરાનીબી કોતાઇ પડતી નથી. શરીરે તનદરોશત હોએ એવું દેખાએછે તોબી તે લોકો પોતાને ભાએગવાન શમજતાં નથી. કેટલાએકતો દુખીઆ હોવાની ફરીઆદ કરેછે. પઇશાવાલા તથા દરજાવાલાજ નહી પણ વચને વાધેનરે તથા થોડી પુછવાલાઓબી એજ મીશાયે કરેછે. તેઓને મનશે આ દુનીઆમા શુખ છેજ નહી. એવા લોકોના દુખનુ કારણ શુ તે નીચે લખેલી વાતપરથી શમજ પડશે.

એક પઇશાદાર મોજીલો આદમી એક અરબ વઇરની

પાશે જઇ કેહવા લાગો કે વઇધરાજ મારે શરીરે તનદરોશતી આવે ને મારા મનને શુખ થાએ હેવી કાંઇ દવા મહને આપો. તેના વઇદે તેને શમજાવીઉં કે તું દુનીઆમાં જઇને ખોલ કર, ને જે આદમી પોતાને શુખી શમજે તેની શાથે જામો અદલ બદલ કર એટલે તું બી શુખી થશે. પેલો તવંગર આદમી પોતાના શેહરમાં શારી પેઠે ખોલ કરવા લાગો. પણ વઇદે ફરમાવેલો શખો આદમી તેને જડીઓ નહી. પછી તે મુશાફરી નીકલીઓ. ઘણા મહીના શુધી રખડીઆ પછી તે એક જગોએ જઇ લાગો. તે જગોના લોકોએ તેને ખબર કરી કે હીઆં એક મજુરછે જે પોતાની શાહુરી તથા શુખાકારી માટે વખનાએલોછે. પેલા તવંગર આદમીએ તેને જલદીથી ઘુંડી કાહડીઓ. એ મજુર તે વખતે એક પાટીઆંપર શારી પઠે ઉઘ કાહડતો હતો. તેને તુરત ઉઠાડીને તે તવંગરે પુછીઉંકે તું શું પોતાને શુખીઓ શમજેછે ? જવાબ દીધો કે હા. તેજ વખત તે તવંગરે તાકીદ કીધી કે આએ મારો શુનેરી જામો તું લે ને તારો નિવોબી જામો અથવા અંગરખો હોએ તેવો મને આપ. તે મજુર હેવા શબ્દનો શાભલી પોતાના મન શાથે વમાશવા લાગો કે એ એમ શું બોલેચ. તવંગર આદમી પાછી તાકીદ કરવા લાગો કે તું બેહલો થા. તું વીચાર શાનો કરેચ ? હું કાંઇ તારી દોલત માગતો નથી. તું માતરે મને તારો જામો આપ કે તે પેહરી હું બી શુખી થાઉં. પેલાએ જવાબ દીધો કે મારી પાશે જામો વટીકબી નથી તે હું આપું કાહાથી !

એ પરમાણે એ મજુરની પાશે એક વશતરબી નહી હતું તોબી તે પેલા તવગર કરતાં પોતાને શુખી શમજતો હતો. તેનો ભેદ એમકે તે પોતાના મન શાથે શંતોશ રાખતો હતો. શંતોશ એજ શુખનુ બીજછે. તે જો નહી હોએતો દુનીઆની શંઘી નેઆમતથી ભરપુર આદમીબી શુખી થઇ શકે નહી અશંતોશપણું શદા આદમીને બલાપો કરાવેછે જેથી તેનુ તનમન તવાએલું રેહેછે ને તહેવાર રોગનો ભોગ થવુ પડેછે. વાશતે પોતાના ભલા ઉદીઓગ તથા મન શકતી પરમાણે જે કઇ મલે તેનો ભોગ કરી વખતશર શુકર ગુજારી કરી આગલ વધારે વધારે મેલવવા શારૂ વાજબી કોશેશ કરનાર આદમીજ આ દુનીઆમાં શુખી થઇ શકે

આગની ગાડીથી નીપજતી કજામાં ઘટારો:

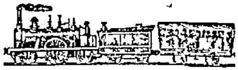

દુનીઆમા લોહડાંની શડકની ગાડીઓમા મુશાફરી કરવાની ધાશતી દન પર દન ઓછી થતી જાએછે. એ ગાડીઓ પેહલાં ચાલુ થઇ તારે આમન શામનૂ અથડવાથી, શડકપરથી ખીશી પડવાથી, શાચાને જેખમ પોહચવાથી અને શડક ખાતાના માણશોની બે પરવાઇથી આદમીનાં જાણને જેટલું નુકશાન પોહચતું હતુ તેટલું હવડાં પોહચતુ નથી. ઉપલી બાબદોમાં ઇંજનરોએ કરેલા શુધારા તથા કારભારીઓએ રાખેલી ખબરદારીથી ઉતારૂઓના જાન તથા શરીરને પોહચતાં નુકશાનનો હમેશ ઘટારો થતો જાએછે એ વીશે એક ઇંગરેજી લખનારે નીચે જણાવવા પરમાણે ગણતરી કાહડીછે જે જોવાથી એ વીશેનો ખરો અટકલો કરવાને શેહલથી બની આવશે.

"ગએઆં શાત વરશમા રેલવે ખાતાના જે જે ઉતારૂઓ ખરેખર મરણ પામીઆચ તેનો હશાબ આએ પરમાણેછે. ઇ૦ શ૦ ૧૮૫૦ ના વરશમાં ૬૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂઓએ ૧ જાણ, શને ૧૮૫૧ મા ૪૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જાણ, શને ૧૮૫૨ મા ૮૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જાણ, શને ૧૮૫૩ મા ૨૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જાણ, શને ૧૮૫૪ મા ૯૫૦૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જાણ, ૧૮૫૫ મા ૧૧૭૫૦૦૦૦ ઉતારૂએ એકજાણ, શને ૧૮૫૬ મા ૧૬૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂએ એક જાણ, એ પરમાણે આદમીઓ કજાથી મરણ પામીઆ હતાં."

એ પરમાણે શરાશરી મરણનુ પરમાણ ઓણ થતું જાએછે.

કેલવણી.

બચાંઓને કેલવણી આપવાની બાબદમાં મા બાપ તથા બીજાં રખેવાલો ઘને ઠેકાણે એક મોહટી ભુલ કરેછે. તે એમ કે બચાંઓને જેટલી વાતની મનાઇ કરવામાં આવેચ તેને દાએ હીશેબી કાંઇ કરવાની ભલામન કીધામાં આવતી નથી. ઘના ખરાં લોકો બચાને શરાતી નહી કરવા, જુઠ નહી બોલવા, ચોરી નહી કરવા, ફેક નહી કરવા

અને બીજી ચેંહડો ચીલે નહી કરવાને વારેવાર કેહેછે. એવુ નહી કરવાને તો બચ્ચાંઓને ઘણા જણા કેહેછે પણ બચ્ચાંઓએ શું કરવું, તે વીશે થોડાજ માબાપો તથા રખેવાલો શીખામન દેતાં હશે. શુલેહ શપન રાખવી ને તેમાં વધારો થાએ તેમ કરવું, શાચુબોલવુ તથા શાચુબોલનારની હીમાત કરવી, ગમે તેવું નુકશાન થાએ તોબી શચાઇને વલગી રેહવુ, ચોર લુછા ઇતીઆદી લોકોને મેહનત લઇને શીખશા કરાવવી, ફેક્ કરનારાઓને તેવા અમલથી દુર રાખવાને મેહનત કરવી, દેશનુ હીત ઇછવાને પોતાના તન મનથી અને પઇશાથી હર વેલા મદદ આપવી, એવી એવી શીખામન થોડાંજ લોકો પોતાને આશરે પડેલાં બચાઓને આપેછે. હેવી અધુરી કેલવણીનુ પરીનાંમ હેવુ થાએછે કે બચાઓ મોહટાં થવા પછી ભુડાં કરતુકથી વેગલાં રેહેછે ખરા, પણ શારા અને પરોપકારી કામો કરવાની તેઓમા ઉલટ રેહતી નથી તથા રીત આવડતી નથી, જેથી તે બચાઓ મોહટપણમાં ખરી કીરતી મેલવવાથી ઘની વેલા બેનશીબ રેહેછે. ભુડાં કરતુક નહી કરનાર આદમીને માતરે એટલીજ શાબાશી ઘટે કે તેનામાં શેતાન અથવા હેવાન ખશલત નથી. પણ આદમીઅતની ખરી લાએકીએ પોહાચેલાતો તેજ લોકો કે જેઓ આદમી જાતનુ હીત ઇછી તેવા હીતના કામો કરવાને કોઇબી પરકારની કશુર રાખે નહી. વાશતે જે માતાઓ પોતાના બચાઓને આદમીઅતની મોહટી બુજરગીએ પોહચાડવા માંગતી હોએ તેઓએ પોતાના વાહલાં બાલકોની કેલવણીના કામમાં ઉપર જણાવેલી કશુર નહી કરવાને ખુબ ખબરદારી રાખવી.

પરચુટન બીના.

વેહલાં શુવા તથા વેહલાં ઊઠવાના ફાએદા

બેનજામીન ફરાંકલીન નામનો નામીચો ફીલશુફ કેહતો હતો કે "વેહલાં શુવા તથા વેહલા ઉઠવાથી આદમી તનદરોશત તથા તવગર અને દાહીઉ થાએછે"

એ કેહેવાત વાંચનારી બાઇઓને જણાવતાં તેઓને જાહેર કરવાની જરૂરછે કે એ ફીલશુફ એક કંગાલ મીનબતી બનાવનારનો છોકરો હતો, પણ પોતાના ઉદીઓગ તથા કલા કઉશલથી દુનીઆમાં ઘણો મોહટો ને માતબર પુરૂશ થએ હતો. તેણે પોતાની આખી જીનદગીમા મેલવેલા અનુભવ ઉપરથી, ખુબ વીચાર કીધા પછી લોકોને ઘણી શીખામન આપીછે. ઉપલી શીખામનબી તેણે પોતાની હાલતને લગતી બીનાઓપર વીચાર કરીને આપીછે. ને જે કોઇ આદમી તેપર અમલ કરશે તેને ફાએદો દેખાઆ વીના રેહેશે નહી.

હમેશ આંગ ધોવાની જરૂર—પુરાં કદ તથા શારી તનદરોશતી વાલાં આદમીના દીલમાથી પશીનાને રૂપે દર રોજ એક બાટલીને આશરે પાંણી ઝરેછે હેવો અટકલો કાહડીઓચ. આપણી ચામડી જે બારીક શુરાખોથી ભરેલી છે તે શુરાખોને મારગે એ પાણી બાહેર નીશરી સુકાઇ જાએછે. એ શુરાખો જો બંધ પડેઆંતો પછી એ પાણી બાહેર નીશરવાને ઠેકાણે શરીરની કોઇ માહેલી ઇંદરીની મારફતે નીકલવાથી આદમીને રોગ થવા વીના રેહતો નથી. વાશતે શરીરને શદા ધોઇ ઉપલાં શુરાખો હરવખત ખોલલાં રાખવાં, એ તંનદરોશતી બનચાવવાનો એક અગતનો ઇલાજછે.

ઊધઇથી બનચાવ—આ દેશમા ઉધઇ કપડાંની કબટ પેટી તથા તરકોમા ઘણી વેલા મોહટી ખરાબી કરેછે. એ નાશ કરનાર જાણવરથી કપડાંનો તથા બીજી વશતુનો બંનચાવ કરવાનો શઉથી શારો ઇલાજ એછે જે કાગજ અથવા શનના કપડાનો એક ટુકડો ટરપીનટંન તેલમાં વરશમાં બે તરણ વાર બોળાવી કપડા મેલવાની કબટ અથવા પેટીમા રાખવો એટલે એ જાણવર તેથી શદા દુર રેહશે

મીઠુ દવાઇ તરીકે—હવડાં એક ડાકટરે જણાવીઉ ચ કે મીઠુ કોલારાને અટકાવનાર એક અછી દવાછે થોડા મહીનાની વાતપર એક બીજા ધણીએ જણાવીઉં હતું કે જેને થુક શાથે લોહી જતુ હોએ તે દરરોજ બે વખત ચાએની ચમચી ભરી નીમક ગરમ પાણીમા બોળવી લીએ તો એ દરદ મટી જાએછે. જેનો કોઠો નાજુક હોએ તેને, નુકશાન નહી થાએ એટલા શારૂ એ દવા તેણે નાશતો ખાધા તથા શાહજના જમીઆ પછી આશરે અરધે કલાકે લેવી એ દરદવાલા ધણીએ દારૂ પીધાથી બીલકુલ પહરેજ કરવી. એવી દવા બતાવનારે જણાવીઉ છે જે તેથી ઘણા લોકો શારા થઆછે.

વાતચીત કરવાની રીત—શાહેલીઓ જારે વાતચીતમાં વખત કાહડવા માગે તારે શઉને પશંદ પડતી તે બાઇ કેહેવાએ કે જે પોતાની શાહેલીઓની હજુરમાં ઘટતી તથા શુભાખીત વાત કરે. એટલુજ નહી પણ પોતાને ગમે હેવું દુખ થાએ અથવા ગુશો ચહડે તોબી બીજાને નકાઉ હીનું અથવા દુખ લગાડનારૂ બોલવાથી પોતાંની જબાનને લગામમા રાખે. એમ કીધાથી મોહબત તથા લાએકીમા વધારો થાએછે.

ગુશો કરવા વગર તાનો કેમ મારવો—પેશવાઇરાજમા એક મગરૂર શુબો એક દીને એક કારકુન શાથે અવતારની બાબદ વીશે તકરાર કરતાં કારકુનની મશખરી કરી બોલીઓ કે જો આપણને ઘધેડો તથા ઘોડો બનાવવાની જગત કરતાની મરજી હોએતો તું કીઓ અવતાર પશદ કરશે? પેલો કારકુન આશતે રહીને બોલીઓ કે અલબતાં હું ઘધેડ઼ો થવા માગશ. શુબાએ પુછીઉં કાએ? કારકુને જવાબ દીધો કે ઘધાઓને સુબાના ઓધા મલેછે તેમ ઘોડાઓને મલતા નથી,

માતાઓને એક ચેતવની—બચાંઓની ખામી શુધારતાં તથા શદ્‌ગુણ શીખવતાં બચાઓને ધમકી આપવા તથા માર મારવા કરતા હેતના શબ્દો બોલી શમજાવવા તથા કોઈકવાર નાપશંદીનો ચેહરો કરવાથી વધારે અશર થાએછે શુધરેલા દેશમાં હવડા નેતર, ચાબકા ને ગુશાના શબ્દનો ઉપયોગ વનીના કામથી બીલકુલ દુર કરેઆછે. શદા પેઆરના શબ્દ, શાબાશી અને કોઈ કોઈ વાર ધીરજથી ખરાબ કામને લીધે બચાને શરમાવવાની રીત ધમકી તથા માર કરતાં ઘણી શારી અશર કરનારૂ હથીઆર માલુંમ પડીઉ છે.

શાદીની શીખામણ.

———0———

નગારૂ કુચનુ અજલ હાથે રોકુ,
રે બધે આખો તમો વીદા કરો ઠોકુ
રે હાથ બાજુઓ પોહોચાને પંજ,
તમો વીદા થાઓ વેહેલા એકથી બીજ
મોત શતરૂ મુજપર ચડી વલો,
રે મીતરો જરા મુજને આવી મળો.
ગુજરી શારી નાદાનીમો વએ મારી,
હુએ ગુમાવુ તમો રેહજો શ બારી

હોએ તારી બાજુમો જોરને હાથમો બલ ઘણુ,
જેથી નમતાને ઘાત કરવી તે છે ચડાવ પણ
પડતાને ઝાલી ધરવા જેથીકે નવ રીધા હાથ,
જરે તે પડે તેનોબી કોઈ નવ ઝાલે હાથ
શુકુ બીજ વાવીને બનાઇની શખે જે કોઈ આશ,
ફીકર કરેછે મેહેનતશીવર થવાનો નીરાશ
કાનમેથી રૂઉ કાહાડી શાભર પરગની દાદ,
તુ નવ શાંભરેતો કોઈ દાહાડોબીછે ફરીઆદ

પોતાના જુના લતાથી કરવો પોતાને શણગાર,
તે બહુ છે તેથીકે નવાં લતાં પેહેરવા ઉધાર.

આમ તીને ભાણ પાવો જે પોતાની મેહનતથી મલી આવે,
તે હાકમની ગલી રોટલીને શખડી કરતા વધુ ભાવે.

જો દે શદા શુખ ચેનમા પશીત જાએ,
ગુખ પેઆશાનો કમી તે ગમ ખાએ
દુખ કંઆલના દુખને જોવે તં નરી,
તોનજ હોએ કદર જેણે પોતે મારી

(ર. ભારત્માનજીની ગુતેશતાન)

શુરખ ધણીઓ પોતાની બઈરી ઉપર ઘણી શખતી ગુજારેછે તેઆરે પેલી અબલા ધણીની ગેર હાજરીમાં નીચે પરમાણે ધણીને ઠોક મારતો એવો શોક કરેછે. હીનદુઓમાં આવુ ઘણું કરીને ઘેરે ઘેર જોવામાં આવેછે.

ગરબી.

પણવા શારૂ ગાડો થઈને, વડુ વડુ મુખથી બોલેઓરે ॥
રાતર દીવશ તન મન બીગાડી, કામ કામ પઇઠો બોલીઓ ॥
શમજ મુદ શવામી તુ ॥ ૧
ઘરે ઘરે કોડે પરણેઓ હુને, નહી શુખ આશ જોઆરે
પરણેઓ પરણેઓ ફેવડાવવાને, ગેર વાટે ધન ખોઆ ॥
શમજ૦ ॥ ૨
ચાર દીવશનુ ભાન જે ખોટૂ, તેમા બહુ મકલાશો રે
આવી તેડૂ જટ કરાવી, પછી ભારે અકલાશો ॥ શમજ૦ ૩
થોડા દીનતો રહ્યો મોહ મુજપર, પછી હુ લાગી કડવીરે ॥
પુરૂ શારથથી ગયી કર કડવી, શીખામણ મુજમા ગઇબી ॥
શમજ૦ ૪
પણ તુ તો પીઠીઓ મુરખ હુથી, મુદને વેચી મારીરે ॥
શેજ વાતમા આડુ લઈ કરી, કરેછે મારા મારી ॥ શમજ૦ ૫
જખ મારવાને પરણેઓ ઘેલા, દુખ દેવાને કાજેરે ॥
આગલથી નવીચારીઉ ગુડા, વડતા કેમ ના લાજે ॥ શમજ૦ ૬
ઘેર આવેઓ કે શાપના જેવો, તામશી તુ વીકરાલરે ॥
અકરમી વર વહુએ શરો, શેહેજે ચડશે આલ ॥ શમજ૦ ૭
તુ પોતાના દુરગુણ છોડી, ઈરવને શીખ પઈકુરે ॥
પરપમ નાડી નીજની નીરખેત, કરે બીજાનુ વઈદુ ॥ શમજ૦ ૮
શુમાર પણા તારાછે ભારી, દોશ ન મુજમા લેશરે ॥
હીનદુ ભણેછે નારી નીચી, વાક કહે મુજ દેશ ॥ શમજ૦ ૯
શરીર દુખશ ગુને પીડે, જટ ડાકતર બોલાવેરે ॥
ભરતી હોઉ ભ દ્દાડે હુતો, નહી કઈ રીતમાં લાવે ॥ શમ૦ ૧૦
આપશને અગીલીઆને ઘેરીઓ, વેમનુ જનુ થાએરે ॥
ઘડી પોર બએ ઘરથી બારે, ધાન ઝેરથી જમાએ ॥ શમ૦ ૧૧
આમ કરી ચડેલી આવે, ઈશતરી શતને લાકડીરે ॥
નેં ગમે મુખ મારૂ તુનેતો, જેહેરપાઈ વેન મુકાવે ॥ શમજ૦ ૧૨
નાદાનપણના શરશુણી ભાઈઓ, તુજ બબરમા આવેરે ॥
ધીક ધીક બાએ શઆશા શરમ કઈ, કઈ પણ ભાશા શાઈ લારે ॥
શમજ૦ ૧૩
ધણીના ધરમો જોને વીચારી, વેડ મને નહુ છોડુરે ॥
કુશપ ઘરથી તજી ઘરી શપ, દાબવ જપનુ મોડુ ॥ શમજ ૧૪
પણ શ કડુ ઓ શવામી મારા, કેહેતા બહુ લજવાઉરે ॥
નરમ શીજને માને તેહનેથી, પતી પરીત બાજુ બાઉ ॥
શમજ મુદ શવામી તુ ॥ ૧૫

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લુ   શપટેમબર ૧૮૫૭   આંક ૯મો.

લાએકીવાલા ઓરત.

૭ નો વી વ.

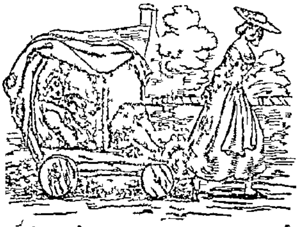

મેહરબાની તથા માઆ કરવામા પુરૂશ કરતા સ્ત્રી હરેશા શરશ હોએછે એમ આપણા જોવામા આવીઉછે બાપ કરતા માની મેહરબાની બચાપર વધારે હોએછે ભથારના બાએડી પરના પેઆર કરતા બાએડીનો પેઆર ભથારપર વધારે હોએછે ભાઇની બેહનપર કરતાને બેહનની ભાઇપર માઆ વધારે હોએછે ટુમામા કહીએતો આ શનશારના શઘલા કામો શબરી સ્ત્રીએ માઆ તથા મેહરબાની અને તેવા બીજા મન રીજવનારા તથા આતમાને શુખ આપનારા શદગુણો શબધી પુરૂશપર શરશપણુ મેલવીઉછે સ્ત્રી પોતે પોતાના પ્બેશોપર તથા બીજાઓપર બેગરજ મેહરબાની તથા માઆ કરવાના ઘણા દાખલાઓ દરએક દેશમા શઘ મલી આવેછે તેવા દાખલાઓમાનો નીચે ટાકે લોખી એકછે

શ્રી ફરાનશ દેશમા થોડા વરશ થઆ શ્રી આરટીને નામના ગામડામા મા૦ આશલીન તથા તેની બાએડી લીશેટી પોતાન પે જોરીઆ બચા તેમા મરીશ નામનો એક છોકરો તથા જીનીવીવ નામની એક છોકરી શાથે રહેતા હતા એ બચાઓ તનદરોશત તથા શુનેહ શપનથી ચાલનારા હતા. ગામડાના બીજા ઉછ છલા છોકરાઓની માફક પોતાના મા બાપને તેઓ કશી પરકારની બેજારી આપતાતા નહી મા૦ આશલીન ગાડાના ચાક બનાવવાનુ કામ કરતો તેવુ કામ તેને પુરતુ મલતુ તેથી પોતાના કબીલાનુ ગુજરાણ ગરીબ શનશારે કરી વખત કાહડતો હરેક ફોરશતને વખતે બાએડી શાથે બેશી પોતાના વાહલા બચાઓને હલી મલીને શાથે રમતા જોતો તારે તેને ઘણો આનદ થતો પણ તે આનદમા એક ફીકરથી વધારો થતો તે ફીકર હેવી હતી કે જે હરેક લાએકીવાલા માબાપ પોતાના વાહલા બચા શારૂ કરેછે એટલે મા૦ આશલીનને અંદેશો થતો કં કાલ કજાથી એ બચાઓની શી ગત થશે તેની બાએડી હેવી ફીકર દુર કરવાને તેને દીલાશો આપી ઇશવરપર ભરૂશો રાખવાને શમજાવતી એ પરમાણે એ બચાઓની નવ વરશની ઉમર થઇ તાહા શુધી એ માટી બઇએર એક બીજાના પેઆરમા અને વખત જતે વધારે શુખ થવાની આશામા પોતાનો શનશાર ગુજારતા તેઓની શુનેહ ભરેલી ચાલ તથા પરોપકારી શવભાવ મારે શઘા ગામડાના લોકો તેઓપર હેત કરતા એક દીને આશલીન એક બોજો લાધેલુ ગાડુ શમરતો હતો તેટલા તે ગાડુ ઉંધુ વલી ગીઆથી તે બીચારો દબાઇ તુરત મરણ પામીઓ એ મોતની વાત શાભલી શઘા ગામના લોકો દીલગીર થઆ શઉકોઇ એક એક શાથે વાત કરવા લાગા કે લેશેટી શરખી શાનેશ બાએડી તથા તેના બે શદાચરણી બાલકોનુ શુ થશે બીચારી લીશેટીને પોતાના વાહલા ભરથારના મરણથી કેહેવુ દુખ થઇઉ તેનુ વરણ અતરે કરાતુ નથી પણ આ બીના પરથી વાચનારી બાઇઓ શેહજમા તે વીશેનો અટકલો કાહડી શકશે કે એ બનાવ તથી તેને હેવી ગમગીની તથા દરદ થઇઉ કે ભરથારના મરણને તીજે દીને તે પણ મરણ પામીને બચે જણા વઇકુઠ

માં શાથે થયાં. શંધા પાર પરોશીઓ હાએ અફશોશ કરવાં લાગાં મરનારનાં નાધલાં બચાઓની શઉ કોઇએ દયા ખાધી. તેઓની દયા ખાતરે મોહડાના બોલોમાજ પુરી થઇ નહી શ વે ઠેકાંણે ગામડાંના લોકો શેહરીઓ કરતાંને પાડપરોશીઓને વધારે કામના થાએછે તેમજ એ ગામડા માબી હતું. "પેલાં હીન બાલકોનુ પાલણુ કોઇએ કરવુ જો ઇએ"હેવો વીચાર થઓ મરનાર આશલીન જે મુકાદમ ના હાથ હેઠલ કામ કરતો તે એ બાલકોનો વાલી થઓ. તેના ઓશરા હેઠલ તેઓ પાંચ વરશ શુધી રેહેઆ. તારબાદ તે મુકાદમ મરણ પામીઓ. તેનો છોકરો પોતાના બાપનો મુખતીઆરી થાએઓ બાપના મુખતીઆર શાથે તેનુ પરોપકાર પણ એ છોકરો ધરાવતો હતો નહી. તેણે પેલા જોડીઆ ભાઇ બેહનો જે હજુર નાધલાં હતા તેઓને એટલુ બધુ કામ શોફવા માંડીઉ કે ઉમરે પોહચેલા આદમીઓનેબી તે દહંણુ લાગે ખાધા પીધાના હાલ વેલા ચલાવીઆ. શંધી પરકારે હેવી શખતી તથા અપમાન આપવા લાગો કે તે છોકરાની ઘણી શબુરી છતાબી કટાલો ઉપજીઆ વીના રહેઓ નહી, લાચારે તેઓએ તે ઘર છોડવાનો ઠેહરાવ કીધો તેઓ જુદાં થઇ જો એક બીજાથી દુર પડી મજુરી કરતેતો તેઓને એટલુ બધુ કામ મલતે કે,તેથી તેઓ પોત પોતાનો ગુજારો કરી શકતે. પણ તેઓ મા એના પેટમા ઉગીઆ તારથી તે ચઉદ વરશની ઉમરના થઆ તાહાંશુધી શાથે રેહવાથી એક બીજાના પેઆરમાં એવા લપટાઇ ગીઆંતા કે કોઇબી કારણથી જુદા પડવાનો ખેઆલ તેઓ બધને નહી ખમાએ હેવી આફત શરખો લાગતો. નાધલો મારીશ વીચારતો કે હું જો દુરના ખેતરમા કાંમ કરવા જાઉતો મારી બેહનની પાશબાની કોણ કરશે ને તે ભરજુવાનીમાં આવતી જાએચ તેનો આશરો કોણ થશે ? જીનીવીવ વીચારતી કે હુ દુર રાહપર જુદી કામ કરવા જાઉ તો મારા ભાઇને વાશતે શુતરૂ ખાનુ કોણ પકાવશે તથા શાંજને વખતે તે થાકેલો પરાકેલો આવે તારે તેને શુખ આપવા શરખું શોજુ શાજું ઘેર કોણ રાખશે ! તેના કપડા ધોતી કોણ શંભાલશે ને તઈઆર કરી આપશે ? દુખને વખત કોણ મદદ કરશે ! એ પરમાણે એ ભાઇ બેહન એક બીજાના આશરાથી જુદા પડવા માગતાનાં નહીં. જીનીવીવને પોતાના ભાઇપર એટલી બધી મોહબત હતી કે તે શંધી દુનીઆ કરતા તેને વધારે પેઆરો ગણતી. હેવું છતા તેઓ પેટની ખાતર દઓલુ શેઠના ઘરમાંથી નીકલી એક ખેડુતને તાહાં ચાકરી રહેઆં મારીશ પોતાના બાપની માફક ગાડાં વીગરે શામન શમારવાનુ કામ કરતો ને તે કામથી પરવારે એટલે ખેતરમાં રોપની તથા કાપની કરવાના કામમાં બીજા મજુરોને મદદ કરતો. જીનીવીવ પોતાને લાએકનુ કામ મનમાનતી રીતે કરતી. એ પરમાંણે દનપરદન બને ભાઇ બેહન એક બીજાની નજર આગલ હેતથી અને ઉલટ ભરેઆં રહી પોતાના કામથી પોતાના શેઠના તથા પોતાની શાથે કામ કરનારાઓના માનીતાં થતા ચાલીઆ. મારીશ ચપલ તથા મેહનતુ હતો તેથી શરવે કોઇ તેને ચાહતા.

એવી તહરે કેટલીએક મુદત ગુજરી ગઇ. એક તોફાની શાંજને વખતે મારીશ બીજા મજુરો શાથે કાપેલા અનાજનો ઢગ કરતો હતો તે એક ઉંનચી ગનજીપર મહડી ભારીઓ ગોઠવતો હતો તેવામા વીજલી થઇ તેનો ધકો હેવો લાગો કે તે બેહોશ થઇ નીચે પડેઓ. એ વીજલી હેવા જોરથી થઇતીકે તેથી બીજા કેટલાએક મજુરોબી બેહોશ થઇ ગીઆ. પણ મારીશ શીવાએ તેઓ શંધા જલદીથી પાછા હુશીઆર થઆ. મારીશતો મુરદાં શરખો પડી રહેઓ તેના શંગતીઓ તેને વાશતે ઘણા ગમગીન થઆ. ઉચકીને તેને ઘરમા આણેઓ. તેનો હાવો હાલ જોઇને તેની બેહનને કેવું દુખ થઇઉં હશે ? કેટલોક વારતો તે બોલી શકી નહી શઉએ ધારીઉ કે તે મરણ પામીઓછે. હેવામાં મારીશનો શવાશ આશતેથી ચાલવા લાગો. થોડેવારે તેની આંખ ઉગાડી જીનીવીવ જે તેને પોતાના હઇડાં શાથે દાબી, રડતી બેઠીતી તે તેના ડોલા જોઇ કાઇક ઉમેદ ભરેલી થઇ તે ઇશવરનો ઉપકાર માની બોલીકે "ઓ દીરતાર જેવી હું મારા ભાઇ શાથે જનમી છેઉં તેવી તેની શાથેજ મરણ પામુ હેવુ મને બખશજે." તેનો ભાઇ એવા શબ્દો શાંભલતો તોબી કશુ બોલી શકતો હતો નહી તેની જબાન હીલી શકતી નહીં ઘની મુશકેલાતથી હાથ હીલવીને તેણે દેખાડીઉં કે તેના માથામા દરદ થતું તેના પગ ગુરા વીગરે શંધો અંગ મરી ગીઓ હતો. તે પરગનાના શરજીન હાકેમ વઇધે તેના બદનની તપાશ શારી પઠે કરવા પછી કહીઉં કે તેના માથાને તથા શરીરના હેઠલા ભાગને લકવો થઓછે. પણ તે માથાપર હાથ ફેરી દરદની જગો બતાવી શકેછે તથી આશાછે કે તેની બુધી તથા ચીત તથા બોલવાની શકતી પાછી ઠેકાણે જલદીથી આવશે. એવું શાભળી જીનીવીવને ઉમેદ થઇ ને ફીકર રહી.

એ મુજબ એક અઠવાડીઉં જતે મારીશ પોતા

ની મેહરબાન બેહનનુ નામ લેવાને શકતીવાન થયો તે શકુનથી જીનીવીવને કેટલો આનંદ થઓ હશે વારૂ ? વશંત રૂતુ આવતાં સુધીમા પોતાના ભાઈને શાજો થવાની તેને આશા આવી રાત દીન તેના બીછાના પાશે બેશી તેની ચાકરી કરવા લાગી. તેને જરા આંચકો લાગે એટલે દુખથી હેવો પોકાર તો કે જીનવીવ અકલાઈ જતી વઈદને ફરીને બોલાવામા આવીઓ તેણે તપાશ કરી કહીઉ કે શરીરનો હેઠલો ભાગ શાજો થવાની કશી આશા નથી પણ માથુ વખત જતે શારી પઠે શુધરશે હેવા શકુનો શાભલવાથી મારીશ ઘણો દુખી થઓ જનંમ શુધી પાગલો તથા લાચાર રેહવાનો ખેઆલ તેને દુખ કરવા લાગો. હેવી લાચારીમા પોતાની મેહરબાન બેહનપર બોજો થઈ લાગવાનો બલાપોબી તેને ઘણો થઓ એ પછી શીઆલાની રૂતુ તે જોડીઆ ભાઈ બેહનોને અતી શખતી ભરેલી ગુજરી મજુરી કરવા બાદ ફુરશતનો શઘો વખત મારીશની ચાકરીમા ગુજારવાથી જીનીવીવનુ શરીર દુબતુ થવાલાગુ ને તેનો ખુબ હોશાન ગરક થઈ ગીઆ હેવુ છતા પણ ભાઈપર તેનો પેઆર હેવો હતો કે મારીશ કોઈવાર ઈશવર પાશે મોત માગે તારે તે દુખી થઈ તેના કાલાવાલા કરીને કેહેકે "મારીશ તુ હેવુ નો બોલ તારા મરણ પછી એક દમબી મારાથી જીવાવાનુ નથી તારી બરદાશ લેના મને ગનુ શુખ થાએચ તુને જોવાથી મારા જીવને આનંદ છે ઈશવરે મને શકતી બખશીચ તાહા સુધી હુ મજુરી કરી આપણુ પાલણુ થવા જોગ મેલવશ દુખ શદા ટકતુ નથી આપણી ઈમાનત શારી રાખી ઈશવરપર ભરૂશો રાખીશુ તો તે શાહેબ આપણુને શુખ આપશે તારૂ દરદ તે કીરતાર મટાડી તુને શાજો કરશે કેહેવાતછે કે દરામના તોફાન પછી રલીઆમનો ટડકો પડવા વીના રેહતો નથી વાશતે શુખના ટકમાથી આપણી જીદગીનો પાછલો વખત માઆલુ પરવરદીગાર રલીઆમનો કરશે" હેવા પેઆરના તથા દીલાશાના શકુનો શાભલી પેલા દરદીને કોઈ કોઈ વેલા હીમત આવતીને તે ધારતો કે હજુર હુ શાજો થવશ પોતાને શાફ તથા મ મલ રાખવા શારૂ તે પોતાની ખુરશીપર બેશીને શારી કલાથી જુદી જુદી વશતુના નમુના બનાવતો તેમા એક'ચાર ચાક્ની ગાડી બનાવી તે તઈઆર કરવા પછી તેણે હેવી મરજી કીધી કે તેમા બે શાડી ઈશવરની બગતા કરવ ને કોઈ મને દેવલમા લઈ જાઊતો શારૂ)તેની બેહન જે તેને હરેકપાતીએ ખુશી રાખવાને ઈનતેજાર હતી તેણે પોતેજ તેમ કરવાનો ઠેડાવ કીધો બે તરણ દીવશ આગમચથી જણાવીઉ કે આદીતવારે હુ તુને દેવલમા લઈ જશ એ લાએકીવાલી અબલાએ એવો ઠેડાવ કીધો પણ તેને અંદેશો થઓ કે ઘેરથી દેવલ શુધી જવાનો રશતો હેવોછે કે ગાડીમા આચકા આવીઆ વીના રેહેશે નહી જેથી મારીશને ઘણુ દુખ થશે પણ એની ચાલ તથા કામથી એના ગામડાના શઘા લોગ એટલાતો ફીદા હતા કે રવીવારની પરભાતમા તેઓએ શઘે રશતે પેડો પાથરીઓ હતો મારીશને ગાડામા બેશાડી જીનીવીવ બાહેર નીકલી તેની આગમચ ગામડાના શઘા લોકો વાટની બઘે બાંજુ ઘેરી ઉભા રહેઆ હતા તેઓ તે બાઈ તરફ જોઈને આફરીન કરતા ઘણા જણાઓએ તેની ખાતર તેના ભાઈની ગાડી ઘશડી લઈ જવા માગીઉ પણ તેઓને અનઘટતી તશદી આપવી દરૂશત નહી તથા પોતાની માફક શંભાલથી ગાડી કોઈ બીજુ ઘગડશે નહી હેવો વીચાર કરી તેણે ઘણી નમનતાઈથી શઉને નાપાડીઉ દેવલમાં પોતા પછી તાહાના લાએકીવાલા ધરમોપદેશકે વાએજી કરતી વેલા પોતાના ટોલાને શઉથી શારો ઉપદેશ એ કીધો કે જીનીવીવ તરફ હાથ કરી બતાવીઉ કે તેનુ હેત ભરેલુ કામ ઈશવરને ગમતુ ને અતી મોહટા પુન ભરેલુ હતુ જારે શમો આવે તારે હેવી તહરાનુ પુન કરવાને શરવે, કોઈને ભલામન કીધી તે જોડીઆપર દુવા કરી એ પાદરી બોલીઓ કે " મારીવાલી દીકરી તુ હીમત પકડ કેમકે ઈશવર તારૂ કામ પશદ રાખી તુને આશરો આપેછે"

એ પરમાણે શઘા લોકો તેનુ કામ પશંદ રાખતા તેથી જીનીવીવને અવલબતા પોતાના ભાઈ શંબધી વધારે મેહર આવી તે ભાઈબી રાત ને દીન ઈશવર પાશે પરારથના કરી હેવુ માગતો કે કોઈબી પરકારથી તે શાહેબ તેનીપર હેવી બખશેશ કરે કે પોતાની બેહનના પેઆરનો થોડોબી બદલો વાલવાને તે શકતીવાન થાએ ઘણા દીવશ એ મીશાલે ગુજરી ગીઆ તેના શરીરને કશો તફાવત પડેઓ નહી અને તે આશાછોડી જનમ શુધી દલદરી રેહેવાની ધારતો, તેને લાગી તેની બેહેન તેને શાજને વખત પેલી ગાડીમા બેશાડી ઘરની બાહેર ગમતને શારૂ લઈ જતી તાહા એક દીને એક બુઢો શીપાઈ મલીઓ મારીશનો શઘો હેવાલ જાણી લેવા પછી તે બોલીઓ કે ચીલાની લડાઈમા એક " શેલ ફાટવાથી મને બી લકવાનુ દરદ થઈઉ હતુ જેથી બે વરશ શુધી મારા બધા શાધા નીરઉપીઓગ થઈ પડેઆતા મારા માથામા તારીજ માફક દરદ થતુ હતુ જેથી મારી બુધી શઘી જ

તી રેહેવા જેવું લાગતું'તું અને તહરેવાર દવા કરવાને ભલામન થઇતી. પણ કોઇબી કશી પરકારે કારગત થઇ નહી શકા ઇલાજ ધરેઆ તારે શમુદરમાં જાહુક નાહવાનો ઇલાત અને બજાવવામા આવીઓ. આરાંથી ખમાએ તાહાસુધી દરદી ભાગપર મોજા હલુવે હલુવે હુ લાગવા દેતો. એ પર 'આણે ઉનાલાની આખી મોશમ શુધી કીધુ' એટવે હું' શાજો થઓ વાશતે તું જો તેમ કરશે તો તુબી શાજો થશે." હેવી વાત કહીને બીચારા અનજાણ મારીશના પુછવાપરથી તેણે જણાવીઉ કે હેવી નાહવાની જગો આ ગામની અડીશો માઇલની વેગલાઇપર શ્રી બોલોન બંદરમાછે. મારીશે કહી ઉ કે ઓ તેટલુ શુધી મારાથી જવાએ કેમ? તેમ બનવુજ મુશકેલછે. વાશતે મારેતો જનમ શુદ્ધી દુખીજ રેહવુ પડશે પણ તેની મેહરબાન બેહન જે શારી પઠે ધેઆન રાખી શઘી વાત શાભલતી હતી તેણે પેલા શોલજરને એક કોરે તેડી શઘી વીગત પુછી લીધી. ઘેર આવીને પોતાના ભાઇને શ્રી બોલન લઇ જવાનો ઠેડાવ કીધો થોડા દીવશમા શઘી તઇઆરી કીધા પછી તે વીશે તેણે મારીશને જણાવીઉ. તેની વાત શાભલી મારીશ બોલીઓ કે બેહન તુ એ કામ કઘી કરી શકવાની નથી, જવા આવવાના પઇશા કાહથી લાવશે? જીનીવીવે જવાબ દીધો કે દુનીઆમા હેવુ કાઇ નથી કે જે મારાભાઇને વાશતે હુ કરી નહી શકુ તારી ગાડીમા બેશાડી હું તુને ઘશડી લઇ જવશ જતીવખતના વાટ ખરચ શારૂ મારી પાશે શુનાની પાચ અશરફીછે ને આવતી વેલાતો તુ શાજો થઇ મારી શાથે ચાલી શકશે. મારીશ ફરીને બોલીઓ કે વાટ ઘની લાબીછે આપણને કોઇનો આશરો છે નહીં' નદીઓ તથા પાહડ ઓર ગવાને તારી તાકાત રેહશે નહી જીનીવીવે જવાબ દીધો કે ઇશવર જો મેહરબાનછેતો એવી શઘી મુશકેલાતો તે શાહેબ શેહલી કરશે ને આપણને શઘી પાતીએ આશરો આપશે તુને શાજો થવાની બાબદમા મને ગમે હેવી થાક લાગેતો શું ચીંતાછે? ટેકડીઓ ને નદી ઓર ગતા વલી એટલા દાહડા વધારે લાગશે વાશતે તુ હીમત પકડને આપણે કુચ કરી જઇએ."

એ પરમાણે હેતથી ભાઇને શમજાવવા પછી તેણે પોતાની તથા ભાઇની વરશગાઠને દાહડે એટલે તારીખ ૩ જી જુનને દીને રવાને થવાની ગોઠવણ કીધી પોતાની શમજણ મુજબ તેણે ઘણી ગાઠચેતી રાખીતી પેહેલી ચાર પઇડાની નીચી ગાડીને છતેર કીધુ ને તેપર બેશાડ તથા અંગેરાઇ શકાએ હેવી રીતે બાંધેશ્ત કીધુ ને ગાડી

હાથે ઘશડતા થાક ચહડે તારે ખભા અથવા કમરના જોરે તે કામ કરવા શારૂ ચામડાનો એક પટો તેણે મેલવીઓ, પોતાના પગમા હલકા જોડા તથા માથે શાદશની ટોપી પેહરી મારીશને તેહવારના દાહડા પેહરવાનો પોશાક પેહેરાવીઓ ને પોતાનો તેવો પોશાક કોઇ વખતે કામનો જાણી તેની બીંદરી કરી મારીશને તકીઓ કરી આપીઓ.

બાહેર નીશરીઆ પછી જીનીવીવ હરખની ભરી ઘણી ઉતાવરે ચાલી પણ પોતાના ભાઇની ચેતવણી પરથી તેણે આશતે આશતે પગલા ભરેઆ કે દુર રાહ કાપવાનો હતી વાશતે થાક જલદી લાગે નહીં પેહલા તેઓ એક દેવલમા ગીઆ તાહા બગતી કરવા પછી આગલ ચાલીઆ. શ્રી ફરાનશ દેશના મધીઅ ભાગમાથી તે દેશના એક નાકા શુધીની શફર એ જોડીઆએ કેમ કીધી તેની વીગત જો કે જાણવા જોગછે તોબી આ નાઘલા ગરથમા લખી શકાતી નથી મેદાન તથા શપાટ જગોએ જીનીવીવે આશતે આશતે પણ જાહુક રાહ કાપી. બપોરને વખત ટડકાણો ઉપદરવથી કોઇ જાહડોનો છાએડો લેતા ને રાતને વખત જે કાઇ આબરૂદાર મકાન મલી આવે તાહા વાશો કરતા ને પોતાની ગુજાશ માફકનુ ખાનુ ખાતા ફરશબદીના મોહોટા ગામડા તથા ભર વશતીમાથી પોતાના ભાઇને નહી લઇ જવાને એ અબલાને અતીશે વીચારથી તદબીર કરવી પડતી એકજ વેલા લાચારીના શબબથી પોતાનાભાઇને હાથથી ખેંચવાની ભાડુતી ગાડીમા બેશાડી એક કશબાને એક નાકેથી બીજે નાકે લઇ જવો પડીઓ હતો કેમકે તેમ નહી કરતેતો તેને બે નદીઓ ઓરંગીને જવુ પડતે જે તેનીથી બનતુ નહી. હીઆથી એ બાઇનો મારગ વધારે કીઠન થઓ લોહડાની શડકપર ઘોડ નારી ગાડીઓ કાઇ તે વખત એ પરાતમા હતી નહી, ને હતેતો તેનો ખરચ આપવાની શકતી તે ધરાવતીતી નહી. વાશતે મજબુત ઘોડાબી શમેતાની મનજલ કરતા જાહીં ઘાટી એવી ઉનચી ટેકડીઓને વાકા ટુકા રશતાપરથી તેને પગે જવુ પડીઉ એ મેહનતથી જીનીવીવ ઘણી થાકી ગઇ તેને શંધે પગે છાગરા ઉઠીઆ ને જોડા પડતા મેઠી ઓવાની ફરજ થઇ. હાથ તથા કમર ગાડી ખેચવાથી કમકમાટ થવા જોગ રીતે ઘશાઇ ગીઆ થાકને લીધે વારેવાર વીશાનો લેવાની જરૂર થતી હેવા શબબથી રાહ કાપતા ઘણા દીવશ લાગા બાર દીવશ શુધી શખત મનજલ કરવા પછી તે પેટીમાનટ રોટ નામના ગામડામા આવીઆં તા

હાં એક શીપાઈની વીધવાએ તેઓને ઉતારો આપી શારી બરદાશ કીધી. જીનીવીવ બાઈને માટે શું રંનજ ખેંચતી હતી તે જાણીને એ ગરીબ વીધવાની આખમા આશુ આવી ગીઆં. તેણે જીનીવીવને દીકરીની માફક પોતાની આમલ કેટલાક દીવશ બોહ્શ કરીને રાખી. તેઓના ઉતારાનો કશો ખરચ લીધો નહી ને પાછલથી કેટલીએક અગતની વશતુઓ આપી પોતાના પુરા હેતથી દીલ શાથે જીનીવવને ધરી દુવા દઈ રવાને કીધી. પણ થોડા દીવશ પછી એક બીજે ઠેકાણે એ વાખાના મારેલાં ભાઈ બેહન શાથે ને મુખીઓ કરી જીનીવીવ શાથે કેટલાએક કમજાત મુશાફરોએ ધરમશાલામાં હેવી નીલાજરી ચાલ ચલાવવા માડી કે પોતાની શોભાની ખાતર તે બીચારી પોતાના દરદી ભાઈને લઈ બાહેર નીકલી ઉગાડી જગોએ શારી રાત રહી. એ પછી એઓને બીજું દુખ ગગરાટ તથા વીજલી શાથનાં તોફાનથી થઈઉં. તે તોફાને મારીશના દરદને ઉભરાવીઉં ને ઘણી પીડ ખેંચાવી. એ તોફાન થઈઉં તારે તેઓ લેકઆઈલ આડમ નામના જંગલમા હતા. એ વખતે જીનીવીવે પોતાની છાતી તલે ભાઈનુ માંથુ રાખી તેની આંખોપર હાથ દઈ જેમ બને તેમ વીજલી તથા વરશાદની અશરથી તેને બનચાવીઓ ને પોતે તે શવુ ખમીઉં. તેણે એવી ધાશ્તી લાગી કે રખેને વીજલી ઘણી વાર ચાલુ રેહે ને લકવાનો મરજ પેહલાની માફક મારીશને પાછુ દરદ ઉપજાવે. પણ દએઆલુ ઈશવરે તેના ભાઈ શંબંધી ધાશ્તી દુર કીધી. પણ ફીકર તથા થાક ને શરદીથી તેને પોતાને તરણ દીવશ શુધી તાપે પડવું થઈઉં. બાવીશ દાહડા ગુજરતે તેઓ આરથી મનજલ કાપી રહેઆ. બોવેશ આગલ આવતાં જીનીવીવની પાશની પાંચ અશરફીમાંની તરણનો ખરચાઈ ચુકી હતી. ભીખ માગવાનો તે પુરો ધીકાર કરતી. વાશતે વધારે કરકશર કરવાની જરૂર પઈ. દીઆથી રાહ પણ વધારે ટીકટ હતી. ઘણાએક ડુગરો વટાવવા પડેઆને તેમ કરતા તે બાઈ ઘણીજ થાકી ગઈ. અંતે બોલોન તરફની છેલ્લી ટેકડી ચડવા પછી દુરથી શમુદર તેને દેખાણો. તેજ વેલા શંધી રંનજ તે ભુલી ગઈ. ખુશીથી પોતાના ભાઈને કેહવા લાગી કે શમુદર તુંને જોવા શારૂ તારી ગાડીનુ છતર હુ ખોલશુ. તેમ કરી તેણે તેને શમુદર તથા બોલોનની ઈમારતોની નીશાન દીવાદાંડી બતાવીઆં., મારીશ ઘણો મગન થઓ. પેતાની બેહનને વીશામો દેવાને તેણે બશામન કીધી. પણ પેંગીએ તે કશું શાંભલીઉં નહી. તે બોલી કે હેરવેલુ મકાન નજદીક આવીઉ એટલે તાંહા પોતા શુધી હું થાક લેનાર નથી. આગલ વધી પુછતાં પુછતાં તે ભાઈ બેહન શમુદરને કાઠે થઈ હમામ ખાનાંઓની જગોએ ગીઆં. એ કાંઠે શમુદરનાં મોજા એક બીજાની પર ધીમે ધીમે વલતા હતા તે જોઈ એ લોકોને પોતાના ગામડાંના દાનાના ખેતર ઈઆદ આવીઆં. એક પાહડને હેઠા કેટલીએક ઓરતો નાહવાને શારૂ શમો જોતી બેઠી હતી. તેઓને એ ભાઈ બેનને વીશે કશી ખબર હતી નહી તેથી જીનીવીવને પુછીઉં કે તમો એ મરદને પાશેના કીઆ ગામ માંથી લાવીઆ છેઓ ? તેના જવાબમા જીનીવીવે પોતાના ભાઈનો હાથ પેઆરથી જાહલી શંધી બીના હરશીને કહી. એ બીના શાંભલી શઉ કોઈ જીનીવીવને ફરેશતો કેહવા લાગા ને આફરીન કરતા શંધા જણા હમામ ખાનાવાલાની પાશે તેને લઈ ગીઆં. તે ધણીએ શંધો હેવાલ શાંભલી તેઓને ઘણી મોહબતથી પોતાની પાશે રાખીઆ. તે ઈશવરનો ઉપકાર માનવા લાગો કે જીનીવીવ શરખી પુનવતી અબલાના પગલા તેને તાંહાં આવીઆં હતાં. તે ભાઈ બેહનને વાશતે તેણે એક મકાન તુરત તઈઆર કરાવીઉં ને મારીશ જાણે કોઈ પાદશાહ જાદો હોએ તેમ પોતાના બે માણશોને શારી ખબરદારીથી તેની ચાકરી હમામખાનામાં કરવાને હુકમ આપીઓ. તે જગોએ શઉ કોઈ નાહવા આવનારા જીનીવીવપર મઘન થઆં ને તહરેવાર વશતુઓ તેને મોહમાંડી. મારીશે આઠ દશ વખત નાહવા પછી તેના પગમા લોહી ફરતુ તેને માલુમ પડીઉ. એ શગણથી જીનીવીવને કેવી ખુશાઉપજી હશે તે શઉકોઈ પોતાની મેલજ વીચારી શકશે. થોડે દીવશે બે લાકડી લઈ મારીશ ચાલવા લાગો ને ઈશવરનો ઉપકાર માની પોતાની મેહરબાન બેહનને દુવા દેવા લાગો. જેમ એક મા એ પોતાના પેહલી વેતના બાલકને ચાલતા જોઈને ખુશી થાએ તેમ જીનીવીવ પોતાના ભાઈને આશતે આશતે વગર લાકડીએ ચાલતો જોઈને ખુશી થઈ. હરખના આશુ વરશાવી ઈશવરની આગલ શર નમાવી તે શાહેબની મેહરબાની શબ ધી પોતાની ફરજ તેણે અદા કીધી. મારીશ તન્દુરસ્ત જાતે પુરો શાજો થઓ ને કેટલાએક ગાઉ શુધી ફરતો, તેને હઉનર પણ શારૂ આવીઉ. પોતાને ગામ પાછા ફરવાની આગમચ ત્રી બોલોનના કેટલાએક આબરૂદાર લોકોએ જીનીવીવને મેજમાની આપી. ને તે, મેજમાની એવી ધપનીં હતી કે જે ઉંનથી પહેલીના નામીચા લોકોને આપવામાં આવેચ તે લોકોની નજરમા

જીવ આશુદો ને આરાંભ તથા ખુશીમાં રેહ તથા તેવા
ન, બીજા ઘણા ફાએદા થાએ. હવે કોઇ કેહશે કે એ ઇલા
જતો શારોછે પણ તેમ કીધાથી કોઇ કોઇનિ તાંહાં જાએ આ
વે નહી ને જે પેહલાં હેવી ચીઠીઓ મોકલે તે લગનને દાહ
ડે અથવા બીજાં તેવાં ટાકણાં શર વાત જોતું રહી જાએ. પ
ણ હેવું નહી બનવા દેવાનો ઇલાજ શેહલછે. એ શુધારો
પેહલ વેહલાં મોહરે વાપેના આબરૂદાર ઘેરોની શેઆની ત
થા મોભાવાલી બાઇઓએ કરવો જોઇએચ. કેમકે જે શુધારા
વીશે હું શુચના કરૂંચ તેપર અમલ કીધાથી તેઓને વધારે
ફાએદો થશે. એટલુંજ નહી, પણ હેવા શુધારાની ગરીબો પેહ
લ કાહડે તે કરતા પઇશા તથા મોભાવાલી પરખીઆત બાઇ
ઓ કાહડેતો તેથી તે શુધારાનો રેવાજ ઘણો ઉતાવલે લોકોમા
પડે. મોહરે વાપેના લોકોના શારા કામની નકલ કરવાને
બીજા શંધાં કશી અડચણ જોશે નહી. એ કારણ શારૂં
આઠ દશ આબરૂવાલાં ને મોહટા ખાનદાનની ઘરવાલી બા
ઇઓએ પોત પોતામાં હેવો ઠેડાવ કરવો કે હવે પછી તેઓ
માથી જેનેબી પેર શારૂ રૂડું હોએ તારે તેઓમાંનાં બીજી
ઓને તેરાં કરવા પડેતો ખાતરે એ ઓશાલની ચીઠીઓથીજ
તેરાં કરવા ને શખી જણીઓએ તે ચીઠીને હાલની ચાલુ રી
તના તેરા શરખુંજ બલકે તેથી વધારે માન આપી ઠેડવેલે વ
ખતે તે ચીઠીમા જણાવેલા કારણ શારૂં તેમા જણાવેલી જ
ગોએ હાજર થવુ ને કોઇએ તેમ કરવાથી ફરવું નહી. એ પ
રમાણે થોડી બાઇઓએ અરશપરશ બનદોબશત કરી
તે ઓશાલે પોતે ચાલી તથા પોતાનો દાખલો આપી પોતા
નાં લાગતા વલગતાઓને તેમ કરવાને ભલામન કરવી એ
શું કરવું શઉ કોઇને ફાએદા ભરેલુછે ને એકનો રાહ તે શ
ઉનો રાહ થવાનો. એ પરમાણે શુરૂઆત થવા પછી એ
વી રશમ ગામમા થોડાજ દીવશમાં ફેલાઇ જશે. આપણી બે
હનીઓ પરથી ઘનુએક દુખ ટલી જશે જે માટેની શાબાશી
એ બાબેની પેહલ કાહડનારી બાઇઓને મલશે વાશતે હું મા
રી ઉ તમે વાપેની શ ઘી જાતીલી બેહનીઓને ભલામન કરૂંચ કે
આએ બીનાપર ખુબ વીચાર કરી પોતાની વાહલી શાહેલી
ઓને હવે પછી જારેબી અરશપરશ મને તારે એ બાબેનીજો
ડવાણ કરવાની તેઓએ પેરવી કરવી ને આએ વરશના લ
ગનના ઇઆમમા એ ગુણગારો શુધારો લોકોમા રેવાજ પા
મેલો કરવા પોતાથી બની આવતી શ ઘો કોશેશ કરવી
ખરેખર હેવું કામ કરવાનુ પુનખી ઘનુછે. વાશતે જેઓના
બાએગ મોહટાં હોશે તેઓજ એ વાખવાખીના કામમા પેહ
લ કાહડવાની કોશેશ કરશે. હેવી કોશેશ કરવાને પરવરદી
ગાર શઉને તોફીઅત આપે હેવી મારી દુવાછે. મને ઉમેદછે કે
મારી શંઘલે વાપેની બેહનીઓના ભરથારો તથા ભાઇઓ દીલ
ભરીથી તેઓને તેમ કરવાની ઉલટ તથા મશલત આપશે. ખુ
દા તેઓને તેમ કરવાને બુધી આપે.

ગણીત કરવાની અચરત શરખી શકતી.

આ નીચે લખેલી બીનાં ઘણી તાજુબ શરખી ને તે
શાથે ખરેખરી હોવાથી નીચે પરગટ કીધીછે. જે ગરથ કર
તાના ગએઆ આગશટના આકમાથી એ તાલવી કાહડીછે
તે કેહછે કે હેવી અચરત શરખી ગણતરી કરનારની ચમટ
કારીક શકતીના નમુના જોવા શારૂં મને નોતરવામાં આવી
ઓતો. મને ફરમાશખી થઇતી કે તેને પુછવાને એક બે
હશાબ મેં તઇઆર રાખવા. મોહડેથી હશાબ કરવામી એ
ધણી વીશે ઘણી તાજુબ શરખી વાતો મેં શાભલી હતી તે
થી એક બે મોટા હશાબ તઇઆર કરી મારાં મન શાથે મ
લકાવા લાગો કે લોકો જેમ બોલેછે તેમ એ ધણી એ હશા
બ એકદમ મોહડેથી કરી આપી શકનાર નથી. પછી ચાં
જને વખત હુ ઠેડવેલે મકાને ગીઓ તાહાં ઘણાક તમા
શગીરો આવીઆ હતા. ગણીત કરનાર આધલા આદમી
ઓની માફક એકાત ધેઆંન રાખી ઉભેલો હતો. તેણે અ
રજ કીધી કે મને ગણીત કરતા ભુલ નહી પડે તેટલા શારૂ
શઉ કોઇએ મુગુ રેહેવુ. તે મુજબ શંધાજણ મુગા રહે
આ. તેણે ઓરડામાં હલુવે હલુવે ચાલવા માંડીઉં. પછી
શરવાલાથી તેની તપાશ કરવા માડી. જુદા જુદા લોકોએ
એક દશ શેથી તે કરોડ, દશ કરોડ સુધીની શંખીઆઓ
આપી એ જુદી જુદી શખીઆ એ શભાના મુનશીનુ કાં
મ કરનારે લખી લીધી દશ બાર શંખીઆ થઇ એટલે
મોહડેથી શરવાલો કરવાને પેલા ગણીત કરનારે શુરૂ કીધું ને
પેલો મુનશી કાગજપર બેરીજ લીએ તેની આગમચ એ ગણીત ક
રનારે મોહડેથી ખરી બેરીજ કહી શ ભલાવી ! ને પછી બાદબા
કીનો એક દાખનો મોહડે કરવા આપીઓ. પરાધની શ
ખીઆ પરાધમાથી એક આખના પલકારામા તેણે ભુ
લ કીધા વગર બાદ કરી આપી જાણે આપણે કોઇને પુછીએ
કે કેટલા વાગાને તે ટાએમા ઘડીઆલતરફ જોઇને જેટલાં
વારમા જવાબ આપે તેટલાવારમાં એ બાદબાકીનો જવાબ તે
ધણીએ આપીઓ

હેવો મામલો જોઇ મેં મારા મન શાથે વીચાર કીધો કે મારા હશાબથી એ ધબરાવાનો નથી. મેં તેને પુછીઉંકે તું મોહટેથી ધનમુલ કાહડી શકશે? તેણે જવાબ દીધોકે, "હા એક દાખલો આપો." મેં પુછીઉં કે નવ હજાર છશો ને તેઆશીનું ધનમુલ શું? "શતાવીશ" એમ તુરત જવાબ દઇ તે બોલીઓકે એતો ઘનુંજ શેહલુછે. પછી તેણે ચાર શંખીઆનું ધનમુલ કાહાડીઉં તે જગોએ હાજર રેહનાર નીશાલીઆઓ એ ધણીની હેવી શકતી જોઇ ખુશીમાં આવી શાબાશીનો આવાજ કરવા લાગા. પછી મેં તે ધણીને કહીઉં કે હું થોડાએક હશાબ પુછુછું જેમા ગુણાકાર ઘણો વાપરવો પડશે તે એછેકે મછી મારોની તોતેર બોટોનો એક કાફલો તા૦ ૧ લી એપરેલને દીને શ્રી ઢકરક બદરથી રવાને થએો. તેઓ નારથ શી નામના દરીઆવમા માછલી પકડવાને ગીઆ તાંહાંથી તા૦ ૩૧ મી જુલાઇએ પાછા આવીઆ. એટલે ચાર મહીના તેઓએ શફર કીધી (હું એમ બોલુચ તેટલામાં મારી ભુલ બાજી તે ગણીત કરનાર બોલીઓકે તેઓ એકશો બાવીશ દાહડા શફરપર હતા. એ ભુલ મેં કબુલ કરી હું આગલ બોલીઓકે) દરએક બોટમા ઓગનીશ આદમી હતાં તારે શંધા કાફલામાં કેટલાં આદમી હશે? તેણે તુરત જવાબ દીધોકે એક હજાર તરણ શો ને શીતીઆશી.

શવાલ—દરએક આદમી દર રોજ ચાર રતલની રોટલી ખાએતો શઘી બોટના માણશો દર રોજ કેટલા રતલ રોટલી ખાતાં હશે. ?

જવાબ—આલબતા પાચ હજાર પાંચશોને ઉડતાલીશ રતલ

શવાલ— તારે ચાર મહીના શુધી તેઓને કેટલી રોટલી લેવાની જરૂર હતી ?

ગણતરી કરનાર જે ઉપલા જવાબો દેતા થંબ ઉભો હતો, તે એ શવાલ શાંભલી આશતે આશતે ચાલી જરાક વીચારી પાછો ઉભો રહી જવાબ દેવા લાગો તે લોકોએ પોતાની શાથે ૭ લાખ છોતેર હજાર આઠશોને ૭પન રતલ રોટલી રાખવી જોઇએ! મેં કહીઉં બરોબરછે શાબાશ! શઘા છોકરાઓ ફરીને હરેખા આવી શાબાશીનો આવાજ કરવા લાગા મેં શવાલ જારી [illegible] ને બોલીઓ કે એ મછીમારોને કેટલી શાથે જીન દારૂ [illegible] જોઇએ દર આદમી દરરોજ એક ગલાશ જીન પીતો તારે એ ચાર મહીનામા શઘા જણાઓએ કેટલા ડરામ દારૂ પીધો હશે. ?

જવાબ દેનાર થોડો વાર ફેરી ખાધા પછી બોલીઓ કે એક લાખ અગણોતેર હજાર બશો ને ચઉદ ડરામ.

શવાલ—પણ તે જીન બાટલીઓમા રાખીઓતો ને દર એક બાટલીમાં શાડતીશ ડરામ પરમાણે શંઘો રાખવાને કેટલી બાટલી જોઇએ. ?

જવાબ—ચાર હજાર પાંચશો તોતેર ને તેર ડરામનો અપુરનાક—

એ પરમાંણે મારી પરીખશામા તેને પાર ઉતરતાં જોઇ હું તાજુબ રહેઓ. શંધી શભા અચરત થવા લાગી. તે ગણીત કરનારને ઠાક આપવાને જરા વાર થોભી પીઆનોનો એકાદ રાગ શાંભલવા પછી મેં તેને પુછીઉં કે તમો થાકી ગીઆચ? જવાબ દીધો કે નહી! વલી પુછીઉંકે તમુને વધારે મોહટી શંખીઆના હશાબ પુછીએ. ?

જવાબ—હા પુછોની.

શવાલ—એક બાટલી ભરી ઘટરનું પાંણીછે. તેમા શીતીઆશી હજાર પાંચશો બાંશઠ ટીપાંછે. શુખશમ દરશક ઇઆતરથી જોતાં દરએક ટીપામા મોહટાં વચલાં કદના ને નાધલાં હેવાં તરણ જાતનાં જાણવરોછે. તેમાં શાત નાધલાં ઓગનચાલીશ વચલાં કદનાં ને બશો ચોશઠ નાધલાં. વાશતે પેહલાં કેહેવો કે તે બાટલીમાં મોહટા જાણવરો કેટલાછે. ?

જવાબ દેનારે થોડા દગલા ભરી ખરો જવાબ દીધોકે ચઉદ લાખ ઇઠીઆશી હજાર પાચશોને બોપન.

શવાલ—વચલા કદના કેટલા. ?

જવાબ—ચોતરીશલાખ ચઉદ હજાર નવશોને અઢાર

શવાલ—હવે તેમાં નાધલા જણાવરો કેટલાછે. ?

જવાબ—બે કરોડ એકતીશલાખ છવીશ હજાર

એ છેલનો જવાબ કાઇક ભુલ ભરેલો હતો તેથી મેં ગણતરી કરનારને કહીઉં જે તમો કાઇક ચુકોચ. તેવોજ તેણે જરા વીચાર કરીને કહીઉંકે ખરો જવાબ બે કરોડ એકતીશ લાખ શોલ હજાર તરણશો અડશઠછે.

શવાલ—વારૂ તારે એ બાટલીમાં શંધા નાધલા મોહટાને વચલાં કદના જાણવરોની શંખીઆ કેટલીછે. ?

જવાબ—બે કરોડ છેંશી લાખ ઓગનીશ હજાર આઠશો ચાલીશ

શવાલ—પણ ધીઆંન રાખી જોતા હેવુ માલુમ પડેછે કે એમાનું દરએક મોહટું જાણવર વચલા કદનું એક અને નાધલ કદના તરણ જાણવરો એ પરમાણે ખાએતો તારે દરરોજ તે બાટલીમાં કેટલાં જાણવરો બાકી રેહશે. ?

એ પરમાંણે શરવાળા બાદબાકી, ગુણાકાર, ભાગાકારના ગુચવણુ ભરેલા તથા ડીફ્ટ હશાબો મોહડે તરોતર કરવાની એ ગણીત કરનારની શક્તી જે શારી પઠે દશી જોઇ. તે શંક્તી વીશે શઉ કોઇ અચરત થતાંતા એટલાં તેણે એક હેવી એલતેમાશ કરી કે તેથી શરવે જણાની અચરતીમા વધારો થએો. એ અચરત શરખી એલતેમાશ તેણે એમ કરી કે એક લખેલાં કાગજ ઉપરથી મને એકશો પચાશ હારેદાર અંક કેહેવો એટલે હું તે કાગજમાં જોવા વગર મોહડે બોલી જશ. એ ડોઢશો અંકમાથી ૭ ૭ એકેક વારે બોલો.

શભાના એક ઘરશથે તુરત કાગજ તથા પેનશીલ લઈને પોતાના મનમા આવીઉં તેમ ડોડશો અક હારેદાર લખી કાંહાડેઆ પછી ગણીત કરનારને તે કહી શંભલાવેઆ. જેમ કે શાત, શુનય, નવ, પાચ, તરણ, એક જે શાભલી લઈ આગલ બોલવાને કહીઉં. તે તેને શંભલાવીઆ જેમકે શુનય, પાચ, શાત, ૭ બે તરણ. એ પરમાણે ડોડશો અક થઈ રહેઆ તારે એ ગણીત કરનાર બોલીઓ કે તમારે ગમેતો હજુર બીજા પચાશ વધારી બશો પુરા કરો. પણ શભાના લોકોએ તેના મગજને એટલી બધી શખતી આપવા ચાહ્યું નહી ને એટલાંમાજ બશ કીધું. તારે એને કહીઉં કે મેહેરબાની કરી ફરીને એ શંધા અંક એકદમ શાથે બોલી જાવો. પેલો ઘરશથ તે બોલી ગીઓ. તે શાંભલી ગણીત કરનારે કહીઉ "કે હવે એ અંક હુ બોલુંમ તે શાભલો ને જાહાં મને ભુલ પડે તાંહાં તે ભુલ શુધારશોના, પણ ભુલછે કરીને માતરે બોલજો, એટલે હુ પોતે તે શુધારશ. હવે શભાના લોકો કેહેતો પેહલેથી ને કેહતો છેડેથી એ અંક હું બોલી જાઉં." શઉ કોઇએ પેહલાથી બોલવા કહીઉ

એ તાજુબ શરખા આદમીએ આશપાશ પગલા ભરી આંખો અરધી બધ કરી પોતાની આંગલી કપાલની બાજુએ ફેરવી બોલવા માંડીઉ. શાત, શુનય, નવ, પાચ, તરણ, એક, શુનય, પાંચ, શાત, છ, બે, તરણ, ઇતીઆદી એ પરમાણે દોહડશો અક પુરા કીધા. એ શંધામા માતરે એક કે બે ચુક પડી હતી તે એ ધણીની ભલામન મુજબ તેને જાહેર કરતાંજ વીચાર કરીને પાછો ખરો અક કહી બોલતો કે શુનયથી મને કોઇવાર ગુચવણ પડેછે. એ પરમાણે પેહલાથી છેડે શુધીજ નહી પણ પાછો છેડેથી તે પેહેલા શુધીબી એ આકડા એ ધણી બોલી ગીઓ પછી કહીઉં કે એ આકમાનો હરેક અંક શુ છે તે મને પુછશોતો હુ તેનો જવાબ દેવશ!

તેજ વખત શવાલ થએો કે એ શંખીઆમાં છેડેથી ગણતા પીશતાલીશમો અંક શું છે?

જવાબ—શાત; તેની જમની બાજુએ એક ને ડાબી બાજુએ નવ એ પરમાંણેછે!

શવાલ—પેહલાંથી ગણતા એ શંખીઆમા એકવીશમો અંક શુછે?

જવાબ—પાચ, તેની ડાબી બાજુએ શુનીઅ ને જમની બાજુએ તરણ એ પરમાણેછે.

હેવો મામલો જોઈ શઉ કોઇ તાજુબીથી હેરાન રહેઆ એ ગણીત કરનાર મોહટી શાબાશીનો અવાજ શાંભલતો ને પોતાના મોહડાંપરનો પશીંદો લુછતો થોડોવાર બેઠો. પછી પાછો ઉભો થાઇને એ રીતે પોતે કીધેલા શંધા હશાબ શખીઆમા પાછા કહી શંભલાવીઆ!

હેવી શક્તી ધરાવનારં આદમીનુ નામ જીઅન જેકશ વીકલર કરીનેછે. તે શ્રી શુવીતજરલડ દેશમાં ઝુરીક શેહેરમા ઇશવી શને અટારશો એકતીશના વરશમા જણમીઓ હતો. તેના માબાપના શંધા મલી આઠ છોકરાં હતાં તેમાં ચાર છોકરા ને ચાર છોકરી. એના બાપ આગલ હુંડીની દલાલી કરતો હતો પણ હવડાં એકાંત બેશી પોતાની પુંજી પર પોતાનુ ગુજરાણ કરેછે. એ બાપની ઘણીખી મરજીછે કે તેનો એ પુતર જે દેશે દેશ લટકતો ફરેછે તેને પોતાના ઘરમા રાખે. જીઅન જેકશ વીકલર નાધપણથીજ રાત ને દાહડો શઘી પરકારની વીદીઆનો અભીઆશ કરતો. શઉમાં ગણીત શાશતર પર એને ઘણો શવાદ હતો ને શમરણ શક્તી અતી શારી હોવાથી એ શોખને ટેકો થતો. તેણે જુદા જુદાં શેહરોમા જુદા શીખશાગુરૂઓ પાશે કેલવણી લીધીછે. તેના શીખશકોમા નામીચો ફરેન્ચ વીદીઆરથી તથા ફીલશુફ માઉ આરાગો પણ હતો. એ ભારી અભીઆશથી તેની આંખો નબલી થવા લાગી. અતે તેને તદન અંધાપો આવીઓ. હેવી માઠી હાલતમા અડી વરશ શુધી એટલે અટારશો તેપણથી અટારશો પંચાવન શુધી તે રહેઓ. તે વેલા તેની ઉમર બાવીશથી પચીશ વરશની હતી. રોલથી એ ધણી કેહચ કે એ અધાપો માથું અથવા આખ દુખીઆ વગર આવીઓતો. ટુંકામા કહીએતો એ ધણી પોતાંની આખી જીંદગીમા કોઇ વારબી શખત દાએલી પડેઓ નથી. તે આધલો રહેઓ તાહાં શુધી પોતાંના મનમાંને મનમાં હશાબ કરી વખત કાહડતો. આંખનુ તેજ જેમ હલવે હલવે ગીઉંતું તેમ પોતાની મેલે પાછુ આવવા લાગું. પણ તે તેજ હજુર શુધી પુરૂ આવીઉં નથી. વઇધ લો... કે એ ધણી જો પોતાની રીત મુજબ મનમાં

હશાબ કરવાની મેહનત છોડી દીએતો એની આપો પુરી થાજી થશે. પણ એ ઘણી હેવી શલાહ પરમાંણે ચાલતો નથી. ગણીત, લુમીતી, બીજગણીત, ત્રીકોન મેતરી ઈતીઆદીના ડીકટ હશાબો એ શદા પોતાના મનમા કરતો રેહેછે એ હશાબોમા એને મનશે ગણથી મુશકેલ કામ લાખા અંકની શંખીઆના ગુણાકાર કરવાનુંછે જેમકે વીશ અંકની શંખીઆનેપદર અંકની શંખીઆએ મનમા ગુણતા એને દશ બાર મીનીટ લાગેછે. શઘા હશાબ મનમા કીધા શવા એ એ બીચારાને હાલમા છુટકોબી નથી કારણ કે તેની આંખનુ તેજ હજુર એટલુ થોડુ છે કે તેનો હાથ ધરી બતાવવા વગર પોતાની શઈ તે કરી શકતો નથી

ગણીત કરવાની મોહટી શકતી ધરાવનારા બીજા ધણીઓની માફક વીકલર કાંઈ એમ નથી કેહતો કે તે કરવાની કોઈ રીત નથી એતો કબુલ કરેચ કે શઘી જાતના હશાબ કરવાની તેણે કેટલીએક રીત ગોઠવેલીછે એ રીતાથી ઘણા ડીકટ હશાબો તે શેહલમા ને ખરે ખરા જવાબ શાથે કરેછે. જેમકે તીશ અંકની શંખીઆનુ ઘનમુલ કાહડતા તેને મા તરે ૪ થી પાચ મીનીટ લાગેછે એ કામ કેહવુ તાજુબ ભરયુંછે તે આએ બીનાપરથી શમજ પડશેકે હુશીઆર ને ચપલ મેહતાને શલેટપર ગણતરી કરી એવુ ઘનમુલ કાહડતા ઓછામા ઓછો પોણો કલાક થાએ ગણીત શાશતરના ડીકટ હશાબો શેહલથી કરવાને બની આવે એટલા શારૂ એક ગરંથ બનાવવાનો એનો વીચારછે પણ આખની કુશળતાને લીધે તે લખી શકતો નથી માટે એ કામ આજ શુધી અટકીરૂંછે.

એ ધણી વચલા કદ, કાલા બાલ, ટુકી દાહાડી, ફીકા ચેહેરાવાલો આદમીછે. અંધાપાથી કોઈબી તરેહે દુખી થતો જણાતો નથી. દાહાડામા એકવાર ખાએ છે રોટલી અને પરેશ પશંદ કરતો નથી પુશકલ શાકર નાખી દુધ વગરની જલદ ચાએ પીવાનો તેને શોખછે. શાએન ઘનુ પશ છે, તેની શાંભલવાની શક્તીપણ ઘની શારીછે. જેની શાથે વેહવાર હોએ તેના અવાજ તથા બોલવાની રીત પરથી તેની ખશલત તથા દેખાનત વીશે એ મત બાંધેછે. હેવુ મત બાંધવામા ઘનુ કરી એ છેતરાતો નથી એમ પોતે કેહેછે. એ ધણીની જાતી ભાશા બ્રમનછે. ભાગી તુટી ફરેનચ તથા ઈંગરેજી તે જાણેછે. એક દેશથી બીજે દેશ ભટકવાનો એને ઘણો શોખછે જેથી તે એકુ ઠેકાણે કામે લાગવાને પશંદ કરતો નથી પોતાની શકતી મુજબ કોઈ પેહેડીપર એ મોહટા કામનો થાએ પણ કેયેખી ચાકરી રેહેવાને તે ના પાડેછે. એ પરમાણે ના પાડવાનું એક કારણતો એકે તે એક જગોએ ઠરી થામ રહી શકે નહી બીજું એક તેની આખે દેખાતુ નથી વાશતે તેણે કરેલા હશાબના જવાબમા કોઈ ટરકટ કરેતો તેનો અટકાવ અધાપાને લીધે તેનીથી થઈ શકે નહી જેથી તેને બાહને લુચ્છાઓ પોતાનો શવારથ શાધી જાએ એ ધણીની અચરત શરખી શકતીનો કોઈ શાગે ઉપીઓગ કરવાની વેતરણ કરવાને કેટલાએક પરોપકારી આદમીઓની ધારનાછે. ખરેખર એની આખો જો શાજી થાએતો એ તાજુબ શરખુ આદમી દુનીઆમા અતીશે ઉપીઓગી થશે

શીશવાટ.

શીશાવાર, એ નામ ઘણા જણાઓએ શાભલીઉં હશે એ નામ ધરાવનાર પરાણીઓ વીશે અગત કરી જાણવાજોગ બીના હીઆ લખીછે. આપણ જેને શીશવાટ કરીને કહીએએચ તે પાણીમા તેમજ ખુશીકીપર રહી શકેચ. એવુ મુખીઅ રેહઠાન નદીમા એકાત જગો હોએચ. તાહાતેઓ ઘણી વેલા કીનારે આવી પડી રેહચ એ જાણવરની લબાઈ તીશ ફુટ શુધીની થાએચ ને શરીરનો ઘેરાવો ૮ ફુટ શુધીનો હોએચ. કોરડી જમીન કરતા તે પાણીમા વધારે રેહેચ એ તાનવપર તે ઘણુ કવત પરાવેચ ને તેના પગ તથા નીચલી તરફથી ચપટું પુછડું તરવાના કામમા મુખીઆ તેના હથીઆરછે. શીશવાટ તરણ જાતના હોએચ એ જાત ઘણુ કરીને તેમના માથાના દેખાવપરથી ઓલખાએચ. આપણા દેશની નદીઓ ઈતીઆદીમા જે શીશવારોછે તેમના મુડા અતીઘણા લાબા તથા સાંકરા હોએચ આફરીકા દેશની નદીઓ વીગેરેના શીશવારોના મુડા વધારે પોહલા હોએચ ને આખ આગલથી ચપટા શરીખા દેખાએચ અમેરીકા ખડની નદીઓ ઈતીઆદીના શીશવારોના મુડા લબાઈના પરમાણથી વધારે પોહલા હોએચ તેમના નાકોરા ગોલ હોએચ. ઉપલી બે જાતના જેટલા એ તીજ પાણીમા રહી શકતા નથી કેમકે એઓના પગ તે બે જાતના શીશવારોના પગના જેટલા જોડાએલા નથી તથા બરડાના કાંટાએ કરી પાછલા પગનું કદ વધારે થઈ પડેચ, જેથી તરવાને ઘણુ શેહલ પડતું નથી

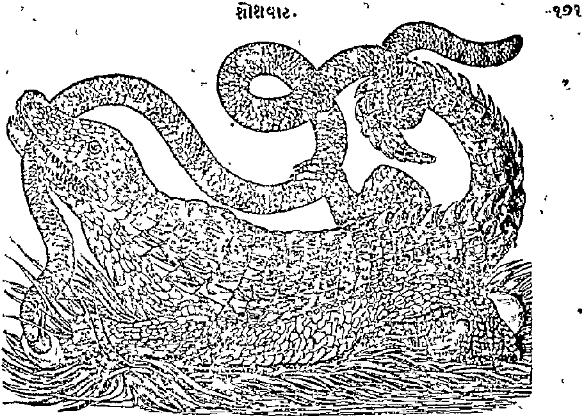

ટલા ફરક શીવાએ બીજી શંધી બાબદમા શધા શોશવાટો એક બીજાને મલતાંછે. તેમનુ શરીર જાણે શખત ભીંગરાના બખ્તરમા ધંકાએલુછે જેથી દુશમનોનો હુમલો તેમનીપર એકાએક કારી થતો નથી. તેમના પગ ટુકા હોએય ને જડબા એટલા મોહટા કે મોહડુ વહું કરેતો આખુ માણશ ગલી જાએ એ જડબામા ઉપર નીચે દાંત એવા છુટાછે કે મોહડું બંધ કરતાં તે દાંત મીજાગરાંની માફક એક બીજા શાથે મલી જાએય તરતી વખત તેઓ પોતાની પુછડી આજુબાજુ મારી આગલ વધેય ને જેમ જેમ આગલ વધેય તેમ પાછલ ફીનનો શરેરો તેનો મારગ બતાવેય, એ જાનવરના ઈંડા હાથના ઈંડા કરતાં મોહટા હોએય. તે ઈંડાંની આશપાશ શુમારી થામડીનુપર હોએય શોશવાટની માદા પોતાના ઈંડા નદી કીનારે કોરડી રેતીમા અથવા કાદવમા શંતાડેય. તાહા શુરૂજના ટકાથી પાકી તે ઈંડાંમાથી બચા નીકલેય તે બચા નીકલવા પછી તેમની માએ આવી તેમને પણીમાં લઈ જાએય તે પેહલાતો પોતાના પેટમાંનુ અરધુ જરેલુ ખાનુ કાહડી તેમને ખવાડેય એ બચા જનમતાંવાર આશરે ૭ ઈનચ લાંબા હોએય ઉપર કેહવા મુજબ એ જનાવરો દાહડાને વખત ઘણુંખરા સુસ્ત હાલતમાં પડી રેહેય જેમકે શીતું નદીના કીનારા ઉપર જાહા તેઓ ફતરે મારેમ્યાભી હીલતા નથી. તેઓ રાતના ઘણુ ફરી પોતાનાં ખોરાક માટે માછલા તથા બીજા જનાવરોનો શેકાર કરેય એ વખતે તેઓ પોતાનો ડરામનો પોકાર એવા જોરથી કરેય કે તે દુર શુધી શંભલાએય તેમના મોહડા હેવાછે કે જડબામા શેકારને પકડી તેને ગુગરાવે ને પોતે નશકોરૂં ઉંનચુ રાખી જેરોરથી હુવા લેઈ શકે નદીમા નાહતા આદમી જારે વગર ધાશતીએ દાવમા આવી જાએય તે વખત તથા પોતાના બચાઓને કોઈ આદમીથી કશી ધાશતીમા જેએય તે વખત શીવાએ શોશવાટો આદમીપર હુમલો કરતા નથી તેઓ જો કોઈ હેવો શેકાર પકડે કે તે એક વેરની ભુખ કરતાં વધારે હોએ તો ખવાએ તેટલુ ખાઈ બાકીનુ નદીના કાદવમા દાટી મેલેય ને જેમ જેમ ખપ પડેય તેમ તેમ ખાએય.

કેટલાએક શોશવાટ કીનારે ફરતા જાનવરો તથા આદમી પર હુમલો કરવાની હીમત ચલાવેય. કોઈ કોઈ વખતે તો વાઘનેબી એ રાખશના હુમલાથી પોતાનો બચાવ કરતા શખત લડાઈ કરવી પડેય. આદમીઓ જો ઘોડાપર શવાર હોએય ને ઘોડા તે કામમાં વપરાએલા હોએય તો શોશવાટનો શેકાર કરવો કોઈ કોઈ વાર શારી રમુજ થાએય આદમી ભારી શોટાથી એ જાણુવરને મારેય એ જાણુવરથી કોઈ વાર પોતાનો શેકાર પકડતી વખતે રમુજ થમન્નેય જેમ કે કુતરો અથવા તેવું બીજુ જનાવર નદીમા તરતું હોએય

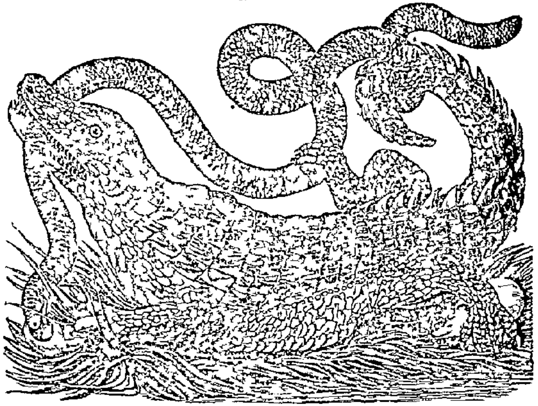

ટલા ફરક શીવાએ બીજી શધી બાબદમા શધા શેશવારો એ ક બીજાને મલતાછે તેમનુ શરીર જાણે શખત બીગરાના બખતરમા ઢંકાએલુછે જેથી દુશમનોનો હુમલો તેમનીપર એકાએક કારી થતો નથી તેમના પગ ટુંકા હોએય ને જડબા એટલા મોહટા કે મોહડુ વકુ કરેતો આખુ માણસ ગલી જાએ એ જડબામા ઉપર નીચે દાત એવા ગુઠાછે કે મોહડુ બંધ કરતા તે દાત ચીજાગરાની માફક એક બીજા શાથે મલી જાએય તરતી વખત તેઓ પોતાની પુછડી આજુબાજુ મારી આગલ વધેય ને જેમ જેમ આગલ વધેય તેમ પાછલ ફીનનો શરેરો તેનો મારગ બતાવેય એ જાનવરના ઈંડા હાશના ઈંડા કરતા મોહટા હોએય તે ઈંડાની આશપાશ શુમારી ચામડીનુપર હોએય શેશવારની માદા પોતાના ઈંડા નદી કીનારે કોરડી રેતીમા અથવા કાદવમા રાતાહેય તાહા શુરૂજના ટહુકાથી પાકી તે ઈંડામાથી બચા નીકલેય તે બચા નીકલવા પછી તેમની મા એ આવી તેમને પણીમા લઈ જાએય તે પેહલાતો પોતાના પેટમાનુ અરધુ જેટલુ ખાનુ કાહડી તેમને ખવાડેય એ બચા જનમતાંવાર આશરે ૭ ઈંચ લાંબા હોએય ઉપર કેહવા મુજબ એ જનાવરો દાહડાને વખત ઘણાખરા સુશત હાલતમા પડી રેહેય જેમકે નીલુ નદીને કીનારા ઉપર જાહા તેઓ ફતગે ભારેઆબી હી કુતર નથી તેઓ રાતના ઘણુ કરી પોતાના ખોરાકી મારે માછલા તથા બીજા જનાવરોનો શેકાર કરેય એ વખતે તેઓ પોતાનો ડરામણો પોકાર એવા જોરથી કરેય કે તે દુર શુધી શંભલાએય તેમના મોહડા હેવાછે કે જડબામા શેકારને પકડી તેને ગુંગરાવે ને પોતે નશકોરૂ ઉનચુ રાખી શ્વાશથી હવા લેઈ શકે, નદીમા નાહતા આદમી જારે વગર ધાશતીએ દાવમા આવી જાએય તે વખત તથા પોતાના બચાઓને કોઈ આદમીથી કશી ધાશતીમા જોએય તે વખત શીવાએ શેશવારો આદમીપર હુમલો કરતા નથી તેઓ જો કોઈ હેવો શેકાર પકડે કે તે એક વેરની ભુખ કરતા વધારે હોએ તો ખવાએ તેટલુ ખાઈ બાકીનુ નદીના કાદવમા દાટી મેલેય ને જેમ જેમ ખપ પડેય તેમ તેમ ખાએય

કેટલાએક શેશવાર કીનારે ફરતા જાનવરો તથા આદમી પર હુમલો કરવાની હીમત ચલાવેય કોઈ કોઈ વખતે તો વાઘનેબી એ રાખશના હુમલાથી પોતાનો બચાવ કરતા શાકત લડાઈ કરવી પડેય આદમીઓ જો ઘોડાપર શવાર હોએય ને ઘોડો તે કામમા વપરાએલા હોએય તો શેશવારનો શેકાર કરવો કોઈ કોઈ વાર શારી રમુજ થાએય આદમી ભારી શોટાથી એ જાનુવરને મારેય એ જાનુવરબી કોઈ વાર પોતાનો શેકાર પકડતી વખતે રમુજ શમજેય જેમ કે કુતરો અથવા તેવુ બીજુ જનાવર નદીમાં તરતુ હોએય

તો ગોશવાટ પાણીમાં નીચેથી આશતે રહીને આવી તેનો એકાદ પગ પકડી ઉંડા પાંણીમાં ઘશડી લઈ જાએચ ને તાણં ઊંડી દીએચ. તે જાણુવર પોતાને છુટુ શમજી કોનારા તરફ આવવા માંડેચ. પણ જમીનપર આવી લાગે તેની આગમચ તેનો જમ તેને પાછું પગમાંથી પકડી ઉંડા પાણીમાં ઘશડી લઈ જાએચ. એ પરમાણે ઘણોવાર રીબાવીને તેબીચારાનો જાંન એ શખશ લીએચ.

આદમી ગોશવાટની શામને કેટલી હીમત ચલાવી તેને જેર કરી શકે તે વીશે એક મીશાલ નીચે આપીછે. એક ઈંગરેજી વીદીઆરથી નામે ચારલસ વાટરટંન થોડી મુદ્દત પર શ્રી દખન અમેરીકામાં વીદીઆ શબંધી ખોલ કરવા શારૂં ગીઓ હતો. તે વેળા તેને તે તરફના એક શોશવાટ શાથે ઍશેકીબો નદીપર દરામની લડાઈ થઈતી. તેણે એક લાકડાંના ગલ શાથે એક નાઘલુ જાણુવર વલગાવી પાણીમા નેલીઉં. એક શોશવાટ જેવું તે ખાવા આવીઉં તેવોજ ગલને આંચકો મારી તેને પકડી પાણીની શપાટી પર ખેંચી કાહાડીઉ. અચરત શરખું એછે કે એ શખશ જેવું બાહર આવીઉં તેવોજ તે કુદીને તેની પીઠપર ચહડી બેઠો. પછી તેના આગલા બ વે પગ જરકથી પકડી તેમને મરડીને ઉપર વાલીલઈ લગામની માફક પકડીઆ. એ વખત એ જાણુવરે પોતાના છુટકારાને શારૂ પોતાની પુછડીથી તહરેવાર એતન કીધો ને કાદવ તથા રેતી ઘણીબી ઉરાડી. પણતોબી મી૦ વાટરટન તેની પીઠપર મજબુત બેશી રેહેઓ. કોરડી જમીનપર શારીપઠે તે શોશવાટને લઈ ગીઓ પછી તેનુ જડબુ રીછની માફક બાંધી લીધું. જેરથી તેનુ પુછડુ નીચે દબાવી રાખી તેને પુરુ કેદમાં લઈ જીવથી મારીઉં ને ખુદરતી વશતુઓના પોતાના શંઘરને વાશતે ધીરજથી શમારી તઈઆર કીધું!

વીદીઆથી ઈનશાફને પતી મદદ.

[illegible] શીવશપરશ્રી બરીટન દેશમાં એક ખુન થઈ [illegible] એક [illegible]શપર ગીઆથી તેની [illegible] શાધારન વાપરશીઓ એ [illegible] લેએ નહી તાંહાં [illegible] શામેલ થને ન એક દેશપી [illegible] વીદીઆ બલ તે એકુ ઠેકાણે કામે લાગવાને પશંદ કરતેત [illegible]ની મદલખ પાર પડી. એ બીનાનો શારાંશ નીચે લખવામાં આવે છે. [illegible] રમાણેછે.

એ ખુન કરનાર બંધવાની એક છરી તપાશની વખતે હાજર કરી. તે છરીનાં પાના તથા હાથાપર લોહીના ડાગ હતા. હેવું વીચારવામાં આવીઉં કે તેણે જેનો ઘાણ લીધો હતો તેના એ લોહીના એ ડાગ હશે. પણ તે ખુની ભારી હુશીઆરીથી બોલીઓ કે બજારમાં મેં ગાએનુ કાચુ માંશ કાપીઉં હતું તેના લોહીના એ ડાગ છે. એવુ કેહેવું વીદીઆના બલે ખોટું પાડીઉં વીદવાન લોકોએ કરેલી શોધથી માલુંમ પડીઉંચ કે જુદાં જુદાં પરાંણીઓ જેમકે આદમી, ગાએ, બકરૂં, મુરગી, ઈતીઆદી એઓના લોહીની અંદર જે એક જાતના પદારથની કરચો આવેછે તે કરચોનું કદ એ જુદાં જુદાં પરાંણીઓ પરમાણે જુદું જુદું હોએછે. વીદીઆએ કરેલાં એ અજવાલાંની રોશનીથી એક નામીચા ડાકટર નામે હીરાપથે ઉપલા બંધવાના બોલવાની તપાશ કરવા માંડી તેણે એક હેવું શારૂં શુખશમ દરશક જંતર પોતાની મદદે લીધું કે તેના કાચમાંથી એક વશતુના કદની વશતુ દશ વાર જેટલી મોહટી દેખાએ. એ જંતરથી પેલી છરીપરના લોહીની કરચની શ ખીઆ, કદ તથા આકાર શેહલથી અને ખાતરી થવા જોગ રીતે બરોબર માલુંમ પડે આ વીના રેહા નહી. શારી પઠે જોતાં ડાકટર હીરાપથની ખાતરી થઈ ને તેણે જણાવીઉં કે એ લોહી ગાએ, બલદ, મેંઢા અથવા ડુકરનું નહી હતું. કેમકે એ લોહીની કરચો કરતાં એ જાણુવરના લોહીની કરચો ઘણી મોહટી હોએછે. બીજી શાબેતી એ આપી કે એ છરીનાં ઉપર લોહી લાગવા પછી તેપર તે ઘશીઓ હતું. વાશતે તેપર જીવતું લોહી લાગુ હશે, અને મુવેલા જાણુવરના માશનું હોએ નહી. વળી [illegible] એ લોહીની કરચોની શાથે કાંઈ દોશાની કરચો મલી, શુખશમ દરશકે બતાવીઉં કે તે કરચો શુતરના દોરાની હતી. હેતુ શુતર કે જેથી તે મરનારનો જગો તથા ગલેબંદ બનાવેલે હતો પણ એ આદમીના લોહી તથા એ કપરાંની કરચો નીનીશાનજ માતરે વીદીઆએ બતાવીતી નહીં. વીદીઆએ રેહુબી બતાવીઉંચ કે જે મલ અથવા રશ આદમીના શરીરની આશપાશ રેહેછે તે તથા તે મલવાનુ છેદ કે જેમાથી એ રશ નીકલેચ, તેઓમાંથી ભીંગરાં જેવી નાહેલી કરચો બાહેર નીકલેચ. એ કરચો શરીર નીભાવવા કામમાં આવતા નથી એ ભીંગરાંજેવી કરચો હેંચી નાખવી હોએચ, કે ખોલલી આખે તે દેખાઈ શકતી નથી. પણ ઉ

અંગ્રેજોની ખુબ શુરતી શંપુરણછે તથા જે ઈંગરેજી ખુબશુરત ઉમરા જાદીઓમાં શઉથી પેહલીછે. લેડી બલેશીંગટને પણ તાજુબ શરખી ખુબશુરતી ધરાવવાને લીરે પાદશાહો ને ઉમરાવો તેના ખાંકશાર હતા. શ્રી ઈટલી દેશમાંતો લોકો તેને "લા ડીવા" (રૂપારી) માતા કરી કેહતા. તે નાજનીના ખભાપર તેની ડોકી જાણે ઈઉનાની લોકોના મનમોહન આકાર મુજબ ગોઠવેલી હતી. તેના હાથ તાજુબ શરખા ખુબ શુરત હતા. નેનો હેવા કે જારેબી હશે તારે શઉકોઈ લલચાઈ જાએ. ખુબ શુરતીનાં શમપુરનપણામાં ડચેશ આવ શધરલંડનાં કરતા બી તે શરશ હતી. હાલના ડીઉક આવ. વેલીંગટનની બાનુ જારે મારશીઅનેશ આવ ડોરો કેહવાતી તારે લોલાએ તેને જોઈતી. તે ઘણી તારીફ લાએક શોશાન ધરાવતી. મગર તેનો મીજાજ ઘણોજ ધંડો હોવાથી તે જાણે ઠંડું પણ ખુબશુરત પુતળું હોએ તેમ દીશાતી. ઈંગલંડમાં શઉથી ખુબશુરત કબીલો નામીચા શેરીડનનોછે. એ કબીલાના બે છોકરાછે. તે બ ધેને લોલા પીછાનતી હતી ને તેઓ પોતાના જમાનાના શઉથી ખુબશુરત પુરૂશો કેહવાઆછે એ કબીલાની તરણ દીકરીઓ નામે પેલી નાજીચી પણ દુખીઆરી નામદાર મીશટરીશ નારટન તથા લેડી બલાકઉડ અને લેડી શેમોર ઠરીનેછે એ તરહેને ઈંગલંડની તરણ ગરેશીશ, એટલે ખુબશુરત ઓરતોનો ખેતાબ મલીઓચ. શ્રી ફરાંનશના લોકની ખુબશુરતી વીશે બોલતાં લોલાએ પેહલી વખાન "મારકુઈશ ડી લા ગરેજ"ની કીધા પછી હાલના શેહનશાની બાનુ ઈઉજીની વીશે કેટલીએક બીના કહી. લોલાએ છેલધા એ રાંણીને જોઈ તારે તે ઘણી રમુજી, હાજર જવાબી વાલી તથા ચંચલ શવભાવની અને નાધલાં કદ તથા અછા શોશાનવાલી ઓરત દીશતી.

જુદાં જુદા દેશની ખુબશુરત ઓરતોનુ વરણ કરી રહે આ પછી લોલા બોલી કે ખાધા પીધામા અંદાજે તથા શરીરે શફાઈને શુધરાઈ રાખવાથી તથા કશરત દીધાથી ખુબશુરતીનો જેમ નીભાવ થાએચ તેમ બીજા કશાથી થતો નથી. બલકે તે નીભાવ કરનારા ઈલાજ એજછે. લોલા બોલી કે શરીરની ખુબ શુરતીની શાથે જો મગજને કેલવની મલી હોએતો તેથી ઓરતના શબદોનાં મીઠાશ, નેનોનાં તેજ, રૂપશારોના બાહર અને શંધા દીલની શોભામા વધારો થઈને ઓરત વધારે રલીઆમની લાગેચ.

એ પરમાણે નાજુકપંપનીઓમાથી જેણે દુનીઆ ઘણી, જોઈથ તે પોતાના અનુભવ પરથી કેહેછે કે ઓરતના હકમાં શરીરની કશરત તથા શુધડાઈ તથા ખાધા પીધાની બાબદ અંદાજો ને મગજને કેલવની ઘણી ફાએદેમંદછે. વાંચનારી બાઈઓ જો પોતાના પંથનીનાં એ ઘણા મોતેબેરને ફાએદેમંદ વીચારપર ધેઆન આપેતો કેહવું શારૂ! એ વીચારપર અમલ કરવાને કશું મુશકેલ જેવું નથી. પણ તેમ અમલ કરવાના ફાએદા કેટલા બધાછે તે વીશે શમજુ બાઈઓને અદરે શીખવવાની કશી જરૂર નથી. આટલુંજ કેહવુ બશછે કે ઓરત થઈને તન મનેની ખુબશુરતી જાલવવાને જે મરજી ધરાવે નહી તે બાઈ ઈશવરે નાજુક પંથનીઓને કરેલી મોહટી બખશેશને લાએક થવામા ઘણી પછાત પડેલી કેહવાએ

ઈંગરેજોની મોહટાઈનુ એક કારણ.

પારકા દેશના લોકો ઈંગરેજોના હાલના ભારી બલ તથા મોહટાઈ વીશે તહરેવાર કારણો બતાવેછે. ખરેખર ઈંગરેજો જે મોહટી બુજરગી તથા કીરતીએ પોહચીઆચ તેથી કોઈબી સુધરાઈનો ફાકો રાખનાર દેશના લોકો અનજાણ નથી. શઉકોઈએ એ બુજરગી તથા કીરતીના કારણો વીશે પોતાના મત બાધીઆછે. શીઆમ દેશ જેની. શાથે ઈંગરેજ શરકારને કેટલી મુદત થઈ મીતરાઈનુ નાતુ ચાલેછે તે. દેશના ગનેઆંની લોકો ઈંગરેજોની મોહટાઈના ધેંડાં ઘણા કારણો શમજવાને પછાત રહેઆ નથી શર જાન બાઉરીંગે એ દેશનો હેવાલ લખતા તાહાના રાજના વડા પરધાંનનુ મત પોતાના હેવાલમાં ટાકીઉંછે. ઠે હરેક દેશના શરવે કોઈ લોકોએ જાણવા લાએક શમજી અતરે ઉતારીઉ છે.

તે પરધાંન બોલીઓ કે "ઈંગરેજોનો દેશ હેવી રીતે આવેલોછે કે તેથી તેઓને કાંઈક ફાએદોછે. તે શાથે તે દેશના લોકો શીંહ શરખા બાહદુરછે. પણ એ કારણોએ કરીને તેઓ હાલની બુજરગીએ પોહચીઆચ એમ શમજવું નહી. બીજા મુલકના લોકોનેબી દેશના શથાનથી હેવો ફાએદો મલીઓછે. તેઓ પાશેબી બાહદુર શીપાઈ તથા શરદારો હતા. પણ તેઓ ઈંગરેજોના શરખા મોહટા થઈ શકીઆતા નહી તેઓની મોહટાઈનુ કારણ તેઓની શરકારછે તે શરકાર ઘણીજ તારીફ કરવા લાએકછે. તે શરકારનો વહીવટ હેવી રીતે ચાલેચ કે તેથી પાદશાહ (અથવા રાંણી) તથા ઉમરાવો તથા પરજાના લોકો એકબીજાના કામપર અંકોશ રાખી શકેછે. પરજાનુ દર એક આદમી શમજેછે જે

રાજનો કારભાર ચલાવવામા તેને થોહો ઘણો કેડવેલો અખતીઆરછે. દર એક આદમી જાણેછે જે તે દેશમા તેના લાભ તથા ઇલાકાની પરવા થાએછે. આદમીને લડાઇ કરવાને શકતીવાન કરનારા એ કારણોછે. છુટ ભોગવનાર આદમીની હીમત હેવા હેવા કામ કરવાને તાકાત રાખેછે કે તેવા કામથી ગુલામો થયરી રીહે આપણે (એટલે શીઆમના લોકોએ) હવડા શુધી શ્યો અખતીઆર ઉમરાવ લોકોને આપીઓછે. અને તેમ કીધાથી આપણી હાલત કેહેવીછે? (ઘની ખરાબ). વાશતે હુવે આપણે થોડો અખતીઆર (અથવા હક અને છુટ) પરજાના લોકોને આપીએ ને પછી આપણે જોઇએ કે આપણુ (લોકો તથા દેશ)ની અવશથામા શારો ફેરફાર થાએય કે નહી."

જો એ શીઆમના પરધાન શરખા બીજાદેશના પરધાનો શમજુ હોએ ને તે શમજ મુજબ પોતાના દેશોમા અમલ કરતો ઘના દેશોની હાલત શુધરી તાહાના લોકો થોડી મુદતમા હવડા કરતા શો ઘણે વધારે શુખીઆરા તથા શકતીવાન થાએ

પુરથવી.

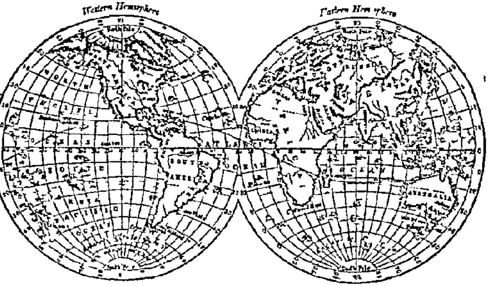

જે પુરથવીપર આપણે વશીએય તેનો આકાર ઇંડાને મલતો આવે હેવો ગોલછે વીદવાન લોકોએ તથા બીજાઓએ ગણતરીથી તથા પોતાની જાતે દુનીઆના જુદા જુદા ભાગો તરફ તહરેવાર મુશાફરી કરી શાબેત કીધુય કે જમીનનો આકાર ગોલછે. એ વીશે શમજ પડવા શારૂ થોડી મીશાલો, અતરે આપીછે

જારે એક વાહન દુરથી કીનારા તરફ આવેછે તારે કીનારે ઉભેલું આદમીને પેહલા તેના શર પછી ઉપલુ તુતક ને તે પોલ ભાગ દેખાએછે. જમીનનો આકાર ગો... એ તપે ઉભેલા આદમીને તે વાહન એક દ... પર કદાચ ધારો કુશ અથવા ચપટી નથી તે ... ખુર્નીને અપરાધી ... પેહલો વાહનના ... તી ઘણી મજબુત ... એચ. જેમ જે ... પણે જે શપાટીપર હોઇએ તે શપાટીપર વાહન આવી એ તારે તે શધુ દેખાએય (જુવો આ ચીતાર.)

એમ મીચારે વાહન કીનારેથી દુર જાએય તારે પેહલા તેતો હેઠલો ભાગ ને આશતે આશતે શધુ ખોખુ જાએ ગરક થઇ જાએય. શબબ એજ કે જમીનની શપાટી ગોલ હોવાથી તે અતે આપણી નજરે પડતું નથી

વલી પુરથવીપરના પાહડો આગલથી આપણે જેમ જેમ દુર જઇએય તેમ તેમ તે પાહડોના તલીઆ પછી બીજા ભાગને છેલ્લા મથાલા, આપણી નજરે પડતા નથી. તેમ જ દુરથી આપણે પાહડો તરફ જઇએય તારે પેહલા તેમના મથાલા, પછી બીજા ભાગ ને છેલ્લા તલીઆ દેખાએય. જાતીન જો ચપટી હોતતો આપણને પાહાડો દુરથી જ

પલાં મુકદમ દરચક ઇઅંતરની મદદથી એ બીંગેરા ડાકતટર હીરાપથને 'મોહટા પથરના કદજેવા દીશીઆં.' શરીરના જુદા જુદા ભાગના એ બીંગરાઓનો આકાર હમેશાં જુદા જુદા ડોલનો હોએછે. જેમકે ધાટામાંનાં એ બીગરા ફરશ બંદી શરખા દીશેછે. જીભ ના હેઠલા ભાગના બીંગરા લાબી ઓલ શરખા હોએછે. આટરડાંના બીંગરા બાલ શરખી હાલતમા હોએછે. હવે ઉપલી છરીપર જે બી ગરાં હતાં તે ફરશંબદીની માફક હારમાં હતાં. તે ઉપરથી ડાકટર હીરાપથે કહીઉં કે એ બીંગરા ધાટાંનાં ભાગના હતાં. પેલા મરનારને જખમબી એજ ભાગપર થએલો હતો! એ પરમાણે વીદીઆની રોશનીએકરી વીદ્યા ભલે બનાવેલાં ઇંતરથી શાફ માલુંમ પડીઉં કે મુરખ અપરાધીએ પો તાનો અપરાધ છુપાવવા શારૂં હેતું બાહનુ કાહડીઉં હતું કે તેની છરીપર ગાએનુ માશ કાપવાથી લોહીના ડાગ પડેઆ હતા તે ખોટુ હતું. તે છરીપર આદમીનુ લોહી ને આદ મીનાં શરીરમાથી નીશરતાં બીંગરાંજ હતા એમ શરવે કોઇ ની ખાતરી થઇ. અપરાધીના અનેઆએ વીશે કશી પરકા રનો શક રહેઓ નહી. ધારાએ પોતાનુ વેર લીધું. ઇનશા ફની મતલબ હાશલ થઇ લુડા લોકોએ જોઇઉં કે ઉપર શરખાં બાહના કાહડી છુટી જવાનો વખત હવે ગુજરી ગી ઓછે.

ઇનશાફના કામને વીદીઆરૂપી બીજી મદદ એમ મલે છે કે વીદીઆરથીઓના જાણવામાં આવીઉંચ કે મરતી વે લા આદમી છેલવેલી જે ચીજ જોએ, તેની સુરતી તે મરના રની આખની કીકીની ઉપર આબેહુબ પડી રેહેછે. ડાક્ટર શાનડફોરડ તથા બીજાઓએ એ બાબેના અખતરા કરી ઠરા વીઉંછે કે જે આદમીનુ ખુન થઇઉં હોએ તેની નજરે તે ખુ નીને છેલ વેલા પડેલો તે ખુની કદી પકડાએઆ વીના રે હ નહી, તે ખુનીની શુરત તથા તેના કપડા ઇતીઆદી વ ગરેનો ચીતાર મરનારની આંખની ઉપર પડી રેહેવાનો. તે આંખની જેમ બને તેમ ઉતાવલેથી આટરોફાઇનના પાણીમા બેર ડોવાર બીજવી જુની ચીજ મોહોટી રેખાએ હેવા શારા કામ ની મારફતે તપાશ દીધાથી મરનારે પોતાની છેલલી ઘડીએ જોએલી ચીજ અથવા આદમી ઇતીઆદીની સુરતી તેની કીકીપરથી દેખાઇ આવવાની. અલબતા ખુની લોકો જા રે અપરાધ તાસુનકેરે જાએ તારે તેઓને શપડાવવાનો એ મણ એક અતી ઘણો કીમતી ઇલાજ દુનીઆમા થાયે દેહે જે મુઇ પરવાનો.

દુનીઆમાં શઊથી મોહટી આગબોટ.

" ગરેટ ઇશટરન " એવે નામની દુનીઆમાં શઉથી મોહોટી આગબોટ જે મીશટર ઇશકાટ રશલ નામના ના મીચા વાડીઆઓએ ઇંગલંડમા તઇઆર કરીચ તે હાલ જમાનામા એક નવું કઉતુકછે એ વીદીઆનુ બલ શુ કરી શકે તે એ આગબોટની હગતીપરથી તાજુબ થતા મગજને શમજ પડેચ. એ બારકશ આજશુધીમા પાણીમા ઉતરી ચુ કુ હથે.

એ બારકશની લંબાઇ એક નાકાથી તે બીજા નાકા શુધી ૭૦૦) ફુટનીછે તેનાં ઉપલા તુતકની બરોબર લંબાઇ ૬૯૨) ફુટનીછે તળીઆથી ઉપલા તુતકની હેઠલી બાજુ શુ ધીની ઉનચાઇ ૫૮ ફુટનીછે. પોહલાઇ ૮૩) ફુટછે. પાઠ લ બાકશની તરફથી પોહલાઇ ૧૨૦) ફુટછે. એ પરમાંણે તેનુ કદ છતાં દુનીઆની મોહટી આગબોટો તેની આગલ નાથલી બોટોના શરખી દીશેચ. એ બારકશ નજદીક ૨૩૦૦૦) ટનનુછે.

એનો વીશતાર ૬૦૦૦૦) ફુટનોછે. તેની બાધનીમા હેઠલ ૩૦૦૦૦) લોહડાની તખતીઓ ખપીચ તે દર એક તખ તીનુ વજન એક તરતીઆઉશ ટનછે ને તે દર એક ૧૦૦) મેખથી જડી લીધામા આવીચ. વાશતે તેના તલીઆમા જડે લી તખતીઓને ૩૦૦૦૦૦૦) મેખ મારવામાં આવીચ એ બારકશને વધારે મજબુતી આપવાને શારૂ એનો જેટલો ભા ગ પાંણીમા ડુબેલો રેહે તે તથા તેથીબી તરણ ફુટના ઉનચાન શુધી બેવડી બાધની લીધામા આવીચ. એ, પરમાણે માંહે લુ તલીઉં બાહેરના તલીઆથી બે ફુટ દશ ઇંનચ છુટુંછે એ બાધની હેવીરીતે લીધામાં આવીચ કે જારેબી મરામતને વાશતે કોરડી જગોએ એ બારકશને લી ધામા આવે તારે તેનો ભાર પડાનથી ઉપર શુધી શારી પઠે ગમતોલ રેહે માહેલી બાજુએથી એ બા રકશના ૭ ભાગ કીધાછે. એ ગાલા હેવી રીતે કીધાચ કે તેના મથાલા શુધી પાણી ભરવામા આવે તોબી એક ગાલા નુ પાંણી બીજામા જઇ શકે નહી વાશતે જારે ખરાબાપ ર અઠડે અથવા ધાખટ થાએ તારે એ બારકશનો નાશ જલદી થાએ નહી. એ બારકશના મધીચ ભાગ આગલ ના પાંચ ગાલા ઉતારૂઓને પાંચ હાટેલની માફક કામ આ વી શકે હેવુંછે. દરએક ગાલામા માલા કીધાચ તે મા લાપર દીવાનખાના, શુવાના ઓરડા, પેહડી ને તેવી બીજી

ગોઠવણુછે એ પાચ ગાલામાંના નીચલાં તુતકપરના ગાલાની ઉનચાઈ તેર ફુટ આઠ ઈનચ ને ઉપલાં તુતકપરના માલામી ઉનચાઈ ૧૨ ફુટછે. ઉપલા દીવાનખાના ૭૦) ફુટને નીચલાં ૬૦) ફુટ લાંબાછે. એ માલાઓના ઓરડા હેવી રીતે કીધાચ કે તેમાં પેહલા વરગના ૮૦૦) બીજા વરગના ૨૦૦૦)ને તીજા વરગના ૧૨૦૦) મલી ચાર હજાર ઉતારૂઓ એટ્ટીવેલારહી શકે. અગતને વખતે એ બારકશમાં ૧૦૦૦૦) દશ હજાર આદમીનુ લશકર એકજ ખેપે લઈ જવાઈ શકશે ! એ બારકશના ખલાશી તથા ઈનજનરો મલી, ૪૦૦) આદમીઓ થશે, તેઓના મકાન એ બારકશના એ ડછો તરફ કીધામા આવીઆંચ. ફેર કાશલની લંબાઈ ૧૪૦) ફુટ ને પોહલાઈ ૮ ફુટનીછે. એ બારકશપર જાંહ ર્‍કાઈ લાઈટ તથા હવાને શારૂં બગારાછે તે શવાએ બાકીની નજદીક શાતશો ફુટની જગો પશારને વાશતેછે. એટલી જગોપર ચારવાર ફરી વલીએ તો એક માઈલનો પશાર થાએ એ બારકશના ઉપલા ભાગની બાંધની પણ હેઠવાઈની માફક બમનીછે. પથાનમાં જે લોહડાના તખતા લીધામા આવીઆચ તે એક ઈનચ જારડા ને ઉપલી તરફના અરધો ઈનચ જારડાછે. એ બારકશ સકરૂ તથા પાડલ હુઈલ તેમજ શરથી ચાલી શકશે. તેમા ૧૦) બાઈલરને ૧૦૦) ભઠીછે. દરએક શાચાના શીલીનડરની મધીઅ રેશા ૭ ફુટ નીછે. એ બારકશના શંધા શાંચાઓનુ વજન ૧૨૦૦૦)ટનનુંછે. શાધરણ બાફથી ચાલેતો એ શંધા શાંચાઓનુ એકંદર બલ ૩૩૦૦) ઘોડાનુંછે. પણ અગતને વખત એ શાંચાથી ૫૦૦૦) ઘોડાંના જેટલું બલ વાપરી શકાએ એના ૭ ડોલ ને દશ લાંગરછે. એ ચલાવતા ચારશો ખલાશી તથા ઈનજનરોને લાગર ઉંચકવા, શર ચહડાવવા તથા પાણી કાહડી નાખવાના કામમા મદદ કરવા શારૂં કેટલાંએક બાફનાં ઈંતરો તઈઆરછે. બીજા શામન શાથે ૮૦૦) વામ શાકલ તેના લાગરને વલગેલીછે. તેની શાથે વીશ મોહટી બોટો તુતકપર રેહશે તથા બાજુએ શો ફુટ લાંબી ને આશરે ૭૦) ટનની બેબે ઈશટીમર ટંગાએલી રેહેશે. ત ગફરને વખત ૧૩૭૮ ટંન કોએલો બાઈલરની આશપાશ ભરી લઈ જઈ શકશે એ કોએલા માટે ગોઠવણ હેવી કીધીચ કે તે શંધો આગવાલાઓની નજદીક રેહેવા શાપે ગરમીના ઉપદરવથી ઉતારૂઓનો બંચાવ કરે. કપતાંનનો હુકુમ માલમો, ઈનજનરો, શુકાનની ચોકીદાર તથા બીજા માણશોને ઉતાવલેથી પોહચાડવા શારૂં એ બારકશપર ઈલેકટરીક ટેલીગરાફછે. એ પર રાતને વખત રોશની કરવા શારૂં જોઈતી ગાશ એ બારકશમાંજ બનાવવામાં આવશે. તે દર કલાકે પોલ નાટ અથવા વીશ માઈલ ચાલશે. ઈગલડથી નીકલેલી કેપ આવ ગુડ હોપને મારગે એક માશની મુદતમાં શ્રી આશટરેલીઆ તથા હીનદુશથાંન શુધીની શફર કરી શકે હેવુંછે. એ બારકશ જારે ઉતારૂઓ તથા બીજા અગતના શામાનથી ભરેલું દરીઆમા ચાલતું હોએ તારે તેનુ એકંદર વજણ ૨૫૦૦૦) ટન કરતા ઓછુ થશે નહી. એ બારકશ ઈંગલંડ તથા અમેરીકા વચે ઘણુ ખરૂ ફરશે.

થોડીએક ખુબશુરત ઓરતો.

લોલા માનટીશ નામની નામીચી અને કાબેલ તથા માનપામેલી ગાનારી તથા શુલાખીત ખેલ કરનારી જે ડુનીઆના ઘણાક શુધરેલા દેશોમાં ફરીવલીછે ને જેણે જુદી જુદી ગણેઆતની સ્ત્રીઓને જોઈછે તેણે ખુબશુરતી વીશે શ્રી કનેડા દેશમાં ભાશાન કરીઆછે. પેહલાતો ખુબશુરતીની બાબદ વીચાર કરનાર બીજા શંધાં લોકોની માફક એ ઓરતને પોતાના મન શાથે શવાલ થઓકે ખુબશુરતી શામાછે, એટલે, કીઆ ડોલ અથવા નાજુકીએ કરી ઓરત ખુબશુરત કેહેવાએ એ શવાલનો જવાબ પોતેજ વાલી તે બોલીકે ઘણી વેલા ફકત ખીલેલા રૂખશારાના ખાડાઓમાં, કોઈ વેલા કમાન શરખા ભવાના નરમ દેખાવમા, અથવા વલકેલા જુલફના પેચમા ખુબ શુરતી નજર આવેચ. "અફશોશ !" એ ઓરત ઘણી અશર થવા જોગરીતે બોલીકે "અફશોશ મને બોલતા લાજ આવેચ કે કેટલીએક વેલા કેહવી નજીવી બીના પરથી જોરાવર મગજવાલા બાહદુર મરદોના દીલ ખીલી જાએચ. મારી જીંદગાનીમાં ઘણી વેલા પાદશાહો તથા ઉમરાવોની શંગતમા ઉમદા કવેશર મીલટનના શબદોપરે મને ઉદાશી શાથે વીચાર કરવો પડેઓચ તે બોલોમાં તે કવેશર ઓરતને વાશતે કેહચકે.—

ખુબ શુરતતો ખરીજ

ને તારી બરદાશ, તારૂ માન તથા મોહબત માહ લાએક,

પણ તારી તાબેદારી ઓછી

લોલાએ જુદીજુદી ગણાતની ગોરતો જોઈછે. તેમા ઈગરેજ, ઈશકાચ તથા આઈરીશ ઓરતોને તે શરવેથી શોભતી ગણેછે. શરવેથી ખુબશુરત ડચેશ આવ શધરલંડને કે

નજદીકથી પુરેપુરા દેખાતે. પણ તે ગોલછે તેથી ઉપર જણાવવા જોગ દેખાવ નજરે પડેછે.

જમીનના ગોલ આકાર વીશે ચંદર ઘરણ ઉપરથી શાબેતી મળેચ. હરેક ચીજનો જેવો આકાર તેવો તેનો ઓરો બીજી ચીજપર પડેચ. જાહડનો, માણશનો, ઘોરનો જેવો આકાર તેવો તેનો ઓરો પડેચ હવે ચંદર ઘરણ થાએછે તેનુ કારણ એમકે શુરીઅ તથા ચદર વચે જમીન આવેચ તારે જમીન આડે આવવાથી ચંદરપર શુરજની રોશની પડતી નથી. એ પરમાંણે જમીન આડે પડવાથી ચદરના જેટલા ભાગપર રોશની પડતી નથી તેટલો ભાગ અધારો રેહેછે એ અંધારૂં કાંઇ નહી પણ જમીનનો ઓરોછે. તે ઓરો હમેગા ગોલ હોએચ. જેવો ઓરો તેવો તે ઓરો નાખનાર વશતુનો આકાર એમ શઉ કોઇ જાણેચ ને શમજેચ. વાશતે ચદરપર પડતા જમીનના ગોલ ઓરાપરથી શક વગરે આપણને શમજ પડેચ કે જમીનનો આકાર ગોલ શીવાએ બીજો કશો છે નહી.

જમીન ઉતરથી દખન શુધી ગોલછે ડુરનો તારો જેપર વાહનવાલાઓની મોહટી મદારતછે. તે તાગે હમેશા ઓતર તરફ નજર આવેચ એ તારો જોનાર ઘણી જેમ જેમ દખન તરફ પાછો હટે તેમ તેમ એ તારો આકાશ કંડમા ડુબતો દેખાએચ ને અંતે પુરો અનદીશ થાએછે. એ પરમાણે જોનારને માથે જે તારા તે હલવે હલવે શામને આવી એજ પરમાંણે ગુમ થાએચ. બીજા આગલ નહી દેખાતા તારા હવે દેખાએચ ને તે પાછલથી માથે ને માથેથી શામા આવી એજ પરમાણે અનદીઠ થાએચ તેમજ આપણે દખન તરફથી નીકલી શીધા ઓતર તરફ આવીએતો જે તારા આપણી શામણે હોએ તે માથે આવેચ ને પછી પાછલ જઈ પછવાડે ગુમ થઇ જાએચ. જે તારા પેહલા નહી દેખાતા હોએ તે દેખાવા માડેચ. આપણે તેમની તરફ જેમ જેમ આગલ વધીએ તેમ તેમ તેઓ પણ અંતે માથે આવી પાછલથી ગુમ થાએચ. અંતે ડુરનો તારો આકાશ કંડમા ડુબતો શરખો દીશેચ ને જેમ આપણે તેની તરફ આગલ જઈએ તેમ તેમ વધારે ઉપર દીશેચ. હવે જમીન જો દખનથી ઓતર શુધી ચપટી હોતતો આપણને એ તારાઓ શઘી જગોએથી એક શરખા દીશતે પણ તે ચપટી નથી તેથી તારાપણ ઉપર જણાંવવા પરમાંણે દીશતા તથા નહી દીશતા થાએછે. તેનુ કારણ એટલુજ કે ઉતરથી દખન શુધી પુરથવી ગોલછે.

પુરવથી પશચમ શુધી જમીન ગોલછે તે વીશે શુખીઅ શાબેતી એછે કે વાહન વાલાઓ કેટલાએક બદરોથી નીકલી પાધરા પશચમ તરફ વાહન હંકારી ગીઆચ. તેઓ પશચમના પશમમ તરફ મોહડુ રાખવા છતા અતે જે જગોએથી નીકલેલા તેજ જગોએ આવી લાગા. જાહાં કાંઇ જમીન નરે તાહા જરા વાકા ચાલી પાછા પોતાની અશલ દશા લઇને તેઓ ચાલીઆચ. હવે જારે તેઓ એ પરમાણે પશચમ તરફજ મારગ લઇ જાહાથી નીકલેલા તાહાંજ આવીઆ તારે પશચમથી પુરવ શુધી જમીન ગોલછે હુંજ દીશેચ જમીન ચોખડ હોએતો કદી એહેવું બને નહી તે ગોલછે તેથી એમ બનેચ જેમકે આપણે એક દડો હાથમો લઇ તેપર એકજ દશાએ આગલી ફેરવીએતો અતે જે જગોપરથી આપણે આગલી ફેરવવાને શુરૂ કીધુ હોએ તાહાજ આપણે પાછા આવીએ.

હેવી આપણી પુરૂથવીછે. એ પુરૂથવીનો ગોલો જેના આકારના બે અરધા ભાગો કરીને તેનો નકશો આ બીનાને મથાને મુકીઓછે તે પશચમ શુધી જેવો શરખો ગોલછે તેવો દખનથી ઓતર શુધી નથી. તે દખન તથા ઓતર તરફ કાઇએક દબાએલો શરખોછે.

એ આપણી પુરૂથવીનો ઘેરાવો નજદીક ૨૫૦૦૦) માઇલનોછે તેની વચે વચમા એક દોરી પોઇ હોએતો તે દોરીની લંબાઇ આશરે આઠ હજાર માઇલની થાએ. શુરજથી એ જમીન આશરે ૯૫૦૦૦૦૦૦) માઇલ દુરછે ચદરથી તે આશરે ૨૩૭૦૦૦) માઇલ દુરછે. તે દરરોજ પોતાની ધરીપર પશચથી પુરવ તરફ ફરેચ તે ફરવાને આપણે દાહડો કહીએચ. જમીન ગોલ હોવાથી શુરજની રોશની શઘા ભાગો પર એકજ વખતે પડતી નથી, પણ તેની ચાલથી વારા ફરતી જે જે ભાગ શુરજની શામને આવતો જાએચ તેપર શુરજની રોશની પડેચ. એ પરમાણે દુનીઆના કેટલાએક ભાગો પર જાહરે મધીઆન બપોર હોએ તારે બીજાપર શહવારને બાકીનાપર મધરાત હોએ જેમકે આપણા મુમબઇ શેહરમા જારે બપોર તારે શ્રી લંડન શેહરમા શહવારનુ પોહર હોએ

જમીન જેમ દર રોજ પોતાની ધરીપર ફરેચ તેમજ શુરજની આશપાશબી ફરેચ. એ પરમાંણે શુરજની આશપાશ ફરી વલતાં આશરે ૩૬૫।) દાહાડા લાગેચ. એ ફરીને આપણે વરશ કહીએચ.

જમીનની શપાટીનો વીશતાર ૧૯૭૦૦૦૦૦૦) ચોરશ

માઇલનોછે એ શપાટીના આશરે બે ભાગ શમુદરથી ઘ ઠાએલા ને એક ભાગ કોરડી જમીનનોછે.

પરચુટન બીનાં.

ફાએદેમંદ શીખાંમન—જેટલુ નરે એટલુ ખાવુ, વાચવુ તે ઇઆદ રાખવુ, કમાઇને જાલવવુ, દુનીઆના લોકપર માઆ રાખવી નેતેઓનુ હેત પોતાપર ખેચવાને ઘટતો ઇલાજ કરવો એટલુ કીધાથી તનદરોશતી, દાહાપણ, ગેલત ને આબરૂમા ઘનો વધારો થઇ શુખ પરાપત થશે

શનાની મોહટી લુગડી—સુનાના મુલુક આશટરેલીઆની એક ખાનમાથી થોડુની વાતપર શુનાની એક મોહટી લુગડી મલીચ તેનુ વજન ૩૧) રતલ ૬) આઉશ થઇઉ તેની કીમત નજદીક રૂ ૨૦૦૦૦) નીછે એવી મોહટી લુગડી આગલ એકજ વાર મલી હુતી

શારા તથા માઠાં કરતુક—માઠા કરતુકથી દુર રેહવાની કેટલી જરૂરછે તે વીશે શઉ કોઇએ આએ વાતપરથી હુશીઆર થવુ જોઇએ કે આદમીના શધા શારા કરતુક જેટલા દાહડા લોકો ઇઆદ રાખતા નથી તેટલા વરશ એકાદ માઠુ કરતુક પૂછ્ઉ હોએ તો દુનીઆ ઇઆદ રાખેછે.

દુશમન શાથેં કેમ ચાલવું—દુશમનને આજીજ કરી જેર કરવા કરતા શમજાવીને મનાવી લેવામા વધારે શારૂ છે આજીજ પાએલો દુશમન લાચારીએ તુરત કાઇ કરી શકશે નહી ખરો, પણ તે મનમા કપટ રાખી આપણને હલાક કરવાની મરજી રાખશે પણ શમજાવટથી મેલવી લીધેલો દુશમન જેધો કપટ છોડી દઇ ઘણી વેલા આપણા જેવુ શરખો [illegible] રેહશે

ગ [illegible]એપત કરતાં વધ[illegible] [illegible] આદમી આ એપત કરતાં વધતા ખરચ કરવાન[illegible] [illegible] ક્તમા આએપત કરતા ખરચ કરો [illegible] [illegible]ડી, સુ પરવાની [illegible] રેહજ, [illegible] [illegible]વપ[illegible]ઉદરીક

લાંબી ઊમર—મીશ આન કુક નામની એક કુમારી બાએડી ચાલતા વરશમા ઇગલડ મધે મરણ પામી તેની ઉમર ૧૦૪ વરશની હતી

વીજલીનો ઊપીઓગ—વીદવાન લોકો વીજલીનો ઉપીઓગ દનપરદન વધારે કરવાની ઇઉકતીઓ કરતા રેહેછે આગલા ઉપીઓગોમા હવડા આ એક વધારો કરવામા આવીઓચ કે વીજલીથી ખાનુ પકાવવુ મોંનશીઆર બુલાટે શ્રી પારીશ મધે એક ઈતર બનાવીઉચ તેમા વીજલીએ કરી ખાનુ પકાવી શકાએચ એ ઈતરમા એક શકત માચનો કટકો પાચ મીનીટ દશ શેકડમા રધાઇ તઇઆર થએલો હતો એ ખાનાનો શવાદ જેવો જોઇએ તેવો શારો હતો

ઘોડા વીશે એક ચેતવણી—અનુભ વાલા લોકો કેહેછે કે ગરમીની રૂતમા કોરડી જગોએ ઘોડાઓને લાબે ટપે દોડાવીઆ પછી તેમને એકાએક ઠડા પાણીમા ચલાવીઆ હોએ અથવા પગને અથવા શરીરને ઠડુ પાણી લાગવા દીધુ હોએતો ઘોડાને મોહોટો જોખમ પોહચેછે

ઊજાગરો—ઘણુ ખાવુ તથા પીવુ જેમ ગેરફાયદેછ કેહવાએચ તેમ ઉજાગરોબી બદ પહરેજીછે આદમી અંદાજેથી વધારે ખાધા પીધાથી જેમ દુખી થાએચ તેમજ અંદાજેથી વધારે ઉજાગરો કરવાથી પણ આદમીને દુખ પોહચેચ બલકે ઉજાગરાથી નીપજતી ખરાબી બેઅંદાજે ખાધા પીધા કરતાબી વધારે બદતર જાણવામા આવીચ. વેહલુ સુઉ ને વેહલુ ઊઠવુ એ જેવુ ગુણગારૂ બીજુ કશુ નથી

એક દોલત—ચકલ શણીને શુદર રૂપી બાએડી જે નીરોગી હોએ તે બરથારે હેવુ શમજવુ કે તેની પાશે એક મોહટી દોલતછે

જબાસ—જજાલ તોફાની બચાઓની માફકછે બચાઓની મશતીખોરી ટેવ તુરતથી અટકાવીએ નહીતો દનપરદન વધી જાએ તેમજ હરેક જજાલનો ઇલાજ પેહલાથી નહી કરીએતો તે એટલી બધી વધી જાએ કે પાછલથી તે શુધારવી બીલકુલ મુશકેલ થઇ પડે

ફ્ભેદ—પોતાનો ભેદ જે આદમી પોતાના પેટમા નહી

રાખે તે કધી દુનીઆથી છુપો રેહેવાનો નથી. આપણા લો કોની એક શાધારન કેહેવાતછે કે " હોટબાહર તે કોટબાહર " તે ઘણીજ કીમતીછે. હરેક બાઇ પોતાના ભેદની વાત બીજીને કહી તેને હેવી અરજ કરે કે કોઇને કેહતાંનો તો તે ફોકટ જવાનું કેમકે જે બાઇ પોતાનો ભેદ પોતાના પેટમાં નહી રાખી શકે તેનો ભેદ બીજી છુપો રાખશે હેવી આશા રાખવી મુરખાઇ માતરેછે.

માઓની ચાલની અશર—જેમ હરેક વશતુનો ઓરો આરશામા આબેહુબ પડેછે તેમજ માઓની ચાલચલગતનો ઓરો બચાના મગજપર પુરેપુરો પડેછે. તે ઓરાની અશર ઘણી વખત જનમ શુધી ફીટતી નથી. વાશતે જે માતાઓએ પોતાના બચાને શુખી કરવા હોએ તેઓએ બચાઓની ખાતર ખુબ શભાલથી ચાલવું કે તેઓના બચ કશા દુરગુણ જોએ નહી ને તેઓના શદગુણોની નકલ બચાઓ કરે કે તેથી તે બચાઓનો નશીબો શારો થાએ

જેવાં શાથે તેવાં એટલે શું ? એક આદમી એક દીને એક નાધલી બાબદ શારૂ પોતાના ઓલખીતા લાએરનુ મત લેવા ગીઓ. તે મત આપી લાએરે પોતાની ફીના રૂપીઆ ૩૦) માગીઆ પેલાએ ઘણુંબી કહીઉં કે ઓલખાનની જગોએ હેવી નાધલી બાબદ પઇશા માગવા દરૂરત નથી પણ લાએર તે શમજીઓ નહી ને કહીઉ કે " મારી ફી થાએ તે આપો. ધનધાની બાબદમા ઓલખાનનુ બાહનુ કાહડવું જોઇએ નહી " પેલાએ તે રૂપીઆ આપીઆ પછી થોડા દીવશ રહી તે ધણી એક દુકાનમા ગીઓ તાહાંથી પેલો લાએર મોહટી કીમતનુ જવેરાત લઇને નીકલતો હતો. એ આદમીને જોતા વેતજ લાએરે પેલુ જરીઆંન તેને બતાવી તે વીશે કીમત પુછી. તે કીમત કહી તેણે પોતાની ફીના રૂ૩૦) માગીઆ લાએર અચરત થઓ. તેણે તકરાર કીધી તે વેરથ ગઇ. એ આદમીએ જણાવીઉં કે જવેરની કીમત કરવાની મારી એટલીજ ફી થાએચ તે તમે આપો. હું જવેરી છેઉં ને મનધાની બાબદમા કોઇની ઓલખાનનુ બાહનુ શાલલતો નથી લાએરે શરમાઇને તે નાણા તુરત આપીઆ

એક રમુજ—એક દવાખાનામા કેટલાએક આદમીઓ ઘણો કામેલી હતા. એક દીને ડાકટરે પોતાના હાથ તલેના ઉપરીને પુછીઉં કે કેમ કેટલો મરણ આજે થઆ ? તેણે જવાબ દીધો કે નવ. ડાકટર બોલીઓ કે વારૂ દશ જણને મેં દવા અપાવીતી તારે એક જીવીઓ ખરો. પેલો ઉપરી તુરત બોલી ઉઠીઓ કે " અરે શાહેબ તે દશમો દરદી જે જીવતોછે તેણેતો દવા લીધીજ નહી ! " —

ગરબી.

આ શદગુન નારી તે કોણને કહીએ,
અવગુન કદી ના કરે શહીએ,
શગુન શદા જેહને હઇએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

કપાતરથી શદા જે નાહશે,
વેશાની જે ના જાએ પાશે,
શદા કરે તેહનો તહરાશે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

નીચુ જોઇને શદા જે ચાલે,
માત પીતાનો કોલ જે પાલે,
પુછીઓ ઉતર જે આલે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

વીરનાં વચંનને માન આપે,
વડીલ બેશને લેખે બાપે,
એક એક હરફથી કાપે,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

ના કરે કદી ઠઠા મશકરી,
જશ મેલવે જે કશ કરી,
શવભાવ રાખે વશ કરી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

પીતતો હંમેશાં રાખે ચંદો,
કદી કરે નાં ફરેબ ફંદો,
ઘરનો કરે દાહરી ધધો,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

કલેશવંતી ને કજીઆખોરી,
તેહવી શાથે મસે જે ચોરી,
હેવા ગુનની હોએ ગોરી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

દુર નાહશે જે વહડકનીથી,
વેગલી રેહે જે કડકનીથી,
ખશતી રહે તડકનીથી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

વહડવું જે જાને શપનાંમા,
મલી ભેટી આવે અપનામા,
શદાજેને સુખે રામા,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

જે નારીનો શવભાવ નરંમ,
તે નારી જાલવેછે ભરંમ,
એજછે નારીનો પરંમ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

જે નારી હોએ શતીઅ વાદી,
જે ના ચાલે અનીતીઅ આડી,
તાતના કરે પરભાડી,—બેહન.
લાજ રાખે તે કુલની.

નારીએ ના કરવો શતનો બોગીઅ,
શતીઅ વચંન નારીને ઇઓગીઅ,
હોએ હેવી દઇવજોગીઅ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

શેતાશને જે રાખે શાહે,
ના કરે જે હાએ અને વાએ,
રાખે ખુશીમા જે પતીરાએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

પરણુ તોલે લેખે પતી,
શદા ચાને તેહના મતી,
એચાદ એ રાખે ખતો ખતી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

જેવી પનીની તે શંપતી,
કેટલીછે તેહનામા ગતી,
તેથી વધુ ના થાએ છતી—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

પતીનો હોએ પંદર દરમાએઓ,
તેહમા રચે જે ઘર પાએઓ,
વલી પઇશો કાહડે ખરમાએઓ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

ખાએ પીએ ને રંગ મચાવે,
તે છતાં વલી કંઇ બચાવે,
કંઇક પુણ્ય રમાવે,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

પરથવીમા છે ભલા ભનેક,
કોઇ મીગર્ઠીન કોઇ છે મલેક,
તે જોઇ ના બને પલએક,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

કોઇ કાઇ લાવી વધુ ખરચે,
હેવું જે નારી ના પરછે,
ધુનીઆદી તેહનીને શરછે,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

ઘરેણા ગાહામા કાચનો ચુરો,
તેહને જે નારી લેખે રૂરો,
તેણીનો પીતાબી કોઇ શુરો,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની.

શાશુ શશરાની જે થાઇ રેહે પુતરી,
જેહવી તે પેટથી ના હોએ અવતરી,
ગરીબ જેહવી હોએ ગઉતરી,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની

નંનદુથી મલી ચાલે બેની શમાણે,
એક તમોલ ચાવે સુખે પાણે,
વહડે કભી નાં કઇ બાહાને,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

ભર કટંમમા ભલ ભલ થાએ,
શઉ જે પરથી તલમલ થાએ,
કહે, ભલો આ મલી વહુઆએ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

ગરીબ ગુરબા જે કેહવાએ બેશ,
તેમની ઉમેદ જે લાવે પેશ,
તેણીને કેહવાએ બેશ બેશ,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની

એટલા ગુંણ શાથે આણી જોઇએ,
ગુકી કે લુખી જે હોએ રશોઇએ,
તે વીશે ના જાને કોઇએ,—બેહન;
લાજ રાખે તે કુલની

જે નારીને ગોહડે હરી,
ખોદા શીફત ના વીશરે ઘરી,
શરવ શંકટથી તે તરી,—બેહન,
લાજ રાખે તે કુલની.

નાએ ગરબી ને આપે જશ,
દાદી, નાંહનું, કહે એટલુંજ બશ,
"બંદે ખોદા" એ લીધો રશ,—બેહન,
લાજ રાખે હરી કુલની.

———

સ્ત્રીબોધ

પુશતક ૧ લું | અકટોબર ૧૮૫૭ | આંક ૧૦ મો

લાએકીવાલી ઓરત.

જોઆન આવ આરક.

આશરે ઇશવી શને ૧૪૨૮ ના વરશ શુધીમાં ઇંગરેજોએ શ્રી ફરાનશ દેશની મુલકગીરી એટલી બધી કીધીતી કે તે મુલુક થોડાવારમા ઇંગરેજી શલતનતનો એકભાગથઇ પડવાની ધાશતી તે દેશનુ હીત ઇછનારાઓને ઉતપંન થઇતી. હવે જામે ફરાંનશ દેશની એક બાહાદુર અબલાએ પોતાની મરદાતગીથી પોતાના દેશનો ઉગારો કરીઓ. એ અબલાનુ નામ જોઆન કરીને હતું. તેના બાપનુ નામ જેકશ તથા માએનુ નામ ઇશાબેલા હતું એ મારી બઇઅરના તરણ દીકરા તથા બે દીકરી હતી તેમા આપણી બાહાદુર અબલા જોઆન જારે અઢાર વરશની ઉમરની હતી તારથીજ પોતાનો જનમ દેશ બેગાનાઓના હાથ તલે પડવાનુ દુખ પરતરતી હતી એ દુખે તેના મનપર એટલી બધી અશર કીધી હતી કે બીજો કશો વીચાર તેને આવતો હતો નહીં. એજ બાબદના વીચારમાં અતે, તેને હેવો એ ખ્યાલ ઉપજીઓ કે પારકા લોકોના દશતથી પોતાના દેશને છુટો કરવાને ઇશવરથી તેને ફરમાન ઉતરીઉચ. તેના માબાપ જેઓ ગામડાંમા બલો ઉદમ કરી પોતાનુ ગુજરાંણ કરતા તેઓએ પોતાની દીકરીની હેવી વાતો શાંભલી નહીં પણ તેના એક મામો નામે ડુરાનડ લાક્શટરે તેની વાતો કાંઇક શાંભલી. જારે શ્રી આરલીઅનશ શેહરપર ઇંગરેજોએ મજબુત ઘેરો નાખીઓ ને તે શેહરબી તેઓનાજ હાથમાં જાએ હેવી ધાશતી શઉ કોઇના દીલમાં પેઠી, તે વેલા એ અબલાએ વીચારીઉ કે હવે મારે લડાઇનાં મેદાનમા જઇ કાંઇ કરવુ જોઇએ. તેણે પોતાના કાકાની મારફતે પાશેના ગામના હાકમની મુલાકાત ઘણીક કોશેશથી કીધી. તેની મારફતે પાદશાહે તેને પોતાની આગલ બોલાવી. મુલકમા શઘે ઠેકાણે, તેમજ પાદશાહ તથા બીજા શઘા કાબુવાલા રાજ અધીકારીઓની હજુરમા તેણે પોતાની વાત જાહેર કરી જણાવીઉં કે, શ્રી આરલીઅનશ શેહેરનો ઇંગરેજ લોકોથી છુટકારો કરી શ્રી રીમશમા પાદશાહને તાજ પેહરાવવાની કીરીઆ કરવાનુ કામ મારી મારફતે બજાવવાને ઇશવરે ઠેરાવીઉછે ને તે વીશે મને ગેબી આવાજ થઆછે. એ બોલી અબલાના હેવા વીચારમા ભુલ હતી તેમા કશો શક નથી. પણ ઉપર જણાવવા પરમાણે પોતાના દેશપર પડતા દુખથી થતાં શંતાપે તથા તે દેશનો છુટકારો કરવાની હોશે તથા વીચારે તેના મનપર એટલી બધી અશર કીધી હતી કે તેવી અશરથી હરેક આદમીને ઓર તહરાનો વીચાર ઘણી વેલા આવેછે. જોઆનની શલાહ મુજબ તેની મદદ લેવી કે નહી તે વીશે પાદશાહના રાજ અધીકારીઓએ તથા ધરમનાં ઉપાધીઆઓએ વીચાર કરવા માંડીઓ. તેટલા આરલીઅનશ શેહેર જેના બંચાવ માટે તેમાના લશકર તથા રેહેવાશીઓએ પોતાથી બની આવતી શઘી કોશેશ કીધી હતી તે શેહેર ઇંગરેજોને હાથ પડવાની ધાશતી માલવા લાગી. તે શેહર જો ઇંગરેજો જીતતે તો શ્રી ફરાનશના હકદાર પાદશાહ ચારલશને નાહશી જવું પડતે ને તેનો હક બીલકુલ બરબાદ થતે. હવે શંકટને શમે કોઇબી ઇલાજ કરવાને એ પાદશાહને દરૂશત લાગુ. તેણે તથા તેના મશતીઆઓએ જોઆનની મદદ લીધી. એ હીમતવાન ઓરતના માગવા મુજબ પાદશાહે તેને એક ઘોડો તથા બખતર તથા હથીઆર અને કેટલાએક માણશો આપીઆ એ પરમાણે તઇઆર થઇ જોઆન લડાઇના મેદાન તરફ ચાલી તે વખતના લોકોબી ઘણા વેહમી, ને બોલા હતા. તેઓએ જોઆનના ભુલાવા ભરેલા વીચારની વાત શાંભલી ભુલથી કેફુંજ માનીઉં કે શ્રી ફરાન દેશ

નો છુટકારો ઈંગરેજોના હાથથી કરવાને પરમેશવરે જોઆંનને મોકલી હતી. હેવા બેઆલથી તેઓની દબી ગએલી હીમ્મત પાછી જાગી. થી આરલીઅનશના લશકર તથા રેહવાશીઓ વધારે મકમ થઇ લડાઇ કરવા લાગા. જોઆંન તેઓની મદદે આવેછે હેવું શાબલી તેઓને નવેશરથી શુર આવીઉં. ઈંગરેજોએ ઘણી હુશીઆરી રાખી શકત નાકાબંદી કરવા છતા તેણે હીમતથી ધશારો કરી પેહલાતો તે શેહેરના લોકોને વાશતે ખોરાકી અંદર દાખલ કરાવી. મોહેલા લોકોને ભુખમરાથી આજેજ કરીને તાબે કરવાની પણ ઈંગરેજોની તદબીર હતી, મારે તેઓએ એ ખોરાક તે શેહરમા પોંહચવાની વાત શાંભલી તારે ઘણા ઉદાશ થઆ. ફરેનચોની માફકજ એ વખતે ઈંગરેજોબી અગનાની ને વેહમી હતા. વાશતે હવડાં જોઆનની દેલાવરીની એ વાત તેઓએ જાણી તારે તેઓ બીહીવા લાગા કે એ કોઇ બરી જાદુગરછે. એ બીહીકની ખરાબ અશર તેઓની ઉપર થઇ. ફરેનચ લોકો, નાકા બાહર આવી ઇંગરેજોને શીકશતે આપવા લાગા. તા૦ ૨૯ મી એપરેલ ૧૪૨૯ ને દીને એ અબલા બાહદુરીથી લડાઇ કરી પોતાના લશકર શાથે તે શેહરના લોકોની મદદ શારૂ અંદર દાખલ થઇ. બે તરણ દીવશમા ફરેનચોએ ઈંગરેજો શાથે રાત તથા દીશના લડાઇ કીધી. એ લડાઇમાં જોઆને જુનડો લઇ આગલ પડીને પોતાના લશકરને ઉલટ આપી. અંતે ઈંગરેજો શંધી પાંતીએ આજેજ થઆ. દરએક ફતેહથી ફરેનચ લોકોને જેટલી હીમત આવતી તેટલી ઈંગરેજોને નવી ધાશતી પેદા થતી. અંતે આરલીઅનશ શેહરનો એક કીલલો જે ઈંગરેજોના હાથમાં બાકી રહેલો હતો તેના કોટપરથી ચહડી અંદર હીલલાં કરવાને કોશેશ કરનારાં લશકરમા જોઆન શઉથી આગલ હતી, એક વાર એવા કામમા તેને ગરદંન તરફ શકત જખમ થવાથી તેના લોકો તેને ઉંચકીને છાવનીમા લઇ ગીઆ. પણ તે જખમ બંધાવી તે તુરત પાછી આવી આગલની માફકજ બાહદુરી કરવા લાગી. તેને મરતતોલ થવા જોગ જખમી કરવાથી ઈંગરેજોતો હેવુ માનતા હતા કે જોઆન ફરીથી લડાઇના મેદાનમાં મોહડું બતાવશે નહી. પણ તેઓએ તેને તુરત પાછી કોટની દેવાલ પર ચહડતી જોઇ તારે તેઓનો હોશ કોતા થઓ. ફરેનચોના મારથી તેઓ માહેલી તરફથી નાહશવા લાગા તેવામાં તેઓના કેટલાઈ બાહદુર શરદારો તથા શીપાઇઓ નદીમાં પડીબી મુવા. એ પરમાણે તા૦ ૭ મી મેએ ૧૪૨૬ ને દીને આરલીઅનશનો છુટકારો થઓ. જોઆનને શઉ કોઇએ ઇશવરની તરફથી કુમક લાવનારી કબુલ રાખી. તે જાહા જતી તાહા તેની પર આફરીન તથા દુવાના અવાજ નીકલતા. શઉ કોઇએ ઇઆદગારીને વાશતે તેણે "શ્રી આરલીઅનશની અબલા" નો ખેતાબ આપીઓ. એ ખેતાબથી તે શધી પુરૂથવીમાં પંકાઇછે. એ પરમાંણે આપણે જોઇએચ કે એક ઉલટમંદ તથા હીમતવાન આદમી બારી શંકટના વખતમાંબી કેટલું બધુ કરી શકેછે.

જોઆનનુ એ પેહલું કામ, એટલે આરલીઅનશનો છુટકારો થઇ ચુકો એટલે બાકી રહેલું બીજુ કામ કરવા, એટલે શ્રી રીમશમા પાદશાહને તાજ પેહરાવવાની કીરીઆ કરવાનુ બજાવવાને તે વીચાર તથા કોશેશ કરવા લાગી. તેણે પોતાના કરાર મુજબ આરલીઅનશનો છુટકારો કરી આપવા છતાં રીમશપર એકદમ શવારી કરવાની તેની બલામન ચારલશ પાદશાહે શાંભલી નહી. તેણે જે મારગે જવાને દરખાશ કીધી તેથી ચારલશના અમલદારોએ જુદુજ બતાવીઉ. તેઓએ પોતે કાઇક ફતે મેલવી નામીચા થવાને આરજુમંદ હોવાના શબબથી કદાચ એમ કીધું હોએ. પણ જોઆને જાહલો વાધો લીધો નહી. હરેક પરકારે રીમશ તરફ જવું હેવો તેનો વીચાર હતો વાશતે પાદશાહના શરદારો જે મારગે આગલ વધીઆ તે મારગમા તેઓની શાથે રહી તેઓના લશકરને એ ઉલટ આપતી રહી. ઈંગરેજો એટલા બધા બીધા હતા તથા તેઓની ઉલટ એટલી બધી ફુટી ગઇતી કે ફરેનચ લોકો શંધે ઠેકાણે ફતેમંદ થતા. મારગમા પેહલાં કેટલાએક કીલાના લશકરે શામને થવાનુ ડોલ બતાવીઉ. તેવા એક કીલા પર ધશારો કરનાર લશકર શાથે કોટની દેવાલપર ચહડવાની કોશેશ કરતાં એક મોહોટો ફતર ગબુરી આવવાથી જોઆનની કોહલાને જોરથી ધકો લાગવાથી તે નીચે ટુટી પડી. પણ તુરત પાછી ઉઠી ઉભી પઇ. પોતાનાં લોકોને ઉશકેરીઆ ને તે કીલો અંતે હાથ કીધો. એ પરમાંણે થવાથી ઈંગરેજોની ધાશતીમાં વધારો થઓ. તેઓ શંધી જગોએ પાછા હટવા લાગા ફરેનચો તેઓને કુબાલે રહી તેઓને નહશાડતા રહેઆ. અંતે તારીખ ૧૬ મી જુલાઇ ૧૪૨૯ ને દીને જોઆનની મદદથી પાદશાહ શ્રી રીમશ શેહરમાં દાખલ થઓ. તેને તાજ પેહરાવવાનુ કામ બીજે દીને થઇઉ. તે વેલા ઘણાએક લોકોએ હોંશીઆરબંદ થઇ તેની ચાકરીમાં દાખલ થવાને એલતેજાશ કીધી. શઉ કોઇએ એ પાદશાહની તાબેદારી અખતીઆર કીધી.

ધારા મુંજબ તાજ પેહરવાની ક્રીરીઆ પુરી થવા પછી એ અબલાએ ગુઠણ ભંડીએ બેશી પોતે પાદશાહની પરજા હોવાનો એકરાર કીધો ને ઘણી પરકારના ઉદ્દાર વીચારોથી આવતાં આશુથી બરેલી આંખો તે પાદશાહ તરફ ફરી ફુવા દઇ ને બોલી કે "ઓ લાએકીવાલા પાદશાહ જે પરવરદીગારે હેવું ફરમાવીઉ હતુ કે હું આરલીઅશની નાકાબંદી છોડાવી તુને તાજ પેહુરવાને શારૂ હીઆં લાવી તે શાહેબની તારા હકની પાશબાની કરવાની મરજીની શાબેતી આપું, તે તેનુ ફરમાન મેં બજાવીઉં છે." એ પરમાણે બોલી તે પાદશાહની રજા લઇ પોતાને ગામ પાછી જવાની મરજી કરવા લાગી. પણ તેની હજુરથી પોતાના અમલદારો તથા લશકર પર કેટલી બધી અશર થતી હતી તેપર વીચાર કરી ચારલશ પાદશાહે તેને જવા દીધી નહી. પાદશાહની મરજીની વીરૂધ થવાને તેને પશંદ આવીઉ નહી વાશતે તેણે તેનો શકુન રાખીઓ એ વખતે તેણે દુશમનોની તરફના શરદાર ડીઉક આવ બરગંડીને એક પતર લખીઓ તેમા ઘણીએક તદબીરથી તેને શમજાવીઓ કે ફરાંનશ શાથે લડાઇ કરવામા કશો ફાએદો નથી. તે કરતા તેણે જો લડાઇ કરવાંની મરજી રાખી હોએતો મુશલમાન લોકોના મુલક તરફ જઇ તેઓ શાથે લડી કીરતી મેલવવી. એ કાગંજ ફરેનચ લોકોએ હજુર શુધી જાલવી રાખીઓછે શ્રી રીમશમા જોઆન પોતાના બાપ તથા મામાને મલી તેને દુનીઆથી ઘનુબી માન મલીઉતું ને તેની કીરતી શમપુરણ હતી, પણ તે કોઇબી પરકારે મગરૂબી અથવા દમામ દરતીતી નહી.

જોઆન પાદશાહની મરજીથી તેના લશકર શાથે રહી ખરી અને પોતાની આગલી હીમત તથા હોશમા કશો ઘટાડો થએલો બતાવતીબી નહી. પણ તે હેવુ ધારતી હતી કે ઇશવરે તેને ફરમાવેલુ કામ પુરૂ થાઇઉ હતું. હેવી ધારણાથી તેને એમબી બરૂશો હતો નહી કે ઇશવર હવે પછી તેનો ખોમીઓ અથવા નેગેબાન હોએ. એવા ખેઆલ તથા બરૂશાની કોતાઇ શાથે એ અબલા પોતાને ઘેર જવાની દનપર દન વધારેં આરજુ બતાવવા લાગી. અફશોશછે કે એ દેશહીતકારી બાહદુર ઓરતની એ ઉમેદ અતની ઘડી શુધી બર આવી નહી । વધારે અફશોશ એમછે કે એ બલી ઇછછારૂ તે એ જમાનાના ઘાતકી વેહમનો ભોગ થવાથી નાશીપાશ થઇ હતી ।

જુંજ દીવશ શ્રી રીમશમા રેહવા પછી મારસલ પાદશાહ થોડાએક શાઉ ઉપર એક જગો જાતરા જવા નીકલેઓ. તેના મારગમા જોઆનના પરતાપે કરી શઉ કોઇ કશબાના રેહવાશી તથા કીલાઓના પાશબાનો પોતાની રાજી ખુશીથી અથવા જુધમાં શીકશતે ખાઇને તાબે થઆ. શારોથીએરીના ઇંગરેજી લશકરે લડાઇ કરવાનુ ડોલ શઉથી વધારે કીધુ હતું પણ પાછલથી તેઓબી નાહશી ગીઆ એ જગોએ ચારલશ પાદશાહે જોઆનને મોહટી બખશીશ આપવા ચાહી પણ જોઆને તે શધુ નાપાડી આટલીજ અરજ કીધી કે તેની જનમ ભુમી જે શ્રી ડામરમીનો કશબો તેને શધી પરકારના કરથી જાવેદાન શુધી છુટો કરવો.'

એ પરમાણે ફતેહ કરતાં કરતાં પાદશાહનુ લશકર શ્રી ફ્રાનશની રાજધાની શ્રી પારીશ શેહર શુધી આવી લાગ્યું. તે શેહરની પાશબાનીને શારૂ ઇંગરેજોએ પુરતું લશકર રાખી ઘની શારી ગોઠવણ કરી રાખી હતી તે છતા ફરેનચોએ તે પર હીલા કીધાં. જોઆને હરોલમા રહી પેહલી દેવાલ પાર કીધી પણ આગલ વધતા તેણે જોઇઉ કે બીજી દેવાલ આગલની ચર પાણીથી ભરપુર હતી. તેને તાજુબ લાગુ કે એ વીશે તેની તરફ વાલા કોઇબી આદમીએ તેને આગલથી ચેતાવીતી નહી. હેવી અકશમાત હરકત થવા છતા તેણે હીમત છોડી નહી. પોતાના ભાલાથી ચરના પાંણી માપી જોવા લાગી ને કાંહાંથી પાર ઉતરી શકાએ, તે વીશે તપાશતી જતી ને પોતાની શાથના લશકરને ઉલટ આપતી. હતી. એ વખતે કોણ જાણે શું બનાવ બનીઓ તેથી ફરેનચ લશકર આગલના જેવી હીમત બતાવતુંતું નહી પાદશાહની પોતાની ઉલટબી કાંઇક ઠંડી પડી ગએલી લાગતી હતી. માતરે આપણી બાહદુર અબલાજ આગલની માફક ઉમંગ ને હીમતવાન દીશતી. તેણે ઇંગરેજી લશકરને પોકાર મારીને કહીઉં કે ફરેનચોના પાદશાહની શામનેથી તેઓએ પીઠ ફેરવી જતા રેહેવુ. પણ એ અવાજના જવાબમા તેઓએ ધીકારથી તેની તરફ તીરનો વરશાદ વરશાવીઓ જેથી જોઆનનો જુનડો પરનાર તુરત મરણ પામીઓ ને જોઆન પોતે જખમી થઇ. એવા બનાવથી ફરેનચ લોકો પાછા હઠીઆ. જોઆન પોતાના મન શાથે વમાશવા લાગી કે ઇશવરે તેને શોંપેલું કામ પુરૂ થઇઉં વાશને હવે ઘેર જઇ એકાંત બેશવુ શજાવારછે. તેણે પોતાનુ બખતર એક દેવલમાં મેલી અથીઆર છોડી પોતાને ગામ જવાની મરજી જોરથી જણાવી પણ પાદશાહના શરદારોએ તેને ... રવા દીધું નહી. તેઓ શારી પઠે શમજતા

હતા કે એ અબલાની હાજરી ફરેનચ લશકરને ફતે આપ વામાં ઘણા કામનીછે. જોઆનથી પોતાની મરજી માફક થઈ શકીઉ નહી શીઆલો પુરો થાતા શુધી આશાએશ લેવાને પાદશાહ જોઆન શાથે દખન પરાંત તરફ પાછો ફ રીઓ. એ વખતે તેણે જોઆનના ભાઈઓને અમીરી દર જજે પોહચાડીઆ જોઆનબી જેમ એક ઉમરાજાદી હો એ તેમ તેની ખીદમતમા ઘણાએક આદમીઓ રાખીઆં ને ઘટતો દબદબો રાખવાને તેને બની આવે એવો બંદોબશત કીધો. એ નામદાર ઓરતના કબીલાને હેવી આબરૂ આ પતા ચારલશ પાદશાહે એકરાર કીધો કે તેની મારફતે પર વરદીગારે જે ફતે એ પાદશાહને બખશી હતી તે વીશે ઉપ કાર માનવા શારૂં તેણે એ કબીલાનો દરજજો વધારીઓ હ તો. હેવા માન છતાં જોઆને પોતાની શાદાઈ તથા શલુ કાઈ છોડી દશી મગરૂરી આપવા દમામ અખતીઆર કીધો તો નહી

ન્તબ —. નાંકા ની મોશમ શુરૂ થતાં ફરેનચ લશકર પાછું શ્રી વા લાગા તા૦ ૨૯૯. એ વખતે ચારલશ પાદશાહ પોતે શાથે બલા બાહદુરીથી લડાઈ કરાહી, પણ પોતાના કોઈ નામીચા અને લોકોની મદદ શારૂ અંદર ારદારોનેબી મોકલીઆ નહી. બી આ ફરેનચોએ ઈંગરેજો શાથે રા તથા અનુભવ અને કા પી. એ લડાઈમા જોઆને જુનદો ાગલ વધવુ પડીઉં. હવ પોતાના લશકરને ઉલટ આપી. અંતે ઈ જે ફતે મલી હતી તે એ ઓનેજ થઆ દરએક ફતેહથી ફરેનચાના દશબાની પર ઈ હીમત આવતી તેટલી ઈંગરેજોને નવી ધાશતીખીઓ હતો તાંહા અંતે આરલીઆનશ શેહરનો એક કીલલો જે હેના આવી પોહ હાથમા બાદી રહેલો હતો તેના કોટપરથી ચહ. તથા લોકને ર હીવલાં કરવાને કોશેશ કરનારાં લશકરમાં જોઆન દુશમનો પર આગલ હતી. એક વાર એવા કામમાં તેને ગરદન તરફ હલ ાર શકત જખમ થવાથી તેના લોકો તેને ઉંચકીને છાવનીમા લઈ ગીઆ. પણ તે જખમ બધાવી તે તુરત પાછી આ વી આગલની માફકજ બાહદુરી કરવા લાગી. તેને મરત તોલ થવા જોગ જખમી કરવાથી ઈ ગરેજોતો હેવુ માનતા હ તા કે જોઆન ફરીથી લડાઈના મેદાનમાં મોહડું બતાવશે નહી. પણ તેઓએ તેનેતુરત પાછી કોટની દેવાલ પર ચ હડતી જોઈ તારે તેઓના હોશ કોતા થઓ ફરેનચોના મારથી તેઓ મારેલી તરફથી નાહશવા લાગા તેવામા તેઓ ના કેટલાક બાહદુર શરદારો તથા શીપાઈઓ નદીમા પડી ડુબી મુવા. એ પરમાણે તા૦ ૭ મી મેએ ૧૪૨૯ ને દી

લી હતી કે તેથી લખનાર તથા વાચનારને ભયેને મણું લાગીઆ વીના રેહે નહી. વાશતે તે વીગે અતરે વીગ ર લખવાને દરૂશ લાગતુ નથી એટલુંજ જણાવવુ કે એ શવદેશ હીતકારી બાહદુર ને નેક અબલાની ઉ કરવાનો તથા પોતાની પંથનો પોશાક છોડી મરદનો પેહરવાનો ગુનાહ કરવાનો વાદ મેલવામા આવીઓ તે ક તેની પર લાગુ પાડવાને તહરેવાર ફન ફરેબ કરી શાખશી ગોવાઈએ ઇનશાફ તેના દુશમનોએ કીધો. ઇનશાફ કરનારાઓએ તેને જીવતી બાલી નાખવાની શી કરવાનો હુકુમ દીધો. પણ તે હુકુમપર અમલ કરવાને એોને પેહલા દુનીઆનો કાઈક ડર લાગો તેથી બરજોરી રી જોઆન પાશે તે વીશેનો પશતાવો કરાવીઓ ને તેને કું ફરમાવીઉં કે મરદનો પોશાક પેહરવો નહી. કેટલુએક શુધી તેને કેદ રાખી. એ કેદખાનામાં એ કીવાલી અબલાપર તેના દુશમનોએ તહરેવાર જુલુમ રીઓ. અંતે તેની પર જાશતી કરી તેને એક વાર ફરીથી દનો જબો તેના ચોકીદારોની મારફતે પેહરાવીઓ. તે કબુલાત તોરી પાછું પાપ કરવાનો વાદ તેની પર મેલી તેને લી નાખવાનો હુકમ કીધો. એ વખતે તેનાં દુશમનોએ શાથે ચલાવેલી ચાલ પુરી બે ઇનશાફી બરેલી, નીતીથી અને આદમીઅતપણાને મોહટી એબ લગાડે હેવી હતી બીની શહે કેહવું જોઈએકે એવી જાલમીને બે ઇનશાફી જારવામા જોઆનના દેશીઓ ઈ ગરેજોની પછાત હતા હી તેના દેશના એટલે શ્રી ફરાનશના ઘણાએક વીદી થીઓ તથા ધરમના ઉપાધીઆઓ ભાકુતી ધંધો કરતા દતર હાલ લઈ એ ઓરતનો ઘાત કરવામા શામેલ હતા પણ એ નામદાર અબલા જેની મરદાનગી, હીમત, તા, નેકી, પહરેજગારી અને શંધી પરકારની લાએકીથી ગવાઈ શતરી પ થને મગરૂબ રેહવાને ઘટતુ કારણ છે ઈ. પોતાની છેલલી ગડી શુધી શબુરીથી શંધુ ખમીઉ કીધા. વખતે કોઈને કશી બદ દુવા દીધી નહી. પોતાના થઓ. ધીપણા વીશે માતરે થોડા શકુન બોલી ઈશવરની તેઓને કરી તેણે હેવી અરજ કીધી કે તેના દુશમનો વડીકનો કુ રીખ નાહ તે શાહેબ મહેર કરી તેઓનુ ભલુ કરે. એ પછી પાદશા પોતાનો કીમતી જાન શરવે ચીજનો જે પાશબાન થીઈ વાનુ દને શવાધીન કીધો. તે જેવી બાહદુરી તથા હીમતથી લીઆ તેવીજ હોમતથી મુલી મુઈ. તેના આનરાજેલું થતા ધી ચજીની શાથે જીવતા જેવી બદ ચાલ ચલાવી હતી તેવી

પછીબી ચલાવી હતી. તે ગતરૂઓ તેની કોઓલો થાઓલી લાયને અપમાન પોંહચાડતે રાજી થયા નહી તેથી તેઓએ તેની ખાકને પણ ભુમીદા કરવા દીધી નહી

એ પરમાણે એ લાઓકીવાલી ઓરત પોતાના દેશનો બ'નચાવ કરવા પછી મરણ પામી હમો કહીએયકે દેશનો બ'નચાવ કરવા પછી મરણ પાંમી. કારણકે તેણે પોતાની મેહનત તથા મરદાનગીએ કરી પોતાના પાદશાહ તથા દેશીઓના હક વીશેનુ કામ એટલુ બધું શુધારીઉ હતુ કે તેના મરણ પછીબી ચારલશ પાદશાહે દુશમનોને હટાવી કાહડીઆ હતા ને ઈંગરેજો તે પછી શ્રી કાલેશના શેહર વગર ફરાનશમા બીજો કશો મુલુક પોતાની હકુમત તળે રાખી શકીઆતા નહી.

આ બીના પુરી કરતી વખતે આટલી બીના જણાવવી દરૂશતછે કે જે તોહમત ઉપરથી જોઆનને ઇંગરેજો તથા ફ્રેનચોએ મારી નાખી હતી તે વીશે ૧૪૫૬ ના વરશમા ફરીને તપાશ કરવામાં આવી હતી એ તપાશ કરનારા ધરમના ઉપાધીઆઓની પનચ જે શરકારે ઠેરવી હતી તે પચે શાબેત કીધું કે તે નીરદોશ હતી. એ શાબેતી તે મરનારના કબીલાને જાહેરે દીલાશો આપે હેવુ નથી. તોબી આદમી જાતને આ વાતથી શંતોશ થાએછે કે જે આન આવ આરક જે "આરલીઅનશની અબલા" તેની કીરતીના ગીતો ને ગરબા શાથે ઠેકાણે માનથી ગવાએછે ને પોતાના દેશનુ હીત ઇછનાર શરવે કોઇ લોકો શું ઇંગરેજ કે ફરેનચ કે બીજાઓ એ લાએકીવાલી બાંનુનુ અમર નામ શરવદા માન શાથે ઇઆદ કરેછે.

ઓરત દાકટરો.

શ્રી અમેરીકા દેશ જાહા ઓરતો હાલ જમાનામા કેવાં હેવા કામો કરવા માગેચ કે તેવાં આગલા વખતમા તેઓના પરધનીઓએ કોઇજવાર કીધા હશે તાહા કેટલીએક ઓરતો હવડા વઇધનુ કામ શારી પઠે કરેછે. શ્રી ફીલાડેલફીઆમા સ્રીઓને વઇદુ શીખવવાની મદરેશાછે. તે મદરેશાની હાલત શારી આબાદીમાછે શીખનારીઓની શંખીઆમા દેનપર દન વધારો થતો ચાલીઓય ચાલતા વરશમા છેલ્લી ગણતરી કરવામા આવી તે વેલા તે મદરેશામા ૨૦૦) શીખનારીઓ હતી જેમ આપણા લોકોમા ડાકટર કુવરબાઇ ને ડાકટર માણેકબાઇ તથા ડાકટર ધનબાઈજી કરીને બોલીશું તારે પેહલા કેટલાએક લોકોને એ ચવાજ જેમ કટંગો લાગશે તેમજ એ ઓરતોના નામ તેઓના ડાકટરોના ખેતાબ શાથે લીધામાં આવેચ તારે કેટલાએક ઇરોપીઆનોને હાલમા કટંગુ લાગેચ. તેઓને ગમે તે લાગે પણ અમેરીકાની ઓરતનુ નામ ધરાવનારી ડાક્ટરો તે ધનધાનુ કામ ઘની અછી રીતે ચલાવેચ. વાહડકાપ અને બીજા હુનરમા તેઓની માહીતકારી જેવી તેવી નથી તેઓ કબીલદારોના ઘરમા અને મુખીઅ કરી ઓરતોનિ દવા કરવામા ઘણી ઉપીઓગીછે. ઘણીએક વખત ઓરતના જે દરદો વીશે દરદીથી મરદ ડાકટરોની આગલ છુટથી બોલાશે થતો નથી તે એ ઓરત ડાકટરોની આગલ થઇ શકેચ. તે દરદ તેઓ જાતે ઓરત હોવાથી ઘણા ઉતાવલે પીછાની લઇ વધારે શેતાબીથી ઇલાજ પણ કરેચ. ટુકામા કહીએતો શુવાવડ તથા બીજી લહરેવાર અગતની વખતે ઓરતોને વાગને જેવી જોઇએ તેવી તહરાના વઇધ એ ઓરત ડાકટરોછે એઓ વઇદુ કરેચ એટલુંજ નહી પણ વઇદુ શીખવવામાબી કેટલી જણીઓ રોકાએલીછે. વઇદક શાશતરની જીદી જુદી બાબદો શીખવવાને શીખશાગુરૂઓનુ કામ ચલાવનારી કેટલીએક ઓરતોછે. હા! નાજનીઓને મીઠે મોહડે વઇદક શાશતરના કીમતી ભાશાનો કરતા શાભલીને તથા તે ભાશાનોની બીનાના પોલાશા થાર તેમના નાજુક હાથે અખતરા બતાવતા જોઇને કોણ ખુશી થાએ નહી! હેવુ શાબલવા તથા જોવામાં જે હરખછે તે ઉપરાંત ઓરતોની હેવી શકતીથી સ્રી કેલવનીને કેટલો ટેકો થાએ વારૂ? જેઓએ સ્રી કેલવનીના કામ શબંધી અનુભવ મેલવીઓછે તેઓ સ્રી શીખશકોની મોહટી કીમત શારી પઠે શમજેછે. વાશતે હમારી ઇશવર પાશે એજ અરજછે કે અમેરીકાની લાએકીવાલી ઓરતોનુ મીનુ હમારી દેશી બેહનોને જલદીથી થાએ.

તવંગરોએ ગરીબને આશરો આપવો.

આપણી માઆલુ રાણી વીકટોરીઆનો શેઆનો ભરથાર પરીનશ આલબરટ શ્રી ઇંગલંડ દેશ મધે ઘણા મોહરા તથા દરજજ ને કાબુવાળા લોકોની એક અગતના શકનાશ

રથોડા માંશપર મલેલી જાહેર શભાની હજુર ભાશાન કરતી વેલા ચઉ કોઇના મનપર અશર થાએ તેમ જોરથી એમ બોલીઓતો કે,

' અગનાનપણુ દુર કરવાને તથા શુધરેલી દુનીઆની શુચવણ ભરેલી હાલત છતા શધા આદમીએ। એક બીજાને ઉપીઓગના કેમ થાએ તે તેઓને શીખવવાની શરવે પરોપકારી લોકોએ નેમ રાખવી ઘટેછે. પણ પરવરદીગારની બખશેશથી જેઓ દરજજો, દોલત તથા કેલવણી પાંમેલાંછે તેઓની મુખ્યકરી એવી નેમ રાખવાની ખાશ ફ્રરજછે. "

એ પરમાણે એ શમજુ તથા વીચારમંદ શાહજાદો બોલીઓ હતો. એ બોલો કાંઇ ખાલી બકબકારો નહી હતા. કેમ કે નામદાર પોતે તથા તેની કીરતીવાન બાનુ એ વીચારપર શદા અમલ કરતાં આવીઆચ જે રાણી દુનીઆના શઉથી મોહટા રાજની વડી છે, જે સ્રી પથની શરદારછે, જે દોલતે ભરપુરછે, જે શંનશારના શુખથી આબાદછે, તે માતરે પોતાનાં અગતનો ફાએદો અને પોતાના કુટંબનો લાભ વધારવાનુ કામ કરવાથીજ રાજી થતી નથી પોતાનો દરજજો પોતાના મનની મગરૂબીને તુરૂપત કરવામા વાપરતી નથી. કાંઇ માતરે પોતાના શગાં વાહલાઓનુ ભરતીઉં કરવામાજ ચલાવતી નથી દોલતને એખલી પોતાની મોજમજા માટેજ વાપરતી નથી. ટુકામા કહીએતો એખલપેટીઆપણુ તે ધીકારેછે પોતાથી ઉતરતે વાથેના થોડી દોલતવાલા તથા ગુરબ લોકોને ગનાની તથા શુખી કરવાને તે ચાહેછે. પોતાની પરજાના શધા લોકોની શંનશારી તથા નીતી શબંધી હાલત શુધારી તેઓની આબાદીમાં હુમેરો કરવાને પોતાથી બની આવતી મેહનત તે શદા કરેછે. એવા મેહનત કરવાને તે પોતાની ફરજ શમજેછે. તેવી શમજન તેનો લાએકીવાનો ભરથારબી ધરાવેછે એ બધે જણા પોતાના બચાઓને પોતાની નકલ કરવા શીખવેછે. ઇંગલંડનુ પાદશાહી કુટુંબ જેની વડી આપણી બખતાવર શરદારછે તે કુટુબના નાથલા મોહટા આદમીઓ ગરીબ ખેડુતની જુપડીને હલકા દરજજાવાલા કારીગરની દુકાનમા વારેવાર જાએછે. મોહટાં કારખાના ને કેલવની ખાતાઓમા ઘટતે વખતે હાજર થાએછે. પરજાને ઉપીઓગી શભાઓમા બી રાજેછે. ગરીબોનાઇલાકાના કામમા પઇશા તથા જાતી મેહનતની મદદ આપેછે. કેલવનીનો ને શધી પરકારની શુધરાઇના વધારો ને ફેલાવો કરવામાટે એનામોહદાર રાણી તથા તેનો લાએકીવાળો ભરથાર પોતાનુ દીલ જેવું ઉદાર રાખેછે તેવોજ હાથબી છુટો રાખેછે. ટુકામાં કહીએતો પરીનશ આંલબરટના બોલવા મુજબ લોકોનુ અગનાનપણુ દુર કરવુંને શઉ કોઇનિ એક બીજાનુ ભલું કરનારા થવાને શીખવવું એ નામદાર ધણી ધણીઆંની પોતાની ખાશ ફ્રરજ શમજેછે. એ ફરજ તેઓ અદા કરેછે તેથી તેઓના મનને જે જાતી શંતોશ થાએછે તે ઉપરાત લોકોનો પેઆર તેઓ પર વધેછે. તેઓનુ નામ શઉ કોઇ દનંપર દન વધારે માન શાથે લીએછે ને તેઓની ઉમરદરાજી ચાહેછે એ પરમાણે એઓ પોતાની પદવીથી જે દરજો ધરાવેછે તે દરજાને તેઓના કામથી જેબ મલેછે ને તે દરજાનો તીબાવ તેઓના શકત દશતથી નહી પણ લાએકી માટે શધા લોકો તેઓપર ફીદા રેહેછે તેથી થાએછે.

હવે આપણી મામદાર રાણી તથા તેનો ભરથાર ગરીબોનુ કલાણ કરવું પોતાની ખાશ ફરજ શમજેછે ને તે ફરજ જાહેરમા કબુલ કરી તે બજાવેછે તો પછી દુનીઆમા બી, જા હેવાં કોણ લોકોછે કે જેઓ એ ફરજથી બાતેલ હોએ ! કોઇ નહી. પરવરદીગોરે જે કોઇને દોલત તથા દરજજો તથા કેલવનીનો ફાએદો બખશીઓછે તેઓએ પોતાના કુટુંબની શાથે પોતાના દેશીઓ તથા જાતીલાઓનો ફાએદો વધારવો જોઇએચ. એ કામ માટે પઇશા તથા મેહનતથી ઘટતી મદદ કરવાને જે કોઇ કશુર કરે અથવા પછાત રેહે તે પોતાની ફરજ અદા કરવાને માટે બગત કરતાની નજરમા તકશીવાર ઠડે. એવી કશુર તથા ગફલત કરનારૂં આદમી, ખુદાની નજરમાં તકશીરવાર થાએ એટલુંજ નહી પણ આદમી જાતને મનશેખી તે અકારૂં થાએ. શું એક આદમી કે શું શંધી દુનીઆના શરવે કોઇનો જાતી ખવારા હેવોછે કે જેનાથી ભલુ થાએચ તેની પર તેઓનો પેઆર રેહેચ. બખીર તથા શુશતી ને એખલપેટીઉં આદમી ગમે હેવું તવગર હોએ પણ લોકો તેની પર કશો પેઆર કરે નહી જેનીપર લોકોનો પેઆર નહી તેને લોકો દીલથી માનબી આપે નહી. વાશતે જો કોઇબી એખલપેટીઉં આદમી ફકત પોતાની દોલત પર મુશતાક રહી પોતાના મનશે હેવું શમજે કે હું દોલતમંદછેઉં, મોરી હવેલી મોહટીછે, મારી પાશે શાચ રચીલા ઘણાછે અને હું મારી દબદબાવથી ફરૂંછું તેટલા વાશતેજ લોકોએ મને માન આપવું જોઇએ તો તેમ કશી બનતુ નથી. ઉલટુ હેવો વીચાર રાખનાર આદમી ધીકારપાત્ર જાણ પડેછે. વાશતે શરવે કોઇ શમજુ ભાઇઓ જેઓ

તાની ફરજ અદા નહી કરવા માટે ઈશવરનો ખોફ પોતાપર પેંઅવા નહી માંગતીઓ હોએ તથા જેઓ આદમી જાતના ધીકારથી દુર રહી તેમનો પેઆર તથા માન મેલવવા આહતીઓ હોએ તેઓને લાજમછે કે પરોપકારી ખુશી રાખવી. શઉ કોઇ મોહટા લોકોએ પોતાના પઇશા તથા અકલ તથા મેહનતથી ગરીબોને ગનાની કરવા, તેઓને ધંનધો કરવા શીખવવાં, શતીઅવાદીથી ચાલીને આદમી તથા ઇશવર તરફ પોતાની ફરંજ અદા કરવાને શમજાવવા જોઇએ જે કોઇ મોહટા દરજજા તથા દોલત વાલી બાઇઓ પોતાંનો કરતા ઓછા બાએગવાલાંઓ પરથી દુખ દુર કરવાને તથા તેઓનાં શુખ શપતીમાં વધારો કરવાને દીલથી ઇછછા રાખશે તેઓની મોહટાઇમાં આદમી જાતની દુવા તથા પાક પેદાકરનારની મેહરબાનીથી એટલો બધો વધારો થશે કે તેના મીઠાં ફલ હેવું પુન કરનારી બાઇઓ તથા તેઓના બચા ઘણું શુધી ખાશે. વાશતે જે કોઇ ખરી મોહટાઇ તથા માન મેલવવા માહતાં હોએ તેઓએ આ બીનાંની શુરૂઆતમાં લખેલો નામદાર શાહજાદા આલબરટે આપેલો કીમતી વીચાર શદા ધ્યાનમાં રાખી તે પર અમલ કરવો

ઈંગલંડ તથા ફરાંનશની દોશતી.

—o—

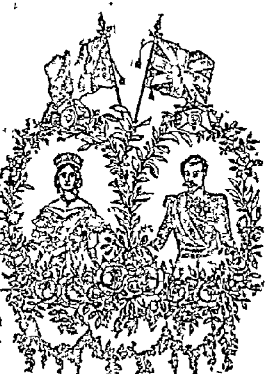

ઈંગલંડ તથા ફરાંનશ દેશો શ્રી ઈરોપખંડની પશચમ દશાએ આવેલાછે એ દેશો વીશતારમા જાહજા મોહટાં નથી પણ તાહાના લોકોની કલા કઉશલ અને બાહાદુરીએ કરી એ બન્ને આખી દુનીઆપર શરદારી ભોગવેછે એ બધે દેશ એક બીજાની પડોશમા આવેલાછે માતરે એક નાનથીજ સીઓ છુટા પડેઆચ તાહાનાં લોકોએ એક બીજાની પડોશમા આવેઆથી મીતરાઇ અને મમતા એક બીજા શાથે રાખવી ઘટે તેને બદલે તાહાનાં રેહવાશીઓ શેકડો વરશો શુધી એક બીજા શાથે અંતરશ, અદાવત રાખતા હતાં એથી પેહલા એ દેશોને મોહટુ નુકશાન થઈઉ. બધે તરફ વાલાઓના લાખો માણશો લડાઇમા મારીઆં ગીઆં. બને તરફ કરોડો રૂપીઆનો ખરચ થઓ. બધે બાજુ વાલાઓના વેહવાર વેપારને અતી મોહટો જોખમ પોહતો બધે તરફના બલનો વેરથ બીગાડો થતો રહેઓ. એક બીજા શાથે લડાઇ કરી નબલા પડવાથી ઘણી વેલા હલકા રાજવાલાઓનીબી નહી ઘટે હેવી ખુશામત તેઓને કરવી પડી. એ પરમાણે બધે બાજુવાલાઓએ શેંકડો વરશ શુધી એક બીજાની અદાવત કરી એક બીજાપર ચહડાઇ કરવાની કોશેશ કરતા પોત પોતાને નુકશાન કીધું. શારા બાએગે એ ખરાબીની શમજ બધે દેશ વાલાઓને થોડા વરશ થઆ પડેછે. ફરાનશનો હાલનો શેહનશા તેશમજન ઘણે દરજે વધારે બતાવતો ગીઓચ આપણી માઆલુ રાણી અને ફરેનચ શેહનશા લુઇ નેપોલીઆનની શરકાર વચે હવડાં હેવી નીશબતછે કે તેવી આગલ એ બે દેશની શરકાર વચે કધી હતી નહી. તેનુ એક મુખીઅ કારણ એકે અંગરેજ તથા ફરેનચો પોતાના મનશાથે હવડાં શારી પઠે શમજેછે કે તેઓ એક બીજાની શાથે લડાઇ કરેતો તેઓને કશોબી લાભ થાય નહી ને નુકશાનીની માતરે ખમવી પડે પણ તેઓ એક બીજા શાથે શમજીને ચાલેલો ખચીત શંધી દુનીઆના રાજપર કાબુ ચલા

વી શરવેપી નોહ્દ્રા થઇ રેહે એ શમજનતપર અમ
લ કરવાથી રૂશીઆન શરખા માહ્દા બલવત્ત રાજની મગ
રૂબી શેહજમા તેઓ ટોઠી શકીઆ, ઇરાનની શરકાર શાથે
ઇ ગરેજને થએલી લડાઇનુ શેવટ થોડા વારમા આવીઉ, મી
નની લડાઇબી વધારે શેતાબીથી નરમ પડે હેવુ લાગેય ઇ
ગ્રાપખડના રાજ વાલાઓ ઇ ગરેજ તથા ફરેનચનુ મત લઇ
આગલ કામ કરવાની જરૂર જોએય શધી દુનીઆ તેઓ
ની એક મતથી મલતી શલાહ અથવા હુકુમપર ધેઆન આ
પવાની જરૂર જાણેય શઉ કોઇ તેઓનો ડર પોતાના મ
નમા રાખેય. તેઓ વચે હવે લડાઈ નહી હોવાથી તેઓનુ
લશકર પારકા દેશોમા તેઓના વેપારના જાલવણી અને શા
હેબીનો વધારો કરવામા રોકાઇ શકેય ફાજલ પડતી પેદા
શ દેશના માહેલા શુધારા અને પરજાની આબાદાની કરવા
ના કામ શારૂ વપરાઇ શકેય એક બીજાની કારીગરીમા
અરશ પરશની મદદ મલેય ને દુનીઆની આબાદાની તથા
શુધરાઇનો તેઓની મારફતે ઘણો વધારો થાએય

એ પરમાણે એ બે રાજ એક બીજાના શતરૂ હોવાથી
પોતાની ખરાબી ખાતરે કરતા હતા. તે બધે દોશતીની ની
શબત રાખવાથી પોતાનુ તથા શધી દુનીઆનુ ભલુ કરવા
ને શકતીવાન થઆછે હેવી દોશતી શુરૂ થવા પછી આ
પણી રાણી તથા ફરેનચ શેહનશાહની મુલાકાત થતી વેલા
જે ઇચ્છાદંગારીનો ચાન પાડવામા આવીઓ હતો તે આ
બીનાને નથાગે નેલીઓય જે હેત તથા દોશતીને શમે ત
થા શનજોગે એ ચાન પાડીઓ હતો તેવો શમો ને શનજો
ગ ઇશવર કરે ને શદા કાએમ રેહતો શાઉ કેમકે તેમા
દુનીઆનુ ભલુ છે.

શાફ હવા તથા કશરતના ફાએદા.

આપણી તનદરોશતીના શંભાલ તથા જીદગીની જા
લવની મારે જે મુખીઅ અગતની ચીજો, તેમા કશરત અ
ને શાફ હવાછે હર પલ હવાની । એ જીદગીનો આધા
રછે દમ લેવાથી એટલે હવા લેવેથી આદમી અટકીઉ ને
તેનુ મોત આઇઉ ,મરોજ઼છે. "હવા લેવાથી આદમી અટ
કે એટલે તે ગુગરાઇને તુરત મરણ પામે તેમજ ખરાબ હ
વા લેવાંથી ગુગરાવાના જેવી અશર આશતે આશતે થઇને
આદમીની જીદગી ટુંકી થાએછે એ વીશે મુખતેશર બોધ,
શો નીચે લખીઓછે

જે હવા આપણે હર પલ ફેફશામા લઇએય તે મુખી
અ કરી બે તતવની બનેછે તે તતવને રશાન શાશતરી
ઓ આકશીજન તથા નાઇટરોજન કરી કેહેછે હવામા
આશરે વીશ ડોકડા જેટલુ આકશીજન તથા આશરે હેશી
ડોકડા જેટલુ નાઇટરોજન હોએછે એઓની શાથે એ
બીજુ પદારથ નામે કારબાનીક આશીડ ઘણુજ થોડુ હોએ
છે જેને આપણ શાફ હવા કહીએય તે એ પરમાણે હો-
એછે આપણી તનદરોશતીના બચાવને માટે એ પરમા
ણેની હવા જોઇએય પણ કેટલાક કારણોને લીધે તેની શા
થે બીજા પદારથો અથવા ખરાબ હવા ભેલાઇ જાએય પ
છી આપણ તે બીગડેલી હવા શવાશની વાટે આપણા ફેફ
શામા લઇજીએતો તેથી આપણા શરીર પર ઘણી માઠી અ
શર થાએછે માકા બાએગે શાંકા શેહરો તથા કશબાઓ
ની હવામા હેવી ખરાબ અશર કરનારા પદારથ થોડા ઘણા
ભેલાએલા રેહેછે. ગટરનુ અને બીજુ ખરાબ પાણી, શડા
શનો કચરો, તરકારી તથા ફલ ઇતીઆદીની કોહતી છાલ
તથા મુલીઆ જે ઉકરડે પડે તે, શડી ભીંજી જમીન,
આદમી તથા જાનવરને લગતી મુરદાલ વશતુ, ફેફ
શામાથી પાછી નીકલતી વરાર, બલતુ અને બીજા તહરે
વાર કારણોથી ઘણીજાતની ખરાબ હવા અથવા દુરગન્ધ પદારથો
નો ઉતપતી થાએછે એ પદારથ જેહર શેરખા ખરાબ ગુ
ણ ધરાવેછે તે જેમ શાફ હવા શાથે થોડા અથવા ઘણા
મલીને આદમીના માદામા પેવશ થાએય તેમ થોડી અથ
વા ઘણી ખરાબ અશર આશતે આશતે આદમીપર કરેગ
તહરેવાર તાવ, રશવીકાર, હાફન, મોરમી અને શરીરને નુ
ખમ પોહચાડનારા નરજો હવામા ભેલાએલા એવા જેહરી
પદારથથી ઉતપત પામેછે એ જેહર આદમીને મોડે વેહ
લે દુખી કરી અંતે જીદગીનો ભોગ લેછે હેવા જેહરની
જેમ બને તેમ થોડી અશર લોકોપર થવા શારૂ શુધરેલા શે-
હેરોમા ગટરો બંધ કરવામા આવેય મોરીઓ તથા શદાપેર
ધોઇને હર વખત શાફ કરેય રશતાઓ મોકલાને વારેલા શ
ખેય ઘેરોમા બારના બારી એટલા બધાને હેવી રીતે શધી
બાજુએ મોંય કે આદમીના મોહડાની તથા બીજી વરારો
થી ખરાબ થએલી હવા જલદીથી પવનપર નીકલી જઇ બી
જી શાફ હવા ઘરમા આવેય એકજ ઓરડામા જેમ બને,
તેમ થોડા આદમી શુવેય મુરદાનો વારા શેહરમા નહી રે

સાથે હેવો બંદોબશ્ત કરેય અને એજ પરમાંણેની બીજી ચોકશી રાખેય. એવી ચોકશી જેટલી વધારે તેટલી આદમીને ઉપર જણાવેલી ખરાબ હવાથી ઓછી પીડા થાએછે એ પરમાંણેની ચોકશી રાખવા છતાંબી ઘણી નહી ને થોડીબી પીડા મોહલાને ગલીમાં રેહનારા લોકોને હલવે હલવે થયા વીનાં રેહતી નથી. આપણા દેશના શેહરો તથા કશબાઓમાં થોડુ થાઇઉ એ ઓશાલની ખબરદારી કરવા માંડીછે. તોબી એ શેહરો તથા કશબા હજુર હેવી ખરાબ હાલતમાછે કે હજારો બલકે લાખો લોકો ખરાબ હવાના ભોગ આશતે આશતે થાએછે. ઉપર જણાંવેલાં તહરેવાર કારણોથી એ હવા શંધે ઠેકાંણે ઉતપંત થઇ ને આદમીની તનદરોશતી તથા જાનની ખરાબી જે થ રેછે તે ખરાબી શુધરાઇના ઇલાજો કરવાથી આશતે આશતે કમતર થશે ખરી. પણ શેહર અને કશબામાં રેહનાર દરેક આદમીને એ ખરાબ જેહરી હવાની અશરથી જેમ બને તેમ દુર રેંહવાનો ઇલાજ એજછે કે ખાલી જગો જેવી કે મોહટુ મેદાન તથા બાગ તથા શમુદરનો કાંઠો ઇતીઆદી તરફ ફુરશતને વખત જઇ તાંહાની હવા લેવી. એ જગાની હવા મોહલા તથા ગલીની હવા કરતાં ઘણી શાફ રેહેછે. તે હવા લીધાથી લોહી શાફ થઇને તનદરોશતીમાં વધારો થાએછે જેઓની મવશર હોએ તેઓને હેવી જગોએ રેહવાથી ઘણો ફાએદોછે જેઓની મવશર નહી હોએ તેઓને હેવી જગા પર દર રોજ જઇ થોડોવાર બેશવા તથા ફરવાથી મોહટો લાભ થયા વીના રેહશે નહી.

શાફ હવા શાથે તનદરોશતીને માટે બીજી એક અગતની ચીજ કશરતછે. આપણાં શરીર તથા મનનો બાંધો હેવી તહરનોછે કે તે બાંધો કશરત વીના મજબુત થઇ શકે નહી તથા ઘણી મુદત કાએમ રહે નહી. તન મનની કશરત આપણે કરીએ નહીતો માદગી તથા મોતને આપણે પોતાંની મેળે નજદીક તેડવા શરખું થાએ આપણે ગમે હેવું ઘુતરું ને ઉનસું ભોજન જમીએ, ગમે હેવું શાફ પાંણી અને બીજી વશ્તુ પીજીએ, ગમે હેવી શાફ હવામાં રહીજીએ તોબી કશરત વીના શારુ ખાનુ પીનુ તથા શારી હવા આપણને મન માંનતો ફાએદો કરી શકતાં નથી. એવું ખાનુ પીનુ અને હવા શરીરપર તથા મનપર ફાએદા ભરેલી અશર કશરતની મદદ જ કરી શકે ખાનુ પીનુ માતરે એક કામનો શામનછે. તે શામન તે કામ લાએક કરવાને કશરતની હુશીઆરની જરૂરછે. તે હુશીઆર જાંહાં નહી હોએ તાંહા તે શામન મન માનતી રીતે ગોઠવી શકાએ નહી. આપણે જે ખોરાક ખાઇએય તથા પાંણી પીજીએય તે નરપત થવા તથા તેનો કશ લોઇ તથા બીજા રશોના આકારેમાં બની શરીરના જુદા જુદા ભાગોમાં ફરી વલવો જોઇએ તથા જે ભાગમા જેટલું લોઇ અથવા રશ જોઇએ તેટલો પોહમતો પડવો જોઇએ. વલી કેટલાએક બીજા રશ અથવા પદારથ શરીરના જુદા જુદા ભાગમાં નકામા થાએછે તે પાછા બાહેર નીકલવા જોઇએ તે નહી નીકલેતો ઘણી પરકારે શરીરને નુકશાન કરી માદગી અને દરદ ઉતપન કરે. હેવાં બે કામ શરીરમા થવાથી આપણી તંનદરોશતી જલવાએછે. તે કામ કશરતથી થાએ. આપણું શઘલુ શરીર જે ગોએ આ જીહીની જીહીની નલીઓ તથા ફુકાનુ બનેલુંછે—તે નલીતથા ફુકા કશરતથી તેજી થાએછે. ખોરાક જેરવવાને જાંણે તે હુશીઆર થાએછે. તે ફુકા તથા નલીઓ નીચવાંઇને તેમાનો રશ આશાપાશ દોરેછે. નકામો કચરો બાહેર નીકલેછે. જોર આપનાર રશ જાહા જેટલો જોઇએ તેટલો પેવશ થાએછે. એ પરમાણે કશરતથી બદન શંગીન મજબુત થાએછે. તે મજબુતી મગજનાં ઉપર શારી અશર કરેછે. મગજના બાંધામાં જો કાઇ ખોર ખાપણ હોએ નહીતો પછી શરીરની તનદરોશતી મનની તનદરોશતીમાં વધારો કરેછે. જે શરીરે કાએલી તથા મુરદાલ હોએતે આદમીનુ મન બાહાજુ કામ કરી શકતુ નથી. માદાં તથા શદાના દુબલાં આદમીઓની હાલત જોવાથી એ વીશેનો ખોલાશો ઘણો શારી પઠે થશે. હેવાં આદમી કશો ઓતમ વીચાર આંપી શકતાં નથી અથવા કોઇબી ઉપીઓગી કલા કે હુંશલ, તેઓથી બનતી નથી એ પરમાણે મનની તનદરોશતીપર ઘણું દરેજ જે આધાર રાખેછે. ને એ બધેનો આધાર કશરત પરછે. ઉપર કહીઉં તેમ કશરત વીના ખાનુ પીનુ તથા શાફ હવા આપણને મન માનતો ફાએદો કરી શકે નહી - જેમ એક શુથાર ગમે હેવાં ઉનમાં લાકડા, પાટીઆ લઇને એક શામન બનાવવા બેશે પણ તે બનાવવા શારુ જે અગતનો હથીઆર તે તેની પાશે હોએ નહીતો તે શામન બનાવવાને ઠેકાંણે લાકડાં પાટીઆં માતરે બીગાડે ને જો બનાવેતો હેવો બેડોલને કદંગો થાએકે તે ધારેલા ઉપીઓગમાં આવી શકે નહી. તેમજ કશરત વગર શારુ ખાનુ પીનુ આદમીને તનદરોશત તથા મજબુત કરવાને બદલે ઓર લવાએલુ અથવાતો પોષમાં શરખુ ચરબદાર કરે. તેવું આદમી કુમશુ પાઇને ખોરાક માતરે બીગાડે. તેમજ ગરબદાર થઇ માંદ,

આદમી કરતા બદતર હાલે પોહચે. ફુમલું આદમી બોદુ તેમજ ચરબદાર બોદું જેમ ચરબીનો વધારો તેમ આદમીના શરીરની શોભા તથા ચપલપણું અને ઉદીઓગનો ગટારો થાએછે. કમ, શાહેશ બરોબર ચાલતો, નથી દવા દારૂ જલદી લાગુ પડતો નથી. જરા કાએલી થાએતો તેને ઘણી તાશ વીરા થાએ ને ઘણુ દુખીઉ શરખુ દીશે, ઉપલાં માણશને ઘણી મેહનત આપે તે કદાચ જલદી મરણ પામે.

એ પરમાણે કશરત શરીરને અગતનીછે. તે કેટલી અગતનીછે તે વીશે શેહલથી શમજ પડવા શારૂં વાચનારી બાઈઓને મેહનતુ લોકોના બદન તરફ જોવાની હમો બલામન કરીએચ. શુ મેહનતુ ઓરત કે શુ મરદ જેવા જોરાવર હોએચ તેવા વગર મેહેનતવાળા હોતા નથી. કશરત એ મેહનતનું બીજું નામછે ગરીબ લોકોને મેહનતછે તે તેઓની અવશથામા પરવરદીગારની એક બખશીશછે. તે બખશીશ હેવી છે કે તેથી તેઓ ઘણા દરદ તથા શરીરની નબલાઈની પીડાથી નોકલા રેહેછે તથા જો તેઓને પુરતો ખોરાક મલે તો લાબી ઉમર શુધી જીવેછે.

એ પરમાણે શાફ હવા તથા કશરત આપણી તનદરોશતીને માટે અતી ઘણી અગતનીછે. આપણા લોકોની મોહટે વાધેની તથા વચલે વાધેની બાનુએ એ અગતથી તદન બે ખબરીનો હોશે નહી. પણ એ અગત મુજબ ચાલનારી થઈન બાઈઓ જાણવામા અથવા જોવામા આવીએ. તેઓ જો પોતાનો ફાએદો શમજી પોત પોતાના ઘેરોમા પોતાને લાએકના હેવા ઉદમ કરેકે જેથી તેવણના શરીરને પુરતી કશરત મલેતો તેમા હીનુ લાગવા જેવુ કશુ નથી પણ એર ફાએદોછે. વલી કશરત નહી હોવાથી તથા મોહલાઓની ગંદગી અને ખરાબ હવાથી થતી અશરને દુર રાખવાને તેઓ શહવાર અથવા શાજને છેડે પોતાની રથોમા બેશીને અથવા પગે ચાલીને મેદાનમા અથવા શમુદરને કાઠે [illegible] બાગ બગીચે ફેરવાને જાએતો લોઈ શાફ થાએ. [illegible] ભરપુર ચગા વીના [illegible] શમુદરને કાંઠે ફરવની મોટ[illegible] [illegible]આનનો રંગ ને શાફ હવાછે. હર[illegible] [illegible]ના અ રછે. દમ લેવાથી એટલે હદ [illegible] દર રૂપ [illegible] તેનુ મોત આઈઉ બરોબરછે [illegible] તેની ખુબીની શમજ પ કે એટલે તે ગુંગરાઈને તુરત મરણ પા[illegible] [illegible]વ તથા નીરમલ હવા લેવાંથી ગુંગરાવાના જેવી અશર આર[illegible]કો શાજાં થાએ તથા તનદરોશત આદમીઓને કવત આવી, જીંદગી લાબી થચા વીના રેહે નહી. વાશતે હમો વાચનારી બાઈઓને બલામન કરીએચ કે શઉ કોઈએ ફુરશતને વખત ને મુખીએ કરી શાજ શવારને વખત આપણા મેદાન તથા શમુદરને કાંઠે તથા બાગ બગીચે અને જુદા જુદા ડુંગરોની શપાટી અને તેવી બીજી જગોએ પશાર કરવા તથા હવા ખાવા જવાની ટેવ રાખવી. તે ટેવ એટલે ફુરશતને વખત એવે ઠેકાણે ફરી ફરી જાણવરનો તથા બીજો મધુર શંરોદ શાભલી પુશનુમા હવા ખાઈ ભાત ભાતના રલીઆમના દેખાવથી છવને આનંદ આપનાર બાઈઓને તન મનનું મોટું શુખ થશે. એ પરમાણે કરવાની તથા ઘેરબાર તથા પોતાનુ શરીર શાફને શુઘડ રાખવાની તથા શાફ શોજાં કપડા પેહેરવાની ટેવ રાખનારી બાઈઓને દશતાનથી વારિવાર અથવા લાબો વખત હેરાક થવુ પડશે નહી, માથાનુ દરદ દુર રેહેશે, શુરા અને બીજા ભાગની નબલાઈ દુર થશે. મોહડાનુ તેજ વધશે. હોશાનમા શારો ફેરફાર થશે ને ખુશી શાથે લાબી મુદત શુધી જીવવાને બની આવશે. હમારી હેવી દુવાછે કે શંધી શેઆની બાઈઓ એ બીનાપર જલદીથી ધેઆન આપે હેવી ઈશવર તેઓને તોફીઅત આપે।

મગરમછ.

વીદીઆરથીઓના જાણવા પરમાણે મગરમછ શમુદરનુ ગરેથી મોહટું જાણવરછે. એની જુદી જુદી જાતછે. તેઓની લંબાઈ શાહઠથી તે શેશી ફુટ શુધીની હોએચ શરીરનો ઘેરાવો તીશથી તે ચાલીશ ફુટ શુધી હોએચ. તેનુ ડોકુ તેના શરીરના એક તરતીઆઉશ ભાગ જેટલુ હોએચ. તેના માથાનો તથા બીજા ઉપલા ભાગનો આકાર હેવોછે કે તેથી તેની ડોકી બરોબર દીશતી નથી ને તેનુ શઘલુ શરીર બેહોલ લાગેચ એ જાનવરને પીઠ અથવા પાછલી બાજુએ પાખ હોતી નથી. બે બાજુએ જે પાખછે તે બે હાથની માફક કામ આવેચ. તે નજદીક પાચ ફુટ પોહલી ને નવ ફુટ લાબી હોએચ પુછડીનો આકાર અધુરા મદરના મેરશપ શરખો કાઈક દીશેચ તેની વચમા ખારોછે. એ પુ

છડી મગરમછને પોતાના શતરૂઓની શાથે લડવા તથા પોતાનો બંનચાવ કરવાનુ મુખીઅ હથીઆરછે. તેની લંબાઈ આશરે પચીશ ફુટ હોએય. એ પુછડીનું બલ એટલું મધું છે કે તેના એક જપાટાથી મોહટામાં મોહટા મછવા ટુકડે ટુકડા થઇ હવામાં ઉડી જાએછે. મગરના ઘણા ખરા શરીરનો રંગ કાળી મખમલ શરખો હોએય પણ માથા તથા પેટ અને પુછડા આગલનો નીચલો ભાગ શફેદ અથવા કાબરચીતરો હોએય તેની આખો બલદની આખો જેટલી મોહટી હોએય ડોલા શફેદ રંગના ને આખોની આશપાશ આખના પર તથા પોપન હોએય પે નશકોરા હોએય પણ શાંભલવાની ઇંદ્રી કશી જોવામા આવી નથી. એ જાણવર શાહીપેઠે શાંભલી શકેય કે નહી તે વીશે કશુ ચોકશ કહી શકાઇઉ નથી પણ તેના શરીરની શપાટી એટલી નાજુકછે કે પાણીમા કાંઇભી હીલચાલ થાએતો તે તેને લાગેય, જેથી ઘણુ દુરથી તે પીછાંની શકેય કે કાઇ ગરબર થાએય ધારવા મેલે એ લાગવાની શક્તી શાંભવાની ઇંદ્રીનુ કામ ઘણે દરજે કરેય. તેનુ મોહડુ ઓર તહેરાની બનાવટનુછે જારે તે પુરૂ ઉગાડેય તારે આશરે ૭ ફુટ લાંબુ થાએય પણ તેની ઘાટી એટલી શાંકરીછે કે બલદ જેટલો બુક ગલે તેટલું તેનીથી ગલી શકાતું નથી. મોહટામા મોહટા મગરની ઘાટી માતરે દોહડ ઇંનચની કેહવામાં આવીય એ કારણને લીવે તે મોહટાં માછલાપર નહી પણ નાંધલાપર પોતાનું ગુજરાણ કરેય એ માછલાં પકડવાને તેના મોહડામાં દાંત નહી પણ જેને આપણે મગરનુ હાડકુ કહીએય તે કમાનચી હાડકા અને પતલી નેશ શરખા ચામડાથી એક જાલીદાર કોથલી જાણે બનાવેલીછે. તે મોહડુ જાહરે ઉગાડી પાણીમા હોડેય તારે પોતાના ગુજરાણ લાએકના જીના માછલાં જથાબધ પકડેય. શાથે આવતા પાણીને પાછુ હેવી રીને કાહડી શકેય કે ખોરાક માટે પકડાએલી એક કરચલી પાછી નાહશી અથવા નીકલી જાએ નહી

મગરની માદાને પેટ અથવા છાતી આગલ બે થાન હોએય. તે આશરે દશ મહીના ઘરબાલી રહીને જણેય પોતાંના બચાને બીજાં દુધીઆર જાણવરોની માફક ધવારેય. તેનુ દુધ ગરમ તથા ચીકાશદાર ને ખારૂ હોએય ધવારતી વેલા તે બાજુએ ફરીને રેહય કે બચાને શેહલથી ધાવવાને બની આવે તે બચાં જનમતી વેલા દશથી પંદર ફુટ શુંધીનાં હોએય. તે આશતે આશતે મોહટાં થાએય, તેટલા તેની માએ તેની પર એટલી બધી બરદાશ રેહેય કે તેથી જ્યારે કોઇ બીજુ જાણવર લેતુ હશે નહી. હરેક બીજા જાણવરની માફક પોતાંનાં બચાને વાશતે મગરની માદા પોતાના જાનપર આવી શતરૂ શાથે લડેય.

મગરના શરીરમા ઘણું તેલ રેહય. એ તેલ માહેલા ચામરામાંના કુકામા ભરેલું હોએય. મોહટી જાતના દરએક મગરના શરીરમાથી આશરે તીશ ટંન તેલ નીકલેય. એ તેલને વાશતે જુદા જુદા દેશનાં લોકો મગરનો શેકાર કરેય. તે કામ શારૂ વાહનો તથા મછવાઓ કામે લાગેય. મગર પકડવાની જગોએ વાહાન કેટલુએક દુર ઉભુ રહેય. તાંહાથી મછવાઓમા માણશો બેશી મગરનો ફુંબાલો મકડેય. છ છ મછવા એક એક મગર પછવાડે બાજી વખતે લાગેય. તેઓ જેવા નજદીક આવેયકે દોરડા શાથે બાંધેલા ભાલા તેની પર ફેંકેય તેનો જખમ મગરને જેવો થાએય તેવુંજ તે ચીચારી મારી પાંણીમાં નીચે નાહશેય. પણ પેલો દોરી શાથનો ભાલો તેને વલગેલોજ હોએય: થોહોવાર રહીને તે પાછુ દમ લેવા ઉપર આવેય, એટલે ફરીને બીજો ભાલો તેહેના શરીરમા એજ મીશાલે ભોકવામાં આવેય. એવા જખમથી મગર ઘણુ ગુશામાં આવી તથા દુખી થઇ તોફાન કરેય. તે વેલાનો દેખાવ ઘણો ડરામનો થઇ પડેય. શંધો દરીઓ તેના લોહીથી લાલ ફીનનો લાગેય એ વખતે તે પોતાની પુછડી આશપાશ ઘણાં જોરથી મારેય, કોઇ વખતે પુછડીના જપાટાથી તેના શતરૂનો મછવાના ટુકડે ટુકડા થઇ હવામાં ઉડેય પણ ઘણું ખરૂં તે જેર થાએય. જખમી થાઇ પોતાનો બનચાવ કરવાને અતી ઘણા ફાંફા મારવા પછી અંતે તેનો જાંણ જાએય આદમીઓ તેની પર પુરતી રીતે ફાવેય. તે ચતુ પાટ થઇ મરણ પામેય ને તેને પકડનારાઓ ઘશડીને વાહાનપર અથવા કીનારે લાવેય

મગરો શંધે ઠેકાણે મલેય. પણ અમેરીકામાં ગરીનલંડ શમુદરના શઉથી મોહટા હોએય. તાંહાં તથા બીજે ઠેકાણે કોઇ વેલા તેઓનાં ટોલાને ટોલા ફરેય. તેઓ જાણે રમતાં હોએ તેમ પાણીમાંથી કુદી ઉંનચે ઉછલી પાછા પડેય તારે એક જોવા લાએક દેખાવ થઇ પડેય તે દેખાવ જો શલામતી ભરેલે છેટે રહીને જોએઓ હોએતો કેહવો લાગતો હશે વારૂ! ખરેખર હેવા મોહટા જાણવરને હવામા ઉછલતાં જોવું એ કાંઇ જેવું તેવું નથી.

એ જાણવરોનો તેલ માટે દર વરશ એટલો બધો શેકાર થાએયકે કેટલાએક ધણીઓના કેહવા મુજબ તેઓની શંખ્યા તથા કદનો આશતે આશતે ઘટારો થતો જાએય

ઘણા મોહટા મગરો આશતે આશતે ઓછા થાએચ. કેમ કે તેમને મોહટાં થવાને જે લાબી મુદત જોઇએ તે એ શે કારીઓના કામને લીધે મલતી નથી.

મગરમછનો એક નમુનો આ બીનાને મથાલે મેલી ઓછે.

બચાં શબધી માતાઓને અગતની ચેતવણી.

———o———

બચાઓમાં ઘણી વેલા ઘણે ઠેકાણે કેટલીએક ખોર ખાપણો જોવામાં આવેછે. એ ખાપણોમાથી થોડીજ ખુદર તી અને જનમતી વેલા થએલી હોએચ. બાકી ઘણી ખરી તો કોઇ કજાથી અથવા માબાપથી ઉતરતાં દરદથી તથા મા બાપની ગફલતથી અથવા બચાની તબીએત શબધી શારી ખબરદારી નહી રાખવાથી નીપજેછે. વાશતે માતાઓ પોતાનાં બચાઓપર જેવું શારૂં હેત રાખેચ તેવીજ શારી ખબરદારી રાખેતો કેટલાએક બચાઓ જે પોતાના વાલીઓની ગફલત તથા બે ફીકરાઇને લીધે દેખાવમાં ખોર ખાપણુ ભરેલા તથા દુખી થાએચ તેથી તેઓનો બનચાવ થાએ.

બચાઓમા એક મોહટી એબતો એ હોએચ કે તેઓના બરડાનો કાંટો હેવો વાંકો થાએચ કે તેથી કેટલાએક થોડાં ઘણા ખુંધા ને કેટલાએક નાંધપણથી ઘરડાં ડોશાના જેવા વાંકા વલેલા રેહેછે. એ પરમાણે થવાનુ કારણ ઘણી ખરી વેલા બચુ નાધપણમા પડી જવાથી અથવા તેને કોઇ બીજી રીતે વાગવાથી થાએચ. તેને જાંહ વાગુ હોએ તાહા ઘટતી દવા તુરત કરવાની મા બાપ ગફલત કરે એટલે મોહટુ થતા બ ... ખોર ખાપણવાલુ નીકલે. એવાંજ કારણથી વાંકા અથ ખવાનં ત ... અને તેવી બીજી દુરબવતા ઉપજાવનારી એબ બેશીને અથવા ... માબાપની પુરતી હુશીઆરી ... હે અથવા બ ગ ... શાફ થાએ. શરીરને ગખ મ ... નાપ ... આનંદથી ભરપુર થઆ વીનાં ... લવની માટે જે ગ ... મેદાન, તથા શમુદરને કાઠે ફર ... ને શાફ હવાછે. ... ને લીલોતરી, આશમાનનો રંગ ... રહે દમ લેવાથી એટલે હવ ... ગારો દેખાવ, ડુગરોની રચના ... તેનુ મોત આઇઉ બરોબરછે. ... ર રૂપ જોવાથી હવો મોહટો ... તેની ખુબીની શમજ પ ... કે એટલે તે ગુગરાઇને તુરત નરવુ પા ... વ તથા નીરમલ હ ... વા લેવાંથી ગુગરાવાના જેવી અશર આર ... ગો શાર્જ થાએ

હલથી હીલી તથા વલીને બરોબર વાકા શીધાં થઇ શકેછે કે નહી જો થઇ શકતા હોએતો ભલું. પણ જો કોઇ ભાગ બચાંને શખતી આપતો દેખાએ અથવા બચાની શતોને વખતે તે કશો ખોર ખાપણ ભરેલો લાગેતો, તેનો ઘટતો ઇલાજ વાધની પાશે તુરત કરાવવો ને હુશીઆર ડાકટર ગમે તે ઇલાજ કરવા ફરમાવે તે વગર આચકો ખાવે કરવો.

કેટલીએક વખત બચાઓની જીભ મોહડાના નીચલા ભાગ શાથે હદથી જેઆરે વલગેલી હોએચ એ પરમાણે જીભ બધાનમા હોવાથી મોહડુ થતે તે બચું શાફ બોલી શકતુ નહી ને તેના બોલવામાં તહરેવાર ખાપણ રહી જાએચ પણ એનો ઇલાજ નાધપણમા ઘણો શેહલથી થઇ શકેચ. હેવી જીભવાલુ બાલક શેહલથી ધાવી શકતું નથી, ધાવતાં તેની માએ અથવા ધવાડનારી ઓરતને તુરત ખબર પહોચકે બચાને દુધ ખેંચતા જીભથી ઘતીઘણી મેહનત કરવી પડેચ. તેવી ખબર પડતા વઇદની મદદ માગેતો તેનો ઉપાએ થાએ વઇદ તે બધાન કાતરથી જરા કાપીને અથવા કોઇ તેવો બીજો શેહલો ઇલાજ કરીને એ ખાપણને દુર કરી શકશે.

કોઇ કોઇ વેલા બચાંના છ આગલા અથવા નીચલો હોટ બે ભાગમા વેહચાએલો શરખો નીકલેચ. તેનો બી નાધપણમા ઇલાજ થઇ શકે ડાકટર જાહરે ગમે તાહરે તે આગલું કાપીને તથા ઘટતો ઇલાજ કરીને એ ખાપણ મટાડી શકે હેવુછે. એવી ખાપણનો જેમ ઉતાવલેથી ઇલાજ કરીએ તેમ વધારે શારૂં.

તોતરૂ બોલવુ તથા બોલતાં જીભ લાગવાની એબ ઘણું બચાઓમા રહી જાએચ. એ વીશે પણ નાધપણથીજ ઇલાજ કરવો ઘટેછે. બચાને લાડથી અથવા કોઇબી કારણથી તોતરૂ અથવા અશુધ શબદો બોલાવવા જોઇએ નહી ... ઓની લંબાઇ શાહ માડે તેઉ માબાપે અથવા દાઇએ ખુબ ... નો ઘેરાવો તીશથીતેરની પાશે શંધા શબદો હલુવે હલુવે ને શુ ... ના શરીરના એક ઇશેશ કરવી એટલે મોહટું થતા ઉપર ... ના માથાનો તથા ... બચાંમાં કશુ રેહશે નહી ... તેથી તેની ડોકી બરોબર નાધપણમા નબલી હોવાથી અથવા ... બેડોલ લાગેચ એ જાનવર ... બાજુની રેશાની ... એ પાખ હોતી નથી. બે બાહુ હમેશ જુલતા રેહવાથી ... ની માફક કામ આવેચ. તે ... જોવાને શારૂ કોકીઓ ... નવ ફુટ લાંબી હોએચ પુછડી જેમ કીધાથી બચું બારૂં ... મેહરાપ શરખો કાઇક દીશેચ તેની ... જોઇએ ટેતલીજ રેશાની.

ને તેમ્પી મેવે આંખોપર શરખી પડે તથા હરેક વગતુ તે બ ધે આંખે શરખીં જોઈ શકે હેવું કરવું જોઈએ. બચાંનાં માથાનાં બાલ આંખપર પડેલા રાખવા ઘટે નહી ને તે શ દા શંધી વશતુઓ શીધી નજરે જોઈ શકે હેવુ કરવું. બ આ ખુદરેતથી કોઈ કદાચેજ બારાં હોએછે. બાકી માતાની અને દાઈની ગફલત તથા બે પરવાઈથી એ ખાપણ ઘણી બ રી વેલા બચાંમા નજર આવેચ

શીતલાનુ દાહુગ, આખમા મોતીઆ તથા કુ લા અને બીજી બદશુરતીબી માતાઓની ગફલતથી થા એછે. તે ગફલત એ કે બચાઓને નાધપણમા ગઉ શી તલા મેલાવવામાં આવતા નથી. એ ગફલતથી ઘણા એક બચા જે મોહટા થતે ઘણા ખુબશુરત થવા લાગે ક તે અતી ઘણા બદશુરત થાએછે અને ઘણાનોતો ક વ ખતે જાણ પણ જતો રેહેછે. બચાઓને હેવાં દુખથી છુટા રાખવાને શઘલી માતાઓને ફરજછે. એ ફરજ અ દા કરવામા તેઓને કશી મેહનતતો છેજ નહી, બલકે મા તાઓ જે બીજી અતી ઘણી મેહનત બચા પછવાડે કરેચ તે શાથે એટલી ચોકશી રાખેતો માએ તથા બચાને ઘણો ફા એદા થશે તે માતરે એટલુંજ કે બચું આશરે બે તરણ મહીનાનુ થાએ એટલે કોઇ કશાએલ શીતલા કાહડનારની પાશે બચાને ગઉ શીતલા મેલાવવા ને તે વીશે પાચ દશ દા હડા વઇધનો ફરમાવવા મુજબ બચાંની ઘટતી ખબરદારી રાખવી

એ પરમાણે માતાઓએ નાધપણમાં થોડી ખબરદારી રાખવાથી મોહટપણમા બચાને મોહટુ શુખ થાએછે. વા શતે ઉમેદછે કે શઘી શેઆની માતાઓ એવી ખબરદારી રાખવાની કોશેશ કરશે એ કોશેશ કીધાથી માતાઓ પો તાનાં બચા તથા ખુદા તરફ પોતાંની ફરજ અદા કરવાનુ પુ ન મેલવશે

ચીના લોકોની ઈમારતો.

ચીના લોકોના તહરેવાર હુનર તથા તેઓની તહરેવા ર રીતભાત કેટલી પુરાણીછે તે વીશે આપણને કશી ખબર ન થી તેમજ તેઓની ઇમારત બાધવાની રીતના પુરાતમ પ ણા વીશે આપણને કશું માલુંમ પડીઉ નથી આટલીજ બી નાં ચોકશછે કે પુરાતમ તારતાર લોકોનાં તબુ માંવાની રી ત મુજબ હાલના ચીનાઓના ઘરની ઢપછે. એ તંબુની ઘપને ચીનાઓના ઘરની ઢપ એટલી મલતી આવેચકે મુશાફ રોના કેહેવા મુજબ ચીનાઓના ઘરવાલા મોહલા તબુની છાવની શરખા દીશેછે. ચીનાઓના ઘરોના છાપરાની કોર ઉપલી તરફથી વાલેલી હોએચ. તેમના પોરટીકો પરદા માં વેલી દુકાન શરખા દીશેચ. એટલાબી કોઈ કોઇ ઠેકાણે એજ માફકના હોએચ. તેમના દેવળો તથા મેહલોના છાપરા બી ઘેરોના છાપરાની માફક જાણે કનતાનના બનાવી વાલી લીધેલા હોએ તેવા દીશેચ. પણ એ છાપરાં ખરેખર તો લાકડાના બનાવેલા હોએચ એ ઇમારતનો એક નમુનો આએ અતરે આપીઓચ

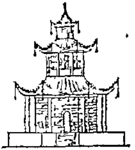

એ ઇમારતો લાકડા અથવા ઇટરદીથી બાંધવામા આ વેચ. કતર કદાચજ વાપરવામા આવેચ. ચીનાઓના ઘ ર ઘણાખરા લાકડાના બાંધેલા હોએચ તેથી તથા આશપાશ તહરેવાર વારનીશ તથા રંગ લગાડેલો હોએચ તેથી તે ઘણા જણાને પશંદ પડતા હોએચ. બીજી ઘણી બાબદોની માફ ક ચીનાઓમા ઘર બાધવા શબંધી પણ કાએદાછે જુદે જુ દે વાપેના લોકોથી હેડવેલી રીતનાજ ઘેર બધાએછે જેમ કે પાદશાહના તથા તેના નજીકના ખેશના મેહલ, ઉમરાવો નાં મંદીરો, ને વેપારીઓ તથા શરાફના ઘરો જુદી તહરે તથા લંબાઈ પોહલાઈના હોએચ. તેમજ વલી ઉતરતા દરજ જા વાલાઓના ઘર જુદા હોએમ એ ધારો અમલમા લાંવવા ને ચીના લોકો ઘણા તેહકીક રાખેચ તે ધારો તોડનાર શી ક્ષાએ પોહચેચ. એ પરમાણે ઘણાએક ઠેકાણે નોહલા ના મોહલા એકશરખા વીશતાર, ડોલ, તથા મારના ઘેરોથી બનેલા મુશાફરોને નજર આવેચ.

શેહરોની બાહર ઉનચા મીનારા શરખી ઇમારતો અ થવા મેહલો બાંધેલા હોએચ. તે ઇમારતો પાચ, છ, શાત, આઠ અથવા નવ માલની હોએચ. એવી ઇમારતોમાની મોઉથી નામીથી શ્રી નાંનકીનના શેહરમાંછે. તેને નાનકીનનો

કોરીના / મેહલ કરીને, કહેછે. જેનો આએ ચીતાર
આપેલોછે. એ ઇમારતને કોરીના મેહલ કરીને કેહ

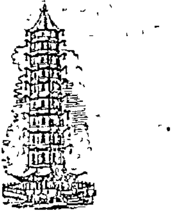

વાનુ કારણ એમકે તેના જુદા જુદા માલાના છાપરાં
ઓપર શોભઇતા રંગથી રંગેલી કોરીના શારા નલીઆ
ગોઠવેલાછે એ ઇમારતની આઠ બાજુછે. તેના નવ માર
છે. તેની ઉનચાઈ આશરે ૨૦૦) બશો ફુટછે. તે ઇંતરડી
નો મજબુત પાઆપર ઉઠાવેલીછે. ભોએ તલીએની દેવાલ
ઓછામા ઓછી બાર ફુટ જારડીછે. એ ઇમારત જેમ ઉં
ચી ગઇચ તેમ શાંકરી કીધામા આવીચ. તેનો દેખાવ
ઘણો શારો લાગેચ. તેની આશપાશ શંગેમરમરની પગતી
એછે. બાર શીરી ચહડવા પછી પેહલો માલ આવેચ. તે
પછી ઘણા શાકરા દાદરાપર થઇને નવ માલ શુધી જઇ શકા
એચ. દરએક માલપર બાહેરની બાજુએ ઉભુ રેહવાને ગા
લેરી શરખુ મકાન હોએચ. તેને માથે છાપરાની કોર વાલે
લીછે. તે કોરેથી ઘંટરડી લટકાવીચ જેમ જેમ ઉપર જઇ
એ તેમ એ ઘાંટડીનુ કદ નાપલુ હોએચ ને તે પવનથી હી
લીને વાગેચ. દરએક માર મજબુત ભારવટીઆપર બાધેલો
છે. તે ભારવટીઆપર જારડા પાટીઆ ગોઠવીઆંચ ઓ
રડાની શીશીગો ચીતારોથી શીનગારેલીછે. ઓરડામાં રેશ
ની તારની જાલીની રાહે આવેચ. દેવાલોમાના ગોખલાઓ
મા મુરતીઓ ગોઠવેલીછે. એ ઇમારતના શીનગારને વાશતે
જે ભાત ભાંતની ગોઠવણ કરીછે તેથી તે દુનીઆમાની નવા
ઇ શરખી ઇમારતોમાની એવી એક ઇમારત ગણાઇછે.

ખરાં હેતની અશર.

માવતા વરશમા આપણી રાંણી વીક્ટોરીઆએ દરબા
ર. લશ્કરી મીટે વાળેની બાનુઓની મુલાકાત લીધી હતી. તે
બાનુઓમા એક જુવાન બાઇ જે તુરત પરણેલી હતી તેની
બી ભેટ લીધામાં આવી. એ બાઇના લગન થયું હીએ
બીનાં જાણુવાં લાએક તથા રમુજ આપનારીછે એ બીનું.
લખનાર જણાવેચ કે એ બાઇનો બાપ બારોનેટનો ખેતાબ
ધરાવેચ તથા તે ઉંનચી પડવીના ઓધાવાલોછે. એ બાઇ
જે ખુબશુરત તથા ખુબ ગનાન વાલીછે તેની શાથે લગન ક
રવાની ઉમેદ રાખનારાઓમાં એક લાંબી ઉમરવાલો પુરશ
હતો એ પુરશ ઘણો તવગર હતો પણ તે બાઇ કરતાં વરશે ઘ
ણો વધારે હોવાથી તેને તે બાઇએ પશંદ કીધો નહી. તે
ની શઘલી અરજ વેરથ ગઈ. તેના પેઆર તથા પઈશાની
વાતપર તે બાઇએ કશું ધેઆંન આપીઉં નહી. એ આદ
મી શાથે લગન કરવાને તેણે શાફ ના પાડીઉં. એ ઉમેદવા
રને એ પરમાણે એ બાઇએ નાપશંદ કીધો તેમાં કશું નવા
ઇ શરખું નથી. નવાઇ માતરે આએ વાતમાછે કે એ પર
માણે નાપશંદ થવા પછી નાં ઉમેદ થએલાઓની માફક એ
આદમીએ પોતે કશી અદેખાઇ અથવા કપટ પોતાના મન
માં રાખીઓ નહી. પેલી જુવાન બાનુપર તે હમેશની
માફક હેત કરતો રેહેઓ. એ ઘણીએ પેલીને ખાત
રીથી જણાવીઉં કે તે જો બીજા કોઇબી પુરશને વધારે
લાએક ધારી તેને પોતાનો ભરથાર કરશેતો કાંઇ ચીતા ન
હી. શુખેથી તેમ કરવું પણ એ આદમી તે બાઇપર જે
મેહરબાંની રાખતો હતો તેમાં કશો ઘટારો થવાનો નહી
તે એટલા શુધી કે તેણે એ બાઇને જણાવીઉં કે એક વાર
તમે હેવો ભરથાર પશંદ કરશો કે તેની પાશે મારા જેટલા
પઇશા નહી હોએતો તમારાં શુખને માટે હું તમારે વાશતે
દશ લાખ રૂપીઆ શુધીની રકમ જુદી કાહડશ કે તેની ઉ
પજમાથી તમે શુખમાં રેહેવો ને કોઇને આશરે પડવાને મ
રજ રેહે નહી. એ પરમાણેની વાત પેલા આદમીને અંતકરણથી
કરતો જોઇ એ બાઇના મનપર હેવી અશર થઇ કે તેની મ
બંધી પોતે કરેલા ઠેડાવપર ફરી વીચાર કીધો. પરીનામ એ
હું થઇઉ કે તે ઠેડાવ તેણે ફરવીઓ ને તેના હેતથી ખીઅલી
જઇ તેની બાએડી થવાનો ઠેડાવ કીધો. એ ઠેડાવ જલદીથી
અમલમાં આવીઓ. એ ખરૂ હેત કરનાર તથા જાલની
વીચાર કરનાર મણી ધણીઆણીની નામદાર રાંણી શાથે ભે
થઈ તારે તેઓના લગન શંબંધી એ જાણુવાંજોગ બીનાતીએ
રે વાયેના લોકોમાં વાત ચાલી. એ બંને બેણાં હવડાં એક
જાના ખરા પેઆરમાં વખત કાહડેછે. એ ભરથારની એ
ત વીશે લોકોતો તહેરેવાર મોહટી મોહટી વાતો કરેછે.

ખરા ખોટા વીશે કશુ ચોકશ કેહવાઇ શકાતું નથી. પણ આટલી વાતતો શરવે કોઇને જાણીતીછે કે એ ધણીની એ ખલી રેલવે ખાતાની પુજીની રકમ પંદર લાખ રૂપીઆ શુ ધીનીછે જેમાની અરધી કરતા વધારે રકમની સે કડે ૭ ટકા પરમાંણે ઉપજ થાએછે. વાશતે એ પરમાણે બીજી દોલત ઘણી હશે.

કાપડ વણવાનો હુનર.

કપડા વણવાનો હુનર ઘણો પુરાતમ જમાનાથી ઉતપંત થએલોછે. એ હુનર આદમી જાતના શનશારમા એટલો અગતનો તથા ઉપીઓગીછે કે તે વીશે કેટલીએક બીના આ ગરંથની વાચનારી બાઇઓને શારૂં નીચે લખવી દરૂરા લાગીછે.

કપડા વણવાનો હુનર આ દેશમાં પુરાતમ જમાનાથી ચાલીઓ હતો. આપણા દેશના વણકરોની તારીફ આખી દુનીઆમાં ઘનુ શુધી ફેલાએલી હતી. આપણા દેશી કાપડના કુમાશની શફાઇ, બારીકી અને ભાત ભાતની તહરે તથા રંગની વખાન શધા દેશોમા એટલી ચાલી હતી કે હીંદુશથાંનનુ કાપડ શંધા દેશના હાકમો અને અમીરો શોધતા ફરતા. એ પરમાંણે આપણાં દેશી કાપડનો ખપ તથા તારીફ હતી. પણ પાછલથી યરોપીઆંનો જેમ બીજા હુનરોમા તેમજ કાપડ વણવાના કામમાં આપણ લોકોથી શરશ થઇ પડીઆછે. તેઓની હીકમત તથા ઇતરોની આગલ આપણા દેશના હાથે વણનારા કારીગરો ટકી શકીઆ નથી. જોકે કાશમીરી શાલ, બનારશી દુપટા અને ઢાકાનમલીન હજુર શંધે ઠેકાંણે તારીફ વાએક કાપડ ગણાએય તોબી શંધી પરકારના કાપડ શુતરાંને શશતા વણવામા શાધારણ રીતિ યરોપીઆંનોની બરોબરી કોઇ કરી શકતુ નથી.

કાપડ વણવાની શાધારણ ગોઠવણ એજકે શુતર શન અથવા રેશમના વધારે ઓછા જાડા જીના ડોરા કરી એક બીજામા ગુંથી લેવા. કાપડની લંબાઇ માટે જે દોરો વપરાએય તેને તાનો અને પોહલાઇ માટે જે દોરો વપરાએય તેહે વાણો કરી કેહય એ વાણો તાનો બનાવવા તથા તેને કપડાંના આકારમા વણવાના શંચાના અગતના ભાગ જુદા કરી મુખતેશર ખુલાશો નીચે લખીઓછે.

પેહલા કાપડના તાનાના દોરાને વળી કાટલાંએ। પર વીટાએય જુદી જુદી જાતના દોરાના જુદા જુદા કાટલા હોએય તે વણવા તથા વીટાલવાનુ કામ ઓરતો કરેય, તે આએ પરમાંણેછે.

રેશમી કાપડ માટે પચાશ પચાશ કાટલાના ચોકટા થાએય. તે ચોકટામાં અરધો અરધ ઉપર નીચે હારમા ગોઠવેલા હોએય. તેમાના થોડાંકનો નમુનો આએ પરમાણેછે

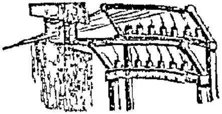

એ ચોકટા પરના કાટલાનો ડોરો તે ચોકટાના દાદા પરથી થઇને તેના દાવા હાથપરની બે ઉપરે નીચેની કપીઓમા જએય તાહાંથી ફરીને વણવાની ચકીની ખુટીમાં આ નીચે દેખાડેઆ પરમાંણે ભેરવાએય.

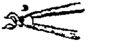

એટલુ થતા સુધી એ કામ કરનાર ઓરત આ ચીતારમાં બતાવવા મુજબ પોતાનો હાથ વચમાં, લઇ તે દોરાને પકડેય ને તે ખુંટી પરથી ઉચકીને હલુવેથી આ ચીતારમાં જણાવવા મુજબ મેલેય. તે દોરા જુદા રેહે. એટલા શારૂ

ચકીપરથી ઉતારવા આગમચ વચમા એક ખુંટી આએય એ પછી એ દોરીને આખાછલેનાં ચીતારમાં બતાવવા પરમાંણેના રેહેટીઆપર વીટાલેય. એ રેહટીઆની વચે વચમાના ખુ

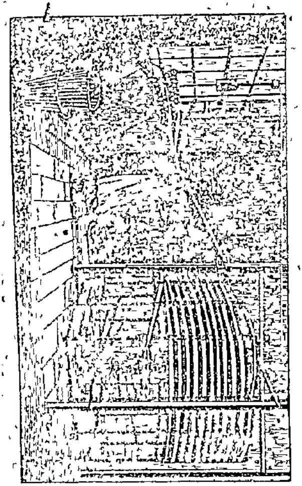

દ્રા શાથે લાગુ કરેલો દોરો વીટાલીઆથી તથા ઉખેડવાથી તે રેહટીઓ આમન શામન ફરેચ એટલે કાટલાના દોરા તે રે હટીઆ પર વીટલાઇ જાણે ઉપલી તરફ એકઠા થાએચ. એ રેહરીઆમા જડેલો ઉપર નીચેની ખુંટીઓ હુવીઠે કે દોરો જેવો ઉપર ચહડેચ તેવોજ તાહાની ખુટીમાં ભેરવાઇ નીચે ઉ તરેચ ને તેમજ નીચેની ખુટીમા ભેરવાઇ ઉપર જાએચ. કા ટલાનો દોરો એ પરમાણે શંધા રેહટીઆ પર વીટલાઆ પ છી તેમને શંભાલથી ઉતારી મોહટા શાલના વેલણપર ત એ પરમાણે ગોઠવેચ, જોવો આએ ચીતાર. એના છેલ

લા વેલણેથી ભારી વજન તંગાએલું ...ચ કે દોરો તનાએ લો રેહપી કપડુ બરોબર વણાએ. ડાવી બાજુએ બે લાકડી ઓ. આગેલ કાટલાંપરથી જતતા દોરા કાહડતાં તે લે

લાઇ નહી જવા શારૂ તેમને ઉતારતાં જે જગોએ ખુંટીઓ આપેલી હતી તે કાહડીને એ લાકડીઓ તેજ જગોએ ઘા પવામાં આવેચ. શાલપર તાનો મેલીઆ પછી શાંચાએ પગનુ જોર દઇને વણવાનુ કામ ચલાવેચ. અરધા અરધ દોરા વારા ફરતી ઉચકેચ અને આએ ચીતારમા બતાવેલ

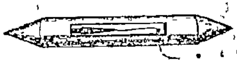

શરખો કાટલો ફેંકીઓ જાએચ એ કાટલામા એક અનો દાર ચાતરીપર વાંનાનો દોરો વીટાલેલો હોએચ તે તાનાએ ગુંથાતો જાએચ એ ગુથાવા પછી હાવો આકાર પકડેચ

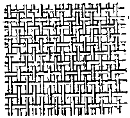

વણાએલા કપડાનો આકાર હેવો શાફ નજરે દીશતો નથી પણ જે કાચમાથી જીની વશતુ મોહટી દેખાએ તે કાચમા થી જોઇઉ હોએતો એ પરમાને દીશેચ. એ પરમાણે શાદ કપડુ વણાએચ. વલી જેને ઇંગરેજો ટુઇલ કરીને કહેચ તેમાં વાણો તાનો અવાર નવાર નહી પણ આએનીચે દેખાડેલા

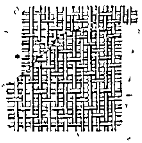

પરમાણે ઘણો આંતરે આવેચ. વલી વાણા તાનાનો દોરો જુ દા જુદા રંગનો લીએચ તેથી કાપડપર જાણે કાઇ બાત બેરી હોએ તેમ તે વણાએચ. તેના વાણા તાનાનો આકાર આએ

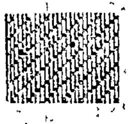

...રમાણે હોએચ. નેટનુ કપડુ વણાએચ તેનો આકાર

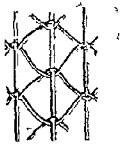

એ ઉપર પરમાણેછે અને ભાતભાતની ગાનતુ કપડ આગ્યે નીચે

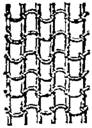

પરમાણે વણુએચ એ કપડાંના વાણા તાના જેવા ઉપર નીચે આવે તેવાજ તેમને બાંધી લેવા ગાઠ વલાએચ તે ગાંઠ વાલવાની બારીક ગોઠવણુ ઘણી આછી કારીગીરથી શાંચામાં લાગુ કીધેલી હોએચ. ગાલીચાઓના તાનાનો બેવડો દોરો લીધામા આવેચ ને જે જુદા જુદા રંગની ભાત તે પર લાવવી હોએ તે રંગનો દોરો તાનાના દોરાપર છેટે છેટે ગોઠવવામા આવેચ. નાધલી ભરત અથવા ભાતના ગાલીચાના એ છેલલા દોરા વધારે નજદીક હોએચ તેથી તે વધારે મજબુત થાએચ. કુમાશ અને તેવુ બીજુ કપડ વણવું ડીકટછે. તેની ગોઠવણુ કરતા અલબતા ઘણો વખત લાગેચ.

શુતરના કાપડના વાના તાણાને ઘઉંની કાંજી એક જાતની પીછીથી લગાડેચ. એ કાંજી અથવા ખલ જુદા જુદા કારખાનાઓમાં વધારે ઓછી વાપરવામા આવેચ. એ પરમાણે શુતર બીજવેચ. પણ રેશમી કાપડમાં હેવો ખલ ચાલે નહી તે માટે હલવાનના ચામડાનો પતલો પાણી જેવો રેગાન બનાવી તેના ગોટ ભરી વણકર હલવે હલવે તેની પીચકારી રેશમી કાપડના તાનાપર મારતો જાએચ.

એ પરમાણે કાપડ વણવાના હુનર શબંધી મુખતશર જાણવા જોગ બીનાછે, પણ તે વણવાનાં શાંચા હેવા મોહટા તથા આદમીના હાથ પગનુ તહરેવાર કામ શાંચાનીજ મારફતે કરવાને હેવા શુમવણુ ભરેલા કીધેલા હોએચ કે તેની શમંજત માતરે તે જોવાથીજ પડી શકેચ.

ફલ તથા બીજની છાલ કાહાડીને તે ખાવા વીશે.

શધા ફલ તથા બીજની છાલ હજમ થઇ શકતી નથી. ફલ તથા બીજનો ખાવાજોગ જે ભાગ તે ઘણો નાજુકછે ને ખોલલી હવામાં રેહ તો જલદી ખરાબ થાએ. વાશતે શેષ્ટાના જગત કરતાએ એ માહેલા માવાનો બચાવ કરવાને વાશતે ફલ તથા બીજનો બાહેરનો ભાગ હેવો મજબુત કીધોછે કે તેપર હવા તથા ગરમીની નાશ કારક અશર એકાએક થાએ નહી. જુદાં જુદાં ફલ તથા બીજની છાલ જુદુ જુદુ કવત ધરાવેચ. કેટલીએક તો હેવી શકતછે કે નબલાં તેજાબથી પણ પીગલતી નથી. એવી શંધી છાલ શાથે જો ફલ અથવા બીજ ખાઇએતો તે પેટમાં જરે નહી કેટલીએકતો બરી મુશકેલાતથી જાહાડાને રશતે નીકલેચ ને બાકીની છીની જીની કરચો બીજાં કાગજની માફક પેટમા મજબુટ વલગી બેશેચ. એથી કરીને બદ હજમીએત તથા તહરેવાર માદગી પેદા થાએચ. કેટલાએક મેવો જેમકે કીશમીશ અથવા કરનટ દરાખ ખુરી અથવા પશ્તાનમા જાંછઆ અથવા માવીઆ વગર આખી ગલી જીઆમા આવેતો, તે પેટમાં ઘણીખરી જરતી નથી. એજ પરમાંણે મોહટાં ફલ અથવા બીજ જેવી કે બદામ પશતાં ઇતીઆદી વીશે શમજવું. તેમની છાલ કાહડીને ખાધામાં ફાએદોછે તેમ છાલ શાથે ખાધામાં નથી. વાશતે હરેક ફલ તથા બીજને જેમ બને તેમ છોલીને ખાવું કે તે જલદી જરી જાએ. ને બદ હજમીઅત અથવા કોઇ પરકારની માદગી થાએ નહી.

સુઠીમાં શાંતેલી વશતુ પારખવાની રીત.

હરેક બે જુદી જુદી વશતુ કોઇ ધણી પોતાના હાથમાં લઇને આવેતો તે કેમ પારખવુ? જેમકે કોઇ તમારી શાહેલી પોતાના એક હાથમાં રૂપીઓ અને બીજા હાથમા ડોડીઉં તમે નહી જાણો તેમ શંતારી પકડે ને તમુને પુછેકે ડોડીઉં કીઆ હાથછે ને રૂપીઓ કીઆ હાથમાછે તો તમે તે કેમ પારખશો વારૂ?

જુવો તે પારખવાની આએ રીતીછે. તમારી શાહેલીને કેહવો કે રૂપીઆને કાઇ બેકીની કીમત આપો ને ડોડી

ડીઆંને એકીની કીમત આપો. પછી જમના હાથમાંની જે શ'ખીઆ થાએ તેને કોઇ બેકી શ'ખીઆએ ગુણે ને ડાંવા હાથની શખીઆને એકી શ'ખીઆએ ગુણે.' પછી બંધે ગુણાકારોનો શરવાલો કરીને મને કેહવો.

એ પરમાણે તમારી શાહેલીએ કીધા પછી તમુને જે શરવાલો કેહે તેની શ'ખીઆ એકી થાએતો જાણવુંકે રૂપીઓ જમના હાથમા ને રોહડીઉ ડાબા હાથમાછે ને તે શરવાલાની શખીઆ બેકી થાએતો જાણવુંકે રૂપીઓ ડાબા હાથમાં ને રાડીઉ જમના હાથમાંછે. જેમકે એક દાખલો.

જમના હાથમાં રોડીઉં.

રોડીઆને એકીની કીમત	૧૯
જમના હાથની શખીઆને બેકીએ ગુણો....	૧૨
	૨૨૮

ડાબા હાથમા રૂપીઓ.

રૂપીઆને બેકીની કીમત	૧૪
ડાબા હાથની શખીઆને એકીએ ગુણો	૩
ગુણાકાર......	૪૨
બે ગુણાકાર મેળવો	૨૨૮
	૪૨
શરવાલો	૨૭૦

જે શરવાલો બેકીછે એટલે તેના ૨) થી કરીને ભાગ બરોબર જાએય તેથી રોડીઉ ડાબા હાથમાછે એવુ પરખાએય.

પરચુટન બીનાં.

ઘર ધણીઆની—શેઆની અને ઊદીઓગી ઘર ધણીઆંની પરકાશતા શુરજની માફકછે. શુરજનુ અજવાલું બંધ થઈગીં એટલે શંધી દુનીઆ જેમ ડરામની લાગે તેમજ હેવી ઘર ધણીઆની ગુમ થઈ એટલે શંધું ઘર અકારૂ થઈ પડે.

એક દાહપણ—જે વાતની તમુને ખબર નહી તે વીશે ચુપકીદી બેશવું તથા જે તમે શારી પઠે જાણતાં હોવ તે તકરારને વખત જાહેર કરેવું એ એક ખરૂ ડાહાપણછે.

ચીનાવોની એક કેહવાત—ખુશામતીઆ' આદમીનો ભરૂશો કરતાં નહી કારણકે જાહાં શુધી તમારી અવશથા આબાદ હશે તાંહા શુધી તેઓ તમુને શેર શેર દુધ પાશે પણ જારે તમારી દુર દશા થશે તારે તે ખુશામત ખોરા શુકી રોટલીનો ટુકડો બી તમુને પુછનાર નથી.

ફરજ વીશે ગફલત—આપણી ફરજ બજાવવામાં ગફલત કરવાથી બીજાંઓ કરતાં ગફલત કરનારને પોતાને ઘણી વેલા વધારે નુકશાંન થાએછે હેવી ગફલત કરનારના એતેકાદ તથા શચાઈ તથા હુશીઆરી વીશે લોકોને હેવો બુરો શક આશતે આશતે ઊતપંત થાએય કે તેથી અંતે મોહટી હાંની પોહચીઆ વીના રેહતી નથી.

પોતાને પીછાંનવું—એક ઘણો કાબેલ ઈરાનાની હકીમ ઘણો વીચાર કરવા પછી હેવું કહી ગીઓછ કે પોતાને પીછાનવા શીખવું એ દુનીઆને ઓલખવા શીખવાનો એક ઓતમ મારગછે.

આલશ—આલશ બધાં પાપનું એક મુલછે. જે કોઈ પાપથી દુર રેહવા માગે તેણે પેહલાં આલશથી દુર રેહવું જોઈએ. આલશુ આદમીના મનમાં તહરેવાર બદ વીચારને ભુંડી ઈછાકતીની ઊતપંતી થાએછે વાશતે આલશ દુર કરી તનમનને ભલા ઊદમમાં રોકાએલું રાખવું તે પાપથી છુટુ રેહવાનુ મુખીઅ હથીઆરછે.

કરકશર—જેમ આદમી જે ખાએય તેથી નંહી પણ ખાધેલું જે તેને જરેય તેથી પુશટ થાએય તેમજ આદમી કમાએય તેથી નહી પણ જે કમાંઈ કરકશરથી જાલવેય તેથી તવંગર થાએય વાશતે ઊદીઓગી આદમી ગમે હેવી કમાઈ કરે ને કરકશર રાખે નહી તો તે કદી તવંગર થઈ શકનાર નથી.

ગરમ પાંણી—પાંણી ગરમ કરવું હોએતો તે કેટલેએક દરજજે ગરમ થાએય. તે હદ પછી પાણીનો બાફ થઈ હવામાં ઊડી જાએય વાશતે પાણી માંથી ગરમ વરાલ નીકલવા માંડી એટલે તે વધારે ઊનુ કરવાની કોશેશ કરવી નહી. કેમકે તેવી કોશ

શથી લાકડાં માતરે નકાંમાં બાલવામાં આવશે ને પાંણી વધારે ગરમ થવાનુ નથી

અમેરીકાન લોકોની દોલત—શ્રી અમેરીકાનાં ઈઊનાઈટેડ ઈશટેટશના લોકો જેઓ "અમેરીકાનો" ને શાધારન નામે જણાએલાછે તેઓની દોલત અથવા શંપતીનુ એક ગરંથ કરતાએ વરતાંન કીધું છે. તેની કીમત ૧૮૫૬ માં ૧૧૩૧૭૬૧૧૯૭૨ ડાલર અથવા નજીક રૂ ૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ થઈ હતી.

કવરી બદાંમ—કેટલાએક લોકોને ટેવછે કે બચાંને તેઓ કવડી બદામ ખામુખા ખવાડેચ તે એવી મતલબથી કે બાદી થાએ નહી. પણ એવું કરવાને મોહટી ભુલ કરેચ. બદામનો કવડાટ એક જાતનુ ઘણું બુરૂ જેહરછે. તે જેહરને લીધે આદમી અથવા હરેક પરાણી મરણ પાંમેચ અથવા દુખી થાએચ. વાશતે બચાંને કધી ધઈને કડવી બદામ ખવાડવી નહી

જરમન શીલવર—જરમન શીલવર કરીને મીશર ધાતુ થાએચ તેમા તરણ ભાગ શીશું, વીશ ભાગ નીકેલ, વીશ ભાગ જશદ અને શાહઠ ભાગ તરાંબુ હોએચ પેહેલા તાંબુ પીગલાવીઆ પછી નીકલ તથા શીશું ને તાર પછી જશદ તાવી મેલવવામા આવેચ

બચાંને ચલાવવું—બચાંને ઘણીવાર હાથમાં અથવા ગાડીમા અથવા બીજી જગોએ બેશાડી રાખવાથી તેને મોહટી હાની પોહચેચ વાશતે તેને ગાલીચા પર ફેરીઆ મારવા દેવાં તથા ચાલવા દેવાની ઘણી જરૂરછે જે એ જરૂર મુજબ કામ કરવાપર બચાંની જીદગાનીનો આધાર ઘણી વેલા રેહછે.

બે ચીજ કદી કીટાતી નથી તે—ધરમાતુ આદમીએ શખાવતે કરેલો પઈશો અને ગીલાખોર આદમીની જબાનપર કદી કીટ ચહડતો નથી

રંગવાના હુનરમાં એક શુધારો—ઘરબાર અને બીજી વશતુ રંગવા શબંધી હવડા એક હેવુ ઈઅંતર બનાવવોમાં આવીઊંચ કે તેથી હરેક વશતુપેર ખુબશુરત લાકડાઓનો દાનાદાર દેખાવ લાવી શકાએચ એ ઈઅંતર શોધી કાહાડનારને તેનો ફાએદો કેટલાએક વરશ શુધી ભોગવવાને ઈંગલંડની શરકારથી શનદ મલીછે.

મશખરી—અનાડી લોકો શાથે મશખરીનો વેહવાર રાખશો નહી કેમકે તેઓ ખુશ મશખરી ને પાજી પણામાં ફરક શમજનાર નથી જેથી તેઓની મશખરીથી તમુને કોઈ વાર અતીશે લજવાઈ મોહડો પશતાવો ખેંચવો પડશે. વલી મશખરીનો વેહવાર તમારી બરોબરીઆં શીવાએ કોઈ બીજા આદમી શાથે રાખશો નહી

ઘધેડાં—બે ઘધેડા એક ઘોડાના જેટલો બોજો ઊંચકી શકેચ. એક ઘોડો પાંચ પુરૂશના જેટલો બોજો ઊપાડી શકેચ. એ પરમાંણે એક ઘધેડુ આદમીના કરતાં અડી ઘણો બોજો ખમી શકેચ. બાજી વખતે કેટલાંએક ઘધેડાં કેટલાંએક આદમી કરતાં અડી ઘણી અકલ પણ ધરાવેચ।

શાદીની શીખાંમણ.

આવી જો પડે ટંનટો તો જરાબી તું ધીર ધર
કે ઢાંકી રેશે તે ધીરજ તુંજ ટંટાનુ ઘર
ભલીછે નરમાઇ જકે થાતી હોએ મારામાર
નરમ રેશમને ના કાપે વેહતી તલવાર
મીઠી બોલી, નરમાઇ, નમનતાઇને ધીરમી
એક બાલ વતે તું બાંધી લાવે મશતાનો હાથી.

પેએ વીદીઆવાનો વચે ના હોએ જધડોને જગ
કધી નવ લડે વીદ્દીઆવાંન કોઇ મુરખ શંગ
માટુ કદાપી કોઇ મુરખ તપી કાબેલને બોલે
કાબેલ તેને ધીરજ ને દેલાશો દેવા મુખ બોલે
તુટતા એક બાલને બે દાનાવ મલી બચાવે
પતાવટ કરવાને વચમાં કોને નાહી બોલાવે
હોએ લડનારા નાદાન જો આમણુ શામણુ બવે
નીચે લોહાંની શાકલ તોડાવે તેમો શાંનો શંધે

કોઇ એક શમે શાંમ શેહેરમાં થઈઉ હુલડ
લોક બધુ નાહુથી ગઈઉ દેશ થઈઉ ઉજડ
કોઇ ગામડીઆનાં દીકરા હતા તે વીદેઆવાન
તે પાદશાહનાં વજીર થાઇ પામેઆ મોહું માન
અશલ વજીરના દીકરા હતા મુરખ અપાર
લીખશુત પેરે લીખવા લાગા ગામડીઆને દાર

આહાં બાએગથી કડવું મોહો લઇ નો જા દેશત પાશે
કે કડવું મોહ દીઠાથી જીવ તેહનો પણ ખારો થાશે
જે હશતું મોહ લઇ પોતાંની હાજત આહાવાને જાએ
તે ખુલા કપાલે ગીઆથી તેહનાં કામની પણ શીધી થાએ.

દાનાવ પુરશ વચંન પોતાનુ બોલે તારે
અથવા લુકમો લેવા હાથ લંબાવે કારે
કે તેનાં નવ બોલાથી હોએ ઉપજતી હાણ
અથવા ન ખાધાથી જાતો હોએ તેનો પરાણ
તે કારણે બોલવું તેતુછે મોટી હેકમત
ખાવું તેતુ આપેછે શુખાકારીને નમીઅત.

કોણ આવેછે ઘરમો તને એટલી પણ નથી ખબર
તારે તું કેમ જાણેછેકે શું વીતેમ ઉચા આકાશપર.

શવભાવ માહારો નવ લાવે તજને ને દીશે ખોડ
તું પોતાના ભલા શવભાવને હાથથી કદી નો છોડ.

(ર૦ મરજબાનજીની શુરેચતાન.)

ગરબી.

શમજુક ધણીઓ ઘણીવાર શુધીતો પોતાની બઈરીઓની આહી ચાલ ચલણ જેવી ગહન કરેછે. પણ આખરે જારે તેઓને માલમ પડેછે કે શીખામણ આપતાં છતાં તેઓ શુધરે તેવી નથી તીઆરે તે ધણીઓ અકલામણથી ગુશામાં આવીને પોતાના ઉભરા કાહાડી નાખેછે.

મેં ના જાણીઉં આગલ આવું, ભાહી ન પરણત તુનેરે ॥
જાણીને કો કુવામા પડે નહીં, નહીં કહીં ઔપજ મુને ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧॥
ડુંગરાતો કુરથી રટીઆલા તેહવું જ તાહરૂં રૂપરે ॥
ચોડખું જીતો કુએડ ભારી, કેમ રહેઓ જાઉં ચુપ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૨॥
ધપ ધપ આગે જદથી ફુલી, પાવઇઓ દેખાએરે ॥
ટપ ટપ વલગે કામે જોઇ વર, ખરી લુચાઇ જણાએ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૩॥
ખરાબ મશકા દેખું તાહરા, કો લજવાવે કુવરે ॥
પટ પટ બોલે શામું આહરી, જાણે નહીં નીજ ભુલ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૪॥
ઘર ધશે પણ શાડે નારી, નથી ધીર કંઇ ચીત માંલરે ॥
ભાગે ફોડે તે શહુ શહુ હું, પામ ખરાબ ઘર માલ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૫॥
ઘણી મેહનતથી કરૂ હું પઇશો, તેમ તેમ તું બહુ ખોઅરે ॥
કરવા આગલ ટાણે ખરચ શહુ, પેલી તું કેમ ન જોએ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૬॥
ચાકરી મેં બોઇ વાકે તાહરે, રેટીઆલી તું ન શારીરે ॥
બઇરી આણે લછમી પણ તું, નેથ પગી વહુ ભારી ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૭॥
ગુણ ચતુરાઇએ નહીં કંઇ આએર, લાએર કરવે નખરારે ॥
બાઇ બાઇ બોબલે ધાણી કરવે, ઘેર ઘેર બહુ તું ફરા ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૮॥
વરના ઉપરથી પરીત ઉઠાડે, કારણ શુછે તેતુ રે ॥
શવલી મરજી રાખું તોપણ, પર પર કા પાડે નેતુ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૯॥
નઠારી થઇને કરે બીજાને, કાં તું ચટાવે આવરે ॥
ઉલટો ચોર કુટવાલને દડે, નહી શમજશ થઇ નેઆવ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૦॥
વહુ અબલાને શીખવવાને, કાલ ઘણો મેં ખોએરે ॥
કુશંગતથી શબલી થઇ બહુ, ખોટો મારગ જોએ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૧॥
હું નથી મુરખ જાણું છું નીતી, શમજાવીને કહુંછુંરે ॥
પણ નહી માને છેલી શીખશા, ફારગતી હું દઉં છું ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૨॥
ઘણી ઘણી હાથો મારે હુતી, બનીને તારો પરીતંમરે ॥
આખર તેં પશતાવ કરાવીઓ, તું ઉધત નહીં કંમ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૩॥
છતી બઇરીએ ખાવે હેરાન, શુખતો કાહાથી હોઅરે ॥
ધીક ધીક બાએડી લેજવા કંઇ તું, હુવા શા ચારૂં જેઅ ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૪॥
આ શહુ ભુંડી ટેવ જે તાહરી, છોડી દેની ફેરવરે ॥
નરમ પરીત શંપથી રહીએતો, ઘર નીલીઉં જાય શેહેર ॥
શમજ હીણ નારી તું ॥ ૧૫॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લું. નવેમબર ૧૮૫૭ આંક ૧૧ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

મીનાબાઈ.

હીંદુસથાનના મુલુકમા ધાર પરાતના રાજા અનદરાવે ઈ૦ શ૦ ૧૭૨૭ ના વરશમા હકુમત કરવા માંડી એ રાજ્ય શતર વરેશાની વએનો થઓ તારે કાઈક મુશકેલાતથી તેણે ગાદી મેલવી ખરી પણ તે આરામથી રાખી શકીઓ નહી શીંધીઆ તથા હોલકરે તે મુલુક વેહચી લેવાની પેરવી કીધી અનદરાવ પોતાનુ રાજ જાલવવાને વેરથ મેહનત કરવા પછી મરણ પામીઓ તેના અખતીઆરપર તેની લાએકીવાલી વીધવા રાણી મીનાબાઈનો ઈલાકો હતો.

મીનાબાઈ મોહટી આબરૂના માબાપની દીકરી હતી તેના ભરથારના મરણ વખતે તે હમેલદાર હતી તે જાણતી હતી કે તેની શાશરી તરફવાલા કેટલાએક લોકો તેના ભરથારના તથા તેના દુશમન હતાં મુરારીરાવ પુઆર નામનો એક હલકા જનમે જનમેલો શરદાર પોતાના કેટલાએક મલતીઆઓ શાથે હમેશા કાવતરૂ કરતો હતો એ ધણીથી મીનાબાઈ ધાસતી રાખતી હતી વાશતે ધાર છોડી તે મંડુ ગઈ તાંહાં તેને પેટે એક પુતર અવતરીઓ તે પુતરનુ નામ રામચંદર રાઓ પુઆર કરીને રાખીઉં એ કુંવરના જનમથી મીનાબાઈને હીમત આવી કે તેના ભરથારની હકુમતપર તેનો ઈલાકોછે તે હવે મજબુત થશે. ધારના કીલાની પાંસબાની કરનાર શરદાર જે પોતાના મરનાર રાજા આનદરાવની વીધવા શાથે વફાદારીથી ચાલતો હતો તેથી ધારની ગાદીનો પુરશવારેશ અવતરેલો શાભલી પેશા મુરારીની શાર્મને બતવારીથી થઓ મુરારી રાવે બરજોરીમા કશુ શારૂ પરીનામ જોઈઉં નહી તારે હગાઈ અખતીઆર કીધી. તેણે મીનાબાઈનો તાબેદાર થવાનો એકરાર કીધો. પછી તે બાઈને ધાર આવવાને કાલાવાલાથી કેહવાડીઉ. તે મુજબ વીશવાશ રાખી તે બાઈ આવવા લાગી તારે એ દગા બાજે તેને રશતામાં અટકાવી એક ઘરમા તેણે વાશો કીધો હતો તેની આશપાશ એ દગલબાજનાં લશકરે ફરી વલી તેને કેદ કીધી તે લશકરે એ ઘરને આગ લગાડી બાઈ તથા તેના બાલકનો નાશ કરવાની કોશેશ કીધી એ વખતે મીનાબાઈ કશી પરકારે ઘભરાઈ નહી તથા પોતાની અશલી હીમત છોડી દીધી નહી. હડે મગજે વીચાર કરી પોતાના કુવરને એક ગામડાંની ઓરતના દીકરા શાથે અદલ બદલ કીધો તે પછી તે ઓરતની પાશેજ તે બાલરાજાને એ રાણીએ રાતને વખત કેટલીએક તદબીરથી ધારના કીલામા શઈ શલામત મોકલાવીઓ એ તદબીરની ખબર જારે મુરારીરાવને પડી તારે તે ના શીપાગ થઈ બરાડવા લાગો ને તે મુજબ વેર લેવાની ધમકી આપવા લાગો પણ મીનાબાઈએ તેને શાફ એમ કહીઉં કે " મારા ભરથારનો કુવર ગઈ શલામતછે એટલે બશ હું મારા જીવની દરકાર કરતી નથી ને તારીથી કોઈ પરકારે બીહીની નથી મારીપર તુને ગમે તેવો શેતમ ગુજાર " એ બોશાલે મુરારીરાવને કહી તેણે ધારના કીલેદારને અરજ મોકલી કે તે કીલાનો તથા કુંવરનો બનચાવ અત શુધી કરવો એ બાઈએ કેહવાડીઉ એ બાઈની પોતાનીજ્ઞું હાલત શામેચ તે વીશે તે કીલેદારે કશી બીનતા કરવી નહી ને પોતાનુ કામ એશાતવારીથી કરવું. થોડાવારમા મુરારીરાવને તે [illegible] લશકરે શીકશતે આપી તેટલા મીનાબાઈ કાઈ પોતાના [illegible] રાજનો બનચાવ કરવાની તદબીર કરવામા કશુર રાખતી હતી નહી પોતાની જેમ જેમ વધારે દુર દશા થતી તેને લાગી તેમ નાહીમત થઈ ઘભરાવાને બદલે હીમત પકડી ચીન કેડાણે રાખી પોતાની આશપાશના રાજવાલાઓ પાશે તેણે મદદ માંગી શીંધીઆ (જેકે એ બાઈના ભરથારનો વેરી હતો તોબી તેની) પાશે એ રાણીએ મદદ માગી કેહવાડીઉ કે આગેલ ગમે

તે થઇઉ ઉઘ્મે તે વીશરી જઇ અનંદરાવના વારશના હકનો નીભાવ કરવો એજ મોશાસે એ બાહદુર ઓરતે બરીટીશ શરકારનીબી મદદ માંગી હતી. એ બધે હાકમોને એ વખતે એ રાણીને આશરો આપવાને દરૂશત લાગુ નહી પણ ગુજરાતવાલા ગાએકુવાડની દરબારમા એ રાણીના શગા હતાં તેઓએ તેની દરખાશપર ધેઆન આપી શકારામ ચીમનાજી નામના શરદાર શાથે એક લશકરની મદદ મોકલી એ લશકરને આવવાની ખબર શાભલતા વેલજ મુરારીરાવ ધાર આગલથી પોતાનો અશબાબ ઉઠાવી નાહઠો

એ મદદ ગુજરાતથી આવી તે મોકલનાર વરોદરાની શરદાર જેવા મેથે ધારમા પોતાનો કાબુ ચાલુ કરવાનેબી મરજી રાખતી હતી પણ તેથી કશો ફાએદો એ શરકારને થાએ એવુ હતુ નહી મીનાબાઇની મતલબતો તુરત બર આવી પેહલા શકારામ ચીમનાજીએ ને તેના મરણ પછી તેના હાથ હેઠલના એક શરદાર નામે બાપુ રગુનાથે ધારના રાજનો ઉગારો કીધો.

મીનાબાઇએ પોતાના ગુજરાતવાલા મીતરોની મદદથી પોતાનો મુલક જાલવીઓ એટલુજ નહી પણ આશપાશના પરાતોમા કેટલીએક શવારીઓ કીધી જેથી તેના લશકરનો ખરચ કેટલેએક દરજજે નીકલો ધારના દુશમનોના હુમલા અને લુટથી એ પરાતની આવક શંધી દુખી જવા શરખી થઇતી ને શંધી તીજોરી તે દુશમનોના જુલમથી ખાલી થઇતી વાશતે મીનાબાઇને પોતાનો નીભાવ કરવાને એ પરમાણે બીજા પરાતોમા ચડાઇ કરવાની અગત થઇ હતી

મીનાબાઇએ પોતાના ધણીના વારશને મારે ગાદીતા બંનમાવી ખરી પણ તે વારેશ જાહજોવખત જીવીઓ નહી એટલે એ કુવર રામચદર રાવ પુઆર જલદીથી મરણ પામો પણ હીનદુઓના કાએદા મુજબ મીનાબાઇએ પોતાની બેહનના એક દીકરાને પાલક લીધો ને રામચદર પુઆરનુ નામ તેને આપી ગાદીનો વારશ ઠેરવીઓ. મીનાબાઇનો વેરી મુરારીરાવ ઘણુ શુરૂ તે રાણીશાથે વેરથ લડાઇ કરી અને લાચાર થઇ તે મુલકગીરીમાં જતો રહીઓ તે પછી થોડેવારે તે મરણ પાંમો.

એ પાછી ફરીને આગપાશના કેટલા એક શરદારોથી ધારની ગાદીને ધાશતી બેહમી. કુકશીનુ પરગન ધારના રાજા પાશેથી એક મુશલમાન શરદારે આગળ છીનવી લીધુ હતું તે તથા કેટલાએક પીનડારી શરદારો અને શીધીઆ પોતે ધારપર દબાન કરતા રહેઆ પણ મીનાબાઇ જે ઉમરે નાહની પણ અકલે બુજરગ અને જાતે ઓરત પણ અનુભવ અને મરદાનગીમા પુરી હતી તેણે પોતાના હકનો બનચાવ જુધ તથા તદબીરથી અછી તહરે કીધો આશરે ૧૮૧૭ ના વરશમા બરીટીશ લશકર માલવામા દાખલ થઇઉ મીનાબાઇ જે શદા હુશીઆરી રાખતી હતી તેહવા શનેમાં ફાએદો લેવાને ચુકી નહી તેણે ખોલલી રીત દોલતરાવ શીંધીઆને કેહવાડીઉં કે જે નાણાંની જામીનગીરીમાં બદનાવરનુ પરગણુ ગીરવી આપવામા આવીઉ હતુ તે નાણા પાછા પગાર કરવા પછી તે પરગણુ શીંધીઆ રાખી બેઠો હતો તે કાંઇ શારૂ નહી વાશતે તે પરગણું તુરત ધારની દરબારને હવાલે કરવુ તેમજ પીનડારા શરદાર કરીમ પાશેથી બરશીઆનુ પરાત પાછુ લેવાને પણ એ શીંધીઆની મદદ માગવામાં આવી હતી એ પરમાણે કેહવાડતી વેલા મીનાબાઇએ શાફ જાણાવીઉં હતુકે જો એ વાજબી એલતેમાશ શીંધીઆ કબુલ રાખશે નહીતો બીરટીશ શરકારને વચે નાખવાની ફરજ પડશે એ વખતે ગાએકુવાડ શરકારની મરજી હેવી હતી કે એ બાબદમા ઇંગરેજને વચે નાખવો નહી એ શરકારે હેવી તદબીર કીધી કે તેથી બદનાવરનુ પરગણું ધારની ગાદીને પાછુ આપવામા આવીઉં અને બરશીઆનુ પરાત પાછુ અપાવવાને પોતાનો વગ ચલાવવાને શીંધીઆની શરકારે કબુલાત આપી પણ એ છેલલુ કહેલું પરાત જે પીનડારીઓના હાથમા હતું તે તેઓની શાથે લડાઇ કરી તેઓને તારાજ કરનાર ઇંગરેજોના હાથમાં જલદીથી આવીઉ ઇંગરેજ શરકારે તે ધારની ગાદીને બખશીશ કીધુ. તારપછી એ શરકારે ધારના પરાતને પોતાની બાંહેધરીમાં લીધું

લાએકી વાલી મીનાબાઇ પછી ઇંગરેજ શરકારની શામે વફાદારીથી ચાલવા લાગી એ બાઇ જેવી બાહદુર તેવી જ લાએકી વાલી હોવાથી તેણે શચાઇ, શખાવત, નીતી, નમરતા અને પરોપકારી પણા મારે તેણે મેલવેલું નામ આ દેશના અને બીજા લોકોમા ઘણું શુધી વીશરાશે નહી.

ખીલાલ કઠીઆરો.

બગદાદ શેહરની અંદર બીલાલ નામનો કઠીઆરો રેહતો હતો તે પરોઢીઆમા ઉઠીને જંગલોમા જતો અને મોટા દરખતો ઉપર પોતાની કોહાડી ચલાવતો હતો. બીલાલ એક મારગી હતો અને જો મશજીદમા બરોબર જવાએ અ

ને અફીમની એકુ નાહાની ગોલી, ચહડાવી કે પછી બીજી બાબદની તેને દરકાર નેહી હતી. તે પોતાની કોહાડીને શાફ અને ધારદાર રાખતો હતો કાએકે શઘો આધાર તે ઉપર જ હતો. તેને-કકડો રોટી તથા વશતર લાકડા વેચીઆથી મલતા હતા

બીલાલને એક દાહાડે ખલીફના બાવરચીએ હોકમ કીધો કે કાલે સંકારામા ચાર ભારા લાકડાના શરકારી રાધણીમા નાખી જાએ, બીલાલનુ મોહોડું એ હોકમથી શફેદ થાએઉ. તેને જોએઉં કે આતો ઉલટી રોજી મલી લાકડાં પશંદ પડે તેવાં લેઈ જવા પડશે, કાઈ કશુર થાઈતો માર ખાતો મરી જવશ અને વલી શરકારનુ કામછે તે એક દામ નથી મલવાનો બીલાલના હાતમા કશો ઉપાએ નહી કે છટકી જાએ ના કેહતો માથુ ધડથી જુદું પડે બામદાદની અગાઉ ઉઠીને બીલાલ જંગલ તરફ ચાલીઓ શુદા લાકડા જેમ બને તેમ એખઠા કીધા અને વખતશર બાવરચીખાનામાં લાવી નાંખીઆં

ખલીફનુ બાવરચીખાનુ બીલાલને એક નવી દુનીઆ માલુમ પડી તેની નજર આગલ તરેહવાર વાશણો અને તરેહવાર શામાન નજર આવીઆ જે કદી તેને સપનામા જોએઆ ન હતા ખલીફ તથા તેના ખટલાને શારૂ પલાવ, કોફતા અને શેકારોને રાધવાની તઈઆરી ચાલતી હતી અને તેની અંદરના મશાલાના વાશથી બીલાલનુ નાખ તાજું થાઈ ગીઉં, "હા, વેઠે પકડાએઓ ખરો પણ મારો જીવ ખુશી થાએઓચ." તે જોરથી દમ લેવા લાગો અને આનદમા પડીઓ

"કેટલો વાર થાએઓ તું ઉભો રહેઓચ—નીકલ"એવો બાવરચીનો ગોશા ભરેલો આવાજ શાભલતા બીલાલના દીલમાં દુખ પરાપત થાઈ આવીઉ તેને એવુ લાગુ કે પેલી નાહાની છુરી તીતરના આટરડાંને નથી લાગી પણ મને જ લાગીચ તે ધ્રુજીઓ અને જલદીથી શલામ કરી બાવરચીખાના માહેથી બાહેર નીકલી પડીઓ પેલા ઠીંગણા અને માતેલા બાવરચીએ પાતલા અને ભુખા કઠીઆરાની કદર નહી બાધી પોતે તરફદના અને મીશતાન ખાણાથી ધરાએલો અને પોતાની ચરબ,એટલીતો વધારેલી કે આખો અદર પેશી ગએલી, તે મેહનતુ ગરીબની ભુખ શું જાણે ? જો એક નાહાનો કલેજી ઇઆ તલલીનો કકડો ઇઆ મરઘીની પાખનુ એકે હાડકુ બીચારા કઠીઆરાને આપતેતો તે ઉપર કેટલું હેશાન થતે ?

બીલાલ જેવો બાવરચીખાનામાંથી બાહેર ચોકમા નીકલીઓ કે દાદર ઉપરથી શપાટ ધગાવાનો આવાજ તેને શાભલીઓ તેના મગજમા જે કોફતાઓના ખેઆલ હતા તે ઉડી ગીઆ. મોત પોતે શામણે આવીઉ "ખલીફના જનાનાની ઓરતો મારી શામણે ઓવેચ ! નજરે પડીતો ખાજેશરાની તલવારથી મારૂં ડોકુ ઉડી ગીઉ, હુદાશ તાતારનુ લશકર મલતેતો બેહતર" એકાએક તેને એક ઉપાએ શુજ પડીઓ ચોકની શગે મરમરની ફરશબંદી ઉપર તે ઉધે મશતકે પડીઓ, જેમ કોઈ હીનદુ પોતાના દેવ આગલ શાશતાગ નમશકાર કરે તેમ. અને પોતાની આખ વીચી તેના મેલા કપડા અને ગરીબ હાલત તથા તેનુ શરીર બીકથી કાપતુ હતુ તેથી ખલીફની ઓરતોએ તેની મશકરી કરવા માડી અને શારી પપે પેત પોતામા હશીને ચાલવા માડીઉ, બીલાલ ચું અથવા ચા કરીઆ વગર મુગો પડી રહેઓ હતો. તેને વીચારીઉકે અવે શંધા ગીઆ તેથી આશતે ઉઠીને પછવાડે જોએઉ કે કોઈબી રહી ગીઉચ. તે જોએચ શુ કે તેની નજરે એક પરી ચેહર પડી જેને પોતાનો બુરખો ખીશાડી કઠીઆરાની જરા મશકરી કરી જતી રહી

ગરીબ, બીચારો બીલાલ ! તે જલદીથી પોતાની જુફડીમા ગીઓ તેની આખી જીદગીમા આવું કદી જોએઉં ન હતું બામદાદની અગાઉ ઉઠીને હમેશના કરતા વધારે મેહનત કીધી હતી તેના લાકડાથી ખલીફના આખા બાવરચીખાનામાના પકવાનો બનીઆ હતા પણ એક કટકો પણ તેને નહી મલીઓ અને છેલે જારજીમા દેશની પરી ચેહરે તેના દીલને આજુરદા કરી નાખીઉં બીલાલનુ માથુ વા પકડવા લાગીઉ અને પોતાની ખાટલી ઉપર પડી નીચે જણાવી આ પરમાણે બકવા લાગીઓ

"અરે ! હુ દરવીઅવાન કાએ નહી થાએઓ ? અરે ! હું ખલીફ હોતે, નહીતો સારો કાજી બી હતે પછી પેલા ચડાલ બાવરચીને એવીતો લાત મારતે અને પેલી ચલકતા ડોલાવાલી નાહાની શુંદર પરી ચેહરને મારે ગળે લગાડતે શું ચેહરો, અરે તેના હોટ, ખચીત પરવાલાનાજ હતા ! અરે તેની આખનો ચમકાટ, નરી વીજલી ! ઇનશાલા ઓ તાલા પેલા કમબખત માતેલા બાવરચીને મારા મેહલમાથી કાહાડુ અને તેને કઠીઆરો બનાઉં અને એટલુતો કામ કરાઉ કે શુકામા શુકી અને પતલામાં પતલી હીંધણ જેવો બની જાએ. હુ ખલીફ અને પછી—ગુલામોને તો એવા દોડાઉ કે મારી દરબાર હેરતમા રેહ શરબત બરાબર નામ—અરે કોફતા

ઓની રકાબીઓ શુકરાને છેદે વેર મુક અરે ગોલાબ ક્યહા) પેગંબર સુંકો નેવો મુઝ તીનરોને એક આખા ન્હી નાવેર ખાએઆય કરૂ અને પાણી પીઉ?—કદી નહી મા ર્‍ા' ઓલામો પાશે તરેહવાર ગરબતો બનાઉ ઓ પરી ચેહ ર, જેના દમ આગલ ખોતનની કશતુરી કુચ નથી, જેની આગલ શરવ વાકુ લાગેય અને ગોલાબ તથા નરગેસના હા ત ત્વગ થાઈ ગએઆય જેની આખથી મારા કલેજામા એ ટનોતો થા પડીઓય કે અગર પેના નાપાક બાવરચીએ કોક તાની શીક ઓકી હતેતો તેટલુ નહી લાગતે અરે મને શી ક ઉપરનો ગઝથી નાહાનો કવાબ જે આગલજ હતો તે કા હાડી નહી આપીઓ વારૂ, કાલા દીલના બાવરચી અરે પરી ચેહર! મારા પેટમા ભુખ લાગીય અને મારૂ દીલ પે આરથી ગએય પરી ચેહર અને બાવરચી બધો મારા જાન ઉપરજ ખેડાય એકતો પેઆરથીજ મારી નાખેય અને બી જેતો ચડાલ ખુની, એના બોલથી મને કકલાવેય તોબી જો પરી ચેહર મલીતો બાવરચી શુ કે તેના બાપની અથવા કો ઈનીબી દરકાર નહી કરૂ તે મને જોઈને હશીકે મારૂ દુખ આશમાન તરફ ધુમાડાના કરતા વધારે જલદીઉડી જવાનુ "

આવી રીતે તે બોલતો હતો એવામા જમીનમાથી ધુ ઓ નીકલીઓ અને બીલાલ જોએયતો જે તેના મનમા હ તી તેજ પરી ચેહર ઉભી થાઈ બીલાલની તાકાત નહી રેહી કે એક બોલબી બોલી શકે પેલી પરી ચેહર બોલી કે "બીલા લ, બીલાલ, મારા ખાવંદ, હુ તારી ઓરત, તારી પાશે આ વીય!"

"મારી! આમન—મારી પોતાની—મારી પણ ખરેખર મારીજ કેની—મારી મશકરીતો નથી કરતી " બીલાલ એમ બોલીઓ

"અગકરી! પોતાના ખાવંદની મશકરી થાએ, અરે મા રા બીલાલ હુ કેટલી તારી ઉપર ફીદા છેઉ " એમ કહી તે ને પોતાનો હાત બીલાલના ચેહરા ઉપર ફેરવીઓ અને તે ની દાહાડી શાથે રમવા લાગી

બીલાલ બોલીઓ—"હુતો ખોઆબમા પડીઓય, મને મા?, એમ નહી ગમે, આવો શુદર હાત, વારૂ પેઆરી આ હાત મારા આખમા નાખુ "

"હુ શચી તારી પોતાનીજ છેઉ, મારા ખાવંદ મારી આખની તેજ તુજછે " ,

બીલાલ પોતાની આખને ઠંડક આપેય એટલામા કો ઈએ તેની જુકડીનુ બારણુ ખોકીઉ બીલાલ બીએ કે રખેને કોઈ મારી ઓરતને જોએ તેની જુકડીમા જનાન ખાનુ નહી હતુ, એકે કોટડી પણ નહી, એ પેટીબી નહી કે તે મા પોતાની ઓરતને સતાડે તેથી થોડાએક લાકડા પડેલા હ તા તેને એકક ઉપર જલદાથી મુકીને તેની પછવાડે સતાડી અને પછી બારણા આગળ જઈને શાબરેમનો પેલા માતેલા બાવરચીનો આવાજ' કઠીઆરો બીચારો અતીશે ઘબરાટમા પડીઓ તે બાવરચીથી એટનોતો બીહતો હતો કે તેહ ગે એમનીશરી નહી જાણે હુગાએનો હોએ, તેમ તેને આખ ઓલતો અને અવાચી ખાતો બારણુ ઉઘાડીઉ

બાવરચી બોલીઓ, ઓ આલશુ કુતરા, હુ પોતે તારી જુકડી આગલ ઉભો રેહુ અને તુ શુઈ રેહે? શુ હુ તારો ગુર બી નહી, બોલ નીમખ હરામ ગોલામ? શુ હુ તુને વરતાવતો નથી? તારા બીજા ઘરાકો મારા પાઉની ખાક બરાબર નથી, શ ઘા કરતા વધારે લાકડા તારી પાશેથી કોણ લીએય?

બીલાલે આજીજીથી કહેઉ કે "શાહેબ ગુલામને આ ગુનાહ માફ કરો અને અવે પછી શાહેબની ચાકરી કરતા ભુલુંતો મારૂ શર તમારા પાઉની નીચે છેજ "બાવરચી બોલીઓ કે "અવે પછીની કબુલાત આપેય અને આજનો ગુનાહ," એમ કહી કઠીઆરાને એક લાત મારવા ગીઓ પણ કઠીઆરો ખોરી ગીઆથી લાત લાકડાની ચોરને લાગી અને ચોર શાથે માતેલો ટીમરા જમીન ઉપર ચીબડાની માફ કુક ધીમ દેઈને પડી ગીઓ પેલી ઓરતનો ચીચોરી પાડી બાહેર નીકલી આવી અને બાવરચીતો જમીન ઉપરજ રહે ઓ પોતાના બળથી ઉઠવાની શકતી રેહી નહી

બાવરચીને ગોશોતો અતીશે આવીઓ હતો પણ પેલી ઓરતને જોઈ તેની આખ ફરી ગેઈ. તેને નરમાશ પકડીને કઠીઆરાને કહેઉ ભાઈ તારો હાત આપ હુ ઉભો થાઉ તે મ તેમ કરી ટીમરા ઉભો થાએઓ

બાવરચી બોલીઓ, "ઈઆર બીલાલ, તારૂતો નશીબ દર્ગાઉ, તારા ઘરમાતો એક હીરોજછે "

"તેતો હુજ રાખવાનો "

" જો તુ શમજતો નથી શો નોહોર રોજી લાવી આ પુ, આએ ઓરત મને આપ, લે, આપણે એજ શાદુ કરીએ, આજ પછી તુ મારો ચાકર નહી પણ મારો એક દોશત જે એમા તને ઘણુ શારૂછે "

કઠીઆરો જોરથી બોલીઓ, " હુ કદી એને વેચનાર નથી, એની કીમત દુનીઆમાં છેજ નહી "

" વારૂ બીલાલ, એઆદ રાખજે, આવતી કાલે શો

મોહોરને શારૂ કેહવો તુ ફોકે ફોકે રડશે તે દેખાડીશ" આવી ધાશતી આપી બાવરચી જતો રહેઓ

બીનાલ બોલીઓ "આ પીડામા કાહા આવી પડીઓ" તે આખો દાહાડો દલગીર રહેઓ, જોકે પરી ચેહર પાશે હતી તોબી શહવારના ખલીફના શીપાહીઓ કડીઆરાની જુંપડીની આશપાશ ફરી વલીઆ અને ઓરતને તથા કડીઆરાને પકડી ખલીફની આગલ લેઈ ગીઆ તાહા ખલીફે હોકમ કીદા કે ઓરતને મારા હારમમા લેઈ જાઓ અને મેહલની અનદરના બદીખાનામા બીનાલને નાખો

બીનાલ બદીખાનામા માથુ કુટવા લાગો અને દાહાડીના બાલ પીખવા લાગો તેને પોતાના નશીબને ખુબ બદનામ કીધુ અને ખલીફ તથા તેના બાવરચીઓને ખુબ ગાલો દીધી "ખચીત મારી પછવાડે શેતાન લાગો હશે અને આ પરીને મારી પાશે મોકલી મારો જાન લેવડાવાની પેરવી કીધી હશે શા માટે મે એવી ઓરત ચાહી કે શેતાનને દાવતરૂ કરવાનુ શુજ પડીઉ તવગર અને કાબુવાલાઓની આખ થાઈ અને મારી ગરદન ઉપર તલવાર ખેચી અરે મુરખ બીલાલ! અરે કમબખત બીલાલ! તુ કડીઆરો તારૂ બરોબર પુરૂ નહી થાએ, ઘરમા કશુ વાશણ નહી, એક ઓરડો નહી, શુઆને કાથાનો શવરીઓ આપો નહી અને તુને પરી શાની જોઈએ? એવી પરી શુ તારા ઘરમા શોભશે? અરે તુ ઘધેડાને શુનેરી લગામ અને તોફો જીનથી શીનગારવા ગીઓ અરે નથારૂ કુકર ને ગદડીમા ફરેચ તેને મખમલી મોજે પેહરાવા ગીઓ અરે તુ ધારતો હતો કે તારા માથામા અકલછે પણ તારામાતો મુરખાઈ ભરેલી માલુમ પડી આવી અવે એ માથાનો શો હાલ થાશે

આવી રીતે બીલાલ પશતાવો કરતો હતો તેવામા તેની આગલ એક બુજરગ મુરીદ આવી ઉભો બીનાને તુરતજ તેના પગ ઉપર પોતાનુ માથુ ધરીઉ તે મુરીદ બોલીઓ, "તુએ અણઘટતી અને પેલી મુરાદ ચાહી અને જારે તે મુરાદ બર આવી તારે તુને શમજ પડી કે એવી મુરાદ ચાહવી નહી જોઈએ તારી આખ હવે ઉઘડી જે હાલતમા આપણ હોઈએ તેમા શબુરી અખતીઆર કરવી જોઈએ જા, હીઆથી અવે પછી તારા ધધામા દેઆનતદારીથી ચાલજે અને ઉદીઓમી રેહજે તારો ધધો કાઈ નીચ નથી, ઉદીઓગમા કાઈ એબ નથી એબ માઠા કરતુકોમાછે, તુ અવે છુટો થાએઓ"

મુરીદ પાછો જતો રહેઓ અનેબીલાલ આખ ઉઘાડીન જોએયતો પોતાની ખાટલીની નીચે ભોએ ઉપર પડેલો અને પાશે કોઈ નહી

જાદુગર અને તેનો ચાકર.

જાદુનો ખોટો વેહમ આદમીના મગજમા કેટલીએક વખત કેવી રીતે પેશેચ કે તે વીશે તે વેહમ રાખનાર આદમીને કશી ખબર રેહતીજ નથી જાદુની ઠગાઈ જો આપણે પકડવા બેશીએચ તો ઘણી વેલા તે પકડાયા વીના રેહતી નથી એટલાજ મારણથી કોઈ હુશીઆર આદમીને જાદુ જાણવાની ઠગાઈ કરનાર આદમી પોતાનુ જાદુ બતાવતા નથી ને વખત શાગે નથી, જગો બરોબર નથી, શનજોગ શંધાતો નથી, હેવા તહરેવાર બાહના કાડીને તેઓ તેવા હુશીઆર આદમીની આગનથી છટકી જાએછે પણ તેટવામા જો કોઈ ગાફેલ અને વેહમી આદમીઓ તેઓને મલી આવીઆ તો પછી શધો વખત શારો, જગો બરોબર, શંજોગ ઘટતો અને બીજા શધા વાના મનમાનતા થઈ પહોછે ઠગારાઓ વેહમીઓની નજર ચુકાવી ગાફેલનુ ચીત ભમાવી હાથની ચલાકી અને મલતીઆ આદમીની છુપી મદદથી વેહમીઓને ગમે તે પરકારના ચમતકાર બતાવેછે ને જાદુ જાણવાનો ઢોંગ લઈ બેશેછે એ પરમાણે ઠગાનાર આદમીના મનપર ઠગાઈની અશર થતા વાર લાગતી નથી તે ખચીત જાદુની હશતી કબુલ કરેચ ને પેલા ઠગારા ઇલકતી બાજને જાદુગર શમજેચ પણ એ પરમાણે ઠગારાઓથી ફરેબ ખાઈને જાદુનો વેહમ રાખવા ઉપરાત કેટલીએક વેલા કોઈ તીજ ઘણીએ ઠગાઈ કીધા વગર કેટલાએક કારણોથી કેટલાએક આદમીના મનપર એ ખોટો વેહમ અશર કરેચ તે વીશેની એક રમુજી વાત અતરે લખીછે એક મોહટા શેહરમા એક પઈશાદાર આદમીને "જાદુ કરવા" તથા વીર શાધવા શીખવાનો ઘણો વેહમ હતો તે હંમેશએ કારણ શારૂ પોતાના ઘરમા તહરેવાર ફાફા મારતો હતો પણ તેવા ફાફાની મતલબથી તેનો ચાકર કાઈ અનજાણ ન હતો નહી એક દીને એ વેહમી આદમીએ વીર શાધવાની કોશેશ કીધી તે કારણ શારૂ પોતાના ઓરડામા અગરબતી, લોબાન, શીંદુર, મગ, લીંબુ, મેશ વીગરે લાવી શધી તઈઆરી કીધી રાતનો વખત થઓ એટલે તે ઓરડામા પોતે આવીઓ પણ તેની શરી ગડબડ અને તઈઆરી

કર પાંમી ગીઓ હતો કે આનં શેઠ જાદુનો કાંઇ અખતરો કરનારછે માટે તે જોવા શારૂ તે અગાઉથી તે ઓરડામાં ભરાઇ એક નાધલાં બાક તલે શુઇ રહેઓ. તેના શેઠે તેને એ વખત ઘરમા જોએઓ નહી તેથી મનથી ખુશી થઓ કે આજ કોઇને કશુ ખબર પડવાનું નથી. તેણે ઓરડાને મા હેલી બાજુથી શાકલ પુરી પછી બતી ગુલ કરી નાખી શઘું અધારૂ કીઘું તારબાદ લીંબુ કાપી તેમા શીંદુર ભરી અગર બતી શલગાવી ને આગપર લોબાન મેલી ધુઇ ઝીધી એ પરમાણે તહરેવાર ગોઠવણ કીધા પછી તે પોતાને મોહડે ફીરેલુ કાઈ મંતર ભૂનવા લાગો ને અરદ તથા લીંબુ આશપાશ ફેંકીઆ તેમાનું એકાદ લીંબુ તથા થોડા અરદ પેલા ચાકરને વાગા તેથી તથા ધુવાડાથી અને પેલા "મતર" ના ડરામણા અવાજથી તે ચાકર ઘણો ઘભરાએઓ કે રખેને તેને કઈ દુખ થાએ. તેવાંમા તેની ઓરડુએ એક આરશી મેલેલી હતી તેપર તેની નજર પડી તેમા તેણે પોતાનો ઓરો જોએઓ પણ ઘભરાટથી તે એટલો બેફામ થઇ ગીઓ હતો કે પોતાની પડછાઆ ને ઠેકાણે કોઇ બલા શમજીઓ તેણે ધારીઉં કે તેના શેઠના મતરથી એ બલા જાગી હતી હેવા વેહમથી તે વધારે ઘભરાઈને ધ્રુજવા લાગો. ઓરાની દેહશત તેના મનમા એટલીતો બેઠી કે પોતે શુતો હતો તાહાથી નાશવાનો તેણે ઇરાદો કીધો. તે બાકની તલે શુનેલા હતો તેથી ઇઆદ રહીઉ નહી વાશતે જવો જોરથી ઉઠવા ગીઓ તેવોજ પેલો બાક ઉડી ને પેલા આઇનાપર પડીઓ એટલે ભારી અવાજ થઈ તેના ટુકડે ટુકડા થઈ ગીઆ પેલો શેઠ શમજીઓ કે હા, વીર જાગીઓ ખરો ને તોફાન કરેછે તેથી પોતે બરબડતો હતો તે મતર બધ કરી તે વીરને કાબેઘમા લેવાનુ મનતર ભણવાલાગો પેલો ચાકર અકરાએલો ગભરાએલો દરવાજા આગલ જવાના ફાંફા મારતો મારતો પતીઆરાંપર જઈ પડીઓ. તાહાના શધા વાશનોની ચોરટુટી પડી વાશનો આશપાશ ગબરવા લાગા ને પાણીના ઘીત ચાલીઆ પેલો શેઠ ઘભરાએઓ કે વીર જાગીઓછે ને કેદમાં આવનો નથી તેથી જલદી માગો જાણ લેશે. વાશતે તે ધુપદાન વિગેરે વાલી બારનુ ઉગાડી નાહઠો તે પાછો ઘરની બાહર ગીઓ. તેનો ચાકર ફાશતે રહી તેની પછવાડે નીકલી પોતાને મકાને જઇ સુતો હતો

એ પરમાણે એ બધે જણા પોતાની મેલે ઠગાઆ તે ઠગાણાની અંગર તેઓના મગજ પર ઘણું શુધી રહી. ચાકર હમેશ માનતો રહેઓ કે તેના શેઠે મનતરથી કોઇ બલા જગાવી હતી ને તે ખરેખર જાદુગરછે પેલો શેઠ પોતાના મનમાં હેવોજ વીચાર લઇ બેઠો કે હું વીરતો જગાવી શકીઓ ખરો પણ તેને કાબેદામા રાખવાનો એલમ બરોબર નહી આવડીઓ તેથી તે કામ બધ કરવું પડીઉં

એ પરમાંણે તહરેવાર રીતે કેટલાએક આદમીઓ જાદુ શબધી કોઇના ઠગીઆ વગર માતરે ઘભરાટથી તથા અગનાનપણાને લીધે હેવાતો ઠગાએછે કે તે કરતા વધારે તેઓ કોઇ મતલબીઆ ઠગારાઓના હાથપર ઠગાએ નહી વાશતે જેઓ જાદુનો વેહમ રાખતાં હોએ તેઓએ એ વાત વાંચીને ખુબ હુશીઆર થવુ ને શમજવું કે તેઓએ કોઇ ચમતકાર જોએઓ હોએતો તે વીશે શારી પઠે ખોલ તથા તપાશ તથા પુછપરછ અને વીચાર કીધાથી હેવો મનપતીજ ખોલાશો મલશે કે તેથી જાદુનો વેહમ રેહશે નહી.

એક મોહટો કુતરો.

—o—

કુતરાની જાત વીશે તહરેવાર બીનાઓ જણાઇછે તેમા હવડા એક વધારો થઓછે. તેની વીગત નીચે પરમાણેછે —

અમેરીકાની રાજધાણી નીઉ ઇઆરકમા એક ધણી નામે ફરાનશીશ બટલર પાશે એક કુતરોછે એ કુતરાનુ નામ પરીનશ કરીને રાખીઉંચ તે કુતરો લઈને મી૦ બટલર ઇગલડ મધે આવીઓચ જે કોઈ એ કુતરો જોએચ તે અચરત થવા વીના રેહતું નથી તે હજુરતો એક વરશની ઉમરનો થઓ નથી તેટલા તેની ઉનચાઈ શાડતીશ ઇનચ તથા લંબાઈ શાતકુત નવઇનચ તથા શરીરનો ઘેરાવો એકતાલીશ ઇનચ તથા આગલા પગનો ઘેરાવો તેરઇનચ તથા, ગરદનનો ઘેરાવો પચીશ ઇનચ તથા વજન બશો રતલનુછે. તેનુ જોર એટલું બધુછે કે બશો રતલના વજનવાલું આદમી તેની પીઠપર કુદીને બેશેતો તે જરાબી વાકો વલવા અથવા આમતેમ ખાધા વીના પીઠપર તેને ઉપાડી શકેછે. અલબતાં તે પુરતી ઉમરનો થએથી ઘણો વધારે જોરાવર તથા માતેલો થશે. એક છોકરાને પોતાની પીઠપર ઉપાડવાને તે હવડાં શીકેલોછે ને આગલ જતા આદમીને ઉપાડવા લાએક થશે

એ કુતરાના ઘનાએક ચીતારો લીધામા આવીઆમ. તે મોહટા કદ શાથે બેહદ હીમત તથા અતીઘણી ખુબશુરતી ધરાવેચ તેઉપરાંત તે હેવો આધીનછે કે પોતાના ધણીના તાબામા એક બોકલીઆની માફક રેહેછે. એ કુતરો

મેરીકા મધે જનમીઓ હતો. તેની કીમત તેનો ધણી રૂ૨૫૫૦ ગુણીની કરેછે. થોડા દીવશપર એ જાણવર આપણી રાણી તથા તેના કબીલાને દેખાડવામાં આવીઉ હતુ. તે જોઈ તથા તેની હકીકત શાંભલી શકે કોઈ તાજુબ તથા ખુશી થયાં હતાં. શરવે ઠેકાણે લોકો એ કુતરાને જોવાની ખાએશ કરેછે. એવો બીજો કુતરો આગલ કદાચ થઈ ગીઓ હશે અને હવઠાંબી કોએ હોએ હેતુ. શાંભલીઆમાં આવીઉ નથી.

તાજ મેહેલ.

આ દેશમા ઘણે ઠેકાણે જોવા લાએક ઈમારતોછે તે ઘણી ખરી દેહરા તથા મશજીદના રૂપેંનીછે આગલા વખતનાં હીનદુ તથા મુશલમાન હાકમોએ તે બનાવેલીછે. તે બનાવવાપર મેહનત તથા પઈશા અને હીકમતની કશી કશુર કીધામા આવી નથી એ ઈમારતો હેવી શોભઈતી તથા પકકી રીતે બાંધવામા આવીછે કે તે ઘણી મુદત શુધી કાએમ રહી શંઘલી દુનીઆના મુશાફરોને પોતાના ભપકાદાર તથા ઉમેદા દેખાવ અને મજબુતીથી અચરત કરેછે. હેવી ઈમારતોમાં એક મુખીઅ ઈમારત આગરા મધેછે. તેનુ નામ તાજ મેહલ કરીનેછે જેનો નકશો આગે બીનાને મથાલે મુકેલોછે. જે કોઈ આદમી એ ઈમારતની વાત શાંભલેછે તે તેજોવાની ખાએશ કરેછે ને જે કોઈ તે જોએછે તેને તે છોડી પાછું જવાં ગમતુ નથી એ ઈમારતનો હેવાલ એક નામીઆ બગેરીશ અમલદાર નામે કરનલ શલીમન પોતાના ગરંથમા લખીઓછે તેમાથી મુખતેશર ગારાઉશે અતરે શકીઓછે.

આશરે છ માઈલની વેગલાઈ પરથી મેં પેહલો એ ઈમારત જોઈ તારે તેના ગુબજ અને મીનારા મારી નજરે પડીઆ પચીશ પચીગ વરશ શુધી એ નામીચુ બાંધકામ જોવાને હું આરજુમદ હતો. કારણકે મેં એને વીશે એટલીતો તારીફ શાભલી હતી કે તેટલી તારીફ દુનીઆમા બીજાં કોઈ બાંધકામ વીશે શાંભલી હતી નહી એ મગછ્દ જેમા દીલીનોઆગલો શેહનશાહ શાહજાહન તથા તેની રાણી નુરમેહલને ડાટવામા આવીઆંચ જો મારી નજર પડતાં વાર બીજી શઘલી ઈછછા એક કોરે મેલી તે જોવાની મે ખાએશ કીધી ને શઘલે ઠેકાણે ફરીવલીઓ તાંહાં શુધી મેં કશી થાકબી લીધી નહી પેહલાતો મને હેવુ લાગુ કે શઘલી ઈમારત પરમાણે ગુબજ અતીઘણો મોહટો હતો તથા મીનારા અતી ઘણા શાદા હતા. પણ નજદીકથી આ

છી રીતે જોતાં અને શઘલા ભાગોનુ પરમાન તપાશતાં મારી ખાતરી થઇ કે એ ઇમારત શઘલી બાબદમાં શંપુરણ અને શોભાઈતી હતી તાજ મેહલ વીશે મેં તારીફ તો ઘણીબી શાભલી હતી. પણ મુશાફર લોકો જે ચીજ જોએચ તેનુ શદા થોડી ઘણી શહરે ભરેલુ વરણન કરેછે એવા વીચાર ઉપરથી મેં ધારીઉતું કે કદાચ મેં કોઇ કોઇ બાબદમા હુ નાઉમેદ થઇશ પણ જોવા પછી તો વકી રાખવા કરતા મને વધારે હરખ ઉતપન થએો જે ગુબચપર પેહલા આપણી નજર પડેચ તેના મથાલાથી તે કબરની આગલના પરદાની નકશી આપણે છેલલી જોઇએ તાહાશુધી હર રીતે, આપણને વધારે ખુશી ઉતપત થાએછે દર એક ભાગ આનંદથી તપાશવા પછી આખા ઇમારતનો ખેઆલ જારે જોનાર કરે તારે તેને દલગીરી ઉપજવા વીના રેહતી નથી કે હેવી ઇમારત શદા જોવાને તેને બનશે નહી ખરેખર જે ધણી તાજ મેહલ જોએ તેના મનમાંથી તે વીશેની ઇઆદ કધી ખીશનાર નથી

પાદશાહ શાહજાહન તથા તેની રાણી નુર મેહલને એ મશજીદના ભોંએરામો એક બીજાની પાશે પાશે ભુમીદ કરેલા છે. એક ઉમદા શીડી ઉતરી એ ભોંએરામા હુ ગીઓ એ પાદશાહ રાણીની કબર પર શીંગેમરમરની બે તખતીઓ છે.. એ તખતીઓની બરોબર મથાલે અને ભોંએરાંની ઉપલી તરફની ભોંએપર એટલે ગુંબચની તચેના વચલા ઓરડાની ભોંએપર તેવાજ શીંગે મરમરની બીજી બે ઉમદા નકશીવાલી તખતીઓછે. જે તખતી રાંણી નુર મેહલની કબરને મથાલેછે તે પર કુરાનમાથી કેટલાએક કલામો લખેલાછે પણ પાદશાહની કબરને માથેની તખતીપર કચુ લખેલું નથી ભોંએરાના તથા ઉપલી તરફના ઓરડાની વચેવચમા રાણીની કબરની તખતીઓછે ને પાદશાહની કબર વાલી તખતીઓ દરવાજામા દાખલ થનાર આદમીના દાવા હાથ પરછે. ભોંએરામાની તખતીપર એક બાજુએ રાણીનુનામ આએ પરમાંણે શારી રીતે કોતરેલુછે. 'મુનતાજઇ મેહલ, નુર બેંગમ' (એટલે જે. મેહલનુ નુર બેગમ) એ નામની શાથે તેના મરણની તારીખબી લખીછે. એવુ માલુંમ પડેચ કે એ રાણી ઇશવી શને ૧૬૩૧)ના વરશમા ને તેનો ભરથાર શાહજાહન ઇશવી શને ૧૬૬૬ ના વરશમાં મરણ પામીઆં હતા. એ રાણીને હનેલ હતા ને, તે એક કનેઆને જનમ આપતાં મરણ પામી લોકોમાં હેવી વાત ચાલેચ કે એ કનેઆ જાહરે પેહટમા હતી તારેજ એ રાંણીએ તથા તેની બીજી પુતરીઓએ એને રડતી શાભલી હતી તેથી તેણે પાદશાહને બોલાવી અગાવી હેવું કહીઉ કે ' જે બચુ જનમવાની આગમ,રડચુ શંભલાએ તે જનમવા પછી તેની માએ કદી જીવે નહી વાશતે હુ ધારૂચ કે મારૂં મોત નજદીકછે, મારે બે અરજ કરવાનીછે એક તો એકે મારા મરણ પછી તું કોઇ બીજી અઓરત શાથે પરણુનો નહી કે મારા બચાઓને કોઇ બીજી રાંણીને પેટના બચા શાથે તારા હેત તથા રાજ મારે હરીફાઇ ન લડાઈ કરવી પડે નહી બીજું એકે મારા નામની ઇઆદગારી રાખવાને જે કબુલાત આપીછે તે મુજબ મારી ગોરપર કબર બનાવજે ' એ પરમાણે કેહવા પછી પેલી કનેઆને જનમ આપવા પછી એ રાણી મરણ પામી. પાદશાહે તેના જાન બનચાવવા શારૂ શઘલી દાઇઓ તથા વઇદોને બોલાવીઆ હતા પણ કોઇ તેના જીવનો ઉગારો કરી શકીઆ નહી. તેના મોતની વખતે કીધેલી બંને એલતેમાશ પાદશાહે કબુલ રાખીહતી તેની કબર જે પાછલથી તાજ મેહલને નામે ઓલખીએચ તે તુરત બાધવા માંડી ને પાદશાહ તેની જગો કોઇ બીજી રાણીને કદી પરણેઓ નહી જે ધણીએ એ ઇમારત શુરૂ થાએથી તે પુરી થતા શુધી જોઇતી તે કહીગીઓચ કે બાવીશ વરશ શુધી વીશ હજાર આદમી એ બાધવાના કામમા ખપીઆ હતા તે ઉપર તરણ કરોડ શતર લાખ ઉડતાલીશ હજાર છવીશ રૂપીઆનો ખરચ થઓ હતો જારે મરીબાઓટી શઘલે ઠેકાંણે ફરીને એ ઇમારત જોઇ રહી તારે મેં તેનો વીચાર પુછીઓ કે ' કેમ એ ઇમારત કેહવીછે? ' તેણે જવાબ દીધો કે ' હુ શુ વીચારૂચ તે મારીથી કહી સકાતુ નથી કારણ કે હેવી ઇમારત વીશે મને અભીપરાએ આપતાં આવડતુ નથી પણ એ જોવાથી મને કેહેવું લાગેચ તેતો હુ તમુને કહુછુ, તે એમકે મારે વાશતે તને હેવી કબર બંધાવાને કબુલ કરેતો હું આવતી કાલેજ મરવાને તઇઆર છેઉ ' ખરેખર ઘણીએક ઓરતોને એવોજ હરખ એ તાજ મેહેલ જોવાથી ઉપજીઓછે એ ઇમારત જમુના નદીને કાંઠે આવેલીછે તેની તરણ બાજુએ લાલ કતરની ઉનચી દેવાલ બાધી લીધેલીછે. એ ઇમારતની, જગોમાં દાખલ થવાને કબરની દખન દશાએ એક આછી કારીગીરીથી બાધેલો દરવાજોછે કબરની બીજી બે બાજુએ બે શોભતી મશીદોછે. તે બને ડોલ, કદ તથા કારીગોરીમા શોધી પરકારે શરખીછે એ બંનેમાથી દાવી બાજુનીજ માતરે બનગી કરવાના કામમા આવી શકે કારણ કે મુશલમીન લોકો જારે બનગી કરેચ તારે તેઓએ પોતાનુ મોહડુ પશચમ તરફ ફેરવું જોઇએ. વાશતે ઉગમન તરફની ઇમારત શરદ ઓમલથ

બરવાના અથવા શણગારના બીજા કામ શારૂ વાપરવામા આવેછે શઘલી ખાલી જમીનપર ચોરશ ખાનાઓ કરી વચમા ખુશબોદાર ફુલ પાન રોપીઆય ને બાજુએ શરવના તથા બીજા શારા જાહડો ઉગાડીઆય તાહા જુદા જુદા ફતરની ફરશબદી કરી ફરવાની જગો કીધીયં ને વચેવચ હેવા ફુવારા કીશાય કે શાજને વખતે તે છોડવામા આવેય તારેશઉ કોઇ શેલ કરનારને મોહટો આનદ ઉપજીઆ વીના રેહતો નથી એ જગોએ યુરોપીઆન તથા શઘલી કીશમના દેશી લોકો દર રોજ શેલ કરવાને જાએછે

મશજીદ તથા ચોતરો ને મીનારા ઉનચા શીંગેમરમરના બનાવીઆછે તેમા કેટલાએક કીમતી ફતરા અથવા જવેર જડીઆય આશપાશ ફરતી દેવાલ રાતા ફતરનીછે પણ તે વચે થાબલા તથા દેવરીઓ શીંગે મરમરનીછે મશીદના તથા બીજા ઓરડાની દેવાલની માહેલી બાજુ શીંગેમરમરની તથા બીજી વશતુને શીગેમરમરનો આકાર આપીને બાધીછે ને બાહેરની શઘી બાજુએ રાતો ફતરછે જે ઇંતરડીના શરખો દીશેય એ શઘો શીંગેમરમર તરણશો માઇલની વેગલાઇ પરથી એટવે જેપુરના મુલુકમાથી ગાડા ભરી લાવવામા આવતો હતો રાતો ફતર જે કરલના શરખોછે તે ધોલપુર તથા ફતેપુર શીકરીમાથી આણેઓ હતો એ ઇમારતનો નકશો પેહલ વેહલા તઇઆર કરનાર ધણીનુ નામ આશટીન ડી બોરડો કરીને હતું એ ધણી ફરાનશનો દેશી હતો તે ઘણો કાબેલ તથા કવી હતો તેનીપર પાદશાહનો ઘણો વીશવાશ રેહતો તે જે કાઇ કરવાને અલામન કરતો ત પાદશાહ પટનુ ધેઆન દઇને શાબલતો

શાએલીઓ વીચાર કરો.

કુવરબાઇ આખો દાહડો ઘરમા રેહેય બીચારીનો બાવદ મરી ગીઆ પછી તે કેયે બાહેર નીકલતી નથી તે કેહેય કે એક વખત કોટમાથી મેહમ લોહોડાની શડક ઉપર હુ ગેઇ તેથી મારૂ માથુ ફરી આવીઉ અને બાહેર ફરવાની તો મને તેવ નથી. તોબી કુવરબાઇ હજારો કોશની મુશાફરી એક કલાકમા કરેય શું એ અજબ જેવુ નથી? એક કલાકમા જો બાફની ગાડી પદર કોશ ગઇતો આપણી આશપાશની ચીજો જેવાકે ઘરો, ખેતરો, જાહાડો, રેકડીઓ એટલાતો જડપથી ચાલી જશે કે તેને જોતા આપણી આખમા તમર આવે તોબી જારે આપણે દર કલાકે વીશ હજાર કોશની મુશાફરી કરીએય તારે આપણને કાઇ માલુમ પડતુ નથી થાક નથી લાગતી આખે તમર નથી આવતા છવફરી નથી આવતો એ કેમ? એ શુ ખેલછે બાફની ગાડીમા એક નાકે બેઠા અને જોકે પવન નહી હશે તોબી ગાડીની જડપથી આપણા મોહોડા ઉપર પવન મારશે અને તારે આપણ તરીશ હજાર કોશની મુશાફરી કરીએય તારેતો ઘણી વખત પવન લાગતોબી નથી અને લોકો તો પખા પણ હાતમા પકડેય એ શુ અજાએબ? બલદની ગાડીમા બેઠા તો ગાડીના આચકા, હાકનારની ગડબડ, ઘોડાની ગાડીમા પણ તેવુ રેલવેની ગાડીનો ભારી ઘોઘાટ પણ જે ગાડીમા આપણે દર કલાકે તરીશ હજાર કોશ મુશાફરી કરીએય તે ગાડીનો ખખરાટ નથી, કાઇ ગડબડ નથી, તેમા આપણ આશાનીથી રહીએય અને જારે આપણ કેટલાએક કરોડો બલકે અમજો કોશ કરીઆ કે પછી તે ગાડી છોડી ગાડીના બનાવનાર આગલ જઇ ઉભા રહીએય એ કેટનો ચમતકાર!

પણ કોઇ કેહશે કે એવી ગાડી હોએ? અને આટલી જડપથી ચાલે? હા, એવી ગાડીછે તેનુ વરણન શાભલો. એ ગાડી ગોલ દડાના જેવીછે તેનો શઉથી મોહોટો ઘેરાવો ૨૫૦૦૦ માઇલછે તે ગાડીમા આશરે હેંગી કરોડ ઉતારૂઓ છે. દર પલે ઉતારૂઓ ગાડીમાથી ઉતરતા જાએય લાબી મુશાફરી તો જુજ કરેય એ ગાડી ઘોડા ઇઆ હાથી નથી ખેચતા, નથી બાફ ઇઆ વીજલી કામે લગાગેલી પણ એ ગાડીના બનાવનારે તેને એક આચકો શરૂઆતમા એવો તો આપીઓય કે ગાડી હમેશવેર ફરીઆ કરવાની.

ઉપલી શઘલી બીના ટુકામા અને શાધારણ ભાશામા જણાવા માગીએતો એછે કે જે દુનીઆ ઉપર આપણે વશીએય તે એક મોટો ગોલોછે તે ગોલાનો આકાર નારગીના જેવો છે ફેર એટલો કે નારગીની વચોવચમાથી ઘેરાવો આર ઇઆ પાચ તશુછે અને દુનીઆનો ઘેરાવો પચીશ હજાર માઇલછે જેમ નારગી રકાબીમા પડી રેહેય તેમ દુનીઆ પડી રેહતી નથી પણ શુરજની આશપાશ ફરેય [illegible] જગા ઉપરથી દુનીઆ નીકલી પાછી તેજ જગો ઉપર આવેતા એક વરશ થાએય અને શુરજની આશપાશનો ઘેરાવો એટલો મોહોટોછે કે દુનીઆ દર કલાકે શાહાઠ હજાર માઇલ ઉપર ચાલે તારે વરશે તે ઘેરાવો પુરો કરી રેહ અને દુનીઆ જારે એવી જડપે ચાલી તારે આપણ બેઠા હોઇએ, ચાલતા હોઇએ, ઉભા હોઇએ, શુતા હોઇએ તોબી દર કલા

કે દુનીઆ શાથે ગાહાક હજાર માઈલ દુર ચાલીઆ જાઈએેચ.

બાલકોની કેલવની શંબધી માતાઓને ચેતવણી.

બાલકોને જરી શકે તેથી વધારે ખોરાક આપવાથી તેનો મારો બીગડી તે દુખી થાએેચ તેમજ તેની શકતી કરતાં વધારે શીખવાની કોશેશ કીધાથી તેની મન શકતી નબલી થઈ તેને દુખ પોહચેચ વલી જે ખાણુ બચાંને લાએકનુ નહી તે તેને ખવાડીએતો જરુર નથી તેમજ તેને લાએકનુ નહી હેવુ શીખવવાની કોશશ કરવી વેરથ જાએેચ જેમ ભારી ખોરાક બચાને નુકશાન કારકછે તેમજ અઘડી બીનાઓ તેનથી શીખવી મુશકેલછે બચું જાંહા શુધી શારી પેઠે બોલી શકે તથા બીજાનુ બોલવાનુ શમજી શકે તથા શરીરે જોરાવર થાએ તાહા શુધી તેને લખવા વાચવાનુ શીખવવાની કોશેશ કરવી જોઈતી નહી પણ બચાને લખવા વાંચવા શીખવાની અગાઉ બીજી ઘણી વશતુ શીખવી શકાએેચ બચાંની નીતીના નાધલા ગીતો તથા ગરબા ગવાડવા. તેઓ પોતાની આશપાશ જે જાનવરો તથા વશતુઓ જોએ તેમના ઉપીયોગ તથા ખાશીઅત વીશે સુખીઅ વીગતે તેઓને રહી શમજાવવી જે કપડા તેઓ પેહેરે તેમા કેઈ વશતુઓ વપરાએેચ ને તે કેહવી રીતે વપરાએેચ તે વીશે શાધારણ ગનાન તેઓને આપવુ જે ખાણુ તેઓ ખાએ તે કેમ બનેચ તથા પકેચ તે વીશે તેઓને વાકેફ કરવા શારા ચીતારો તેમને દેખાડી તથા મધુર ગાએન શંભલાવી તથા શારા ફુલ અને જાહાડો બતાવી તથા તેમની શુગધ આપી તે શરવે પશંદ કરવાનો શોખ તેઓમાં હલવે હલવે ઉતપન કરવો ટુકામાં કહીએતો બચુ ચાર પાચ વરશનુ થાએ, તેની આગમચ તેને લખવા વાચવાં શીખવવાની કોશેશ કરવી જરુર નથી પણ તેની આગમચ જુદી જુદી વશતુઓ અગવાં વશતુઓના નમુના તેઓને બતાવી તે જોઈ તે વીશે શાભલી તથા શમજીને ગનાન મેલવવાને બચાને શીખવી શકાએેચ. ટુકો ખબો લખવા તથા વાંચવા શીખવાની અગાઉ જો બચાના આખ કાન અને નાધલાં મનને ઘટતે મારગે ચલાવવા શીખવીજે હોએતો બચાને નાધપણમા શારી કેલવની મલેલી કેહવાએ. ખરેખર બાલકની માએ જો શમજુ હોએતો ઢીંગલી અને રમકડાં તથા પપેરા અને નાધલા જાનવરોથી બચાને એટલુ બધુ શીખવી શકેચકે તે ચોપડીનો હરેક શીખવવા કરતા બચાના મનપર વધારે અશર કરેચ ને તેથી બચાને વધારે ફાએદો થાએેચ અલબતા બચાને રમવાની જગો તે તેની નીશાલ અને રમકડાં તે તેની ચોપડીઓ કરવી એ કાંઈ જેવુ તેવુ કામ નથી જે કોઈ માતા હેવી નીશાલ અને હેવી ચોપડી પોતાના બચાને કરી આપે તેણે ભારી કામ કરેલું શમજવું ને તે બાઈને રૂડી સુઘીની તથા તેના બચાને ભાએગ શાલી કેહવા ઘટેછે.

દયાલુ હાથી.

હાથી જે બીજા જાણવરો કરતા જેવુ શમજુ તેમજ ઘણી વેલા દએઆલુ પરાંણીછે. એ વીશેનો એક દાખલો નીચે લખીઓછે.

લકનઔના નાઝીમ નવાબ શુજાઉદ દવલાને તાહાં ઘણાએક હાથીઓ હતા તેમા એક તેના બાપના વખતનો પુરાણો હતો નવાબ જારેબી શેકાર કરવા નીકલતો તારે એ હાથીને પોતાની શાથે લેતો. તેના હાઉદાપર નવાબનો કોઈ મોહટી પદવીવાલો અમલદાર માતરે બેશતો હવે બશંતની મોશમમા એક વખત નવાબનો શેકાર કરવા જવાનો શોખ થઓ. તેણે કેટલાએક હાથીઓ તઈઆર કરાવીઆ તેમાં આએ ઘરડો પણ હતો તેપર તેનો વજીર શવાર થઓ નવાબની શાથી શવારી શેહર બાહેર નીકલી બે ડુંગરોની કનેથઈ શેકારના મેદાન તરફ ચાલી તે ડુંગરની વચેની ખીણને નાકે કેટલાએક કાહેલી લોકો પાશેના ગામડામાથી આવી પડેલા હતા. તેમના શગા વાહલા તેઓને શવારૂ પડતા હવા ખાવાને તાહા મુકી પોતાને કામે ગીઆં હતા તેઓએ નહી ધારીઉં તુ કે નવાબની શવારી એ રશતે જશે હવે જગે શરાગે આવી તારે એ કાહેલી લોકો વાટમા પડેલા તેથી હાથીઓથી આગલ વધી શકાઈઉં નહી શઘી શવારી ખોટી રહી શબબ શું તે શાભલી નવાબ ઘણો ગુશે થઓ તેણે હુકમ કીધો કે એ લોકોની ઉપરથી હાથી ચલાવવા અને એઓને કચરીને આગલ વધવુ. નવાબના હુકમને કોઈથી ફેરવાએ નહી વાશતે વજીરે તે મુજબ અમલ કીધો પોતાનો હાથી એગેલમા હતો તેના માવતને હુકમ દીધો કે ધશારા ખદ આગલ વધવુ. માવતે હાથીને આગલ રેલવીઓ તે

ધશારૂણય આગલ ચાલીઓ તેની પછવાડે બીજા હાથીઓ બી ચાલીઆ, પણ એ નરકું જાણવર જેવું પેલા દુબલા અશક્ત ધાહેલી આદમીઓની નજીક આવી લાગું તેવું જ ઉભું રહીઉ. માવતે ઘણીબી સંભાવીઓ પણ એક તશુ તે આગલ વધીઓ નહી નવાબ વધારે ગુશે થઓ. વજીર માવતપ રધુમ ફરીઓને અતે આકોશથી હાથીને જેમ બને તેમ મારવાનો હુકુમ કીધો. માવતે અંકોશ શારી પડે વાપરીઓ. અને હાથી લાચાર થઓ. પણ તે તેના ઘાતકી ધણી કરતા વધારે દઆલુ હતો તેથી પેલા નાચાર આદમીઓને દુખ દીધું નહી. તે શમજી ગીઓ કે તેઓને પોતાની મેલે ખીશવાની શકતી નથી. વાશતે તેણે આશતે રહી પોતાની શુનથી પેલા દુબલા આદમીઓને રશતામાથી એક પછી એક ઉચકીને બાજુએ ઉનઆ મેલીઆ. એ પરમાણે મારગ મોકલો કરતો તે આગલ ચાલીઓ ને તેની પછવાડે બીજા હાથીઓ ચાલીઆ. શવારી આગલ વધી. જમાનો ગુજરી ગીઓ. હાકમની પદવી અને આદમીની શુરત ધરાવનાર ઘાતકી પરાણી અને હેવાનના રૂપના દએઆલુ જાણવરની એ વાત દુનીઆમા રહી ગઈય. દુનીઆના લોક તે આદમીપર ફીટકાર નાખી પેલા હેવાનપર આફરીન કરેય

ઈઉરપમાના કેટલાએક બખીલો.

ઈશવી શને ૧૭૯૦ મા પારીશ શેહરમાં એક શશક નામે ઓશતરવાલદ મરણ પામીઓ. મરણની થોડા દાહાડા અગાઉ તેનો ચાકરે ઘણી બોહોશ કીધી કે જરા શેરવો પીઓ અને તે થારૂં બજારમાથી થોડું ગોશ મગાવો. બખીલે જવાબ દીધો "હા મનેબી શેરવો ગમેય પણ, બોટા મારે ગલે ઉતરવાના નથી તારે તેનુ શું કરવુ? અમશથા બોટા બરબાદ થાશે." એ બખીલ મરણ પામીઆ પછી તેની પુંજી ૧૨,૫૦,૦૦૦ રૂપીઆની નીકલી.

દેનીઅલ દાનશરની ટોપી અતીશે જુની થઈ હતી અને તેનો એક દોશત જારે ઘણોજ બજીદ થાએઓ તારે એક શીલીંગ (અરધે રૂપીએ) એક ટોપી થોડા દાહાડા વાપરેલી વેચાતી લીધી. બીજે દાહાડે કોઈ ઘરાક મલી ગીઉ તેને બારે આને પાછી વેચી. એ ધણીના ઘરની પરોશમા પાણીનો એક બોબચીઓ હતો તેની અંદર નાહાતો હતો અને દીવાનુખાનો ખરચ કાહાડી નાખી પોતાનું બીનું બદન તેડકે શુકવતો હતો. જારે એ બીખારી મરણ પામીઓ તારે તેની પુંજી એટલી નીકલી કે તેની વરશની ઉપજ તારીશ હજાર રૂપીઆ આવે.

તામસ પીટ નામના બખીલ વીશે કેહેય કે મરણની માદગીની થોડા દાહાડા અગાઉ દુકાને ફરીઓ કે મુરદાની પેટી શશતામાં શશતી કાહાં મલેય. તે ૨૪૭૫૦ રૂપીઆની પુંજી મુકી ગીઓ.

તામસ કુક જારે ઘણો બીમાર પડીઓ તારે તેના વઈદે કહેઉં કે ભાએગે તમો પાચ છ દાહાડા જીવો. તે ઉપરથી કુકે વઈદને ઠપકો આપીઓ અને કહેઉ કે તારે મને દવાઈના અમશથા ખરચમા શુ કરવા નાખીઓ? અને અવે પછી તમારૂ મોહોડું દેખાડતા ના. એ ધણીની પુંજી તેર લાખ રૂપીઆની નીકલી.

સર ઉલીઅમ સમીથ જારે સીતેર વરશનો થાએઓ તારે તેની આખે મોતીઆ પાકા અને તે આધલો થઈ ગીઓ. નામીચા આખના વઈદ તેલરે તેની સાથે પકણ કીધી કે જો હુ મોતીઆ કાહાડુ અને તું જોતો થાએ તો મને ૬૦ ગીની (૬૩૦ રૂપીઆ) આપજે. બખીલે કબુલ કીધું. મોતીઆ કાહાડીઆ અને આખતો એટલી સજરી કે વગર ચસમે વાચવા અને લખવાનુ બની આવીઉ: જેવી પંછી નજર આવી કે બખીલ પશતાવો લાગો કે, મેં શું કરવા સાહાઠ ગીની પડી. તે કરદો કરવાની ફીકરમા પડીઓ. તેને એલાજ સોધી કાહાડીઓ કે જારે વઈદ આવે તારે જણાવે કે બરોબર દેખાતુ નથી. વઈદે હોકમ કીધો કે એક મહીનો પાટો આખે રાખ. બખીલ એક મહીના વેર આએ પાટો બાધીને ફરીઓ અને વઈદને જેમ તેમ કરી વીસ ગીની આપી પતાવીઉં. એ વખતે એ બખીલની મોટી મીલકતો હતી, સરકારી લોનો હતી અને ઘરમા ૬૦,૦૦૦ રૂપીઆ રોકડા હતા.

ફોશકીઉ નામના બખીલે વેઆજ વટાવ તથા મંદામણીથી પુશકલ નાણુ પેદા કીધુ. તેને તે શંતાડવા શારૂ એક ભોએરૂ ખોદીઉ અને તેમાં નીશરાણી મુકી ઉતરતો હતો. અને તેને એક કમાનનુ બારણુ કીધુ કે જેને ધાકીઆથી પોતાની મેલે ફલ બાહેર નીકલે અને પાછી કુંચી લગાડે તો જ ઉઘડે. ફોસકીઉ એકાએક ગેપ થઈ ગીઓ. લોકોએ પુછ પરછ ચાલી, તેના ઘરમા ખોળીઓ, આસપાસ જગલોમા શોધ થઈ કુઆ તથા તલાવમા ગલો નાખીઆ પણ ફોસકીઉ મલે નહી. તેનુ ઘર વેચાએઉ અને તેને સંભારતા બી

ગોરીઓની નજર ભોંએરાના બારણા ઉપર પડી. તેમા કું ચી હતી તેથી બારણુ ઉઘાડીઉ અને જોએયં તો. ફોગટીઉનુ સુરફ અને તેની આસપાસ ઢેલીઓ અને બારે પેટારાઓ જેમા પુશકલ ધંન પડેલું એક સમેદાની ભોંએ ઉપર પડેલીહતી. બખીલ પોતાના ભોંએરામાં બતી લેઈને ઉતરેલો કે પોતાની આખને ઠંડક આપે તથા ઢેલીઓ ઉપર શુંઇને જીવ ખુશી કરે પણ તેવામાં બારણુ ધં કાઈ ગીઉં અને ઢેલીઓ મોહોતનુ બીછાનુ થઈ પડી.

દુનીઆનાં જનાવરો.

આખી દુનીઆમા માણશની હે શીઘીતે નેવુ કરોડની વશતી કેહવાએય પણ કુદરતી વીદીઆ જાણનારાઓ એ શધી વશતીને એક જાત ગણેય—એટલે શંધા એક શરૂઆતથી નીકલીઆ અવે જેમ માણશની એક જાત ગણેય તેમ બીજા જનાવરોની પણ ગણેય પછી તેમા હજાર જનાવરો હોએ ઇઆં કરોહો જે જનાવરોના બધાં માણશની માફક ટ્ટવતાં આ દુનીઆમા આવેય જેવાંકે વાઘ, હાથી, ઘોડો, ઉટ, બકડા, મેહનડાં, ઉંદર, બીલાડા, ઇતીઆદી તેવી ૧૫૦૦ જાત માલુમ પડીય. અને બીજી ૫૦૦ વધારે હશે એવો કેઆશ કીરાય. પખરીઓની જાત ૫૦૦૦ માલુમ પડીય અને બીજી ૧૦૦૦ વધારે હશે એવો કેઆશ કીરોય. પેટે ચાલનારા જનાવરો જેવા કે શરપ, ઘલોદી એવાઓની જાત ૧૫૦૦ માલુમ પડીય અને ૫૦૦ બીજી હશે માછલીઓની ૬૦૦૦ જાતતો યુરોપના ખીઉજીઅમોમાંછે અને ૪૦૦૦ બીજી વધારે જાતો ધારેય મોવશફા જેવાં કે ઓફલગાએ, કાલુ, ખુપરીવાલા જનાવરોની જાત ૧૫૦૦૦ની ધારીઆમાં આવીય જીના જનાવરોની ૭૦૦૦૦ જાતતો એકઠી કરેઆમા આવીય અને આરતીકીઉલેતા જેવાકે કીડા, કરાડીઆ ઇતીઆદીની જાત એક લાખ ધારીઆમા આવીય. એ શીવાએ શઉથી ઉતરતાં જનાવરો જેવાકે પરવારાં તથા વાદલાંમાં રેહેય તેની [illegible] હજાર જાત હશે એમ ધારેય. શંધી મલીને ૨૫૦ [illegible] જાત ઈશવરની ઉતપન કીધેલી હાલ માલુમ પડેય એ [illegible] એક જાતમાં કેટલાં પરાણી હશે તેની શુમાર કરી હાતમાં આવનાર નથી એક જાતમાં કેરોડ ઉપર પરાણી હોએ તેમાં કાઇ અચંબરતી નથી ઉપલા હીશાબમા હવામાંના જનાવરો જે ખોલલી આંખે દેખાતાં નથી તેતો ગણેઆખી નથી. એક ફીલશુફ નામે એરનહ બરગે ખારશો જાત શુખશમ દરશેક કામથી શોધી કાહાડીઅ એ શઘલા, ગણતરી પોહોંચી નહી શકે એટલા જનાવરો એક-પરમેશવરે પેદા કીધાય અને તે શઘાને શારૂ ખોરાક તથા પોશણ પણ તઇઆર રાખીઉંઅ. શું તેની શકતી હશે? જેને આપણી દુનીઆમાં આટલું કીધુંય અને હજુર બીજી કરોહો દુનીઆંછે જે માણશ માતર દુરથી એક બીંદુ માફક જોઈ શકેય.

પરમેશવર કેવો દયેઆલુછે.

માણશને જે ચીજો શઉથી વધારે ઉપીઓગની અથવા ગરજનીછે તે પરમેશવરે અતીશે શશતી અથવા મફત કીધીછે. હવા જે વગર માણશને ચાલે નહી તે શઘાને એકજ રીત મલેય કોઇને કશી મેહનત કરવી પડતી નથી અને મોટુ આણશ તથા એક દીવશનુ બાલક, બંનેને એક રીતે મલેય. શઉથી શારી અને તંદરોશતીમા વધારો થાએ તેવી કશરત ચાલવાનીછે ચાલવાની કશરત આગલ ઘોડા ઇઆ હાથી ઉપર બેશવાનુ, ઇઆ ગાડીમા ફરવાનુ કાઇજ નથી તોબી ચાલવાનુ કોણને મોધું પડીઉંય? શઉથી શશ્ત અને તંદરોશતી ઉપજાવનારૂ પીવાનુ પાણીછે અને પરમેશવરે દુનીઆના દર એક ભાગમાં એ અગતની ચીજની બંખશેશ કીધીય વલી કોઈ કેહેય કે નીરમલ પાણી જેવુ બદનને તંદરોશતી તથા કરાર આપેય તેવું દારૂ ઇઆ શરબત ઇઆ બીજુ શારૂ [illegible] કોઇબી પરવાહી પદારથ આપતુ નથી. શઉથી પુશતી આપતો અને અવગુણ વગરનો ખોરાક જોઇતો શઉથી શારો. શારી રોટલીને કોઇ પુગી શકનાર નથી. અને જેમ ખોરાક વધારે તરફદથી બનાવેલો, વધારે મશાલાદાર, વધારે મોંઘો તેમ પાચન થના વીલમ લગાડેછે. અનેઆન મેલવવામા પણ એમજછે શઉથી વધારે ઉપીઓગી ગને આન, જે માણશને દરરોજ કામ લાગેય તે અતીશે શેહેલથી આપણ શીખીએય. અરે! આપણો પરમેશવર કેવો દયેઆલુછે, કે જેની શરવેથી વધારે ગરજ તથા ઉપીઓગ તે શેહેલથી અને શઘને મલી શકેય

પીરામીદ.

એવી બોંધણી મીશર દેશમાછે. એ બાંધીઆને નજદીક ચાર હજાર વરશ થવા આવીઆચ શઉથી મોટો પીરામીદ બાંધતાં વીશ વરશ લાગા અને તેની ઉપર એક લાખ આદમી લાગા હુતા એમ હીરાદોતશ નામનો તવારીખ બનાવનાર કેહેછે એ પીરામીદો કબરને શારૂ બનાવીઆ શઉથી મોટો પીરામીદ નજદીક ૫૦૦ ફુટછે અને તલીએથી જો આપણે જોએઓ હોએ તો વાદલાને લાગે એવો માલુમ પડેય. એ પીરામીદમા ઓરડાઓ બાંધેલાછે અને તેની અંદરથી મુરદા માલુમ પડી આવીઆચ. એ ઓરડાઓમા જવાના કેટલાએક રશતા ખોલલાછે અને કેટલાએકને ચીની લીધાછે નીચેથી પીરામીદ ચોરશછે અને જેઓ ઉપર ચહડીએચ તેમ તે નાધનો થતો જાએચ નીચે ઉભા રહી જોએઓ હોએતો પીરામીદનુ મથાલુ અનીદાર માલુમ પડેચ પણ જો ઉપર ગીઆ હોએતો તે આશરે તરીશ ફુટ ચોરશ માલુમ પડશે. મથાલે જવુ જરા બીકટ પડેચ પણ જો હીમત રાખી ચહડીઆ હોએતો કશી ધાશતી નથી - એક ઓરત પણ પીરામીદ ઉપર ચહડી ગઈ હતી ઉપર ચહડવાની શીડીની પગતી આર ફુટ ઉચીછે તેથી દરએક પગતી ઉપર ચહડતાં હાથ તથા પગ બંને કામે લાગેચ જે લેડી ઉપર ચહડી હતી તેને નાહાનુ ઇશતાન કામે લગાડીઉં હતુ. ઉપર ગીઆ પછી મીશરનો દેશ નીચે માલુમ પડેચ અને ઘહુંના લીલા કેઆરા તથા શણના ખેતરો ઘણા ખુશનમા લાગેચ. પીરામીદ ઉપર ચહડતા હમેશ આરબ લોકોની મદદ લેવી પડે છે, કાંએકે કોઇ ભાગેલી જગો ઉપરથી તેઓનો હાત પકડવો પડેચ નબલા આદમીની આંખે તમર આવેચ પણ જરા હીમત પકડીતો પછી શંધી અડચણ રફતે રફતે દુર થાએછે. એકદમે ઉપર ચેર ચહડાઇ શકાતું નથી તેથી મુશાફરો એક બે ઠેકાણે દમ લેવા તથા તાજા થવા ઉભા રેહેચ એ પીરામીદ કેઆદગારીને શારૂ બાંધીઆ હુતા પણ બાંધનારા વીશે ખચીત કશશું કેહવાઈ શકાતુ નથી હાલ માતર એક નાતીઆ વીદવાને તરફ કીઓપ્ઝ કે સુફીશ તથા તેના ભાઈ શેનસુફીશ નામના પાદશાહોએ મોટો પીરામીદ બાંધીઓછે એ બાંધણીથી આપણને એટલુ માલુમ પડેચ કે લખો આદમીને વરશો વેર વેઠે પકડીને કામ કરાવીઉંચ અને પીરામીદો પાદશાહોના જુલમ અને જબરદશતીઓની નીશાણી દાખલ રહેઆચ એ પીરામીદોમાં બાંધકામની રોનક કશી નથી.

મી૦ તાઇતે ગણતરી કીધીચ કે શઉથી મોટા પીરામીદમા આશરે નવ કરોડ કીઉબીક ફુટનુ પથરનુ બાંધકામછે અને હાલ શાચાની મદદથી એવો બીજો બાંધેતો તે ઉપર તરીશ કરોડ રૂપીઆ ઉપર ખરચ લાગે

ખોરાક હજમ થાએચ તે ઊપર અવલોકન.

અમેરીકામા એક શખશ નામે શેંટ મારતીનછે તેને એકાએક અણુજાણપણામાં પોતાને હાતે બંદુકની ગોલી પેટમાં વાગી તેનો તરત ઉપાએ કીધો પણ તેના બદનમા એક ઉંધાડી ફાટ રહી ગઈ એ ફાટ વાટે તેની હોજડી (જેમા ખોરાક પચેચ તે) દેખાતી હતી અને તેની હોજડીમા કયો ખોરાક જલદી પચેચ, કહાનેં વીલમ લાગેચ, તે તપાશવા વઇદો એકઠા થએઆ હતા તેઓએ તેને તરેહવાર ખોરાક ખવડાવીઓ, અને જોએઉં કે કેવો ખોરાક જલદીથી હજમ થાઈ ગીઓ તેને ગાજર ખવડાવીઓ અને તે હજમ થતા પાચ થીતે છ કલાક લાગા. ભુંજેલુ ગોશનુ માશ દોઢોડ કલાકમા હજમ થાઈ ગીઉ. માખણ તાવેલું (ઘી) તેની હોજડીમા તરીઆ કીધું અને હજમ થાએઉંચ નહી. ઇંડું અદકચરૂ જલદીથી હજમ થાએઉં અને મુરગીબી તેમજ જલદીથી હજમ થાઈ તેના પેટમા પારાની શીશી મુકી તો પેટની ગરમી ૧૦૧ અંશ માલુમ પડી હોજડીમા ખોરાક પચાવાને શારૂં એક જાતનો રશ કુદરતી પશરી નીકલેચ. એ રશની અંદર જાંબુરા રંગનુ કાગજ મુકીઉં તો તેનો રંગ ઉડી ગીઓ એ ધણીને બદનની અંદર જે ફાટ પડી હતી તેથી જાછ અડચણ નહી પડતી હતી તેની ઉમર હાલે બાવન વરશનીછે અને તે પોતાની મેહનતથી પોતાના કુતંબનું પોશીણ કરેચ ફાટથી તેની તંદરોશતીમાં પણ ઘટાડો નથી થાએઓ. તે ખાતી વ

ખત તથા પાણી પીતી વખત ફાટને આપીને ધરેય અને જો તેમ નહી કરેતો થયુ તે ફાટને મારગે નીકલી આવેય વઇદોને એ શખશથી ભારે નફો થાએઓય ,તેઓને પોતાની નજરે જોવાનુ બની આવીઊ કે કેવો ખોરાક ભારી અને કેવો હલકોછે તથા તે પરમાણે નબલા કોઠા વાલાને શુ ખાવુ તે માલુમ પડી આવીઊઅ

વઇદોને એક બીજો શખશ પણ મલી આવીઓ હતો જેથી તેઓને ખોરાક કેટનેવારે હજમ થાએય તે જાણવાનુ બની આવીઊ તે શખશમા એવો ગુણ હતો કે જે વખતે તે ઉલટી કરવા માગે તે વખતે કરી શકે વઇદોએ જુદો જુદો ખોરાક જુદે જુદે વખતે તેની પાશે પાછો કહડાવી તપાશી જોએઓછે, કે આટલા વારમા આટલો ખોરાક હજમ થાએઓ અને આટલો બાકી રહેઓ એ બે શખશોએ વઇદક શાશતર વધારવામા શારી મદદ કીધીછે

મુરગી અને ઇડાં.

એક ઇગરેજી ચોપાનીઆ ઉપરથી માલુમ પડેય કે ગરેટ બરીટનમા મુરગી અને ઇડાનો ધધો ઘણો અગતનો થાઇ પડીઓય છેક મીશર અને અમેરીકાથી એ ખોરાકની વશતુઓ ચાલી જાએય અને કદાચ એવો પણ દાહાડે આવશે કે ઇશટીમર તથા લોહોડાની શડકની મારફતે હીંદુશથાનથી જશે ગરેટ બરીટન અને આએરલડમા વરશ દાહાડે બે અબજ અને પચાશ કરોડ ઇડાનો ખપછે ૧૮૫૫ ના વરશમા બાહેરના દેશોમાથી એક કરોડ ઇડા આવીઆ હતા લડન શેહેરમા એ ઇડાનો ધધો એટલો ચાલેય કે શાહાડ ઇડાના વેપારીઓછે જેઓ જથાબધ ઇડાની ઉથલ પાથલ કરેય અને બીજા દુકાનદાર અને ફેરીઆઓ વેચેય તે જુદા ઇડા કારખાનાઓમાબી કામે આવેય હાતમા પેહરવાના ચામડાના મોજા તથા નરમ ચામડાના જોડા બનાવવામા ઇડા પુશકલ ખપેય, અને તે શારૂ ઇડાની દાલ કામે લગાડેય સફેદીને પણ શુકવીને ઘણાએક હોનરના કામે લગાડેય શેરડીનો રશ શાફ કરી ખાડ બનાવેય તે રશ સાફ કરવાને શારૂ સુકવેલી સફેદી ઇગનરડથી વેશટ ઇનડીજના ટાપુઓ ખાતે જાએય ચોપડી બાધનાર અને સુરમો બનાવનારા સફેદીમાથી એક જાતનુ વારનીશ બનાવેય દારૂનો દારૂ અને શીશો નીતગો કરવામા સફેદી વાપરેય શુરીઆની રોશનીથી શબી પાડવાન અને છીટ તથા બીજુ કપડ છાપવામા સફેદી ખપ લાગેય વરશ દાહાડે બાહેરના દેશોમાથી તરણ લાખ રૂપીઆ ઉપરના મરઘા, બતકા આવેય તરણ લાખ તરીશ હજાર રૂપીઆની કીમતનાતો પીછ બાહેરથી આવેય અનેએક કરોડ ઉપર લખવાના કુઇલ, જેની કીમત લાખ રૂપીઆ ઉપરથાએછે ઇડા અને મરઘા, બતકા તથા પીછો વરશે બાહેરના દેશોમાથી આવેય તેની કીમત ચાલીશ લાખ રૂપીઆ ગણીઆમા આવીછે અને તે કરતા વધારે માલ દેશમાઆવેય તે જુદો

ગઊ શીતલા.

ઇગલડમા એક વખતે મી૦ કોપરે જણાવીઊ હતુ કે ચાલીશ હજાર શખશોને શહાઅુડ (ગઉ શીતલા) મુકીઆથી તેમાના એકને નુકશાન પુગીઉ નહીહતુ શહીઅડ પોતાની મેરે આવીઆથી આખને ભારી નુકશાન થાએય તે વીશે પણ ગણતરી કાહાડીય દાકતર જેનરે ગઉ શીતલા મુકવાની ટેવ કાહાડી તેની અગાઉ શો આધલાઓમા ૫૫ ની આખ શહીઅડથી જાતી હતી ગઉ શીતલાથી આધાપો એટલોતો ઓછો થાએઓ કે આ શદીની શરૂઆતમા શેકડે ૩૫ શખશોએ સહીઅડથી આખ ખોઇ થોડા વરશ થાએ આ તારે ફરીથી હીશાબ કાહડતા માલુમ પડીઊ કે શેકડે માતર શાત જણે શહીઅડથી આખ ખોઇ એ પરમાણે જેમ ગઉ શીતલા કડાવાની ટેવ ફેલાતી જાએય તેમ આધાપણ ઓછુ થાએય છેલા હીશાબમા એવુ માલુમ પડીઉઅ કે બમાઓતો શેકડે પાચ શહીઅડથી આધલા થાએઆ હતા ઉપલા હીશાબ ઉપર આપણા લોકોને શારી પેઠ વીચાર કરવો જોઇએ બચાંને ગઉ શીતલાથી ઘણો ફરાર મરેય, તે જાણ આપદામાં પડતુ નથી અને ગઉ શીતલાથી કોઇ વખતે માતર એક બે દાણા ફુટીને રેહેય તોબી તેથી આપણી ધાશતી મટી જાએય કે કદાચ અવે પછી બચાને શીતલા આવીઆ તો તેના જાનનો જોખમ રેહશે નહી આપણી શરકાર મુબઇની બાહેર લોકોને ગઉ શીતલાના ફાએદા શમજાવવા મતી નથી પણ જુલમથી બચાંને પકડી શીતલા મુકેછે એથી લોકોને ભારે ફાએદો થાએય

અલકલી.

એ બોલ અવે સોઓએ જાણુવો જોઇએ તેઓ સાબુ વાપરેચ, ઘરની બારીને કાચ જડાવેચ, તેઓ દર રોજ ઘરની દેવાલ ઉપર ચુનો નેએચ, તેઓ ખોરાકમા અલકલી વાપરેચ અને દર રોજ એ ચીજ શાથે કામ પાડેચ મુખી અ અલકલીઓ ચારછે જેવી કે સોડા, પોટાશ, ચુનો અને માગનીશીઆ એ વગરે બીજી ઘણીએકછે એ અલકલીઓ શાથે જો કાઇ ખાટી ચીજ ઇઆ તેજાબ મલીએ કે બનો એકકને ખાઈ જાએચ અને અદરથી નીમક અથવા ખાર નીકલી આવેચ ઉપલી ચાર ચીજો પરમેશવરે આખી દુનીઆમા પાથરી નાખીચ શઘલી વનશપતીઓમા એ ચારમાની એકુ ચીજ જોઇએ એક પાતરૂ અલકલી વગર ઉગી નહી શકે શઘલી જાતના અનાજો, ચોખા, ઘહુ, દાલ, વટેણા, ચણા, ઇતીઆદી, સઘલામા અલકલીછે અને આપણા બદનમા પણ અનાજ શાથે ચાલી આવેચ ઘરના ચુલામા જે રાખ હોએચ તેમા પુશકલ અલકલી——શધી લાકડામાથી નીકલેલી અમેરીકા ખડમા કનેડા નામનો દેશ છે તાહા ભારે જગલો હોએમ અને લોકો તે જગલોને આગ લગાડેચ તેથી ઝધા દરખતો બલી નીચે રાખ થાઈ પડેચ એ રાખ ગાડામા ભરીને કીનારે લાવેચ અને તેને વાહાણોમા ભરી ઇઉરપ મોકલેચ અને તે રાખમાથી સાબુ તથા કાચ બનાવવા અલકલી કાહાડેચ હરકોઈ જમીનની અદથી અલકલી ખુટી કે પછી તેમાથી કાઇબી ઉગવાનુ નહી તેલ અથવા ચરબી શાથે અલકલી મેલવી કે સાબુ થાએઓ ચકમકતી રેતી શાથે અલકલી મેલવી કે કાચ બનીઓ ચુનો કેટલો કામ લાગેચ અને દાકટર કડવુ મીઠુ જોલાબને શારૂ આપેચ તેબી અલકલી જેવો શાબુ નથી વાપરતા અને કનરોલ વાપરેચ તેઓને શમજવુ કે ચીકણા હાથ જે શાફ કરેચ તે કનરોલમાની અલકલી માખણ અને પાણી કદી મલતુ નથી પણ અલકલી જો શાથે મલીનો પછી તેનુ ડઘ બનેચ અલખલી આવી ઉપીઓગી ચીજછે અમારા વાંચનારાઓ અવે પછી એ બોલ વીશરશે નહી એવી આશાછે

રેલવેની જડપ.

અંગ્રેજો માણુશ જડપથી ચાલીઉતો દર શેકડે ૪ ફુટ ચાલશે. જો બગીમા ઘોડાને જોડી ચલાવીએ અને શારો ઘોડો હાએતો દર શેકડે ૧૨ ફુટ ચાલેશે બરફની ઉપર વેગર પઇડાની ગાડી રેનદીઅર (એક જાતનુ શાબર) ખેચેચ તે દર શેકડે ૨૬ ફુટ ચાલશે શરતનો ઘોડો જો શારો હાએ તો દર શેકડે ૪૩ ફુટ આગલ જવાનો શશેલો દર શેકડે ૮૮ ફુટ દોડવાનો, પવન ૮૨ ફુટ, અવાજ ૧૦૩૮ ફુટ, અને ચોવીશ રતલી તોપનો ગોલો ૧૮૦૦ ફુટ આવી ગણતરી એક ફરેચે કીધીચ એ શઘલા શાથે રેલવેને શરકાવીએ રેલવેની શડક દર કલાકે તરીશ માઇલ ચાલેતો દર શેકડે ૬૪ ફુટ થાએ એ પરમાણે માણુશના કરતા રેલવેનુ લોહોડાનુ ઇઅતર અગીઆર ઘણુ વધારે જાએચ, શારા ઘોડાના કરતા આશરે ચારઘણુ વધારે, રેનદીઅરના કરતા બેવડુ અને પવન કરતા અરધો અરધ પણ માણુશ, ઘોડો ઇઆ રેનદીઅર જલદીથી થાકી જાએચ અને બાફનુ ઇઅતરતો જેવુંને તેવુ જેમ એક દગલુ ભરવાને માણુશને શેહલ લાગેચ તેમ બાફના ઇઅતરને કોશ ચાલવાનુ શેહલુ શરતનો ઘોડો અરધા માઇલ શુધી બાફના ઘોડાની બરોબરી કરી શકે પણ પછી તે શુશત ઘોડો અથવા શાબર કાઇ ઘણા આદમીને ઘશડી નહી શકે પણ આ ચોપાનીઆના શઘલા વાચનારાઓને તેઓના કુટુબ શાથે શો માઇલ લેઇ જાઇ પાછા લાવે અને તે શઘુ શાત કલાકમા બાફનો ઘોડો એટલી મજલથી થાકતો પણ નથી અને જેવો મજલની શરૂઆતે તાજો તેવો મજલની છેડે

પપેટાની કીમત ૧૮૦૫ માં.

નીચે જણાવેલી બીના શાહનશાહ વડા નપોલીઅનના જનમારામાથી ટાકીચ

અલમની નામીચી લડાઈ થાઇ તેની એક દાહાડો અગાઉ શાજના નપોલીઆન અને એક શરદાર એક શાધારણ આદમી હોએ તેવા વેશથી છાવણીમા ફરતા હતા તેઓએ એક શીપાહીને જોએઓ અને તેની આગલ ભેબટમા પપેગ ભુજવા મુકેલા હતા શાહનશાહે શરદારને કહેઉં કે શધા કરતા હાલ મને એક લુજેશ પટેટા ખાવા ઘણો ગમેચ જાઓ, પુછો કે આમાનો એકુ વેચાતો આપશે.

'શરદારે આગલ જાઇ પુછીઉ કે આ પટેટા કોણનાછે એક શીપાહી બોલીઓ, મારા

શરદારે પુછીઉં મને એક પરેટો વેચાતો આપશો ?

શીપાહીએ જવાબ દીધો મારી પાશે માતરે પાચછે, અને તેટલા મને ખાવાને બશ નથી

શરદારે કહેઉં હું તમુને એક પપેટાના બે શુતાના શીકા આપીશ

શીપાહીએ જવાબ દીધો મને તમારૂ શુતુ જોઇતુ નથી, કાલે કદાચ હુ મારીઓ ગીઓ અને દુશમન મને લુપે પેરે જોએ તે મને પશદ નથી

શરદારે આવીને જે બીના બની તે શાહનશાહને કહી શાહનશાહે કહેઉં વારૂ હુ તપાશી જોઉ તે શીપાહી આગલ ગીઓ અને પુછીઉં કે તમો પટેટો મને વેચશો ?

ના, મારૂં પોતાનુજ પુરૂં નથી થએઉં.

શાહાનશાહે કહેઉ, તારે જોઇએ તે કીમત કર, હુ ભુખો છેઉ અને આજે ખાધું નથી

શીપાહી બોલીઓ, હુ તમુને કહુંચ કે મારૂ પોતાનુ પુરૂ નથી બીજુ, શું તમો એમ શમજોચ કે હુ તમુને ઓલખતો નથી

નપોલીઅને પુછેઉ, તારે હું કોણ છેઉ ?

શીપાહીએ કહેઉ કે "નાહાનો શીપાહી" શાથીઓ એ તમુને એમ નામ આપીઉં ચ ? હુ ખરૂં કેહુમની ?

નપોલીઅને કહેઉ, વારૂ તમો મને ઓલખોચ તારે મને એક પટેટો વેચાતો આપશોજ

શીપાહીએ કહીઉં, ના, પણ જો જારે આપણુ પાછા પારીસ જાઇએ તારે મને શાતે જમાડશો તો હાલ તમુને મારી શાથે ખવડાવુ

નપોલીઅને કહીઉં, કબુલ, નાહાના શીપાહીના બોલથી કબુલ, શાહનશાહના બોલથી કબુલ.

શીપાહી બોલીઓ, ઠીક, પપેટા થએઆ શોશે, આ બે મોટા તમે લેઓ, બાકીના હું ખાઇશ

શાહાનશાહે તાહા બેશીને પપેટા ખાધા અને જારે પોતાના શરદાર શાથે પાછો પોતાના તંબુમા આવીઓ તારે બોલીઓ કે, હું ખચીત છેઉં કે બુઢો હોશીઆર શીપાહીછે

બે મહીના નીકલી ગીઆ અને શાહનશાહ નપોલીઅન તુઇલરીના મેહલની દબદબા ભરેલી દરબારમાં હતો અને જમવાનો વખત થાએઓ તેવામા તેને કહેઉ કે બાહેરથી એક શીપાહી અંદર આવવા માંગેચ અને કેહેચ કે મને શાહનશાહે બોલાવીઓચ નપોલીઅને કહેઉ અંદર આવવા દે.

શીપાહી અંદર આવીઓ, પોતાના હથીઆરથી ખરી શલામ કીધી અને કહેઉ તમુને એઆદછે એક દહાડે મારી શાથે ભુંજેલા પપેટા ખાધા હતા

અરે, તે તમો, હા, હા, મને એઆદ આવી, અને તમો મારી શાથે જમવા આવીઆચ, નહી વારૂ ખીદમતગાર, આ બાહાદુર શીપાહીને શારૂ તારી ટેબલ ઉપર એક વધારે રકાબી માંડ

શીપાહીએ ફરીથી હથીઆરે શલામ દીધી અને કહેઉ કે, ગારડનો શીપાહી ખીદમતગારો શાથે જમતો નથી, તમો શાહેબે કહેઉ હતુ કે મારી શાથે જમજો, એવી કબુલાત હતી અને તમારા બોલ ઉપર વીશવાશ રાખી હીંઆ આવીઓછેઉ

શાહાનશાહે કહેઉ, ખરી વાત, મારી નજદીક રકાબી માંડ, મારા પેઆરા, હથીઆર બાજુએ મુક અને ટેબલ આગલ આવ.

જમી રહેઆ પછી શીપાહી પાછો ઉઠીઓ, પોતાનુ હથીઆર હાથમા પકડીઉ, શાહાનશાહને શલામ કીધી અને કહેઉં કે અમશથા શીપાહીને શાહાનશાહના શાથે બેશી ખાવુ નહી જોઇએ.

નેપોલીઅન બોલીઓ, અરે, હુ શમજીઓ, હુ તમુને મારી ગારદની રીજમીતની એક ટુકડીનો લફતનેનત બનાઉચ તથા લીજન આવ આનરનો અમલદાર કરૂચ.

શીપાહી બોલીઓ, હું મારા આ તકરણથી તમારો ઉપકાર કબુલ કરૂંચ "ઘણુ શુધી શાહનશાહ જીવજો" એવો પોકાર કરીને રખશુદ લીધી

હવા—દરીઆની હવા.

માણસ કેટલાએક દાહાડાવેર વગર ખોરાકે રહી શકેચ પણ જો થોડી મીનીટવી તે તાજી હવા પોતાના ફેફશાંમાં નહીં લીએ તો તેની ઝીંદગીની આખેરી આવેચ. હાલના રશાએણ શાશતરીઓ કેહેછે કે જે હવા આપણને જરૂરની છે તે એક નથી પણ તેની આગ઼ ઘણી જાતની હવાઓછે; જેમાં થોડી પરાણીઓને શુખ આપેચ અને થોડી દુખ દીએચ ચકુથી સાફ હવા જે છે તેમાં બે જાતની હવા સેએછે અને તેનો જથો મુશકલછે. બાકીના બીજું સાફ ખપવા વચલ એવાછે કે માણસને જેહર થાઇ પડેચ. એ બે

હવા ખાલેશ હોએ તે હવા તદરોગીતીને ઘણીજ શારી સમજવી, અને બીજી હવાઓ શાથે મલીનો બગડેલી શમજાવી

હવા જે બગડેય તે ઘણા શબબથી, જે વખને દીવો બલેય, લાકડુ અથવા કોએલો બલેય, ઘાશ અને મુરદાં બલેય તે વખતે ધુમાડો જે હવામા ફેલાએય તેથી હવા બીગડેય બીજુ કારણ હવા બગડવાનુ એછે કે હરએક ચીજ કોહતી હોએ તરીજુ કારણ એછે કે માણશ તથા બીજા પરાણીઓ દમ લીએય. એ તરણ કારણોના શબબથી ઘણીકએ હવાઓ અથવા વરાલ હનેશ હવા બગાડતા જાએય. એ નઠારી વરાલોના આપણે બે બાગ કરીએ, હલકી વરાઓ અને બારી વરાઓ જે હલકી વરાલોછે તે હવાની ઉપર જતી રેહેય અને જેમ,તેલ પાણીની નીચે ટકતુ નથી તેમ હલકી વરાઓ નીચે રેહતી નથી પણ ઉપર ઉડી જાએય એ હલકા વરાઓ જલદીથી શલગી ઉઠે એવીછે અને ખરતા તારા આપણ કહીએય તેનુ કારણ એછે કે એ હલકી વરાઓ શલગી ઉઠેય.

જે વરાઓ શાધારણ હવાના કરતા ભારીછે તે નીચે રેહેછે એમાંની શઉથી પુરાકલ જેછે, તેનુ નામ " કારબાનીક આશીડ " વીદવાનોએ આપીઉય. તાડી ઉભાએય અને જે, કીણ નીકલેય, અથવા શોડાવાટરમાથી જે ધુમાડો નીકલેય, આક (શકેતો) અને શરકાને મેલવીઆથી જે વરાલ નીકલેય તે " કારબાનીક આશીડ "છે એ વરાલ આપણે આપણા મોહોડામાથી બાહેર કાહાડીએય શાધારણ હવા કરતા એ વરાલ દોહડ ઘણી ભારીછે તેથી તે નીચે જમીનની શપાટી આગલ વધારે રેહેય ઇતાલી દેશમાં એક ગોફોછે જેમા માણશ ગોઈ તો કાઈ ફીકર નહી પણ શાતે નાહનુ કુતરૂ લેઈ ગીઆ હોએતો તે બેશુધ થાઈ જમીન ઉપર પડેય એનુ કારણ એ છે કે એ ગોફામા તલીએ " કારબાનીક આગીદ "છે તેથી કુતરૂ બે શુધ થાએય પણ માણશ ઉચો તેથીતેને કશીઅડચણ પડતો નથી એ ગોફામાં જેવું કુતરૂ બે શુધ થાઇ પડીઉ કે પછી તેને માણશો ઉપકેય, તે શાફ હવામાં આવીઉ કે પાછુ શજીવણ થાએય એ ગોફામા જો માણશ ઉભો રેહેવાને બદલે નીચે જમીન ઉપર શુએ તો તેનો હાલ પણ કુતરા જેવો થાએ.

એ નઠારી વરાલ માણશોને તથા બીજા પરાણીઓને દુખ નહી દીએ તેને માટે પરમેશવરે એલાજો કરલાછે જાડઝાડાનને એ વરાલ ઘણી ગુનગારીછે જાહાડના પાતરા એ વરાલ ચુશી લીએય અને તેને બદલે પરાણીઓને ફાએદો થાએ તેવી હવા બાહેર કાહાડેય) જાહાડના પાતરા માણશના ફેફશા જેવાંછે માણશના બદનમાની નીકલેલી ખરાબ હવા પાતરાં ઘણી ખુશીથી પોતાની અંદર લીએય અને તેને બદલે શાફ હવા જેથી માણશ જીવી શકેય તે બાહેર કાહાડેય અગર જાહાડ પાન નહી હતે તો હવા દીનપર દીન બગડતી જાતે અને છેલેશરવાલે એવી દશા થાતે કે માણશ અથવા કોઇબી પરાણી જીવી શકતે નહી એ શબબ ઉપરથી શેહરોમા દર મોહોલે જો જાહાડોની હાર હોએ તો રેહનારાઓને શાફ હવા મલે અને તેઓની તદરોશતીમા શુધારો થાએ આજારી આદમી વશતીમાથી નીકલી તદરોશતી શુધારવા બાગ તથા વાડીમાં જાએય, તેને ફાએદો એછે કે તેને શાફ, વગર બગડેલી હવા મલે

પાણી પણ એ નઠારી વરાલ ને ચુશેય એક વાશણમા પાણી અને નઠારી વરાલ એકઠી કરી શારી પેઠે પેલુ વાશણ હીલવીઉ હોએતો પાણી નઠારી વરાલને ચુશી લેશે. જાંહા તલાવ હશે અથવા નદી વેહતી હશે તાહા એજ પરમાણે હવા શાફ થાએય અને હવા શાફ રહેવાથી તલાવ અને નદીને કાઠે આપણને ફરવા ગમેછે. દરીઓ પણ એજ પરમાણે હવા શાફ કરેય. અને જેઓને છાતીનુ દરદ હોએય તેઓને એજ કારણશર દરીઆનીશફર કરવાવઇદ બલામણ કરેય

તોફાનથી પણ હવા શાફ થાએય નઠારી વરાલો જે એકઠી થાઇ હોએ તેને તોફાન પરાગંદે કરી નાખેય. દરીઆના ઉડતા મોજાઓ શાથે નઠારી વરાલો જાઇ અડેય અને તાહા પાણીમાં જતી રેહેય અથવા હવાની અંદર ફેલાઇ જાએય કે તેથી તેઓનુ જેહેર અતીશે કમ થાઈ જાએય વેશત ઇનડીશમાં તોફાનો ઘણા થાએય અને તાહાના રેહવાશીઓ જણાવેય કે એ ટાપુઓની હવા તોફાન થાએઆ પછી બારે શુખ કારક લાગેય પરમેશવર કેવો દાહાપણ ધરાવનારછે કે તોફાન જેવી ભયંકાર ચીજ પાશે આપણા શુખનો ઉમેરો કરાવેય

હવા જેમ વધારે અને ઘટ હોએ તેમ તેની અંદર દમ લેવાનુ વધારે શારૂ પાહાડો ઉપર અથવા ઉંચાણની જગોએ હવા પાતલી હોએય તેથી જે ધણીને છાતીનુ દરદ હોએ તેને વાઇદો ઉંચી જગો ઉપર પાંણી ફેરફાર કરવા મોકલતા નથી છાતીના દરદીને જેમ બને તેમ દરીઆ કાઠા આગલ રેહવુ વધારે શારૂછે જેઓને દરીઆનો, પર્વતંમ

લતો હોએ તેઓને તે પવન ચોખો ખાવો ઘણો શારોછે અને મુમબઈમાં દરીએ કીનારે કબરશતાનો, શમશાન તથા બીજી હવા બગાડનારી ફુરગંધીછે. તેથી મુમબઈની કેટલીએક વશતીને શાફ ખારી હવા મલતી નથી એટલુંજ નહીં પણ દરીઆનો પવન કેટલીએક નઠારી અને જેહરી વરાળો વશતીના ફેફશા આગલ લેઈ આવેચ.

દરીઆ ઉપરની હવા શાફ ચોખીછે એટલુંજ નહી પણ ખારીછે દરીઆનો પવન મોજાઓનુ ફીણ તથા નીમક શાથે લેઈ આવેચ. એ નીમકથી જાહાડ પાનને ઘણુ નુકશાન પુજેચ પણ માણશને તેથી ફાએદો થાએચ.

જેઓને સલેખમા (સરકમ) તથા બલગમની ટેવછે તેઓને વઈદો દરીઆ કીનારાની હવા લેવા ભલામણ કરેચ જેઓ અથવા કફ ઉપર પણ દરીઆની હવા માફક આવેચ. જેઓ આટલાનતીક અથવા પાશીફીક માહાશાગર ઉપર શફર કરેચ તેઓ કેહેચ કે ભર દરીએ ખલાશીને કદી સલેખમાં ઠંડીઆ થોશો થતો નથી પણ જેવા એ દરદો થવા લાગા કે અમો શમજીએચ કે કીનારો નજદીક આવીઓ. એ રોગો અથવા શલેખમાં જમીન તથા દરીઆ ઉપરની હવા ભેલાએ આથી થાએચ - મુમબઈમાં લોકો શાંજના પવનમાંથી અથવા દરીએ કીનારે બેશેચ તેઓને ખારીક હવાથી ભારે ફાએદો થાએચ અને જો એ ચાલ છોડી દીએતો તેઓને છાતીનું દરદો તથા તાવ આવીઆ વગર રેહ નહી.

વઈદોને એવુ માલુમ પડીઉંચ કે જેઓનો દરીઆ કીનારા આગલ માછલી પકડવાનો ધંધોછે અથવા જેઓ નીમકના અગરમા કાંમ કરેચ તેઓને કફ, સલેખમાં તથા છાતીના દરદો થતાં નથી. તેઓ દર રોજ નીતરી ખારી હવામા દમ લીએચ અને તેઓના ફેફશા મજબુત થાએચ. દરીઆમા કોઈ વખત શેહેલ કરવી પણ શારીછે કેટલાએક જેઓ તાવદાન જેવા હતા, જેઓને ખાણું પાચન નહી થતુ હતુ તેઓને વાંહાણમા ચહડાવીઆથી ભુખ લાગી અને દીલ ઉપર મારા પણ આવીઉં. તેઓને પેહેલે ઉલટી શારી પેઠે આવેચ અને પછી ભુખ એટલી ફુરેચ કે જમીન ઉપરના કરતાં બેવડુ ઘણી રૂચીથી ખાઈ જાએચ

બરફમીની શફર.

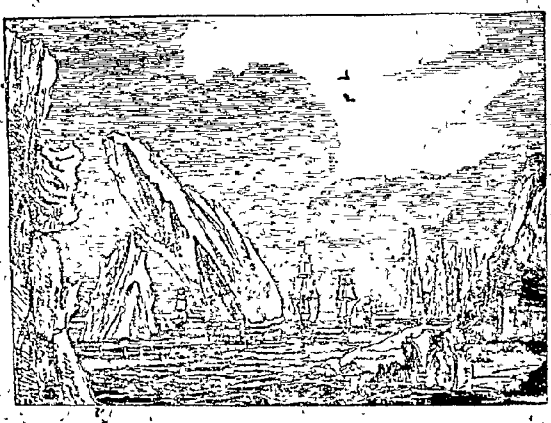

ઉતર અથવા દખશીન દરૂ તરફ જેઓ શોધને માટેજ એઠે તેઓને ભાગે અડચણ પડેચ ઠંડીતો તેઓને એટલી લાગેચ કે નબળો આદમીનો શીજી જેહ બરફનું ઢગલું શતાઓ ભારી મરેચ કોઈતો મોટો રાખુ જેટલા કોઈ ઉમે

નાહાના પાહાડ જેટલો. જો વાહાણ જઈને બરફને અઠડી ઉંતો કોઈ વખત વાહાણના કકડે કકડા થાઈ જાએચ. ઘણી વખત વાહાણમાના આદમીઓને બરફ ઉપર ઉતરવું પડેચ અને તેને ભાજી રશતો કરવો પડેચ. કોઈ વખત વાહાણની આશપાશ ચોમેરથી બરફ ફરી વલેચ અને તેથી વાહાણના આદમીઓને ગોએચા બંદીખાનામાં રેહવુ પડેચ. ઠંડી એટલી પડેચ કે તેલનો દીવો શલગતો નથી તેલ પથર જેવું થાઈ જાએચ તેથી દારૂના દીવાએ ચાહ તથા પાણી ગરમ કરેચ. એ બરફની જગો ઉપર પાણીની ભારે તાણ પડેચ અને મુંબઈ ટાપુ જેટલા બરફના કકડા વાહાણ શામણે ઘશડાતા આવેચ. એ વખતે બચાવ કરવાને ભારી મેહનત તથા કલાની ગરજ પડેચ. જારે વાહાણ ભાગી જાએચ અથવા અટકી બેશેચ તારે ખલાશીઓને બરફ ઉપર ઉતરવુ પડેચ અને તેની ઉપર તંબુ મારવાની તથા મુશાફરી કરવાની ફરજ પડેચ. બરફની ઉપર રેહવું તથા શુવુ કાઈ હલકું કોમ નથી અને જો તેવામા તોફાન થાઈ આવીઉતો બરફના ટાપુના કકડે કકડા થાઈ જાએચ અને ઉપર જે માણશ હોએછે તે પાણીમા પડી ડુબી જાએછે કોઈ વખત બરફનો ટાપુ પીગલતો જાએછે તારે જો તરત પાશે હોડીઓ નહી હોએતો પરાણની ઘાત થાએછે એવું પણ બનેછે કે વાહાણ એક વખત બરફમા ખુંટી બેઠું કે પછી એક આખું વરશ નીકલી જાએ પણ છુટકો થાતો નથી. આટલાનતીક માહાશાગરમાથી પાશીફીક માહાશાગરમા જવાનો રશતો દરૂઆગલથી ગોધી કાહાડવા ભારે મેહનત થાઈ હતી અને તેમાં શર જાન ફ્રેનકલીન તથા તેની શાથના નાવીકોનુ કોણ જાણે શુ થાએઉ તેની હજુર શુધી બરોબર ખબર પડી નથી ધારીઆ પરમાણે તેઓના વાહાણ ભાગી ગએલાં અને તેઓ ભુખમરાના શબબથી મરણ પામેલાં એ રશતો કપતાન માકલુરે ઓખેર શોધી કાહાડીઓ પણ વેપાર શબધી ઇચ્છા બીજી બાબદ કશથી ઉપીઓગનો માલુમ પડીઓ નહી. ઉપલા શીતરમા બરફની અંદરથી વાહાણ પોતાનો રશતો કરેછે.

પરચુટન બીનાઓ.

હાથીદાંત ઊપર. શુનાનો ઘોર ચહડાવવો—પેહલાં હાથીદાતને હીરાકશીના પાણીમા થોડોવાર રાખો અને પછી તેને અરકથી પીગલેલા શુનાના પાણીમાં નાખો અને થોડાવારમા હાથીદાંત ઊપર શુનુ ચહડી આવશે. શુનાનુ પાણી કરવા શારૂં તેને નીમક અને શુરાના તેજાબમાં પીગલાવવું

રોશનીની જડપ—ચંદર ઊપરથી રોશનીને આ દુનીઆમાં આવતા શવા પલ લાગેચ, શુરીઅથી આવતાં આઠ મીનીટ. જરેશપતીથી આવતા પર મીનીટ. હરશલ નામના ઘરેહથી આવતા ૨ કલાક. શઊથી મોટા શીતારાથી આવતાં તરણ થીતે બારે વરશ અને નાહાના તારાથી આવતાં ૪૦૦૦ વરશ. રોશની દર પલે ૨,૦૦,૦૦૦ (બે લાખ) માઈલ દોડેચ. જોઈએ, કોણ શાહેલી શોધી કાહાડશે કે ચંદર, શુરજ ઘરેહ તથા શીતારા આપણી ધરતીથી, આટલા દુર રહે ?

લંડનમાં માછલીનો ખપ—લંડનમાં બીલીંશગેટ નામનુ મોટું મછી બજારછે તેમા ૧૮૫૦ ના વરશમાં નાહાની તથા મોટી મલીને ૭,૭૭,૬૦,૦૦૦ તાજી ખપી. એ વગરે શુકવેલી, નીમક દીધેલી અને ધુમાડો આપેલી માછલી જુદી

એક ઈંચ વરશાદ—લફતનેનત મારી જણાવેચ કે આટલાનટીક શમુદરના પાચમાં ભાગ ઊપર, જો એક ઈંચ વરશાદ વરશીઓનો તે, વરશાદનુ વજન ૩૬૦,૦૦,૦૦,૦૦,૦૦૦ ટન થાએ એક ટન તેહેશી મણનો.

માથકોનો મોટો ઘાંટ—એ ઘાંટ ક્રેમલીન નામના મેહલમાંછે તેનુ વજન ૪૦,૦૦,૦૦૦ રતલછે. તેની ઊંચાઈ ૨૧ ફુટ ૬ ઈંચછે. તેની શઊથી, વધતી પોહોલાઈ ૨૨ ફુટ ૫ ઈંચછે અને તેની જાડાઈ ૨ થીતે ૬ ઈંચનીછે એ ઘાંટને ઇ૦ શ૦ ૧૭૩૦માં ઓતીઓ હતો.

માછલીઓ માલા બાંધેચ—પરોફેશર આગાસીજ કેહેચ કે મેં એક વખત એક શરોવરમાં બે માછલીને જોઈ કે તેઓ કીનારો છોડી એકદમ પાણીમાં ડુટી પડી. જે જગોથી માછલી ગઈ તે તપાશતા મને માલુમ પડીઊ કે પાણીમાં ઊગતા જાહડોમા એક માલો બાંધેલો અને તેની અંદર નાહાના કેડકા હતા. એ માછલીઓ પાછી બાહેર નીકલી અ

ને જાંહાં પેલો શીખંશાગુરૂ હતો તેનાંથી છ શાત ફુટ દુર ઊભી કે જોઈએ, અમારા માલાને શું કરેછ.

શશરો અને જમાઈ—એક શખશ પોતાના શશરા આગલ પોતાની વહુની દર રોજ ફરીઆદ કરેતો હતો કે મારી વહુનો શવભાવ ઘણોજ નઠારોછે શશરાએ કેટલુંએક સુધી શાંભલીઆ કીધું પછી એક દાહાડે પોતાના જમાઈને કહેઉં કે તમોએ આટલી બધી ફરીઆદ કીધી તેથી હું મારી દીકરી ઊપર ગોશે થાએઓચ અને અવે પછી જો કાંઈ વધારે ફરીઆદ મારે કાગે પડીતો મારી દીકરીને કશો વારશો આપીશ નહી. તારપછી જમાઈએ ફરીથી શશરાને ફરીઆદનો એક બોલ પણ નહી કહેઓ

પવનની દોડ—ફીલશુફે કહેય કે અગર પવન એક કલાકમાં એક માઈલ ચાલીઓતો આપણને માલુમ પડવાંનો નથી. જો એક કલાકમા શો માઈલ ચાલીઓ તો જાહાડો ઊખડી જાએ અને દુનીઆની પેદાશને ખરાબ કરે

તોપના ગોલાની જડપ—દર શેકડે ગોલો ૬૦૦ ફુટ દુર જાએચ.

ઊતમ રીત—એક ઈઊનાની ઓરતને પુછીઊં કે તમો પરણશો તારે તમારા ધણીને શારૂં શુ રીત લેઈ જશો. ઓરતે જવાબ દીધો કે હું એવી રીત લેઈ જઈશ કે તે પઈશ અરચતાં મલતી નથી. હું મારા ધણીને શારૂં પાક દામાન, દાઘ વગરનુ દીલ, અને નેકી લેઈ જવશ કાએકે મારા વડાવાઓથી એ ચીજો વગરે બીજું કાંઈ મને મલીઊં નથી

ગ્યાન મેલવવાની રીત—એક ઈરાની ફીલશુફને પુછીઊં કે તમોએ આટલું બધું વણેગ્યાન કેમ એકઠું કીધું. જવાબ મલીઓ કે જે ચીજ વીશે હું અણજાણો હતો તે પુછવાને હું શરમાએઓ નહી

અચરતી ભરેલો ફેર—શીશી જીલાંદમાં અગલ રેવાજ હતો કે લગન પછીઓની આઅમચ વર અને કનીઆ એકેક શાથે માથા અફાડે હીઆનો પરણીઆ પછી માથાં એકક શાથે અફડેય

ણુંચ—ણુચનો ખપ ઈંજલંડમાં એટલોછે કે લંડનમાંજ માતરે એક દાહાડામાં દશ લાખ ખપેચ અને એક પેહડીને વરશે બોંતેર લાખ ણુચની ગરજ પડેય

ગરબી.

અલબેલીરે શારદમાત પુજવાને જાઈએ,
વરદાલીરે વિદ્યામાત પુજવાને જાઈએ.
બલહારીરે શકતીસાર પુજવાને જાઈએ

પુજવા જાઈએ દરગુણ હણિયે,
સદ્ગુણ સણગાર સજીયેરે ॥
તજી દઈ નરસી રમત ગમત સહુ,
નીતી ભાવે ભજીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૧ ॥
ઘણી કરી મેનત ભણીયે ગણીયે,
જાણીયે સાર વિચારરે ॥
ગ્યાન ચતુરાઈ ડાહાપણ લહિયે,
ભગતી આનંદકાર ॥ પુજ૦ ॥ ૨ ॥
પિઉ સસરા ઘરના જન જોડે,
સંપ સલુકે રહીયેરે ॥
સહુની સાથે વાહાલ વધારી,
ઘરની બાર ન કહીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૩ ॥
આલશ કાઢી ઉદ્યોગ આદી,
કાળખણ ન ખોઈયેરે ॥
બાલક હઈએ નીતી ભરીયે,
જગમા સારા સોહિયે ॥ પુજ૦ ॥ ૪ ॥
સજ્જન સંગતિ કરિયે રોજે,
વીવેકવાણી વદીયેરે ॥
અશલના વેરી વહેમ વેહેમો,
ગ્યાન ધરીને તજીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૫ ॥
અનેક અટપટી અડચણ આરી,
સચની રાહે રમીયેરે ॥
માબાપ ને મૈત્રી મગ,
સુખદા જાગ્રં જમીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૬ ॥
દમેયંતી દ્રોપદી રૂકમણી સીતા,
શીરાં અલપાને તારરે ॥
સુખ સંસારનાં સારદ મેને,
પામી બહુ સીધો સારા ॥ પુજ૦ ॥ ૭ ॥
જગના નીમો નિરખી ન્યારા,
ગોવીંદ ગુણો ગાઈયેરે ॥
સંકટ વિઘન ભય હણવા સારૂં,
સારદ શરણે જઈયે ॥ પુજ૦ ॥ ૮ ॥
અબલાજાતની સુધરે વેલી,
અનપુરણા વરલઈયેરે ॥
પરમ કુલના અમલ જાણી,
નરમદ ધરમને ભજીયે ॥ પુજ૦ ॥ ૯ ॥

સ્ત્રીબોધ.

પુશતક ૧ લુ | ડીજેમબર ૧૮૫૭ | આંક ૧૨ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

રાણી ફીલીપા.

ચઉદમી શદીમા ઇંગલંડનો રાજા તરીકે એદવરદ ફરાનસ દેશ ફતેહ કરવા ગીઓ હતો એ રાજાએ પોતાનો દાવો એવો ઉઠાવીઓ હતો કે મારી માની તરફથી ફરાનસની ગાદી ઉપર બેશવાનો હક મારો છે. રાજા જારે ફરાનસમા લશકર લેઈ ગીઓ તારે પોતાની ઇંગલંડમાની ગાદી પોતાની રાણી ફીલીપાને શોપી ગીઓ એ રાણી જારે ગાદી ચલાવતી હતી તારે સકાટલંડના રાજાએ ધારીઉં કે હવે ઇંગલંડ ઉપર ચહડવાનો વખત શારોછે. એદવરદ ફરાનસમા લશકર શાથે રોકાએઓછે અને એક ઓરત હાલ કારભાર ચલાવેછે વાશતે જલદીથી ફાવી જઈશ તેને ઇંગલંડ ઉપર ચહડાઈ કીધી. રાણી કશી વાતે બીધી નહી, તેને પોતાના ખાવંદ પાશેથી કશી મદદ માગી નહી અને જે લશકર મનીઉ તથા જે સરદારો ઇંગલંડમા રહેઆ હતા તેઓને લેઈ સકાટના લશકરની શામણે લડવા ચાલી નેવીલ કરાસની જગો આગલ એક લડાઈ થાઈ અને તાહા ઇંગરેજી લશકરને ફીલીપાના હીમત આપીઆથી એટલુતો શુર છુટુ કે દુશમનનુ લશકર પરાગંદે કરી નાખીઉં, સકાટલંડના રાજા બરૂશને કેદ પકડીઓ સકાટના લશકર ઉપર મારો પડીઓ અને તેઓનો પાદશાહ બંધવો થાએઓ હતો તેથી એકજ લડાઈમા શંધું નીવારણ આવીઉં. લડાએક રાજાની લડાએક ઓરતનો તરાશ બેશી ગીઓ અને ઇંગલંડને કોઈ દુશમનની ધાશતી રહી નહી.

પણ એ લડાઈ કરતા બીજી ફતેહ એ રાણીએ મેલવીછે તેથી તેનું નામ હજી શુધી માન શાથે લેવામા આવેછે એ ફતેહ આગલ નેવીલ કરાસની ફતેહ કાંઈ નથી ફરાનસ દેશમા એદવરદને કાલેશનુ શેહેર ફતેહ કરતા ભારે અડચણ પડી કોઈ લડાઈમા તેને એટલી મેહનત પડી નહી હતી તેને કાલેશના લોકો ઉપર ભારે ગોશો હતો એ શેહરના લોકો ઘણી હીમતથી લડીઆ હતા તેઓએ ઘણી આશા રાખી હતી કે અમારો છુટકો થાશે પણ જારે દરએક આશા રદ ગઈ તારે તે શેહરના શરદારે એદવરદને અરજ કીધી કે હવે તમો અમારી ઉપર દએઆ કરો, અમો અમારી ફરજ પરમાણે લડીઆછે પણ હવે અમારી પાશે ખોરાક નથી, તેથી અમોને ભુખે મરવુ પડશે ઇઆતો જીવ ઉપર આવી લડવુ પડશે, વાશતે અમારી ઉપર મેહેરબાન થાઈને અમુને હીઆથી જવા દેવો અને શેહર તથા કીલો તથા તેની અંદર અમારી દોલત અને માલછે તે તમો લેઓ રાજા એદવરદે પેહલાતો એવો જવાબ દીધો કે બધા એકદમ તાબે થાઓ, મારી મરજીમા આવશે તેમ કરશ પણ તેના અમીરો તથા શરદારોએ શમજાવીઆથી તેને કહેઉ કે "એ શેહરના છ મુખીઆ શેઠીઆઓ શેહરની બાહેર ઉઘાડે માથે, ઉઘાડે પગે, માતર ખમીશ ઉપર અને ગલામં દોરડુ નાખીને, હાતમા શેહરની તથા કીલાની કુંચીઓ લેઈ મારી આગલ આવે અને તેઓના જાન મારા હાતમા જો સૈંપ થાએઉ તો શેહરના શઘલા આદમીઓ ઉપર હું દએઆ લાવીને તેઓને માફ કરીશ." શેહરમા જારે એદવરદની આવી શરત શાભલી તારે ભારે દલગીરી ઉપજી નાહાના, મોહોટાઓની અનજુમણ એકઠી થાઈ અને તાહા શઉથી મોટા વેપારી અને દવલતવાન શખશ નામે ઇઉશતેચ દી શેંત પીઅરે પોતાનો જાન પોતાના ભાઈબનોને બચાવવાને શારૂ આપવા તઇઆર થાએઓ તે બોલીઓ કે "મોટા નાહાના શાહેબો, આ શેહરના લોકો ભુખમરાથી અથવા લડાઈથી મરણ પામે અને તે છતે ઉપાએ, એ ઘણુ દુખ ભરેલુછે આવા દુખથી જે ઘણી લોકોને બચાવશે તેને પરમેશ્વરથી ઘણી

દીરતી મલશે. મને પોતાને પરમેશવર ઉપર એટલો ભરોશોછે કે જો આ લડાઇમાં મરણ પામુ અને બાકીનાઓને બચાઉતો તે મને મારો ગુનાહ માફ કરશે. એ કારણશર હુ મારો જીવ જોખમમા નાખવાને પેહલાં હાજર છેઉ." એ ધણીની શાથે બીજાં પાચ એકઠા થએઆ અને તેઓ એડવર્ડ પાશે ગીઆ. તેઓએ પોતાના જાનને શારૂ અરજ કીધી પણ રાજાએ તે શાભલી નહી આખી દરબારના આખમાથી પાણી પડીઆ અને તેઓએ પણ રાજાને દએઆલુ થવા શમજાવીઉ પણ રાજા પગલીઓ નહી. તેને હોકમ દીધો કે જલાદને બોલાવ. એ વખતે રાણી ફીલીપા હાજર હતી તે ધરવાર હતી અને તે રડતી રડતી, ગોઠણ ભડીએ બેશીને બોલી "અરે મેહરબાન, મેં ઘણી હેજગારી શામે દરીઓ પાર કરી હીઆ આવીઆ પછી તમારી પાશે કશુ માગીઉ નથી તેટલા શારૂ આશીરવાદ પામેલી મેરીના નામથી અને જે પેઆર તમારો મારી ઉપરછે તેથી હુ માગી લેઉ છુકે આ છ શેઠીઆઓ ઉપર દએઆ લાવ" † રાજાએ ફીલીપાનો ચેહરો જોએઓ અને થોડોવાર મુગો રહી બોલીઓ. "અરે તમો આ વખતે હીંઆના કરતા બીજી જગો ઉપર હતેતો શારૂ તમોએ એવી અરજ કીધીય કે મારેથી ના પાડી શકાતુ નથી. તેથી એ છ જણને મેં તમોને શોપીઆય, જાઓ અને એઓને ગમે તેમ કરો" † રાણીએ તેઓને પોતાના દીવાનખાનામા બોલાવીઆ, તેઓના ગલાં આગલથી દોરડુ કહડાવી નાખીઉ, તેઓને કપડા તથા જમણ આપીઉં અને થોડી બખશેશ કરી, ગહી શલામત મોકલી દીધા. રાણી ફીલીપા જે વખતે નેવીલ ક્રાસ આગલ ઘોડા ઉપર બેશી, હાતમા હથીઆર લેઇ લડતી હતી તારે મોટી હતી. જારે બડુશ રાજાને કેદ પકડી પાછી ફરી દબદબા શાથે લંડનમા દાખેલ થાઇ તારે પણ મોટી હતી પણ જારે કાલેસ આગળ ભર દરબારમાં ગોઠણ ભડીએ પડેલી, પોતાના ધણીનો એક હાથ પકડેલો, ચ્હોંને આખમાથી આશું વેહતા હતા તે વખતની મોહોટાઇ જેવી ઉંચી અને ખરીછે તેવી બીજી મોહોટાઇ નહી હતી. રાણી ફીલીપા બાહદુરીમા મોટી પણ દએઆમા તે કરતાં મોટી હતી

મોહત આવવાની આગમચેતી.

મોહોત નજદીક આવી પુગુછે એનો નીશાન મરનાર ધણીને કુદરતી એવી રીતે લાગેછે કે હવે તેનો વખત પુર ભરાઇ ચુકોછે. "ઉજનામ" નામે એક ગણીત શાશતરી જો કે પોતે પોતાની દેખઇતી પુર તંદરોશતીમા હતો તોએપણ તેણે પોતાના નીશાલીઆઓને કેહું કે તમે જાઓ, હવે મારો મરવાનો વેલ નજદીક આવેઓછે. એવું કહા પછી થોડા વખતમા તેને ફેફરૂ આવીઉં અને મરણ પામેઓ.

"ફલેચર" નામનાં એક પવીતર દીલના પાદરીએ એક ખોઆબ જોઓ તેમાં પોતાની આખેરનો દેખાવ દીઠો. એ દેખાવને તે પોતાના માઆલુ પરમેશવર તરફથી એક ચેતવણી શમજેઓ, તેથી તરત ઘોર બાધનારને બોલાવી ઘોર કરવાનો હોકમ આપેઓ. જતી વખતે તેણે તાકીદ કરીને કેહુ કે જો જલદીથી કામ પુરૂ કરજે કાએકે વખત રેહો નથી તે પરમાણે જો ઘોર બાધનારે ઘોર કરવાની ઢીલ નહી કીધી હતેતો મોહોત જલદીથી આવેહું કેહેવાતે

"મોજારટ" નામનો એક ઘણોજ ઉતમ ગાનારાએ પોતાના મોહતની વેલા જાણી એક રાગ પોતે જોડેઓ તે એવી મતલબથી કે તેના મરણની વખતે તે તરત કામ લાગે, અને જેથી તેની ઇઆદગારી કાએમ રેહી જાએ. જારે આખેરી નજદીક આવી તારે "મોજારટ" બોલેઓ કે "કેમ મેં નહી કેહુ હતુ કે એ રાગ મહને પોતાનેજ દફનાવા શારૂ મેં હમણા જોડેઓછે"

એક ચીતારાએ એક દીવશ પોતાના ભીતરોને કેહુ કે તેના હાતમા જે કલાછે તે હવે જવાની, માટે તે જલદીથી એક છેલો ચીતાર પાડી લેવા ધારેછે. તેઓએ પુછીઉ કે શાનો ચીતાર તું પાડવા ધારેછે. જવાબ દીધો કે "શઘલી ચીજની આખેરીનો." એક દોશદારે પાછો ઉતર દીધો કે "તમારીબી આખેરી આવવાનીછે?" જે મશકેરીમા બોલાઇઉં હતું તેના જવાબમા પેલા ચીતારાએ ખરા દીલથી, ગંભીર મનથી, અને છાતી ભરીને કેહુ કે "હા, ખરી વાતછે—જેમ જલદીથી એ ચીતાર પાડી લેઉ, તેમ શારૂ" બીજે દીવશે તરત તેણે પોતાનું કામ શુરૂ કીધું, અને જેમ બને તેમ પુશકલ ઉદીઓગ અને મેહનત કરી તે પુરૂં કીધુ, અને જારે છેલી પીછી લગાડી અને કામ, શંપુરણ થઇઉ, એટલે પોતાની રંગની કુડી લઇ બાજુ કટકે કટકા કરી નાંખી, અને બોલેઓ કે "હવે મારૂં પુરૂ થઇઉ." માર્ચ મહીનામા તે ચીતાર "આખેરી" ને નામે કરી જાહેર પડેઓ, અને અકટોબર મહીનામાં જે ધણી આણપુના ચેહરામા ગુણો જોતો હતો તેની આખ બંધ થઇ.

* † શેગ્રાધારત (તવારીખ લખનાર)

આગલા લોકે એવી અગમચેતીને કોઇ જાતની જાદુઇ અથવા કોઇ જાતની દેવ દેવીઓની મદદ શમજતા હતા. પણ જાનહંટરે આ છુપા ભેદનો ખોલાશો થોડા શબદોમા કરેઓછે. તે કહેછે કે "આપણો મરવાનો વખત નજદીક આવેઓછે, અને હવે હું વધારે વખત નથી જીવવાનો એ અશર આપણને આપણા શરીરમાં લાગેછે. તે એવી રીતે કે જીવ ટરીને જે કુઉઅત આપણા બદનમા આપણને જીવતા જીવત લાગેછે, તે કુઉઅત જીવ જવાની વખતે ઘણીજ નબલી પડી જાએછે, અને એ નબલાઇની અશર આપણી ઇંદરીઓની મદદથી આપણા ભેજા ઉપર થાએછે જેથી આપણને ખબર પડેછે કે જીવ જવાનો વેલ હવે છેક નજદીક આવી પોહાચેઓછે"

હંટરે પોતાને વીશે અગમચેતી કરી હતી, તે એજ વીચાર ઉપરથી તેને લાબી મુદતનું દીલનુ દરદ હતુ, અને તે આહેશતે આહેશતે એટલું તો વધી પડીઉ હતું કે તેની ખાતરી થઇ હતી કે કોઇબી બીના એવી બની કે જેથી તેના દીલમા અતીશે માંઠુ લાગે, તો તેથી તેજ વખતે તેની આખેરી આવી જવાની એક દીવશે ઘેરમાથી બાહેર નીકલતી વેલા તે બોલેઓ કે જો ઇશપીતાલમા આજે જે તકરાર થવાનીછે તેમા ગોશો ઉપજાવા જોગ કોઇ બીના બનીતો મારી તુરત આખેરી આવવાની. વાત કરતા શાંભેના ઘણીથી હંટરને તેના મોહોડા ઉપર જુઠો કેહો. એ શબદે અગમચેતી પુરી પાડી. હંટર પાશેના ઓરડામા હજુર ગીઓ નહી તેટલા વારમા તેનો પરાંણ નીકલી ગીઓ હતો. એમાં અજાબ થવાનું કંઇ નથી માતરે એટલુંજ કે હંટર જેવો પુરવીણ-શખશ એક કલાક જીવેઆથી તમામ માણસ જાતને એટલો ઉપીઓગી અને ભલુ કરનારો થઇ પડતો હતો તેવા હજાર માણશો ૧૦૦ વરશ જીવી કઇ નહી કરી શકતા હતા, તેવા માણશને આવી ગેર શકુખાઇ તેની શાથે વાત કરનારે દેખડાવી એ પાચીત દલગીરી ભરેલુંછે.

કુટ નામનો એક ગરથકાર બાહેર દેશ જવા નીકલેઓ તે વેલાએ તેણે પોતાની શંકુનાં એક ગુજરેલા મીતરની શબી જોઇ તેથી તેનું હૃદઉ ભરાઇ આવીઉ અને બોલેઓ કે "અરે બીચારા ચેંટન" એટલું બોલી તરત તેજ દલગીરી ભરેલા અવાજે કુટ એમ બોલીઓ કે "જલદી બીજા લોક હવે એમ બોલશે કે, અરે બીચારા કુટ" એ શબદો બોલેઆ પછી ખરેખર થોડા દીવશોમા મોહોતે તેની આખેરી કીધી હતી, અને તે થવાનું કારણ માતરે એટલુંજ વીચારેઆમાં આવેછે કે જે વખતે એ પેલા શબદો બોલેઓ હતો તે વખતે તેના દીલમાં દલગીરીનો ઘણોજ જબરદશત જખમ લાગો હશે, જે જખમ તેની તંદરોશતીની હાલત પણી નાતવાન હોએઆથી મરણ ઉપજાવા જોગ થઇ પડેઓ હતો

વખાણાએલો "તુલસી" જે દીવશે મરણ પાંમેઓ, તેની એક દીવશ અગાઉ પોતાનાં ચાકર કાવેનડીશને બોલાવીને પુછીઉં કે "કેટલા વાગાછે"? જવાબ મલેઓ કે "આઠ વાગી ગીઆ." તુલસીએ ફરીને કેહુ કે "હેં! એમ કદી નહી હોએ,—આઠ હજુર નહી વાગા હશે; કાંએ કે આઠ વાગેતો તુ તારા ઘણીને જીવતો નથી જોઇ શકવાનો" તે દીવશે તો કઇ થઇઉં નહી માતરે એક દીવશની ચુક થઇ હતી, વખતતો બરોબર કેહો હતો, બીજે દીવશે બરોબર આઠ વાગે તેનો પરાણ જતો રેહો હતો

પુર તંદરોશત માણશોએ મોહોત આવવાની ઉમેદ રાખેઆથી મરણ પામેલાછે. વેહમી તથા નબલી છાતીવાલા અને નાકુઉઅત માણશોને અમશથું મશકેરીમા કેહાથી તેઓના મરણ થઆછે એક ઓરત અને મરદ મલી એક બીચારી વેરાગણને મલવા ગએઆ, અને તેને મશકેરીમાં કેહુ કે તું આજે મરવાનીછે તે નજરે નજર જોવાં આવેઆછે. એમ બોલી પેલો મરદ બોલવા લાગો કે જો. બીચારી બેશુધ થાએછે, તેને બાએડીએ ઉતર આપેઓ કે હા ખરીજ તે શફેદ અને મુરદા જેવી દેખાએછે, એવી મશકેરી કરતા હતા, પણ આહાં ભાએગે પછવાડેથી માલંમ પડીઉ કે તેઓની મશકેરી ખરેખર મુરદાંની શાચેજ હતી. તે વેરાગણ ખરીજ મુરદુ થઇ પડેલી હતી, તેનો પરાંણ પેહલાજ શબદોથી નીકલી ગએઓ હતો.

પેટમાં કરમ થાએછે તે શું ચીજછે

—o—

એ કરમ એક જાતનો જીવ અથવા કીડોછે જે જાનવરના પેટમા વશેછે અને અતીશએ દુખ કરેછે તેઓ આપણા પેટમાં એક ઘણીજ અજાએબ તરેથી ઉતપન થાએછે એ વીશે જો તમે શાભલશોતો ખંચીત તમને ઘણીજ અચરતી ઉતપન થશે.

કરમ બારીક ઇંડામાથી નીકલેછે. જે જાનવરના પેટમાં કરમના ઇંડા પેદા થાએછે તેજ જાનવરના પેટમાં કરમ નથી,

પેદા થતા, તે ઈંડા કોઈ બીજા જાનવરના પેટમા જવા જોઈએછ, તાહા તેમા જીવ પડેછે જેમકે, ઉંદરના પેટમાં કરમના ઈંડાં પેદા થયા, તો તે ઉંદરના પેટમા કરમ નથી પેદા થવાના. તે ઉંદરને જો બીલાડીએ ખાધો તો પેલા ઈંડા બીલાડીના પેટમા ગયા પછી તાહા કરમો પેદા થઈ શકેછે આપણા પેટમા જે કરમ પેદા થાએછે તેના ઈંડા પણ આપણા ખોરાક શાથે આપણા પેટમા જવા જોઈએછ તેઆર પછી કરમનું પેદા થવુ થાએછે એ ઈંડા એટલાતો બારીકછે કે એકાએક ખોલી નજરે દેખાઈ નથી શકાતા, અને જોકે એટલા બારીકછે તોબી તેઓ એવોતો ગુણ ધરાવેછે કે ગરમીથી, અથવા તેજાબથી, અથવા કોઈબી બીજી ચીજોની અશર તેઓ ઉપર એકદમ લાગુ નથી પડી શકતી એમ શમજોકે કોઈ બલદ અથવા બકરૂ ખેતરમા ચરેછે તેના પેટમા કરમના ઈંડાછે, અને તે એટલાતોછે કે તેના આખા શરીરના ભાગોમા લોહી શાથે ફરી વળેઆછે, કોઈ કલેજામા જઈ બેઠુંછ, કોઈ ભેજામા પેવશ થઆછ, કોઈ આખ આગલ, અને કેટલાએક માશમા જમાવ થાઆછ એ ઈંડા જાંહા શુધી એ બલદ અથવા બકરાના બદનમાછે તાહા શુધી તેમા જીવ નથી પડવાનો. એ બકરૂ ખેતરમા ચરતા એણુંગમ પેલીશામ પોતાની લીડી નાખેછે જેમાં કેટલાએક ઈંડા બાહેર પડેછે. એ લીડી જાહાડના મુલ અથવા થડ આગલ પડી તો તેમાંથી તે ઈંડા જાહાડના ખોરાક શાથે મલી જઈ જાહાડમા ચહડવા માંડેછે, અને તેને કઈબી ઈજા પોહોચેઆ વગરે તે ઈંડા પાતરા, અથવા છાલ, ફુલ અથવા ફલમા એકઠા થાએછે, જે આપણા ખાધામા આવેઆથી આખેરે તે ઈંડા આપણા પેટમા જાએછે. તાહાં તેઓને પુરતી ગરમી લાગાથી તેમાં જીવ પડેછે, અને તેમાથી કરમ ઉતપન થાએછે.

ઉપર એવુ જણાવીઉં કે ભાજી પાલામાથી કરમના ઈંડાં આપણા શરીરમા દાખલ થાએછે પણ વલી એક બીજી પણ અજાએબ જેવી બીનાછે. પેલા બકરાનું માશ આપણે ધોઈ, શાફ કરી, અને લુંછીને, અથવા ઘી નાખી કકડાવીને અથવા તેનો શેરવો બનાવીને ખાઈએછ તો તેમા પણ એ ઈંડા શાથે ખાધામા આવેછે, અને જોકે ખાધેલુ માશ જરી જાએછે તોએપણ આ જીણા ઈંડા નથી જરી શકતાં, તેઓમાથી પછી જીવ પેદા થાએછે. એ જીવ પેદા થઓ કે પોતાની ખુશી પરે તાંહાં શરીરમા ફરવા માંડેછે તેના મોહોડા આગલ એક અણીદાર હુક હોએછે જેની મારફતથી તે શરીરના ભાગોને ફોડી ફોડી આગલ વધેછે અને તે પુરતો મોટો થઓ કે હજારો બીજા ઈંડા મુકવાને શકતીવાન થાએછે.

અતીશએ નાહાના બચાના પેટમા કરમ થાએછે તે પણ બચાના પેટમાં તેની માઓના દુધ શાથે ગઆથી થાએછે.

જેહેરમાંથી નીકલતો શાધરણ ખોરાક.

આલુના પાતરા—ટાપીઓકાની કાછ—પરેટા

જેહરી અને પોશણ કરનારી ચીજો એક બીજાથી જુદી હોએ તો તેથી માણશને કેટલો ફાએદો થાએ કે તરત ઓળખી કાહાડે કે ફલાણી ચીજ જેહરીછે તો તેની પાશે તે જાએ નહી. પણ એ અમશશુ બોલવાનુ છે. જેહર કરીને કોઈ ચીજ જુદી નથી, પોશણ કરનાર અને જેહરી ચીજો એક બીજા શાથે એટલીતો મલી ગઈછે કે તેઓના મેલાપ જાણેઆથી આપણને અચરતી ઉતપણ થવા વગરે નથી રેહેનાર. ટાપીઓકાના ચોખા શરવે કોઈ જાણેછે એ ચોખાની કાછ ઘણીજ મજબુતછે, અને જેમ એને શારી પેઠે ઉકાલીને બનાવી તેમ તે જલદીથી જરપત થઈ શકે એવી બનેછે. કોઈ એમ નથી કેહેનાર કે ટાપીઓકાના ચોખા જેહેરછે પણ તાજુબ એછે કે જે જાહાડમાથી એ ચોખા ઉગેછે તે જાહાડનું મુળ પોતે જાતે એક અતીઘણું જલદ જેહેરછે. ટાપીઓકાનાં જાહાડના મુલમાથી નીચવેલા થોડાં ટીપા ચાર અથવા પાંચ મીનીટમા પરાણની આખેરી લાવેછે, અને અમેરીકામા જંગલી શેકારીઓ તેઓના તીરના પેકાનને એ મુલનુ જેહેર પાએછે—આલુના પાતરાંમા તીખશીણ જેહેરછે જો કે આલુના પાતરાને બાફી તેની આપણે પતરેલ બનાવી શાધારણ રીતે ખાઈએછે (બાફેઆથી પાતરાનુ જેહર છુટુ પડેછે) ગાએ ઢોર કધી એ પાતરા ખાનાર નથી કેનરીના ટાપુમા એક જાહાડ છે જેનો ચહડતો રશ પડો કરવા તાહાના લોક તરચીઆ થાઈ પીએછે, પણ તેનો ઉતરતો રશ એક ટીપું પીધેતો તતકાલ મરણ લાવેછે—પરેટા આપણે શાધારણરીતે ખાઈએછે, પણ પરેટાનું ફુલ જો ખાધુંતો જેહરની અશર ઉતપણ કરેછે.

આવી રીતે જે ઉલટી ખબાએશો એકજ જાહાડમા ઇશવરે મુકીછે એનો ભેદ આજ શુધી કોઈ ફીલશુફ કાહાડી નથી શકેઓ એવા ભેદોને તે શાહેબ આગલ આપણું અગનેઆનપણું અને આપણી કમીનાઈ કબુલ કરવાને ડાહાપણવાલા શખશો શીખામણ તરીકે પોતાને હઈડે ચોટાડી રાખેછે.

જુદાં જુદાં દેશો અને શેહેરોમાં દાહાડાની લંબાઈ.

અમેરીકાની ઉતર દશાએ ૫૬ મી ડીગરી આગલ થી આલાની રૂતમાં દાહાડો માતરે ૯ કલાક હોએછે, એટલે જે સવારના ૭ વાગે શુરજ ઉગેઓતો બપોરના ચાર વાગે અ શપામી જાએ, અને ૫ વાગામા તો અંધારૂ એટલુ થઈ પ ડે કે દીવા કરવાની ફરજ પડે—લંડનમાં લાબામા લાંબો દી વશ ૧૬॥ કલાકનો હોએછે, એટલે પાછલી રાતના ૪ા વાગે થી શુરજની રોશની થવા માડેછે તે છેક રાતના ૮ા વાગા શુ ધી રેહેછે—ઈશટાકહોમ કરીને ઈઉરપખંડમા ઉતર દીશામા એક શેહરછે, તાંહા ૧૮॥ કલાકનો દીવશ ગણાએછે—હામબ રગમા ૧૭ કલાકનો દીવશ રેહેછે—રૂશીઆ દેશના પાએ તખત આગલ લોબામા લાબો દીવશ ૧૮ કલાકનો અને ટુ કામાં ટુકો પાચ કલાકનોછે—ફીનલાડ પરાત જે રૂશીઆની ઉતરે આવીઉછે, તાહા લાબામા લાબો દીવશ ૨૧॥ કલાકનો છે, અને ટુકામા ટુકો ૨॥ કલાકનોછે—ઈશપીતશ બરગનમા લાબામા લાબો દીવશ ૩॥ મહીના અથવા ૧૨૬૦ કલાકનો હોએછે, એટલે આજે જો શુરજ ઉગેઓતો તે ૩॥ મહીના શુધી અંથ પામતો નથી પણ આકાશના કાંઠાના ઘેરાવા આ ગલ ફરતો ફરતો રેહેછે. તેમજ અશત પામેઓ એટલે વ લી મહીના ને મહીના શુધી પાછો દેખાતો નથી, અને તેથી તેટલા વખત શુધી અંધારૂ રેહેછે.

એક ચતુર ગવરનર.

એક ઈંગરેજ પોતાનુ સવદેશ છોડી પરદેશ જઈ વશે ઓ તાંહાના જંગલી રેહેવાશીઓને શુધારી તેઓની ઉપર પોતે હકુમત ચલાવા લાગો, અને તેને માન આપી પેલા જ ગલીઓ પણ જેમ શુધરતા ગયા તેમ ચાલવા લાગા. થો ડાક વરશ પછી તેણે ઠેરાવ કરેઓ કે ઈઉરપખંડ ઉપર એક વેલા ફરીને મુશાફરી કરી આઉ, અને તાહા શું શુ શુધારો થઓછે તે પણ જોઈ આઉ, એ વીચાર ઉપરથી તેણે કેટ લાએક પોતાના ઓલખીતા અને વધારે પીછાન વાલાઓને બોલાવી તેઓને પોતાની મતલબ જાહેર કીધી, અને કેહુ કે તેઓ એવુ વીચારે કે તેઓ આ જગાના ગવરનરનુ કા મ ચલાવી શકે તેઓએ ઉમેદવાર હોએલ હાજર થવુ કે તે ઓથી લાએક શખશને શોધી કાઢાઉં. આકાર બાબેઓ એવુ હ મેશ બનેછે કે કેટલાએક પોતાની ખુદ મત શકતી અને હોક મ ચલાવાની જાતી, હુશીઆરી હોએ તેના કરતા પોતાને વીશે વધારે શારૂ અને ઉચુ મત ધરાવેછે. પેર, પેલા જ લા માંણશે તેઓમાંથી કેટલાએકને પશંદ કીધા અને તેઓ ને કેહુ કે હવે તમારામાંથી હુ એક જણને પશંદ કરેશ, પ ણ તે કરેઆ અગાઉ મને તમને કેહવુ જોઈએછ કે તમારા દ ર એકકના ખેતરો અને ઘરો તપાશાવાને કાલે હુ આવનારછુ. જોઈએ કોણે પોતાના ખેતરને આબાદ રાખીઉછે, અને કોણે પોતાનુ ઘરબાર તથા કુટુંબ શુખાકારીમાં રાખીઉછે. એ મ કરવાનુ કારણ એટલુ જ કે હુ ગીઆ પછી શઘળુ રાજ તેના હાતમા જવાનુ અને તેણે જો પોતાનુજ ખેતર અને ઘરબાર બગોબર હાલતમા નહી રાખીઉ હોએતો પછી તેના ઉપર કેમ ભરોશો રખાએ કે એ રાજનુ કામ બરાબર ચલી વશે. શઉથી શરશ તે એમ ધાર્યુ કે જેણે પોતાના ઘરબાર અને છોકરા બચાને પોતાના ઓખતીઆરમા રાખેલાહો એ, અને એવાજ માણશ ઉપર ભરોશો રાખી શકાએ.

આએ ટુક વાતની મતલબ એજ કે તમે કોઈને શીખા મણ દેવા, અથવા કોઈને તમારા તાબેઆમાં રાખવા માગ તા હોવતો તમે પોતે ખાનગી આખરૂ અને શુધુ કેવા ધરા ઓછો તે ઉપર ધેઆન પોહોચાડવુ જોઈએછ

ઈશવી શને ૧૮૫૨ મા બીલોરી મેહેલમાંના પુરૂષ વીના સંઘરહમાંથી થએલી આજાએબ જેવી કમાણી.

રૂ ૫૦૫૧૦૯૦ પચાશ લાખ એકાવન હજાર અને નેવુ રૂપીઆની આવક થઈ હતી તેમા જે ફુટકલ રકમો આવી તે એક આજાએબ જેવી રીતે એકઠી થઈછે.

જોવા આવનારાઓની છતરી અને લાકડી તપાશી રાખતાં મલેલા ... રૂ ૮૩૧૨

જોવા આવનારાઓને બીગેકેટ—આઈસ—

કેક વેચતા ... રૂ ૫૦૫૦૦

બારણાં આગલ પહગા લેઈને અંદર લોકને જ વા દીધા તેના રૂપાના શીકા ... રૂ ૨૦૭૫૦૦૦

બારણા આગલ પૈશા લેઈને અંદર લોકને જ વા દીધાં તેના શુનાના શીકા ... રૂ ૮૩૦૦૦૦

રૂપાના શીકાનુ વજન જે રૂ ૧૦૦૦ ના ૨૮, રતલ

ગણીએ તો શઘલો મલીને ૪૫ ખાટી રૂપુ થઈઉ, અને તેને મવાડવાને જગા ૯૦ ફુટ લાંબી—૯૦—ફુટ પોહોલી—અને ૯૦ ફુટ ઉચી થઈ

નાણુ એટલુતો જલદી આવતું હતુ કે દરવાજા આગલ પઈશા લેનારાઓને એટલી ફરશદ નહી હતી કે તે તપાશી જુએ કે શીકો ખરો અથવા ખોટોછે. તોએપણ લોકની ઈમાનદારીનો એક ઘણોજ ખાતરી ભરેલો દાખલો એ છે કે ગવલા એક દર ૫૦ લાખ રૂપીઆમાથી માતરે રૂ ૯૦૦ હીણા રૂપાના નીકલેઆ હતા, અને શુનાનો માત્ર એકજ શીક્કો હતો જેની કીમત રૂ ૧ ની હતી

પેહેલે દીવશે અરધા રૂપીઆનો ભાવ કીધો હતો તે દીવશે રૂ ૭૨૦૧—છેલે દીવશે રૂ ૫૨૮૩૧ આવેઆ હતા છેલા અથવાડીઆમા ઘનીવણી આવક થઇ હતી તે રૂ ૭૪૦૮૪૫ હતી ઓછામા ઓછી દર અથવાડીઆની આવક રૂ ૧૦૨૯૮૮ ની હતી

જોવા જનારા લોકની શંખેઆ ૧ લી મેએ૧૮૫૧ થી તે ૧૧ મી અકટોબર શુધી એટલે ૫) મહીના અને ૧૧ દીવશમા ૬૦૬૩૯૮૬ શાત લાખ, તેરેશટ હજાર, નવશો છાશી માણશની હતી એક વખતે ૧ કલાકમાં ૨૮૮૫૮ અઠાવીશ હજાર આઠશો અઠાવન લોક દરવાજામા દાખેલ થાઈ ચુકા હતા એક મીનીટમા નજદીક ૪ હજાર ઉપર માણશ અંદર જતુ હતું

આ ઉપર લખેલા વીગતવાર અહેવાલ ઉપરથી નવાઈ જેવી ચીજો જોવાની તાહાના લોકની કેટલી ઉલટછે એ શાક માલુમ પડી આવેછે મુંબઈમા કઈ તેવુ જોવાનું હોય તો નજદીક ઘણો ભાગ ઘેરમા ખુરશીના માકડોની કાપો ભરાઈ બેશેછે. અને એવી અજાએબ જેવી ચીજો જોવાને એક અરધી ખરચવાને દમ કાહાડેછે, પણ શુનાબાઈનો દીઠા કરવા, અને આઈઆએની આદરણી કરવા હજારો રૂપીઆના ખરચ, અને ટોરની કાણી મેહનત કરેછે તેનો કઈ વીચાર નથી કરતા

બખીલને બધી વાતનું દુખ.

અબુકાશમ નમેરી નામના એક માતબર પણ બખીલ વીશે એવી કાહાણીછે કે, જેણે જમણો પઇશાવાલો હતો, તોપણ તે સુવાનો મેલા અને ફાટા જુનાં પોશાક પેહેરતો હતો કે તેવા પેહેરવાને એક મુફલશ ફકીર પણ શરમાએ તે માને પાગડીને ઠેકાણે એક ફેરો વીંટાલતો હતો તે એટલોતો જુનો ખખ થઇ ગએલો હતો કે તેની અશલ જાતભાત તથા તેનો અશલ રંગ એ શઘલાં મેલમાં ડુબી ગએઆ હતા કાશમના તમાંમ પોશાકમા શઘલાંઓની નજર તેના **જોડા** ઉપર વધારે લાગતો હતી—એ જોડાની એડીને ખીલા ઠોકેલા હતા, તથા તેની ઉપર તરેહવાર જાતનાં ચામડાની કાઇ બેહદ ઠીગળીઓ પડેલી હતી કેહેછે કે દશ વરશ શુધી એ જોડા કાગળે ઠીગળી મરાવીને પેહેરી રાખેઆ હતા, તે એટલે શુધી કે બગદાદ (જે ગાંમમાં તે રેહેતો હતો તે ગામના) શઘલા મોચીઓ પણ તેને ઠીગરી મારતા કટાલી ગએઆ હતા એ પરમાણે વારેવાર તેને નવી નવી ઠીગડીઓ ચહડતી હતી તથા એડીને ખીલા જારેલા હતા, તેથી તે જોડા બહુજ ભારી થઇ ગએઆ હતા અને તેથી લોકોમા એ જોડા વીશે ઘણી મશકરી થતી હતી—જો કોઈ ભારી વશતુની વાત થતી હોએ તો તુરત એ જોડાની મીશાલ આપેઆમાં આવતી હતી કે " કાશમના **કાશમના જોડા** જેવી ભારે હતી "

એક દાહાડો એ બખીલ વેપારી શેહેરના બજારમાં નીકલેઓ હતો તેવારે તેને એવી ખબર પડી કે એક ગરીબ અતારી કાંઈ શંકટમા આવી પડેઓછે તેથી તે બીચારો જોડે જે કાઇ થોડું એક અતરછે તે, શંકટ તથા દુખ માંથી બચવાને વેચી નાખવાને ઇછેછે. અબુ કાશમ, જે એવું માર પરકનું શોધતોજ ફરતો હતો, તેણે જેવી એ વાત સાંભલી કે તુરત મનમા વીચાર કીધો કે અતારી શંકટમાં આવી પડેઓછે તેથી ખચીત તે મેપઈશા ખોટ ખાઈને પોતાનું અંતર વેચી નાખેઆ વીના રેહેનાર નથી, વાશતે જો તે આ પણે લઈશુ તો તેમા લાભજછે એમવીચારીને તે પેલા અતારી નોહેઠોંએઓ, અને તેની પાશેથી હલકી કીમતે તેનુ અતર વેચાતું લીધુ. અલબતાં આ પરમાણેની લાભકારી ખરીદી કીધાથી અબુકાશમ ઘણોજ ખુશ થઇ ગએઓ હતો, તથા તેનો જીવ બાગબાગ થતો હતો. બગદાદના રેહેનારાઓમા એવો રેવાજ ચાલુ હતો કે જારે કોઇ વેપારી પોતાના વેપારમા લાભ મેલવે અથવા પોતાના કામકાજ મી ફતેહમંદ થાએ તારે તેણે લોકોને એક ખાશી મજેની ઉજાણી મેજબાની આપવી. તે રેવાજ પરમાણે જેતી અબુકાશમે પણ એક મેજબાની આપવી જોઇતી હતી, પણ એ બખીલ તે વેલા જ ઉપર પાણી ફેરવીને અને મેજબાની આપવાને બદલે પોતે નાહાવા ગએઓ.

, નાહાણી આગલ જઈ જેવો તે પોતાના લુગડા કાહાડતો હતો તેવામા તેનો એક દોશત તાહા આવી લાગો, તેણે ગોહેજ વાતપરથી વાત કાહાડીને એવુ કહીઉ કે " ભાઈ તમો મેહેરબાની કરી તમારા જોડા બદલી નાખો, આખા શેહેરમા જાહા તાહા હવે તમારા **ઉમદા જોડાનીજ** વાત ચીત ચાલેછે, બરા બરમા લોકો, **કાશમના જોડા** કરીને બોલીઆ કરેછે " પોતાના ભીતરને મોહોડેથી એ વાત શાંભલીને ધીરજથી પેલા બખીલે જવાબ દીધો કે " હુ એ વાતના વીચારનાજ છઉ, ઘણા દાહાડા થએઆ મે વીચાર કીધેલોજછે કે હવે હુ જોડા બદલુ, પણ હજી એ જોડા કાઈ છેક નકામા થઈ ગએઆ નથી માટે મારો જીવ ચાલતો નથી " એ પરમાણે વાતચીત કરીને કાશમ નાહાણીમા અંઘોલ કરવાને ગએઓ

આ વેલાએ ભોગ ચોઘડીએ એવો બનાવ બનેઓ કે કાશમ નાહવા બેઠો હતો, તેવામા બગદાદનો નેઆએધીશ પણ તે ઠેકાણે નાહાવા આવેઓ હતો (જાણવુ જે કેટલાએક શેહેરોમા કોઈ ચોકશ ઠેકાણા મુકરર કરેલા હોએછે, જે જગાઓ ઉપર ઘણીએક નાહાણીઓ બધેલી હોએછે, અને જે એક જાહેર મકાન તરીકે લોકોને વાપરવા આપેઆમા આવેછે)ને નેઆએધીશ પણ એક પાશેની નાહાનીમા નાહાવા બેઠો હવે કાશમ જે પેહેલો નાહાવા ગએઓ હતો તે જલદીથી નાહીને પેલો નેઆએધીશ બાહાર નીકલે તેની આગાઉ બાહાર નીકલેઓ, અને કપડા પેહેરવા માંડીઆ, એક પછી એક તેણે શઘલા પોતાના લુગડા પેહેરી લીધા, છેલે તેની નજર જોડા ઉપર પડી તારે જુએછતો પોતાના અશલી (ભારી) જોડાને ઠેકાણે એક ખાશા મજેના અને વલી ઉમદા જોડાની જોડ પડેલી હતી એ જોડા નજરે પડી આથી કાશમ બખીલે મનમા વીચાર કીધો કે હુ નાહાવા ગએઓ તે વખતે મારો એક દોશત મેહને નવા જોડા પેહેરવાના ભલામણ કરતો હતો, તેણેજ કદાચ મારે માટે અતારે મુકીઆ હશે, એમ ધારીને લાગલો તે લટકાવી દીધા, અને ખુશી થતા બાહાર નીકલઆ

આણી તરફ જારે પેલો નેઆએધીશ નાહી ઉઠઓ તારે તેને પોતાના ઉમદા જોડને ઠેકાણે કાશમ વાલા ભારી ખખ થએલા ખાશડા જોણુઆ — એ ઉપરથી તુરત તેને આએધીશે પેલા જુતી ચોર કાશમને જોશતેજોઈને વાશતે શીપાઈ દોડાવેઆ, જેઓ થોડાજ વખતમા કાશમને પકડી લાવેઆ, નેઆએધીશે પોતાના જોડા કાશમ કનેથી બદલી લીધા અને તેને શીકશી એજ કીધી કે તેને તુરગમા કેદ કરાવેઓ.

જેવારે કાશમ કેદમાથી મોકલો થઈ પોતાને ઘેર આવેઓ તારે તે પોતાના જોડા ઉપર એટલો તો ચીરડાઈ ગએઓ કે તેણે તઈગરીશ નદીમા ફેકી દીધા, એ નદી કાશમના ઘરની પછેગમોજ હતી, જેથી કરીને બારી વાટે ફેકી દેવાને કાશમને ભારી પડીઉ નહી એ વાતને થોડા દાહાડા થએઆ પછી કેટલાક માછીઓએ એ નદીમા માછલા પકડવાને જાલ નાખી હતી, તે જાલ પાછી ખેચતા તેઓને ઘણી ભારી લાગી તેથી તેઓ ઘણાજ ખુશી થઈ ગએઆ કે આ જે ઘઆતો જાલમા કોઈ મોહોટી માછલી શપડાઈછે કે ઘણા પુશકલ માછલા હાત લાગાછે જેવારે તે જાલ જમીન ઉપર લાવીને તેઓએ ઉઘાડી જોઈ તારે તેઓની શઘલી ખુશાલી એકદમ ભાગી ગઈ અને તેઓ નાઉમેદ થઈ ગએઆ, શબબ તે જાલ તેઓને જે ભારે લાગી હતી તે માછલાના ભારે કરીને નહી, પણ તેમા **કાશમના જોડા** ભરાઈ ગએઆ હતા તેથી ભારે લાગી હતી કાશમના જોડાને ખીલા જડેલા હતા તેથી કરીને તે જાલના કેટલાક ગાલા તુટી ગએઆ હતા, તે નુકશાનીથી પેલા માછીઓને બહુજ રીશ લાગી, તેથી કરીને તેઓ પેલા કાશમ ઉપર એટલાતો ચીરડાઈ ગએઆ કે તે જોડા એકદમ બારી વાટે કાશમના ઘરમા પાછા નાખેઆ બનાવ એવો બનેઓ કે જે બારી વાટે પેલા માછીઓએ તે જોડા ઉલાલેઆ હતા તેજ બારી ઉપર પેલા કાશમે ખરીદેલા અતરની શીશીઓ મુકેલી હતી, તે શઘલી શીશીઓ જમીન ઉપર પડી અને તેના તુકડે તુકડા થઈ ગએઆ, અને તે માહેલુ શઘલુ અતર બારેબાર થઈ ગએઉ

આ બનાવ બનેઆથી કાશમને કેટલુ દુખ થઈઉ હશે તેનો વીચાર વાચનાર શાહેલીઓએ પોતેજ કરવો એજ જોડાને લીધે એકવાર બદીખાનુ ભોગવવુ પડીઉ અને વલી બીજીવાર એજ જોડાએ આટલી બધી નુકશાની કીધી તેથી આપડા કાશમને ખરેખર ઘણોજ ખેદ થએઓ તેણે વીચાર કીધો કે એ અભાગીઆ ખાશડા વલી કોઈ વખતે દુખ દશે તે કરતા બેહેતર એજછે કે એને લેઈ જઈને વાડીમા એક ઠેકાણે દાટી આઉ, એમ ધારીને તે એક કોદાલો લઈને પોતાની વાડીમા ગએઓ અને જમીન ખોદવા લાગો કાશમને ખાડો ખોદતા જોઈને તેણે એક પડોશી જેની શાથે એને અણબનાવ હતો તેણે લાગલો શરકારમ

ખબર આપી કે કાશમની વાડીમા ધંન નીકલીઉછે તે એણે ખોદી લીધું. અલબતાં ધણનુ નામ શાંભલ્યાથી હાકમે તુરત હોકમ કીધો કે તે ધંન શરકારમા લાવે બાપડા કાશમે ઘણે પરકારે શમજાવીઉં કે કાંઇ ધંન નીકલીઉં નથી, પણ પેલા કમબખ્ત જોડા દાટવા માટે તેણે ખાડો ખોદેઓછે, પણ હાકને તેનું તે કાંઇ શાંભલીઉ નહી, અને શઘલાઓએ તેને હશી કાહાડેઓ કે આવી નજીવી તકરાર લાવીને વાત ઉડાવા માગેછે. હાકમે લાગલા તે ધનની અડશટે કીમત ઠરાવી અને કહીઉ કે આટલા રૂપીઆ તે ધનમાથી કાશમ આપેતો તેમ નહીતો તેને વલી કેદ કરવો. કાશમે જોઉં કે તે જેટલું બોલીશ તેટલું નકામુંછે, તેથી તેણે અ તે વગર ફોકટે શરકારને રૂપીઆ ભરેઆ

• એ રૂપીઆ ભરેઆથી કાશમને ઘણુજ દુખ લાગું અને તેણે ઠરાવ કીધો કે શેહેરથી બહુ દુર જઇને એ જોડા કેથે નાબુદ કરૂં, એવા વીચારથી તે શેહેર છોડી બાહાર નીકરેઓ, અને ઘણો આઘે ગએઆ પછી તેને પાણીની એક મોહોટી નેહેર જણાઇ તેમા તેણે ખુબ જોરથી તે જોડા ઉડારી નાખેઆ. એમ કીધાથી તેના જીવને હવે જરા કરાર થએઓ કે જે પીડા પાછલ વલગેલી હતી તેથી હું હવે છુટો, પણ બીચારો-છુટે કાહાથી પગની પીડા પગેજ વલગી રહી તે જોડા જે તેણે નેહેરમા ઉરાડી નાખેઆ તે જઇને એક નલમાં ભરાઇ બેઠા, જેથી ફરી શેહેરમા આવતા પાણીનો અટકાવ થઇ પડેઓ. પાણીની જારે શેહેરમા ટાણ પડી તારે તપાશ કરવાને શરકારતી તરફથી માણશો મુકરર થએઆ એ માણશોએ જઇને તપાશ કરી તો એવું જણાઇઉં કે નલના મોહોડાનાં કાશમના જોડા ભરાઇ બેઠા હતા તેથી પાણી અટકી રહીઉ હતુ, અને એ વગર નેહેરમા બીજું કાંઇ નુકશાન થઇઉં ન હતું, તેથી તે માણશો તે જોડા કાહાડીને શરકારમાં લાવેઆ

અલબતા એ પરમાણે પરજાને નુકશાન કરનાર જોડાના માલેકને શરકારે પકડી મંગાવી કેદ કરાવેઓ, અને તેની જોડેથી દંડ લીધો, એ દંડ આપતા બાપડા કાશમનો દમ આખર આવેઓ. શરકારે વાજબીની રાહે જે પોતાનો દંડ પએઓતે લીધો તેથી તે માલ (જોડા)' ઉપર શરકારનો કાંઇ અખતેઆર રહેઓ નહી અને તે તેના માલેક (કાશમ) ને પાછા શવાધીન કરેઆ કાશમે જોઇઉ કે એ જોડા વલી કોઇ વાર દુખ દેશે માટે હવે પેહેલો ઉપાએ એજ છે કે તેને બાલી નાખવા, એટલે શાપ પીડા મરી જાએ. પણ તે બહુ દાહાડા શુધી નેહેરમા પડી રહેઆથી પાણીએ તર થએલા હતા, તે એકાએક બલશે નહી, માટે તેણે પેહેલાં તે જોડાને શારી પેઠે શુકાવવા શારૂ પોતાના ઘરની અગાશી ઉપર તડકે મુકીઆ

વલી નવેશરથી એ જોડાએ બીચારા કાશમનો ઘાટ ઘડેઓ. કાશમની પડોશના ઘરમા એક કુતરો હતો તેણે એ જોડા અગાશીપર પડેલા જોએઆ, તેવોજ તેણે કુદકો મારી તે જોડા ઉપાડેઆ અને તાંહાંથી પાછો નાશી જતો હતો, એવાંમા, તેના નોહોડાંમાથી જોડો નીચે છટકી પડેઓ, તે જઇને, એક અશતરી, જે તે વેલાએ તે ઘર આગળ થઇને જતી હતી તેના માથા ઉપર આબાદ પડેઓ. તે જોડો બહુ ભારે હતો, તથા તેમાં ખીલા બહુ હતા તેથી જેવો તે પેલી અશતરીના માથા ઉપર પડેઓ કે તે બીચારીએ પોતાનો પરાણ છોડેઓ. અલબતા એ બનાવથી શેહેરમા બહુજ બડબડાત થઇ રહેઓ. તે મરનાર ઓરતના ખાવીંદે તુરત કાશમનો કુબાનો પકડેઓ, અને તેને દરબારમાં ઘશડી લગાવેઓ. ઇનશાફ કરનારાઓએ કાશમને અપરાધી ઠરાવેઓ અને કહી શંભલાવીઉં કે જો કાશમના માલા ઉપરથી તે જોડો નીચે પડત નહીતો મરનાર અશતરી મરત નહી, વાશ્તે કાશમે તે મરનારના ધણીનું મન પતાવવા માટે નાણાની એક નોહોટી રકમ આપવી કાશમ બીચારો શુ કરે, દરબારના ફેશલાને માન આપીને તેણે પેલી મરનાર ઓરતના ખાવીંદનું મન મનાવીઉ, પણ તેમ કરતા તે બીચારાની જે કાંઇ માએઆપુંજી વધેલી હતી તેનો આકો-ગણાઇ ચુકો, અને બીચારો છેક મોહોતાજમંદ થઇ ગએઓ.

કાશમ પોતાને ઘેરે આવેઓ, અને પેલા નાખીદા જોડા લઇને પાછો દરબારમા ગએઓ, અને ઇનશાફ કરનારાઓને અરજ કીધી કે આ જોડાએ મહને બહુ હેરાન કરેઓછે, અને મહને ખાખા વરખો કરી નાખેઓછે, હવે મારી જોડે એક દમડીની પુંજી રહી નથી માટે હવે ફરીથી જો એ જોડા કાંઇ અપરાધ કરેતો તેનો જુમો માહારે માથે નહી, એવુ એક હોકમ નામુ ઇનશાફ કરનારાઓએ મેહેરબાની કરીને માહારે માટે પરગટ કરાવવુ. ખરેખર હુ અકેજ જોડાઓથી કંટાલી ગએઓછુ. નેઆએધીશે તે માંગનુ કબુલ રાખી, જાહેર કરાવેઉકે હવે એ જોડા કાશમના નહી.

. આ પરમાણે ઉપલી વાતનો છેડો આવેઓછે. જે મતલબ શુજીઉછે કે બખીલને બધી વાતે દુખ છે ઉપરાં

વાંત, ઉપરથી શોભેત થાએછે

રાખશી કદનું ઓકનું જાહાડ.

"મનમાઉથશાએર" કરીને એક પરાત ઈંગલંડમાંછે ત્યાંહાં ઈશવી શને ૧૮૧૦, એટલે ૪૮ વરશની વાત ઉપર એક મોહોટું ઓકનું જાડ ૧૦૦ ગીનીએ (રૂ૧૦૫૦) એક અમીરે વેચાતું લીધું હતું, અને તેજ વરશમા તેનું લાકડું કામે લગાડવા તે જાહાડને કાપવાનો હોકમ થઓ ૫ માણસ દરએક જણ વીશ દીવસ શુધી માતરે તેની છાલ છોલી કાહાડવાને લાગેઆ હતા. બે કરાઈ ૧૩૮ દીવશ શુધી લાગીઆ હતા. એ શઘલી મેહનતનો ખરચ રૂ૮૨૦ થઓ હતો જાહાડનું થડ ઘેરાવામા ૨૯ ફુટ હતું તેથી તેને વેહરી કાહાડવા એટલી લાંબી કરવત નહી મલી આવેઆથી બે કરવતને તપાવી શાથે જોડી દીધી હતી. થડને આરપાર વેહરી કાહાડતા એક પથર ઘેહેરાવામા ૧૮ ઈંચ જેટલો અંદરથી નીકલી આવેઓ હતો. વેહેરી રેહા પછી થડની અંદરના ચકરો ગણતાં માલુમ પડીઉકે ઓછામા ઓછી તે જાહાડની ૪૦૦ વરશની ઉમર થઈ હતી તેમાથી બધુ મલીને લાકડું ૨૪૨૬ ફુટ નીકલીઉ હતું તેની ડાલોના લાકડામાંથી ૧૦૦ તોપનુ એક વાહાણું બંધાઉ હતું, તેમુંજ એક બીજુ ૫૦ તોપનુ અને બીજા બાગમાથી હેવા ઘણા વાહાણોને ચાર લાકડું મલી આવીઉ હતુ.

જાંનવરોની આંખ.

આદમી જાતની આખને શઘલી તરફ શેહેલાઈથી ફેરવવાને છ જુદા જુદા કુદરતી શાંધા લગાડેઆછે. ગાએ, બલદ, ઘોડા, જેઓના માથા જમીન તરફ જુકેલા રેહેછે તેઓની આંખ પણ જુલતી અથવા લટકતી રેહેલીછે બીલાડી, વાઘ, એવા જનાવરો જેઓ રાતના અંધારામા શેકાર કરનારાછે તેઓની આખની કીકી એવી બનાવીછે કે જોઈએ એટલો તે મોટી થાએ અને જોઈએ, એટલી શાંકડી થઈ શકે. મછર, માખ એવાં જીણીઆ જીવોને ઘણી આખો આપેલી હોએછે, એટલી કે શઘલી તરફ આખ ફેરવેઆ વગરે એકજ વખતે જોઈ શકે ચેણ (છછુંદર) જેને આપણે આંધલી બોલીએછ તેને બે આંખછે પણ તેના નરમ ગાભડા તલેછે, અને તે તેને અંધારી જગામા ઘણીજ કામ લાગેછે. જરે બાહાર ઉજડમા આવેછે તારે તેની આંખો તે મીચકી દેએછે જેથી આપણને તે નજરે પડી શકતી નથી. કરોલીઆ (કરાડીઆ) ને કોઈ વાર ચાર, અથવા, છ અથવા આઠ આંખ હોએછે. તેઓ શઘલી પારદરશકછે. જાંણે નકરા નીરમલ હીરા. તેઓ શેહેલાઈથી બધી તરફ જોવાને શકતીવાનછે. શરડો (કાકીડો) પોતાની એક આંખ થમ રાખી બીજી નેજોઈએ તેમ ફેરવી શકેછે. એક આંખે જમીન તરફ જુએછે, બીજીએ કરી આશમાન તરફ જુએછે. આગલ અને પાછલ, તથા આશપાશ, ચારો તરફ એકજ વખતે જોઈ શકે છે "લારડ બરોહામ" કેહેછે કે પખશીઓની આખ ઈશવરે એવી બનાવીછ જે જો ઈએતો તે ગોલ કરા જેવી થાએ, અને જરૂર પડેતો તે ચપટી દાબડી જેવી થઈ જાએછે. જારે નજદીકની બારીક ચીજો જેમકે મછર, મગતરા, માખ, એ જેવાં હોએ તારે પખશીઓ પોતાની આખને ગોલ કરા જેવી કરી નાખેછે, પણ દુરની ચીજો જેમકે કોઈ સુરફુ જંગલમા પડેલુ, અથવા દરીઆના પાણી ઉપર કોઈ મુએલી માછલી ઘશડાતી હોએ તો તે જોવાને આખને ચપટી કરી દેછે. કોઈ વાર પખશીઓ એવી રીતે પોતાની આખોને ગોઠવેછે કે પાશેની અને દુરની ચીજો એક શરખી રીતે બરોબર જોઈ શકેછે.

પખશીનું ઈંડું.

શઘલાઓને ખબરછે કે ઈંડું એ શું ચીજછે. દર રોજ તેનો ઉપએોગ થવાથી તે શાધારણ ચીજ થઈ પડીછે, પણ તેને જરા વધારે શારી પેઠે તપાશેઆથી તે એક અજાએબ જેવી ચીજ માલુમ પડવાની હાથીદાતના દડા જે એક બીજાની અંદર કરામતથી કોતરેલા હોએછે તે જોઈ લોક ચીનાઓની કારીગીરી વીશે તાજુબ થાએછે બાટલીમા કેરી ઉતારેલી જોઈ અથવા શીશામાં નાહાનો જેવો લાકડાનો પલંગ ઉતારેલો જોઈ લોક અજાએબ થાએછે કે એ કેમ થઈઉ હશે, અને આવી મોહોટી જીનશ અંદર કેમ અને કીહે રશતેથી મોકલી હશે. પણ એવી તાજુબી ઈંડું જોઆથી કોઈને ઉતપન નથી થતી. તો જુઓકે એક ઈંડામાં ઓછામાં ઓછી છ બારીક માટીની કોથલી એક બીજાની અંદર ઉતરેલીછે. પેહેલું કફણ કોટલું એ ચાક અથવા ચુનાનું બનેલુછે. તેની અંદરની બાજુએ કરાડીઆના

પડ જેવી બારીક ચામડી હોએછે. તેની પછી તરીછ બારીક ચામડી જેની અંદર જરદી અને દાર રેહેછે. ઇંડાની જરદી એ પોતે ચોથી કોઠલી અને તેની અંદર દારની પાંચમી કોથલી, તેમાં છઠી એક છોહીણી કોથલી રેહેછે. જે આપણને ઇંડુ કોહોવા ઉપર આવેછે તેઆરે ગોલ ચકર જેવા આકારમાં દેખાએછે. એ છઠી કોઠલીમાં જીવ હોએછે, અને ખોદાતાલાની કુદરત હીક્મત જાણવાની એજ છે કે પેલા નાજુક જીવની બરદાશત અને પોશણ કરવા તેને કેવી કરામતથી છ જુદી જુદી એક બીજાની અંદર ઉતારેલી કોથલીઓમા મુકેઓછે

શવભાવ.

આ દુનીઆમા જે શઘલા માણશો વશેછે તે શઘલા જુદા જુદા શવભાવનાછે—કોઇનો શવભાવ ઘણો ઘડો હોએછે અને કોઇ ઘણાંજ આકરા શવભાવનુ હોએછે. શવભાવ અથવા મીજાજ આપણા શંશારી શુખ શાથે ઘણોજ અતલગનો શબંધ ધરાવેછે, માટે આપણ શઘલાને ઘટેછે, બલકે આપણ શઘલાંની જરૂરની ફરજછે કે બને તેમ કરીને શવભાવની લગામને પોતાને તાબે રાખવી, ખરૂં છે કે કેટલીએક વેલાએ માણશોથી પોતાનો શવભાવ શાચવી શકાતો નથી, તોપણ તેઓને લગાર ધીરજથી વીચાર કરવો જોઇએછેકે ઓંકેરાપણામાં તેઓ પોતાને ઘણું નુકશાન કરી બેશેછે. ગુશશામા આવેલુ માણુશ એકવાર ખુન કરવાને પણ ચુકતુ નથી, પણ પાછલથી જારે તેના ગુશ્શાનું જોર નરમ પડેછે તારે તેને અતીઘણો ખેદ થાએછે. **ગુશશો માંણશોને આંધલો કરેછે** એ કેહેવત કાઇ ખોટી નથી, પણ જે માણશે ગુશશો મારેઓ અને ગુશશાને માથે શરદારી મેલવી તેજ માણશ ખરો શુખી. ગુશશો એવી ચીજછે કે જેમ તેને વધારીએ છઇએ તેમ તે વધેછે, અને જેમ તેને ઘટાડીએ છઇએ તેમ તે ઘટેછે. ગુશશો મારવો એ કામ પેહેલા જરા બીહામણું લાગેછે ખરૂ, પણ પાછલથી તેનું જે પરીણામ નીપજેછે તેથી બહુ આનંદ ઉપજેછે. કેટલાંએક લોકોમાંતો કુદરતી એવો ગરમ ખવાશેચ હોએછેકે, તેઓને ગમે એટલો છંછેડો અથવા મારીએ, તોપણ તેઓ લગાર ગુશશે થતા નથી, પણ ગોસ્પુંદના બચ્ચા પાણીના માટલા હોએ એમ શાંત હશીઆ કરેછે. તેમજ વલી કેટલાંક લોકોનો એવી વીરૂધ શવભાવ હોએછેકે બોલતા બોલતામાં ઝટ લઇને તેઓ ઊકલા પીટ્ટા થઇ જાએછે, તથા એવા શવભાવના માંણશોને, કેટલીક વેલાએ તેમના દોશત આશનાવો રંજુન ઉપજાવવા, માટે ચીડવેછે, અલબતાં એ ચાલ ઘણીજ ધીકારવા લાએકછે, કે તે બીચારાને નાહક આમશથો છેડીને તેનો મીજાજ બીગાડેછે, એ પરમાણે તેને વારંવાર ચીડવેઆથી, તથા ગુશેનશીન કરે આથી તેનો શવભાવ દીન ઉપર દીન વધારે બીગડતો જાએછે, અને તેથી કરી આગલ ચાલતાં તેના હકમાં વધારે ખરાબી થાએછે. અજબ જેવુંછે કે ગુશશા અથવા આકરા મીજાજનાં ઘણા કડવા ફલો પાછલથી નીપજેછે એટલુ જાણીઆં છતા પણ કેટલાક લોકો એ નઠારી ટેવ છોડવાને કશી મેહેનત કરતા નથી. મીજાજ અથવા શવભાવ વીશે શાલોમન પાદશાહ આ પરમાણે કહી ગએઓછે કે "જે ધણી થોડા ગુશશા વાલોછે તે એક કઉઅતમંદ આદમી કરતા વધારે જોરાવરછે, અને જે ધણી પોતાના ગુશશાની લગામ પોતાને હાત રાખી શકેછે, તે ધણી એક રાજા કરતા વધારે શરશછે." ખરેખર આ ઉપલી શીખામણ હઇડામા રાખવા જોગછે—ગુશશા જેવી બુરી ચીજની ઉપર જેણે ફતે મેલવી તેજ ખરો માનવી.

દખ્ખણી અમેરીકામાં દુધ આપનાર ઝાહાડ.

દખ્ખણી અમેરીકામાં વનશપતીની વધ અને બાંધો ઘણોજ ભારી અને મજબુતછે, તેની શાથે અજાએબ જેવા ગુણો પણ ધરાવેછે. "પાલો દી વાકા" અથવા જે દુધીઆં ઝાહાડ કરી બોલેછે તે ઝાડની ખુબી એવીછે કે તેમાથી દુધ જેવી ચીજ અથવા બરોબર બોલીએ તો મલાઇ જેવી ચીજ ઉતપન થાએછે. એ ઝાહાડનુંદુધ અને છાલ બને ખાધામાં આવે એવી ગણાએછે અને તેમાં પોશણદાર પદારથ ઘણોજ છે. જો છાલ નરમ કરી તેને મશલીને તેની ગેટલી બનાવી હોએતો તેની ખુબી કોઇબી જાતના ચોખાની ગેટલીને આનેહુબ મલતી આવેછે. જો છાલનો છેક અંદરનો ભાગ લીધો હોએતો તે બરોબર ઘઉની ખાશીએત ધરાવેછે. એ ઉપરથી એવું માલુમ પડેછે કે "પાલો દી વાકા" એ ઝાહાડ આપણને એવો એક નાશતો આપેછે જેમાં દુધ અને ગેટલી શાથે મલી શકે

શરીર શાથે મનનો શબંધ.

ઘણો વાર શુધી થમ બેશી રહીએતો તેથી આપણા શરીરને દુખ થાએછે અને, તેથી આપણી તદુરશતી બગડે છે. જારે "શરીરને દુખ થઉં" એટલે તુરત પછી તે દુખ મન ઉપર અશર કરેછે, એ પરમાણે શરીર શાથે મનને કુદરતી શંબધ છે. એજ પરમાણે જો ઘણોવાર શુધી કોઈએક બાબદ ઉપર ઘણુ બારીકીથી ગોર કરવામા મન રોકાએલુ રેહે છે, તો તેથી તુરત શરીરમા કાઇ દુખ થવા માંડેછે, તેપણ એટલા ઉપરથીજ કે શરીર શાથે મનને શંબધ છે. એટલા માટે તદુરશતીના શંભાલ શારૂં જરા લગાર ફરવુ હરવુ માણુશોને ઘણુ અગતનુ છે, અને તેમજ મનને પણ ઘણોવાર શુધી કોઇએક બાબદ ઉપર રોકેલુ રાખવુ ન જોઇએછે. કેટલીએક વેળાએ એવુ શાભલીઆમા આવીઉ છે કે માણુશો કેટલીએક વાતની ઈનતેજારી રાખેઆથી હલાક થઇ મરણ પામેઆછે, ઘણી કાલજી રાખેઆથી મન એકની એક વાત ઉપર અથવા જુદી જુદી બાબદો ઉપર હમેશા ભમતુ ફરેછે અને તેથી તેને લગાર પણ નવરાશ મલતી નથી, અને તેમ થએઆથી મનની અશર શરીરને લાગી તે માણુશ દુખી થાએછે.

માહા પુરૂશોની ઊતપતી.

ઇઉરપમા કેટલાક માહા પુરૂશો થઇ ગએઆછે, તેઓ અશલ કોણ હતા, અને પાછલથી કેવા માહા પુરૂશો થઇ ગએઆછે, તેના થોડાક દાખલા અતરે દાખલ કરેઆછે.

જુવીંગલ નામે એક માહાપુરૂશ થઇ ગએઓછે, જેનુ નામ તવારીખોમા મશહુર થએલુ છે, તે ધણી આલપશ પરવત ઉપર એક ભરવાડની જુફડીમા જનમેઓ હતો. ને લોકમાન નામે એક પુરૂશ થઇ ગએઓછે, જે ધણીએ એલમે એલાહીનુ ઘણુંજ ગનેઆન મેલવીઉં હતુ, તે ધણી એક શીકલીગરને તાંહા લોઢાંના ઘડાવાના કામ ઉપર રહેલો હતો. મારટીન લુથર એક ગરીબ ખાણ ખોદનાર (બેલદાર) નો છોકરો હતો. કેરી, જે ધણીને ઇંગરેજ લોકોના ધરમ પુશતક (બાઇબલ) નો જુદી જુદી બાશાઓમા તરજુમો કરવાની પેહેલી કલપના શુજ પડી હતી તે ધણી એક મોચી હતો. ડાકતર મારીશન જે ધણીએ બાઇબલનો ચીનાઇ બાશામા તરજુમો કરેઓ હતો, તે ધણી એક કાલબુદ બનાવનાર હતો. ડાકતર બીનન આબરડીન શાએર નામના એક પરગણામા ગોવાલીઆ દાખલ કામ કરતો હતો. ડાકતર આડમ કલારક, એક ગરીબ મુફલશનો છોકરો હતો. જાન ફાશતર એક વણકર હતો. એનડરીઉફુલર એક ખેડુતને તાંહા ચાકર હતો. તથા ઉલીઅમ, જે એક ગોવાલીઓ હતો. અને એ વગર બીજા ઘણા માહાપુરૂશોના નામ જોએઆના આવેછે, જેઓ પેહેલા ઘણીજ હલકી અવશથામા ઉતપન થએલા પણ પાછલથી, પોતાના ઉદીઓગ અને ઇમાનતદારીથી મોહોટે મરતબે પોહોચેલા. બેનજામીન ફરાકલીન, શર આઇશાક નીઉટન, કપતાન કુક, કોલમ્બસ અને એ વગર બીજા ઘણા શખશોના નામ નોધાએલાછે, જેઓ પેહેલા ગરીબ અને કંગાલ હાલતમા હોએઆ છતા પાછલથી મોટા પડીતો તથા માહા પુરૂશોમા પોતાના નામ મુકી ગએઆછે. આવી રીતના દાખલા માતરે ઈગરેજ લોકોનાજ મલેછે, એમ ન શમજવુ, બીજી ગનેઆતના લોકોમાથી પણ એવા શખશો મલી આવશે જેઓની ઉતપતી ઘણીજ ગરીબી હાલતમા થએલી, પણ પાછલથી તેઓ મોહોટે દરજજે પોહોચેલા— ઉદીઓગ, કરકશર, અને ઇમાનતદારી, એ તરણ ચીજો જે ધણીએ અખતેઆર કરી તે ધણી ગમે એવો ગરીબ અથવા કંગાલ હશે, તો પણ તેનું આ દુનીઆમા કદરદાન થવાનુ એ પકેપણે ઇઆદ રાખવુ જોઇએછે.

બેહેન શાઊને શારે આપણું શારૂં.

અદેખાઇ—કેટલાક લોકોનો એવો ખાશલો છે કે જો તેમના પડોશી અથવા તેમના કોઇ દોશતદારની બે લોકમા વખાણ થતી હોએ, તો તે અદેખા લોકો ખુશી થવાને બદલે ગોર બલાપો કરેછે. કોઇ પણ આપણા ભાઇબંધનુ અથવા દોશત અશનાવોનુ શારૂં થતુ હોએ તો તે જોઇને આપણને રાજી થવુ જોઇએછે, તેમજ જો કોઇ આપણા ભાઇબંધ વીગેરે વખાણ થતી હોએ તો તે શાભલીને ખુશી થવુ જોઇએછે. પણ એથી ઊલટુ કેટલાક લોકોનો એવો ખરાબ શવભાવ હોએછે કે જો જરા કોઇનુ શારૂં થઉ અથવા જરા કોઇ વીશે શારૂ બોલાઇઉ કે તેઓ બલી જલીને હાએ અફશોશ કરેછે, કે અરે માહારૂ નહીને ફલાણાનું

આવું શારૂં થઇઉં ? અરે માહારી નહી ને ફલાણાની આટલી તારીફ થઇ હતીઆર્દી. પણ તે કંબખત એટલું શમજતો નથી કે એ પરમાણે હાએ અફશોશ કીવાથી તેનું કશુ વલવાતું નથી, પણ એવું કરીને ઓર તે પોતાનેજ નાહક દુખી કરેછે. એવાજ એક અદેખા મોર વીશે નીચે જણાવે આ પરમાણે એક જણ લખી ગએઓછે તે કેહેછે કે એક દીવશે એક ખેડુત શાંજને વખતે એક વરશાદની કમાનના તરેહવાર રંગ જોઇને ઘણો ખુશી થતો હતો અને તેની વખાણ કરતો હતો, તે એક અદેખા મોરથી ખમી શકાઇઉ નહી, તેથી તેણે પેલા ખેડુતને કહીઉં કે " ઓ બે વકુફ ખેડુત શું આ માહારા કરતાં તારી વરશાદની કમાન વધારે ખુબશુરતછે કે તું તેની એટલી વખાણ કરેછે ?—જો મારા પીછાંનો રંગ કેવો શુંદરછે, અને જેની બણી જોતા આખને તાહાડક વળેછે, અને વલી તે શાથે એ વરશાદની કમાનનો રંગ તો જલદીથી કરમાઇ જશે, પણ માહારા પીછાંનો રંગતો શદા એનોને એવોજ રેહેવાનો, એટલુ છતાં તુ મહને મુકીને તેની શાને આટલી વખાણ કરેછે ! " એ બોલવુ શાભલીને ખેડુતે જવાબ દીધો કે " એ અદેખા પખશી હુ આ વરશાદની કમાનની તારીફ કરૂ છું તે કાઇ તેના રંગ ઉપરથી નથી કરતો, પણ એ કમાનના દેખાવ ઉપરથી એવું જાણુંએછે કે હવે આવતી કાલની હવામા અથવા રૂતમા કોઇ શારો ફેરફાર થશે, એટલા ઉપરથી હું ખુશી થાઉંછુ, તથા તેની તારીફ કરૂંછું તેમજ હું તારી તરફ ઘણો ખુશી નથી થતો તેનું કારણ એજછેકે જારે હુ તારો તાહુકવાનો શાદ શાભલુછુ તારે તુરત વરશાદ આવેછે." આ પરમાણે તે મોરની ફજેતી થએઆથી તે શરમીંદું થઇ તાહાંથી ચાલતું થઇઉ

એક છોકરીનો પોતાની મા તરફ પેઆર.

——o——

ગુવીઈન દેશનો રાજા તરીકે ગશ્તેવશ, એક દાહાડે બાહેર ફરવાને નીકલેઓ હતો. રશતામાં તેણે એક ગામડીઆની છોકરીને એક કુવા ઉપર પાણી ભરતા જોઇ, જે છોકરી શાવરૂપે શુંદર પણ દેખાવે ઘણીજ ગરીબ અને રાંક હતી તે છોકરી હાવી શુંદર તથા તેની અંગકાંતી ઘણી નાજુક એટલું છતા તે છોકરી પાણી ભરવા આવી હતી, એ ઉપરથી તેરાજાએ ધારીઉં કે એ કોઇ ગરીબની છોકરી હશે, એમ વીચારીને તે [illegible] તેવી છોકરી [illegible] શેથી થોડુંક પાણી પીધું. પાણી પીધાબાદ તે રાજાએ તે છોકરીને કહીઉં કે " એ ગરીબ છોડી તુ આવી નાજુક છતા આ પરમાણે મેહેનત કરેછે, તે જોઇને મહને તારી દયા આવેછે, જો તારાથી પાણી કહડાતુ નથી તોપણ તું ઘણી મેહેનતે પાણી કાહાડેછે, અને વલી એ વાશણ ભરીને માથે મુકી કોણ જાણે કેટને દુર તને લઇ જવું પડશે. પરેખર એવુ અતીશએ મેહેનત ભરેલુ કામ કરવાને તને ઇશવરે પેદા કરી નથી એ તાહારા રૂપ ઉપરથી શાફ જણાએછે, માટે જો તું માહારી શાથે આવશેતો હુ તારી હાલત શુધારી તને સુખી કરીશ, જેથી કરીને ફરીથી આવુ દુખ ભોગવવાની તને અગત પડશે નહી " એ ઉપકારના તથા પીરીતીના શબદો શાભલીને તે છોડીએ વાંકી વલી પોતાનું શર નમાવી, તે રાજાનો મોહોટો ઉપકાર માનેઓ અને તેને કહીઉ કે " માહારાજ, પરમેશવરે જે શથીતીમાં મહને ઉતપન કરીઉ, તેજ શાથીતી હું વધારે પશદ કરૂછું મહને એ કરતાં વધારે શારી હાલતની કશી અગત અથવા ઇછા નથી—ઇશવરે જે કરીઉ છે તે ઠીકજ કરીઉ છે, અને તે કરતાં જો મહને એથી વધારે શારી હાલતમા રેહેવાની ઇછા હોત તોપણ હુ તમ શાહેબ શંગાથે કદાપી આવત નહી. " એટલુ બોલી તે છોડી પાછી પોતાને કામે વલગી. એ ઉપરથી તે ઉદાર મનનો રાજાએ તે છોકરીને ફરીથી પુછીઉ કે " તુ માહારી શાથે શા માટે આવતી નહી ? " છોકરીએ ઘણીજ નમનતાઇથી જવાબ દીધો કે "શાહેબ અશક્ત અને નીરાશરીત એવી તે માહારી એક ઘરડી માતા તેને એકલી મુકીને હું કેમ બીજે કંઇ જાઉં ? મજવીના માહારી ઘરડી માતાને પાણી પાવાને અથવા ભોજન આપવાને બીજું કોઇ નથી. 'અગર જો હું તેનીથી એક ઘડી દુર પડીતો તેને ઘણી જાતની અડચણો ભોગવવી પડેછે, તો એવી લાચાર માને પડતી મુકીને હું મોજ ભોગવવાને તમ જેવા શખી અને ઉદાર પુરૂષો શાથે રહું એ કેવું અણઘટતું, અને અનીતીનું કામ કેહેવાએ ? " તે છોકરીના પોતાની મા તરફ આવા મમતાના શબદો શાભલીઆથી તે રાજાના મનમાં ઘણુંજ લાગીઉ, તેથી તેણે તેને પુછીઉ કે "તે તાહારી ઘરડી અને લાચાર મા કાહા રેહેછે ?" તે વેળાએ શામે એક જુપડી હતી તે બણી પોતાની આંગલી દેખાડીને તે છોડી બોલી કે "એ જુપડીમા મારી મા રેહેછે "તારે રાજાએ તેની મા પાશે જવાને પોતાની ઇછા જણાવી. જે પેલી છોકરીએ તુરત કબુલ રાખી અને તે બંને જણા તે જુપડીમાં ગએઆ રાજા તે જુપડીમા જઇને જોતો

ઘરડી અને અતીશએ અશક્ત એવીએક અશતરી લોએ ઉપર પથારી કરીને પડેલી હતી, એ ઉપરથી તે રાજાએ ઘણા હેતથીતેને કહીઉ કે "એ ઘરડી અશતરી તારી આવી દુખકારક અવશથા જોઇને મહને ઘણોજ શતાપ થાએછે." દોશીએ જવાબ દીધો જે "બાપા મારી હાલત એવીજછે ખરી કે રશતે ચાલતાને પણ માહારી ઉપરદએઆ આવે. હું એટલીતો નાતવાન અને કમજોર થઈછું કે મારાથી આણીગમ તેણીગમ લગાર ફરાનું પણ નથી, આટલી છોકરીછેતો તેથી મેહને જરા લગાર પણ કલ પડેછે, તથા જાડું પાતલુ ખાવા પીવાને મલેછે. અગર જો ઇશવરે દએઆલુ થઇને આ છોકરી મહને નહી દીધી હોતતો હું નહી કહી શકતીકે માહારા કેવા હાલ થએઆ હોત! એ છોકરી પોતાથી બની શકેછે એટલું માહારા માટે કરેછે—કોઇ રીતે માહારા મનમા ઓછું આવવા દેતી નથી, પણ શઘલી પરકારે મહને શુખમાં રાખવાનીજ તજવીજ કરેછે—રાતને શમએ થંડી અથવા/માદગીને લીધે જો હું જરા લગાર બેકરાર થાઉતો એ છોકરી પોતાની મીઠી હુંગ ખોઇને શારીરાત માહારી આગલ બેશી રેહે એવી શઘલી પરકારે એ છોકરી માહારી જતન કરે છે, અને જો હું ખરૂં બોલુંતો એ છોકરીનીજ જતનથી હુ અતીઆર શુધી જીવીછું, નહી તો કોણ જાણે હું કે દાહાડની મરણ પામી હોત. ઇશવર એ રૂડી છોકરીનું કએઆણ કરો! એ છોકરીએ જેવી માહારી ઘરડીની બરદાશત લીધીછે તેવું એને ઇશવર, શુખ આપો."

એ શઘલો અહેવાલ શાંભલેઆથી રાજાનું હઇડું ભરાઇ આવીઉં, અને તેનાથી એક બોલ બોલાએઓ નહી, તેણે તે છોકરીને પોતાની પાશે બોલાવીને તેની ઘણી તારીફ કીધી તથા તેને ઘણી શાબાશી આપીઅને કહ્યુંજે "જેવી તું આ તાહારી ઘરડી માતાને તેના દુખના દાહામાં મદદ કરેછે. તેજ પરમાણે ઇશવર તને મદદ કરશે," એમ બોલીને ગજવામાથી રૂપીઆની એક કોથલી કાહાડીને તેને આપીને કહીઉંજે, "લે આ રૂપીઆ અને એ તુ તાહારી જોડે રેહવાદે, એ રૂપીઆ કાંઇ ઘણા નથી પણ હાલ તું એમાંથી શતોચ વીને ખરચ કરજે, હું વલી ફરીને આવીશ તારે કાંઇ વધારે પઇશા લાવીશ" એ પરમાણે પરોપકારના શુખનો ઉપભોગ લઇને ગસટેવસ રાજા તાહાંથી નીકલેઓ, અને આવાં લાચાર તથા અશક્ત લોકોને મદદ કરવાને ઇશવરે પોતાને શક્તી આપીછે એથી તેને ઘણોજ આનંદ થએઓ, અને તુરત તેણે પોતાને ઘર જઇને ઇશવરની શેવા કીધી. રાજા પોતે આપેલી કબુલાત પરમાણે થોડા દાહાડા પછી તાહાં પાછો ગએઓ અને તે લાચાર દોશીનું તથા તેની એક શદગુણી છોકરીનું જનમ શુધી પુરૂં થાએ એવુ કાંઇ તેમને કરી આપીઉં.

અગર જો શઘલી છોકરીઓ ઉપર કહેલી છોકરીના જેવી હોએ અથવા થાએતો પછી કેવો આનંદ. કેટલાંકતો એવા નીચ અને અધમ છોકરા હોએછેકે જેઓ પોતાના મા બાપની શેવા કરતાંતો રહેઆં પણ ઉલટા તેમને દુખ દીએછે એકવાર કદી એવું પણ બને કે માબાપનો શવભાવ નઠારો હોએ, તોપણ છોકરાંઓનીતો આ એક ફરજછે કે તેઓએ શઘલી પરકારે પોતાના મા બાપને શુખ આપવાને તજવીજ કરવી જોઇએ, કાએકે બાલપણમા મા બાપે ઘણી મેહેનત લીધીછે તથા અતીશએ દુખ ખમીઉ છે.

બઈરાંઓના ચેહરાની ખુબશુરતી

નત અને ટીલી.

બાઇઓ તમારો ચેહેરો ખુબશુરત કરવા તમે નત અને ટીલીનો ઘણો શોખ રાખોછો, પણ તમારે શારૂં થોડાક નીચે લખેલા શીનગારો તમારા એક દોશદારે મેહેનત લઇ શોધી કાહાડેઆછે તે જો કામે લગાડશોતો તમે દશ હજુર ઘણા વધારે ખુબશુરત દેખાશો.

શનગાર પેહેલો,

ખરી આરશી——ગણેઆન.

ગનેઆન દરપણમાં તમને દેખાશે તમારી ભુલ અને ખામી,
જે શુધારેઆથી વધશે તમારી આબરૂ, થશે તમારી નેકનામી

શનગાર બીજો,

ચેહેરો શુમારો કરવાનું શુગંદ તેલ——શંતોશ.

વાપરજો હર રોજ એ તેલ ખુશબોદાર,
થશે બાલ જેથી નરમ, રેહેશે દીલ હમેશ ગુલજાર

શનગાર તરીજો,

હોટને લાલ કરવાનો રંગ——શચાઇ.

લગાડજો દરરોજ તમારા હોટ ઉપર આ અશુનો રંગ,
થશે હોટ પરવારાં જેવા, નીકલશે તેમાથી આવાજ મનમોહન

સનગાર ચોથો,

મોહોડામાંથી મીઠો વાસ નીકલવાની દવા—બંદગી.

રાત અને દીન હરદમ એ દવારે તારા મોહોડામા રાખ,
જેથી શુધરશે તારો કડ, નીકલશે તેમાથી મધુર રાગ

સનગાર પાંચમો,

આંખમાં આંજવાનું અંજન——દયેઆ.

લગાડતા રેહેજે રે એ અંજન તારી આખમા હમેશ,
જે વધારે તને ખપડે, તો, તે પોહોચાડશે હરેક સુફનેશ

સનગાર છઠો,

ચેહરા ઉપરના ખીલનું ઓશડ——ડાહાપણ.

આપેછે એ દવા ચેહરાને ખરી ખુબસુરતી, મીજાજ કરેછે નરમ,
આરત જાત દેખાએછે પુર દબદબા ભરેલી, આખમા શરમ

સનગાર સાતમો,

ગલામાં ઊચાં મોતીની માલા—ખોદા ઊપર સબુરી

પેહેરી રાખજેરે ગલામા આ બે મુલી માલા,
રાખશે ખુશી અને ખુરમી તને ખુદાતાલા

સનગાર આઠમો,

હાતમાં કુદનના સોનાના વાલા—નેકી.

છોડતે નહીરે એ તતવને રાખજે જીવે તાહા લગન,
રાખશે તને એ અદાજમા, આફીન થાયે બધન

સનગાર નવમો,

હીરા માણેકનો બાજુબંદ—ઊદીઓગ—સફાઈ.

બધ ઉપર તારો બાંજુએરે આ બેમુલો બાજુબદ,
રહેશે હમેશ તનદોરસ્ત, નથી થવાની મોહોતાજમદ

સનગાર દશમો,

માંથા ઊપર જવેરાતનું મોર—ધરમાતમાપણું.

મુક માથે આ ખરો શીનગાર, धारे धरमीमान,
ખરીજ તારી કીરતી રે ગવાશે, ઈશવર આગેપણ મલશે માન

આગલા વખતની થંડીની રૂત.

—o—

ઈશવી શન ૧૬૬૪ મા ઈંગલંડ દેશમાં એટલી થંડી પડી હતી કે લંડનનાની તેમશ નદીમા ૬૧ ઈંચ જાડો બરફનો એક થડ બધાએઓ હતો તથા તાહાના લગભગ ...ને પરંદા ભુખમાંથી મરણ પામેઆ હતા.

ઈશવી શન ૧૬૮૩ મા વલી એટલીતો થંડી પડી હતી કે ફાડી ખાનાર વરૂઓને ખાધાની બહુજ હાની થઈ હતી, જેથી તેઓ ધશારાબધ વીએના શેહેરમાં પેઠાં હતા, અને તાહા જઈને જનાવરો તથા માણુશોને ફાડી ખાધા હતા, તેમજ જરમની દેશમા ૧૬૯૫ મા કડકતી તાહાડને લીધે કેટલાક માણશો હલાક થઈ મરણ પામેઆ હતા, તથા ૧૬૯૯ મા પણ બીચારા લોકોની તેવીજ હાલત થઈ હતી

ઈશવી શન ૧૭૦૯ મા એક ઘણીજ કડકતી તાહાડ પડી હતી, જે વેલાએ શઘલી નદીઓના તથા શરોવરોના પાણી બધાઈ ગએઆ હતા, એટલુજ નહી પણ કીનારાથી કેટલાક માઈલ દુર શુધી દરીઆના પાણી પણ બધાઈ ગએઆ હતા જમીનના ઉપર ૯ ફુટ જાડો થડ બધાએઓ હતો, તથા મરણ પામેલા જનાવરો અને પખશીઓ ખેતરોમા પડેલા માલમ પડતા, તેમજ કાઈ હજારો આદમીઓ પોત પોતાના ઘરમા ચગી રહેલા ફરાનશ દેશની દખશીણ દીશાએ તે વેલાએ દરાખના જે માડવા હતા તે ગઘલા બલીને ભશમ થએઆ હતા એડરીઆટીક નામનો એક આખો શમુદર તથા, ભુમધીઅ શમુદર, એઓ માહેલા પાણી પણ બધાઈ ગએઆ હતા એ થંડી અથવા શીઆલાની રૂતથી ફલફુલોને પણ બહુજ નુકશાન થએઉ હતુ

ઈશવી શન ૧૭૧૬ મા થંડી એટલીતો પડી હતીકે નદીના પાણી બધાઈ ગએઆથી માણશો તે ઉપરથી ચાલીને નદી પાર કરતા હતા

ઈશવી શન ૧૭૨૯ મા ઈશકાટલંડ મધે ગાએ ઘોડે તથા મેંઢા મલી હજારો પરાણીઓ બરફમા દટાઈ ગએઆ હતા

જેવી થંડી ઈશવી શન ૧૭૦૯ મા જણાઈ હતી તેવીજ થંડી ઈશવી શન ૧૭૪૦ મા પણ પડી હતી—એ વેલાએ ઈશપેન તથા પોરતુગાલ મધે જમીન ઉપર દશ ફુટ જાડું બરફનુ પડ બધાઈઉ હતુ

૧૭૪૪ મા તાહાડનુ જોર એટલુ તો વધી પડેઉ હતુ કે પોરતુગાલ દેશમા જમીનની શપાટી ઉપર ૨૩ ફુટ શુધી બરફ પડેઓ હતો

૧૭૫૪ તથા ૧૭૫૫ મા પણ ઈંગલંડમા થંડી બહુજ શખત પડી હતી તે વેલાએ જલદમા જલદ દારૂને જો ગલાશમા રેડી હવામા મુકેઆથી તેની ઉપર પણ આઈશનુ એક પાતલુ જેવુ પડ બધાતુ હતુ

૧૭૭૧ મા એલબ નદીના પાણી છેક તલીઆ શુધી બધાઈ ગએઆ હતા, એટલી થંડી પડી હતી.

૧૭૬૬ માં ટીનીકબ નદીમાં આઇસનું ઘડ બંધાઇઉં હતું, તથા તે વેલાની થંડીથી પણ બહુ માછલા તથા પખશીઓ હલાક થઈ મરી ગએઆં હતા

૧૭૭૪ તથા ૧૭૭૫ ની શીઆલાની રૂત પણ ઘણીજ કડણ હતી.

આ પરમાંણે જોતાં ઇશવી શને ૧૬૧૪ થીતે ૧૭૭૬ શુધીનાં શવાશે વરશમાં ઘણીવાર ઇઉરપખંડ મધે શકત તાહાડ પડેલી જણાએછે.

લોહોડાંની શડક.

પારલીનેનટના એક અધીકારી રાબરટ ઇશટીવનશને લોહોડાની શડક વીશે જે હશાબ ઉપજાવેઓછે તે ઉપરથી જણાએછે કે, આ પુરૂથવીની શપાટી ઉપર હાલ જાહા જોહા લોહોડાંની શડકો નખાઇછે, તે એટલીતો છે કે જેનો એક લાંબો પટો કીધો હોએ તો તે પટાથી આખી પુરૂથવીને ઘેરી શકીએ.

૧૮૫૬ શુધીમા ગરેટ બરીટન અને આએરલંડ મલીને માતરે ૮૦૫૪ મઇલ શુધીના રશતા ઉપર લોહોડાંની શડક મુકેઆમા આવીછે.

એ શડક પાછળ ૨૮૬૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ ખરચ થએલોછે.

૫૦ માઇલ કરતા વધતા તો ટનલ (બુગદા) ખોદાએલાછે.

લનડનની પરોશમાં અગીઆર મઇલ જેટલા પુલો મુકાએલાછે

લોહોડાંની શડકને માટે જે જમીન ઉપર કામ આવેલાછે તે જમીનનુ માપ ૫૫૦૦૦૦૦૦૦ ચોરસીક વાર ગણાએલુછે.

એક વરશમા આગની ગાડી લોહોડાંની શડક ઉપર ૮૦૦૦૦૦૦૦ મઇલની મુશાફરી કરેછે.

ઇંગલંડમા આગની ગાડીને માટે ૫૦૦૦ વરાલ ઇઅન રહેછે, તથા ૧૫૦૦૦૦ બીજા ગાડાં માલ લઈ જવા લાવા માટે તથા ઉતારૂઓને વાશતેછે

લોહોડાંની શડક બાંધવાના કામને માટે જે જુદી જુદી મંડલીઓ પડીછે, તેઓએ પોતાના હાથ નીચે ૯૦૦૦૦ માણશો કામે લગાડેલાછે

દર વરશે આગ ગાડીમાં ૨૦૦૦૦૦૦ ટન કોએલો ખપેછે.

એક મીનીટ જેટલા વખતમા, ૪ ટન કોએલાની મારફતે ૨૦ ટન પાંણીનો બાફ તઇઆર થાએછે.

૧૮૫૪ ના શાલમા ઇંગલંડ મધેની આગ ગાડીમા કેટલા ઉતારૂઓ ગએઆ હતા, તેની તપાશ કરતાં જણાઇઉં કે એ વરશમાં ૧૧૧૦૦૦૦૦૦ ઉતારૂઓએ એ ગાડીમાં બેઠક લીધી હતી, અને તે માંહેલાં દરએક માણશે ૧૧ મઇલની મુશાફરી કીધેલી હતી.

એજ વરશમા એ ગાડીની ૨૦૨૧૫૦૧૦૦ રૂપીઆ આવક થઇ હતી.

લોહોડાંની શડકો જે મુકેઆમા આવીછે, તે ઘણી ખરી ઘશાઇ જાએછે, તથા ખરાબ થાએછે, એટલા વાશતે દર વરશે એ શડકોની મરામતને માટે ૨૦૦૦૦ ટન લોહોડું વપરાએછે. તેમજ એ શડકની હેઠે લાકડાની જે "શલીપટો" મુકેઆમા આવેછે, તે પણ ઘશાઇ ખરાબ થાએછે, માટે દર વરશે ૨૬૦૦૦૦૦ નવી "શલીપટો મુકવી પડેછે. "એ શલીપટો" બનાવવાને માટે દર વરશે ૩૦૦૦૦૦ જાહાડો કાપેઆમા આવેછે. અને એ ૩૦૦૦૦૦ જાહાડોને વાશતે ૫૦૦૦ એકર જમીનની જરૂર પડેછે

દરએક વેલાએ એ ગાડીમા આશરે ૨૦૦ ઉતારૂ જઇ શકેછે. તોપણ અતરેની આગની ગાડીઓમાતો વખતપર કેટલીકી વેલાએ ૪૦૦ કરતાં વધારે ઉતારૂ લીધામા આવેછે.

ઇંગલંડમા. લોહોડાની શડકો મુકવાને. વાશતે જે જે જમીનદારો પાશેથી જમીન લીધીછે તેને બદલે તેઓને ૭૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ આપેઆમાં આવેઆછે.

વીજલીનો તાર ૭૨૦૦ માઇલ શુધી ગોઠવેઓછે જેને માટે ૩૬૦૦૦ માઇલ તાર વપરાએઓછે

એ તારની આફીશમાં ૩૦૦૦ માણશો કામે લાગેલાંછે તથા બીજાં ૯૦૦૦ માણશો પણ કામે લાગેલાંછે.

દર વરશે રેલવેની આવગ લગભગ ૨૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની થાએછે

રેલવેની શડક ઉપર જે ખરચ લાગેછે, તેમા જો માઇલે જો એ ખરચમાં માતરે એક મુકાનીની ઠચર કીધામા આવે તો દર વરશે ઓછામાં ઓછા ૮૦૦૦૦૦ રૂપીઆનો, રેલવે કંપનીને ફાએદો થાએ

જાણવાજોગ બાબદો.

—o—

હાલ આપણી દુનીઆમા શઘલી મલીને. ૩૦૬૪ ભાશા લોકો બોલેછે.

આ દુનીઆમાં, વશનાર લોકોમાં જુદા જુદા ૧૦૦૦ કરતા વધારે ધરમ ફેલાએઆછે.

ગણતરી તથા શોધ ઉપરથી એવું શાબેત થાએછે કે આ દુનીઆમાં જેટલા મરેછે એટલીજ અવતો પણછે.

માણશની જીંદગી આ દુનીઆમાં શરાશરી (આવરેજ) ૩૩ વરશ સુધીનીછે એવું જણાએલુછે. જેટલાં માણશોછે તે ઓનો ચોથો ભાગ શાત વરશની વએ પુગાની અગાઉ મરણ પામેછે હરથો ભાગ ૧૭ વરશની વએ પુગાનીઅગાઉ મરેછે, પણ જેઓ ૧૭ વરશ પુરા કરેછે તેઓ પોતાની જીંદગીનું શુખ શારૂં ભોગવેછે.

દર હજાર માણશે એક માણશ ૧૦૦ વરશની વએનું થાએ તોંહાશુધી જીવેછે. દર શો માણશે માતરે ૭ જણા ૬૫ વરશની ઉમર ભોગવેછે. તેમજ ૫૦૦ માણશોમાથી માતરે એકજ માણશ ૮૦ વરશના આવરદાનું નીકલેછે.

આએ દુનીઆની શપાટી ઉપર શઘલાં મલીને ૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦ માણશોછે, એઓ માહેથી દર વરશે ૩૩૩૩૩૩૩૩ માણશો, દર દાહાડે ૯૧૮૨૩ માણશો, દર ક લાકે ૩૭૩૦ માણશો, અને દર પલે ૬૦ માણશો મરણ પાંમેછે. આ પરમાણે જે મોત નીપજેછે તેથી આપણી દુનીઆ કાંઈ ખાલી થઈ જતી નથી, પણ જેમ એક તરફ મોત થાએછે, તેમજ બીજી તરફ જનમો પણ થાએછે, જેથી ક રીને દુનીઆની વશતીની શંખીઆ શમતોલ રેહેછે.

કુવારાં અથવા છડાં માણશો કરતા પરણેલા માણશોના આવરદા લાબા દાહાડાના જણાએઆછે, પણ જેઓએ ખાધા પીધાનું અંદાજાશર રાખી, પોતાની તંદુરશતી શાચવીછે તેઓ ઘણાજ વધારે દાહાડા આ દુનીઆની મોજ ભોગવવાને જીવતા રહેઆછે

ઠીંગણાં માણશો કરતાં લાબા માણશોની જીંદગી લાબી જણાએલીછે.

એખલપેટાપણું.

—o—

આ દુનીઆંનાં લોકોમા એક બજાએબ ગુણ પશરેલો જણાએછે, કેટલાક લોકો એમજ જાણેછે કે દરીઆમા જે પાણીછે તે શઘલા હમારાજછે. આ બાબદ વેપારીઓ, તથા ધંધાદારીઓને વધારે લાગુ પડેછે, તેઓ ઘણુ કરીને એમજ શમજેછે કે પરમેશવરે આ શુરૂશટીમા જે કાંઈ શારા પેદાશો ઉતપન કરેઆછે તે શઘલા હમારેજ મારેછે, તથા લોકો જે કમાઈ કરેછે તે અણઘટતીછે, એ શઘલી કમાઈ હમેજ કરીએ, ફલાણતો હમોજ કરીએતો શારૂ, અને એ પરમાણે તેઓનાં મનમાં એવુંજ અ, , કરેછે કે શઘલું હમેજ કરીએ, અને શઘલો લાભ તથા ફાએદા અમેજ. લઈએ, પણ તેઓ એટલો વીચાર કરતા નથી કે આ દુનીઆ મોહોટીછે, શઘલાંનુ એમાજ પુરૂં થાએછે, અને તે પુરાનો કરનાર પરવરદેગારછે. ઉપલા વીચારને મલતી એક કાહાણી નીચે પરમાણેછે, એક જગા ઉપર એક દેવલ નવુંજ બંધાઈ તઈઆર થએઉં હતુ, તેના ઉપલા ભાગ આગલની ઘંટ બાધવાની એક જગામાં કેટલાક ખુબતરોએ પોતાનો મુકામ લીધો, અને ઘણા દાહાડા શુધી તેઓ નચીંતાઈથી તાંહા પડી રહેઆ, તેથી તેઓ એવું શમજવા લાગાં કે એ જગા હમારેજ મારે બાધેલીછે, પણ તરતજ જેવારે તે જગા ઉપર એક ઘંટ બાધેઆમાં આવેઓ કે તે ખબુતરોએ કરકલવા માડીઉં, તેઓ એમ વીચારવા લાગેઆં કે આ આપણી જગા ઉપર એક ટને આવવાનો શો અધીકાર હશે! એણે અતરે આવીને આપણને નાહક કંટાલો આપવા માંડેઓછે, મારે આપણે એનો કાઈ ઉપાએ કરીએ કે એ જલદીથી જતો રેહે, એમ વીચારીને તેઓએ એક શભા ભરી ઠેડાવ કરેઓ કે એ ઘંટની આવી નાલાએક ચાલ મારે એક અરજી કરવી અને એને રખશુદી અપાવવી ઘંટે સુગા સુગા એ શઘલું બોલવુ શાભલી લીધું અને પછી ધીરજથી આ પરમાણે કહીઉં કે "આ જગા કાંઈ તમારા એકલાનેજ મારે અથવા માહારો એકલાનેજ મારે નથી પણ એતો એક જાહેર મકાનછે, એ જગા ઉપર જેને ગમે તે આવે એવી છુટછે, વાશતે અરજી કરવાનો તમારો બેવકુફી ભરેલો વીચાર છોડી દેઓ, નહીતો મહને દાહાડી મુકાવતાં ઉલટા તમોજ નીકલી જશો."

આ વાત ઉપરથી મતલબ એટલીજ નીકલેછે. કે, **શગલું માહારેજ વાશતેછે, શઘલું હુંજ રાખું, શઘલું હુંજ લઉં, હુંજ કરૂં,** એવા વીચાર ધરાવનાર જેઓછે તેઓએ જાણવુ જોઈએછે કે સઘલું કરતાં અથવા લેતાં પાછે જે હશે, તે પણ ખોવાઈ જશે. દરીઆમાં જે પાણીછે તે શઘલા આપણાં નથી, પરમેશવરે જે કરી આપીઉછે, તથાં જે થોડું મરેછે તે ઉપર શબુરી પકડવી ઘટેછે.

અરે! મીઠું મોઘું થઈગયુંછે!

મીઠું મોઘું થાએછે કારણ કે તેનો ખપ ઘણોછે ચાર વે લોક મીઠું ખાએછે, કોઈને તે વગર ચાલતુ નથી. જનાવર પણ મીઠાં વીગે કોઈ વાર તલવસેછે ખોદાતાલાએ મીઠુ માણગ જાતનો એક જરૂરનો ખોરાક કરી આપેલોછે. મીઠું નહી ખાધુતો માણસ દુબલુ થઈ જલદી મરણ પામેછે જારે મીઠુ ઘણુજ મોઘુ થાએછે તારે ગરીબ લોકથી લેવાઈ શકાતુ નથી, તેથી તેઓ પોતાનું ખાણુ વગર મીઠાનુ રાધી ખાએછે અને ખાઈ રેહા પછી બે ચાર ચમટી મીઠુ ઉપરથી ખાઈ પોતાની હાજત પુરી પાડેછે. શું બીચારા ગરીબોની અવસ્થાછે તે ઉપર વીચાર કરો! અને તેમને ઇશવર કુરપા કરી, જે ચમટી મીઠુ તમારા ખોરાકમા નાખવાને બખશેછે તે વીશે તે દાતાના શુકરાના કરો, અને શંતોશથી રહો

મીઠું ખોદા તાલાએ દરીઆમાં પુશકલ ભરેલુંછે મીઠું જમીનમાથી પણ નીકલેછે, પણ જેટલુ દરીઆમાથી નીકલેછે, તેટલું જમીનમાં નથી ગણતરી કીધા ઉપરથી એવું માલમ પડેછે, કે, જો દરીઆમાંનુ સંઘલું મીઠું જુદુ કરી તેનો ઢગ કરીએતો તે ઢગની ઉંચાઇ ૧૦ માઇલની થાએ, અથવા શાધારણ રીતે બોલીએતો તે મીઠાનો ઢગ આપણા વાલકેશવરેના ડુંગર કરતા ૮૦૦ ઘણો ઉંચો, ૮૦૦ ઘણો લાબો, અને ૮૦૦ ઘણો પોહોલો, મરો મોહોટો ઢગ થવો જોઇએ. જેની બરોબર હીમાલીઆ પરવત પણ આવી શકે નહી એટલું સંધુ મીઠુ હોએઆ છતા આપણા ખપમાં પુરતુ આવતું નથી તેથી તેનો ખપ કેટલો હશે તેનો શાધારણ અટકલો ધ્યાનમા આવી શકેછે. દરીઆના પાણીમાં મીઠા શીવાએ બીજાં તરાહ જાતના ખારોછે જેના ઢગ પણ ઘણા ખરા એવાજ થઈ શકે એટલો જથો તેઓનો પણછે.

બીજ,—બાએડી જાતને કેહેવી અને કેટલી કરવી જોઇએ—જેમ એને જેટલુ તડકુ ફુલ ઉપર પડેછે તેમ તે શમોધાન તડકુ પડીતા તે ફુલને ખીલવેછે, અને ઘણુજ શુંદર અને દેખાવનું કરેછે. તેમજ બાએડી જાતને પોતાના ઘેર શંશારમા એવી રીતે શમાધાનીથી રેહેવું જોઇએ જેથી તેની નેકી, હુશીઆરી અને ખુબશુરતી સારી પેઠે દેખાઈ આવે, અને તે પોતાના ધણીને ફુલ જેવી મનગમતી થઈ પડે અગર તેમાં જો જરા હરખત પડેતો જેમ સુરજની વધારે ગરમીથી ફુલ કરમાઈ નાપશંદ થઈ પડેછે તેમ તે બાએડી જો વધારે મોજલી થઈતો તે નાપશંદ અને ઘણાંદી જેહેર જેવી લાગવાની.

વાંકુ જાહાડ—એક બચાને પુછીઉં કે આ જાહાડ વાંકુ કેમ ઉગીઉં? બચાએ જવાબ આપેઓ કે આ જાહાડ જારે નાહાનુ અને કુમલુ હશે તારે એની ઉપર કોઈ ચાલી ગીઉ હશે જેથી એ મરડાઈ ગીઉંછે આ—! હા—! આ! બચાના બોલેલા શબદો કેવા ખરા, અને કેટલું દુખ ઉપજાવવા જોગ ખરાછે આ જાહાડ જારે નાહાનું હતુ તારે તેમ તેની કોઇએ બરદાશ્ત નહી કીધી અને લોકના પગ તલે ચપાવા દીધું જેથી એ વાંકુ નીકલીઉં, તેમ કેટલા લોક હાલ વાંકી અને દુગટ ચાલ ચાલેછે જેનુ કારણ એજકે તેઓ જારે નાહાના હતા તારે તેઓની શંભાલ બરાબર નહી રાખેઆથી તેઓને વાંકે રસ્તે જવા દીધાથી, મોહોટા થઓ પછી વાંકા અને ખરાબ ચાલ ચાલનારા થઈ પડેઆછે! જેમ અવે જાહાડ શીધુ નથી થઈ શકવાનુ તેમ એ માણસોની ખરાબ ચાલ પણ નથી સુધરી શકેલછે. મોટી ચુક એ લોક વીશે એજ થઈ કે તેઓને બચપણથીજ, જારે કોવલ હતા તારથીજ લાએક રીતે નહી મોટા કીધા, અને મોટા થયા તે એવા કે ખોટે રસ્તે મોહોંચ્યા ત્યાંથી અવે શીધુ થવાની ઉમેદ થોડીજ રાખવી બાનુઓ તમારા હાતમાં તમારા કુમલા બાલકો આ વખતે હશે તેઓની ખુબ શંભાલ રાખજો અને તેઓને શીધે મારગે મોકલજો નહીતો ખોટે મારગ ખચીત પડશે, પછી ઉપાએ નથી

નાહાની વારતા.

કોલી અને રામસ.

એક દહાડે એક કોલીના સકંજામાં એક ઝીણી રામસ (ચેલીઉ) પકડાઈ. તે માછલીને જેમ તે તપેલીમાં નાખેચ તેવી બોલી કે, "અરે, જુલમગાર, તુ જમીન ઉપરના અને હવાના જનાવરો ઉપર જબરદસતી કરેચ અને તેટલાથી ધરાએલો નહી તારે આ ખીમા તારો જોર ચલાવીએ અને નુકશાન કરીયુ. મેં તુને કશુ દુખ નહી દીધેુ અને મને કાં પકડેય" કોલીએ જવાબ દીધો કે "મારા ઘરધણને તાકીદ ગમેકે

ગ્નાનબોધ સભાનાં ચોપાંનીઆંની ઈસવી શને ૧૮૫૭ નાં વરશની આમેપત તથા ખરચના હીસાબની તારીજ.

જ

૧૧૯૭) એ ચોપાનીઆના આંક ૧ થીતે ૧૨) શુધી ૧૧૯૭ નકલ ખપી તેની ઉપજ દર નકલ દીઠ વરશ એકે રૂપીઓ એક લેખે

૧૨૦૦) એ ચોપાનીઆને આશરો આપનાર જરતોશતી ગહરશથની પાશેથી શને ૧૮૫૭ ના વરશની બખશેશ

☞ ઈઆદ—શને ૧૮૫૮ ના વરશની બખશેશના રૂ૧૨૦૦) પણ એ ગહરશથનીતરફથી મલી ચુકાછે

૬૫)૮)૧૦ વીઆજ ઉપજીઉ ટકા ૦॥ લેખે જરતોશતી ગહરશથે આગ ઉપર આપેલા રૂ૧૨૦૦) માથી ખરચ બાદ જતા બાકી રહી તેહેનુ

રૂ ૨૪૬૨—૮—૧૦

ઊ

૭૧૮)૮)૯ પુશતક પેહેલાના આંક ૧ થીતે ૧૨ શુધીના કુલ છપામણીનો ખરચ

૧૫૮) એ ચોપાનીઆને કીજે શીના ઉપર ચીતરા ઉતરાવેઆ તથા છપાવેઆ તેનો ખરચ

૭૬૮)૦)૪ એ ચોપાનીઆને કીજે કાગજ શફેદ તથા રંગીન ખરીદ કીધા તેનો ખરચ

૬૨) નીઊશપેપરો તથા ચોપાનીઆઓ તથા ચોપડીની ખરીદી

૨૫) એ ચોપાનીઆઓને કીજે ગરબીઓ નેટી મગાવી તેનો ખરચ

૧૯૬) માણશનો પગાર વેહેચામણી તથા હુંગરાણી તથા એ વગેરે બીજુ

૬૦) માશ નવેમબર તથા ડીશેમબરના ચોપાનીઆ લખનારનો પગાર

૧૮) જાહેર ખબર છપામણી

૧૦)૧૦) પોશટ ખરચ

૪)૧૦ પરચુરણ ખરચ

૨૦૨૨—૧૩—૧

૪૩૯)૧૨)૯ બાકી

૧૧૫)૪)- રોકડા

૮) ઉઘરાણી

૩૧૫)૮ કાગજ શફેદ રીમ ૪૨) દર રીમ એકના રૂ૭॥=લેખે તથા રીમ ૦॥ રંગીન કાગજ રીમ એકના રૂ૭) લેખે

૪૩૮—૧૦—૮

રૂ ૨૪૬૨—૮—૧૦

લા૦ જાહાંગીર બરજોરજી,
ગ્નાનબોધ શભાનો મુનશી.